

Prof. Dr. Kemal Yavuz

Mu'înî'nin
MESNEVÎ-İ MURÂDİYYE'Sİ
Mesnevî Tercüme ve Şerhi

GRAMER ve SÖZLÜK

I

MU'İNÎ'NİN
MESNEVÎ-İ MURÂDİYYE'Sİ
MESNEVÎ TERCÜME VE ŞERHİ

I. CİLT

(GRAMER - SÖZLÜK)

Prof. Dr. Kemal YAVUZ

S.Ü. Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları

Yayın No: 2

Kaynak Eserler Serisi No: 1

ISBN

978-975-448-187-7

Selçuk Üniversitesi Yayın Komisyonu Başkanlığı'nın 10.09.2007 tarih
ve 2007/45 no'lu kararıyla yayınlanmıştır.

Grafik Tasarım:

Harun Yıldız

Baskı:

Selçuk Üniversitesi Matbaası

1. BASIM

Aralık 2007

KONYA

©

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

MEVLÂNA UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

www.mevlana.selcuk.edu.tr

mevlana@selcuk.edu.tr

MU'İNÎ'NİN
MESNEVÎ-İ MURÂDİYYE'Sİ
MESNEVÎ TERCÜME VE ŞERHİ

I. CİLT

(GRAMER - SÖZLÜK)

Prof. Dr. Kemal YAVUZ

Bu eser, Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin doğumunun 800. yıldönümüne armağandır.

İÇİNDEKİLER

I. CİLT

SUNUŞ.....	11
ÖN SÖZ.....	11
KISALTMALAR	17
GİRİŞ	19
I. MU'İNÜDDİN BİN MUSTAFA	19
EDEBÎ KİŞİLİĞİ	25
II. MESNEVÎ-İ MURÂDİYYE.....	26
A. ESERİN MEYDANA ÇIKIŞI.....	27
B. MESNEVÎ-İ MURÂDİYYE'NİN YAZILIŞ SEBEBİ VE YAZILDIĞI TARİH.....	29
C. ESERİN ADININ VE LAKABININ NİÇİN VERİLDİĞİ VE KİME SUNULDUĞU	31
D. ESERİN BÖLÜMLERİ VE MAHİYETİ	33
F. MESNEVÎ-İ MURÂDİYYE'NİN NÜSHALARI.....	48
III. MESNEVÎ-İ MURÂDİYYE'NİN İMLASI	50
I. EKLERİN YAZILIŞI.....	50
II. KELİMELERİN YAZILIŞI.....	59
GRAMER.....	63
SES BİLGİSİ.....	63
I- ÜNLÜLER	64
A. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ	64
1. i/e Meselesi (i>e, e>i, i>ê)	64
2. u/o ve ü/ö değişmesi.....	69
B. BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU (incelik-kalınlık uyumu)	69
1. İncelik-kalınlık bakımından ünlü uyumu	69
2. KÜÇÜK ÜNLÜ UYUMU (düzlük-yuvarlaklık uyumu).....	70
a. Kelimelerde yuvarlaklaşma	70
b. Eklerde yuvarlaklaşma	74
c. Düz ünlülü ekler.....	78
C. ÜNLÜ TÜREMESİ	81
Ç. ÜNLÜ DÜŞMESİ.....	81
D. KAYNAŞMA.....	83
E. TÜRKÇEDE UZUN ÜNLÜ	84
II- ÜNSÜZLER.....	88
A. ÜNSÜZ DEĞİŞMESİ	88
1. k/h değişikliği.....	88
2. k-/g-, k-/ğ- değişikliği	89
3. “ğ” ve “g” seslerinin gelişmesi.....	91
4. g/v değişmesi	94
5. ğ/v değişmesi	96
6. b/v değişmesi	96
7. b-/p- değişmesi.....	97
8. n/m; n/m değişmesi	98
9. t/d değişmesi	98
10. y > g değişmesi	104
B. ÜNSÜZ BENZEŞMESİ	105
1. İmlası kalıplaşmış ekler	105
2. Kelime içinde tonlulaşma.....	106

C. GÖÇÜŞME.....	106
Ç. ÜNSÜZ TÜREMESİ.....	106
1. Yardımcı “-y-” ve “-n-”	106
2. “s” ikizleşmesi	107
D. ÜNSÜZ DÜŞMESİ.....	108
1. Orta hecede “-l-” düşmesi	108
2. Orta hecede “h” düşmesi	108
3. Orta hecede “k” düşmesi	108
4. “y-” düşmesi	108
5. “-y” düşmesi	109
6. t düşmesi	110
7. n düşmesi	110
E. HECE YUTULMASI	110
ŞEKİL BİLGİSİ	111
I. İSİM.....	111
A. ÇOKLUK EKİ	111
B. İYELİK EKLERİ	111
C. İSİM ÇEKİMİ	112
1. İlgî hâli	112
2. Yönelme durumu.....	113
3. Yükleme durumu.....	113
4. Bulunma durumu.....	114
5. Ayrılma hâli	114
6. Eşitlik hâli	115
7. Yön ekleri.....	116
8. Vasıta hâli ekleri	116
Ç. SAYI İSİMLERİ	117
I. Asıl sayı isimleri.....	117
2. Başka dillerden gelen sayı isimleri.....	118
D. İSİMDEN İSİM YAPMA EKLERİ	119
1. -cı, -ci, -çı, -çi.....	119
2. -daş, -deş	119
3. -lık, -lik, -luğ, -lük	119
4. -lu , -lü.....	119
5. -suz, -süz	119
6. -cağ, -cek.....	120
7. -ça, -çe.....	120
8. -düz	120
9. -ge	120
10. -kek	120
11. -an	120
12. -ç	120
13. -eş.....	120
14. -men	121
15. -n	121
15. -rek	121
E. FİİLDEN İSİM YAPMA EKLERİ	121
1. -ıcı, -ici.....	121
2. -k, -k, -(u)k, -(ü)k	121
3. -ağ, -ak	121
4. -ğün, -ğun	122
5. -gu, -gü, -ğu (-hü).....	122
6. -ı, -i, -u, -ü	122

7. -iş	122
8. -n	122
9. -m	122
10. -mak, -mak	123
11. -ma	123
12. -ç	123
13. -aş	123
14. -ğan	123
II. ZAMİR	123
A. ŞAHİS ZAMİRLERİ	123
B. İŞARET ZAMİRLERİ	125
C. DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRLERİ	126
Ç. BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ	127
D. SORU ZAMİRLERİ	128
E. BAĞLAMA ZAMİRLERİ	128
F. AİTLİK ZAMİRİ	129
III. SIFAT	129
A. NİTELEME SIFATLARI	129
B. KARŞILAŞTIRMA VE PEKİŞTİRME SIFATLARI	129
C. BELİRTME SIFATLARI	130
IV. ZARF	131
A. ZAMAN ZARFLARI	131
B. YER ZARFLARI	133
C. AZLIK ÇOKLUK ZARFLARI	134
Ç. NASILLIK-NİCELİK ZARFLARI	135
V. EDAT	137
A. BAĞLAMA EDATLARI	137
B. SON ÇEKİM EDATLARI	140
C. SORU EDATLARI	143
Ç. İŞARET EDATLARI	144
D. BERKİTME EDATLARI	144
E. ÜNLEM EDATLARI	144
VI. FİİL	145
A. OLUMSUZLUK EKİ -ma-, -me-	145
B. BİLDİRME EKLERİ VE CEVHERİ FİİLİ	146
C. İSİMDEN FİİL YAPMA EKLERİ	147
Ç. FİİLDEN FİİL YAPMA EKLERİ	148
D. FİİL ÇEKİMİ	150
1. BASİT ÇEKİMLER	150
a. Bildirme Kipleri	150
1. Görülen geçmiş zaman	150
2. Duyulan geçmiş zaman	151
3. Geniş zaman	152
4. Gelecek zaman	155
5. Şimdiki zaman	155
b. Tasarlama Kipleri	156
1. İstek kipi	156
2. Emir kipi ve çekimi	157
3. Dilek-şart kipi	158
4. Gereklilik kipi	159
2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER	160
E. SIFAT-FİİL EKLERİ	162
1. Geniş zaman bildiren sıfat-fiil ekleri	162
2. Gelecek zaman anlamlı sıfat-fiil ekleri	163
3. Geçmiş zaman anlamlı sıfat-fiil ekleri	163

F. ZARF-FİİL EKLERİ.....	164
1. Hâl bildiren zarf-fiiller	164
2. Zaman bildiren zarf-fiiller.....	164
3. Bağlama bildiren zarf-fiiller.....	166
G. BİRLEŞİK FİİLLER.....	167
1. Yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller	167
2. Tasvir fiilleri	169
3. İsimlerle yapılan birleşik fiiller.....	171
VIII. TÜRKÇE KELİMELERİN YABANCI GRAMER KURALLARINA GÖRE MEYDANA GETİRDİKLERİ YENİ KELİME VE TAMLAMALAR.....	180
A. KELİMELER.....	180
B. TAMLAMALAR.....	181
SÖZLÜK.....	183
KAYNAKÇA.....	421

II. CİLT

METİN.....	1-632
------------	-------

SUNUŞ

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin Türk kültür ve edebiyat tarihi içerisinde ayrı ve önemli bir yeri vardır. Özellikle Türk edebiyatında fikirleri ve eserleri ile önemli bir yer tutan Mevlâna'nın, Anadolu'da yazılan daha ilk eserlerde ele alındığı görülür. Şahıs olarak ondan pek çok şairimiz bahseder, ona övgülerde bulunur ve örnek insan olarak gösterir. Gerçekten daha Gülşehri (ö. 1317'den sonra) onun için;

*“Şeyh Mevlânâ Celâlüddîn-durur
Kim cihânda ber-aliyyün-ayn-durur*

*Görmedük bir kişi ki ölüp yitmedi
Ol Celâlüddîn cihândan gîtmedi”*

beyitlerini yazar. Bu beyitler Mevlâna'nın vefatından 44 sene sonra yazılır. Zaten Gülşehri, bir Mevlâna muhibbi olarak onun öğrenim halkasında da bulunmuştur.

XIV. yüzyılın daha ilk yıllarından başlayan ve Mevlâna'nın şahsına yazılan şiirler Yunus Emre'nin de (ö.1320);

*“Mevlânâ'dur evliyâ kutbı, bilün
Ne kim ol buyurdısa anı kılun
Tenriden rahmetdür anın sözleri
Körler okırsa açıla gözleri”*

beyitleriyle kendini göstermeye başlar.

Şeyh Galib'e gelinceye kadar pek çok şairimiz ona şiirlerinde yer verir; eserlerinden çeviri, şerh ve alıntılar yapar. Şeyh Galib (ö. 1799) ise;

*“Efendimsin cihânda itibârım varsa sendendir
Miyân-ı âşıkânda iştihârım varsa sendendir”*
matlaı ile başlayan ve;

*“Sanadır ilticâsı Gâlib'in yâ Hazret-i Monla
Başımda bir külâh-ı iftihârım varsa sendendir”*

beyti ile biten gazelinde hemen her şeyini Mevlâna'ya borçlu olduğunu belirtir.

Mevlâna'nın Türk Edebiyatına etkisi konusunda sahanın uzmanları tarafından yapılan; “Mevlâna'yı tanımadan Anadolu'da oluşan edebiyatımızı anlamamanın mümkün olmadığı; edebiyatımızın kuruluş dönemlerinde en büyük âmilin onun Mesnevî'si olduğu” tespitler son derece önemlidir.

Genel olarak söylemek gerekirse; gerek Divan, gerek Tanzimat ve gerekse Cumhuriyet dönemi edebiyatımızda Mevlâna'nın ve özellikle Mesnevî'nin etkisi, bu dönem eserleri incelendiğinde daha iyi anlaşılacaktır.

Selçuk Üniversitesi olarak *Mesnevi* tercüme ve şerhlerinin ilki olan ve II. Murad'a sunulan Muînî'nin Mesnevî tercümesini yayınlamak, biz de Mevlâna ile birlikte Türk edebiyatımıza hizmet etmiş oluyoruz. Muînî, bir Mevlevî şairi olup eserini II. Murad'a 1436 yılında sunmuştur. Bu sebeple adını *Mesnevî-i Murâdiyye* koymuştur. *Mesnevî-i Murâdiyye* iki cilttir ve *Mesnevî*'nin birinci cildinin 14.404 beyitte gerçekleştirilmiş manzum bir çevirisi ve şerhidir. Türkçede *Mesnevî*'nin ilk tercüme ve şerhi olması bakımından önemli bir eserdir.

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin doğumunun 800. yılı, UNESCO tarafından Mevlâna'yı Anma Yılı ilan edilmiştir. Üniversitemiz, bu yılın anısına yayımlanan *Mesnevî-i Murâdiyye*'den sonra da orijinal eserleri yayınlamaya devam edecektir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı öğretim üyelerinden Prof. Dr. Kemal Yavuz tarafından hazırlanan, Türk dili ve edebiyatı açısından incelenen ve metni verilen *Mesnevî-i Murâdiyye* şüphesiz Mevlevilik, Türk edebiyatı ve Türk dili ile ilgili araştırmalar yapan bilim adamları için önemli bir kaynaktır.

Böyle bir eseri Mevlâna'nın 800. doğum yılı için hazırlayan Prof. Dr. Kemal Yavuz'a, Raportörler Prof. Dr. Emine Yeniterzi, Prof. Dr. Yakup Karasoy ve Prof. Dr. Azmi Bilgin'e, eserin basımında gayret gösteren Üniversitemiz Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü'ne ve Basımevimiz çalışanlarına teşekkür ederken, eserin Türk kültürü, dili ve edebiyatı ile ilgili yapılacak çalışmalar için faydalı ve hayırlı olmasını dilerim.

Prof. Dr. Süleyman OKUDAN

Rektör

ÖN SÖZ

Üzerinde çalıştığımız Muînüddîn bin Mustafa'nın *Mesnevî-i Murâdiye*'si XV. yüzyılın ortalarına doğru 839/1436 yılında yazılmıştır. Sultan II. Murad tarafından yazılması teklif edilen bu eser, kanaatimizce devrine kadar ve devrinde, nazım sahasında, en hacimli eser olarak görülmektedir. Bizce 14.404 beyit tutan eserin, bu bakımdan, Türk Edebiyatı içinde de en başta gelen eserler arasında yer alması gerekmektedir.

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin *Mesnevî-i Ma'nevî*'sinin tercüme ve şerhi olan *Mesnevî-i Murâdiye* hakkında, çalışmamızın giriş kısmında elden geldiği kadar bilgi verilmiştir. *Mesnevî* gibi ana bir eserin, bilindiği kadarı ile Türkçede ilk tercüme ve şerhi olan *Mesnevî-i Murâdiye*, tamamen Türk milletinin İslâmî dönem içindeki yaşayışını ve inancını vermesi bakımından dikkatimizi çekmişti. Ayrıca;

- a. Eserin bilinen ilk *Mesnevî* tercüme ve şerhi olması,
- b. Eserin iki nüsha olup devamının sağlanması,
- c. Devrinin istinsahı olması,
- d. Dil bakımından imlasının sağlam oluşu,
- e. II. Murad devrinin Türkçe bakımından bir dönüm noktası olması,
- f. Kelime hazinesi bakımından zengin ve gramer yönü ile çeşitlilik göstermesi,
- g. Eser üzerinde gerek dil gerekse edebiyat yönünden bir araştırmanın yapılmaması

bulunması gibi sebeplerle sayın hocam Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş'ın eserin değer taşıdığını belirtmesi, bizi *Mesnevî-i Murâdiye* üzerinde çalışmaya yöneltti.

Devrinin ve Türk edebiyatının en hacimli eserlerinden biri olması, maddî ve manevî bakımdan Türk milletinin sosyal hayatını vermesi eseri dil açısından değerli kılmaktadır. Biz Mu'îni'nin eserini ele alırken, dili üzerinde durarak, diğer yönlerini de elimizden geldiği kadar belirtmeye çalıştık.

Mesnevî-i Murâdiye üzerindeki çalışmalarımızı şu şekilde özetleyebiliriz:

Çalışmalarımızın sonunda ortaya çıkan eser iki ciltten oluşmuştur.

Çalışmanın I. cildini; *Mesnevî-i Murâdiye* ve şairi hakkında yaptığımız araştırmayı içine alan, imla meselelerinin de yer aldığı, "Giriş" kısmı ile Gramer ve Sözlük çalışması oluşturmaktadır.

II. cilt ise eserin karşılaştırmalı ve transkripsiyonlu metnine ayrılmıştır. Bunu cilt aşığıdaki şekilde, ayrıntılı olarak veriyoruz:

I. cilt içerik olarak; Giriş, Gramer ve Sözlük şeklinde üçe ayrılmaktadır.

a. Giriş kısmı: Burada Muînüddîn bin Mustafa ile eseri ve yetiştigi çevre üzerinde durulmuştur. Eser ve nüshaları ile *Mesnevî-i Murâdiye*'nin imla özellikleri de bu sınımda verilmiştir.

b. Gramer çalışması: Gramer çalışmasında Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş'ın *Şeyhî ve Çağdaşlarının Üzerinde Gramer Araştırmaları* adlı eseri örnek olarak alınmış ve *Mesnevî-i Murâdiyye* dil bilgisi açısından incelenerek, eserin grameri yapılmıştır. Ses ve yapı bilgisi bakımından ele alınan bu çalışmanın yanı başında Türkçe kelimeler ile yabancı gramer şekillerine göre yapılmış türemiş ve birleşik kelimelerden başka, isim ve sıfat tamlamalarına da yer verilmiştir.

c. Sözlük çalışması: Çalışmanın bu bölümünde eserde geçen her kelimeye yer verilmiş, hangi dilden olursa olsun bütün kelimeler sözlüğe alınmıştır. Aynı kelimelerde görülen farklı anlamlar da çalışmaya alınarak, *Mesnevî-i Murâdiyye*'deki yerleri ve beyit numaraları gösterilip, tanıklandırılmıştır. Ayrı anlamlar, madde başı alınan kelimenin karşısında numaralandırılmıştır. Bunun yanında deyimler, tamlamalar ve yardımcı fiillerle meydana getirilen fiiller de ele alınmış, bunlar ana maddeden içeride yazılmıştır.

II. cilt, eserin metnine ayrılmıştır. Çalışmamızın bu kısmı, iki cilt olan *Mesnevî-i Murâdiyye*'nin sadece I. cildinin karşılaştırmalı ve transkripsiyonlu metninden ibarettir. 6763 beyit üzerinde yaptığımız bu çalışmada, Muînî'nin eserini, Hz. Mevlâna'nın *Mesnevî*'si ile karşılaştırarak tercüme beyitleri tespit ettik. Tespit ettiğimiz beyitleri italik karakterle belirttik; ayrıca beytin sonuna, *Mesnevî*'nin kaçınıcı beytinin tercümesi yapılmışsa o beytin numarasını verdik. Beyit numaralarını vermede; Prof. Dr. Amil Çelebioğlu'nun yayımladığı; *Mesnevî-i Şerif, Aslı ve Sâdeleştirilmişiyile Manzum Nahîfî Tercümesi* adlı eseri temel aldık. Bunun için metni iki bölüme ayırdık. Birinci bölümde yalnızca Muînî'ye ait olan 233 beyitlik kısmı, beyitleri numaralandırırken sayıları italik karakterde gösterdik. Bu kısmı, ortaya koyduğumuz dil bilgisi ve sözlükte de italik karakterde sayılarla belirtmeye çalıştık. İkinci bölümü ise, tercüme ve şerhi oluşturduğu için, yeniden numaralandırdık. Burada geçen ve *Mesnevî*'den alınan Farsça beyitler ile *Mesnevî*'den tercüme edilen beyitleri italik karakterde verdik. Tercüme edilen bu beyitleri, şairin tercüme tekniğine göre beyit beyit, iki beyti bir beyitte, bir beyti iki veya daha fazla beyitte gibi tercüme edilmiş şekillerine göre yine italik karakterde numaralandırdık. Eksik tercüme edilen beyitleri ise, belli olmaları için verdiğimiz rakamın önüne bir (-) işareti koyarak belirttik. Ayrıca eserin varak numaralarını da yazdık. Nüsha farklarını ise her sayfanın altında gösterdik.

Mesnevî-i Murâdiyye'nin durumunu ortaya koyduğumuz ve özelliklerini anlattığımız bu çalışma, Türk kültür tarihi bakımından gerçekten küçümsenmeyecek bir değer taşımaktadır. Gramer ve sözlük çalışmalarımız gözden geçirildiği zaman; *Mesnevî-i Murâdiyye*'nin diline bakınca, bugünkü Türkçenin, küçük ses uyumu ile yapım ve çekim eklerinde görülen çok şekilli hâlin, devrin diğer bazı eserlerinde olduğu gibi, bu

eserde de bir başlangıç şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun yanında eserin söz hazinesi, deyimler ve yardımcı fiiller bakımından zenginliğini de görmekteyiz.

Bütün bunlara karşın çalışmamızda muhakkak eksik yönlerimiz olacaktır. Bununla birlikte böyle bir çalışmanın yapılması için konunun üzerinde titizlikle duran, metin çalışmalarımızda olduğu gibi gramer ve sözlük çalışmalarımızda da inceden inceye yaptığı kontrolleri ile bizleri her zaman uyaran, böyle bir çalışma ile yetişmemizi sağlayan, her yönden kendisine çok şeyler borçlu olduğum, ilim babam, hocam merhum Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş'ı ve eserin Cambridge nüshasını temin ettiği gibi, çalışmalarımızda da yardımcı olan merhum hocam Prof. Dr. Amil Çelebioğlu'nu rahmet ve minnetle anarım.

Türkçede bilinen ilk *Mesnevî* tercüme ve şerhi olan *Mesnevî-i Murâdiyye*'nin basımı hazırlanışından çok zaman sonra gerçekleşiyor. Ancak bu zaman Mevlâna'nın doğumunun 800. yılına rastlıyor. Bunu da göz önünde bulundurarak, eseri yeniden ele alıp güncelleştirmek gerekti. Selçuk Üniversitesi'nin Mevlâna'nın doğumunun 800. yılında eserin basımı için gerekli ilgiyi göstermesi bizi ziyadesi ile sevindirdi. Burada eserin basılması konusunda yardımlarını esirgemeyen Selçuk Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Süleyman Okudan'a ve Rektör Yardımcısı Prof.Dr. Kürşat Turgut'a tekrar tekrar teşekkür ederim. Ayrıca S.Ü. Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü'nün katkılarını ve eserin raporunu yazan meslektaşlarımın hizmetlerini belirtmem gerekir. Bu yönü ile Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Sayın Yrd. Doç. Dr. Nuri Şimşekler'e, Merkez Yönetim Kurulu'na ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Semra Tunç'a teşekkürü bir borç bilirim.

Buna ilave olarak, bu çalışmada arkadaşlarım ve meslektaşlarımın da çok yardımlarını gördüm. Eserin yeniden yazımını eski öğrencilerimizden meslektaşım Doç. Dr. Münevver Tekcan ile Doktora öğrencimiz Özlem Güneş yaptılar. Tashih işlerini de değerli meslektaşım Prof. Dr. Azmi Bilgin ile Ana Bilim Dalımız Araştırma Görevlilerinden Dr. Murat Karavelioğlu üstlendiler. Bunun için, isimlerini saydığım değerli arkadaşlarıma ayrı ayrı teşekkür ederim.

Prof. Dr. Kemal YAVUZ

Bayezid, 30 Ağustos 2007

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
H.	Hicrî
M.	Miladî
ö.	Ölüm tarihi
Ktp.	Kütüphanesi
nu	Numara
s.	Sayfa
c.	Cilt
yk.	Yaprak
İ.Ü.	İstanbul Üniversitesi
age	Adı geçen eser
İA	İslam Ansiklopedisi
A.Ü.	Ankara Üniversitesi
bkz.	Bakınız
Far.	Farsça
Tr.	Türkçe

GİRİŞ

I. MU'ÎNÜDDİN BİN MUSTAFA

Mu'înüddîn bin Mustafa'nın *Mesnevî*'nin Türkçede bilinen ilk tercüme edici ve açıklayıcısı olması bakımından Türk edebiyatı tarihinde, özellikle de kendi devrinde önemli bir yeri vardır. Sultan II. Murat devrinin hacim bakımından en büyük eser veren şairleri arasında ilk sırada yer alan şairi, Mevlâna'yı bir tarafa bırakırsak, Sultan Veled (1227-1312), Ahmed Eflâkî (ö.761/1360), Celâleddîn Argun Çelebi (ö.775/1373-74), Muzaffer Çelebi, Burhâneddîn İlyas Çelebi (ö.797/1395) ve İbrahim Big (ö. XV. yüzyılın ilk yarısı)'den sonra Türk edebiyatında yer alan Mevlevî şairlerinin altıncı veya yedincisi olarak görebiliriz.¹ Eserinden ve özellikle gazellerinden anlaşıldığı üzere şairimiz gerçek bir Mevlevî'dir. Bunu eserinde yer alan,

Mevlevîyem Mevlevîyem Mevlevî
Mevlevî olmayan olur levlevî²

beyti açıkça göstermektedir.

Mu'îni her şeyden önce bir tasavvuf ehlidir. O bir yere bağlılığın zevkini tatmış ve sevdiğini dilinden düşürmemiştir. Bunda yaşadığı dönemin sosyal hayatı da etkili olabilir. Çünkü şairimiz tarikat ehli olanların içinde eserini adına yazdığı, Sultan II. Murat Han'ı da zikreder. Bunu II. Murad'a yazdığı medhiyesindeki;

Şer'-i Mahmûd'a Cebre'il-i Celfil
Sen Halil-i zamân-ı Lât u Menât

Hem tarikatdasın Cüneyd-sıfat
Ben diyen bulmaz işigünde necât³

beyitlerinden öğreniyoruz. Her ne şekilde olursa olsun gerçekten bu dönem Türk milletinin toplumsal hayatında Hacı Bayram-ı Velî, Akşemseddin, Eşrefoğlu Rûmî gibi İslamiyet'e bağlı büyük sofilerin bulunduğu, tasavvufa ilginin ve yönelimlerin arttığı, Zeynilik ve Mevlevîlik gibi tarikatların yüksek mahfillerde üstün tutulduğu, Bayramîlik'in ise çok yayıldığı bir devirdir.⁴

Mu'înüddîn bin Mustafa, Celâleddîn-i Rûmî'den,

¹ A. Selahaddin Hidâyetoğlu; *XIII., XIV., XV. Ve XVI. Asırlarda Mevlevî Şâirleri*, Mezuniyet tezi, İstanbul- 1969, Türkiyat Enstitüsü Ktp. nu. 1039. / Amil Çelebioğlu; *Türk Edebiyatı'nda Mesnevî* (XV. yy.'a kadar), Kitabevi, İstanbul 1999, s.138-139.

² Mu'înüddîn bin Mustafâ; *Mesnevî-i Murâdiyye*, 2. Cilt, yk. 212b, 18. beyit.

³ *Mesnevî-i Murâdiyye*, metin, s. 105 ve 106. beyitler.

⁴ Halil İnalçık; II. Murad, *İA*. 8. Cilt, s. 614.

İy Celâlüddîn iy kân-ı ma‘rifet
İy dili ölmüşlere İsí-sıfat⁵

şeklinde söz eder ve asıl kaynağın da Şems-i Tebrîzî olduğunu,

Şems-i Tebrîzî şümûsun menba‘ı
Nûr-ı Yezdânînin oldur mecma‘ı⁶

beytinde söyler. Daha sonra Sultan Veled’den;

Sen senedsin bana iy Sultân Veled
Sen zuhûr it cânuma nûr-ı Ahad⁷

şeklinde bahseden Muînüddîn bin Mustafa’nın bu tarikat şeceresini izlerken, *Mesnevî* gibi ana bir eserin yazılmasında çok büyük emeği geçen, hatta *Mesnevî*’nin onun ismine bağlı olarak *Hüsâmî-nâme* denilmesinde başlıca sebep olan Şeyh Hüsameddin için de Mevlâna’nın verdiği “Zeyneddin” ismini;

Yâ Ziyâe’l-Hakkı Zeyne’l-ârifin
Zeyn-i Hak zâtun sıfâtun zeyn-i dîn⁸

beytinde özelliklerini sayarak verir. Ayrıca *Mesnevî*’nin 444. beytini;

Bulmasan düğün işitsen nagam
İşidüp sûr evliyâ bilür ne gam

Ol Ziyâü’l-Hak Hüsâmüddîn’e sor
K’oldı anlar sûr-ı arsa savt-ı sûr⁹

şeklindeki çevrisinde, Celâleddîn-i Rûmî’nin “Ziyâü’l-Hak” demekle, Şeyh Hüsamed-din’i kastettiğini de görmekteyiz. Muîn *Mesnevî*’nin 1201. beytini

Ger bu sırrun tâlibi allâmedür
Matlebi anun Hüsâmî-nâme’dür¹⁰

şeklinde tercüme etmiş ve eserin adını, *Hüsâmî-nâme* olarak Mevlâna’nın ağzından vermiştir. Muînüddîn bin Mustafa, Mevlâna ve Sultân Veled’den sonra şeyhi Abdurrahim’den söz etmiştir. Eserinde yer alan hemen her gazelinde, Muîn veya Muînî mahlasını kullanırken, bu mahlasla birlikte Abdurrahim ismine de yer vermiştir.

Eserin giriş gibi görünen kısmında ondan;

Âb-ı hayvândur bize Abdurrahîm
Bir ulu cândur bize Abdurrahîm

⁵ metin 41. beyit.

⁶ metin 48. beyit.

⁷ metin 54. beyit.

⁸ metin 56. beyit.

⁹ metin, 2100 ve 2101. beyitler.

¹⁰ metin 5673.

Kabr karanulığıyçun gam yimen
Nûr-ı Rahmân'dur bize Abdurrahîm

Nâ-ümîd olanlara oldur recâ
Kurtulur ana idenler ilticâ

Kim ana irse Hak'a irer hemân
Kalmaz îmânında hiç şekk ü gümân

Yolda düşmişlere oldur dest-gîr
Hem karanu dillere mâh-ı münîr

Bu Mu'în'e yâ ilâhe'l-âlemîn
Himmet-i Abdurrahîm'i kıl mu'în¹¹

beyitlerinde görüldüğü şekilde bahsetmektedir.

Muîni 14.404 beyitlik bir eser bırakmış olmasına rağmen hayatı ve yaşadığı yer hakkında hiçbir bilgi vermemektedir. Onu tanımak için başvuracağımız tek kaynak yine bize bıraktığı eseri olacaktır. Bunun dışında şairimizle ilgili bilgi veren eser ve makale sayısı da çok azdır. Aynı durumu çok sevdiği şeyhi Abdurrahim için de söylemek mümkündür.

Şair ve şeyhi Abdurrahim'den bahs eden eserlerin başında Süleyman Gönçer Beyin *Afyon İli Tarihi* gelmektedir. Süleyman Gönçer Bey, Feridûn Nafiz Uzluk'a dayanarak şairin Afyonlu olduğunu söylemektedir.¹² Hatta ona göre şeyhi de Abdurrahim Karahisarî'dir. Muîni eserinde şeyhini ve kendisini, Mevlevîlik'ten başka bir tarikata bağlı göstermediği için biz bu fikri şüpheli bulmaktayız. Şairin şeyhini Abdurrahim Karahisarî kabul edersek, Abdurrahim Karahisarî'nin Mevlevî olması gerektiğini düşünmemiz lazımdır ki biz bu konuya ileride yeniden döneceğiz.

Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş, Muîni'nin şeyhini Abdurrahim Merzifonî olarak göstermektedir.¹³

Bizce şairin şeyhinin Abdurrahim Merzifonî (ö. 865/1460) olduğu şüphelidir. Abdurrahim Merzifonî'nin ismi, kabir taşına göre, Nizameddin Abdurrahim'dir.¹⁴ Şairimizin

¹¹ metin, 62-67.

¹² Süleyman Gönçer; *Afyon İli Tarihi*, 1971, c. I, s. 381-386.

¹³ Faruk Timurtaş; Mevlâna Semineri ve İlk Mesnevî Tercümesi, *Tercüman gazetesi*, 26 Aralık 1973 – Mehmet Önder, *Bildiriler*, Mevlâna'nın 700. Ölüm yıldönümü dolayısıyla Uluslararası Mevlâna Semineri 15-17 Aralık 1973, s. 258-268 ve 275-296.

¹⁴ N. Berrin Taşan; *Merzifonlu Şeyh Abdurrahim Rûmî*, İzmir 1965, s. 32, 39.

en azından bunu da belirtmesini düşünmemiz gerekmektedir. Ayrıca Abdurrahim Merzifonî Zeyniyye tarikatına bağlıdır.

Faruk Timurtaş ile aynı görüşe katılan Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu da;

Yâ Ziyâe'l-Hak Zeyne'l-ârifin

Zeyn-i Hak zâtun sıfatun zeyn-i dîn¹⁵

beytini ele alarak Muînî'nin şeyhinin Abdurrahim Merzifonî olduğunu söylemektedir.¹⁶ Mazıoğlu, *Zeyn-i Hak, Zeyne'l-ârifin ve Zeyn-i dîn* tamlamaları ile Merzifonlu Şeyh Abdurrahim'in şeyhi ve Zeyniyye tarikatının kurucusu olan Zeyneddin-i Hâfî'nin kastedildiğine dikkati çekmektedir. Ancak, *Mesnevî*'nin 404. beytinin tercümesi olan,

Bulmasan düğün işitsen nağam

İşidüp sûr evliyâ bilür ne gam

Ol Ziyâü'l-Hakk Hüsâmeddîne sor

Ki oldı anlar sûr-ı arsa savt-ı sûr¹⁷

mısralarında da görüleceği üzere, *Ziyâü'l-Hak* tamlaması ile Hüsameddin Çelebi'nin kastedildiği açıkça görülmektedir.

Biz bu konuda gerek Timurtaş'ın, gerekse Mazıoğlu'nun dikkatlerini göz önüne alarak Şeyh Abdurrahim'in üzerinde durmayı ihmal etmedik. Eserimizde Zeyneddin-i Hafî'ye;

Var azîzi Şems-i Tebrîzî'de gör

Sâyeden bil şemsi olma dîde-kûr

Gör o zeyneddinde Rabbü'l-âlemîn

Müsta'ın ol sen sana olsun yakîn

Nûr-ı zeyn-i hâfîyi bul havfi ko

Sende nûrı pür ide tâ cevfi-i û¹⁸

beyitlerinde işaret edildiği söylenebilir. Hele,

Nûr-ı zeyn-i hâfîyi bul havfi ko

Sende nûrı pür ide tâ cevfi-i û

beytinde *zeyn-i hâfîyi bul* derken Zeyneddin-i Hâfî açıkça belirtilmemektedir. Fakat,

¹⁵ Bkz. 8. dipnot.

¹⁶ Mehmet önder; *Bildiriler - Mevlâna'nın 700. Ölüm Yıldönümü Dolayısıyla Uluslararası Mevlâna Semineri, Konya, 15-17 Aralık 1973, s. 275-296*, Ankara 1973.

¹⁷ metin 2100 ve 2101.

¹⁸ metin 2096-2098.

Bil Zeyn-i Hâfiye irüp Abdurrahîm ile Mu'în
Keşf itdi ma'nâ aynını leffâf olmaz kendüden¹⁹

beytinde Zeyneddin-i Hâfi'nin kastedildiği söylenebilir. Ancak tamlamanın sözlük anlamı daha ağır basar.

Süleyman Gönçer'in Feridun Nafiz Uzluk'a dayanarak iddia ettiği ve Muînüddin bin Mustafa'nın şeyhi olarak gösterdiği Abdurrahim Karahisârî'ye gelince, Muînî'nin Mevlevî bir şair olduğu göz önüne alınırsa, onun hiç olmazsa eserlerinde Celâleddîn-i Rûmî ile birlikte diğer Mevlevî büyüklerini yâd etmesini, hatta övmesini düşünmemiz gerekmektedir. Biz Abdurrahim Karahisârî'nin belli başlı eserlerini inceleyerek onda böyle bir ilginin olmadığını gördük. Fakat Karahisârî, eserlerinden öğrendiğimiz kadarıyla, gerçekten tarikat yolunda, sofî ve İslamiyet'e sıkı sıkıya bağlı bir şairdir. Onun 865/1461 yılında yazdığı *Vahdetnâme*²⁰ ile bundan seçmeler olabileceğini düşündüğümüz *Işknâme*²¹ adlı eserleri bunun açık bir delilidir.

Abdurrahim Karahisârî, bu eserlerinde; zikir, aşk, marifet, tevhit, hayret, fakr u gına, irfan, nefis riyazeti, İslamiyet'in üstünlüğü ve tarikat gibi konulardan *vâdf* adı altında adlandırdığı bölümler hâlinde bahsettiği gibi eserinin sonunda nasihatler de vermektedir. Ayrıca;

Sehvüm afv eyle hem nâdânlıgum
Sen de hayrân it gider nâdânlıgum

Dilde çün Abdurrahîmüm rahmet it
Bendeni yâd itme yâd it da'vet it

Oldı gerçi mevlidüm Karahisâr
Yüzüm ag it kılma beni şermsâr

Haşr id anlardan ki Ahmeddür şefî'
Mustafâ şer'ine olmışdur mutî'

Afv kıl her aybumı Settârsın
Mahv kıl her reybümi Cebbârsın²²

beyitleri Abdurrahim Karahisârî'yi en iyi şekilde anlatmaktadır. Hele şair;

¹⁹ metin 2145.

²⁰ İsmail Erünsal; *Vahdetnâme*, mezuniyet tezi, İstanbul 1969, Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi, nu. 877b.

²¹ Abdurrahim Karahisârî, *Işknâme*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, nu. 4081.

²² Abdurrahim Karahisârî, *Işknâme*, yk. 26, 12-17. beyitler./ *Vahdetnâme*, 4217-4222. beyitler.

Hem meşâyih zümresinden kılma yâd
Anlara göstermişem çün inkiyâd

beytinde şeyhleri ve tarikatları bütünüyle kabul edip onlara uyduğunu belirttiği hâlde bunlar içinde en ufak bir ayırım yapmamış ve Mevlevî olduğunu da belirtmemiştir. Karahisârî diğer eserlerinde de kendisinin Mevlevî olduğundan söz etmemektedir. Yalnız hocası Akşemseddin'den *Şemsü'l-Maârif* diye bahsetmektedir.²³ Şairin *Kaside-i Bürde Tercümesi*'nde de Mevlevîlik ile ilgili hiçbir kayda rastlamış değiliz.²⁴ O olsa olsa hocası Akşemseddin'in yolu olan Bayramiye'ye bağlı olabilir. Ayrıca Abdurrahim Karahisârî 840/1436 yılında şeyhi Akşemseddin ile birlikte Beypazarı ve Edirne'de görülmektedir.²⁵ Hâlbuki Muînî'nin eserini bu tarihten bir sene önce yazdığını; *Mesnevî-i Murâdiyye*'nin aşağıdaki beyitlerinden öğrenmekteyiz.

Oldı geçüp yay u kış u yaz u güz
Târîhe sekiz yüz otuz tokuz

Ol Receb ayında bu ay oldı cem'
Tâ ola nûrî cemî'-i cem'a şem'²⁶

Bu durumda, *Mesnevî-i Murâdiyye*'nin yazıldığı tarihi ve bu eserde bahsedilen Şeyh Abdurrahim'i göz önüne alırsak, Muînî'nin Abdurrahim Karahisârî'nin öğrencisi olması uzak bir düşüncedir. Çünkü bu yıllarda Abdurrahim Karahisârî'nin kendisi öğrencidir.

Bütün bunlardan Muînî'nin Abdurrahim Karahisârî'nin öğrencisi olmadığı anlaşılmakta ve Faruk Timurtaş ile Hasibe Mazioğlu'nun ileri sürdükleri görüş kuvvet kazanmaktadır. Bunu ayrıca *Mesnevî-i Murâdiyye* nin II. cildinde rastladığımız;

Beyân-ıla ayân olmaz çü evsâfî o sultânun
Mu'înî sûreti terk it o da'vâ-y-ıla bul ma'nâ

O Zeyneddîn-i Hâfî'den hafî iç sâfî-yi sâfî
Cinân câna recâdan it bu nefse havfî kıl sükna²⁷

²³ Abdurrahim Karahisârî ibni Alâeddin el-Mısırî; *Münyetü'l-Ebrâr ve Gunyetü'l-Ahyâr*, yk.3b, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer Kitaplığı nu. 4444. Eski rektör Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu'nun kitaplıklar üzerindeki tasarrufları bu eserden yararlanmayı ortadan kaldırmıştır.

²⁴ İsmail Hikmet Ertaylan; *Şeyh Abdurrahim Karahisârî -Tercüme-i Kaside-i Bürde*, İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1960.

²⁵ A. İhsân Yurd; *Fatih'in Hocası Akşemseddin Hayâtı ve Eserleri*, s. XCVIII, İstanbul 1972.

²⁶ Muînî, *Mesnevî-i Murâdiyye*, II. Cilt, yk. 211a/3-4.

²⁷ Muînî, *Mesnevî-i Murâdiyye*, II. cilt, yk. 132a/6-7.

beyitleri kuvvetlendirmekte ve Mu'înî'nin şeyhinin, eğer başka bir Abdurrahim yoksa, Abdurrahîm-i Merzifonî olduğu görüşü ağır basmaktadır. Merzifonlu Abdurrahim-i Rûmî'nin hayatına baktığımızda onun 1428 yılında Herat'ta şeyhi Zeyneddîn-i Hâfî'den ayrılarak memleketine döndüğünü²⁸, hatta 1431 yılında Merzifon'daki Çelebi Sultan Mehmed Medresesinde müderris olduğunu görmekteyiz²⁹. Ölümü ise yine orada 865/1465 yılındadır.³⁰

Fakat biz Zeyneddîn-i Hâfî'nin ölüm tarihi olan 838/1435 yılını dikkate alırsak,³¹ Mu'înî'nin eserinde bununla ilgili olarak, mersiyemsi bir manzumenin de bulunacağını, en azından buna bir telmih olabileceğini düşünmemiz gerekmektedir.

Ayrıca Mu'înî'nin, *Mesnevî*'nin tercüme ve şerhine başlamış olması, eserinde Çaryâr-ı güzîn'den sonra, başta Celâleddîn-i Rûmî ve Şems-i Tebrîzî olmak üzere Sultân Veled ile Şeyh Hüsameddin'i övmesi ve şeyhi Abdurrahim'den övgü ile söz etmesi, bu arada Zeyneddîn-i Hafî'den hiç bahsetmeyişi gerçekten düşündürücüdür. Hele onun eserinin hatime kısmında yer alan,

Mevlevîyem Mevlevîyem Mevlevî

Mevlevî olmayan olur levlevî

beyti, kendisinin Mevlevî olduğuna yeterli bir delil teşkil etmektedir.

Bütün bunları göz önünde bulundurursak, Mevlevîlik ile Zeyniyye tarikatı arasında gidip gelen bir kimse gibi görünen Mu'înüddîn bin Mustafa'yı bilinen Abdurrahimlerden birine bağlamamız söz konusu olamayacaktır. Yukarıdaki açıklamalardan sonra şairimizin Şeyh Abdurrahim Merzifonî'ye yakın görünmesi ve onun bağlılarından olması düşünülebilirse de, bu konuda aydınlatıcı bilgilere ulaşıncaya kadar kesin bir hüküm veremeyeceğiz. Onun şeyhi hakkında bildiklerimiz, şimdiki hâlde, şüpheli şeylerdir.

EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Mu'înüddîn bin Mustafa, eserinden anladığımız kadarıyla âlim ve tasavvuf yolunda görünen bir Mevlevî şairidir. *Mesnevî*'yi, yalnız birinci cildi bile olsa, Türkçeye çevirmesi ve şerh etmesi, onun Türk edebiyatındaki önemini göstermektedir. Şimdiye kadar tanınmayan şairin kişiliğinin şiirlerine yansması değişiklik gösterir. O sadece bir *Mesnevî* mütercimi ve açıklayıcısı değil, çeviri ve şerhinin yanında öğüt veren bir nasihatçi olduğu gibi bazen de kendisini zapt edemeyen ve gönlünü yenemeyen sofi bir şair olarak görünür.

²⁸ N. Berrin Taşan; *Merzifonlu Şeyh Abdurrahim Rumi*, İzmir 1965, s. 24.

²⁹ N. Berrin Taşan; age, s. 32.

³⁰ N. Berrin Taşan; age, s. 39.

³¹ Şemseddin Sami; *Kamusu'l-A'lâm*, 3. cild, s. 2444.

Muînî Türkçeyi iyi kullanan bir şairdir; ancak şiirlerinden Farsçayı da çok iyi bildiği anlaşılmaktadır. O, konulara göre dili kullanmada usta bir şairdir. Şairimiz eserin tercüme ve açıklama kısmı ile didaktik mahiyetteki şiirlerinde anlaşılır bir dil kullanarak sade bir üslup meydana getirmiştir. Bu durumu içtenlikle ortaya koyduğu münacatlarında da görmekteyiz. Bunun yanında yer yer cinaslara başvurur. Ancak şairin bir de tasavvufî yönü vardır ki, bu da didaktik mahiyette olan ve münacatları dışında yer alan, kaside ve gazel tarzındaki manzumelerinde görülmektedir. O bu manzumelerinde gönlünün isteğini ve iç hâlini anlatır. Diğer şiirlerine oranla lirizmin daha da ağır bastığı bu manzumelerde şair oldukça ağır bir dil kullanmaktadır. Bu gönül hâlini ancak bu şekilde verebilen şair, bu konularda, yer yer Farsça manzumeler de yazmıştır.

Muînî şiirlerinde, mesnevi nazım şeklinden başka kaside ve gazeli de kullanmıştır. Onun Farsça şiirleri ile birlikte gazel ve kaside olarak, toplam 152 manzumesi vardır ve bunların hepsi bir divan olabilecek durumdadır.

Kısaca söylemek gerekirse Muînî, mesnevi ve gazel tarzında şiirler yazan, âlim ve tasavvuf ehli bir şair olarak XV. yüzyılın en başta gelen sanatkârları arasında yer almaktadır. Ortaya koyduğu eseri ile de en ön sırada bulunan bu Mevlevî şairi zaman zaman Farsça şiirler de yazmıştır. Mesnevî tercüme ve şerhinin dışında şiirleri;

- a. Didaktik mahiyette basit şiirler
- b. Sanat tarafına yönelik öğretici ve hikmetli manzumeler
- c. Tasavvufî özelliği olan lirik şiirler

olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır. Ayrıca şairimizin eserinde bir tane de muamma-ya rastlamaktayız. Anlaşıldığı kadarıyla Muînî, bu sahada Türk edebiyatında bir öncü olarak görülmektedir.³²

II. MESNEVÎ-İ MURÂDİYYE

Celâleddin-i Rûmî'nin *Mesnevî*'si Türk edebiyatında olduğu kadar, diğer milletlerin edebiyatlarında da önemli bir yer tutmuş ve son derece etkili olmuştur. Bu yüzden eser çeşitli dillere çevrilmiş ve birçok şerhleri yapılmıştır³³. Ayrıca İslam âlimleri arasında da üstün ve saygın tutulmuştur.³⁴

Aslen Farsça yazılmış olmasına rağmen Türk milletinin inanç ve sosyal yaşantısını da anlatan *Mesnevî*'nin Türk edebiyatında önemli bir yer tutması hatta bir Mevlevî edebiyatı

³² Amil Çelebioğlu; *Türk Edebiyatı'nda Mesnevî, (XV. yy. 'la kadar)*, İstanbul 1999, s.258.

³³ İsmail Güleç; *Türk Edebiyatında Mesnevî Tercüme ve Şerhleri, Jounhay Of Turkish Studies-Türklük Bilgisi Araştırmaları, Volume 27/II*, Harvard University 2003, *Günay Kut Armağanı*, s. 161-176.

³⁴ Meselâ Naşkıbendîlik'in büyüklerinden Abdullah-ı Dehlevî; '*Üç kitabın eşi yoktur. Bunlar Kur'ân-ı Kerîm, Buhârî-i Şerîf ve Celâleddîn-i Rûmî'nin Mesnevî'sidir buyurdu*' Hüseyin Hilmi Işık, *Tam İlmihal*, İstanbul 1976, s. 988.

çığı açmış olması son derece doğaldır. Çünkü Mevlâna Türk milletinin içinden yetişmiş büyük bir mutasavvıftır.

Milletlerin kendi değerleri olan kültürlerine sahip çıkmalarının tabii bir sonucu olarak edebiyatımızda da, çok geçmeden *Mesnevî*'nin çeşitli yerlere ulaşması sağlanmış, Mevlevî-hanelerde okunmuş, hatta *Mesnevî*'yi okutan mesnevihanlar padişahların huzurunda icazet almışlardır.³⁵ Bunda Mevlevî tarikatının da büyük bir payı vardır.

Türk edebiyatında *Mesnevî*'nin tercüme ve şerhleri Sultân Veled'den sonra başlamıştır. Gülşehrî XIV. yüzyılda, edebiyatımızda ilk defa olarak, *Mesnevî*'den seçtiği beş hikâyeyi, Türkçeye çevirerek, şerh etmiştir.³⁶ Ancak, tespit ettiğimiz kadarıyla, *Mesnevî*'yi, yalnız birinci cildi de olsa, bir bütün hâlinde manzum olarak ilk defa tercüme edip açıklayan Muînüddîn bin Mustafa'dır. O, *Mesnevî-i Murâdiyye* adlı bu eserini 839/1436 yılında Sultan II. Murad adına yazmıştır.

A. ESERİN MEYDANA ÇIKIŞI

Bizde eserden ilk bahseden Köprülüzâde Mehmed Fuad Beydir. Köprülüzâde Mehmed Fuad Bey bu bilgiyi bir makalesinde³⁷, Sultan II. Murad devrinin eserlerini sayarken, *Celâleddîn Rûmî Mesnevî'si'nin 840'ta Mesnevî-i Murâdî namıyla yapılmış mütercimi mechul manzûm tercümesi* şeklinde, Brown'un kataloğuna dayanarak vermektedir. Ayrıca eserin Cambridge nüshasını F. Babinger de zikretmektedir.³⁸

Eserden ikinci olarak bahseden, *Şâir Muînî Mustafa'nın Mesnevî Çevirisi, Mesnevî-i Murâdî* adıyla ilk defa bir bildiri sunarak bilim âlemine geniş şekilde tanıtan Feridun Nâfiz Uzluk'tur.³⁹ Feridun Nâfiz Uzluk, bu bildirisinde Celâleddin-i Rûmî'nin *Mesnevî*'yi nasıl yazdığını anlatmıştır. Eserin yazılmasında Hüsameddin Çelebi'nin nasıl bir rol oynadığını Eflâkî'nin *Âriflerin Menkıbeleri* adlı eserinden nakille ortaya koymuştur. Gerçekte Feridun Nâfiz Uzluk *Âriflerin Menkıbeleri* hakkında da bilgi vermiştir. Bilindiği gibi Sultan II. Murad Osmanlı Devletinde kültür meselelerine, dil ve edebiyata geniş şekilde ilgi duyan, hizmetini hiç esirgemeyen padişahların en önde gelenidir. Bu yönü ile ele alınca II. Murad

³⁵ Ahmed Cevdet Paşa; *Sivas Vâlisi Devletlü Âbidin Paşa Hazretlerine Cevabnâme*, Eskişehir İmam-Hatip Okulu Kütüphanesi, nu. 2706. / Kemal Yavuz; *Mesnevî-i Şerif İle Alakalı Olarak Cevdet Paşa'nın Âbidin Paşa'ya Yazdığı Bir Mektup*; *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XXIV-XXV, İstanbul 1980-1986, s. 441-454.

³⁶ Kemal Yavuz; *Türk Edebiyatında Mesnevî'den İlk Tercüme Hikâyeler ve Bazı Dikkatler*, *Uluslararası Mevlâna Bilgi Şöleni, 15-17 Aralık 2000*, Kültür Bakanlığı Özel Dizisi, s. 355-381.

³⁷ Köprülüzâde Mehmet Fuad; *Anadolu'da Türk Dil ve Edebiyatının Tekâmülü II*, *Yeni Türk Mecmuası*, 1933, nu. 5, s. 379.

³⁸ F. Babinger; *Die Geschichtsschreiber Der Osmanen Und ihre Werke*, Leipzig 1927, s. 15.

³⁹ Feridun Nâfiz Uzluk; "Şâir Mu'îni Mustafa'nın Mesnevî Çevirisi, Mesnevî-i Murâdî", *X. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1963*, Türk Dil Kurumu Yayınlarından – Sayı 233, s. 113-141.

zamanında yalnız *Mesnevî* tercüme ve şerhi değil, başka eserler de tercüme ettirilmiş veya yazdırılmıştır. *Âriflerin Menkıbeleri* de bunlardan biridir. Feridun Nâfiz Uzluk kendisinde bulunan ve II. Murad devrinde tercüme ettirilen bu eseri tanıtıp hakkında bilgi verdikten sonra, Mevlâna ve *Mesnevî*'si ile ilgili bilgileri de bu esere dayanarak vermiştir. Ayrıca *Mesnevî* tercümelemleri üzerinde durmuş, eseri ilk defa Farsça şerh eden Ahmed-i Rûmî ve eseri hakkında bilgi verdikten sonra *Mesnevî-i Murâdiyye*'yi ele almıştır. Muînî üzerinde araştırmalar yaptığını anlatan Feridun Nâfiz Uzluk, şair hakkında bilgi bulamadığını ve edebiyat tarihi ile ilgili kaynaklarda bu şair ve eserinden bahsedilmediğini belirtmiştir. Daha sonra *Mesnevî-i Murâdiyye*'yi inceleyen Uzluk, Muînî çevirisinin başarılı bir tercüme olduğunu zikrederek, eseri en geniş şekli ile tanıttığı gibi, dil ve imlası üzerinde de durmuş, özellikle eserin yazılış sebebi ile ilgili kısmından beyitler almıştır. Eser ve yazarı hakkında ise, Mevlevî kaynaklarının sustuğunu belirtmiş, ayrıca *Mesnevî*'nin ilk hikâyesinin tercüme kısmına geçmiş ve buradan alıntılar yapmıştır. Daha sonra ikinci cildi de inceleyen Feridun Nâfiz Uzluk eserden alıntılar yapmış ve Timurtaş Beyin oğlu Umur Beyin vakıf kaydını belirterek bildirisini tamamlamıştır.

Mesnevî-i Murâdiyye hakkında zaman zaman bilgi verenler de görülmüştür. Bunların başında Süleyman Gönçer gelmektedir. O, bir tekrar olarak da kabul etsek; Feridun Nâfiz Uzluk'a dayanarak, Muînüddîn bin Mustafa ve eserinden bahseden dördüncü bir şahıs olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁰ Süleyman Gönçer eser ve şairi hakkında verdiği doğru bilgilerin yanında eksik bilgiler de vermiş, hatta ileride görüleceği gibi, bazı yanlışlıklara da düşmüştür. Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu da ortaya koyduğu eserin baş kısmında *Mesnevî* ve çevirileri ile ilgili bilgiler verirken, *Mesnevî-i Murâdiyye*'den bahsetmiştir.⁴¹

Mesnevî-i Murâdiyye'nin edebiyat ve dil dünyasına en geniş şekilde tanıtılması ise 1973 yılı Ekim ayında düzenlenen Milletlerarası I. Türkoloji Kongresinde sunulan bildirimler sayesinde olmuştur. Bu kongrede İ.Ü. Edebiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş ile A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi profesörlerinden Hasibe Mazioğlu, eser hakkında bildirimler sundukları gibi; aynı yılın 15-17 Aralık günlerine rastlayan ve Mevlâna'nın 700. ölüm yıldönümü dolayısıyla Türkiye İş Bankasının Ankara'da düzenlediği Uluslararası Mevlâna Seminerinde de aynı konuda tebliğler sunarak eseri ilim âlemine, çok yönlü bir şekilde tanıtmışlardır.⁴²

⁴⁰ Süleyman Gönçer; age. s. 383-386.

⁴¹ Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu; *Mevlâna, Kendi Vezni İle Manzum Tercüme*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1972, s.13.

⁴² Mehmet Önder; *Bildiriler – Mevlâna'nın 700. Ölüm Yıldönümü Dolayısıyla Uluslararası Mevlâna Semineri 15-17 Aralık 1973*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 258-267, 275-296.

B. MESNEVÎ-İ MURÂDİYYE'NİN YAZILIŞ SEBEBİ VE YAZILDIĞI TARİH

Mesnevî-i Murâdiyye Sultan II. Murat Han'ın isteği üzerine yazılmıştır. Sultanın bu isteğini Mu'înî bir lütuf olarak karşılamış ve milletine yapmak istediği hizmeti onun sayesinde gerçekleştirmiştir. Şairimiz bundan dolayı şu beyitlerde sultana olan şükranını belirtir ve onu över:

Pes Murâd için gerek şükr ü minen
Ki ol minendür âdeme bîkr-i sünen

Şükr-i mün'im vâcib-i mün'am-durur
Emn-i âlem ni'met-i a'zam-durur

Çün bu âlemde murâd idi nizâm
Muslih-i halk-ıdı ol hayrû'l-kirâm

Ol zamân lutfıyla cân cem'iyetin
Arturup pâkize kıldı niyyetin

Câri oldı cândan ayn-ı ayân
Sırr-ı cânânı cenân itdi beyân

Matbah-ı Hakdan bu h'ôn-ı bî-kerân
İrdi hoş rûd-ı revânuma revân

Bes bu ni'met şükri sultâna senâ
İtmek oldı şem'-i ma'nâyâ senâ⁴³

Ayrıca Mu'înî;

Ben bu niyyetde çekerken intizâr
Şeh nedîminden irişdi bir nigâr⁴⁴

beytinde sultandan nedimi aracılığı ile bir haberin geldiğini bildirmektedir. Şairimiz bunun üzerine;

Biz de bu esrâra âgâz eyledük
Râz gülzârına pervâz eyledük

⁴³ metin, 150 - 156. beyitler.

⁴⁴ metin, 157. beyit.

Bülbül-i gûyende oldı cân u dil
Cân gibi cûyende oldı âb u gil

Tûti-i cân Mısr-ı sırdan açdı per
Yûsuf-ı ma‘nâ elinden yir şeker

Pirehen bûyın tuyup Ya‘kûb-ı ten
Bu çemende fenn-ile dir tâne ten

Şâdılkdan akl u dil cûş eyledi
Cûşı cism ü hûşı serhûş eyledi

Işkdan dil goncasına irdi sabâ
Erguvân-ı cân cübbe itdi kabâ

Cilve vurdı per açup tâvûs-ı rûh
Fâhku‘l-isbâh ana sundı sabûh

Mest olup esrârını fâş eyler uş
Kendülikden kendüyi lâş eyler uş⁴⁵

beyitlerinden de anladığımız gibi, eserine başladığını, canının ve gönlünün şakıyan bülbül olduğunu, suyun ve toprağın su gibi akmaya başladığını, can papağanının sır ülkesinden uçtuğunu, bu hâlin Yakup Peygamberin Hazreti Yûsuf’un gömleğinin kokusunu duymasından dolayı sevinmesine benzediğini ve Muînî’nin kendisinin de neşe ile dolduğunu söylemekte ve sevincini belirtmektedir. Ayrıca;

Kavmine kendü lisânıyla nüzûl
Eyledi küllî nebî vü hem resûl

Biz de Türkî dil ile şerh eyledük
Kavmümüze dilleriyle söyledük

Mesnevî kim ma‘nî-yi mutlak-durur
Her ne kim varsa içinde hak-durur

---

⁴⁵ metin, 160-167. beyitler.

Diledük Türkî lisân-ıla beyân
Olma mâfâza 'an aynı'l-'ayân

Hâs u âm andan iderler menfa'at
Tola nûrî âleme güneş-sıfat

Türkî vü Çînî Acem yâ ger Arab
Cümlesinden kasd olan tevhîd-i Rab

Her biri bir dil ile geldi ibâd
Cümleden tevhîd-i Rab oldu murâd⁴⁶

beyitleriyle, Mu'îni'nin her peygamberin kavimlerine kendi dilleriyle gönderildiğini, *Mesnevî*'nin *ma'nâ-yı mutlak* olup içinde bulunanların hak olduğunu, bunun için Türkçe açıklıyarak mensup olduğu kavme bildirdiğini, ondan *hâs u âm*, yüksek ve aşağı tabakadan insanların faydalanmasını istediğini, dillerden maksadın *tevhîd-i Rab*, Tanrı'nın birliğini bildirmek olduğunu anlatır. Fakat şurası açıktır ki, şairimiz bunu Türk milleti için yapmış ve her kesimden insanın ondan faydalanmasını istemiştir.

Mesnevî-i Murâdiyye 839/1436 yılında yazılmıştır. Şairimiz bunu,

Bu kitâba avn-ıla kıldum şürû'
Kim budur asl-ı usûl-i her fûrû'
Oldı geçüp yay u kış u yaz u güz
Târihe sekiz yüz otuz tokuz

Ol receb ayında bu ay oldu cem'
Tâ ola nûrî cemî'-i cem'a şem'

Âhir oldu âhir rebiü'l-âhirün
Âhirinde âhiri bu fâhirün⁴⁷

beyitlerinde açıkça anlatmaktadır.

C. ESERİN ADININ VE LAKABININ NIÇİN VERİLDİĞİ VE KİME SUNULDUĞU

Mesnevî-i Ma'nevî, lakabı ile söylersen, *Mesnevî-i Murâdiyye* veya *Mesnevî-i Murâdî*, adını *Mesnevî*'den almaktadır. Mu'îni, Celâleddin-i Rûmî'yi işaret ederek,

⁴⁶ metin, 168-174. beyitler.

⁴⁷ II.c. yk. 211a/5-6.

Ol velî de buna didi *Mesnevî*
Olduğuyçun lafzî vü hem ma'nevî⁴⁸

beytinde *Mesnevî*'nin lâfız ve anlam gibi iki yönlü bir özelliğinin olduğunu bildirmektedir. Lakab olarak ise, Sultan II. Murad Han'a izafeten *Murâdiyye* 'yi seçmektedir. Şairimiz;

İy Mu'înî söyle sırrı fâş fâş
Şem'ile pervâz vur olma hufâş

Ma'niyi kıl Mesnevî'den müntehab
Ma'nevî nâm it Murâdiyye lâkab⁴⁹

beytlerinde eserinin ismini ve lâkabını açıkça vermektedir. Ayrıca;

Ol sebebden dindi lafz-ı Ma'nevî
Kim buna me'haz olupdur Mesnevî

Dîn usûlunun usûlına usûl
Mesnevîdür çünkim iy sâhib-vusûl

Bundadır akvâl u ef'âl -i Nebî
Bundadır esrâr u ahvâl-i Nebî⁵⁰

beytlerinde şairimiz *Mesnevî*'nin eserine kaynak olduğunu söylemekte ve niteliklerini kısaca anlatmaktadır. Bu yüzden de asıl *Mesnevî*'nin ismi olan *Ma'nevî*'nin ad olarak verildiğini tekrarlamaktadır. Hemen arkasından ise;

Hem Murâdiyye şu vechdendir lakab
Var-ıdı devr içre sultân-ı nakab

Çünkü bünyâd oldu fidevri'l-Murâd
Fâş-ıdı ol devrde sebilü'r-reşâd⁵¹

beyitlerinde döneminin sultanının Murad olduğunu, bu yüzden eserine *Murâdiyye* lakabını verdiğini bir daha söylemektedir.

Yukarıda, Mu'înî'nin kendi ağzından isminin *Ma'nevî* lakabının da *Murâdiyye* olduğunu bildirdiğimiz eser Sultan II. Murad'a sunulmuştur. Şair, II. Murad için;

Bil şu vechdendir Murâdiyye iy hümâm
Var-ıdı devr içre bir nûr-ı enâm⁵²

⁴⁸ metin, 205. beyit.

⁴⁹ metin, 77-78. beyitler..

⁵⁰ metin, 125-127. beyitler.

⁵¹ metin, 129-130. beyitler.

⁵² metin, 78.beyit.

beytinde eserinin lâkabının niçin *Murâdiyye* olduğunu söylediği gibi padişahı, aşağıda görüldüğü şekilde övmektedir. Mu'înî Sultan için;

Zâtı nûrullah-ıdı şekli beşer
Emri elinde dönerdi hayr u şer

Olmuş-ıdı inse vü cinne murâd
İşiginde dâd umardı Keykubâd⁵³

demektedir. Ayrıca,

Anun-ıçun cem' olındı bu kitâb
Kim budur tullâba keşşâfî'l-hicâb⁵⁴

beyti de eserin Sultan II. Murad için yazıldığını bildirmektedir.

Şeh Murâd için ki itdük bunı cem'
Mecma'-ı cânda budur envâr-ı şem'⁵⁵

mısralarında eserin II. Murat Han için yazıldığını bir daha zikreden Mu'înî eserini ona sunmuştur. Bunu,

Ger kabûl ide o şâh-ı meh-sıfat
Gerçi Hızr'a tan degül âb-ı hayât
Kesb ide bundan fevâyid bî-'aded
Bundadur her müstefid için meded⁵⁶

beytlerinde açıkça söyleyen şairimiz, padişahın eserinden faydalanmasını da istemektedir.

D. ESERİN BÖLÜMLERİ VE MAHİYETİ

İki ciltten oluşan *Mesnevî-i Murâdiyye* mürettep bir eserdir. Eseri bölüm olarak iki kısma ayırabiliriz. Birinci bölüm giriş niteliğinde olan 233 beyitlik bir kısımdan meydana gelir. İkinci bölüm ise, Mevlâna'nın *Mesnevî*'sinin birinci cildinin tercüme ve şerhinden oluşur.

İçerik bakımından ise, eseri bölüm bölüm ele alırsak, şu şekilde inceleyebiliriz: Mu'înî'nin eserine başta besmele ve hamdele durumunda olan iki beyitten sonra kitaba salavatla devam ettiğini,

Bizden olsun sad salâvât u selâm
Mustafâya ki ol-durur hayrû'l-enâm⁵⁷

mısralarından öğrenmekteyiz. Şair bundan sonraki beyitlerde tevhit ve na't ile peygamberin seçilmiş dört dostunu övmektedir. Bunun ardından ise Mevlâna, Şems-i Tebrîzî, Sultân

⁵³ metin, 79-80.beyitler.

⁵⁴ metin, 85.beyit.

⁵⁵ metin, 99.beyit.

⁵⁶ metin, 100-101.beyitler.

⁵⁷ metin, 3.beyit.

Veled, *zeyn-i dîn* olarak anılan Hüsameddin Çelebi ile şairin hocası Şeyh Abdurahim övülmüştür.

Muînî artık sözü esere getirmekte, eserinin *Mesnevî*'den seçme olduğunu, bu seçmeyi Sultan II. Murad için yaptığını ve padişahın eserini kabul etmesinden ümitli olduğunu söylemektedir. Ayrıca,

Anun için cem' olındı bu kitâb
Kim budur tullâba keşşâfî'l-hicâb

Uşbu nüsha matlabü'l-esrârdur
Nûr-ı şem'î mecma'ü'l-envârdur

Mahsal-ı ilm-i ledünnîdür tamâm
Nâmdârân eyler ana ihtimâm

Bundadır âb-ı hayât-ı ma'rifet
Bu-durur ölmüşlere İsí-sıfat

Mûsilü't-tullâbı ile'l-matlûbdur
Muhsilü'l-ahbâbi li-l-mahbûbdur

Teşne tullâba budur dölâb-ı âb
Bunda sîrâb-ı şarâb olur serâb⁵⁸

beyitleri ile eserinin ne olduğunu anlatmaya çalışır ve,

Bâki evsâfin okıyanlar bilür
Şekkeri azgına koyanlar bilür⁵⁹

beyti ile eseri okuyanların anlayıp bilmesini istemektedir. Muînî bundan sonra Sultan II. Murad'ı över, eserinin adını ve lâkabını belirttikten sonra,

Mesnevî kim ma'ni-yi mutlak-durur
Her ne kim varsa içinde hak-durur⁶⁰

beytinden anlaşılacağı üzere sözü *Mesnevî*'ye getirmektedir. Daha sonra '*mesnevî*' nazım şeklinden bahsederek, iki ve ikileme üzerinde durmaktadır.

---

⁵⁸ metin, 85-90. beyitler.

⁵⁹ metin, 97. beyit.

⁶⁰ metin, 170. beyit.

Mu'îni, 233 beyitlik girişi andıran bu bölümden sonra asıl *Mesnevî*'nin beyitlerini Türkçeye çevirmeye ve açıklamaya başlamaktadır. Artık konu bellidir. İki ciltlik olan eserin tamamı,

Feth-i bâb olup harâb ola hicâb
Mesnevîden ma'ni ola intihâb⁶¹

Ma'niyi kıl Mesnevî'den müntehab
Ma'nevî nâm it Murâdiyye lâkab⁶²

beyitlerinde *intihab* ve *muntehab* yani seçme ve seçilmiş gibi kelimelere yer vermesine rağmen, Mesnevî'nin I. cildinin tam bir tercümesi ve şerhidir. Şairimiz üzerinde çalıştığımız esere göre bir hüküm vermemiz gerekirse, altı ciltlik Mesnevî'nin yalnız birinci cildini seçmiş, bunun tercüme ve şerhini iki cilde sığdırmıştır.

İki cilt olan eserin I. cildinde;

1. Padişah, Cariye ve Zerger'in hâllerini anlatan hikâye,

2. Bakkal ve Papağan hikâyesi,

3. Yahudi padişahla, haddinden fazla Hristiyan düşmanı olan ve Hristiyanmış gibi görünen Yahudi vezirin hikâyesi,

4. Arslan ve Tavşan hikâyesi,

olmak üzere dört asıl hikâye bulunmaktadır. Bunlardan *Arslan ve Tavşan* hikâyesi içinde, Hazreti Musa ile Firavun'un hâlini, Azrail'den kurtulmak için kendisinin Hindistan'a gönderilmesini isteyen bir fakirin Süleyman peygambere sığınmasını anlatan ikinci derecede hikâyeler de vardır.

Cariye ve Padişah hikâyesinde hiçbir işin; Hakk'ın yardımı olmayınca başarılamayacağı, edebi terk etmenin verdiği zararlar anlatılmakta ve şeytanın hilelerinden Hakk'a sığınmaktadır. Ruh ve beden tabipleri ile mürşid-i kâminden bahsedilmekte ve hikâye çeşitli öğütlerle sona ermektedir. Padişah-şeyh, cariye-mürit, kuyumcu-hevâ, cariye-nefs, güneş-Hz. Peygamber olarak temsil ve şerh edilmiştir.

Bakkal-Papağan hikâyesinde, asıl hikâye ile ilgili tahlillerin yanında kötü ve iyi sıfatların aslı, melek-insan-hayvan, sadık-münafık, nefis-gönül, ten-kâfir ilişkileri Allah'ın kudreti, ihsanı ve kahrı ile ikiyüzlü ve vefasız kimse anlatılır.

Yahudi padişah ile Hristiyan düşmanı vezirinin hikâyesinde; nefis-i emmâre, şehvetin insanın gözünü şaşı etmesi ile hırs anlatılmıştır. Padişah ve vezirden kastedilen nefis ile şeytandır.

⁶¹ metin, 69. beyit.

⁶² metin, 77. beyit.

Bu konuda on iki emir, on iki kötü haslet olarak, vezir de nefis-i emmâre şeklinde ele alınarak açıklanmıştır.

Arslan ve Tavşan hikâyesinde ise; av hayvanları ile tavşan ve arslan anlatılmaktadır. Arslan nefis, tavşan da aklı temsil etmiştir.

Aslında Muînî hemen her hikâyenin sonunda, anlatılan hikâye bitsin bitmesin, 9-15 beyit arasında değişen, her konu ile ilgili gazeller de yazmıştır. Eserin birinci cildindeki bu gazellerin sayısı elli altıdır. Bu şiirlerin üçü Farsça, elli üçü de Türkçedir.

Eserin II. cildinde ise;

1. Rum elçisinin Hz. Ömer’i ziyareti,

2. Hindistan’a giden bir tüccarın papağanından o yerin papağanlarına selâm götürmesi,

3. Hz. Ömer ile çalgıcının hikâyesi,

4. Yoksul bir bedevînin fakirlik yüzünden karısı ile arasında geçenlerin hikâyesi,

5. Omzuna arslan resmi döğdürmek isteyen bir Kazvinlinin hikâyesi, olmak üzere beş ana hikâye bulunmaktadır. Bunlardan başka olarak bu ciltte yer alan küçük hikâyeler de vardır. Birinci ciltte olduğu gibi, bu ciltte de, her hikâyenin bitiminde, gazel tarzında yazılmış Farsça ve Türkçe şiirler yer almaktadır. Bunların sayısı doksan altı olup, onu Farsçadır. Böylece her iki ciltteki gazel tarzında Türkçe ve Farsça şiirlerin toplamı 152’yi bulmaktadır.

Bu şiirler içerisinde ikinci ciltte hatimeden sonra gelen her hanesi yedişer, bağlantı kısmı da üç beyitlik mesnevî şeklinde olan ve beş hanesi bulunan eksik terciibent, nazım şekli bakımından diğer şiirlerden ayrılmaktadır.

Mesnevî-i Murâdiyye klasik tertip özelliklerine uygun olarak sona ermektedir. Bunu aşağıya aldığımız ancak çalışmamıza dâhil etmediğimiz yazmanın II. cildinin sonunda yer alan yirmi iki beyitlik kısımda açıkça görmekteyiz:

Ârzü istersen iy yâr ol sabûr

Sabr-ıla ivmekligün boynımı bur

Cândan sabr-ıla cerh olur harac

Sabr kıl ki *es-sabru miftâhü ’l-ferec*

Sabr alur menzili sanma şitâb

Sabr kıl *vallâhu a ’lem bi’s-savâb*

Sabr-ıla buldı mu’îni bu Mu’în

Ayn-ı ma’nâ oldı aynında ma’în

Sabr-ıla oldu bu kitâba feth-i bâb
Buluban ummâna döndürdi habâb

Ahz kıldı Mesnevîden ma'nevî
Ol za'îfi sabr-ıla eyledi kavî

Mevlevîyem Mevlevîyem Mevlevî
Mevlevî olmayan olur levlevî

Avn-ı Mevlâ-y-ıla tîzem Mûsi-vâr
Nefs Fir'avnına Mûsîven süvâr

Bu kitâba ol avn-ıla kıldum şürû'
Kim budur asl-ı usûl-ı her fûrû'

Oldı geçüp yay u kış u yaz ü güz
Târîhe sekiz yüz ü otuz tokuz

Ol Receb ayında bu ay oldu cem'
Tâ ola nûrî cemî'-i cem'a şem'

Âhir oldu âhir Rebi'ü'l-âhirün
Âhirinde âhiri bu fâhirün

Gerçi âfât u mevânî' bî-'aded
Lîki Mevlâ-yı ahad itdi meded

Rahm itdi lutfi-y-ıla Abdurrahîm
Bu na'îme irmedi mekr-i cahîm

Pend-i cümle evliyâyâ bendeem
Men o pendün bend-ile tâbendeem

Dâ'iyem ser-cümlesine men fakîr
Kîmiyâ ol iksîr-ile oldum men bakır

Pây-i cümle enbiyânun hâkiyem
Yollarına cân viren çâlâkiyem

Cümlesine olsun salât u hem selâm
Hâsa Ahmed' çün ki odur hayrû'l-enâm

Cümlesin sen kıl bize yâ Rab şefî'
Cümlesinün menzilin sen kıl refî'

Biz za'îfüz cümle pür cürm ü günâh
Sen kavîsin pür kerem iy Pâdişâh

Biz gedâlardan hatâ senden atâ
Ol atân-ıla götür dilden gıtâ

Sen kabûl it yâ ilâhe'l-'âlemîn
Bizi yâ Rabbi ve yârânı amîn⁶³

E. MESNEVÎ-İ MURÂDİYYE' NİN TÜRK EDEBİYATINDAKİ YERİ VE EDEBÎ DEĞERİ

Mesnevî-i Murâdiyye'nin bilinen ilk *Mesnevî* tercüme ve şerhi olması bakımından önemli bir değeri olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Bundan başka eseri kendisinden önce yazılan mesnevilerle karşılaştırınca da, devrine kadar yazılan en hacimli eser olarak görmekteyiz.

Mesnevî alanında; Eski Türkçe devresi içerisinde yer alan ve 6645 beyitten meydana gelen *Kutagu Bilig* ile iki yüzyıl sonra Türk edebiyatında mühim bir yer tutan XIV. yüzyılın; *Mantuku't-tayr* (4437), *Garib-nâme* (10613), *Süheyl ü Nevbahar* (5703), *Ferhengenâme-i Sa'dî* (1073), *Hurşidnâme* (7903) ve *İskendernâme* (5894) gibi belli başlı mesnevilerini saymak yerinde olur kanısındayız. Ayrıca eserimizin yazıldığı devir olan XV. yüzyıl mesnevileri içindeki yerini de belirtmek gerekmektedir. Bunlardan *Vikâye Tercümesi* (6960), Hatiboğlu'nun *Ferahnâmesi* (6093), *Hüsrev ü Şirin* (7053) devrin en önde gelen mesnevileridir. Muînî'nin *Mesnevî-i Murâdiyyesi* ise 14.404 beyitle, beyit sayısı bakımından yukarıda belirttiğimiz mesneviler içerisinde en başta yer almaktadır.

Konu olarak daha önce de söz ettiğimiz eserde, asıl *Mesnevî*'den tercüme edilen hikâyeler dışında, bu hikâyelerle ilgili kısmen onların konusunu işleyen gazel ve kaside tarzında yazılmış, 9-15 beyit arasında değişen manzumeler görmekteyiz. Bu şiirlerin bir kısmı bazen

⁶³ II. c. Yk. 210b/12-18, 211a/1-15.

başı başına bir konuya da yer vermektedir. Ancak bunlar, vezin bakımından çeşitlilik göstererek, *Mesnevî*'nin tercüme ve şerhlerinin yapıldığı kısım gibi *fâilâtün fâilâtün fâilün* vezininde olmayıp aşağıda belirttiğimiz şekilde on dört ayrı vezinde yazılmışlardır. Bu şiirlerin yazıldığı vezinler şunlardır:

1. Fâilâtün mefâilün feilün⁶⁴
2. Mefâilün mefâilün feülün⁶⁵
3. Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün⁶⁶
4. Mefûlü fâilâtü mefâilü fâilün⁶⁷
5. Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün⁶⁸
6. Mefâilün feilâtün mefâilün feilün⁶⁹
7. Müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün⁷⁰
8. Mefûlü fâilâtün mefûlü fâilâtün⁷¹
9. Feilâtün feilâtün feilâtün feilün⁷²
10. Mefûlü mefâilün mefûlü mefâilün⁷³
11. Mefûlü mefâilü mefâilü feülün⁷⁴
12. Feülün feülün feülün feül⁷⁵
13. Mütefâilün feülün mütefâilün feülün⁷⁶
14. Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilâtün⁷⁷

Mesnevî-i Murâdiyye nin I. cildinde bu vezinlerden son ikisi kullanılmadığı gibi, aynı şekilde eserin II. cildinde de Feülün feülün feülün feül vezninde şiir yazılmamıştır. Her ne şekilde olursa olsun, asıl *Mesnevî* tercüme ve şerhinde kullanılan ve *Mesnevî*'nin de vezni olan *Fâilâtün fâilâtün fâilün* veznini de hesaba katarsak, Mu'îni'nin eserinde aruz vezininin on beş şeklini kullandığına tanık oluruz.

⁶⁴ 90-13, 1063-1071, 2708-2718, 3084-3092, 3437-449, 3595-3606, 3849-3867, 3973-3993, 4176-4190, 4248-4270, 4760-4776, 497-4909, 5765-6771.

⁶⁵ 585-591, 1586-1595, 2243-2259, 2573-2596, 4377-4397, 5866-5878, 6060-6068, 6222-6256.

⁶⁶ 235-241, 760-770, 1771-1779, 2848-2860, 5489-5509, 6475-6491.

⁶⁷ 111-115, 216-230, 318-324, 376-382, 2984-2992, 4071-4081, 4437-4447, 6290-6315.

⁶⁸ 724-740, 3351-3361, 6128-6140, 6419-6429.

⁶⁹ 3152-3162, 3771-3789.

⁷⁰ 1649-1661, 1984-1992, 2137-2145, 5148-5156.

⁷¹ 1502-1512.

⁷² 3127-3135.

⁷³ 2418-2428.

⁷⁴ 901-915.

⁷⁵ 5093-5103.

⁷⁶ II. c. 24a.

⁷⁷ II. c. 21a, 133b-134a, 151b, 160a.

Mesnevî-i Murâdiyye kafiye bakımından oldukça zengindir. Eserde en çok cinaslı kafiyeler tercih edilmiştir.⁷⁸ Bunun yanında bazı kafiye zorlamaları da görülmektedir. Ayrıca eserimizde göze göre olan kafiyeye aykırı bir şekilde, pek az da olsa, kulağa göre olan kafiyeye tesadüf edilmektedir.⁷⁹ Her ne şekilde olursa olsun *Mesnevî-i Murâdiyye* nin, istisnaları bir yana bırakırsak, kafiye yapısı sağlamdır.

Dil yönünden ise eserimiz, ortaya koyduğumuz gramer ve sözlük çalışmalarımızdan da anlaşılacağı üzere, devrinin bütün eserleri gibi Oğuz Türkçesinin bir düğüm noktasını vermektedir. Bu bakımdan bugün bazı kelime ve seslerde ayrılıklar gösteren Azerî ve Türkiye Türkçesinin ortak özelliklerini eserimizde görmekteyiz. Dilin kullanılışı ise eserdeki şiirlere göre değişmektedir. Şair münacatlarında çok açık ve içten bir Türkçeye yer vermekle beraber, tercüme ve açıklamalarda bunu biraz koyulaştırmaktadır. Gazel ve kaside tarzındaki tasavvufî şiirlerinde ise dilin daha da ağır bir hâl aldığını görmekteyiz. Bu şekildeki manzumelerin pek az oluşu bir tarafa bırakılırsa, eserin dili hakkında, *açık ve ağırlaşmaya yüz tutmuş bir Türkçe ile yazılmıştır* şeklinde bir kanaate varabiliriz. Bu da, o devir dilinin bir özelliği olarak, Türkçenin yabancı kökenli kelimelere epeyce açıldığını göstermektedir. Ayrıca Türkçe kelimelerle yabancı gramer kurallarına göre yapılan isim ve sıfat tamlamaları da Türkçenin iç ve dış tarihi açısından önemlidir.⁸⁰

Dilin kullanılışı, cümle bakımından ele alınırsa manzumelerin çeşidine göre değiştiği görülür. Bunlardan kaside ve gazel tarzında yazılan şiirlerde Türkçenin tam bir şiir cümlesi kullanılmaktadır. Bunu şairin diğer kendisine has olan tercüme ve şerh dışındaki, hangi tarzda olursa olsun, şiirleri için de söyleyebiliriz. Fakat şairin tercüme ve şerhlerde kullandığı cümleler nesre yakındır. Hatta bazı yerlerde cümle unsurları, vezinli ve kafiyeli de olsalar, yerli yerince kullanılmış ve Türkçenin kısa cümleli hâli tercih edilmiştir. Ayrıca anlatıdaki özellik karşılıklı konuşma ve sohbeteye yakındır. Şair nesre yakın, karşılıklı konuşmayı andıran muhaveremsi ve sohbetimsi cümle özelliğini kelimeyi bölerek ve kafiyeye dikkat ederek de göstermektedir. Çok az da olsa,

Ya'ni halkdan hakka meyl iden garîb-
dür nitekim dir hadîs içre Habîb⁸¹

beyti bunun açık bir örneğidir.

Anlatışta *Mesnevî*'nin aslından gelen hadis ve halk tabirlerine yer veren şair kendisi de bu yola başvurarak yaptığı tercüme ve şerhte halk tabirlerine ve atasözlerine sık sık yer ver-

⁷⁸ metin: 31, 178, 250, 426, 447, 549, 611 beyitleri buna birkaç örnek olarak verilebilir.

⁷⁹ metin: 363, 1062, 1541.

⁸⁰ Bununla ilgili olarak bkz. Kemal Yavuz; Galat, Galatat ve Muîni'nin Dildeki Tasarrufları, *Türk Dünyası Araştırmaları*, sayı 60, İstanbul 1987, s.127-148.

⁸¹ metin 795. beyit.

mektedir.⁸² Mu'îni bu yola baş vurmakla eserinin özellikle çeviri ve açıklama kısmını nesre de yakınlaştırmıştır.

Mu'îni atasözleri ve halk tabirleri yanında anlatmak istediği şeyi, *Mesnevî*'den esinlenerek, bir kelimeyi meydana getiren harfleri çeşitli kelimelerde vererek dağınık bir ifade ile söylemek istemiş ve kelimeyi gizleme yoluna da gitmiştir.⁸³ Şifre veya serpişik ifade diye adlandırdığımız bu hususa da şair oldukça yer vermektedir. O bunların yanında deyimleri de sık sık kullanmış ve yeri geldikçe deyimlerle anlatımı da tercih etmiştir.

Kısaca eser, çeviri ve açıklama dışındaki şiirler bir tarafa bırakılırsa, kısa cümlelerle, konuşma diline yakın olarak halk tabirleri, deyimler ve atasözlerine fazlasıyla yer verilerek, anlaşılır şekilde, sohbetimsi ve muhaveremsi bir havada yazılmıştır.

Tercüme ve şerh bakımından oldukça başarılı olan *Mesnevî-i Murâdiyye* kanımızca Nahîfi çevirisine yaklaşmaktadır. Nahîfi'den de başarılı tercüme olması rağmen bazen ondan aşağıda kaldığı da görülmektedir. Eserin dili ise Nahîfi Süleyman Efendinin eserine göre, daha az yabancı kelime taşımaktadır. Bunun yanında *Mesnevî-i Murâdiyye*'nin Nahîfi'nin eserinden, tercüme tekniği yönüyle ayrılan tarafları da bulunmaktadır. Bunları beş kısma ayırarak ve her iki eserden de örnekler vererek aşağıya alıyoruz. Ancak bu şekildeki tercüme şekli Gülşehri'nin *Mantıku't-tayr* adlı eserinde yer alan ve beş hikâyeye ile de olsa, Türkçede ilk manzum *Mesnevî* tercümesine yer veren hikâyelerde de görülmektedir.⁸⁴

Biz burada ilk manzum tercüme ve şerh olması bakımından Mu'îni'nin, tam bir manzum tercüme olarak da Nahîfi'nin eseri karşılaştırarak bir fikir edinebileceğimiz gibi, her iki eserin tercüme bakımından ne kadar başarıya ulaştıkları da kısmen göstermiş olacağız.

1. Eksik tercüme

Sırrım olmaz nâlişimden gerçi dūr
Lîk yok her çeşm ü gûşa feyz-i nūr
N. 7

Nâlesinden sırr-ı ney sanman ba'îd
Kimi bâ-mâtem ider kimi be-îd
M. 37 (7)

Ney virir bir râh-ı pür-hûndan haber
Aşk-ı Mecnûn kıssasın taktîr ider
N. 13

⁸² 183-189, 191, 192, 264, 542, 589, 600, 626, 806, 873, 985, 1025, 1096, 1369, 1460, 1579, 1621, 1795, 2264, 3379. beyitler.

⁸³ 204, 1305, 1702, 3425, 3485, 3598, 4301. beyitler.

⁸⁴ Kemal Yavuz; Türk Edebiyatında Mesnevî'den İlk Tercüme Hikâyeler ve Bazı Dikkatler, Uluslar arası Mevlanâ Bilgi Şöleni, 15-17 Aralık 2000, Bildiriler, Kültür Bakanlığı Yayınları, özel dizi, Ankara 2000, s. 355-381.

Ney anıncak gözleri pür hûn ider
Kıssası sad Leyliyi Mecnûn ider
M. 46 (13)

Kendi nefsinden idersin sen kıyâs
Dûrsın kurb-ı yakîn it iltimâs
N. 255

Sen meger kendüne eylersin kıyâs
Ol safâ ehli olanı iy gönli pas
M. 1035 (255)

Kiminün ıyşı olur buhl u hased
Ol birinin mûris-i aşk-ı Ehad
N. 284

Hâslar yidügi cândur bî-cesed
Âmlar yir buhl olur artar hased
M. 1187 (284)

2. Beyit beyit yapılan tercümeleler

Dir kamışlıkdan kopardılar beni
Nâlişim zâr eyledi merd ü zeni
N. 2

Nâlişümden avrat u er inledi
Yandı her kim ol iniden dinledi
M. 22 (2)

Şerha şerha eylesin sînem firâk
Eyleyem tâ şerh-i derd-i iştiyâk
N. 3

Nây-ı dilde şerha şerha çün firâk
Tâ ki eyde şerh-i derd-i iştiyâk
M. 25 (3)

Her kim aslından ola dûr u cüdâ
Rûzgâr-ı vaslı eyler muktedâ
N. 4

Her kişi kim kalsa aslından ba'îd
Yine vasl-ı asla cidd ider cedîd
M. 27 (4)

Ben ki her cemiyetin nâlâniyem
Hemdem-i hôş-hâl ü bedhâlâniyem
N. 5

Cümle meclislerde ney nâlân-durur
Mahrem-i nîgân u bed hâlân-durur
M. 29 (5)

Her kişi zu'munca bana yâr olur
Sohbetümden tâlib-i esrâr olur
N. 6

Kendü zannından gören yâram sanur
Nâydan cüyâ-yı esrâram sanur
M. 34 (6)

Birbirinden cân u ten pinhân degül
Lîk yok destûr-ı rü'yet cânâ bil
N. 8

Câna ten içre reh-i mestûr yok
Lîki ten cân görmege destûr yok
M. 37 (8)

3. İki beyit hâlinde yapılan tercümeler

Dinle neyden kim hikâyet etmede
Ayrılıklardan şikâyet etmede
N. 1

Nâle-i neyden işitgil yâ bu ney
Kim neden ağlar neden köyner bu ney
M. 2 (1)

Gûş-ı hûş aç tuy şikâyetler ider
Ayrılıklardan hikâyetler ider
M. 3 (1)

Ney gibi bir zehr-i tiryâk olamaz
Ney gibi dem-sâz u müştâk olamaz
N. 12

Lutf-ıla tiryâk-ı 'âşıkdur bu ney
Kahr-ıla zehr-i münâfikdur bu ney
M. 44 (12)

Buncılayın sâz-ı pür ihrâk yok
Âşık-ı demsâz u hôş müştâk yok
M. 45 (12)

Aşk ile ol câme kim çâk olmadı
Çirk ü hırs u kibrden pâk olmadı
N. 22

Işk harâbâtında hırsun câmesin
Çâk idüp sal suya cismün nâmesin
M. 73 (22)

Işk irşâdı seni hôş şâd ider
Hırs u buhl u âzdan âzâd ider
M. 74 (22)

Merhabâ yâ müctebâ yâ murtazâ
În tegib câe'l-kazâ dâka'l-fezâ
N. 104

Müctebâsın merhabâ yâ Murtazâ
Gâyib olma kim kazâ tolar fezâ
M. 396 (104)

Sensüz olur bu fezâ gözüme zâk
Hasret ile yakar od-ı iştiyâk
M. 397 (104)

Oldı duhterçün esîr-i nakş u reng
Hemserinden eyler oldı âr u neng
N. 215

Zerger eydür ol kıza n'olayıdun
Sen dahı hem nengümüz olayıdun
M. 831 (215)

Sana da geleydi bu bana gelen
Sana da güleydi bu bana gülen
M. 832 (215)

Dîdesinden cûy-ı hûn oldı revân
Reng-i rû oldı garîbe hasm-ı cân
N. 216

Gözlerinden kan akardı zergerün
Âhı âfâkı yakardı zergerün
M. 833 (216)

Düşmen oldu kendüye hüsn-i hasen
Hüsne magrûr oldu terk itdi vatan
M. 834 (216)

4. Üç beyit hâlinde yapılan tercümeleler

Gördi kim bir şahs-ı fâzıl mâye-dâr
Oldı zâhir hem çü mihr-i sâye-dâr
N. 69

Gördi şeh bir şahsı pür-ma'nî gelür
Ol düşinde gördüğü ya'nî gelür
M. 285 (69)

Fâzıl u pür-mâye vü hem pür-hüner
Sanasın dürc-i dürer içre güher
M. 286 (69)

Sanasın kim kölge içinde güneş
Kıldugınca meşy döker yire reş
M. 287 (69)

Ana merhûn eyleyip dîn ü dilin
Halk ol mekkâre virdi hâsılın
N. 476

Halk ana virdi kamusı dil ü dîn
İh'dinâ yâ Hâdî Rabbü'l-âlemîn
M. 2357 (476)

Şöyle kim emrinde oldılar selîm
Ol hakîm öninde nitekim sakîm
M. 2358 (476)

Emr ü nehyinde kıyarlar câna halk
Nice uymışdur görün şeytâna halk
M. 2359 (476)

Hande-i lâle degil ferhunde-kâr
Kim sevâd-ı kalbin eyler âşikâr
N. 747

Eşkîyâ sözi sanasın lâledür
Zîre dâyim zikr-i ten-tâ-lâledür
M. 3737 (747)

Lâle gülse gösterür kara ciger

Eşkiyâ ya'nî eger virse haber

M. 3738 (748)

Eşkiyâ sözinde olur dil siyâh

Evliyâ remzinde olur gül giyâh

M. 3739 (748)

Gör ne re'y itdi yehûd-ı seg-şiyem

Dikdi âteş karşısında bir sanem

N. 798

Ol cühûdî gör nice tedbîr ider

Gönli içinde neler tasvîr ider

M. 3994 (798)

Haşm-ıla bir yire yakar gür gür od

Dûd eyler âsümân rengin kebûd

M. 3995 (798)

Ol odun katında diker bir sanem

Tâ o sanem hakdan sanam gönlin sanam

M. 3396 (798)

Pîş-i hargehde segân-ı türkmân

Merd-i mihmâna temellukda ayân

N. 867

Bir mesel uş gör ki ol kelb-i akûr

Ol ki bir türkûn kapusunda yatur

M. 4320 (867)

Âşinâ mihmâna kuyrugın bular

Yüz sürer başın etegine tolar

M. 4321 (867)

Şîr-i ner gibiyken olur çâplûs

Pôstlar yırtarken ider dest bûs

M. 4322 (867)

5. Karışık tercümeleler

Bu şekilde yapılan tercümelelerde iki beyit birkaç beyitte tercüme edildiği gibi, iki beytin bir beyitte yoğrulduğu da görülmektedir. *Mesnevî-i Murâdiyye*'de çok az görülen bu tür tercümeleler ile ilgili beyitlerden bazıları aşağıya alınmışlardır.

Çarha dek medd-i basar rehbürdedir
Merdüm-i dîde egerçi hurdedir

N. 1044

Merdümeke-veş gördiler anı hakîr
Başladı levme sagîr ile kebîr

N. 1045

Sûrete bakup büyük küçük dimek
Ol ta'îluk kılmaz uş gör merdümeke

M. 5181 (1044-1045)

Arş gönlün gözine kılsa nazar
Sanur anı bir za'îf ü bî-basar

M. 5182 (1044-1045)

Lîki yüz bin arşı kaplar merdümeke
Görmez ol bin arşı kadr-ı merdümeke

M. 5183 (1044-1045)

Bir zamân gitmekde te'hîr eyledi
Sonra azm-i cânib-i şîr eyledi

N. 1098

Ol sebebden çünkü geç kaldı fakîr
Oldı kibr ü kîn ile gurrende şîr

N. 1099

Şîr gördi giç gelür hargûş bes
Şîrün azgında oda döndi nefes

M. 5362 (1098-1099)

Suda aksin gördi çeşm-i hûş ile
Zâhir oldı şîr bir hargûş ile

N. 1360

Eyledi hasmın görüp pür tâb-ı âb
Kaldı hargûş oldı ol cehde harâb

N. 1361

Çünkü hasmın gördi su içre ayân
Atdı hargûşu revân oldı hemân

M. 6145 (1360-1361)

F. MESNEVÎ-İ MURÂDİYYE'NİN NÜSHALARI

Mesnevî-i Murâdiyye'nin şimdilik bilinen iki nüshası vardır. Bunlar Bursa ve Cambridge nüshalalarıdır.⁸⁵ Bunlardan Cambridge nüshası eksik olup bir cilttir. Bursa nüshası ise iki ciltten meydana gelmektedir.

Biz çalışmamızda;

1. Bursa nüshasının eksiksiz oluşu,
2. Bursa nüshasının Cambridge nüshasından eski oluşu,
3. Bursa nüshasının imla bakımından sıhhatli olması,
4. Cambridge nüshasını yazan müstensih'in karışık imlaya yer vermesi,
5. Cambridge nüshasının, tek cilt olmasından başka nüsha farklarında da görüleceği gibi, bazı beyitlerin ve başlıklarında eksik yazılımları bulundurması, gibi sebeplere dayanarak, Bursa nüshasını asıl metin olarak aldık.

Nüsha tavsifi

Bursa nüshası:

I. cilt

Bursa İlk Halk Kütüphanesi, Eski Eserler Kısmı, Ulucami Bölümü, nu. 1664.

Müellif: Muînüddîn bin Mustafa.

Telif tarihi: İkinci cildin hatimesinden anlaşıldığına göre, 839/1435-1436.

Müstensih: Hasan b. Ahmed (vakfiye kaydına göre).

İstinsah tarihi: 841/1437-1438.

Yk. 194, ölç. 278 x 178 mm., st. 18, yazı hareketli talike çalar nesih, cetvelsiz, âharlı kâğıt, krem renginde, şark işi, yerli olup kalın; sırtı meşin mukavva ciltli.

II. cilt:

Bursa İlk Halk Kütüphanesi, Eski eserler Kısmı, Ulucami Bölümü, nu. 1665.

Yk. 214, ölç. 278 x 178 mm., st. 18, yazı hareketli talike çalar nesih, cetvelsiz, krem renginde, şark işi olup yerli ve kalın, meşin ciltli, şemseli.

İlk beyti:

Şükr sana iy Kerîm ü Kârsâz

İy Latîf ü pâdişâh-ı bî-niyâz

Son beyti:

Dilemez dil na'îm ü hûr u kusûr

İstemez zevk-ı cennet ile sürûr

⁸⁵ Bursa İlk Halk Kütüphanesi, Eski Eserler Kısmı, Ulucami Bölümü, nu. 1664-1665. ; Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi, nu. 1000.

Birinci cildin zahriyesinde Timurtaş oğlu Umur Beye ait olan 853/1449 tarihli şu vakfi-ye görülmektedir:

Ma'nevî Manzûme Türkî

Vakafe'l-emîrû'l-kebîr Umur Beg İbnü'l-merhûm Timurtaş Beg hâze'l-kitâbe hasbeten li'llâhî ve taleben li-merdâtihî ve-eşhede aleyhi Mevlânâ Şemsüddîni's-Şîrvânî ve Mevlânâ Bagdâdî ve kâtibü'l-hurûf Hasan bin Ahmed ve İbnü Abdurrahman ve Abdullah İbni Yahyâ ve Yûsuf imâmü'l-cum'a ve Yûsuf imâm-i imâret-i Hisarucî ve Mevlânâ Şemdüddîn el-kâdî ez-Nikmet ve Muslihüddîn ve Yazıcı Umur ve Nakkâş Muhammed Nizâmî târîh senete selesün ve hamsine ve semânimiye (853).

Bu kitabı Allah yolunda ve onun rızasını kazanmak için merhum Timurtaş Beyin oğlu Büyük Emir Umur Bey vakfettiştir. Bu vakfa Mevlâna Şemsüddîn-i Şîrvânî ve Mevlâna Bagdâdî ve müstensih Hasan İbni Ahmed ve İbni Abdurrahmân ve Abdullah bin Yahya ve Cuma imamı Yusuf ve Hisarucî İmareti imamı Yusuf ve Mevlâna Şemsüddîn el-kâdî Eznikmet ve Muslihiddin ve Yazıcı Umur ve Nakkâş Muhammed Nizâmî 853 senesinde tanıklık etmişlerdir.

I. cildin sonunda ise, istinsah tarihini veren aşağıdaki kayda rastlamaktayız.

Kad veka'a'l-ferâgu min-tahrîri'l-cildi'l-evveli mine'l-Ma'nevî el-Murâdî el-Müntehabî mine'l-Mesnevî er-Reşâdî fiyevmi's-sülâse'i fi'eva'ili zilhicce'ti'l-mübâreketi fiseneti ihdâ ve erba'îne ve semânimi'etin.

Mesnevî-i Reşâdî'den seçilmiş Ma'nevî-i Murâdî'nin I. Cildinin yazılışı 841/1437-1438 senesi kutlu Zilhicce ayının başlarında Salı günü tamamlanmıştır.

Buradan eserin 841/1437-1438 senesi Zilhicce ayı başlarında Salı günü istinsahının bitirilmiş olduğunu anladığımız gibi, bir önceki vakfiyeden de müstensihin Hasan b. Ahmed olduğunu öğrenmekteyiz. Ancak vakfiyede Hasan bin Ahmed için, *kâtibü'l-hurûf* dendiğine göre, bu yazıda kastedilenin müstensih mi, yoksa bunun bir meslek ismi mi olduğunu açıkça bilemiyoruz. Bu durumda eserin yazarın kendi hattı ile mi yazıldığı veya istinsah mı olduğu da kesin bir şekilde belli değildir.

I. cildi tamam olan bu Mesnevînin, II. cildinin sonunda eksiklik vardır. Bu nedenle II. cildin ketebe kaydını bilmiyoruz. Fakat II. cildin de aynı müstensihin kaleminden çıktığı göz önüne alınırsa, bu cildin istinsahının 841/1437-1438 yılında veya daha sonraki tarihlerde bitirildiği anlaşılır.

Eserin I. cildinin bir başka nüshası İngiltere'de, Cambridge Üniversitesi Kitaplığı'ndadır. Merhum Prof. Dr. Amil Çelebioğlu'nun notlarından alınan bu nüshanın tavsifi şöyledir.

Kütüphane: Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi

Yk. 204, st. 17, yazı hareketli nesih, başlıklar kırmızı cetvelsiz, kâğıt aharlı, açık krem renginde, su damgalı ve su yollu (fligranlı), cilt kahverengi meşin, soğuk şemseli.

Mm: 3.10

Müellif adı: Muînüddîn bin Mustafa

Te' lif tarihi: 839 (Bursa nüshasına göre)

Müstensihi: ?

İstinsah tarihi: 840. Ancak eseri bizzat yerinde gören Amil Çelebioğlu, kâğıt ve yazı bakımından bu istinsahın 840 tarihinde değil, fetihten sonra olabileceğini ayrıca belirtmiştir.

III. MESNEVÎ-İ MURÂDİYYE'NİN İMLASI

Mesnevî-i Murâdiyye imla bakımından karışıklık göstermektedir. Bu durum hemen hemen bu devir Türkçesine giren bütün eserlerde görülmektedir. Biz üzerinde çalıştığımız metindeki imla meselelerini ele alırken, Eski Anadolu Türkçesi içinde bulunan, daha sonraki dönemlerde klişeleşerek varlıklarını son devirlere kadar koruyan eklerin ve kelimelerin yazılışlarını bir tarafa bıraktık. Yalnız Tarihî Türkiye Türkçesi içerisinde, imla olarak varlıklarını koruyamayan ve sonradan kaybolan eklerin ve kelimelerin imlası üzerinde durduk. Ayrıca her iki nüshada görülen yazım ayrılıklarını da belirtmeye çalıştık.

Çalışma olarak ise bu imla ayrılıklarını eklerin ve kelimelerin yazılışı şeklinde iki grupta topladık.

I. EKLERİN YAZILIŞI

1. Çokluk eki لآر –

Klişeleşmiş imlası (لآر –) şeklinde olan ve metnimizde oldukça çok kullanılan yazılışının yanında az da olsa لآر –şekli de görülmektedir.

847 sıfatlarına صفتلا رينه , 1031 ummaduklarıñ رك , 5017
naqşları ناقصلا رى , 2667 zâhidlere زاهد لاره , 4003 bütlerine بتلا
نخجير لاره , 4924 denizleri, 4995, naħcirlere د كز لارى , رينه

2. İyelik ekleri

a. Birinci çokluk şahıs موز – و موز –

Metnimizde bu ekin klişeleşmiş imlası olan مز – yanında موز – şekline de tesadüf edilmektedir.

1501 aramuz ارموزه , 2013 atumuz اتموز , 3504 kaydumuzى قيد
نار و مز نأرموز , 6259 و مزى .

b. İkinci çokluk şahıs و كز –

Bu ekin de klişeleşmiş imlası olan كز – şeklinin yanında و كز – şekli de bulunmaktadır.

3145 kayduñuz قيد و كز , birüñüz بر و كز .

c. Teklik üçüncü şahıs eki: *kesre* yanında *sin kesre* و ve *vav* و

Teklik 3. şahıs ekinin klişeleşmiş imlası olan (-i, -î, -u, -ü = ى -) ve (-sı, -si, -su, -sü = -سى)

1086 balı بال , 2983 huzûrı حضور , 232 derdi درد , 302 yüzi یو
د عاسی du'âsı , 123 او جو üçü , 5535 ز .

3. İsim çekim ekleri

A. Yönelme durumu eki

Kelime sonundaki harfe üstün konulduğu gibi یا-, -a ile de yazılır.

Tarihî Türkiye Türkçesi içinde görülen -a, -e, -ya, -ye = -یه , -ه , -ه) şeklinden başka metnimizde çok seyrek olarak, (-یا , -ا) şekillerine de rastlanmaktadır.

824 hüsüne حسنا , 2629 ikiye یکیا , 5409 Ahmede احمدا ,
5418 araya ارا یا , 2993 ehıbbâya احبا ی , 5750 cânuma جانما .

B. Yükleme durumu eki

a. -i, -î, -y-i, -y-î : kesre yanında harekeli ء ve ى kullanılmaktadır.

Bu ek metnimizde klasik imlası olan (ى -) ve (ى -) yanında bulunduğu kelimenin son harfine getirilen bir kesre ile gösterildiği gibi, ekseriyetle hemze (ء) ile yazılmaktadır. Ancak kelime sonundaki harkenin kesre olduğunu göz önünde tutmak gerekir.

410 kışşayı قصه , 496 zerreyi دره , 1527 şîşeyi شیشه , 1718
fitneyi فتنه , 3545 endîşeyi اندیشه , 4409 cum'ayı جمعه , 3030
cismi جسم , 6096 bîmi بيم , 835 uşşuñı اصوك , 1994 Muştafâyı
6218 , او لیا ی evliyâyı اغوا ی , 5556 igvâyı مصطفا ی , 3850
yatlu y يتلوی .

b. Üçüncü teklik ve çokluk şahıs iyelik eklerinden sonra gelen -n yükleme ekinin (-ن) şeklindeki klişeleşmiş imlasının yanında çok az olarak tenvinli şekline de rastlamaktayız.

660 'âmın عام C : عا م gıbi.

c. -nı, -nî = (-ن)

-nı, -nî yükleme hâli ekinin Tarihî Türkiye Türkçesi içindeki klişeleşmiş imlası olan

(-نى) şekli yanında, üzerinde çalıştığımız eserde, harekesi esrelî olarak, (-ن) şekline de oldukça çok rastlamaktayız.

4421 yilini دانه سین , 2395 dânesini قمچیسین , 2392 kaçmısını
بیلن .

C. Bulunma durumu

Bulunma hâli ekinin (- د و) klişeleşmiş imlasından başka metnimizde çok az olarak (- د ا) şekline de rastlamaktayız.

2928 yolda ا د و gibi.

Ç. Çıkma durumu eki

Çıkma hâli eki olarak klişeleşmiş olan (- د ن) şeklinden başka tenvinli hâldeki şekline eserimizin Cambridge nüshasında bir tek yerde rastlamaktayız.

47 neyden ن د ن : C " gibi.

4. Yön gösterme eki

a. -ra, -re : Bu ek re harfinin üstünde bir çizgi (üstün, fetha) ile gösterildiği gibi (- ر ا) ile de yazılır.

-ra, -re yön ekinin (- ر و) klişeleşmiş imlası yanında, metnimizde çok az olarak yukarıdaki şekillere de rastlamaktayız.

123 taşra ا طشر , 4404 taşrada و طشر gibi.

b. -aru, -erü, -eri

-aru, -erü yön ekinin “ و ” ve “ ی ” li şekillerine de rastlanmaktadır.

1526 - 6486 içerü و اجر , 3365 içeriden د ن اجر gibi.

5. Vasıta durumu eki

a. -la, -le, -ila < ile = لا -

Metnimizde vasıta hâli ekinin (- له) şeklinde olan ve Tarihî Türkiye Türkçesi içerisinde varlığını koruyan imlasından başka, kesreli (لا -) şeklindeki yazılışına da oldukça çok rastlamaktayız.

4030 şınmağ-ıla صنماغلا-لا , 1643 işle اشلا , 2694 kendülüğün-ile
5289 , جبرلا cebr-ile , 5021 زهد لا zühd-ile , 4025 کند لو کیکلا
nefs-ile نفسلا.

b. -layın, -leyin; -cılayın, -cileyin

Üzerinde çalıştığımız eserde -layın, -leyin ekinin imlası (- لين) , -cılayın, -cileyin ekinin yazılışı da (- جلا ين) şeklinde görülmektedir.

1227 şadıqlayın ين صادقلا , 1991 Yūsuf layın ين يوسفلا , 45
buncılayın ين بنجلا , 2756 ancılayın ين انجلا , 1161 bizcileyin
سنجلا ين سنجلا , 5166 یزجلا ين .

6. Soru eki

Metnimizde mı, mi soru ekinin imlası olan (- می) klişeleşmiş yazılışının dışında ayrıca, mim harfinin eselenmiş şekli de görülmektedir.

1139 koz mı قوز می , 1298 halvâ mı حلوا می , 5468 bi-hemâtâ mı
بی همتام , 86 âdem mi
بیرم , 1262 bir mi آدم م .

İsimden isim yapma ekleri

1. -lık, -lik, -luğ, -lük

-lık, -lik, -luğ, -lük ekinin klişeleşmiş yazımı BatıTürkçesinde, harekeli olarak (- لک , - لیک , - لوق , - لوق) şeklindedir. Üzerinde çalıştığımız eserde bu şekillerden başka (لیک - لوق) şekillerine de rastlamaktayız. Bu yazım şekilleri de hareke olarak esreli yazılmışlardır.

659 kârañulığa قرا کولیغه , 2406 başarmaklığa باشارماقلیğa ,
kendülüğüñle کند لو کیله , 2787 yokluk یوقلو ق , 2454 menlik
منلیک .

2. -lu, -lü isimden sıfat yapma eki

Tarihî Türkiye Türkçesinde klişeleşmiş olarak (- لی) şeklinde yazılan bu ek, metnimizde (- لو) şeklinde yazılmıştır.

436 sıtmalu ستملو , 2356 belâlu بلا لو , 2661 tönlu طنلو , 4519
aşşılı اصلو , 2338 yüzlü
کز لو gizlü , 3218 یز لو .

Fiilden isim yapma ekleri

1. -ıcı, -ici, -ucı

-ıcı, -ici ekinin (- یچی) ve (- یچی) klişeleşmiş yazımları yanında hareke ile yazılan (- ج , - جی) kesreli şekilleri ve (- و جی) yazılımı, üzerinde çalıştığımız eserde görülmektedir.

1599 dumrı çalıcı دمری جالچی , 1509 rişvet alıcı ریشوت آلیجی ,
1180 eydici ایدیح ,
1699 gönül yolıcı گونول یولچی , 4281 yakıcı یاقیچی , 4000 uyucu
ایوچی .

2. -ğün, -gün

Metnimizde bu ekin (- عن) şekline rastlandığı gibi, (- عون) ve (- قون) yazımlarını da görmekteyiz.

790 yorğun ير غون , 1801 azgın از غون , 1549 şaşkın ششکو
ngibi.

Şahıs zamirleri

1. Birinci teklik ve çokluk şahıs zamirlerine isim çekim ekleri getirilince zamirlerde kök değişmesi olmaktadır. Bununla birlikte üzerinde çalıştığımız metinde aynı isim çekim eki getirildiği hâlde imla değişikliği görülmektedir.

a. Yükleme hâli ile kullanımı

6446 beni بان , 6099 bini بينى , 3128 meni منى , 860 mini ميني ,
3202 - 6055 mini
بيز 1663 , بيزى 547-1148 bizi , ميني

b. Yönelme hâli ile kullanımı

761 – 1536 - 5522 baña باڤا , 5745 baña بك , 552-2873 bize
بيزه , 3202 bize بيزا

2. İkinci teklik ve çokluk şahıs zamirleri

Metnimizde *sen*, *sın* ve *siz* şeklinde olan bu şahıs zamirinin isim çekim eklerini almaları ile değişik yazılımları görülmektedir.

a. Yükleme hâli (esre verilmiş şekilde)

10/111-3068 sini سين , 5276 sizi سيز

b. Yönelme hâli

691 saña ساڤا , 2560 saña ساڤا

3. Üçüncü şahıs teklik ve çokluk şahıs zamirleri

Bu şahıs zamirleri metnimizde *o*, *ol*, *anlar* şeklinde yalın hâlinde görülürler. İsim çekim ekleri getirilince değişik yazılım şekilleri görülmektedir.

a. Yalın hâli

1398-6072 ol ال

b. Yükleme hâlinde

374 anı ان , 3004-3566 anı آن , 6358 anları انلارى

c. Yönelme hâlinde

انلاره 342-3164 انلاره آكه 2029-2780 اكا 589-770

Aitlik eki

İsimlerden zamir ve sıfat olarak kullanılan kelimeler türeten -ki ekinin Tarihî Türkiye Türkçesinde klişeleşmiş olarak görülen (-كى) şeklinden başka üzerinde çalıştığımız metinde, yazılım olarak (-ك غ) gibi harekeli şekilleri de vardır ve bu harfler esre almışlardır.

3718 بير نداك 3427 birindegi 3830 şifâtındağı صفتاندا غ ,
elüñdegi 282 düşündegi 282 , الكده ك
görüldüğü gibi.

Bildirme ekleri

Bildirme ekleri teklik ve çokluk birinci, ikinci ve üçüncü şahıslarda klasik ve klişeleşmiş imlaya tabidirler. Ancak ikinci teklik şahısta çok az da olsa ekin (-سون) hâline rastlamaktayız.

5612 degülsün كلسون -gibi.

Fiilden fiil yapma ekleri

Metnimizde fiilden fiil yapma ekleri de klişeleşmiş imlanın içine girmektedir. Bununla birlikte -dur- faktitif ekinin çok az da olsa, (-در -) klişeleşmiş imlasının dışında, -دور - şeklini de görmekteyiz.

5943 şınduruban وروبن örneğinde görüldüğü gibi.

Fiil çekimi

1. Emir ekleri

a. Teklik birinci şahıs

Teklik birinci şahıs emir eki metnimizde -ayın , -eyin şeklinde geçmektedir. Ekin yazılışı hareketlidir. (-ين) ve (-آين) şeklindedir.

1686 varayın وارين 316 bağlayayın بعلياين 317 oynayayın ا
688 ideyin ينياين
دüzeyين و زاین örneğinde görüldüğü gibi.

b. Teklik ikinci şahıs

Teklik ikinci şahıs emir ekinin metnimizde bazen düştüğü görülmektedir. Tarihî Türkiye Türkçesi içerisinde sonradan kaybolan (-غل) , (-كل) emir eki metnimizde oldukça çok görülmektedir.

اشت كل işitgil 2, د تغل dutğıl 494, و ر غل vurğıl 52 örneklerindeki gibi.

c. Teklik üçüncü şahıs

Klişeleşmiş şekli Batı Türkçesi içerisinde (–سون) olarak görülen bu ekin metnimizde *sin üstünde ötre* (–سن) ve *sin altında kesre* (–سن) ile yazılmış şekilleri de vardır.

411 anlasun سن آكلا, 1261 kaplasun قبل سن, 3207 şavsun صو بسن

207 *ölsün* لسن ا ; 1004 bilsin بلسن gibi. Ancak düzlük yuvarlaklık uyumu dışında olarak şu kelimelerde eklerdeki emir eki -sun olması gerekirken -sın şeklinde harekelenmiştir. 726 kosin قسن, 726 yusun یوسن gibi.

d. Çokluk birinci şahıs

Çokluk birinci şahıs emir ekinin Tarihî Türkiye Türkçesi içerisindeki klişeleşmiş imlası olan (–الم) şekli metnimizde sık görülür. Ayrıca (–لم) şeklinde ilk sesi harekeli olarak da bu eke rastlanmaktadır.

4631 idelüm ادم, 6282 soralum صور لم, 211 oynayalum او ينالعلم, 211 eyleyelüm یلاعلم gibi.

2. Görülen geçmiş zaman eki

Görülen geçmiş zaman eki -dı, -di, -du, -dü teklik ve çokluk birinci ve ikinci şahıslarda Tarihî Türkiye Türkçesi içinde klişeleşmiş şekilde görülmekle beraber, teklik ve çokluk üçüncü şahıslarda (–دی) şeklinin yanında ye sesi yazılmadan da, harekesi esre olarak, (–د) şeklinde imlada yer almıştır. Yalnız eserimizin Cambridge nüshasında şeddeli ve harekede kesreli te = (–ت) şekline de rastlanmıştır.

1461 اکد ekdi, 6334 یو کرد یügürdi, 305 طشد taşdı, 1809 دقدلر dağdılar, 2969 طیدلر tıydılar, 1765 bildiler, 822 ezdiler, 2823 itti.

3. Duyulan veya anlatılan geçmiş zaman eki

Duyulan geçmiş zaman ekinin Tarihî Türkiye Türkçesi içinde (–میش, -miş) klişeleşmiş imlası metnimizde genelleşmiş durumdadır. Bu ek için ayrıca (–میش) yazım şekli ile de karşılaşmaktayız.

3388 ا و لمیش olmış, 1093 د کلمیش dökilmiş, 1093 د میشز در dimişüzdür gibi.

4. Geniş zaman ekleri

Tarihî Türkiye Türkçesinde -ar (ا ر), -er (ر -), -ır, -ir (یر -), -ur, -ür (و ر -), şeklinde ve klişeleşmiş bir yazımda gördüğümüz geniş zaman eklerinin bu imla şekillerinden başka metnimizde -ar için üstün ve re (ر -) yazılışına da rastlamaktayız. -ur için ise (ر -) ötre ve re sesinin kullanılmasına yer verilmiştir.

1775 dutaram دوترم, 575 şalarsın صلرسن, 604 şarar صرار, 34 şanur صنر, 658 debserür دبسرر, 4122 şurursuz طررسز gibi.

5. Gelecek zaman ekleri

a. -isar, -iser

Metnimizde görülen -isar, -iser gelecek zaman ekleri Tarihî Türkiye Türkçesi içerisinde daha sonraki dönemlerde kullanıştan kalkmıştır. Üzerinde çalıştığımız eserde ekin imlası harekeli ve harekesiz olarak (-سر), (-یسر) şekillerinde de kullanılmıştır.

2060 uyanısarsın او یانسر سن, 1477 geliser کلیسر, 5472 dutısar دتیسر, 3589 komayısarlar قومیسر لر, 6455 sunulısar صنو نلیسر gibi.

b. -ası (-اسی)

Metnimizde -ası gelecek zaman sıfat-fiil ekinin, çok az da olsa, gelecek zaman eki olarak kullanıldığını görmekteyiz.

863 şarlanasısın (= sarmacaksın) صر لئاسیسن gibi.

6. İstek eki

Klişeleşmiş imlası (-ه) ve (-یه) şeklinde olan istek eki, metnimizde bundan başka üstün hareke ile yazıldığı gibi (-آ) ve (-یا) şekillerinde de yazılmaktadır.

1729 şanam صنم, 1847 şolduram طلدرم, 521 gizleyem کز لیم, 6501 کر میا سن گورمیسین, 3464 görmeyesin قویسن, 2325 koyasın ; 3014 bağlaya ; 4118 bulasız بلا, 705 idesiz ایداسز. örneklerinde olduğu gibi.

7. Gereklilik eki

-malu gereklilik eki metnimizde (-مالو) şeklinde yazılmaktadır.

1452 almalu المالو, 2911 almaluken المالو کن örneklerindeki gibi.

8. Sıfat-fiil ekleri

a. -an, -en

-an, -en sıfat-fiil ekinin Tarihî Türkiye Türkçesi içerisinde klişeleşmiş imlası (-ان) ile hareketli (-ن) harfidir. Ancak *nun* sesinden önceki harf üstün ile okunarak *n* sesine tutturulur.

Çalıştığımız metinde bu yazılımlardan başka (-ين) şekli de yer almaktadır.

290 kıyan قين , 353 uyan اوين , 700 şaklayan صقلاين , 4985 arayan اراين gibi.

b. -ar, -er

Bu ekin klişeleşmiş imlası (-ار) ve (-ر) olduğu hâlde metnimizde (-ر) şekli de görülmektedir.

150 yararını باره رينى örneğinde olduğu gibi.

c. -miş, -miş

-miş, -miş sıfat-fiil ekinin klişeleşmiş imlası olan (-مش) yanında, metnimizde

(-ميس) şekline de rastlanmıştır. 1344 yol urmuş-ıla يول ار (-ميس) örneğindeki gibi.

ç. -duk, -dük

-duk, -dük sıfat-fiil ekinin klişeleşmiş imlası (-دق) ve (-دك) şeklindedir. Özellikle iyelik ekleri ile kullanılan bu ekin metnimizde (-دوق) ve (-دوك) şekilleri de görülmektedir.

183 aradüğün ارادوغن , 5711 uyandüğün اويندوغن , 4296 amān virdüğine امان ويرهه örneğinde olduğu gibi.

9. Zarf-fiil ekleri

a. -ıp, -ip, -up, -üp

Tarihî Türkiye Türkçesi içerisinde klişeleşmiş imlası (-وب) şeklinde görülen -ıp, -ip, -up, -üp ekinin metnimizde ünlü olarak harekeye yer verilen harf şekli de yer almıştır. Böylece ekin yalnız hareke ve (ب) harfli şekli de görülmüştür. Ancak bu ekin ünlüsü çok az da olsa düzleşmiş ve ses uyumuna uymuştur.

1799 kapup قيب , 4753 kıyup قيب , 4439 tırup طرب , 427 irip ايرب , 625 tırmayup طرمايب gibi.

b. -madın, -medin

Eski Türkiye Türkçesinde -madın, -medin olarak görülen ve metnimizdeki yazılışı

(-مادن), (-مدن) olan bu ekin son şekli -madan, -meden şeklindedir. Metnimizde geçen şekli ile aşağıya bazı örnekler verilmiştir.

1752 bulmadın يلما د ن , 5431 şınmadın صنمد ن , 775
degirmedin دكر مادن , 3101; girmedin گير مادن gibi.

c. -ıncağ, -incek

Metnimizde -ıncağ, -incek zarf-fiil ekinin imlası aşağıdaki örneklerde görüleceği gibi, (-نجق), (-نجك) şeklindedir.

1956 tırıncağ طور ر نجق , 3560 aıncağ آ كنجق , 3746
bulıncağ بولنجاغ , 3291 gelincek كلنجاك gibi.

ç. -iban, -iben, -uban, -üben

Yalnızca Eski Anadolu Türkçesinde görülen bu ekin imlası metnimizde ötre harekeli

(-بن) esre harekeli (-بن) ve harf harekeli olmak üzere (-بين) çok şekilli bir durumdadır. Bununla ilgili örnekler aşağıdadır.

386 uruban اور بن , 824 aluban ال بن , 386 sürüben سور بن ,
682 varıban وار بن , 5289 yiyiben ييبين , 525 içiben ايچين
gibi.

d. -ubanı, -übeni

Bu ekin metnimizde geçen imlası (-وبان), (-وبانى), (-بان) şekillerindedir. Tabii ki bunların hareketlerini göz önüne almak gerekir.

1088 olubanı اولوبان , 3075 kovubanı قووبانى , 868 ölübeni اولوبان
örneklerinde olduğu gibi.

II. KELİMELERİN YAZILIŞI

Kelimelerin imlası üzerinde durulurken nüshalarda görülen yazım farkları, bir fikir verebilmek için, ana hatlarıyla belirtilmiştir. Ayrıca aynı kelimenin aynı nüshada görülen farklı yazılış şekillerine de yer verilmiştir.

A. Aynı kelimelerin nüshalarda görülen farklı imlaları

174 işit اشت : C , 3175 olup الوب , 3168 اولوب : C
içinde ایچنده : C
3824 dinine دینینه : C , 3824 ای چنده
görüldüğü üzere farklı yazılımlarla karşılaşmaktayız.

B. Aynı nüshada görülen kelimelerin farklı imlaları

Aynı nüshada görülen aynı kelimelerin farklı bir şekilde imlalarını verirken çalışmamıza temel teşkil eden Bursa nüshası üzerinde durduk. Aynı kelimelerin aynı yazılımlarını, tespit edebildiğimiz kadarıyla aşağıda gösteriyoruz.

altı

الت 2352 , التي 813

barmağ

بر مقلر ينه 1615 , بر ماغه 614

baş

بشيني 1095 , باش 306

bir bir

بير بير 460 , بر بر 457

çürük

جورك 3699 , جرك 3689

davşan

دوشن 6098 , دوشان 5108

diken

ديكن 1355 , دكن 853

gibi

كيبى 855 , كبى 2627 , كيب 1596-6200

gice

كيجه 4485 , كجه 1889

göñül

كوكلك 598 , ككل 6475 , ككله 3129 , ككلى 23

görün-

كر نماسن 6202 , كور نسن 2725 , كرو نردم 12694

güneş

کونش 586, کنش 577-588

hân, h'ân "sofra"

خوان 339-1241, خان 323

ırak

ارق 2336, ايرق 752

iki

ایکی 773, ایک 1528, اکی 1521

il

ایل 3082, ال 723-2035

iş

اشلا 1643, اشك 217

it

ات 4115, ایت 589

kara

قرادن 3380, قارادن 217

kız

قز 673-677, قیز 669-670

ki

که 5947, ک 1525

kişi

کیشی 334, کیشنک 583, کشی 583

ocak

اجاغه 1461, اوجق 486

üç

اج 4579, اج 133-716

yıl

یل 2826, ییل 2352

GRAMER

SES BİLGİSİ

I- ÜNLÜLER

A. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

Türkçede kelime köklerindeki ünlülerde olduğu gibi eklerdeki ünlülerin de çeşitli sebeplerden dolayı gelişerek değiştiklerini görmekteyiz. Metnimizde de görülen ünlü değişme ve özellikleri şunlardır.

1. i/e Meselesi (i>e, e>i, i>ê, ê>ê)

Türkçede bu ses değişmesi karışıktır. Bu ünlünün i>e, e>i, i>ê, ê>ê gibi şekillerde değiştiği görülmektedir. Aslında Türkçenin hemen her devrinde i>e, e>i değişikliğine rastlanmaktadır. İmlâ olarak Eski Türkiye Türkçesinden beri “elif” ve “y” sesleri ile yazılan “i” ünlüsünün Arap harflerini bırakıncaya kadar imlası değişmemiştir. İmlâ bakımından böyle olmakla birlikte “e” olarak telaffuz edildiği görülmektedir. Ayrıca, bazı kelimelerde, Eski Türkiye Türkçesinde ve Uygur Devri Türkçesinde “e” olan ünlü, bazı ağızlarda eski söylenişini korumakla birlikte, bugünkü yazı dilimizde “i” hâlinde görülmektedir.

Kapalı “ê”nin ise üzerinde çalıştığımız eserde olup olmadığını kesin olarak söylemenin imkânı yoktur. Çünkü eski harflerde bu sesi veren ayrıca bir imla şekli bulunmamaktadır.

Metnimizde i>e ve e>i değişikliğine rastladığımız kelimeler, bugünkü şekilleri ile karşılaştırılarak aşağıya çıkarılmıştır.

a. Bugün e şeklinde söylenen metnimizde ise i şekliyle yazılan kelimeler şunlardır;

bil: bel, kürek

Çaldı bil ü orağ u renc u ziyān 339, Hōca kılı eline bil virse ger 4817, bâğbānam diyū māra urma bil 6471.

bil: bel

Çaddi elifi eyledi çengün bilini dâl 21/221, Cān biline bağlayayın bin kemer 316, bilūme bağlayayın zūnnārlar 1716.

bin: ben

Çoltuğūn alasm bini meğer 6099.

bisle-: beslemek

Lāgar eyler cānını ten bisleyen 290, bisle ĩmānuñ yūzi olsun gūzīn 815, Çün selīm olsa gerekdür bislemek 1379.

biş: beş

Tā biş altı ay şafā sürdi bular 813, Çağırur ādemler adın biş ü on 1433, Tā çağırurlar niceler biş ü on 5582.

biz-: usanmak, bıkmak

Yūzi kiblede dutar göñli bizer / Hağ bizar andan özin Hağla bizer 1274, Līki andan ‘īsā vū Mūsā bizer 1517.

di- : demek söylemek

Paslu âyine ne göstereşün digil 125, Bî-mîşâli gör ki didükçe
kaşâş 2182,
Söz digincek oldur özin zâr iden 2967.

divşür-: devşirmek

Nitekim ol şâh divşürdi tabîb 201, Hırş-ıla buldukların
divşürdiler 349, Gerçi şalar sâyesin dîvâr uzun / Yine divşürtür
gidüp gün irse dün 870.

gice: gece

Her gice ten tuzağından murğ-ı cân 1889, ihtiyârũn-ıla gündüz
ü gice 3283, Gündüzün sanki nihân gice gider 4485.

giç: geç

Gerçi giç geldüm kapuña yâ Halîm 5683, Giç geldũn diyüben
eyledi red 5687.

girçek: gerçek

Bir iki gün girçek ağla bâkî gül 5033.

il : el

İl şanur mağmûm odur maḥkûm-ı 'ışk 723, Göz ki 'aybın
görmez il 'aybın görür 2035, Gör ki ol ḥalvetde ḳapusunda il
3082.

il : el, memleket

Şordı tekrâr ol kıza pîr ilini 664, Sürdi naşrânîler iline anı
1721, Bu ihtilâfdan fitne ṭolar cân ili 3389.

ir : er, erken

İr ü giç suçuma oldum uş muḳırr 5684, ir ü giç saña gelen ol-
madı red 5685.

ir- : ulaşmak, ermek, gelmek, vasıl olmak

Tâ ki düşündeki ṭuş olup ire 282, irdi ol mihmândan õñ yügürdi
şeh 305, 'Āşık-ı müştâḳuz irmege Hâḳa 1822.

iriş-: ulaşmak, erişmek'

Sırr-ı mütüya düriş yâra iriş 1930, Ne av avladũn ne irişdũn
eve 2073, irişen ol nâra zünnârın kese 4146.

irkek: erkek

Nesl için cem^c eyler irkek ü dişi 1384, Hâş u 'âm u cümle
irkek ü dişi 4020.

irte: erte

irte-y-içün ‘âkil aḥşām beklemez 3548.

işik: eşik

Ben diyen bulmaz işigünde necât /06, Şeyh işiginden ırma yüzüñi 3067, işigünde bizüz etfâl-ı yetim 3182.

it: et

Şiş ü soğan duz u şu vü it ü od 4807

it- : etmek

Ten ‘ilâcın cân saķımına itdiler 422, Nice idincek itmez igvâ nefsi-gül 1739, İdemez-ven medḥinüñ evşâfım 2693.

itdür-: ettirmek

İtdürür cü‘-ı tevekkül bî-şeba‘ 4640.

iy: ey

Sen devâ kıll bu ḥabîbe iy ṭabîb 258, Himmetüñ artmayınca iy şöfî 2470, ‘Aḳldur peymâne-i cism iy piser 3053.

sil: sel

Tâ ki ‘İsâyîleri virem sile 2413, Dünyâyı göz yaşlarından aldı sil 3082.

siz-: sezmek

Pîr sizdi kııda var bir gizlü renc 417, Pîr sizdi kıızı ‘ışık almış hemîn 466, Çünkü ḥalk anuñ fenâsın sizdiler 3457.

vir-: vermek

Tâ vire esrâr-ı dilberden ḥaber 148, Virelüm bunda da bir iki nişân 2434, Ol kadar kim virür aña terbiyet 3006.

yi-: yemek

Yiyüp içüp ḥoş yatup ṭurdı bular 813, Kime yimek üyümeḳ kime emel 1560, Mâl bulsa dir ki rızkımdur yirin 3292.

yidi: yedi

Yidi deryâ oldu mevcinde gemi /46, Mürekkeb yidi baḥr olup yir ü gök olsa kırtâsı 177 Nefs bil yidi cehennem andadır 50.

Yidiler: Yediler

Her zamanda vardur Üçler Yidiler 3624, Andan Üçler Yidiler Kırklar daḥı 3626

yid: yed, el

Luṭf-ıla tā yid-i Hâk irdi baña 6444.

yidür-: yedirmek

Yiy ü yidür cüd şehâvet yig-durur 2502.

yig: yeğ, daha iyi, üstün

Kıssayı başına gelen yig oğur 410, Yigdür ebleh dōstdan 'âkil
'adū / Yigdür ebter yârdan kâmil 'adū 2264, Hayr-ı aḥmağdan
lebîbüñ şerri yig / Nef'-i nādândan 'âlimüñ şerri yig 2265.

yigrek: yeğrek, daha üstün

'Âşıquñ dîvânına it var nazâr / Daḥı yigrek virsün ol defter
ḥabar 4361.

yil: yel, rüzgâr

Halka sanki sam yili olup eser 1579, Mekri-y-ile yil gibi gizlü
eser 2354, Nitekim yilüñ işi esmek-durur 3562.

yil: istek, emel

Bâtil itdi ḥâşılıñ bu âb u gil / Nefs yili sende yağdı cân u dil
2804.

yil-: yelmek, koşmak

Dün ü gün yiler yitişmez kimseye 136, Yalın ayak yildi
mescidden yaña 243, Ölmege yil sen daḥı ölmeği öñ 1932.

yildire-: yeldirmek, çok hareket etmek

Yildireyüp başı şaçar-ıdı berç 1115.

yildür-: yeldirmek, koşturmak

Var gaḥlet ile nefsuñ yok yire yiter yildür 2418.

yin-: yenmek

Gerçi yinmez şâh-ı ḫāvusuñ teni 848.

yiñ-: yenmek, mani olmak

Nâra gir diyen yiñemez oddan 4157.

yiñi: yeni

Çünkü söz yiñi ola söz eskidür 5450.

yir: yer, dünya

Aç gözünü kim levḫ-i maḥfûz oldu yir 152, Yire bārân saçmaz
olur âsümân 360, Âḥir oldu yirde vü gökde zelîl 2110.

yir: makam, mevki

Şeh kıtyken yirüñ olduñ 2805, Bu senüñ benüm evüm yirüm
nedür 3236, Koydı ola yirinde bir şâhib-ḫabül 3406.

yit-: yetişmek, kâfi gelmek

Güci yitdükçe diye evşâfını 512, Saña yitmez mi sebak remz-i vezîr 3125, Külline yiter birisinden haber 3524.

yit-: ulaşmak

Zâlim ilter zulmü çâhına yiter 6149.

yiter: kâfi

Olma kimseye mürîd özüñ yiter 2541, Bu ten-ile cânı yiter haste kııl 3001.

yitiş-: yetişmek

Dün ü gün yiler yitişmez kimseye 136, Şeyhe yitiş olasıñ hattâ ki âk 1881.

yitmiş: yetmiş

Günde yitmiş, kerre istiğfâr ider 1406, Yitmiş ile üç yüz altmış iy ahı 3626, Cânımı Cercis gibi yitmiş kez öldür her nefes 6136.

yiyiş: yeyiş

Tıfl kendüzinden öğrenür yiyiş 3102.

b. Uygur Devri Türkçesinde görüldüğü gibi, metnimizde “e” şeklinde geçen, bugün ise “i” ünlüsü ile yazılan pek az kelimeye tesadüf edilmektedir. Aşağıda görülen bu kelimeler bugünkü Anadolu ağızlarının bazısında eski hâlleri ile kullanılırken yazı dilimizde “i” şeklindedir.

eyü < edgü “iyi”

Dâimâ zâhid enâniyyetdedür / Ol melâmâtı eyü niyyetdedür 1681, Dünyâya geldüñ eyü tohm it nişâr 2057, Bunda ef`âli eyü oldı kamu 3881.

gey- < ked- “giymek”

Oldı gâyib geydi insân kisvetin 957, Geydi hādîler tonın idlâl ider 1723, Muraqqa‘ geydügüm şöfi şanurlar 4393, Söylemek geymek ü üyümek gîdâ 4611.

c. Şahıs zamirlerinin teklik 1. ve 2. çokluk şahıslarında da e>i değişikliği görülmektedir. Metnimizde karışık bir durumda olan ve bu şahıs zamirlerinin yükleme ve ilgi hâli şeklinde görülen eklerden birkaç örnek aşağıya alınmıştır.

bin, min, "ben, men"

Çoltuğuña alasin bini meger 6099, Dir i mini öldüren şanma
 çalam 860, Dilerem maḥv eylesesin mini sen 3203, Azdı
 minüm ḫālī'ümde niyyetüñ 4204.

sin "sen"

Bir tecellîde sini Mūsî-vâr / Eylesün şevḳ-i bâde-i kelimât
 10/111, Tâ helâk itmeye sini bâk-i Ḥaḫ 2561, Her emîre didi
 sinüñdür zamân 3420, Didiler aña ki sinüñ bir piser 4743.

2. u / o ve ü / ö değişmesi

Metnimizde görülen uğrı, uğra-, uyan-, usan-, güzel, yürü- gibi kelimelerin yazılışları aynı olduğu için u/o, ü/ö ayırımı yapılamamaktadır. Uğrı gibi bugünkü konuşma dilinden kalkmış kelimeleri bir tarafa bırakırsak, diğer kelimelerin İstanbul ağzı ve buna dayanan yazı dilimizde dar yuvarlak şekli olan "u" ve "ü" lü şekillerinin telaffuz edildiği görülmektedir. Günümüz Anadolu ağızlarında ise bu kelimelerin "o" ve "ö" lü şekilleri de yaşamaktadır.

Biz metnimizde uğrı, uğra- uyan- ve usan- kelimelerinde "u" lu şekli; yürü- ve güzel kelimelerinde ise "ö" lü şekli tercih ettik.

Bu kelimelerin dışında Uygur Devresi Türkçesinde bulunmayan fakat Eski Türkiye Türkçesinde çok görülen "oran" kelimesini "uran" şeklinde aldık.

B. BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU (İNCELİK-KALINLIK UYUMU)

Türkçemizde bugün görülen iki çeşit ünlü uyumundan metnimiz göz önüne alınınca, bunlardan incelik-kalınlık uyumunun tam olduğunu görürüz. Bu uyum sadece Türkçe asıllı kelimelerde dağıl yabancı menşeli kelimelerde de kendisini göstermektedir. Düzlük-yuvarlaklık uyumu ise, bu devir metinlerinde olduğu gibi metnimizde de tam olarak görülmez.

1. İncelik-kalınlık bakımından ünlü uyumu

Kelime köklerinde tam olan bu uyum, eklerde de görülmektedir. Getirildiği kelimeyi sıfat yapan "ki" aitlik eki bugünkü Türkçede incelik-kalınlık uyumunun dışında olmasına rağmen metnimizde, Eski Türkçe Devresi'nde kökün ünlüsüne uyup kalınlaştığı şekilde, görülmektedir. Bununla ilgili birkaç örnek şu şekildedir:

Kim bilür kim zâtı evşâfi nedür / Hem şıfatında-ğı elḫâfi nedür
 3830, Ḥaḫ mürdür görme evvel nârını / şoñra gör nârında-ğı
 gülnarını 4131.

Bugünkü Türkçede görüldüğü gibi -iken zarf-fiil eki metnimizde de ses uyumu dışında görülmektedir. Bugünkü Anadolu ağızlarının bazılarında ek, Uygur Türkçesi Devresinde olduğu gibi, kalın şekilde de kendisini göstermektedir.

Padişâh ağlar-ken irişdi h̄w̄āb 265, Bunda-y-iken öl ü bunday-ken uyan 2061, H̄aḡ kerem idüp dutar-ken muḡterem 2316, H̄asta-y-iken H̄aḡḡ-ıla idersin çü ‘ahd 3249, Pōstlar yırtarken ider dest-būs 4322, Oldılar ḡayvān-iken ehl-i şu‘ūr 5842.

2. KÜÇÜK ÜNLÜ UYUMU (DÜZLÜK-YUVARLAKLIK UYUMU)

Türkçenin ilk devirlerinden beri sağlam bir şekilde görülmeyen yuvarlaklık-düzlük uyumu Eski Türkiye Türkçesinde aynı şekilde genelleşip kaidelere bağlanmadığı gibi eski ve yeni yazı dilimize göre de birçok kelimelerde yuvarlaklaşmalar ortaya çıkarmıştır. Bu durumda Eski Türkiye Türkçesinde, Uygur Devresi Türkçesinde olduğu gibi, bugün de düz ünlü taşıyan kelimelerin yuvarlak ünlülü oldukları görülmektedir. Bu devir Türkçesinin içine dâhil olan eserimizde de yuvarlaklaşma (labialisation) birçok kelimeye kendisini göstermektedir.

Türkçenin, Eski Türkiye Türkçesi Devresinin en önemli ses özelliklerinden birini meydana getiren bu yuvarlaklaşma hâdisesi kelimelerde ve eklerde olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır.

a. Kelimelerde yuvarlaklaşma

1. Kelime sonunda bulunan -ḡ ve -g ünsüzlerinin düşmesi sebebi ile.

Eski Türkçede, bugünkü Türkiye Türkçesinden farklı olarak, kelime sonunda -ḡ ve -g ünsüzleri bulunmakta idi. Türkçenin tarihî seyri içerisinde sonda -ḡ ve -g seslerini taşıyan kelimeler, Batı Türkçesine geçerlerken, bu sesleri düşürmüşler, böylece yuvarlaklaşmaya yol açmışlardır. -ḡ- ve -g- seslerinin düşmesi sebebi ile yuvarlak ünlü taşıyan şu kelimeler metnimizde geçmektedir:

ayru < adriḡ

Cān olur cānāndan ayru ten-şıfat 89, Şeyḡden ayru kāmīl olmadın eger 1883, Pādişehden ayru oldı altı yıl 2352, Andan ayru olma hergiz bir nefes 2945.

bilü < bilig “bilgi”

Ol eḡibbā kim edeb terk itdiler / Kendü bilüleri-y-ile gitdiler 327, Kendü bilülerine idüp i‘timad 420, İntizāruñdan ḡaḡıldı bilümüz 2401.

kapu < kapıg "kapi"

‘İlm şehrinüñ kapusıdır özüñ IV/34, ‘Aşıkun seyri kapudan
kurbete 3304, Kapuñ öninde kelb-i Muştafâyam 6242.

şaru < şariğ "sarı"

Olmaz kara vü ağ u şaru vü sebz ü mor u al 6293,
Şolup şaru olup dilüñi dek dut eyle lâl 6312.

taru < tarıg "tane, tohum"

Qumı taru şanuruz iy Bîsine 1821, Yirde tarudan-durur dirmez
fürüc 2675, Göresin taruda yüz biñ ‘arş u kürs 3465.

2. Dudak ünsüzleri sabebi ile.

“b”, “m”, “p” dudak ünsüzlerinin tesiri ile bazı kelimelerde yuvarlaklaşma olmaktadır,

demür "demir"

Her demür virmez, çü şan‘atsuz şerer 1873, Gör demüri her
kaçan ursân taşa 4341.

ķarpuz "karpuz"

Pes iki ķarpuzı dutamaz bir el 185, Tağı ķarpuz gibi liderler
şikest 3648.

ķirpük "ķirpik"

Kalem it ķirpügüñi bu ebced için 3601.

ķapu "ķizmet"

İdüp ķapuña ķapu şad hezār şey'en li'llāh 3152.

3. Yapım eklerinde bulunan yuvarlak ünlüler sabebi ile.

Uygur Devresi Türkçesinde yuvarlak ünlü taşıyan eklerin metnimizde de yuvarlaklıklarını korudukları görülmektedir. Metnimizde görülen örnekleri şunlardır:

-uķ eki ile

artuķ "artık"

Dir Nebī ħalvetde zıkre çok dūriş / Zıkr-i tevĥīde igen artuķ
dūriş 131, Yüz biñ artuķdur bunuñ gibi mişāl 1179, Şükr-i
ķudret artuķ eyler ķudreti 4834,

ayruķ "başka, gayn" < adruķ

Zerreye ayruķ degüldür ol güneş 2701.

açuk "açık"

Gözi açuķlara ol ķan-ıdı nīg 984, Gözi açuķlara bu söz rüşen-
durur 1671.

delük “delik”

Metnimizde bu kelimenin ses uyumuna uymuş şekline de rastlanmaktadır.

Ney gibi eyle dem ciger delügin / Çeng-vār eyle şāh-ı kaddüni
ham 3981,

eksük “eksik, noksan”

Eksük olmaz uşbu ni‘metler yakın 351, Andan eksük olmaya
korhu-yı baş 701, Biri eksüklügümdür biri cehlüm / Biri
fisqum biri rüy-ı siyāhum 2633.

şınuq “kırık, kırılmış”

Kimdür ol şağı şınuq gibi şaran 2786, Cebr şınuq bağlamaqdur
iy ahi 5429, Şınuq gönüllere rāmuñ haqıyçun 6223.

uyanuk “uyanık”

Kār-ı dünyadan uyurlar uyanuk 1936, Kendüyi sanur gāfil
uyanuk 2025, Nefsüñ uyanuk olup cānuñ üyür 3032.

yazuq “günāh”

Dil ki verhemden qazanur yazuğı 6172.

-ğaru, -gerü eki ile

Uygur ve Eski Türkiye Türkçesinde daima yuvarlak vokalli olarak görülen bu ekin düz
ünlülü şekline, pek az da olsa, metnimizde rastlanmaktadır.

içerü < iç-gerü

İçerü bir şīşe var al berü vir 1526, İçeriden ol hıñāb-ı bed-ħarāb
3365, Bābı berkidürsin içerü ‘adū 4738, Derinden içerü giren
yine taşra güzer eyler 6486.

ilerü <il-gerü

Geldi ilerü şanasın şīr-i dilīr 4637, Çünkü girdi yola ħargüş-ıla
şīr / Şīrden ilerü ħargüş-ı beşīr 5976, İlerü gel kıl nazār olma
melül 6095.

yūqaru < yok-ğaru

Remz-ile kim yūqaru virdi ħaber 2865, Yūqaru kim şerhi
olmuşdur ana 3325, Dağı kāfirden yūqaru tālihi 3627.

4. -uk ekinin tesiri ile benzeyerek yuvarlaklaşan kelimeler.

ayuk “ayık”

Kaldı hayran cümle serhōş u ayuk 1390.

tanuq “tanık”

Gel yalan tanuq gibi gitme yola 5980.

5. Herhangi bir sebebe bağlı olmadan yuvarlak ünlü taşıyanlar.

Metnimizde geçen bir kısım kelimeler yuvarlak ünlü taşımaktadırlar. Bazılarında, Eski Türkçede de yuvarlak ünlülü şekilleri ile görülen bu kelimelerin çoğu bugün düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi oldukları hâlde “agu” gibi bazı kelimeler, bu uyumun dışında kalmaktadırlar.

agu “zehir”

Andan içersin aġular cām-ıla 978, Mār-ı tōmār aġusunda her keşîş 3822; Hîlelü sözdür inan aġulu nân 5515.

aru “arı”

İki aru bir çiçekden yir zehir 1169, Çekdi balsuz cevri aru vü kovan 6094.

azuk “azık”

Olur ilanun çıyanun azuġı 6172.

berü “beri”

İçerü bir şîşe var al berü vir 1526, Sen de yağ dökdüñ meger bir berü gel 6119, Gel berü kim dâll-i rahmetdür bu nâr 6114.

dilkü “tilki”

Dilkü vü davşan u ahü vü peleng 5108, Avlayımaz nefsi dilkü vü şaġal 6520.

edük “edik”

Bir adımun yarısın düzseñ edük 1706.

girü “geri, tekrar, sonra”

‘İşk şehrin girü ‘aşıkdan şoruñ 490, Kim girü kendüzüme kayġu menam 852, Şimdiden girü gerek ki olam hamüş 3772.

ılduz, yılduz “yıldız”

Çankı yılduzla ki düzdür şalı‘i 3911, Nürü bu ılduzda olur ber-çarâr 3927.

çarġu “kamuş, kargı”

İki çarġular ki bir yirde biter 1175, Çarġu zâhidlere halvâ ey-lemez 2667.

çarşu “karşı”

Mest ola dîdâra çarşu ‘aql u rûh 525, Güne çarşu itse itler ‘av‘avı 985; Güline çarşu bülbül ol güyâ 3985.

kayġu “kaygı, tasa”

Kim girü kendüzüme kayġu menen 852, Çalb-i baqqâl oldı kayġudan ‘alîl 1111, Yâr u ġam kayġu ferah ġuşşa naġam

1981.

kendü “kendi”

Kendü zannından gören yāram anur 34, Kendü bilüleri-y-ile gitdiler 325, Cavlaķıyı kendüye ķıldı ķıyās 1120.

ķamu “bütün, hep” <ķamuğ

Şeb-ķırāğ oldu ķamu içinde dür 70, Ķamu ma‘cün-ı Loķmānī 235.

eyü “iyi” < edgü

Dünyāya geldün eyü taħm it nişār 2057, Gösterür şeytān u nefis işin eyü 2403, Bunda ef‘āli eyü oldu ķamu 3881.

Bu kelimelerin dışında düzlük-yuvarlaklık ünlü uyumuna uymayan, metnimizde geçen, Eski Türkçede bulunmayan şu kelimeler görölmektedir:

degül “değil”

Ol-durur ol neydeki dem yil degül / Yile varsun kim buña ķāyil degül 40, Büyü tıymayan burun bizden degül 2191, Hā-kine lāyık degül anuñ felek 311.

delü “deli” (Eski Türkçe’de tilbe, tilve, tilfe şeklinde görölmektedir.)

Her delü şanur degül ‘ālem tolu 2023, Key delü vireydi ol il-hāma dil 2877, Ćāh-ı ervāha doker bu delü rāh 3924.

şayru “hasta” (Metnimizde bu kelimenin düz vokalli şekline de rastlamaktayız.)

Şandılar ki ol cāriye şayrı-durur 453, Nefs vesvāsıyla şayru oluruz 1844.

sınur “sınır”

Zerre oldu gözüñe kevne sınur 2810, Her şey zuhūrdur yoğ anuñ nūrına sınur 2985.

yatlu “kötü, fena”

Yatlu sünnet kodı çünkü ol muzır 3843, Eyü görgil cümleyi yatluı san 6218.

b. Eklerde yuvarlaklaşma

Üzerinde çalıştığımız eserde eklerin yazılışı, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin hemen hepsinde olduğu gibi, karışık olarak görölmektedir. Tarihi Türkiye Türkçesinin içinde ekler Arap harfli imlanın etkisiyle klişeleşmiş bir şekilde yazılacaklardır. Bu sebepten düzlük-yuvarlaklık uyumu, telaffuzda olsa bile, yazıda açıklıkla görölmemiştir. Bu uyum ancak son yüz yıllarda kendisini göstermiştir.

Metnimizdeki yuvarlak ünlülü ekleri, ünlüsü aslında yuvarlak olanlar ve sonradan yuvarlaklaşanlar olmak üzere iki bölüm hâlinde inceledik.

1. Ünlüsü (vokali) aslında yuvarlak olan ekler

a. -up, -üp; -uban, -üben; -ubanı, -ibeni

Eski Türkçede -p ve -pan, -pen şekillerinde görülen bu ek yardımcı ünlüyü yapısına alarak -up, -üp; -uban, -üben -ubanı, -übeni şeklinde yuvarlak ünlülü olarak Eski Türkiye Türkçesinde oldukça çok kullanılmıştır. Metnimizde her ne kadar dar-düz ünlülü şekillerine rastlanmakta ise de çoklukla yuvarlak ünlülü şekli görülmektedir.

kap-up 1798, koy-up 4753, tur-up 4439, id-üp 175, iç-üp 813, ayakla-y-up 6485, eyle-y-üp, yi-y-üp 3183, durma-y-ıp 850, agla-y-ıp 247, şan-ıp, göz dik-ıp 813 gibi.

Ekin -uban, -üben; -ubanı, -übeni olarak görülen genişlemiş şekillerinin de yukarıda zikrettiğimiz gibi düz vokallere yer verdikleri görülür.

şal-uban 2659, al-uban 824, ur-uban 386, şağ şağ-uban 346 bağla-y-uban 4460, iv-üben 2072, iç-iben 525, garra ol-ubanı 1088, kov-ubanı 3075, öl-übeni 863, garç ol-ıbanı 6315.

-dur-, -dür- ettirgenlik eki

Bu ek son yüzyıllarda ünlü uyumuna girmiştir. Aslında ekin ünlüsü yuvarlaktır. Üzerinde çalıştığımız eserde düz ünlülü şekline ise pek az rastlanmaktadır.

tuy-dur-ur 4642, şı-dur- 2806, yi-dür-2502, yıl-dür- 2418, ır-dir-em 1728,

-ur-, -ür- ettirgenlik eki

Eski Türkiye Türkçesi metinlerinde ve bu devre ait olan metnimizde görüldüğü gibi, ekin daha önceki devrelerde de ünlüsü daima yuvarlaktır.

art-ur-ur 433, toğ-ur-dur 1885, taş-ur-ur 2683, iç-ür-ür 684, ır-ür- 809, deg-ür 3419

-sun -sün; -sunlar, -sünler: emir eki

Eski Türkçede, -zun, -zün; -zunı, -züni şekillerine de rastladığımız teklik ve çokluk 3. şahıs emir ekinin, ünlüsü metnimizde yuvarlak, nadiren de düz olarak geçmektedir. Aslında ekin Eski Türkçede yuvarlak ünlülü şekli mevcuttur.

yıkma-sun 2346, giryân itme-sün 2860, gitme-sün 4999, ır-ürme-sin 3841, teşhîr itme-sin 5531, gelme-sin 599.

-dur, -dür: bildirme eki

tır- fiilinden gelen bu ekin haber (bildirme) 3. şahıs eki olarak ünlüsü Eski Türkiye Türkçesi ve bu dönem Türkçesi içinde yer alan metnimizde daima yuvarlaktır. Metnimizde dur- şekli de vardır.

buğday-dur 2649, āsān-dur 5067, sağ-dur 5430, ağır-dur 6065, ganīmet-dür 191, dil-dür 2208, bir-dür 3168.

2. Ünlüsü (vokali) sonradan yuvarlaklaşmış ekler

-(u)m, -(ü)m; -(u)muz, -(ü)müz: iyelik eki

1. teklik ve çokluk şahıs iyelik ekinin ünlüsü Eski Türkçede köke uyar. Eski Anadolu Türkçesinde ise, “m” ünsüzünün etkisiyle ekin ünlüsü yuvarlaklaşmıştır. Metnimizde de daima yuvarlak ünlülü olarak görülen bu ek için örnekler aşağıdadır

‘imād-u-m 2583, rızq-u-m-dur 3292, kıltuğ-u-m-da 4392, şa-ç-u-m 5751, nāliş-ü-m-den, hācet-ü-m 258, kendüz-ü-m-e 852; at-u-muz 2013, nār-u-muz 6259, hişşe-müz 20/215, bīm-ü-müz 1689.

(u)ñ, -(ü)ñ; -(u)ñuz, -(ü)ñüz: iyelik eki

2. Teklik ve çokluk şahıs iyelik eklerinin metnimizde ünlüsü yuvarlak olarak görülmektedir. Ashında Eski Anadolu Türkçesinde ekin ünlüsüne hep yuvarlak olarak rastlanır. Metnimizde düz ünlülü şekli de vardır.

kebūd-u-ñ-dan 2711, nār-u-ñ 4282, himmet-ü-ñ 3069, ‘aczüñ 3274, tır-ü-ñ-e 6437, iç-ü-ñ 4236, rahmet-ü-ñ-den 4396, var-ı-ñ-ı 145, cāh-ı-ñ-ıñ 575, ‘ilāc-ı-ñ-da. 687, ‘ināyet-i-ñ-le 381, iş-i-ñ 244; kayd-u-ñuz 145, bir-ü-ñüz 3145.

-uñ, -üñ; -nuñ, -nüñ: ilgi eki

Eski Türkçede ünlü uyumu içinde olan ilgi eki, Eski Anadolu Türkçesinde hep yuvarlak ünlülüdür. Metnimizde ise ekin ünlüsünün, çoklukla yuvarlak olmasının yanında, bazen düz vokalli şekli ile de karşılaşılmaktadır.

īmān-uñ 815, açlar-uñ 2021, Yūsuf-uñ 2162, adım-uñ 5839, iş-üñ 217, gözüñ-üñ 2202, Aḥmed-üñ 2309, segler-üñ 2496, sen-üñ 357-3114, pādişāh-ıñ 220, nār-ıñ 418, cāhıñ-ıñ 575, ‘ışq-ıñ 722; sırça-nuñ 1223, yara-nuñ 1610. Mustafā-nuñ 2143. deryā-nuñ 3310, ümmetleri-nüñ 635, deri-nüñ 1335, remzi-nüñ 1747.

-lu -lü; -suz, -süz: sıfat yapma eki

Eski Anadolu Türkçesinde isimden sıfat yapma eki olan -lu, -lü eki ve bunun olumsuzu olan -suz, -süz daima yuvarlak ünlülü olarak görülmektedir.

-lu, -lü ekinin yuvarlak ünlü taşımasının sebebi bu ekin Eski Türkçede -lıg, -lig şeklinde olması, sonra -ğ ve -g nin düşerek yuvarlaklaşmaya yol açmasıdır. -suz, -süz ekinin yuvarlak vokalli hâle gelmesi ise -lu -lü'nün tesiriyle ve analogi yoluyladır. Metnimizde bu ekin düz ünlülü şekli ile de karşılaşmaktayız.

sıtma-lu 436, bela-lu 2355, aşşı-lu 4519, beşer yüz-lü 603, t̄ālī'-lü 1985, giz-lü 3218; kulağ-suz 2178, tad-suz 1297, der-mān-suz 3834, edeb-süz 332, darb-ı meşel-süz 3172, ecel-süz 3391, dil-süz 4371, hağ-sız 241, ansız 508, gümān-sız 731, ömrün-siz 240 şīr-siz 291, sen-siz 397.

-du-m, -dü-m: görülen geçmiş zaman eki

Eski Anadolu Türkçesinde görülen geçmiş zaman eki 1. şahıs ekinde daima yuvarlaktır. Bu yuvarlaklığın sebebi m ünsüzüdür.

Metnimizde az da olsa düz ünlülü şekline tesadüf edilmektedir.

şaç-du-m 21, ziyān kıl-du-m 1100, penāh ol-du-m 1578, şı-ğın-du-m 3367, çık-du-m 4103, işle-dü-m 4214, gel-dü-m 5683, yola gir-dü-m 5751, öde-dü-m 6302, di-di-m 523.

-du-ñ, -dü-ñ: görülen geçmiş zaman eki

Metnimizde görülen geçmiş zaman 2. şahıs ekinin ünlüsü hep yuvarlaktır. Bu yuvarlaklık ñ ünsüzünün etkisi ile olduğu gibi, 1. teklik şahsa benzeme yolu ile de olmuştur.

ad çıkar-du-ñ 2019, avla-du-ñ 2073, esir kıl-du-ñ 4563, şı-du-ñ 5696, idin-dü-ñ, iriş-dü-ñ 2073, şermsār it-dü-ñ 420.

-du-ğ, -dü-k: görülen geçmiş zaman eki

Eski Türkçede “-tı-mız” şeklinde olan görülen geçmiş zaman 1. çokluk şahıs eki, Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi metnimizde de -duk, -dük şeklindedir. Ekin -tı-mız şeklinde -duğ, -dük şekline geçmesine sebep olarak -duğ, -dük sıfat-fiil ekinin etkisi düşünülebilir.

cem' it-dü-k 9/99, āğāz eyle-dü-k 15/160, söyle-dü-k 16/169, dile-dü-k 17/171; di-dü-k 2878.

-uz, -üz: çokluk 1. şahıs bildirme eki

Ek “biz” şahıs zamirinden meydana gelmiştir. b>v olmuş, -p daha sonra ünlü ile kaynaşarak yuvarlaklaşmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde ek hep -uz, -üz şeklinde olup metnimizde de bu şekilde görülmektedir.

müştāk-uz 1822, bī-ḥāşıl-uz 2974, esīr-üz 1649, ‘āciz-üz 1826, bī-dil-üz 2974, biz-üz 3179, cebbārı-y-uz 1650, dertlü-y-üz 20/214, cübbe-y-üz 1653.

-a-vuz, -e-vüz: istek çokluk 1. şahıs eki

İstek 1. çokluk şahıs ekinin kökeni biz şahıs zamiridir. b->v- olduğu gibi aradaki ünlü de dudak ünsüzünün etkisi ile yuvarlaklaşmıştır.

rüsivā ol-a-vuz 73, güyā ol-a-vuz 73, zelīl olma-y-a-vuz 636, eyd-e-vüz 6516, ki id-e-vüz 3167.

-ur, -ür: geniş zaman eki :

Geniş zaman eki Eski Türkçede -ur, -ür, -ar, -er ve -ır, -ir şekillerinde görülmekte idi. Eski Anadolu Türkçesinde bu ekin -ır, -ir şekilli hâli hiç kullanılmamış, metnimizde olduğu gibi -ar, -er yanında -ur, -ür şekli kullanılmıştır. Ek daha sonraki yüzyıllarda ünlü uyumuna bağlanmıştır.

zāhir kıl-ur-am 262, işid-ür-em 2032, karşı var-ur-sın 47
berkid-ür-sin 4740, yaraş-ur 6128, öğüt vir-ür 2512, idin-ür
2905

-u, -ü: zarf-fiil eki

-u, -ü : zarf-fiil eki metnimizde çok kullanılmakla beraber, bunun yanında aynı ekin -ı, -i'li şekline de metnimizde rastlanmaktadır.

Sen düşersin yine aña yüzün koy-u 1648, di-y-ü 522, di-y-i
6471, şun-ı-vir 601, bil-i bilmeye 5211, bul-u bildi mi 5914.

c. Düz ünlülü ekler

Üzerinde çalıştığımız eserde geçen ve düz ünlü taşıyan ekleri yapılarına göre kısımlara ayırarak inceledik.

1. Tek ünlülü olanlar

-ı, -i: yükleme hâli eki

Eski Türkçedeki -ğ, ve -g yükleme durumu ekinin düşmesi ile, yardımcı ses durumundan yükleme hâli (akkuzatif) eki durumuna geçen bu ek, Eski Anadolu Türkçesinde daima düz ünlülüdür. Bu dönem içine giren metnimizde de aynı durum görülmektedir.

Yūsuf-ı 3088, varum-ı 3129, ‘aybün-ı 4220, yurd-ı 5210,
hükümñ-i 4675, cum‘a-y-ı 4409, ölü-y-i 894, sāye-y-i 2070.

-ı, -i: iyelik eki

Eski Türkçede -ı, -i şeklinde görülen bu ek düz ünlülü şeklini Eski Anadolu Türkçesinde de korumuştur. Metnimizde ekin yuvarlak ünlülü şekline, seyrek de olsa, tesadüf etmekteyiz.

uc-ı-yla 614, ton-ı-n 1723, huzûr-ı 29 83, toz-ı-na 5686, yüz-i 302, bal-ı 1086, iş-i 3212, hük-m-i 5554, yük-i 6065, kuy-rıg-ı 623-625, oğ-u-n-ı 2070.

2. Bir ünsüz bir ünlüden teşekkül edenler

-di, -di: görülen geçmiş zaman ekinin 3. şahıs çekimi

Görülen geçmiş zaman 3. şahıs ekinin ünlüsü daima düzdür.

yu-dı 182, kır-dı 342, kuç-dı 384, toy-dı 3181, sürü-dı 303, yügür-di 305, gül-di 1130, ek-di 6334.

-mı, -mi: soru eki

Eski Türkçede -mu şeklinde olan bu ekin metnimizde yalnızca düz ünlülü şekli vardır.

gül-mı 900, halvâ-mı 1898, bî-hemta mı 5468, mahrem-mi 86, âdem-mi 86, göz-mi-dür 2026.

-ni, -ni: yükleme hâli eki

3. şahıs iyelik eklerinden sonra gelen bu ekin ünlüsü daima düz olarak görülmektedir.

elâfi-nı 512, gıdâsı-nı 2960, duhâsı-nı 4595, bendi-ni 596, dânesi-ni 2395, mihri-ni 5521.

-sı, -si: iyelik eki

Metnimizde bu ekin ünlüsü daima düz olarak geçmektedir.

etkâ-sı 1777, ıssı-sı 2703, devâ-sı 3475, va'desi 714, deri-si 854, bâde-si 1661, cümle-si 2080.

-ci, -ci: isimden isim yapma eki

Eski Anadolu Türkçesinde ve bu devir Türkçesi içinde yer alan metnimizde -cı, -ci ekinin ünlüsü hep düz olarak görülmektedir.

ara-cı 331, yalan-cı 884, kapu-cı 4058, şefâ'at-cı 1618.

3. Bir ünlü bir ünsüzden meydana gelen ekler

-(ı)n-, -(i)n-: dönüşlülük eki

Bu ekin yardımcı ünlüsü yuvarlak ve düz olması bakımından metnimizde karışıklık göstermektedir. Bununla birlikte metnimizde çoklukla düz ünlülü şekli kullanılmıştır.

bul-u-n-ur 996, sev-i-n-ür 2042, köy-i-n-ür 4764, toy-u-n-urıdı 333, gör-ü-n-ürdüm 1694.

(i)l-, -(i)l- : edilgenlik eki

Bu ekin yardımcı ünlüsü genellikle düzdür. Metnimizde yuvarlak ünlülü şekli de görülmekle birlikte azdır.

ayr-u-1-an 42, dir-i-1-diler 1726, dök-ü-1-dügi 1093, düz-i-1-
üp 1690, ört-ü-1-ür 1563.

4. ünsüz-ünlü-ünsüzden meydana gelen ekler

-miş -miş: anlatılan geçmiş zaman eki

Ek Eski Türkçede çok şekilli idi. Eski Anadolu Türkçesinde ve bu devir eserlerinden olan metnimizde ekin sadece düz şekli mevcuttur.

ur-mış-am 1103, aıla-mış-am 5854, korq-mış-am 6098, bo-
yan-mış-dur 2424, düş-miş-üzdür 5134.

-sın, -sin: fiil çekiminde teklik 2. şahıs eki

Bu ek Eski Anadolu Türkçesinde ve metnimizde daima düz vokalli olarak görülür. Ek aslında zamirden ortaya çıkmış ve sonraki yüzyıllarda ünlü uyumuna bağlanmıştır.

ķondurur-sın 1897, karşı varur-sın 4740, ķul olur-sın 5031, uda girür-sin 4140, berkidür-sin 4740.

-sın, -sin: teklik 2. şahıs bildirme eki

Şahıs zamiri kökenli olan bu ekin metnimizde çok kullanılan düz ünlülü şeklinin yanında, pek az olmakla beraber, yuvarlak ünlülü şeklini de görmekteyiz.

müctebā-sın 396, şādık-sın 1874, rencür-sın 5051, gümrāh-sın
6215, degül-sün 5612.

-sız, -siz: fiil çekiminde çokluk 2. şahıs eki

Bugün, yerine “-siniz,-siniz” şekli kullanılan bu ek, zamir kökenlidir.

tırur-sız 4122, bula-sız 4118, ‘arz ide-siz 705.

-sız, -siz: çokluk 2. şahıs bildirme eki

Zamir kökenli olan bu ek Eski Anadolu Türkçesinde kendisini korumuştur.

mürīdüm-siz 3165, münkir-siz 3166, ‘abd-i nevbet-siz 6494.

-ğil, -gil: teklik 2. şahıs emir eki

Bugün kullanılmamaktadır. Metnimizde, kafiye zorlamaları dışında, hep düz şekilli hâline rastlanmaktadır.

vur-ğil 52, mu‘teber dut-ğil 494, işit-gil 2, di-gül 561.

-lık, -lik: isimden isim yapma eki

Eski Türkçede çok şekilli olan bu ek Eski Anadolu Türkçesinde -lık, -lik olarak görülmektedir. Metnimizde ekin çok şekilli durumuna rastlanmakla beraber, düz-dar ünlülü şekli çok kullanılmaktadır.

ķarañu-lıg-a 659, ekkāl-lık 850, ķübān-lık 4406, dōst-lık 5279,
kendü-lük-ünle 2694, kendü-lik-den 6122, yok-luk 2787, ķul-
lıg-ıla 4493, eyü-lüg-ile 4218, eksük-lük 6233.

5. ünlü-ünsüz-ünlüden meydana gelenler

-ıcı, -ici: fiilden isim yapma eki

Metnimizde daima bu şekilde kullanılmasına rağmen, ekteki ilk ünlünün bazen kelimenin kök veya gövdesindeki ünlüye uyduğunu ve yuvarlaklaştığını da görürüz.

uy-ucı 4000, yak-ıcı 4281, gönül yol-ıcı 1699; tap-ucı, kon-ucı 3284.

6. iki heceli ekler

-mca, -ince: zarf-fil eki

Bu ek Eski Türkçede -gınça, -ginçe şeklindedir. Metnimizde -mca, -ince şeklinde olup ekin birinci ünlüsünün bazen kök ünlüsüne uyarak yuvarlaklaştığı görülür.

ğarç ol-mca 4561, gid-ince 1009, öl-ince 3417, ir-ince 4884, yara-y-mca 3004, görme-y-ince 1222, tutaş ol-mca 3301.

C. ÜNLÜ TÜREMESİ

Metnimizde ünlü türemesi çok az görülmektedir. Aşağıda görüldüğü üzere tek bir kelime bu duruma tesadüf etmekteyiz.

Biribirisine benzer ola ün (1425)

Biribirine haber ulaştırur (1725)

İdiserdür **biribirisini** red (3590)

Ç. ÜNLÜ DÜŞMESİ

1. Kelime başında

Kelime başında ünlü düşmesi metnimizde çok az görülür. “sıtma” kelimesinde gördüğümüz bu hadiseyi başlıca örnek olarak gösterebiliriz. Ayrıca “yuğu, yuku” kelimesinde de aynı durum vardır.

Şıtmalu kişiye hummā bağladan 436, Şeh yuhusunda şetâret eyledi 271, Gördi andan duhterüñ gözi yuğu 825, Yuğusun alup vire cū'-ıla derd 3013, Men ol gaflet yuğusından humāram 3495.

2. Kelime ortasında

Kelime ortasında ünlü düşmesi Türkçenin hemen her döneminde görülmektedir. Bu hadisenin başlıca sebebi Türkçede orta hece ünlüsünün vurgusuz olmasıdır. Orta hece düşmesi metnimizde çok görülür. Bu, yalnız Türkçe kelimelerde olmayıp başka dillerden gelen kelimelerde de görülmektedir. Bunda aruz vezninin etkisini de düşünebiliriz.

ağız	Göz ü ağızı güşü işden boş ola 2030, Şîrûñ ağızında oda döndi nefes 5362.
boyun	Boynuña şeytân gürür ipin tolar 1750, Boynına urmağ gerek tûğ-i kañî‘ 5725.
değişür- dirilik	Rûh-ı fânûñi beğāya degşürür 1032. Oldur ol bu ölümü dirlik bulan 2237, Zālîmüñ dirliği oldu bil ki merg 3657.
ferkadān	Yir yüzinde ferkdānlar ditreşür 6524.
heyecan	Tag gibi gönüllere heycān virür 2782.
hezeyān	Dāyimā ağızdan ol hezyān şaçar 1467.
göñül	Secde ider göñl-ile akça şayar 1865, Göñli vāsi‘ cānı key hāşî‘ ider 6077.
iki	Zıkr-i şükürin idelüm iksin üçin 2216.
ilt-	Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ilet- kelimesi ile aynı anlamda kullanılan bu sözcükte de ünlü düşmesini çok açık şekilde görürüz. İltetin dükkān-ı Rahmāna anı sen 1758, Bāz gibi şāha ilter rāzını 4599.
ırm	Eyledi Qārūmı ırmında zebūn 4431, Yir ırmından çıkup taşra budak 6346.
kötürüm	Şöyle kalduñ yirde kötrüm ü aşak 4812.
köyüne-	Şuña köyner özüm iy şîr-i dîlir 5752.
oyuna-	Hıdmetüñde oynayaym cān u baş 317.
şimdi	Çarhda çarh ururam şimden girü 3374.
taleb	Tab-ı Rabdur ki Tūrdur tavd-ı tareb 2907.
Zekerıyya	Biçdürüp itdi Zekeryāyı esîr 2827.
każâyıla	Teşne cān virür każālan mevcden 5819, Pençe dutdı ol każāla pîç-e-pîç 4745.
kendüyle	Nice halkı kendüle kıldı kesād 2147.

Eklerde ünlü düşmesi

arayayım	Cemāli bāğına irem diyü aram çemeni 3160.
biribiri	Birbiriyle şöyle kim barışdılar 307, ‘İzzet ider birbirisinden kaçup 1798, ‘ākıbet birbirini bulur arar 3300.

i- fiili ile yapılan şekillerde

ise	Çandasa ehl-i hüner maqbûl olur 5864, Lîki aşlı nirdese aşlı andadur 4483.
idi	Çurdıdı davşan kim şol dem fiten 5776, oladı 1017, şaçadı 1108, Gerek ol biñ ölse bu biñ öledi 877.
iken	Rahmede'ken cismi rûha maħrem ol 3200, Şîr serkeş gibiken olsa muñî' 6448.

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde her iki şekli de bulunan **ilt-** ve **ilet-** kelimeleri metnimizde birlikte geçmektedir.

ilet-	İledür hakkâk öñine ser-te-ser 3670, Yil hindüsitanâ iletdi yine 4969.
ilt-	İltesin dükkân-ı Rahmâna anı seni 1758, Bâz gibi şâha İlter râzını 4599.

D. KAYNAŞMA

Sonu ünlü ile biten bir kelime ile başı ünlü ile başlayan bir kelime veya ek yan yana geldikleri zaman ünlülerden birinin düşüp iki kelimenin birleşmesi hadisesine kaynaşma denir. Bu ünlü düşmesi devamlı olduğu gibi, aruz vezninin zorlaması ile, geçici de olabilmektedir. Şayet bu birleşme hadisesi devamlı ise kalıplaşmış kelimeler ortaya çıkmıştır. Metnimizde her iki şekilde de görülen kaynaşma hadisesine rastlanmaktadır.

a. Kalıcı kaynaşma sonucunda meydana gelen kalıplaşmış kelimeler:**niçü, niçün <ne + için, <ne+uçun**

Pîr dir ki niçü terk itdün vağan 663, Puta tapmayı niçün yakmaduñ 4285, Niçün urür nûr-ı sürürüñ söyündürür 6307.

n'it- <ne + it-

Gör n'ider tedbîre takdîr-i Hakîm 107, N'itdi gör Hârüt u Mârûta ħased 2108, Aħmağa n'itdi o tezvîr-i vezir 2284.

n'eyle- <ne + eyle-

N'eylesün bir sır tıyar hem sūzı yoğ 90, Cân ğıdāsından ola di n'eyledür 1339, Gör ki n'eyler şâhini şayyâd-ı bâz 3003, Dinle n'eyler ol cühüd-ı rehzeni 4085.

n'ol- <ne + ol-

Gör ki aña uymayanlar n'oldılar 3833.

kendüz < kendü + öz

Her sözi kendüzüñe mi'yâr kııl 150, Kim girü kendüzüme
kayğu menem 852, Tifl kendüzinden öğrenür yiyiş 3102,
Soñra kendüzinde buldı tâbeşi 4471.

şol < şu + ol

Şol sadef kim çani' oldı dürri pür 70, Şol kadar bîgânenen kııl
ihtirâz 97, Şol ki âyet-i gâfletde bir nokçaya mâyıldür 2423.

şimdi < şu + imdi

İtmezem hamdi şimdi hâcet-çün 122, Söyle şimdi şöfî ibni'l-
vaqt ol 548, Kişver-i dîne menem şimdi emir 3611.

nesne < ne + ise + ne

Şöyle bî-pâyân iken her nesnenüñ pâyânı 'ışk 763, Hîç nesne
olımaz aña le'im 1896, Dir vezîr anlara sözden nesne yok
2996.

böyle < bu + eyle

Şehvet adın 'ışk tağanlar böyledür / Gördüğine göñli ağanlar
böyledür 879, Böyledür t̄alib ki bî-teslîmdür 1537, Şâdık-ısañ
sen de böyle ol 'amü 2311.

şöyle < şu + eyle

Sen de sır şaklamağa şöyle düriş 711, Bâkî hūblardan çıkardüñ
şöyle ad 2019, Hâk taşu-y-ıla şışeñ şöyle uşat 3146, İçlerine
şöyle kim t̄oldı gâzab 3646.

b. Geçici kaynaşma meydana getiren bazı kelimeler

Geçici olarak meydana gelen kaynaşma metnimizde oldukça çok görülmektedir. Biz
bununla ilgili bazı örnekleri aşağıda veriyoruz:

ki ol

Nite k'ol küffâra tezvîr-i vezîr 3035.

şol ki âyet

Şol k'âyet-i gâfletde bir nokçaya mâyıldür 2423.

ikiñüzi de iderem

İkiñüzi d'iderem cümle helâk 5749.

dillinde ayru

Dilüñd'ayru olsun küfr ü tefrîk 6251.

göñli akanlar

Gördüğine göñl'ağanlar böyledür 879.

böyle itdi

Ol Yahüdî çünki böyl'itdi 'itâb 4462.

E. TÜRKÇEDE UZUN ÜNLÜ

Metnimizde bazı kelimelerde uzun ünlüler görülmektedir. Ancak bu ünlülerin uzunlu-
ğunu göz önüne alırken her şeyden önce aruz veznine kelimelerin uymasını düşünmek gere-

kir. Fakat bunun yanında, aruz vezni zorlaması bile olsa; d, g, l, r, ş, y, z ünsüzlerinden evvel gelen bir ünlü bu sesler vasıtasıyla bir buçuk hecelik bir durumda ortaya çıkmaktadır. Bu şekil bize Türkçede uzun ünlü olabileceğini, bunların kullanılış sahasına çıkış şekillerinin ise d, g, l, r, ş, y ve z ünsüzleri ile mümkün olacağını göstermekle birlikte kesin bir hükme varamayız. Ancak bu uzunlukların bazı kelimelerde, Eski Türkçe ve Ana Türkçede var olduğunu da göz ardı etmemelidir. Bununla ilgili örnekler aşağıya çıkarılmıştır.

“d” ünsüzü ile

tad < ET (Uyg.) tadağ

Tadsuz bir nesnenün adın seven

Oldur İmān kandınıñ **tadm** şavan 1292

od < ET ot < *AT ôt

Ya'ni kaçar **oddan** göre n'ider

Merkez-i nāra özin küre ider 4137

Od didi ol cühūda iy 'anūd

Gel ki göresin durur mı fi'l-i od 4312

“g” ünsüzü ile

sağ < (Uyg.) sağ

Aña kim itdi ilāhī intibāh

Sağdan fark eyledü kimdür tebāh 2293

“l” ünsüzü ile

bol < *bol

Qız u zeger birbirin kıldı kabūl

Birbiriyle'ıyş kıldı **bol bol** 811

Muştafāya it bize mürşīd ü yol

İt kabūl ihsan idüben **bol bol** 2011

yil < yel < (Uyg.) yēl (uzun kapalı e ile)

Her nefesde **yil** emriyle yiler

Şu anuñ hükmi-y-ile yirden yiler 2846

“ı” ünsüzü ile

bir < Et **bir** < AT ***bīr**

Gönlüm içinde ne kim varsa zamīr
Tercümānsuz sen bilürsin **bir** bir 394

Şeh diledi kim saķīmi göre pīr
Duta nabzın şora derdin **bir** bir 413

Ėarbda sen olsan u şark içre pīr
Bī-ħicāb añlar o sırruñ **bir** bir 2949

Halvetine da‘vet itdi **bir** bir
Yazdı bir menşūr içinde bir emīr 3408

var < ET **bar**

Menzil uzaķ yol ķatı düşvārdur
Uşbu yolda gül-ı dilküş **vardur** 1756

Neyçüdür bu ġuşsa vü tedbīr di
Bu eħādiş ü havātır **bir** di 3237

“rk” ünsüzleri ile

Türkmençe

Türkmençe yok mı Mevlalıķda
Gör ki iti n’eyler iy itden aşak 4327

“ş” ünsüzü ile

baş < ET **baş**

Baş şükri oldur idesin sücüd
Olmayasın ġayr işlerde ‘anüd 3201

taş < ET **taş**

Bu bahırdan ger taşar disem ġaber
Taşdan taşaydı deryā-yı güher 2637

“-miş” ekinde

Yağ dökildiği degüldi hısr tek
Yağ dökülmüş ü kumaş **olmuş** lek 1093

yaş < ET yaş < AT *yāş

Kanda yaş varsa kara olur yeşil
Yaşsuz kara kalur kırnı hacı 1 4233

“y” ünsüzü ile

bay < ET bay
buğday < buğday ET (Uyg.) buğday

Göñlini gör nice emîn ü **baydur**
Arpa kılmaz tohm kim **buğdaydur** 2049

“z” ünsüzü ile

kız < ET kız < AT *kīz

Kız u zerger bir birin kıldı kabül
Birbiriyle ‘ıyş kıldı bol bol 811

Az < ET az < AT *āz

Zāhiri ni‘metlere birkaç mişāl
Yiter olur çünkü çoğa **az** dāl 2214

Az az ider tamarlarıñda seyr
Zehre şekker geydürür ol şerre hayr 3334

Ma‘denine gider **az** az her meta‘
Yile yil ü şuya şu şemse şu‘a‘ 4484

Deler **az** az bu cihān zindānını
Zindvānī iken sulṭānını 4487

II- ÜNSÜZLER

A. ÜNSÜZ DEĞİŞMESİ

Metnimizde tespit ettiğimiz ünsüz değişimleri ile ünsüzlerdeki gelişmeleri ayrı ayrı ele alarak bölümler hâlinde verdik.

1. k / ħ değişikliği

k / ħ değişikliğine, üzerinde çalıştığımız eserde kelime başında, kelime ortasında ve kelime sonunda olmak üzere üç şekilde rastlamaktayız.

a. Kelime başında

Türkçede ħ sesi mevcut değildir. Ancak Türkçe kelimelerde görülen “k” sesleri Türk dilinin tarihî seyri içinde “ħ” ya dönüşerek başta, kelime ortasında (hece başında) ve sonda görülmektedir. Bu duruma metnimizde karışık olarak rastlanmaktadır.

Metnimizde kelime başında “k-” ile geçen ve bugün bazı ağızlarda “ħ-”, yazı dilimizde ise “h-” olarak kullanılan kelimeler aşağıya çıkarılmıştır.

kanı > “nerede, hanı” :

Kanı sır söylemege mahrem mi var 86, Terkeş-i ‘ömrüñ boşaldı kanı av 2072, Gördüñ ise kanı göster bir nişân 3279, Şîr dir ħargûşa kanı kuvvetüñ 5979.

kanķı, kanġı > “hangi”

Kanķı şîşeyi ilteyin eyd iy hümām 1527, Kanķı yılduzla ki düzdür t̄ālî‘i 3911, Kanķısına kur‘a kim irse hemān 5111.

kan > ħan “han”

Buna ħul olmaġda ħanlar ditreşür 6522.

b. Hece başında (kelime ortasında)

Metnimizde geçen bazı kelimelerde kelime ortasında (hece başında) -k- lar -ħ- olmuştur. Böyle olmakla beraber bu kelimelerin “k”lı şekilleri de eserimizde mevcuttur.

dahı

Şeyġi dahı sanma senden bî-ħabar 650, Buncılayın senden ol pîrüñ dahı 3075, Şu dahı hem ancılayın o da baġ 3297, Ol müridüñ nefsi dahı sanki od 4294

koġu

Pes ‘ayāndur koġusından müşġ ü sîr 465, Tuymadı gülzâr-ı ‘İsādan koġu 2610. Tuymadı gülzâr-ı koġudan koġu 3035, Cebrden ħanda tuyarsın sen koġu 3272, Var-durur her odda bir dürlü koġu 3887.

korhu	Andan eksik olmaya korhu-yı baş 701, Ana ol hüdâ beğâyet korhudur 2029, Tuymaduñ gülzâr-ı korhuda koğu 3035, idinme huyı korhudan uyandur cânı uyhudan 5502.
oğu-	Çışsayı başına gelen yig oğur 410, Key şağın ol mihrı oğuma ğalat 3567.
uyhu, yuğu	Uyhu mevtüñ kardaşudur ol habîr 1927, Çeşm-i cism uyansa aynı uyhudur 2029, Uyhusın alur yarayınca ava 3004, Uyandur canı uyhudan 5502, Gördi andan duğterüñ gözi yuğu 825, Şeh yuhusunda şetâret eyledi 271, Kâşki aşhâb-ı kehf gibi yuğum 1965, Gözüüm ğaflet yuhusından açılmaz 6231.

c. Kelime ve hece sonunda

Metnimizde geçen bazı kelimelerin sonunda -k / ğ değişikliği görölmektedir.

oğ	Sâyededen himmet oğunu zâta at 2070.
yağ-	Nâr-ı inkâr anı şöyle kim yağhar 1572.
yoh	Yoğsa mâl-ıla ğanî olmaz denî 68, Yoğsa söyleme çalur bî-cân beden 552, Yoğsa biri iki mi görür zeki 1521, Yoğsa ğilen saña olur yine dâm 4731.
ayağ	Çuyruğın kısar ayağların çahar 625.
kağ-	Çuyruğın kısar ayağların çahar 625, Ayağın çahup yire çahardı dest 6340.
ğırğ	Ol vezîr ki halvet itdi çırğ gün 2917, Çekdi çırğ gün dağı ğalvet ol ğabîş 3455.

2. k- / g-, ç- / ğ- değişikliği

Eski Türkçede başında k ve ç sesi taşıyan kelimeler Batı Türkçesine geçerken g ve ğ olarak gelişme göstermişlerdir. Metnimizde bu durum bazı kelimelerde karışık bir şekilde görölmektedir. Üzerinde çalıştığımız eserde k- / g- ve ç- / ğ- değişikliği içerisine giren başlıca kelimeler aşağıya çıkarılmışlardır.

ğayğulu	Kendüni ço kendüñ olma ğayğulu 5598.
geç-	Bir nefesde geçdi biñ burc-ı felek 82, Geçdi 'ömrüñ hâ idersin seyr-i ten 3042, Gör ki bir sâ'atda Hindüstân geçen 4964.
gel-	Gelüp ırakdan şanasın kim hilâl 288, Enbiya sırrı gelüpdür evliyâ 3308, Gel ki tuyasın esrâr-ı Halîl 4099.
gemi	Bî-te'emmül Hızr şındurdu gemi 1003, Ol gemide buydı sırr iy âdemî 1005, Aña benzer mişl-i deryâ vü gemi 3314.

gerek	Şekkeri demek nedür yimek gerek 3000, Kuşa evvel avı öğretmek gerek/Andan anı elden ava atmaq gerek 3011.
getür-	Dir mu'allim sı birin birin getür 1539, Getürür bir genç oğlanlu zeni 4085.
gey-	Oldı gäyib geydi insân kisvetin 957, Geydi hādīler tonm idlāl ider 1723, Kibr ü geymek ü yimek işrāf seve 2492.
geydür-	Zehre şekker geydürür ol şerre hayr 3334.
gez	Toğsa bir gez āfitāb-ı zū'l-Celāl 2837, Kime ki 'ammareke Allahu dise ger bir gez 3778.
gez-	Bir evüñ küllī derçesin gezer 3906, İçi pür yil şunuñ üstinde gezer 5082, Dir idüm sin ü ben tende gezerdüm döst u düşmende 2493.
gibi	Ney gibi 39, gün gibi 182, deve uyuzı gibi 1725.
gider-	Yağlıg adm gider ü bir dağı yak 820.
gir-	Girdi ortalarına ol beglerüñ 2495, Gir ü gäyret eyle kıl cismüñi tağ 3960, Nān girmedin dehānından inan 3101.
girü	'İşk şehrin girü 'aşıkdan şoruñ 490, Kim girü kendüzüme kaygu menem 852, Halk görmez Haqqı gören Haq girü 1146.
gişi	Her gişi kendü beraber ni bulur 3649.
git-	Cehl gitdi kāmīl oldı ma'rifet 135, Yola yoldaş-ıla gitmek hūbdur 135, Kaşdı av idüp ive gider idi 175.
göç	Kaşd kılmış cānı tenden ide göç 4953.
gök	Unudup gökler yaparı bī-'imād 4121, Kara göginde aña irdi şabāh Şiyb ü bālā yir ü gög ü küh u gār 1980.
gönder-	Şāh gönderdi bir iki tercüman 771.
göñlek	Göñlegi olur raķīb ü hem hacīb 566.
göñül	Gözi pür-nem oldı göñli toldı hemm 23, Çok añar göñlindekiyi her kişi 583, Secde ider göñl-ile aqça şayar 1865.
gör-	Yüzüñi gördük hemān gitdi hirec 391, Çün seg ü har dağı göriser bunı 1933, N'eyleyüp n'itdügin anuñ göresen 2746.
götür-	Seyl gibi götürdi her gövdeyi hūn 3650, Tahtuñi yil götürse dağı şakm 4255, Rahtı bağlayup götürmiş hergehi 5948.
göz	Ādem ol furkatla gözden dökdi dem / Gözi pürnem oldı göñli toldı hemm 23, Gözi görüp göñli oldı mübtelā 168, Gözüñüñ şükri budur ki itmeye nazar 2202.
güm	Münüm işşum şu vü güm ıssum bilür 3415.

güç	Güci yitdükce diye evşâfını 512, Dir Süleymân di saña kim kıldı güç 4953.
gül-	Tuşinüñ sözin işidüp güldi halk 1130, Az yimek az gülmek az söylemek 2207, Bahârda yüzi ezhâr-ıla güler eşcâr 3777.
gün	Dün ü gün yiler yitişmez kimseye 136, Buldı rüşen gün gibi kara düni 182, Bî-edebliğ itse gün bulur küsûf 369, Zerresinden belki gün mestür olur 510.
güp	Bir dene üzümde gör yüz güp şerâb 2744.

Metnimizde Arap harfli yazı kullanıldığı için k ve g ayırımı yapılmadığından bazı kelimelerin başında bulunan sesin “k” mi yoksa “g” mi olduğunu bilemiyoruz. Yalnızca “gişi” kelimesinde bu ayırım yapılmıştır. Bugün bu kelimelerin başında “k” sesi olduğuna göre aşağıdaki kelimelerin de Eski Türkçeden beri “k” sesi ile telâffuz edildiği ve bu kelimelerde bulunan “k”nin “g” olmadığı söylenebilir. Ancak bu durum bazı ağızlarda “g” ile telaffuz edilmektedir.

kendü	Kendü zannından gören yarara şanur 34, Kendü bilüleri-y-ile gitdiler 326, Cavlaқыı kendüye kıldı kıyâs 1120.
kendülik	Kendüligüñ-ile kılduğñ şenâ 2694, Kendülig-ile şanur ola halâş 4737, Kendülikden baq o ‘ucbuñ çähına 6122.
kendüz	Her sözi kendüzüñe mi‘yâr kııl 150, Dir girü kendüzüme kayğu menem 852, Tıfl kendüzinden öğrenür yiyiş 3102.
key	Nür-ı Qur‘ân-ıla key ma‘mürsın 29, Bu hazâkat içre key şâdıkdurur 276, Tâ ara yirleri ola key irak 3299.

3. “ğ” ve “g” seslerinin gelişmesi

“ğ” ve “g” seslerinin durumu Türkçenin tarihî seyri içinde önemli bir yer tutar. Lehçelerin tasnifinden, dildeki gelişmelerin tespitine kadar göz önüne alınan temel esaslardan biri de bu “ğ” ve “g” seslerinin gösterdikleri değişikliklerdir.

Biz bu sesleri; birden fazla heceli kelimelerin sonunda, yapım eklerinin ve kelimelerin yapısına dahil hecelerin başında ve çekim eklerinin başında olmak üzere üç bölümde inceledik.

a. Birden fazla heceli kelimelerin sonunda

Eski Türkçede birden fazla heceli kelimelerin sonunda bulunan “ğ” ve “g” sesleri Türkçenin târihî seyri içerisinde ele alınırsa; bu “ğ” ve “g” seslerinin Batı Türkçesinde düştükleri, Doğu Türkçesinde ise sedasızlaşarak “k” ve “k” oldukları görülmektedir. Batı Türkçesinin

ilk devirlerini içine alan Eski Türkiye Türkçesinde “ğ” ve “g” sesleri düşerken kendilerinden önce gelen ünlüye etki ederek, onun uzamasına ve yuvarlaklaşmasına sebep olmuşlardır.

Üzerinde çalıştığımız eserde “ğ” ve “g” seslerinin düşmesi sonucunda ortaya çıkan kelimeler aşağıya yazılmışlardır:

acı < açığ

Acı tatlu hayr u şerr ü germ ü serd 408, Acı şu tatlu şuya beñzer şuru 1225, Acı deryā-y-ıla ol tatlu deñiz 1325.

bilü < bilig

Kendü bilüleri-y-ile gıtdiler 326, Kendü bilülerine idüp i‘timâd 421, İntizāruñdan tağıldı bilümüz 2401.

ķamu < kamuğ

Şeb-çırāğ oldı ķamu içinde dūr 70, Aña kıttāl-ı zehr olur ķamu ma‘cün-ı Loķmānī 235, Ya‘nī ki evşāf-ı ķamu / Balı şāf it maħv kıl mūmuñ ķamu 1860.

ķapu < kapıg

‘İlm şehrinüñ ķapusıdır özün 34, Oldı ni‘met ķapusın yapıdı Hudā 358, Kapuñda bī-nihāyetdür ‘ināyet 2574.

ķatı < kıtıg

Menzil uzak yol kıtı düşvārdur 1756, Bu nefsiñ kıtıdır yası yasaķ yasmağadır yası 1775, Kıtı rencūr-ı dā-yı bī-devāyam 6236.

şaru < şarıg

Olmaz ķara vü ağ u şaru vü sebz ü mor u al 6293. Şolup şaru olup dilüni dek dut eyle lāl 6312.

sevi < sevig

Tā ki tola bu cihāna Müsevī / Getüreler ħalk Musaya sevi 1611.

ķarla < ķarıglağ

Zerger eydür iy menüm ķanum dōken / Sensin ol ķarlaña yatlu toħm eken 861.

ulu < uluğ

Ya‘ni bil fırsat ħanīetdür saña / Ol ħanimet ulu ni‘metdür saña 191, Senden ulular taşavvur itmedi 5187, Bedendür key ulu düşmen ol eyler ceng-i sin ü men 6481.

b. Yapım eklerinin ve kelimelerdeki hecelerin başında

Yapım ekleri ile kelimelerin bünyesine dâhil olan hecelerin başında bulunan “ğ” ve “g” sesleri, *Divanü Lügati't-Türk* te görülmekle birlikte, Eski Anadolu Türkçesinden önce düşmüşlerdir.

Eski Anadolu Türkçesinden önce “ğ” ve “g” seslerini düşüren kelimeler metnimizde aşağıdaki şekillerde görülmektedir,

emek < emgek

Çün selīm olsa gerekdür bislemek /Virup içmeg ü yimek yimek emek 1379.

gerek < kergək

Şekkeri dimek nedür yimek gerek 3000, Kūşa evvel avı öğretmek gerek /Andan anı elden ava atmaq gerek 3011, Ol tekāsül dahı yirinde gerek / Yolda olan ādemī zinde gerek 4845.

ķulak < ķulğak

Kes ķulağum burnumı eyle ğazab 1615, Kulağun ğaybet işidir va'z-ı Hāk / Tuymaz aña dir uyanuķ ķulak 2034, Burn u ķulak virmeg-ile ölmedi 3451.

şuvar- < şuvğar-

İnüben hōş şuvarur bostān-ı ten 3962, Umaram cānı cūduñla şuvaram 4378, Şusuz hayālātı şuvar koma ki ma'nāda şu var / Cānuñ ol şudan şuvar tad ol deñizüñ şātım 5149, Cānuñ ol ma'nā ma'īninden şuvar 5252, Luţf-ıla men teşneyi iy şeh şuvar 5894.

c. Çekim ekleri başında

Eski Anadolu Türkçesinin ilk zamanlarında belki de biraz önce ortaya çıkan bu çekim ekleri başındaki “ğ” ve “g” düşmesi Batı Türkçesinin başlıca özelliklerinden biridir. Bu durum Doğu Türkçesinde kendisini korumuştur. Üzerinde çalıştığımız eserde, vezin gereği de olsa, kalıntılara rastlanmaktadır. Metnimizde geçen ve “ğ” ve “g” sesi taşıyan ekler sıfat-fiil ve zarf-fiil eklerine özgü bir durumdur. Bunlar da -an, -en sıfat-fiil ekleri ile; -mca-, -ince; -mcağaz, -incegez; -mcağ, -incek ve -alı, -eli zarf-fiil ekleridir.

-an, -en < -ğan, -gen

Lağar eyler cānım ten besle-y-en / Semridür rühımı cismine kıy-an 290, Hırşa uy-an ādemī mahrūm olur 353, Hākka müşrik ol-an-uñ” hāli budur 1543, Sırrı şakla-y-an olur şāha yaķın

700, Her kimüñ batsa ayağına diken / Oldur ayağın dizi üzre dik-en 611, Kim idi şavkına bir lahza döy-en 3563, Ben di-yen bulmaz işigüñde necāt 106, Qo bumı iy kân-ı mercân iste-y-en / Çäh-ı tende Yüsuf-ı cân iste-y-en y-en 6073.

-inca, -ince < -ğınça, -ginçe

Burcı yıq al-inca tā küffārdan 1371, Baħr-ı ma'nā-da şuver ol-inca ğarq 4561, Diyelüm tā şayd id-ince şiri müş 514, Gemi hep gid-ince ma'yüb olsa yig 1009, Qul yañılma-y-inca irişmez meded 264, Cavlaqıyı görme-y-ince ötmedi 1122.

-incağaz, -incegez < -ğıncağaz, -ginçegez

'Avreretin añ-incağaz içi yoyar 1885, Sinle de akrab ol-incağaz enīs 6170, Gör vezire kim uyanlar n'oldılar / Söz di-gincegüz nicesi şoldılar 2969.

-incaq, -incek < -ğıncaq, -ginçek

Gice ol-incaq üyür rāhat bulur 1960, 'Işq an-incaq yüregi tıguñ kopar 35-30, Pāk olur bul-incağ ol cüyü pelid 37 46, Nice id-incek itmez igvā nefsi-i gül 1739. Nefs hevāsına gel-incek cebrīdür 3291, Kendüyi hūkerde-i güftār iden / Söz di-gincek oldur özin zār iden 2967.

-alı, -eli < -ğalı, -geli

Mu'ine muste'ān nūri 'ayān id-eli bir pertev / Re-cā vü ħavf dutuşdı ne uçmaq ni şamu yandı 5505.

Not :

Batı Türkçesinde tek heceli kelimelerin sonundaki “ğ” ve “g” ler yumşayarak “ğ” olmuşlardır. Doğu Türkçesinde ise tonsuzlaşarak “q” ve “k” olmuşlardır. Batı Türkçesinde bu hâl imlada da kendisini korumuştur. Yalnız “beg” kelimesi imlasını muhafaza etmekle birlikte bugün, “bey” şeklinde söylenmektedir. Sonu ve “ğ” ve “g” ile biten diğer; dağ, yağ, sağ ve yeg gibi kelimelerin söyleniş ve yazılışlarında bir değişiklik yoktur.

4. g / v değişmesi

Türkçenin tarihî seyri içinde “g”ler kelime ve hece sonunda, kelime ortasında ve hece başında “v” şeklinde gelişmişlerdir. Bundan başka “g” lerin “y” ve yumşak “ğ” şeklinde telâffuz edildiklerini de bilmekteyiz. Metnimizde her iki şekilde de telâffuz edilen “g” lerin

bugünkü yazı dilimizde yumuşak “ğ” veya “v” şeklinde telaffuz edildiklerini görmekteyiz. Üzerinde çalıştığımız metinde şu örneklere rastlanmıştır.

a. Yuvarlak vokallerle

Metnimizde şu örnekler vardır:

degül	Od-durur ol neydeki dem yil degül / Yile varsun kim buña kâyil degül 40, Büyü tuymayan burun bizden degül 2191, Hâ- kine lâyük degül anuñ felek 3115, Bendelikde od itden kem degül / Kem olan itden hâ hîç âdem degül 4326.
dög- dügün	Mini çübân sürüden kovar döger 4417. Hem düğünü mâtem ü bağı düğün 1110, Tüti kim olmuş-ıdı dügünü yas 1120, Dün içinde gün bulup yasda düğün 1715.
kılavuz	Saňa ol kıatre kılavuz-ı tarîk 5580
ög- öğren-	Kim şaķiyyi ögse gök lertzân olur 1020. Âdâb-ı h̄ânı öğren unıt h̄ânümân nedür 323, Şan‘at öğrenmek garek üstâddan 1872, Andan öğrendi güneş luḫ u kerem 2643, Öğrene bu dâmda avı tamâm 3018.
öğret- öğüt	Ḳuşa evvel avı öğretmek gerek 3011. Birine geç bunı dir virtür öğüt 2512.

b. Düz vokallerle

beg	Bu vezîr-i hıyre ya'nî ol bege 1601, Begleri yolında baş cân koydılar 2446, Girdi ortalarına ol beglerüñ 2496, Dutulur mekrine begler bir bir 3382.
deg-	Ta dege saňa cevâbuñ bî-zevâl 5346, Degmedin ol sür‘at eyler tâbişe 5665, Rızkı haķķuñca deger bâri neden 2155.
degir- değiş- degme	El degirmedin idersin h̄âki zer 775. Ḳo naḫvi maḫv ol deġişüp faķra fıķhuñı 6304. Degme kez görürdi envâr-ı İlâh 1407, Degme zîrek bilmese ol şerri ayân 2881, Degme âdem maḫrem olmaz şöyle cüft 5316.
eg-	Olsan ol şeytân kıamu toġruñ eġer 1803, Gör o murdâr Aḫmede aġzın eger 4198.
eger	Şeyḫ kurbına edebdür eger sen şorar-ısañ 322, Çöp kımıldan- maz eger esmese yil 3196, Göre ol da aña kıalursa eger 4198.

egri	Göñli egri taşı toğru eyler kıyām 1277, Yol mı varur adımın egri adan 2288, Hū rızāsına gidicek egridür 3291, Bađan egridür ne disün yā āyine 4205.
egrilik	Kendünün egriliginden bī-ħaber 4209.

5. ğ / v değişmesi

Metnimizde şovu- ve şovuğ gibi kelimelerde görölmektedir.

şovu-	Zergerün şıdup ödi yandı odı / Duğterün düdi ol oddan şovudı 828.
şovuk	Issı ol dise oluram nār-ı le’īm / şovug ol dise oluram berd-i selīm 4316.

6. b / v değişmesi

Eski Türkçede “b” sesi taşıyan bazı kelimelerde bu ses, Batı Türkçesine geçerken “v” şekline dönüşmüştür. Bu durum; kelime başında, kelime sonunda, hece başında ve fiil çekiminde “ben” ve “biz” şahıs zamirinden gelen teklik ve çokluk 1. şahıs eklerinde görölmektedir.

a. Kelime başında

var	Ķanı sır söylemeye maħrem mi var / Ol deme hemdem olur ādem mi var 86, İkisine daħı var derd ü devā 196, İçerü bir şişe var al berü vir 1526.
var-	Vardı ĥācibler yirinde şırdı şeh 305, Ya’nī tađvādan o fetvāya vara 3016, Gör rızāda nicesi yol vardılar 3151.
vir-	Tā vire esrār-ı dilberden ĥaber 148, Pīr dir vir ol kızı bu zergere 804, Gide almağ virmek ü řulħ u şavaş 1948.
viribi-	şeh vezīre viribir peyđamlar / Ya’nī řeytāndan bu nefse ilhāmlar 2379.

b. Kelime arasında, hece başında ve kelime sonunda

-ven < ben (şahıs zamiri) 1. teklik şahıs bildirme eki	Zerger eydür benven ol tavus-var 844, Ben de ādem-ven diyüp her ādemī / Kendüne teřbīh idüp vurma demi 1137.
-ven < ben (şahıs zamiri) 1. teklik şahıs eki	Dime dutar-van cihānı ser-te-ser 2825, Ba’dezīn çārumda ururvan semā’ 3373, řunı kim řerħ ider-ven ben bunı ĥayrū’l-beřer eyler 6484.

-vuz -vüz < biz (şahıs zamiri)

Ṭañ degül ger biz de gūyā olavuz / Gāh penhān gāhi rüsvā olavuz 73, Tā zelīl olmaya-vuz biz fi's-sebīl 636, Ki ide-vüz inkār iy şāh-ı şehīr 3167.

av

Şāh avında file virme atumuz 2013, Terkeş-i 'ömrüñ boşaldı kanı av / Av kıurarken iviben unuttuñ ev 2072, Ögrene bu dāmda avı tamām / Av ala ive eve gele selām 3018.

ev

Ḥocası geldi evinden şād-kām 1082, Bu ictima'dan nūr olur kıarañu ev 1877, Kıoma devlet ev cihāndar dīv ü let 2818, Bu senüñ benüm evüm yirüm nedür 3236.

davşan

Dilkü vü davşan u āhü vü peleng 5108, Davşan oydu kıor kımışam andan biter 6098.

iv-

Pādişāh gerçi devā-y-içün iver 458, İver arturur o nār-ı şerşerer 2383, Av ala ive eve gele selām 3018, İvmeg-ile menzili almaz kışi / İvenüñ ebter kıalur dāyim işi 5562.

sev-

Diri seven zindedür ölmez ebed 103, Ten kenīzek sevdi cān oldu helāk 311, Yok-durur Mevlā sevenlerde ihtilāf 1585, Kim sever sini eger sen sevmeseñ 3207.

sevin-

Sırdan gāfil sevinür serseri 1269, Üyür oldur ki ol hayāle sevinür 2042.

yavu

Kendümi fikrinde yavu kıılmışam 4108, Atını yavu kıılmış atın arar 4905.

7. b- / p- değışmesi

Bugün yazı dilimizde p- ile başlayan bazı kelimeler Eski Anadolu Türkçesi içinde yer alan metnimizde "b" ile başlayıp aslı olan "b" kendisini korumuştur.

barmağ

Barmağından iki şakğ oldu kıamer 15, İgne uciyla anı eyler kıaleb / Bulmasa terler vurur barmağa leb 614, Ayağum barmağlarına sanc kıaşab 1615, Kıökürdi barmağını kıalmadı kıamerde kıarār 3775, Kıim ki bir hücre iki kez barmağ şokar 4559.

busu

Reng ü busı bu şuda buşudadır 2305, Büt busuda kıatre denlü kara su 4039, Uykuñ aç meydana gel nice busu 4360, Cünd-i 'akla cān içinde vir busu 5372.

8. n / m; n / m değişmesi

Metnimizde “n” sesi taşıyan bazı kelimeler bugün “m” ile telaffuz edilmektedir. Eski Anadolu Türkçesinin diğer bütün metinlerinde “n” ile yazılan “konşı” kelimesi metnimizde daima “n” ile görölmektedir.

göñlek	Çekse maħbūbın kenāra ger ħabīb / Göñlegi olur raķīb ü hem ħacīb 566.
konşı	Üzüm üzüme göre eyledi reng / Konşı konşıdan ħulanur şulh u ceng 1795, Konşuñ eşegin iki iste ki tā / Bir göresin kendü ħapuñda ata 5481

9. t / d değişmesi

Türkçede Eski Türkçe Devresinin sonlarına doğru başlayan bir t / d değişmesi vardır. Bu durum düzenli bir şekilde devam etmeyerek, Eski Türkçeden sonra Türkçenin hemen her devrinde daima bir karışıklık göstermiştir. Bugün bile bu durum kesin olarak ayrılmamıştır. Yazı dilimizin temeli olan İstanbul ağzı, diğer Anadolu ağzlarına göre farklılıklar göstermektedir. Kendisinde “d” olan ses diğer ağzlarda “t” olduğu gibi bunun tersi de görölmektedir.

Biz metnimizde geçen kelimeleri; “t” hâlinde kalanlar ve “d” olanlar diye iki gurupta topladık.

a. “t-” şeklinde kalanlar

Bunlar için metnimizde şu örnekler görölmektedir.

ṭad- “tat”

Nitekim cennet ṭadın ħūrī bilür 409, Adı verd-i sürĥdür tadı kerefs 2274, Ṭadı ḳand u zehri içinde nihān 5515 .

ṭad- “tutmak”

Ma‘nī ḳandım cān ṭudāğı-y-ıla ṭad 1229, Ṭad ol deñizüñ şātını 5149.

ṭadsuz “lezzetsiz”

Ṭadsuz bir nesnenüñ adın seven 1297.

ṭağ “yara, çıban”

Urur alnuñ üzre la‘net nārı ṭağ 1552, Çün güneş gitdi uyar bārī çerāğ / Tura bizde var ĥöd yitesi ṭağ 3510, Zāğ bağrıma çü ṭağ itdi ḳased 5581.

ṭağ “dağ”

Nitekim ṭağ sözüne virür cevāb 874, Ṭağdan şaħrālara şu çağlamaz 2656, Emr-i Ḥaḳḳ-ıla ḳıluram ṭağı kül 4314, Ṭağları yirler deñizleri içüp 4924.

tağca “dağ gibi, dağ kadar”

Tağca cürmüñ eyler istiğfâr kıl 1551.

tağıl- “dağılmak”

İntizâruñdan tağıldı bilümüz 2401, Cem‘ tağılur eger söyünse
şem‘ 2514, Tağ tağıldı hevâda şan ğubâr 4405.

tağla- “dağlamak, yara yapmak”

Hıdmete bağlayup bilin ü tağlayup için 219, od gibi için ü
taşın tağladı 234, ‘Işk odı-y-ıla dimâğın tağlaya 3014.

tal- “dalmak”

Hâra taldı gülizâr ister-iken 166, Tal tarîkat bahırına bî-inkilâb
4524.

talâ- “ısırmak”

Her kim eydürse haber anı talar 4461.

talabı- “dalgalanmak”

Ol ‘alem yilden talabır dem-be-dem 3194.

şam- “damlamak”

Yaş kabağından şarâb olup şamar 250, Lîki zerkuñ çirki
yüzinden şamar 1456, Her biri bir tat-ıla akar şamar 3885,

şamar “damar”

Tende kaynar ıztırâb olup şamar 250, Dıtdı nabzın kim nice
ditrer şamar / Kim ne sözden ditremek artar şamar 656, Sâkin-
iken ditremek taldı şamar 667, Az az ide şamarlarıñda seyr
3334.

şanuk “şahid, tanık”

Gel yalan şanuk gibi gitme yola 5980,

şapu “hizmet”

İdüp şapuna şapu 3152.

şar “dar”

Gözüme bu ğiñ cihâni şar idüñ 1617, Cins-i nâr füccâr u gönli
şardur 4532, Nâmede vâsi‘ kelâm u ma‘nî şar 5387.

şaru “darı, mısır”

Bir olur şaru nohūd-ıla olsa un 1426, Kumı şaru şanuruz iy
Bîsine 1821, Anı şaru eylemez ekseñ pirinc 2650.

taş “taş”

Nâlişinden mescidüñ taşı inledi 254, Ol münevver dil kara taş
döner 2040, Yâhū bir deryâya bir dirhemce taş 3301.

tavār “davar”

Ṭavar alası taşındadır ‘ayān 3950.

ṭayak “dayak”

Baş olup biz başsuza olsun ṭayak 3505, Ayağı sağ iken isteyen ṭayak 5431, Yüregümde kalmadı bağ u ṭayak 5982.

ṭog- “doğmak”

Ḳarañu dün içre ṭoğdı āfitāb 280, Toğsa bir ker āfitāb-ı zū'l-Celāl 2837, Bir bütüñden nice yüz biñ büt ṭoğar 4027.

ṭokuz “dokuz”

Ṭoyduğı yire ṭokuz kez ṭolanur 4521.

ṭol- “dolmak”

Gözi pür-nem oldu gönli ṭoldı hemm 23, Ney gibi efgān-ıla ṭol her gehi 50, Tā ki ṭola bu cihānā Müsevī 1611.

ṭolan- “dolanmak, uğramak, gelmek”

Ṭoyduğı yire ṭokuz kez ṭolanur 1521.

ṭoldur- “doldurmak”

Hāl-ıla ṭoldur dilüm bī-ḳīl ü ḳāl 40, Nice gendüm ṭolduram olur tehī 1847, Ṭoldura ol enbāra bir a‘māl-i bür 1851.

ṭolı “dolu”

Ṭolı ḳozı girdigān-ı boşdan 1343.

ṭon: “elbise, giysi”

Nefsi olmuş dīn ṭonında keşīş 1455, Geydi hādiler ṭonın idlāl ider 1723, Cismi ṭonın yırtā miḳrāz-ı riyāz 2319,

ṭosun “haşarı, azgın”

Ṭosun olsa atı berk dutmağ gerek 1373.

ṭoy- “doymak”

Şanki ḥuffāz adağ aşın ṭoydılar 1805, Ten gıdasını ḳo lüt-ı Hūya ṭoy 3027, Ṭoydı in‘āmuñla cümle ḥāş u ‘ām 3181.

ṭur- “ayağa kalkmak”

Ṭur hikāyet ḥatmine bünyād ḳıl 591, Her kişi ṭurıncağ eyler bir ṭaleb 1956, Ārām ḳılmayup hī dönerler ṭurup müdām 4439.

ṭuy- “işitmek, duymak”

Güş-ı hūş aç ṭuy şikāyetler ider 3,N’eyesün bir sır ṭuyar hem sūzi yoğ 90, Ṭuymaz aña dir uyanuğ ḳulağ 2034.

tün: “dün, gece”

Tā sini meftün itmeye ol fitne-i dīn tün gerek 1988.

b. “d”ye dönüşenler
dad “tad, lezzet”

Verde lîkin şanma kim dadı döner 3342, Adı dadından vülât
oldı ‘usât 3807.

dakmak “takmak”

Bu selime ad Ahmed dakdılar 1461.

davşan “tavşan”

Dilkü vü davşan u āhū vü peleng 5103, Davşan eydür
korkmuşam andan biter 6098.

deg- “değmek”

Tā dege saña cevābuñ bî-zevāl 5346, Degmedin ol sür‘at eyler
tābişe 5665.

degir- “dokundurmak”

El degirmedin idersin hâki zer 775.

degme “değme, her”

Degme kez görürdi envār-ı İlāh 1407, Degme zîrek bilmesey ol
şerri ‘ayān 2081, Degme ādem mahrem olmaz şöyle çift 5316.

degül “değil”

Od-durur ol neydeki dem yil degül / Yile varsun kira buña
kâyîl degül 40, Būyî tuymayan burun bizden degül 2192, Hā-
kine lāyîk degül anuñ felek 3115.

demür “demir”

Her demür virmez çü şan‘atsuz şerer 1873, Gör demüri her ka-
çan urşañ taşā 4340.

deñiz “deniz”

Ger deñiz dibinde bir simsim kıla 3310, Dir ulūhiyyet
deñizinden dürer 4523, Tağları yirler deñizleri içüp 4924.

dep- “tepmek”

Fitesi biñ Bu-‘Alî ‘aqlın deper 1600, Devletüñ depme var
iken ālet 4188, Āleti terk itme depme devletüñ 4809,

der “ter”

Utānup dökdi derinden yire āb 51, Yırt deri bekle deri kıan dök
deri 5532.

deri “deri, post”

Oldı rubāhuñ derisi düşmeni 854, Bir derinüñ içine bir çöp gi-
der 1335, Ol deriyi yar çıkar peykānı sen 1358.

deve “deve”

Deve uyuzı gibi bulaşdurur 1725, Yuları elünde istersin deve 2073, Var tevekkül kıl deveni bağla berk 4695.

deyin “sincap, teyin”

Ol münāfık dahı bu şādıklayın / İşler ister şıre benzeye deyin 1272,

di- “demek”

Paslu āyine ne göstereşün digil 125, Derdüñi di ki tıyam ben yā setır 605, Bī-mişāli gör ki didükçe kaças 2182.

diken “diken”

Kendü gülümden yüregümde diken 853, Kim anuñ külli dikendür her güli 1087, Gülde diken gül dikenden yâ fiten 1355.

dil- “yarmak”

Āb u gil bağrın hemān bil ol diler 3745.

dile- “istemek, dilemek”

Geh dilersin damı kor perrān olur 1921, Hakkı bulmağ dilerseñ anları bul 2136, Dilerem mağv eylesesin mini sen 3203.

dilek “dilek, istek”

Ķadre irdi oldu dilekler revā 281, Tā ki derdin bula vire dilegin 6001, Dilegi tūşisi diliydi hemīn 1112.

dilkü “tilki”

Dilki gibi dinüñi yoğ eylema 855, Dilkü vü davşan u āhū vü peleng 5108. Avlaymaz nefsi dilkü vü şağal 6520.

dip “dip, taban”

Ger deñiz dibinde bir simsin kala 3310, Dibine iner bağr olur gözine teng 3311, Ol denizüñ dibidür sicn-i cihān 3313.

diri “diri, canlı”

Diri seven zindedür ölmez ebed 103, Ölüyi diri kılan ‘İsa degül 894, Līki tā men diriyem söz söyleme 3417.

diril- “dirilmek, hayat bulmak”

İnsān dirilen kez seve hayvān ne revādur 901, Anda diril bun- da öl ölmezden ön 1932, Dirile gönül ü can şādī tola 2527.

dişi “dişi”

Nesl için cem‘ eyler irkek ü dişi 1384, Hāş u ‘ām ü cümle irkek ü dişi 4920.

ditreş- "titreşmek"

Nefs elinden pehlevânlar ditreşür / Kırılıp şâhib-kıranlar ditreşür 6518, Hâmle idincek kağanlar ditreşür 6520, Şanasın bâğda hazânlar ditreşür 6527.

diz "diz"

Oldur ayağın dizi üzre diken 611, Cân u dilden otururlar diz-be-diz 692.

diz- "dizmek"

Ol seferde bî-ḥaṭar direr durer / Cümle raḥtın la' ü zer dizer düzer 3317.

doğ- "doğmak"

Şâbit idüp ola doğmağa sebep 2816.

doğın- "dokunmak"

Dokınup gül yağı şişesin döker 1081.

dök- "dökmek"

Âdem ol fûrkatla közden dökdi dem 23, Kan döküp Ya'küb arar vaşl-ı veled 24, Hün-ı şâfum yine nâfumdur dökten 853.

dört "dört"

Nefs bu dört yolda rüsvâ olsa ger 1645, Dört kitâbdan şunu itdüm istihrâc 3437, Dört imâm on iki mezâhibdür 4902.

dur- "ayağa kalkmak"

Şeh vezire dir ki dur tedbîr kıl 1609, Kim iseñ dur kendüñi fâş eyle tek 3509, Durdı ol begler içinden bir emîr 3609.

dut- "tutmak"

Dutup iltür anı bir ḥalvet eve 3004, Tūṭiyi dutâ yuvasın avlaya 3021, Sen maḥabbet elile dut daḥı berk 3068.

dutul- "tutulmak"

Dâm-ı şayyâda dutulur varur ol 1432, Dem-be-dem kim dâmuña dutulmuşuz 1841, Dutula ol örtülü dâma nihân 2881.

duz "tuz"

Şiş ü şoğan duz u su vü it ü od 4807.

duzak "tuzak"

Cümle şayd u şeyd düzmişler duzak 1458, Şayd olma meges duzağında 2716.

düğün “düğüm”

Tâ ki yüreklerine uram düğün 2414, Fırkat odı urdı hulkına düğün 2917, Urdum ol dünüñ derünına düğün 6393.

düket- “tüketmek”

Bārumı yıkdı düketdi varumı 1853.

dün “gece”

Buldı rüşen gün gibi qara dūni 182, Qarañu dün içre togdı āfitāb 230, Dün içinde gün bulup yasda düğün 1715.

dürt- “dürtmek, sürmek”

Hoqqa-i zehr üstine dūrter şeker 1675.

düş “rü’ya, düş”

Ol düşinde gördügi ya’nī gelür 285, Ol hayāli kim düşinde gördi şeh 300, Teşne düşinde olur girdāba tuş / Aç kuş düşde olur gendüm-fürüş 542.

düş- “düşmek”

Sen düşersin yine aña yüzün koyu 1640, Düşse gürbe şerrin andan Haq sava 3104, Düşdi içinde sarāyuñ hā şolur 4951.

düşür- “düşürmek”

Qudretullah ile yarıldı draht / Berk-i bālā gözleyüp düşürdi rāht 6348.

düz “düz”

Ahmaqa ol mazlaqa şahrā-yı düz 5380, Gör qazā düz rāhi aña çāh ider 5780,

düz- “düzeltmek, tanzim etmek”

Cümle rahtın la’l ü zer dizer düzer 3317, Uş veliyyü'l-‘ahdi düzer gör vezīr 3302, Niçe düzseñ ol zirih dutmaz girih 5534.

düzil- “düzülmek, bir araya gelmek”

Ol emīr-i bed-ḥamīr ile vezīr / Düzilüp naşrāniye vurdı şafir 1690.

10. y > g değişmesi

Metnimizde “gine” kelimesinde görülmektedir.

gine <yine <yene <yana

Şöyle fāş olmış-iken gine olur penhān ‘ışq 727, Gine sende ola bunlar ilden öñ 2327,

11. b > v > y değişmesi

Bu değişime metnimizde sadece “öyke” kelimesinde geçmektedir.

öyke <övke < öfke < öbke

Öykesinden kendü kendüye kıyar 5358, Öykesinden görmez
olur pîş ü pes 5370.

B. ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

1. İmlası kalıplaşmış ekler

Metnimizde imlası kalıplaşmış ekler kelime kök veya gövdelerine getirilirken, tonsuz seslerle de aynı şekilde yazılırlar. Hâlbuki tonsuz bir ünsüz ile biten kelime kök ve gövdele-
rine ekler getirilirken eklerin başında bulunan ünsüzlerin, kurala uyarak, tonsuzlaşması gere-
kirdi. Bu durum metnimizde, kural dışı olarak görülmektedir. Aslında Tarihî Türkiye Türk-
çesinin son devrine yani lâtin harflerinin kabul edildiği zamana kadar eklerin, klişeleşmiş bir
şekilde, kalıplaşmış bir imla ile yazıldıkları görülmektedir.

-de, bulunma durumu: evrāk-da 151, toğrılığ-da 1262, yaş-da 2593, hağ-da 3381,
hicret-de 4361, itmek- de 8096, felek-de 6467.

-den, ayrılma veya çıkma durumu: hağ-dan 50, gök-den 333, şehvet-den 472, varağadan
2831, kinâyetden 3379, güneş-den 4199, ırak-dan 5977, hüş-dan, ħargüş-dan 6001.

-dum, -duñ, -dı (görülen geçmiş zaman) eki: saç-dum 21, çık-dum 4103 it-düm 6389;
iriş-duñ 2073, şermsâr it-duñ 4282; taş-dı 249, kuçdı 384 kır-dı 342, dutdı 3806, ört-d i
3239, ek-di 6334; cem‘ it-dük 99, dağ-dılar 1461, saç-dılar, aç-dılar 1256, dit-diler 3588.

-duk (sıfat-fiil) eki: git-dübine 55, işit-düğüne 5509.

-dukça (zarf-fiil) eki : kımıldat-dukça 4847, güzer kıl-dukça 5441, yit-dükçe 512, depret-
dükçe 627, meşy it-dükçe 3905, art-dukça 4271.

-durur, -dur (bildirme eki): ‘âşık-dur 44, münâfiğ-dur 44, hağīkat-dur 473, pür-galat-dur
2470, ğanîmet-dür 191, melek-dür 4766; şādık-dur 276, oymağ-durur 2405, oymağ-durur
2405, baş-durur 2441.

-dur- (ettirgenlik) eki : biç-dür-ür 2827, it-dür-di 2828.

2. Kelime içinde tonlulaşma

Kelime içinde ortaya çıkan tonlulaşmada ünlülerin büyük etkisi vardır. Türkçede iki ünlü arasında bulunan; ç, f, k, k, p, s, ř, t sesleri genellikle tonlulaşarak c, v, ğ, g, b, z, j, d şeklinde kendilerini gösterirler. Bu tonlulaşma olayına metnimizde şu örnekleri gösterebiliriz:

-t- > -d-

arıdur 2345, ardınca 1085, atsañ adar 357, acıdur 4013, akıdup 3476, dörd imâm 4902, eridür 3533, eskidür 5450, esrideydi 85, gider-idi 175, gözedür 5704, iledür 3670, idevüz 3167, kığırd ol irak şehrden 752, söyleden 1912, südi 3670, yudar 537.

-k- > -g-

göğüñde 806, kendüligiñle 2694, dilegi 1112, işitmediği 1633, yidüğüñ 5462, virdüğüne 4296, ma‘in itdüği 740.

-k- > -ğ-

kaçduğıñ 4946, tuzağından 176, kıyruğın 623, varlığıñıñ 3439, araduğın 183, korımaduğı 1630, kıyduğı 1631, kurduğı 441, uyandüğüñ 5711.

C. GÖÇÜŞME

Metnimizde göçüşme yok denecek kadar az görölmektedir. Rastladığımız tek örnek “çerme-” (=sığamak) kelimesidir. Bugün ağızlarda bu kelimeyi “çemre-” şeklinde görmekteyiz. Metnimizde şu beyitte kullanılmıştır:

Hüdhüdüñ başında kınmaz tâclar
Çermeyüp ferrâcisin turrâclar 2673

Ç. ÜNSÜZ TÜREMESİ

1. Yardımcı “-y-” ve “-n-”

Metnimizde ünsüz türemesi olarak “y” ve “n” yardımcı sesleri ile karşılaşmaktayız. Bu ünsüzler zaten Türkçemizde eskiden beri yardımcı ünsüz olarak kullanılmaktadır. Aslında Türkçede kelime içinde iki ünlü yan yana bulunmamaktadır. Böyle olunca ünlü ile biten bir kök veya gövdeye ünlü ile başlayan bir ek geldiği vakit arada y” yardımcı sesi meydana gelmektedir.

Bu durum yalnız eklerde değil iki kelimenin birleşmesinde de kendisini göstermektedir. “n” türeme sesinin sahası “y” yardımcı sesi kadar geniş olmamakla birlikte, bu ünsüz iyelik eki olan “-ı, -i” ve “-sı, -si” den sonra, isim çekim eklerinden biri getirildiği zaman ortaya çıkmaktadır. Bu durum Çağatay Türkçesinde ise çok seyrek görölmektedir. Ayrıca “n” yar-

dımcı ünsüzü metnimizde “bu” işaret zamirinin çokluk şeklinde de, nadir olarak görülmektedir.

a. “y” türeme ünsüzü

yara-y-a 142, eṭibbā-y-a 202, du‘ā-y-a 2012, dünyā-y-a 3441, fānī-y-e 163, ḥafī-y-e 2145, kimsene-y-e 3990, igne-y-e 439 kişi-y-e 5876; ıssı-y-ı 2651, iğvā-y-ı 3850, cum‘a-y-ı 4409, sermāye-y-i 2067, zārī-y-i 3148, ölü-y-i 894, şakla-y-an 700, uyma-y-an 2039, ara-y-an 4985, eyle-y-en 2G99, iste-y-en 6073, dünyā-y-ıla 3314, şabā-y-ıla 5096, tecellī-y-ile 4435, zengī-y-ile 5832, ucı-y-la 614.

b. “n” türeme ünsüzü

ortası-n-da 1791, içi-n-de 113, hükmi-n-de 2476, nâle-si-n-den 35, şu-n-ca 1928, tuzağı-n-dan 176, izi-n-e 304, keşişi-n-de 2142, pertevi-n-den 2645, bu-n-lar 2080

2. “s” ikizleşmesi

“s” ikizlerim asinde metnimizde geçen örnekler aşağıdadır.

aşşı < ‘aşığ “fayda”

Aşşıdur ger ‘ākıl eylerse ziyān 1025
Me’ālin bil maḳālūñūñ ne aşşı ḳīl-ü-ḳālūñden 2858
Aşşı itmez-idi hīç cehd ü ‘amel 4931
Zāta aşşı eylemez luṭf u laḳab 5230
Ḳanı ḥūn u şīri sūd aşşığı sūd 5805
Eylemez aşşı ‘ibāret cāhile 6059
Dāyimā aşşı diyü noḳşān ider 6177

ışşı < ışığ “sahib”

‘Āḳil olan sāyenūñ ışşın tıyar 2066
Mülk odur ḳandasa ışşı anda olur 4558
Buldı ol cān ışşı mülk-i cāvidān 5241
Seven ışşı itine sūñük atar 6244

ıssı < ısığ “hararet, sıcaklık”

Verd-i ḥıtmī eylemez ıssıyı serd 2651, Ḥissi olana anuñ ıssısı ḳoyar 2703, İssı ol dise oluram nâr-ı le ĩm 4316

uş “akıl”

İy ḡarīb uşşuñı dir itme ḡurūr 835, Gözüñ ol taşvīrde uşşı gider 5199, Key delüdur saña eyden uşşı var 5591

D. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Batı Türkçesinde, birden fazla heceli kelime ve eklerin sonundaki “ğ” ve “g” ler ile kelime ortasında birinci heceden sonra gelen ikinci hece başındaki ekin veya kelimenin yapısına dahil olan “ğ” ve “g” lerin düştüklerini daha önceki bahiste örnekleri ile göstermiştik. Ancak bu konsonant düşmesinden başka konsonantların da düştükleri metnimizde görülmektedir.

1. Orta hecede “-l-” düşmesi

getür- < keltür-

Dir mu‘allim şı birin birin getür 1539, Getürür bir genc oğlanlu zeni 4085

kağ- < kağğ-

Şevğ kağçısını zevğ atına ur / Tağlıbâz-ı ‘ışğı kağ meydâna sür 2392

otur- < olğtur-

Cân u dilden oğtururlar diz-be-diz 692, Geçdi dükkâna oğturdı hōş ferağ 1083, Sa‘id -i şehde oğturmaz şâh-bâz 2677, Otur aşığa yöri çurma öri 5142

2. Orta hecede “-h-” düşmesi

Yabancı asıllı olan “dirhem” kelimesinde görülmektedir. Bu düşmenin aruz vezninin zorlaması ile meydana geldiği söylenebilir.

direm < dirhem

Bir direm et alur on batman virür 2345, Bes diremlerinden adları gider 5550, Ol direm bî-kıymet olur bî-kerem 5552

3. Orta hecede “-k-” düşmesi

Metnimizde sadece “dükkân” kelimesinde görülmektedir. Vezin zorlamasından ileri gelmiştir.

dükân < dükkân

Ol dükânda yağ dökenüñ dâribi 1089

4. “-y-” düşmesi

Metnimizde geçen bazı kelimelerde “y” sesi başta düşmüştür.

ılduz “yıldız”

Avreti meşğ idüp ılduz eyler ol 2798, Külli insân ılduzı fi‘lin dutar 3912, Nûri bu ılduzla olur ber-çarâr 3926

ıraq "uzak, irak"

Hem-zebânından ıraq olan kişi 88
 Zegeri kığırd ol ıraq şehrden 752
 'Aķıbet gören 'ukûbetden ıraq
 'Aķıbet bulup 'ufûnetden ıraq 2536
 Olmaduñ hergiz 'anâsirdan ıraq
 Kalduñ âhir şâh-ı nâşırdan ıraq
 Gördi çün çâhı ıraqdan bî-ħicâb 5977.

ilan < yılan "yılan"

Dil ki verhemden kıazanur yazuğı
 Olur ilanuñ çıyanuñ azuğı 6172

5. "-y" düşmesi

Metnimizde yalnız "yay" kelimesinde görülmekle birlikte yabancı asıllı kelimelerde daha çok görülmektedir. Bu şekilde sonda "y" düşmesi tespit ettiğimiz kelimeler aşağıya çıkarılmıştır:

yâ < yay

Di yâsini dut yasını çün yasını yasmış
 Yasıyla ola cân yasına kıurbân ne revâdur 911

bü < büy

Reng ü büsi bu şuda buşudadır 2605
 Şu-y-iken gül oldu buldı reng ü bü 2606
 Size ğammâz oldu bilüñ reng ü bü 5990

cü < cüy

Cismi cü pâk eyler ü cânı cihâd 2052

meş < meşy

'Aķl önince evvelâ Cibrîl-veş
 Müntehâ-yı şer'a dek ider o meş 5417

rü < rüy

Āfitâb olmasa görmez çeşm-i rü 1146
 Hû vü ma'nâ görmedi gözledi rü 2618
 Teveccüh kıldum ol veche köyindi şekl ü rü yandı 5497

serâ < saray

Cânına zîr-i zemîn olmuş serâ 6384
 Niçe köşk ü serâ gördüm ki anı Hâķ ħâķ-i der eyler 6478.

6. t düşmesi

Yabancı asıllı bir kaç kelimeye görülmektedir.

büt-peres < büt-perest

Kimdür aña ol cehüd-ı büt-peres 4000

tin-peres < tin-perest

Dini gözle olma dün u tin-peres 2115.

7. n düşmesi

“niçün” ve “içün” gibi kelimelerde görülen bu sonda -n düşmesi, aruz vezninin zorlamasından ileri gelmiştir denilebilir. Aşağıya birkaç örnek veriyoruz.

niçü, neyçü < niçün, neyçün”

Pîr dir ki niçü terk itdüñ vağan 663

Neyçü dutasın vücuduñ ke'l-‘adem 2794

Neyçü güftaruñ ola laf-ı dürüg 5892

içü, ıçu < içün < uçun

Halka temyiz içü peygâmbere haber 5993

Çeke gülzâr-ıçu cevri-i hârlar 2941

E. HECE YUTULMASI

Metnimizde örnek olarak tur- fiilinden ortaya çıkan “-durur” yüklem ekini gösterebiliriz. Metnimizde “-durur” şeklinin yanında “-dur” şekli de oldukça çok kullanılmıştır.

bîdâr-dur 1914, dür-dur 2148, sağ-dur 5430, dil-dür 2208, bir-dür 3168, ‘âcizdür 6527; nālân-durur 29, şâdıq-durur 276, şahrâ-durur 2074, baş-durur 2441 gibi.

ŞEKİL BİLGİSİ

I. İSİM

A. ÇOKLUK EKİ

İsimlerin çokluk şekillerini yapan ek çokluk ekidir. Bu ekin geldiği kelimeler ismin karşıladığı nesnenin birden çok olduğunu belirtir. Türkçenin Eski Türkçeden beri çokluk şekli -lar, -ler eki ile yapılmaktadır. Metnimizde de aynı şekillerde görülen bu ek hiç bir değişiklik göstermeden Eski Türkçeden beri, Türkçenin bütün lehçe ve şivelerinde –lar –ler olarak görülür.

tamar-lar 667, a'mā-lar-a 1149, oğur-lar 1278, bun-lar 2080, ulu-lar 5187, tağ-lar 6468, ulu-lar-ı 6485, kağan-lar 6520, li-sān-lar 6527, dil-ler-e 66, 'ālim-ler-ün 82, göz-ler-i 46, ni'met-ler 351, mükerrerem-ler 817, müneccim-ler 4249, mühendis-ler 5202, mülhid-ler 5516.
kırk-lar 3623, üç-ler 3624-3626, yidi-ler 3624-3326.

B. İYELİK EKLERİ

a. Teklik birinci şahıs : -m, -(u)m, -(ü)m

Metnimizde teklik birinci şahıs iyelik eki olarak -m kullanılmıştır. Aitlik fonksiyonunda olan bu ek bazen hitap, küçültme ve sevgi görevini de üstlenir. Yardımcı ses olarak (u) ve (ü) yuvarlak vokalleri ile kullanılır.

hümā-m 78, sima-m-a 1589, pāre-m-i 1705, tevbe-m 4389, se-fine-m, 'imād-u-m 2583, rızk-u-m-dur 3292, kohtuk-u-m-da 4392, saç-u-m 5751, nāliš-ü-m-den 92, hācet-ü-m 259, kendüz-ü-m-e 852, yir-ü-m 3236, emr-ü-m-i 5696, cehl-ü-m 6233.

-am şeklinde iyelik 1. teklik şahıs ekine de rastlanmıştır. Bu daha ziyade, کافیye zorlamasından ileri gelmiştir diyebiliriz.

Komışam nefis-içün 'ār-ı vaqār-am 4389

b. Teklik 2. şahıs iyelik eki : -ñ, -(i)ñ, -(i)ñ, -(u)ñ, -(ü)ñ

Üzerinde çalıştığımız eserde teklik 2. şahıs iyelik eki olarak -ñ kullanılmıştır. Yardımcı ünlüsü çoklukla yuvarlak ünlü “u” ve “ü” olmasına rağmen (i) ve (i) seslerinin de yardımcı ses olarak kullanıldığını görmekteyiz. Bu durum Eski Anadolu Türkçesindeki yuvarlaklaşma hadisesinin tersine ekte çok şekilli yardımcı seslerin ortaya çıktığını göstermektedir.

āyine-ñ 125, ata-ñ-dan 691, tarla-n-a 861, zerre-ñ-i 1032, eñse-ñ 1118, kapu-ñ-da 2574, esmā-ñ 2594, gencine-ñ 6232, hāsıl-u-ñ 1859, namāz-u-ñ 1861-1862, kebūd-u-ñ-dan 2711, nār-u-ñ 4282, kaçduğ-u-ñ 1861-1862, kebūd-u-ñ-dan 2711, nār-u-ñ

4282, kaçduğ-u-ñ 4946, öz-ü-ñ 34, himmet -ü-ñ 3069, ‘acz-ü-ñ 3274, tîr-ü-ñ-e 6437, öz-ü-ñ-i 3838, iç-ü-ñ 4236, rahmet-ü-ñ-den 4396, re’y-ü-ñ-i 5188, var-ı-ñ-ı 145, cāh-ı-ñ-ñ 575, ‘ilāc-ı-ñ-da 687, cān-ı-ñ-a 688, pāy-ı-ñ-la 787, ‘ināyet-i-ñ-le 381, iş-i-ñ 244, hemdem-i-ñ 565, kendülig-i-ñ-le 2694.

c. Teklik 3. şahıs iyelik eki: -ı, -i, -u, -ü; -sı, -si

Metnimizde teklik 3. şahıs iyelik eki olarak -ı, -i, -sı, -si eklerinin yanında -u, -ü, şekli de geçmektedir. Bu durumda ekte çok şekilli duruma geçmek eğilimi bulunduğunu belirtmek gerekir. Ayrıca iki iyelik ekinin üst üste kullanıldığı da görülmektedir.

Lisān-ı 42, tuzağ-ı-n-dan 175, uc-ı-y-la 614, bal-ı 1086, ton-ı-n 1733, hükümāt-ı 2952, huzūr-ı 2983-84, baş-ı 5841, toz-ı-n-a 5686, derd-i 232, yüz-i 302, iz-i-n-e 304, keşîş-i-n-de 2142, keşf-i-n-e 2575, pertev-i-n-den 2645, iş-i 3212, himmet-i 3309, tîr-i-n-e 4775, iç-i 5371, hük-m-i 5554 kuyruğ-u-n 623, 625, oğ-u-nı 2070, sūz-u-nuñ 2778, yüz-ü-ni 247, yüz-ü-n-de 304, yüz-ü-n-e 334, öz-ü-n-e 378, gön-l-ü-n-e 789, ön-ü-n-ce 1792, üç-ü 3535, du‘â-sı 123, hoca-sı 1082, ıssı-sı 2703, devā-sı 3475, deri-si 854, yöre-si-n-de 1884, cümle-si 2080, kim-i-si 186, 1815, 6351, bir-i-si-n-e 197, birbir-i-si-n-den 1413-1798, birbir-i-si-n-lik 6321.

d. Çokluk 1. şahıs: -muz, -müz, -(u)muz, -(ü)müz.

Ara-muz 1501, bīnāmuz 1657, nāmūs-u-muz 79, gamhār-u-muz 1655, at-u-muz 2013, āfāt-u-muz 2570, kayd-u-muz-ı 3504, zūnnār-u-muz 6259, hisse-müz 215, gönül-ü-müz 31, yöre-müz-de 593, bīm-ü-müz 1689.

e. Çokluk 2. şahıs -ñuz, -ñüz, -(u)ñuz, -(ü)ñüz

kayd-u-ñuz 3145, bir-ü-ñüz 3145.

f. Çokluk 3. şahıs -ları, -leri

nağş-ları 5016-5017, hüdhüd-leri-dür 1255, iç-leri 1742, beg-leri 2446, iz-leri-n-den 3076, iç-leri 4123, er-leri-n-den 4744.

C. İSİM ÇEKİMİ

1. İlgi hâli

İlgi eki sonu ünsüz ile biten isimlerde -uñ, -üñ; ünlü ile bitenlerde ise -nuñ, -nüñ şeklinde görülür. Ayrıca metnimizde çok az görülmekle beraber, ekin yuvarlak ünlülü şekilleri yanında düz ünlülü şekilleri olan -ıñ, -iñ; -nıñ, -niñ şekline de rastlamaktayız.

îmân-uñ 815, 'arūs-uñ 1652, açlar-uñ 2021, Yūsuf-uñ 2152-2163, varlığuñ-uñ 3439, zücür-uñ 5293, adım-uñ 5839, çiyân-uñ 5172, maḥbūbuñ-uñ 6243, iş-üñ 217, göz-ü-ñ-uñ 2202, Aḥmed-üñ 2309, segler-üñ 2496, aqvāl-üñ 2436, 'arîf-üñ 3551, habîb-üñ 6227, sen-üñ 357-3114, pâdişâh-ıñ 228-251, nâr-ıñ 416, cāmîñ-ıñ 575, 'ışk-ıñ 722, iş-ıñ 314, anuñ 88-273, enhârî-nuñ 471, sırça-nuñ 1223, yara-nuñ 1610, Muştafâ-nuñ 2143, deryâ-nuñ 3310, su-nuñ 5081, nuql-ı-nuñ 1610, 5148, Muştafâ-nuñ 2143, deryâ-nuñ 3310, gedâ-nuñ 5800, ümmetleri-nüñ 635, derd-i-nüñ 1335, remzi-nüñ 1747, medḥ-i-nüñ 2693, lü'lü-y-i-nüñ 4525, iz-i-nüñ 4780, pîr-i-nüñ 400.

2. Yönelme durumu

Yönelme hâli eki -a, -e dir. Sonu ünlü ile biten kelimelere geldiği zaman (y) 3. şahıs iyelek eklerinden sonra (n) yardımcı ses olarak araya gelmektedir.

Nidâsı-n-a 222, dām-a 166, naqş-a 171, mercānum-a 208-209, ayakları-n-a 338, gözi açuqlar-a 1671, 'ışkı-n-a 2572, nān-a 2868, yoluñ-a 3134, sâ'ata 6468, aña 265-1113-3174 nāmaḥrem-e 711, ḥüsnüñ-e 824, muḥannesler-e 2096, 'azli-n-e, salîb-e 4119, dergeh-e 4842, nahl-e 5197, yara-y-a 142, etibbâ-y-a 202, du'â-y-a 2012, dünyâ-y-a 3441, ara-ya 5418, fânî-y-e 163, ḥafî-y-e 2145, kimsene-y-e 3990, igne-ye 4390, kişi-y-e 5876.

3. Yükleme durumu

Metnimizde üç türlü yükleme hâli eki mevcuttur. Yalnız isimlerin yalın hâline getirilen -ı, -i yükleme durumu eki, Eski Türkçedeki -(i)ğ, -(i)g ekinden, -ğ ve -g, nin düşmesi sonucu yardımcı ünlü durumundan yükleme eki görevini yüklenmiş ve bugünkü kesin şeklini alan yükleme hâli eki olarak ortaya çıkmıştır.

a. -ı, -i; -(y)ı, -(y)i

İsimlerin yalın hâline gelir. Eski Türkçedeki durumuna göre işleklik alanı daha kapsamlı bir duruma gelmiş ve zamirleri de içine almıştır.

zekât-ı 360-362, serâb-ı 1823, iğvâlar-ı 2747, Yūsuf-ı 3088 var-u-m-ı 3129, 'aybuñ-ı 4220, yurd-ı 5210, baş-ı 6491, er-i 1126, zâlim-i 1570-1571, cism-i 3030, bādem-i 4031, hukmün-i 4675, 'avretler-i 4744, bih-i 5628, bîm-i 6096, biz-i 60-376-1835-3094, cavlak-ı-y-ı 1114-1116, ıssı-y-ı 2651, iğvâ-

y-ı 3850, bî-hemtâ-y-ı 3864, cum‘a-y-ı 4409, a‘lâ-y-ı 4779, se-dâ-y-ı 6363, sermâye-y-i 2067, zâri-y-i 3148, en-dîşe-y-i 3545, bîgâne-y-i 4323, hum-hâne-y-i 5611 ölçü-y-i 894.

b. -n

Eski Türkçede genellikle iyelik eklerinden sonra kullanılan -n yükleme hâli ekinin üzere çalıştığımız eserde sadece üçüncü şahıs eklerinden sonra kullanıldığı görülmektedir.

kapu-sı-n 358, nişânlar-ı-n 673, nişân-ı-n 1743, ayakları-n 1813, ‘aybu-n 2035, nikâbı-n 4261, oğrısı-n 5588, bendi-n 1531, pîşesi-n 1540, dilleri-n 2736, cân gözi-n 2831, dânesi-n 3293, aşlîsi-n 3901, kellesi-n 4408, ecri-n 4516.

c. -n-ı, -n-i

Eski Türkçede zamirlerden sonra kullanılan bu ek, bugün olduğu gibi, metnimizde de kullanılmıyor. Bunun yerine 3. şahıs iyelik eklerinden sonra “n” yardımcı sesi alan -ı, -i, eki kullanılmıştır.

isti‘dâdın-ı 69, elţâfi-n-ı 512, kamçısı-n-ı 2392, gıdâsı-n-ı 2960, gülnârı-n-ı 4131, duhâsı-n-ı 4595, nışfi-n-ı 5840, bu-nı, anı 537-684, 1933-6484, şu-nı 6484, nısfı-n-ı 5840, bendi-n-i 596, dânesi-n-i 2395, biribiri-n-i 3300, kadri-n-i 1418, yili-n-i 4421, mihri-n-i 5521.

4. Bulunma durumu

Türkçenin bütün devrelerinde ve çeşitli lehçe ve şivelerinde -da, -de şeklinde görülen bu ek metnimizde de -da, -de şeklinde görülmektedir. Ekin bugün de gördüğümüz Eski Türkçede de kullanılan -ta, -te şekli bu devir Türkçesinin bir özelliği olarak, metnimizde kullanılmıştır. Bulunma hâli eki 3. şahıs iyelik eklerinden sonra kullanılınca yanına “n” türeme sesini almaktadır.

Şahrâ-da 32, ‘ayn-ı-n-da 100, evrâğ-da 151, yoluñ-da 1614, ortası-n-da 1791, yuva-da 2071, yol-da 2928, dâm-da 3018, ana-da 3218, taşra-da 3247, çârum-da 3373-3376, Engil-yün-da 3793, anda 1932-1937-2341, içi-n-de 113-130, hükümüñüz-de 203, ten-de 250, hikmetüñ-de 317, sevenler-de 1585, hükmi-n-de 2476, dâne-de 3218, İncil-de 3791, hilem-de 4389, dâyiresi-n-de 4414, dere-de 4625, ezal-de 5933, bî-nedemler-de 6273.

5. Ayrılma hâli

Ayrılma hâli eki, üzerinde çalıştığımız metinde -dan, -den, şeklinde görülmektedir. Eski Türkçenin kalıntısı olarak, klişeleşmiş mahiyette bir iki kelimedede, -dın, -din şekli de görülür.

3. şahıs iyelik eki ile biten kelimelere geldiği zaman “n” türeme sesi de ortaya çıkar.

Ana-dan 464, yakın-dan 971, nevhası-n-dan 1075, ad-dan 1872-3984, zindân-dan 1901, hūblar-dan 2019, hudūduñ-dan 2717, varağ-dan 2831, yaşları-n-dan 3082, ırağ-dan 5977, nūri-n-dan 6508, an-dan 194-275, nâle-si-n-den 35, defter-den 239, edebsüz-den 343, güneş-den 492, hisseti-n-den 1133, çiçek-den 1169, Celâluddīn-den 2861, Naşrānī-ler-den 3800, hey'etūñ-den 3909, öñ-din 2250-2332, kile-din 591, andın 1789.

6. Eşitlik hâli

-ça, -çe'den gelen bu ekin metnimizde -ca, -ce şekli daha çoktur. Genellikle “kadar, gi-bi, mikdar” anlamı vermektedir. Öñ-ü-n-ce, ardı-n-ca kelimelerinde görüldüğü üzere başka manaları da ifade etmektedir.

Tag-ca cürmüñ eyler istiğfâr kıl 1551, Kendü boyuñ-ca kaz iy miskin kıyu 1648, Bu kadar ölmekde şu-n-ca var şafâ 1928, Kalmaz anda kıl-ca noğşân u kuşūr 2761, Kaatre-ce göstermeye aña gurūr 67, Yâhū bir deryāya bir dirhem-ce taş 3301, Kudreti-n-ce nâle urur her ceres 5474, Zâhiri-n-ce kim işâretūñ ‘amel 4825.

“bile” kelimesine iyelik eklerinden sonra geldiği zaman, kökteki beraberlik manasını da alarak, şahıs zamirlerinin vasıta hâli eki almış şeklindeki fonksiyonunu görürler. Ancak burada gizli bir bulunma halinden de söz edilebilir.

Derdüñi sen de ara bile-n-ce ben 610, Var-ıdı bile-m-ce bir dağı refik, bile-si-n-ce cem' olur etba'-ı nefis 4152, Pîr bileñ-ce ola çün yime gam 1887.

ardın-ca; önin-ce “ardında, ardından; önünde, önünden” Key sağın çün düşmen arduñ-ca gide 2485, ‘Uzlet ardın-ca eyitsün hâlveti 2872, Tâ senüñ öñüñ-ce olam pîşrev 6100, Bu tevekkül derpeyin-ce gitdürür 4633.

“-a göre, -a doğru” anlamına gelenler:

İşi talı'ūñ muğtezāsın-ca işleme 1248, Kañkı yıl esse tiz öñince döner 1792, Ol tabi'at iktizāsın-ca iden iş 2528, Evvel etbā'-ı murādın-ca gider 3368, Zâlim oldur nefsi tavrın-ca gider 3675, Zâhirâ şeh dīni vefkīn-ce gider 1602, ‘Ucb u buhluñ ide ‘aksin-ce ‘amel 2491, Gelse ol sünnet-ce olur her ‘anüd 3875.

7. Yön ekleri

-ra, -re; -aru, -erü; -eri

a. -ra, -re ile yapılan kelimeler

içre	Benven ol rāh içre kâh-ı payimāl 7, Cāna ten içre reh-i mestür yok 37, Cāni dāreyn içre bulmuşdı selām 289, Faqr-ı tam iç-re bula qalbūñ ğinā 3062.
taşra	Rızkıdur qalan qalan taş-ra aqr 62, ‘İşk ister sırrımı taş-ra çı-ka 123, Derinden içerü giren yine taş-ra güzer eyler 6486, Her kimi kim taş-ra-da koydıysa hat 4404.
soñra	Soñ-ra uyanmak ne ası iy herek 203, Var kerefsün gül it andan soñ-ra gül 3341, Soñ-ra gör nārındağı gülnārını 4131, Soñ-ra ‘özrin istemektür imtiḥān 5718.
üzre	Ger gemi su üz-re olsa itse sefer 3315.

b. -aru, -erü: ekin, -arı, -eri şeklini de çalıştığımız metinde görmekteyiz.

iç-erü	İçerü bir şişe var al berü vir 1526, iç-eri-den ol ḥiṭābı bed-ḥarāb 3365, iç-erü düşmān kapuda sen ‘ases 4740-4741, Derinden iç-erü giren yine taşra güzer eyler 6486.
ilerü	Geldi il-erü şanasın şir-i dilir 3637, Şirden il-erü ḥargūş-ı beşir 5976, İl-erü gel kıl naqr olma melül 6097.

c. -a isimlerin yönelme şeklinde bir yön bahis konusudur. Üst üste iki yönelme hâli ekinin bulunması bu tezi daha da kuvvetlendirmektedir.

8. Vasıta hâli ekleri

a. İsim çekiminde vasıta hâli, bağlama edatı olan “ile” ile yapılmaktadır. Edatın vasıta hâlinden başka beraberlik hâli fonksiyonunda olduğu da görülmektedir.

Ṭoydı in‘āmuñ-la cümle ḥāş u ‘ām 3181, Şems ü kamer o sâ-ğar-la içdi mey meger 4439, Zerdı qo al-la geç kebūdūndan 2711, Ādem ol firqat-la gözden dökdi dem 23, Ḥaqrda Ḥaqrđan Ḥaqrqa Ḥaqr-la seyr kıll 3381, Dutsa ger birbirinüñ cānı-y-la üns 5833, Cān ki cānān-ıla bīdār olmaya 2036, Fıkr ü şabr-ıla bul a‘dāya zafer 5566, Cümle istihzā-y-ıla söyler kelām 1676, Nāya beñzer dünyā-y-ıla ādemī 3314, Kendüyi sevdā-y-ıla rüsvā kıllur şabā-y-ıla 5096, Bu iki iş-le ikiyi dağı bul 1643, Şer‘de çün söz-ile fāsiddür namāz 1362, qābilyet-le 4536, te-vekkül-le 5105, zengüle-y-le 225, vesvese-y-le 1811, eli-y-le

6369, Yezdân-ile 4236, cehd-ile 3246, hikmet-ile 2582, tecellî-y-ile 4435, zengî-y-ile 5832.

b. -n eki

Eski Türkçenin vasıta hâli eki olan bu ek Eski Anadolu Türkçesinde az da olsa kullanılmaktadır. Ayrıca ile edatının vasıta hâlini de kuvvetlendirmektedir.

‘ışksuzı-n 1561, aşı-n 1805, gündüzi-n 1960, kuşluğu-n 5740, ne-yle-n 3368, takdirile-n 4543, pîrile-n 4543.

c. -layın, -leyin; -cılayın, cileyin

-layın, -leyin

ol münâfık dağı bu şâdık-layın 1272, Yûsuf-layın İslâmuñun hüsünin kamu mevzûn gerek 1991.

-cılayın, -cileyin

bun-cılayın 45-1023-2241-6186, ancılayın 2756-2757, şuncı-layın 2780, bir-cileyin 1161, sencileyin. 5166.

Ç. SAYI İSİMLERİ

Bunlar sayıların isimlerini bildirirler bu bakımdan isimdirler. Fakat kullanım itibariyle belirtili sıfat vazifesini de görürler. Üzerinde çalıştığımız eserde pek çok sayı ismi varsa da bunlardan bazılarını aşağıya çıkartıyoruz:

I. Asıl sayı isimleri

bir

Her ki bir ibrika biñ deryâ döker 62, Şol ki âyet-i gâfletde bir noktaya mâyildür 2423, Her biri bir menzile kabil-durur 2554, Tâlibün bil kalbidür bir vaşî kuş 3009.

iki

İkisine dağı var derd ü devâ 196, İki qarğular ki bir yirde biter 1175, Şaşı saşup şişeyi iki görür 1529, İki katre yağı bir bahra biraç 3299, Ol cema'atdan bir iki âdemi 4124, Sır tecâvüz itse iki kişiden 5327.

üç

Zıkr-i şükürin idelüm iksin üçün 2216.

dört

Nefs bu dört yolda rüsvâ olsa ger 1645, Bir noktadur ki aşıldurur dört kitâbuñ ol 6295, Ol dört nefsuñi yöri bir kalbe eyle kul 6303.

biş

Tâ biş altı ay şafâ sürdi bular 813, Çağırur âdemler adın biş ü on 1433, Tâ çağırıldılar niçeler biş ü on 5582.

altı

Tâ biş altı ay şafâ sürdi bular 813, Pâdişehden ayru oldu altı yıl 2552.

yidi

Yidi deryâ oldu mevcinde gemi 146, Mürekkeb yidi bahır olup yir ü gök olsa kırtası 1776.

sekiz

At altıyı yir yidiyi giç ol sekizden on gerek 1989.

toğuz	Toyduğı yire toğuz kez tolanur 4521.
on	Çağırur âdemler adın biş ü on 1433, Bir direm et alur on batman virür 2345, Ol onı da add idelüm ferd ferd 2433.
on iki	Çorqu dan titrer on iki süñügüm 5983.
yigirmi dört	Perde yigirmi dört u mağām on iki olmaya 227.
otuz iki	Ger otuz iki dişüñden çıka söz 5326.
 kırğ, kırğ	Ol vezir ki halvet itdi kırğ gün 2917, Didi Aħmed muħliş olan kırğ şabāħ 2920, Çekdi kırğ gün daħı halvet ol ħabış 3455, Kırğ yıl açlığ-ıla kılca ħār olur 3583.
elli:	elli yıllık ‘işret için ol kavım 1398.
yitmiş	Günde yitmiş kerre istığfār ider 1406, Yitmiş-ile üç yüz altmış iy aħı 3626, Cānumı cercis gibi yitmiş kez öldür her nefes 6136.
yitmiş iki	Yitmiş iki milletün mağsūdı Ĥağ 177, Görmeyen yitmiş iki milleti bir 3394.
toksan	Biledür üç yüz ile toğsan u yüz 5559.
yüz:	Süsenün yüz dili var bir sözi yoğ 90, Āyine ki üstinde yüz jengār var 127, Secdeler kıldı öninde biñ ü yüz 304, Bir dene üzümde yüz güp şarāb 2744.
üç yüz	Çünkü göstere saña üç yüzi yüz 5559.
biñ	Hırs ibriķına dökseñ biñ buħūr 67, Cān biline bağlayayın biñ kemer 316, Aç gözüñ bir dānede biñ biñ dām var 2349, Dirsem azdur bir qademde biñ tuzaq 5384.
on iki biñ	Küfr ilinde on iki biñ var bil foçul 2429.
on sekiz bin	Mazhar oldı on sekiz biñ ‘āleme 2645.
kırğ biñ	Bir kılı kırğ biñ yaran aşħāb-ı ħāş 1769.
yüz biñ	Bir sözüñ yüz biñ ħicābı ref’ ider 43, Her kılı yüz biñ dil oldı söyledi 306, İşüñ olsun bir nefesde yüz biñ āħ 3178.

2. Başka dillerden gelen sayı isimleri

yik	Çanda yiki atum diyü yiler yörür 5586.
dü	Bulmadın qurbet dü şağğ oldı qamer 500, Kiyāħ alur dü āħū bir maħalden 2254.
çār, penç, şeş	Ma’nī bul bī-çār u penç u şeş ol 3530, Şeş cihetden görürem nūr-ı Aħad 119.
şad	Kışşası şad Leyli’yi Mecnūn ider 46.

hezâr

Taň mı hezâr dürlü ide nâliş 'anâ-yı ney218, Anuñ igvâsı lâğ eyler hezâr hannâs-ı nesnâsı 1772.

D. İSİMDEN İSİM YAPMA EKLERİ**1. -cı, -ci, -çı, -çi**

Bu ek genellikle meslek isimleri yapar yapar:

ara-cı 331, yalan-cı 884, yalan-cı-yam 6239, kapu-cı 4058, şefa'atçı 1618.

2. -daş, -deş

Ortaklık ve beraberlik bildiren bir ektir:

ğardaş 632, ğar-daşı-dur 1927, yol-daş 1759-1760.

3. -lık, -lik, -luğ, -lük

Ünlüsü yuvarlaklık-düzlük bakımından, çoğu zaman getirildiği kökün ünlüsüne bağlı olmakla beraber düz ünlülü şekli çok kullanılır. Çeşitli görevleri vardır. Özellikle yer, iddia, zamanla sınırlılık veya ait olma, meslek gibi isimler yapar. Ayrıca sıfatlardan isimler de meydana getirir.

ğarañu-lık 659, ekkâl-lık 850, yıl-lık 1398, şaşı-lık 1528, ğara-lık 2231, ğonca-lık-ı 2605, ırak-lık-ıyıçun 2956, çüban-lık 4406, dost-lık 5279, bilmek-lik-e 1732, men-lik 2454, kendü-lik-üñle 2694, kendü-lig-ile 4737, kendü-lik 6122, yok-luğ 2787, ğul-luğ-ıla 4493, eyü-lüg 4218, esrük-lük 6233-6413.

4. -lu, -lü

İsimden olumlu manada sıfat yapan bu ekin vokali, kökün vokaline uymayıp daima yuvarlaklıktır. Ek yuvarlaklığını Eski Türkçedeki -lîğ, -lîğ şeklinden ğ ve g nin düşmesi ile kazanmıştır. (Metnimizde bu kalıntı tek bir kelimedede görülür:

(yağ-lîğ 820), sıtma-lu 436, belâ-lu 2356, ton-lu 2661, aşşı-lu 4519, yüz-lü 609-2338, tâli'-lü 1985, giz-lü 3218.

5. -suz, -süz

İsimlerden, olumsuz manada sıfat yapar. Bu ek, genellikle yuvarlak vokallidir. Metnimizde ekin -sız, -süz şekline de rastlanmaktadır.

şu-suz 333, ğulağ-suz 2178, ğad-suz 1297, dermân-suz 3834, ğümân-suz 5309, edeb-süz 332, göz-süz-üñ 410, ök-süz 1005, meşel-süz 3173, ecel-süz 3391, dip-süz 4371, ğağ-sız 241,

korçu-sız 364, tercümân-sız 394, ansız 508, gümân-sız 731, bunsız 818, ihtiyar-sız 3256, emrûn-sız 240, şîr-sız 291, sen-sız 397, per-sız 432.

6. -cağ, -cek

Acelecilik ve yansılama fonksiyonundadır.

tîz-cek 262-703, dilki-cek-likler 1460.

7. -ça, -çe

Çoklukla kavim adı ile kullanılıp o kavmin dilini bildirir. Ayrıca olumlu manada isimler yapar.

ağ-ça 1865, Türkmen-çe 4327.

8. -düz

İşlek olmayan bir ektir. gün-düz kelimesinde görülür.

gün-düz 279-2686.

9. -ge

İşlek değildir.

Öz-ge 616-1683.

10. -kek

ir kelimesinde görülen ve işlek olmayan bir ektir.

Nesl için cem' eyler ir-kek ü dişi 1384, Hâş u 'âm u cümle ir-kek ü dişi 4920.

11. -an

Metnimizde yalnızca oğul kelimesinde rastlanmıştır.

oğul-an 3100-4745.

12. -ç

Metnimizde sadece ana kelimesinde geçmektedir.

ana-ç 429-431.

13. -eş

Metnimizde gün kelimesinde rastlanmaktadır.

gün-eş 2643.

14. -men

Üzerinde çalıştığımız eserde Türkmen kelimesinde rastladık.

Türk-men-çe 4327.

15. -n

Boy kelimesine gelen küçültme vazifesi olan bir ektir.

Boy-u-n 2351.

15. -rek

Karşılaştırma eki olup daha, en anlamı verir. yig-rek 4361 kelimesinde rastlanmıştır.

E. FİLDEN İSİM YAPMA EKLERİ

1. -ıcı, -ici

Fiilden isim yapma eki olan “-ı, -i” ile isimden isim yapma eki “-cı,-ci” nin birleşmesi sonucunda ortaya çıktığı söylenebilir. Bir işi hünerli olarak ve itiyatla yapanı göstermek şeklinde, geniş zaman sıfat-fiili olan “-an, -en” fonksiyonunda sıfat yaptığı görülür. Ekin metnimizde -ıcı, -ici şeklinin dışında -ucu şekline de rastlanması onun çok şekilli devresine geçişi için bir başlangıç olarak kabul edilebilir. Sonu ünlü ile biten fiillere geldiği zaman (y) yardımcı sesini almaktadır.

dumrı çal-ıcı 1599, rişvet al-ıcı 1599, mihnet şal-ıcı 1599, gönül yol-ıcı 1699, uy-ıcı 4000, yak-ıcı 4281, di-y-ici 4304, iç-ici 4385, gözle-y-ici 4479, âh eyled-ici 1571, fark id-ici 1180, yıl-ici 2352, uy-ucu, tap-ucu 4058, kon-ucu 3284.

2. -k, -k, -(u)k, -(ü)k

Geçmiş zaman sıfat-fiilinin verdiği anlama benzer sıfatlar yapar. Metnimizde oldukça çok görülen bu ekin ünlüsü daima yuvarlaktır.

uza-k 1756, ada-k 1805, tağu-k 5269, taya-k 5431, tanu-k 5980, buda-k 6346, eksü-k 351, dile-k 601-1112, esrü-k 2427, çürü-k 3689; aç-u-k 1671 , kon-u-k 1936, ton-u-k 1997, uyan-u-k 2025- 2034, uyan-u-k-am 2031, sın-u-k 5429, kes-ü-k 2175, del-ü-g-in 3981.

3. -ak, -ak

Bu ek alet ve yer isimleri yapar. Metnimizde çok geçen, bugün de kullanılan işlek bir ektir.

or-ağ 339, şağ-ağ 1372, ır-ağ 2955, dur-ağ 5600, yıl-ek 3134.

4. -ğun, -kın

Metnimizde tek heceli fiillerde görülen bu ek, geçmiş zaman sıfat-fiil fonksiyonunda, sıfatlar yapar.

yor-ğun 790, az-ğun 1800-1801, şaş-kın 1549.

5. -ğu, -gü, -ku (-hu)

Eski Türkçe devresinde -ğu, -gü; -ku, -kü gibi dört şekilli bir kullanışa sahip olan bu ekin işleklik alanı metnimizde daralmıştır diyebiliriz. Bugün işlek bir durumda olan bu ekin, çeşitli manalarda, soyut ve somut isimler türettiğini görmekteyiz.

ķay-ğu 630-852, ķay-ğu-dan 1111, sev-gü 896, sev-gü-lü 2220, uyu-ķu-sında 269, uyu-ķu-ñ 4368, uyu-ķu 1927, uy-ķu-dur 2029, uy-ķu-lu 4368.

6. -ı, -i, -u, -ü

Eski Türkçe’de -(ı)ğ, -(i)g şeklinde olan bu ek tarihî seyri içerisinde değişikliğe uğramıştır.

Eski Anadolu Türkçesinde –ğ ve –g nin düşmesi ile yardımcı ses durumunda olan -ı ve -i sesleri -u, -ü şeklinde yuvarlaklaşırken düşen ekin görevini de üzerlerine almışlardır. Metnimizde ekin -ı ve -i’li şekli de görülmektedir. Ek çeşitli manalarda isimler yapmaktadır. Metnimizde ekin “-ı, -i” li şeklinin görülüşünü bugün kazanmış olduğu çok şekilli hâlinin bir başlangıcı sayabiliriz.

ķol-u 772, ayr-u 2352-2699, öl-ü 214, bil-ü 421, ört-ü-lü 2881, ķol-ı 1343, şaş-ı 1549, şan-ı 3517, sev-i 1611.

7. -iş

Fiillerden hareket ismi yapan bir ektir.

bil-iş. 148, 6269; yi-y-iş 3102

8. -n

Metnimizde görülen ve ölçüde belirsiz sınırlılık bildiren, az işlek bir ektir.

uz-u-n 870-6488, yaķ-ı-n 2048-5703 , büt-ü-n 495 .

9. -m

Hareket bildirir. Hareket bildirmesinde ikinci bir harekete yer vermez. Yani bir defada işlenen bir hareketi bildirmektedir.

ad-ı-m 489-1845-1930, ad-ı-m-in 2288, adı-m-uñ 5839, yar-ı-m 2744,

10. -mak, -mak

Alet ismi yaptığı gibi, bir hareket ve oluşun soyut ismini meydana getiren fiilin masdar şeklini de vermektedir. Ekin alet ismi yapması metnimizde yalnızca çakmak kelimesinde geçmiştir. Yemek kelimesinde “aş” manasına isim yapmıştır.

çak-mak 1875-1876-1877-2628, ara-mak 321, at-mak 657,
hüner sat-mak 1678, al-mak 1948, yığ-mak 2492, gül-mek
2207, bil-mek 3136, di-mek 3191, yi-mek 2567.

11. -ma

Fiillerden hareket ve oluş ismi yapar.

şor-ma 1744, usan-ma 3692 gibi.

12. -ç

-n dönüşlülük ekinden sonra gelen bu ek fiillerden hareket ve oluş ismi yapar.

kul-ı-n-ç 3720, gül-i-n-ç 4175.

13. -aş

Metnimizde sadece savaş kelimesinde görülen bir fiilden isim yapma ekidir.

sav-aş 331-1948.

14. -ğan

Alet ismi yapar.

kaz-ğan-ı 1731.

II. ZAMİR**A. ŞAHİS ZAMİRLERİ**

Metnimizde şahıs zamirleri olarak birinci ve ikinci şahıs zamirlerinde çeşitli şekillerde rastlanır. Birinci teklik şahıs zamiri ben, men, min, bin şeklinde en çeşitli şeklini göstermektedir. İkinci teklik şahıs zamirinin ise sen ve sin olmak üzere iki şekline tesadüf edilmiştir. Aslında her iki zamirin bini, sini şekilleri Eski Türkçe devresinde de vardır. Üçüncü teklik şahıs zamiri ise “o” ve “ol” şeklinde görülmektedir.

Zamirlerin çekim esnasında kök değiştirmelerinin dışında, bunlarda bütün şahıslarının ilgi hâli yuvarlak vokal taşır.

1.1. Şahıs ben, men, bin, min; biz

ben ben 2773, men 256-257-527-3414-4094, benüm 205-861-
3412-4289-6452, minüm 3415-4284, beni 1620-4958, bini

6099, meni 3128, mini 860-3203-6055, benven 6389 (menem 1660, baña 117-761-5522-5745.

biz biz 6, 1653-3505, bizüm 1657, bizi 547-1149-1663-3094-4632, bize 552-2973-6248, bizde 390, bizden 3, 2575.

2.2. Şahıs sen, sin; siz

sen sen 598-2157-2579-3068-3130, senüñ 2078, sinüñ 961, sinüñdür 3420, sinüñ 4743, seni 3463, sini 111-2560-3068-4119-5420, saña 273-691-2114-3042-3216, sende 473-6194, senden 5656, sensin 104, 1829-5683, sinüñle 523, sensüz 397-1845-2594-3169.

siz sizi 1728-5276.

3.3. şahıs o, ol; anlar

o Bu şerr ü şüruñ o ‘aksince gider 2408, Ya‘ni taqvādan o fetvā-ya vara 3016, Yoğa varlıqdan o virür lezzeti 3199.

ol Biri gide biri qala şandı ol 1541, Kim ki ol oda qābildür ol nef-sini qātildür 2425, Evvel āhir bātın u hem zāhir ol 1398, Ol bu qa‘r-ı qal‘ada sākin-durur 6072.

anuñ anuñ derdi 196, anuñ olmışdurur 1650, alına alına anuñ 4262, merkebi olur anuñ düş-ı peder 4784, gözlerin bağladı anuñ 5216, ger dürüst olaydı da‘vāsı anuñ 5884.

anı anı hāzretten süre 374, berdār itmege anı 1653, anı salan muttekī-yi hāşdur 3566, anı eyleye ‘atalı 4303, dutup iltür anı 3004.

aña hicābı olmaz aña lağı kilābuñ 589, kamu eşyādan eyd aña 770, hırs-ıla rişvet olur aña ğaraz 1569, aña ol hūdan 2029, ana kim düşmen ola 2780.

anda cüftdür anda her cemāl-ıla cemāl 199, qomadı anda ol zülāl zeled 3407, qaradur anda veli reng-i buhar 2341, anda bulunur kamu ma‘nā-yı gebr 3280.

andan Pādişāh cismine andan can bula 194, Andan ala şıhhatı cümle saqīm 275, Şems-i çārum andan eyler ittila‘ 509, ‘Işkdur andan bize in‘ām-ı ‘am 3202, andan örgendi 2643.

ancılayın	ancılayın Hâk ki Qayyüm bî - zevâl 2755, Ancılayın Qâdir ü Hayy u Qâdîm 2757, Merkez-i ašlîsin ister oda baq/Su dahı hem ancılayın o da bak 3297, ancılayın can 6363.
anlar	Zîra anlar Hâkka inanmadılar 359, Muşafâya şordı anlar kim resül 1739, Söyler anlar cümle hâl-ıla kelâm 5395.
anlaruñ	Âh u vây oldı nevâsı anlaruñ 3475.
anları	Ol Süleymân anlara kim kıldı cem‘ 5846, mest ider anları 6358.
anlara	Halkı bile kırdı anlara gelen 342, Bu vezir anlara eyleyüp gâzab 3146.
anlardan	Almış anlardan Hâk emri ihtiyâr 1909.

B. İŞARET ZAMİRLERİ

İşaret zamirleri bu, şu, o, ol ve şol olarak metnimizde geçmektedir. Şahıs zamiri olan “o” ve “ol” ile işaret zamiri olan “o” ve “ol” arasında bir fark görülmez.

1. bu

Çokluk şekli “bular” ve “bunlar” olan bu işaret zamirinin bugünkünden değişik bir durumu yoktur. Yalnız bugünkü Türkçede “bular” şekli görülmez. Aslında “bular” şekli “olar” a benzetilerek yapılmıştır. “Bu” işaret zamirinin bulunma hâli olan *bunda* şekli, *burada* ma-na-sı vermektedir.

bu	yazılmaz bunuñ evsâfi 1774, bunca delik ki var 218, bunca buhl u hâsed 4184, buncılayın sâz-ı pür-ihrâk yok 45, buncılayın çokdur 1803, bunu yağ eyle 819, buña çäre 2405, kesb ide bundan fevâyid 101, bundadur 101, budur a‘lâ-yı a‘dâsı 1778.
bular	şafâ sürdi bular 813, Taşra şîrîn sözün işidür bular 1731, buları kıldı def 3073.
bunlar	Çaça bunlardan olan kişi lebîb 424, Gerçi bunlar cümlesi andan olur 2080, İşleri şıdğ u vefâdur bunlaruñ 718.
bunda	Anda diril bunda öl ölmezden ön 1932, Bunda yaşda giryân anda handân 4231.
şu	İşaret zamiri olan “şu”nun çokluk şekli metnimizde “şular” şeklinde geçmektedir. Kelimenin “şolar” olması da düşünülebilir. Bunun yanında “şu”nun “şo” şekli de öne sürülebilir. Şu işaret zamiri sıra itibariyle yuvarlak-dar vokalli olan “bu” ile yuvarlak-geniş vokalli olan “o” ve “ol” un arasında bulunmak-

tadır. Eski harflerle olan imlaya göre “şu” mu yoksa “şo” mu olduğu belirtilememektedir. Bugünkü ağızlarda her iki şekle de rastlanmaktadır. Pes şunuñ kim 1753, şunuñ ki 1872, Dört kitâbdan şunu itdüm istihrâc 3437, buña dermân şuñı bulmuşlar 4775, şuña kim 1511, ümîdüm şuna qaldı 6242, şunca 5143, şu ki olmadı beri 1522.

Şular “şolar”

Şular kim uşbu yoldan egri gitdi / Kimisi dehri oldı kimi zındıq 6256

3. o, ol

Çekim bakımından şahıs zamiri olan “o”, “ol” ile aralarında bir fark görülmemektedir. Çokluğu “olar” şeklindedir. Bulunma hâli orada anlamı verir.

o

Kim odur şâhensâh-i dergâh-ı ‘ışk 115, Himmetüñ yüce dut recâ odurur 2458, fa‘âl odur ki 6291.

ol

ol saña key bu'l-‘acel rehzen-durur 6510, Mûş yir çün hâşılıñ ol biñde bir 1859, ol budur ki 4357, ol dağı nîrâna olur bî-cân revân 4501, ahmaq oldur kim 829, cümle oldur şeksüz 3937, yil gibi yiri oynadan oldurur 4769.

olar

Mey elestde şundi olara mest-i dost 1904, Bu beyâbânuñ olardur mâliki. 2093.

anda “orada”

Anda çok olur veba 361, Anda diril bunda öl ölmezden öñ 1932, ‘ışk-ıla maḥv it seni anda müdâm 3202.

4. şol / şu+ol: “şu” ve “ol” kelimelerinden derilme yolu ile ortaya çıkmıştır. Çokluk şekli yoktur.

Şol kadar bigânenen kıll ihtirâz 97, Şol ki çürükdur odur bir kurı bang 3701.

C. DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRLERİ

Eski Anadolu Türkçesinin bütün metinlerinde olduğu gibi, üzerinde çalıştığımız metinde de üç türlü dönüşlülük zamirine rastlamaktayız. Bunlar “kendü”, “ken-düz” ve “öz”dür. Bunlardan “kendü” ve “öz” asıl dönüşlülük zamiri olup “kendüz”, “kendü” ve “öz” dönüşlülük zamirlerinin derilme hadisesine uğrayarak birleşmesinden meydana gelmiştir, iyelik ekleriyle kullanılır. Ayrıca “kendü” zamiri, ünlü bakımından bu devir Türkçesinin bir özelliği olarak, düzlük-yuvarlaklık uyumu dışındadır. Metnimizde kelimenin “kendi” şekline de rastlanmaktadır.

1. kendü

kendü nakd-i hâlüñi 149, kendü cinsinden 3005, kendü varın 4452, kendünüñ egriliginden 4209, kendi naqdini 4196,

- kendüyi öldüren 4748, hükmi kendüle bile eyler sefer 5554, kendülere geldi 4474, kendü kendüye 4673-4738-6180, kendü kendüzi 2189, kendü kendüziñe 150.
- 2. kendüzi** kim ki kendüzin göre 374 kendüzin rüsvây u hem bî-‘âr ider 1628, itdi kendüzin kesâd 2171, tıfl kendüzinden öğrentür yiyiş 3102, soñra kendüzinde buldı 4471.
- 3. öz** Çün fenâdan geldi kendü özine 251, özüm fâlih be-gâyet 4390, geç özüñden 6124, öz kendüye itmez ziyân 330, iy fakîr öz öz elüñden yu elüñ 5484, Dâne kim öz özini penhân kıılır 710.

Ç. BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ

Metinlerimizde belirsizlik zamirleri oldukça çok kullanılmıştır.

- 1. kim, kimi** Kimi saşalın u kim saşın yolar 3470, Mest olup itdi secde kimi cehd kim der-қыyâm 4441, Kimi Tañrı dir kimi eydür ilâh 175, Kimi bā-mātem ider kimi be-‘îd 35, kimi öldürdi kimi itdi eñir 2284.
- 2. kimse / kim ise** Ger soran kimse ola ümm ü elüñ 193, Kimse farkın taşdan kıılmazdı fark 1115, Kimse su serpmeye ol oda nihân 1879, Kimse mañküm degül âzâdeler 1894.
- 3. kimesne,**
kimsene / (kim-ise -ne) Küfrden dîni kimesne aqlıla itmez temîz 731, Qahrına olmaz kimesne pîç-e-pîç 2769, kimsene virmez nişan 188, kimsene yük kıoymasun 2923, kimsene sözi saña olmaz müfid 2970, kimsene müştak olup itmez nazar 5439.
- 4. kimisi** Kimisi palan bulur u ħar mañv olur 186.
- 5. her ki, her kim** Her ki baş oynamak isterse 726, Her ki düşmen kıavlını kııla kıabül 5787, ‘Ucb-ıla her kim ki kendüzin göre 374, Yandı her kim ol iñiden diñledi 22, her kim ide dünyâyı terk 2518.
- 6. her biri,**
her birisi, birisi Her biri bir menzile kıâbil-durur 2554, Her biri bir maniyyi bünyâd ider 3614, Her biri bir nür-ıla azher-durur 3616, Her biri leşker dirüp eyledi ceng 3644, Her biri esrârın itdi aşikâr 5844, Her birisi menzilin bulmuş-durur 3622, Her birisi bir hünlerden dir ħaber 5845, Lîki her birisi bir vaқта küyer 6459, Birisi kıapar birisine kıaķar 5325.
- 7. bir kaç** Bâñmî ni‘metlerüñ de bir kıaçın 2216.

- 8. her ne, ne kim** her ne dise 5348, her ne yazsañ 5539, Her ne kim emr eylesem 3165, virür ecrin kıl ne kim āmil-durur 6189.
- 9. kankısı** “hangisi” Kankısının dilerse yir idi o şîr 4626, Kankısına kur‘a kim irse heman 5111.
- 10. nicesi** “bir çokları” Bî-refîk ol nicesi eyler sefer 1753, Gör rızada nicesi yol vardılar. 3151. (Bugün kullanılmamaktadır.)
- 11. her kişi** Her kişi kim kalsa aslından ba‘id 27, Her kişi kim hükümüne olmaz muñî‘ 3415.
- 12. fılan** Hâlveti ço dir fülâna kıl ‘atâ 3335, Şol fülânın kabz it anda rûhını 4970, zaħm kim ile urursın iy fülân 6188. (Arapça asıllı bir muhkem zamir olup bugün de kullanılmaktadır.)

D. SORU ZAMİRLERİ

Bugünkü Türkçede olduğu gibi metnimizde de soru zamiri olarak “kim” ve “ne” görülmektedir.

- kim** Aña kim itdi ilâhî intibâh / Sağdan fark eyledi kimdür tebâh 2293, Kim bilür kim zâtı evşâfı nedür 3830, Kim recâ-yı şırfda bî-ħavf olur 4594, Kim uya ol söze kim ma‘yübdur 5536.
- ne** Çün fenâdan geldi kendü özine / Diñle imdi pâdişahuñ sözi ne 251, Şekkeri dimek nedür yimek gerek 3000, Men neyem ‘İsâdur iden bu işi 3414.

E. BAĞLAMA ZAMİRLERİ

Metnimizde “ki” ve “kim” olmak üzere “ki o” anlamı veren iki çeşit bağlama (nisbet) zamiri kullanılmıştır.

- ki** Şol cân ki celvegâhı cenânımuñ ola kıuds 321, Ol ki maħsûsı göre göz midür ol 2026, Şol ki bîdâr oldu ol pür derddür 3260, Sen ki eyülere korsın yatlu ad 4218, Ol ki bir Türküñ çapusunda yatur 4320, Göz ki ma‘lûldur yine ‘illet görür 4779, Oldur ol ğaflet ki key mezmûmdur 5065, Ol müseddesler ki ‘aql u cân çapar 5203, Her isim ki okudu mübdel olmadı 5916, Dil ki verhemden çazanur yazuğı 6172.
- kim** Şöyle tıoldı kim tilâmîzüñ cihân 57, Gevheri kim Hâk yaratdı âķibet 202, Nefsini kim çalbine kılsa muñî‘ 1059, Şol burun kim dost büyn çuymaya 2177, ol vezîr kim sâlûs u tâliħ-durur 2239, Uş mesel gör ğonca kim ğülşendedür 2603, Mûsâya kim kıl çadar ol kıldı ‘avn 2770, Şuncılaym şâh kim yîğanedür

2780, Şol işe kim nefsinüñ meylanı yok 3281, Yukarı kim şerhi olmuş-dur beyân 3325, Her kişi kim hükümüñe olmaz muṭî' 3415, Her kimi kim taşrada koyduysa haṭ 4404, Bu kafaşdan kim hürüç ide nefes 5992, Cüzv kim cem' olmuş ola ezdâddan 6034, Câm kim 'arş-ı 'azîm ol şîşeye peymânedür 6131, Rengini kim zerd iderdi bîm-i merg 6341.

F. AİTLİK ZAMİRİ

Aitlik zamiri metnimizde “-ki” olarak görülüyorsa da -ki'nin -ğı ve -gi şekline de rastlanmaktadır. Bu ek bulunma hâlinde olan isimlere çok gelmektedir. Sıfat olarak da kullanılır.

Kim işitse dilde-ki varın kıovar 30, Tâ ki düşünde-ki tuş olup ire 282, Çok añar gönlinde-ki-yi her kişi 583, Sende-ki kuvvetdür anuñ ni'meti 4829, Vehmidür ol izde-ki bevl iy mihân 5477, Hem şifâtında-ğı elṭâfi nedür 3830, Soñra gör nârında-ğı gülnârını 4131, Birinüñ zıddı birinde-gi beyân 3427, Ger ağaçdan ise elüñde-gi seyf 3718, Bu felekde-gi şarebdür talb-ı Rab 3923, 'Ayn-ı bütdür sende-gi senlik şakım 4007.

III. SIFAT

Sıfatlar aslında isim olup bir isimle kullanıldığı zaman o ismi niteleyen kelimelerdir. Bunları gruplandırarak aşağıda gösteriyoruz.

A. NİTELEME SIFATLARI

Niteleme sıfatları metnimizde çok kullanılmıştır.

Çorak yir 2529, egrî çübü 5810, gizlü renc 417, karañu dillere 66, kara düni 182, karañu dün 280, karañu giceler 932, kara taş 2040, kara kıan 5878, kıatı gönül 651, kem erden 5872, kem kıul 6161, kıurı post 229, kıuru adıyla 631, kıurı kıav 1875, kıurı söz 3055, kıurı âvâ-zeden 5184, sağ bâdem 3685, sağ başuñ 5032, seng gönli 4272, tatlu su 3886, tölü kıozı 1343, ulu cândur 62, ulu ni'metdür 191, yalın ayak 243.

B. KARŞILAŞTIRMA VE PEKİŞTİRME SIFATLARI

1. Karşılaştırma sıfatı

Sıfatlarda bu şekilde karşılaştırma için -rak, -rek eki kullanılmaktadır. Ayrıca bu ekin yanında “dahı” kelimesi de, metnimizde, kullanılmıştır.

a. -rak, -rek ile

Dahı yigrek virsün ol defter haber 4361.

b. dahı ile:

Nefsinüñ dahı çok olur kasveti 646, Sen muhabbet elile dut dahı berk 3068.

2. Pekiştirme veya berkitme sıfatları

Metnimizde görülen pekiştirme sıfatlarında sıfatın ilk hecesi sonuna **p** sesini almış ve bu hâldeki hece sıfatın önüne gelmiştir. Aslında Türkçede pekiştirme için **p** sesi dışında ilk hecenin sonuna **s, m, r** sesleri de gelirler. Fakat bu hâl metnimizde hep **p** ile görülmektedir.

düpdüz

düpdüz işidir il anı 5326

kapkara

kapkara yanar kamer 5812, kapkara yanmış tudağ 4952.

toptolu

toptolu oldu içi 1092, içi toptolu olupdur 1864, Ergavân kan-ıla olmaz toptolu 2662, toptolu oldu işi haşm-ı cühüd 4750, min-ledün toptolu olsun 5087.

Sıfatlarda pekiştirme bazen de sıfatın tekrarlanması ile yapılmaktadır.

Dürlü dürlü fitneler kıparayın 1686. Kırsardur dürlü dürlü fitneler 1612, Dürlü dürlü oluban tolma leheb 5354.

C. BELİRTME SIFATLARI

Belirtme sıfatlarının içine işaret, belirsizlik, sayı ve soru sıfatları girer.

1. İşaret sıfatları

Metnimizde işaret sıfatı olarak bu, şu, o, ol, ve şol kullanılmıştır.

bu:

bu du'āya 158, bu erkāna 16, bu kızuñ 461, bu Mu'īnün 740, bu vilāyet de 1053, bu bahārda 1605, bu mekrden 1769, bu iş-ler 2681, bu nizā' 2741, bu sözi 3071, bu şıfatlar 3385, bu kināyāta 4620, bu hünerden 5269.

şu:

şu usulü 448, şu vecheden 2153, şu eflākdür 3040, şu bayanı 3225, şu vehmden 5747.

o:

Her kelāmıdır o Mahmüduñ rumüz 1747, Liki o varup gel-memek noşşāndur 1939, o leşkerğāha 5860, o gün 6491.

ol:

ol kināyātu 154, ol oğlan 941, ol münāfıklar 1312, ol meczüb 1938, ol beglerün 2496, ol sultān-ı evliyādan 2549, ol Hālile 2825, ol feleklerde 3118, ol kadīmī yār 3513, çekdi ol davşanı şir 6141, ol dişün 6173.

şol: şol kişiler 4, şol gemiden 106, şol piyâde 2457, şol aşıl maşşü-dumuzdan kıl hürüc 6070.

2. Belirsiz sıfatlar

bir: bir sözüñ 41, bir leb-i demsâz 85, bir pîr ire 273, bir iki gizlü remz ü râz 3003.

degme: degme kez 1407, degme zîrek 2881, degme âdem 5316.

nice, niçe: nice yular 1102, nice aḥvel kör idüp 1557, nice miskine 2190, nice mazlûm oldu 3650, niçe bî-edeb küstah 348, niçe nişân 439, niçe ḥalkı kendüle kıldı kesâd 2147.

her: Sanma kim şahrâda her çoban çalar 32, Hâr-ı ḥâtır çekemez her âdemî 621, Añlamaz tuymaz o ṭibi her ṭabîb 2194, Dahı her mülhid muvaḥḥıdlık şata 1741.

ķamu: Ķamu ma'cün-ı Lokmâni 235, ķamu eşyânuñ aşkası 1777.

3. Soru sıfatları

Metnimizde **ķankı** ve **ne** soru sıfatları kullanılmıştır.

ķankı: ķankı sözlerden 658, ķankı şişeyi 1527, ķankı birin 1604, ķankı yılduzla 3911, ķankı iş 4160, ķankı maķâm 4656, ķankı ṭavr 4656, ķankı şey'a 5917,

ne: ne dil eydür 475, ne yollar urur 333, ne cehâetler idiser 4082.

IV. ZARF

A. ZAMAN ZARFLARI

Metnimizde Türkçe ve yabancı asıllı olan pek çok zaman zarfı vardır. Bunları isim ve sıfatlardan yapılanlar, isme çekim eki ve son çekim edatlarının getirilmesi ile yapılanlar, doğrudan doğruya, edat ve zarf olanlar olarak üç kısma ayırdık.

1. İsim ve sıfatlardan yapılanlar

āhir: Āhir oldu yirde vü gökde zelîl 2110, Aḥmed ile buldı ol āhir şeref 5437.

biñ yıl: Nūḥ kim biñ yıl geçürdi rüzigâr 6495.

bir dem: Bir dem beķâdan dem urdı vü oldu feña-yı ney 216.

bir gün: Perdeden bir gün Süleymân-ı cihân 5822.

biş altı ay: Tâ biş altı ay şafâ sürdi bular 813.

bugün: Bu cām-ı cānuñ bādesi bugün Celâleddîndür 1661, Bugüni yarına koyup kıılma cevr 2973, Hemdemüm çarumda 'İsâdur bugün 3376.

dāyim:	Şu‘lenüñ dāyim şürü‘ı gevhere 3900, ‘Azm ide dāyim ğazā-yı ekbere 4599.
dem-be-dem:	Dem-be-dem kim dāmuña dutılmışuz 1841, Dem-be-dem kimseneye zılm itme 3990, Dōst diyüp nālîş iden dem-be-dem 6268.
dün ü gün:	Ya‘ni itseñ dün ü gün efkār-ı māl 63, Oldı hoca ğuşşalu üç dün ü gün 1110.
evvel:	Evvel ol zıkr olmağ olmaya ‘aceb 16, Nefsüñ evvel fi‘lini ta‘ñil ider 683, Evvel özinden elin yusun koşun 726, Buyurur evvel aña aţşān u cū‘ 928.
evvelā:	Evvelā kendüñi bir mīzāna ur 3716.
ġāh ġāh:	ġāh ġāh nāġāh olur ol nefis ü dil 4580.
geh, ġehī:	Geh zā‘īf idüp ġehī şevket viren 181, Geh sa‘āt u geh gündür geh ay u ġehī yıldur 2426, Geh nüzül eyler vücūda bī-‘urūc 4527.
geh geh:	Cān girür geh geh çıkar gider öġüm 5983.
gice gündüz:	Gice gündüz ‘ışk-ıla eyler kıyām. 4340.
ir u ġiç:	İr ü ġiç suçuma oldum uş muķır 5684, ir ü ġiç saña gelen olmadı red 5685.
her dem:	Diline getüre her dem nāmını 513, Her dem āġāh ol 5973.
her gice:	Her gice sen sanki sanki çıkmazsın taña 2834.
her nefes:	Her nefes kim cāna nefis ura leked 2037, ġo nefsi her nefes iste nefsi 2256, her nefes meyli 4489.
her zamān:	Her zamān bir şāh adın tebdīl ider 5548, Öl nefis it her zamān tebdīl-i nefis 6371.
ķırķ yıl:	Ķırķ yıl aġlıġ-ıla ķılca hōr olur 3583.
nāġāh:	Urulur nāġāh kūsı riħletüñ 4856.
ōñ:	Öñ peşīmān ol 192, İrdi ol miħmāndan öñ yügürdi şeh 305.
ōñi:	Saña nisbet öñi olurdu ġünāh 1407.
pes:	Pes bu yumşak söz ile kıız oldı nerm 652, Pes delīl ile yola gir didi ol 1748, Yire inüp pes ola yanum ġaħalı 3375, Her biri pes ‘arza ķıldı bir kemāl 5852.
şoñ:	Şoñ peşīmān olduġuñ sūd eylemez 192.
yarın:	Bugüni yarına ġoyup ķılma cevr 2973.
andan:	Gice andan şems-veş pür-nür olur 510, Sidrede seyr itdi andan Muştafā 5410, Bir sın andan baġlanasın sen daħı 5429.

lahza:	Tâ saña bir lahzada hemdem kıla 736, Kim idi şavkına bir lahza döyen 3563.
bir sâ'at:	Bir sâ'at uyanmaduñ tesbîhüñ evâyilden 2426.
irte:	İrteye aḥşam dimeklikden biter 3549.
müdâm:	Sini dutsun selâm içinde müdâm 113, Kula yaraşur müdâm giryân ola /Şâha lâyıkdur müdâm ihsân kıla 3180.

2. İsme son çekim edatları getirilerek

-dan berü:	Ol zamāndan berü kaldı ihtilâf 3837.
-dan girü:	Şimdiden girü gerek 3372, Çarḥda çarḥ ururam şimden girü 3374, Şimdiden girü söz itmezem qabül 5524.
şoñra:	Şoñra uyanmak ne assı iy herek 2063, Şoñra gör nârındağı gülnârını 4131.

3. Doğrudan doğruya zarf olanlar

imdi:	Diñle imdi pâdişāhuñ sözi ne 251.
şimdi:	İtmezem ḥamdi şimdi ḥacet-çün 122, Kem-durur şimdi kelâm-ı ma'nidâr 5387.
şimdilik:	Virdi didi şimdilik var ol ḥamüş 3409, Şimdilik lîkin var epsem ğâyib ol 3411.
kaçan:	Aracı let yir kaçan qopsa şavaş 331, Ḥaqqā bātıldan kaçan şinduñ foḍül 5031, Reng-i bātında kaçan olmasa nür 5622.
girü:	Kim girü kendüzüme kayğu menem 852, Ḥalk görmez Ḥaqqı gören Ḥaqq girü 1146, Girü viren birbirisine sezâ 1919.
hemîşe:	Fi'l-i merdāndur hemîşe bî-'ilel 1449, Gevherüñ meyli hemîşe kânadur 3904.

B. YER ZARFLARI

berü:	Sen da yağ dökdüñ meger bir berü gel 1119, Gel berü yoldan temiz it ejdehâ 5756, İtsün ol rencüra dermân gel berü cerrâḥ-ı rûḥ 6423
içerü:	Bâbı berkidürsin içerü 'adü 4740, İçerü düşmân qapuda sen 'ases 4741.
ilerü:	İlerü gel kııl nazar olma melül 6097.

karşu:	Şeh görüp mihmānı karşu yörüdi 303, Karşu vardı izine vü sürdi yüz 304, Güne karşu itse itler ‘av’avi 958, , Karşu varursın taşā elüñde kedü 4740.
kiblede:	Yüzi kiblede dutar göñli bezer 1274.
ortada:	İder luţfuñla kime ortada sed yok 2577, Maḥv ola ortada isneyniyyetüñ 2739.
yaña, yañaya:	Cum‘adan yaña yöneldür kellesin 4408. Zühd ü taḳvādan yañaya gideler 4591.
ķanda:	māl-ıla ķanda ğanī olsun denī 66, Her kişi ķanda çıkarur ḥār-ı dil 617, Ķanda bir olsun muķallid birle ol 1252.
ara yir:	Tā ara yirleri ola key irāķ 3299.
ara:	Ķalasin bu arada zār u esīr 2439, Arada davşan mu‘azzez şanki şem‘ 6433.
girü:	‘Işķ şehrin girü ‘aşıkdan şoruñ 490, Kim girü kendüzüme ķayġu menem 852, Girü virem birbirisine sezā 1919.

C. AZLIK ÇOKLUK ZARFLARI

Metnimizde geçen azlık çokluk zarfları aşıġıya çıkarılmıştır. Bunlar, doğrudan doğruya zarf olan kelimelerden başka, sıfatların pekiştirilmiş şekillerinden ve kelimelerin tekrarlanmasından meydana gelmişlerdir.

1. Doğrudan doğruya zarf olanlar

igen:	Zıkr-i tevḥīde igen artuķ düriş 131, Didiler geçme igen endā-zeden 5184.
key:	Nūr-ı Kur‘ān-ıla key ma‘mürsın 29, Pīr key üstād u key fettāş-ıdı 637, Key ġalaḫdur kendüye cebrī diyen 3241, Oldur ol ġaflet ki key mezmümdür 5065.
ķatı:	Ḥikmet içinde ķatı ḥāzıķ-durur 276, Menzil uzak yol ķatı düşvārdur 1756,

2. Sıfatlardan yapılanlar.

çok:	Pīr mīre çok beşāret eyledi 271.
az:	Az kişidür Ḥaķķı vü ehlin bilen 1147, Az yimek az ġülmek ü söylemek az 2207.
biraz, birez:	Biraz ol yüzden sanurlar süzumuz 214, Her birinde birez oldı intibāh 4624.

ol kadar: Ol kadar kim virür aña terbiyet 3006.
kıl kadar: Zâyil olup kıl kadar bulmaz mecâl 78.

3. Kelime tekrarı ile yapılanlar

kem kem: Pîr anuñ-çün kem kem ister ü sorar 651.
bol bol: it kabûl ihsân idüben bol bol 2011, Birbiriyle 'ıyş kıldı bol bol 811.
biñ biñ: Onu da biñ biñ cānı ziyāndur urmasun 1499, Belki biñ biñ cānı cānān 'ışķına 5209.
az az: Maṭlūba 'āķıbet irer az az ṭaleb kılan 140, Ma'denine gider az az her meta' 4484, Deler az az bu cihān zindānını 4487.
bir bir: Az az añlada ḥaber bir bir vire 457.

Ç. NASILLIK-NİCELİK ZARFLARI

Nasıllık nicelik zarfları durum, arz, sebep, sonuç, tekrarlama, beraberlik, ayrılık, sınırlama ve benzerlik anlamları bildirirler. Bunlar; sadece zarf olan kelimeler olduğu gibi isim, sıfat ve edatlardan meydana gelen birleşik zarflar da olabilirler. Ayrıca kelimelerin tekrarı ile yapılanları da vardır. Bu zarflarla ilgili metnimizde geçen örnekler aşağıda sıralanmıştır:

böyle: Böyledür ṭalib ki bî-teslîmdür 1537, Böyle rüsvây it daḥı sırrı eyle red 1621.
buncılayın: Buncılayın sâz-ı pür-ihrāk yok 45, buncılayın çokdur eşbāh u mişāl 1803, Buncılayın ṭā'atı itme ḳo var 1866, Buncılayın dilese biñ biñ cihān 2762, Buncılayın senden ol pîrūñ daḥı 3075.
ne resme: Ne resme kār u bār-ıla o berdār-ı yārdur 141, Gör ne resme zūlm-ıla olur la'im 3972,
şu resme: Şu resme mestür eyledi islāmını cumhūrumuz 1555, Çün mürîd-iseñ gerek şu resme kār 3080.
bu resme: Var ḳalanını bu resme kıll kıyās 2215, Bāķi aḥlāķı bu resme kıll kıyās 2493.
o resme: N'itdise sen de o resme kıll revīş 3081.
eyle: Eyle olsa biz de Feyyāzı sened idinüp 72, Eyle 'adl it sen de saña iy hümām 1011, İşidüp eyle iş itmedüğü 1633.
eyle kim: Mîr ile eyle kim oldu pîr bir 308.
şöyle: Şöyle bî-pāyān iken her nesnenüñ pāyāmı 'ışķ 733, Şöyle sev ki 896, Baña di başuñ nedendir şöyle kel 1119, şöyle buyurdı ke-

	lāmında ‘Alī 2935, Hāk taşıyla şişeñ şöyle uşat 3146, şöyle gider ki 4949, şöyle ferbiḥ bağlamış 5753, şöyle nāliş kııl ki 5796, Lerzesinden şöyle kıpar zelzele 6019.
şöyle kim:	Şöyle kim tıldı tilāmizüñ cihān 57şöyle kim ol aşinālıkda fenā 2695, Şöyle kim olmış riyāzetden za‘if 2932.
ķatre deñlü:	Büt başında ķatre deñlü ķara su 4039.
ne deñlü:	Gör ķaderden ne deñlü itdi ħāzer 4761 Şu ne deñlü olsa çok kıılmaz ħaķar 5082.
nice:	Nice şerḥ idem 116, nice ditrer tamar 656, nice saķdı ma‘nisüz da‘vāları 2747, nice ķurdılar ħiyelden damlar 5365, nice yirsin ħırş-ıla 6168.
şuncılayın:	Şuncılayın şāh kim yīgānedür 2780.
bizcileyin:	Bizcileyin yir ü iķer ü üyür 1161.
sencileyin:	Sencileyin gerçi ki ol da ādem-durur 5166.
ancılayın:	Ancılayın Hāk ki Kāyyūm bī-zevāl 2755, Ancılayın Kādīr ü ħayy u Kādīm 2757.
serāser:	Ķudret i sırrın serāser bulasın 2508, Bu ħayālātı serāser yil bil 2790, Serāser pür-malāletdür cehālet 6060.
hemān:	Lāf urdılar hemān tuġyān-ıla 215, Yüzüñi gördük hemān gitdi hirec 391, Men hemān bir tercümānam iy kişi 3414.
ayru:	Cānı olur cānāndan ayru ten-şifāt 89, Pādişehden ayru oldı altı yıl 2352.
ayruķ:	Zerreye ayruķ degüldür ol güneş 2701.
tiz:	Keşf olur fi‘1-ħāl tiz bulur ħicāb 1790, Tiz yaķar ħucbı bil od-ı iştiyāk 2958, Tiz anuñ cānını al tıra çıķar 3416.
gine, yine:	Şöyle fāş olmış-iken gine olur penhān ‘işķ 727, Gine sende ola bunlar ilden öñ 2327, Yine vaşf-ı asla cidd ider cedīd 27, Ĥün-ı şāfum yina nāfumdur döken 863, Yine bir paslu pul-ıķun ölesin 2326.
Kelime tekrarı ile	
arķın arķın:	Arķın arķın şordı şehrin kıza pır 605.
ayaķ ayaķ:	Nerdübāna ayaķ ayaķ it sefer 4805.
az az:	Az az ider tamarlarında seyr 3334.
bir bir:	Duta nabzın sora derdin bir bir 413, Dutulur mekrine begler bir bir 3382.

hâne hâne:	Ƙıŝŝa ƙıldı hâne hâne şehr şehr 665,
kem kem:	Ŗöyle kem kem ƙıl müdüra nerm nerm 5373.
päre päre:	Päre päre idüp itdi tärümär 4404.
şehr şehr:	Ƙıŝŝa ƙıldı hâne hâne şehr şehr 665.
dürlü dürlü:	Ƙurıŝardur dürlü dürlü fitneler 1612, Dürlü dürlü oluban tolmaz leheb 5354.
halka halka:	Halka halka cümle naħcİR oldı cem‘ 6433.
başdan aygga:	Sen ki başdan ayaĝa dek zıdd-ı tām 2334, Dutuŝdum başdan ayaĝa vücüdum cümle uyandı 5489.
ferd ferd:	Ol onı da ‘add idelüm ferd ferd 2433.

V. EDAT

A. BAĞLAMA EDATLARI

Türkçe ve yabancı asıllı pek çok edat kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirlerine bağlamaktadır. Bunları anlamlarına göre aŝaĝıya alıyoruz.

1. Ŗart bildirenler

ger:	Ni ‘aceb ger aşlı dinse ƙonsa fer‘ 8, Dilde yād itmese de ger evliyā / Hakk-ı haƙdandır içi taşı ziyā‘ 226, Nefs bu dört yolda rüsvāy olsa ger / Ŗāh-ı bākİden irer aña zarar 1645, Ger gemi su üzre olsa itse sefer / Ol sefer bulur dürer için zafer 3316, Dostlık olmuş ‘adāvet gitse ger/Nef‘ -i tam olur nefsi-pür-zarar 5579.
gerçi:	Bir ma‘ni gerçi şüret iki yüz 211, Pādiŝāh gerçi devā-yıçün iver 458, Gerçi bunlar cümlesi andan olur 2080. Gerçi gün şeb gelicek eyler sefer 3503.
egerçi:	Egerçi tolu haƙādur ĝitā-y-ıla bu gönül 3161, Cümle iş haƙdur egerçi iy piser / nef u zarr u hayr u şer hem ser-te-ser 3362, ‘Aql a‘lādur egerçi taĝdan / inüben hōŝ suvarur bostān-ı ten 3962, Egerçi cümle andandır 5492.
eger:	Ŗeh ƙurbuna edebdür eger sen şorar-iseñ 322. Çöp ƙımıldanmaz eger esmese yıl 3196, Gör o murdār Aħmede aĝzın eger / Göre ol da aña ƙalursa eger 4198, Āteŝ-i tab‘uñ eger ĝamĝİN ider 4330.
bārī:	Āŝikār itmiş-idüm esrārını / ser-te-ser bārī temāmi varını 1710, Dir ki di bārī ne nesnefdür ziyād 2019, Çün güneş ĝitdi uyar bārī çerāĝ 3510, Gel analık haƙƙı-y-ıçun iy ana / Turmaz-ısañ daħı bārī bir sma 4112.

2. Sınırlama ve erişme (hasır, istidrâk) bildirenler

- velî:** Kendü bî-evvel velî her şey'ün andan evveli 733, Bir görinürdüm velî dü-tâ-y-ıdum 1694, Lām-elif gibi velî içleri elif 2103, Geçmegil hadd-i edebden sen velî 5025, Görenler zâhirüm şanur mavaḥḥid / Velî bātında pür-şirk-i ḥafāyam 6240.
- velîk, velîkin:** Şüretâ birbirine beñzer velîk / Birisi maşnū'-ı beddür biri nîk 1170, Şüretâ zâhir müşābihdür velîk / Tūṭī-y-ile bir midür ma'nāda dîk 1254, Taşannu'dan sözüm gülden ter idüp / Velikin ḥārdan biter bataram 4386.
- faḳat:** Ol kalem ḥükminde nitekim nuḳat / himmetüñde olsun cihān eyle faḳat 2476.
- lîk:** Adı âdem lîk zātı zıll-ı ḥaḳ 147, Lîk söylemelüm dursun nihān 196.
- lîki, lîkin:** Vaşfuñı kim idebilür lîkin / Dāiyem dāyim eylerem da'avāt 120, Nāyı dirsem çoḳdur esrār u delîl / Lîki çoḳ şey'e delîl olur ḳalîl 17, Cāna ten içre reh-i mestür yoḳ / Lîki ten cān görmege destür yoḳ 37, Sır 'ayāndur sende lîkin iy nigār 124.

3 . Sebeb bildirenler

- çün:** Çün zuhūra evvelâ geldi kalem 10, La'l-i haddi oldı çün zer zergeñ 827, Çün mürüdümsiz yörün teslîm idüñ 3165.
- çünkü:** Çünkü yoḳ bir hem-zebān u hem-nefes 87, Zâhirî ni'metlere birkaç mişāl / Yiter olur çünkü çoḳa az dāl 2214, Çünkü oḳlanuñ bite aḡzında diş 3102, Çünkü münkirsiz bu ḡavḡalar nedür 3166, Çünkü yoḳdur ḳudretüñ zārî nedür / Çünkü vardur bu yalan bārî nedür 3266.
- çünküm:** Çünküm aldı oldı berḥurdār şāh 181, Çünküm İmāndan-durur ḥubbu'l-vaṭān 836, Oḳıduñ çünküm bu ḥikmet āyetin 2477.
- zira:** Zîrā anlar Ḥaḳḳa inanmadılar 359, Ḳavline zîrā ki fi'li düz degül 2303, Baş -durur zîrā ki işleyen işi 2441, Zîrā kim ef'āl-i ḳalbidür laṭîf 4584, Zîrā vardur her bükāda bir ferāḥ 6288.

4. İstisna bildirenler

- ancaḳ:** Her işüñ vardur soñında bir zevāl / Bî-zevāl ancaḳ cemāl-i zü'l-Celāl 871, cism bir şüretdür ancaḳ nām-içün 3122, Ḥāşılı ol oddan ancaḳ oldı ud 4279, Ümîdüm şuña ḳaldı yā Rab ancaḳ / Ḳapuñ öñinde kelb-i Mustafāyam 6242.

illâ: Yok gibi illâ hayâl-i garķ-ı nūr 293, Dilerüz kim gönümüzde hîç murâd / Kılmasun illâ ki ma'bûdu'l-'ibâd 1584, Dir şu kim ma'kül illâ bil anı put 2512, Ol tevekkül olmaz illâ mekr olur 4647, Bu gazâyâ Rüstem-i Zâllar mecâl / Bulmadı bulmaz me-câl illâ ricâl 6517.

meger: Merd-i şōfî olmaduñ pes sen meger 551, Hâr-ı hâtır çekemez her âdemî / Gülşen-i dilden meger illâ kemi 621, Şir anuñ âlma alına meger / Cengile kime virür ol şîr-i ner 4604, Koltuğuna alasm bini meger / Andan idebilem ol çâha nazâr 6099, Sen tihî şanduñ meger bu kergehi 6162.

5. Cümle bağlayanlar

ki: Bil ki mülke mâlik-i kül oldu rûh 158, Dir ki tersâlar penâh-ı rûh ider 1602, Gör ki n'eyler sayyâd-ı bâz 3003, Oligör kîneden hâliş ki olasm dîrade muhliş 6484.

kim: Gördi kim geldi yire yüz sürdi şeh 300, Aldı kim göreyidi kârüresin 416, Dıtdı nabzın kim nice ditrer tamar 656, Sen se-ni bil kim bileñde evliyâ 2962, Verde lîkin şanma kim dadı dö-ner 3342, Câmidi gör kim nice 'âbid-durur 4275 Didiler kim rahme düşdi ol piser 4749.

6. Atf edatları

yâ: Türkî vü Çîni 'Acem yâ ger 'Arab 173, Göz ü baş u yâ diş u dudaķ nedür 1627, Göz bağı mıdur şu iş yâ hûş-bend 4287, Buña sihr eylediler yâ simiyâ 4288, Niçe gaybet yâ mesâvî tola sem' 6167, Yoħsa men neydüm yâ taşvîrüm menüm 6452.

yâhû, yâhûd: 'İşk etegin yâhûd ol dutmuş ola 108, Keyf ü keyfiyyet yâhûd çün u çirâ 1381, Yâhûd ehl-i zevķ olana hem-dem ol 2297, Yâhûd kâlbüñ içre ilhâm-ı ilâh 1332, Yâhû bir deryâya bir dir-hemce taş / Tâ hûbüt eyler taş olunca tutaş 3301, Her kişi kim hükümüne olmaz muṭî' / Hâliş id anı yâhû vur seyfi-i kâṭı' 3415, Yâhû münkirlerdür ider sū'-i zann 4296, Lîki her birini bir vaķ-te küyer / Yâhû her birisine bir vaķt uyar 6459.

veyâ: Hem bilürem kaç kulaç yirden çıkar / Taşdan taşar veya kum-dan akar 5859.

ile, (ıla): Biz de Türkî dil ile şerh eyledük 169, diledük Türkî lisân-ıla beyân 171, 'İşk açâ tâ hâl dili-y-ile maķâl 99, Gizleyem remz-

ile sözi kaşr idem 521, Kıymetin mi kor uşanmağ-ıla zer 3696, Cān-ıla hemşire-y-iken gör ki āh 6023.

u, ü; vu, vü:

Gerekmez ‘aql u cān sevdā-yı yāram 1586, ulūm u evvelīn ü āhīrin var 1587, Mu‘īnī ceng ü da‘vādan berīdür 1594, zer mi olur seng ü türāb 1309, Çünkü var insāna vü iblīse yüz / Līki fark ol yüzden aña biñ ü yüz 1416, Gör meşelde māhi vü āb u zülāl 2624, Bil meşelde māhī vü deryā nedür 2629, Şükri-İ Hağdan tıldı bālā vu aşak 6349.

7. Benzetme edatları

şöyle kim:

İçlerine şöyle kim tıldı ğazāb 3646.

nite ki:

Açdı kef niteki neysāna şadef 144, Pīr elinde ol niteki āb içre dolāb 4240, Kime hamle-itseñ saña eylersin ziyān / Bī-gümān niteki ol şīr-i jeyān 6193.

nite kim:

Dağı bir beyt iki mışra‘dur temām / Nitekim bir mışra‘ı tām biri nām 206, Her işüñ içinde vardur niçe iş / Nitekim yaz içredür penhān kış 314, Nitekim etbā‘ına virdi cevāb 3140, Ol Vezīr itdi nitekim mekr ü āl 3350, Nitekim ğargūş uş nāşih olur 6493.

şan:

Pāre pāre idüp itdi tār ü mār / tağ tağıldı hevāda şan ğubār 4405.

şanki, şankim:

Zāhiri şanki hikāyāt u meşel 93, Şanki ğuffāz adağ aşın tıydılar 1805, Şanki o dem itdi kıyāmetler kıyām 3458, içi pür-şu taşı kıru şanki ğum 5609, Zāhiri şankim terakķī itdürür 2302, Kıl niyāz u meskenet şankim Mu‘īn 2940.

B. SON ÇEKİM EDATLARI

İsmin başka bir kelime ile ilgi kurmasını sağlayan edatlar son çekim edatlarıdır. Sadece edat olarak kullanılan bu kelimeler, metnimizdeki kullanılışlarına göre kısımlara ayrılmıştır.

Bunlar:

a. Yalın hâl isteyenler

1. Benzerlik bildirenler

gibi

Ney gibi bağı delüp yaqmaq gerek 39, Buldı rüşen ğün gibi kıra dūni 182, Biribirine ğaber ulaşdurur / deve uyuzı gibi bulaşdurur 1725, Ger saçuñ gibi perīşān kılasım ğam yimezem 3127, Ol cūhūdı od gibi dutmış ğazāb 4083.

nitekim

Ħalkı azdurma nitekim ol vezir 2238, Ol kıalem ğükminde nitekim nuqağ 2476, Şerr ola işüñ nitekim ol vezir 2913.

Arapça ve Farsça teşbih edatları

Bunlardan bazıları birleşik sıfat durumundadır.

çü, çün	Ol vezîre nitekim bu halk-ı has / İñleşürler işiginde çün ceres 2942, Sensüz olur kan gözlerden çü seyl 3169, Qalmayasin deng ü sergerdân çü çarh 4363, Liki hırş-ıla talebde çün meges 4922.
ke-	'Aşıka kul ke'l-Bilâl Ahmed Ahad 103, Gâlib olup nefis 'aqla irse halel / Adı ke'l-en'am olup belhüm adall 1215.
-mişâl	Hâlümi bilürem ol davşan-mişâl 5690.
-vâr	Topdi vaşfuñ 'äleme hurşid-vâr 776, Büt şımak âsân-durur Evvâh-vâr / Eylemek aşnâm kühün kâh-vâr 4045, Şerre bağlar mâr-vâr emmâre bil 6472.
-vaşf	Ol cahimiler yahüdî-vaşf olur / Hem na'imiler vedüdî-vaşf olur 4469.
-veş	Sâyeden bul şevk-ı şemsi nür-veş 2095, Nüh-veş rûhuñ sefine hâş kıl 2634, Gözlerin Ya'küb-veş giryân ider 4224, Od-veş ider gâzab içinde cüş 5702.
-şifât	Zerremi sen kıl benüm güneş-şifât 53, Âdemîde çok durur şeytân-şifât / Liki taşın gösterür insân-şifât 1734, Tâ ebed ol şâd u handân gül-şifât / Bülbülü mest it yaşuñ kıl mül-şifât 4243.
-şekil	Nefs-ile şeytân dahı insân-şekil / Vesveseyle âdemi eyler hacil 1811.
mânend	'Ayn şanma şol ki ola mânend-i 'ayn 4557.

2. Sebep bildirenler

çun, için	Şeh Murâd-ıçun ki itdük bunu cem'99, İtmezem hamdi şimdi hâcet-çün 122, Sür cenânuñdan cinân cânân-ıçün ölesin 2326, Oldı şükrün üstüri-y-ıçün ceres 2598, Ceħd ider def'-i mazar-rat-çun gâzab 3387, Düz-eser cümle 'ibâd-ıçun o bād 6470.
------------------	---

3. Beraberlik bildirenler

bile	Halkı bile kırdı anlara gelen 342, Çün özün var bil biledür ihti-yâr 3234, Ancağ ol mağdûr olan bile gider 4919, Hâkkuñ ahlâkı tola evşâfi bile 447, Şol kişi olur sa'âdet bile yâr 5956, Tâ kenâr-ı çâha dek vardı bile 6142.
-------------	--

birle	Sen başiret birle bir eyle başar 562, Kanda bir olsun muḳallid birle ol 1252, Şafaḳda şefḳatūñ birle görür bedri hilālūñden 2854, Gör bu heybet birle ol āfātım 6027.
ile	Derdine daru ile merhem şarar 604, Her sakīmūñ iy ḥakīm derdin bile / Ḳabza müshil vir ü ḳābız sehl-ile 3098.

4. Yer ve tarz bildirenler

içre	Benven ol rāh içre kāh-ı pāyimāl 7, Cāna ten iç-re reh-i mestür yoḳ 37, Nefsūñ içre yazılan evrāḳda 151, Cām dāreyn içre bulmuşdı selām 289, Faḳr-ı tām içre bula ḳalbūñ ğinā 3062.
üzre, üzere	Ger gemi su üzre olsa itse sefer / Ol sefer bulur dürer için zafer 3316.

b. Yönelme hâli ile kullanılan edatlar

Bu edatlar sınırlama ve sona ulaşma bildirirler. Bunlardan “tā” Farçadır.

-a dek:	Sen ki başdan ayaḡa dek zıdd-ı tām 2324, İçen ol cāmı mestī şol deme dek 3403, Ḥadd-i Ḥūdā dek varurdu yile yıl 4402, Tā kenār-ı çāha dek vardı bile 6142.
tā “-a ḳadar”:	Tā ebed maḳşūdı sensin ādemūñ 10, Tālib ol bu hāle mehdden tā laḥād 194, Şems-i baḳīdür Muḥammed tā ebed 501, Tā ḳiyāmet kim añsa dir la’net 4180.

c. Çıkma hâli ile kullanılan edatlar

-dan berü:	Ol zamandan berü ḳaldı iḥtilāf 3837.
-den girü:	Girmez andan girü sem‘uma sözüñ 1701, Şimdiden girü gerek ki olam ḥamuş 3372, Şimdiden girü günāhuñ boynuña 3553, Şimdiden girü söz itmezem ḳabül 5524, Dutdı yolu şimdiden girü ol foḡül 5754.
-den özge:	Ḥaḳdan özge nesneye eyleye yol 616, Ol fenādan özge yirde itmez ḳarār 1683, Ḳapuñdan özge yirüm yoḳ ki varam 4379, Didi benden özge şāhenşeh mi var 5744, İşiğümnden özge di dergeh mi var 5744, Dünyāda kendūñden özge görme bed 6210.

d. İsim tamlaması olan edatlar

Bu edatlar genellikle yer ve yön gösteren isimler olup isimlerle isim tamlaması yaparlar.

üstine	Âyine ki üstinde yüz jengâr var 127, Âhîr ol deryânuñ üstine gele 3310. Ğürî üstine dirildi hâş u ‘âm 3458, Ol yatan kâheller üstine tamar 4850.
İçine	Çoyun ol hâtdan tecâvüz itmemiş / Çurd hem ol hâç içine gitmemiş 4410.
İçinde	Tohm içinde yaprağ u andan şecer 9, Gördi ol şahrâ içinde nefis ü ten160, Hikmet içinde katı hâzık-durur 276.

C. SORU EDATLARI

Soru edatları “ne” ve “ne” ile birlikte kullanılan kelimelerle **kanı**, **çanda**, **çandan**, ‘**aceb** gibi kelimelerdir.

ne:	Bu senüñ benüm evüm yirüm nedür / Bâğ u milküm içerem yirem nedür 3236.
niçe:	Niçe bağlarsın seni sen iy piser 61, Âdemi ol her dem iste ol demi / Niçe olmağ uşbu girdâba gemi 2732, Dir ki niçe şu girîv ü şu ta‘ab 3164, Eylemezsın pâkden murdarı farğ / Niçe iy ra‘nâ saña bu şeyd u zerğ 3285.
niçeye dek “ne zamana kadar”	Niçeye dek bend- i sîm bend-i zer 61.
niçeye degin “ne zamana kadar”	Nür-ıla hüsn-i hevâşuñ kıl hasen / Niçeye degin olasın bu'l- hazen 6220.
neden:	Kim neden ağlar neden köyner bu ney 2, Baña di başuñ nedendür şöyle kel 1119, ihtiyârüñ yok nedendür yâ bu ‘âr 3234, Bil nedür âteş neden yakmaz yâ od 4293, Ayağün sağ akşak olmağlık neden 4811.
nire	Her nire bassañ şan anı çâhdur 5973.
niçün	(vezin gereği olarak “niçün”ün niçü ve neyçü şekilleri görülmektedir.) Pîr dir ki niçü terk itdün vağan 663, Puta tapmayanı niçün yakmaduñ 4285, Niçün ğurür nür-ı sürürüñ söyündürür 6305, Neyçü cehd arturmayup çoduñ edeb 5720.
kanı	Çanı sır söylemege mahrem mi var 86 Terkeşi ‘ömrüñ boşaldı çanı av 2072, Çanı suyuñ la‘net ü tuğyân aşuñ 3914, Girçek iseñ ger di çanı ol le‘im 5772, Şîr dir hargûşa çanı kuvvetüñ 5979.

heyhât	Kec-durur heyhât ço temşîl-i at 5592.
i	Sırruñ uyar uşbu remzi tuy i yâr 1926, Ğarķ-ı fânî ol i baħr-ı ma'rifet 2532, Bu sözi mi'yâr id özüñe i yâr 3071, Dir i mini öldüren şanma ķalam 860, Niçe ğaflet tur i şehvete uyan 2061.
iy	Sen devâ ķıl bu ħabîbe iy taḃîb 258, Senden ihsân u 'aṭâ iy pâ-dişâh 261, Mesrûr ol var iy Mu'in ol nûrdur manzûr-ı dil 1659, Öliceķ uyanısarsın iy şabî 2060, Zıdd yokdur nûr-ı Ğaķķa iy nigâr 5635, Hüdhüde eydür Süleymân iy zâ'îf 5890.
vâh	Ķanı 'ışķ âh 'ışķ vâh 'ışķ 109.
zihî	Sini medḥ eylemek zihî devlet 117, Medḥ-idüp dir zihî Vehhâb sen 25S, Nûra ğarķ olur zihî ḥorşîd-i Rab 502, Zihî Resûl ki usûlî-durur refî' furû' / Zihî Nebî ki nübîsi mübeyyinü' l-esrâr 3773.
zînhâr	Ķoma zînhâr iy dilber dilûñden nâm-ı Raḥmânî 241, Didi kim zînhâr bulmadın refîķ 1752, Zînhâr olma bu şüretde esîr 2745, Ğâfil olma zînhâr ölmez bu nefis 3340.
yâ	Yâ Resûlallah göster dir belî 130, Bizi şeyṭândan emîn it yâ Mübîn 1820, Yâ Ḥalîm ü yâ Kerîm ü yâ 'alîm 1824, Yâ Mu-ķîm u yâ Reşîd ü yâ Ḥamid / Cûd-ıla pürdür vücûduñ yâ Mecîd 1827.

2. Birleşik şekilde olanlar

yâ ... -â	Yâ Rab-â Mûsâ gibi vir bize 'avn 1240, Yâ Rabâ sen bizi maġrûr eylame 1581, Yâ Rab-â senden-durur ḥavf u recâm 5388, Yâ Rab-â sen vir bize pāk i'tikâd 5677,
iy ... -yâ	İy Ḥudâyâ hâfızı ni'mel-mu'in 1816.
iy dirîġ	Ḥöca eydür iy dirîġ u iy dirîġ 1103.

VI. FİİL

A. OLUMSUZLUK EKİ -ma-, -me-

i- fiili dışında bütün fiil kök ve gövdelerine getirilen bu ek olumsuzluk anlamında fiilden fiil yapar. Çok işlek bir ek olan olumsuzluk eki fiil kök ve gövdelerine getirilince şahıs ekleri kendisinden sonra gelirler.

san-ma- 1528, avla-ma- 2076, ır-ma- 3067, tut-ma- 5730, um-ma- 6421, üyü-me- 1047, işle-me- 1248, geçür- me- 4829, yi l-me - 4984, gözet-me - 5501.

B. BİLDİRME EKLERİ ve CEVHERİ FİİLİ

Bildirme eklerinin, yani haberin geniş zaman şeklini anlatan 1. ve 2. teklik ve çokluk şahıslara getirilen şahıs ekleri, köken olarak, şahıs zamirlerinden; 3. şahıs eki için ise tur- fiilinden ortaya çıkmıştır.

1. Bildirme geniş zaman ekleri

Teklik birinci şahıs: -am, -em; -van, ven, -üm

Eski Türkçede şahıs zamiri olarak görülmekte olan teklik birinci şahıs bildirme eki metnimizde -am, -em şeklinde çok kullanılmaktadır. Bunun yanında b/v değişliği neticesinde ortaya çıkan (ben / -ven) -ven eki de görülmektedir. Ayrıca metnimizde tek bir yerde karşılaştığımız -üm şekli de vardır. Bugünkü Türkçede -im, -im, -um, -üm şeklinde görülen ekin, metnimizde -üm şeklinde de rastlanılmıştır. Bu durum ekin bir başlangıç gibi olduğu kanaatini uyandırmaktadır.

kul-am 531, bî-*qarâr*-a-m 4388, evtâr-am 766, bāgbān-am 6471, bedbāht-am 2958, şadā-y-am 6237, bî-*şafā*-y-am 6238, yalancı-y-am 6239, hafā-y-am 6240, sermest-em 535, gāfil-em 3238, men-em 5186, ‘ālim-em 5461, zālim-em 5461, gārīb-em 6095, dā‘i-y-em 20, cebrī-y-em 3242, hādi-y-em 3394, diri-y-em 3417, ādem-ven 1137, ben-ven 844, 3610, 3635-6389, sūret-i insān-ıla ins-üm dime 4560.

Teklik 2. şahıs : -sın, -sin, -sün

Bugün çok şekilli olarak -sın, -sin, -sun, -sün şeklinde bulunan bu ekin metnimizde yuvarlak şekli de bulunmaktadır. Tabii olarak bu hâl köke uyarak meydana gelmektedir.

müctebā-sın 396, şādık-sın 1874, rencūr-sın 5051, gümrāh-sın 6215, sen-sin 6-395-861, sened-sin 54, beşer-sin 4809, beste-sin 3267, Çün mülevvinden degül-sün zü-fünün 5612.

Teklik 3. şahıs: -durur; -dur, -dür

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi metnimizde de dur- fiiliyle birlikte, fiilin eklenmiş şekilleri olan -dur, -dür şekli de kullanılmıştır. Üzerinde çalıştığımız metinde ekin -dir şekline de tesadüf edilmiştir. Fakat bu, görebildiğimiz kadarıyla yalnız bir yerde geçmektedir. Bu durum ekin çok şekilli hâle geçişi için bir belirti teşkil etmektedir diyebiliriz.

bīdār-dur 1914, dūr-dur 2148 buğday-dur 2649, āsān-dur 5067, sağ-dur 5430, ağır-dur 6065, gānīmet-dür 191, dil-dür 2208, bir-dür 3168, gārīb-dür 4450, ‘āciz-dür 6527, Dil mesāvī-dir göñül gāfil yatur 2033, nālān-durur 29, şādık-durur 276, şahrā-durur 2074, baş-durur 2441, bir-durur 4902.

Çokluk 1. şahıs: -uz, -üz

Ek biz zamirinden ortaya çıkmıştır. Önce b > v değişikliği sonra da dudak konsonantının tesiri ile yuvarlaklaşmış, sonunda -uz, -üz şeklini almıştır. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi ekin metnimizde de yalnız yuvarlak ünlülü şekilleri vardır. Bugün kullanılan çok şekilli hâlini ek sonradan kazanmıştır.

müş tâk-uz 1822, bî- hâşıl-uz 2974, esîr-üz 1649, 'âciz-üz 1826, bî-dil-üz 2974, biz-üz 3179, cebbarı-y-uz 1650, dertlü-y-üz 214, cübbe-y-üz 1653 denî-y-üz 3857.

Çokluk 2. şahıs: -sız, -siz

Zamir menşeli olan ek Eski Anadolu Türkçesinde kendisini muhafaza etmiştir. mürîdüm-siz 3165, münkir-siz 3166, nevbet-siz 6494.

Çokluk 3. şahıs: -lardur, -lerdür

Metnimizde çokluk hâlde bulunan isimlere -dur, -dür ekinin getirilmesi ile bildirme şekli ortaya çıkmıştır.

o-lardur 2093, pākize-lerdür 1205.

C. İSİMDEN FİİL YAPMA EKLERİ**1. -la-, -le-**

Türkçede isimden fiil yapma eklerinin en canlısı ve en işleği olan bu ek metnimizde çok kullanılmıştır.

bağ-la- 1970, bağış-la- 2571, hū-la-n- 4521, yay-la- 4777, av-la-mağa 5126, göz-le- 6314.

2. -a-, -e-

İsimlerden oluşmuş yapma ifade eden bu ek az işlektir.

oyun-a-r 41, uz-a- 582, ut-a-n- 968, yildir-e- 1115, göz-e-t- 1328, düz-e-t- 1328, beñiz-e- 5573.

3. -ar-, -er-

Genellikle renk bildiren kelimelerden fiil yapar:

ķarar-dı 484, şarar- 672, baş-ar-maķlık 2406, su(v)-ar- 5252-5894.

4. -da-, -de-

Az işlek olan bir ektir.

al-da- 5367, kımıl-da-ndurmak 5666 .

5. -al-

Metnimizde az görülür.

şag-al-sam 3250, yön-el-t- 4408.

6. -ik-

Az işlek bir ektir

bir-ik-dürdi 2377

7. -l-

Bu ekin de işleklığı azdır.

diri-l- 1932.

Ç. FİILDEN FİİL YAPMA EKLERİ

1. Ettirgenlik ekleri

a. -ar-, -er-

Geniş zaman ekine benzeyen ve metnimizde kullanılan bir ettirgenlik ekidir.

Çık-ar-ur 617, çık-ar-aydı 620, çık-ar-mağa 1335, çık-ar-a
4089, git-er- 820,

b.-ur-, -ür-

Bu ek de metnimizde çok kullanılmıştır. Görevi ettirgenlik yapmaktır. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi metnimizde de bu ekin ünlüsü daima yuvarlaktır.

art-ur-ur 433, art -ur- 3148, toğ-ur-tur 1385, taş –ur-ur 2683,
iç-ür-ür 683, ir-ür-809 deg-ür- 3419.

c. -dur-, -dür-, -dir-

Bugün ve Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi, metnimizde de çok görülen bir ettirgenlik ekidir. Ekin ünlüsü, genellikle yuvarlak ise de metnimizde düz ünlülü şekline de rastlanmaktadır. Bu da ekin, vokal bakımından çok ünlülü şekle geçişi için bir başlangıç sayılabilir.

ıtuy-dur-mayan 4642, tun-dur-masun 2124, şın-dur-u-ban
5943, si-dur- 2806, yi-dür-2502, yıl -dür- 2418, köyün-dür-ür
578, dön-dür-me 493, gey-dür-ür 3334, öl-dir-en 860, ir-dir-
em 1728.

d. -t-

Çoğunlukla sonu ünlü ile biten fiillere gelir.

semri-t-ür 290, kuru-t-u 1882, kığır-t-752, acı-d-ur 4013, düke-
t-di 1853.

e. -der-, -ter-

Açıklamasını yapamadığımız bu ettirgenlik eki metnimizde gönder- ve göster- fiillerinde geçmektedir.

gönder-di 771, göster-ür 43, göster-sün 125, gös-ter-en 1533-3535.

f. -z-

Metnimizde yalnız ut- fiilinde kullanılmıştır.

utu-z-ursın 2821, utu-z- 3320.

2. Edilgenlik ekleri

Edilgen fiiller geçişli fiillere -l- eki getirilerek yapılmaktadır.

a. -l-

Bu ek edilgen fiil yapma bakımından çok işlek bir ektir.

ayrı-l-an 42, ayrı-l-dum 1715, diri-l-diler 1726, döki-l-dügi, döki-l-miş 1093, düzi-l-üp 1690, örtül-mez 1423, açıl-sa 1563, örtü-l-ür 1563.

b. -n-

l ile yahud da ünlü ile biten fiillere gelir.

di-n-se 8, ko-n-sa 8, di-n-di 10, bulı -n-ur 996, bulı-n-maz 1561, bulı-n-a 1810, söyle-n-medin 2390.

3. Dönüştülük ekleri

Dönüştülük bildiren ekler geçişli fiillere -n- eki getirilerek yapılır. Bazı fiillerde ise -n- eki yerine -l- getirilir. Her iki ek de düz ve yuvarlak ünlülü yardımcı sesler alırlar.

a. -n-

'āşıkla-n-an 1246, bür ü-n- 2172, sı-n-dur- 6207, bul-ı-n-ur 995, sevi-n-ür 2042 köyi-n-ür 4764, toyu-n-urıdı 333, görü-n-ürdüm 1694, köyü-n-di 5495.

b. -l-

dutu-l-a 2881, yakıl-l- 4065.

4. İşteşlik eki

Bu ek geçişli ve geçişsiz fiillere getirilerek fiiller karşılıklı iş yapma durumuna getirilirler. Ek ünlü ile biten bir kök veya gövdeye yalnız getirildiği gibi, ünsüzle biten fiil kök ve gövdelerine getirilince yardımcı ses alır. Yardımcı ses düz ve yuvarlak ünlüler olabilir.

dutu-ş-ur 331, kuçu-ş-up 385, şorı-ş-dılar 386, göri-ş-diler 386, yara-ş-sun 1000, yügrü-ş-ürler 1010, yiti-ş- 1881, iri-ş- 1930, dutu-ş-an 2754, iñle-ş-ürler 2942, u1a-ş- 5594 .

5. Diğer fiilden fiil yapma ekleri

a. -a-

Metnimizde az rastlanılan bir ektir.

ır-a-ķ 343, dıķ-a- 1971, şaş-a-r 5990.

b. -y-

Bu ek de metnimizde az geçmektedir.

yu-y-ımak 1963, yi-y- 2502, ķo-y-ar 1613, 2703.

c. -ele-

Metnimizde yalnız dep- kelimesinde geçmiştir.

dep-ele-r 1578.

D. FİİL ÇEKİMİ

Fiil çekimi ele alınırken basit va birleşik sigalar diye ikiye ayrılmış va iki kısımda incelenmiştir.

1. BASİT ÇEKİMLER

Basit çekimler bildirme ve tasarlama kipleri olarak ikiye ayrılırlar.

a. Bildirme Kipleri

1. Görülen geçmiş zaman

Eski Türkçede -dı,-di, -tı, -ti şeklinde görülen, görülen geçmiş zaman eki metnimizde 1. ve 2. teklik ve çokluk şahıslar için -du , -dü, 3. teklik ve çokluk şahıslar için ise; -dı, -di olarak görülmektedir. Yalnız birinci şahıs için ekin -di, 3. şahısta da –du, -dü şekline rastlanmıştır. Şahıs ekleri olarak iyelik eki menşeli şahıs ekleri getirilmektedir. Yalnız çokluk 1. şahıs için -duķ, -dük sıfat-fiil ekinin etkisi ile -ķ , -k ekini almıştır.

Böylece Eski Türkçede 1. çokluk şahıs eki olan -mız, -miz eki yerini -ķ ve -k ekine bırakmıştır, buna göre görülen geçmiş zaman eki 1. teklik ve çokluk şahıslar için -m, ķ, -k: 2. teklik ve çokluk şahıslar için -ñ, -ñüz' dür. 3. teklik şahıs eksiz ifade edilmekte, çokluk 3. şahıs için ise -lar, -ler eki getirilmektedir.

Teklik 1. şahıs; -du-m, -dü-m

Saç-du-m 21, ziyān ķıl-du-m 1100, ķapla-du-m 1104, penāh ol-du-m 1578, sığın-du-m 3367, çık-du-m 4103, işle-dü-m 4214, gel-dü-m 5683, yola gir-dü-m 5751, e-sır it-dü-m 6389, öde-dü-m 6302, di-di-m 528.

Teklik 2. şahıs -du-ñ, -dü-ñ

Selām bul-du-ñ 1638, ad çıkar-du-ñ 2019, avla-du-ñ 2073, añla-du-ñ 2811, dem ur-du-ñ 3192, 4285, esir ķıl-du-ñ 4563, sı-du-ñ 5696, idin-dü-ñ 1837, iriş-dü-ñ 2073, şermsār it-dü-ñ 4282.

Teklîk 3. şahıs -dı, -di

yu-dı 182, taş-dı 249, bî-höd ol-dı 254, kır-dı 342, kuç-dı 384, yandur-dı 713, ur-dı 1452, toy-dı 3181, baş-dı 3192, dut-dı 3806, okı-dı 5978, sürü-di 303, yügür-di 305, söyle-di 306, bin-di 784, öldür-di 944, gül-di 1130, ört-di 3239, çökür-di 3776, ek-di 6334, yügür-di 305.

Çokluk 1. şahıs -duğ, -dük

cem' it-dü-k 99, âgâz eyle-dü-k 160, söyle-dü-k 169, dile-dü-k 171, gör-dük 391, di-dü-k 2878, söyle-dü-k 3326.

Çokluk 3. şahıs -dılar, -diler

lâf ur-dı-lar 215, barış -dılar 307, nâle vur-dılar 336, dağ-dı-lar 1461, tıy-dı-lar 1809, selîm ol-dılar 2358, şol-dılar 2969, sız-dılar 3457, söyle-diler 216, işle-diler 227, içür-di-ler 232, ez-di-ler 822, diril-di-ler 1726, bil-di-ler 1765, di-di-ler 3093, sız-di-ler 3457, dit-di-ler 3588, n'ol-du-lar 345 .

Olumsuzluk şekli

boş-it-me-düm 1852, ğam yi-me-duñ 3973, yak-ma-duñ 4285, tıy-ma-duñ 5583 şan-ma-dılar 359, şor-ma-dılar 1744.

Soru şekli

kıymadı mı 2188, kıoymadı mı 2188, bulmadılar mı 4473, karar dutdı mı 5553, karar itdi mi 6495, mecâl itdi mi 6498, hatm oldı mı 6529.

2. Duyulan geçmiş zaman

Duyulan geçmiş zaman eki Eski Türkçedeki gibi metnimizde de -miş, -miş olarak görülmektedir. Ayrıca Çağatay ve Azerî sahası Türkçesinde görülen -up şekli de duyulan geçmiş zaman olarak metnimizde çok kullanılmıştır.

Duyulan geçmiş zamanda kullanılan şahıs ekleri zamir kökenlidirler. Görülen geçmiş zaman eki, istek ve şart şekillerinden başka bütün şekilleri de içine alan bu ekler aşağıdaki şahıs ekleri ile kullanılmıştır:

Teklik	1. şahıs -am , -em; -van , -ven; -ın , -in
	2. şahıs -sın,-sin
	3. şahıs eksiz (-dur, -dür, -durur)
Çokluk	1. şahıs -uz,-üz
	2. şahıs -sız, -siz
	3. şahıs -lar, -ler

a. -miş, -miş eki ile

Teklik 1. şahıs –miş –am; –miş –em

bī-ḥöd ol-mış-am 536, ur-mış-am 1103, añla-mış-am 5854,
kork-mış-am 6098, bil-miş-em 5689, yıl-miş-em 5689.

Teklik 3. şahıs –dur, –dür, –durur, eksiz

sol-mış 284, yas-mış 911, usan-mış 1092, al-mış 1909, çav -
mış 4083, bat-mış 4952, sarar-mış 4952, muhtalat eyle-miş
419, ‘ubūr it-miş 442, gir -miş 5465, din-miş-dür 1927,
kemend it-miş-dür 3269, boyan-mış-dur 2424, şok-mış-durur
1453.

Çokluk 1. şahıs -miş -uz, -miş-üz

Ḥayrān ḳal-mış-uz 3096, toy-mış-uz 5144, di-miş-üz 3388,
teşbīh it-miş-üz 5134, düş-miş-üz-dür 5733.

Çokluk 3. şahıs -ler, -lerdür

düzmiş-ler 1458, üyü-miş-lerdür 1903.

Olumsuz şekli

git-me-miş 4410.

b. -up, -üp ekleri ile

Metnimizde yalnız 3. şahısta kullanılmıştır. Bugün Azeri, Özbek ve Kazak Türkçelerinde görülen bir ektir.

zāhir ol-up-dur 1863, ḳar-up-dur 2300, ara-y-up-dur 4455, ḳal-
up-dur 4893, ol-up-dur 5988, gel-üp-dür 3308.

3. Geniş zaman

Eski Türkçede olduğu gibi bu ekin metnimizde de -ur, -ür; -ar,-er; -r olmak üzere üç şekli mevcuttur. Lakin, bu üç türlü geniş zaman eki, Eski Anadolu Türkçesine geçerken, Eski Türkçedeki kullanılış sahalarını ya genişletmişler, ya ortadan kalkma yoluna gitmişler yahud da ortadan kalkmışlardır. Bunlardan ekin Eski Türkçede görülen -ır, -ir şekli bu devir Türkçesinde ve metnimizde kesin olarak görülmez olmuştur. Ekin -ar, -ar şekli ise kullanılış sahasını genişletmiş, -ur, -ür şekli de ekin bünyesinde bulunan “u” ve “ü” seslerini, -up, -üp gerundium eklerinde görülenin aksine, yardımcı ses durumuna düşürmüştür.

a, -ur, -ür eki ile

Teklik 1. şahıs -ur-am, -ür-em, -ur-van

ol-ur-am 118, zāhir ḳıl-ur-am 262, dur-ur-am 3374 kül kıl-ur-
am 4314, işid-ür-em 2032, semā‘ ur-ur-van 3373.

Teklik 2. şahıs -ur-sın, -ür-sin

ķondur-ur-sın 1897, ķarşu var-ur-sın 4740, ķul ol-ur-sın 5031, uda gir-ür-sin 4161, berkid-ür-sin 4740.

Teklik 3. şahıs -ur, -ür

san-ur 34, bul-ur 236, ķal-ur 1902, yapış-ur 2518, ol-ur 3212, ķıl-ur 3415, yaraş-ur 6128, şağdur 6265, bulın-ur 473, debser-ür 350, öğüt vir-ür 2512, idin-ür 2905, üşen-ür 5428, bitür-ür 5511.

Çokluk 1. şahıs -ur-uz,-ur-üz

ad vir-ür-üz 5929

Çokluk 2. şahıs -ur-sız, -ür-siz

tur-ur-sız 4122

Çokluk 3. şahıs -ur-lar,-ür-ler

ğarķ ol-ur-lar 1918, bul-ur-lar 3183, bil-ür-ler 18.

b. -ar, -er eki ile

Kullanılış sahası, genellikle kökü tek heceli olan fiilleri içine alır.

Teklik 1.şahıs -ar-am, -er-em; -ar-van, -er-ven

yas dut-ar-am 1775, ut-ar-am 2821, dut-ar-am 3135, baķ-ar-am 4386, şal-ar-am 4387, şar-ar-am 4390, öt-er-em 1695, düş-er-em 1845, tenbih ider-em 3553, rev id-er-em, dut-ar-van 2835, şerħ id-er-ven 6484, id-er-i-n 3661.

Teklik 2.şahıs -ar-sın, -er-sin

şal-ar-sın 575, ķov-ar-sın 2731, 2909, tıy-ar-sın 3272, yıķ-ar-sın 4249, ģamle ķıl-ar-sın 4989, cehd id-er-sin 3284, fark id-er-sin 4863, düş-er-sin 6147.

Teklik 3. şahıs -ar, -er

ķov-ar 30, tıy-ar 90, şar-ar 604, şav-ar 876, şap-ar 1275, şay-ar 1865, kıyar 2186, ır-ar 2190, uy-ar 3208, boğar 4027, ek-er 8, öñ-er 541, sür-er 651, biz-er 1274, kes-er 3005, es-er 4274, ilt-er 4499, öp-er 5840, sev-er 5841.

Çokluk 1. şahıs -ar-uz, -er-üz

meded um-ar-uz 72, zâr id-er-üz 3229.

Çokluk 3. şahıs -ar-lar, -er-ler

muhterem dut-ar-lar 792, cana kıyar-lar 2359, dut-ar-lar 2449, kaç-ar-lar 4959, kadeh iç-er-ler 1893, meşveret id-er-ler 2406.

c. -r ile

-r geniş zaman eki sonu vokalle biten fiil köklerine gelir.

Teklük 1. şahıs -r-am, -r-em; -r-i-n, -r-ven

aşşı eyle-r-em 450, ğam yi-r-em 690, meydān dile-r-em 3130,
iste-r-em 3203, di-r-i-n 3292, yi-r-i-n 3292, di-r-ven 3443.

Teklük 2. şahıs -r-sın, -r-sin

ulu-r-sın 3581, ara-r-sın 5584, kerem eyle-r-sin 1897, dile-r-sin
1921-3097.

Teklük 3. şahıs -r

şı-r 495, alğı-r 623, yörü-r 1161, bürü-r 1422, yu-r 3032, dile-
r 4788, sürü-r 5586, sefer eyle-r 6475, viribi-r 2379.

Çokluk 1. şahıs eki -r-uz, -r-üz

teslīm eyle-r-üz 204, diri eyle-r-üz 214, diler-üz 1584.

Çokluk 3. şahıs eki -r-lar, -r-ler

zebūn eyle-r-ler 5888.

Soru şekli

durur mı 4312, gizlenür mi 1323, şadā eyler mi 3189, oynar mı
3205, ab or mı 3729, reddeyleyler mi 4419.

Geniş zamanın olumsuzu

Geniş zamanın olumsuzu, görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman, gelecek za-
man, şimdiki zaman ile istek, gereklilik, emir şekillerinde olduğu gibi -ma-, -me- olumsuz
eki getirmekle olmayıp -maz, -mez olumsuzluk zaman eki ile yapılmaktadır.

Teklük 1. şahıs -maz-am , -mez-em , -mez-ven

añ-maz-am 3133, oy-maz-am 5727, ğam yi-mez-em 3127,
git-mez-em 3144, abül it-mez-em 5524, idemez-ven 2693.

Teklük 2. şahıs -maz-sın, -mez-sin

çık-maz-sın 2834, fark eyle-mez-sin 3285,

Teklük 3. şahıs -maz, -mez

añla-maz 19, şaç-maz 360, añ-maz 1603, ağla-maz 2656, an-
maz 2852, şor-maz 3536, ır-maz 4768, açıl-maz 6231, bil-mez
7, in-mez 339, gerek-mez 760, git-mez 1496, gözet-mez 1519,
işitdür-mez 3005, öl-mez 3340, døy-mez 3678, irür-mez 5119.

Çokluk 3. şahıs -mazlar, -mezler

reviş eyle-mez-ler 1267, dām it-mez-ler 5395.

Soru şekli

yitmez mi 3125,

4. Gelecek zaman

Bugün gelecek zaman ifade eden -acak, -ecek eki ile Eski Türkçedeki gelecek zaman ekleri olan -ğay, -gey; -taçı, -teçi ve -çı, -çi eklerinden hiçbirisi, Eski Anadolu Türkçesinde kullanılmaz. Bu devrin kendine özgü, kendi içinde kullanılan ve yine bu devre mahsus olan, aynı dönemde doğup ölen -ısar, -iser gelecek zaman eki mevcuttur.

Metnimizde de gelecek zaman eki olarak bu ek kullanılmıştır. Yalnız bir yerde -ası gelecek zaman partisip ekinin gelecek zaman eki fonksiyonunda olduğu görülür. -ası ekinin, metnimizde bir yerde de olsa, gelecek zaman eki yerine görülmüş olması diğer gelecek zaman sıfat-fiil eklerini de içine alacak şekilde düşünülürse, bugünkü Türkçede kullanılan -acak, -ecek gelecek zaman ekinin bu yoldan geldiğini açık olarak görürüz.

a. -ısar, -iser**Teklik 2. şahıs -ısar-sın, -iser-sin**

uyan -ısar-sın 2060.

Teklik 3. şahıs -ısar, -iser, -ısar-dur, -iser-dür

dut-ısar 5472, şunıl-ısar 6455, gel-iser 1477, beyân id-iser 1477, bildür-iser 1478, gör-iser 1933, nüş id-iser 6007, kır-ıсандur 1612, bul-ıсандur 8610, ol-ısar-dur 6171, id-iser-dür 3590.

Çokluk 3. şahıs

ķoma-y-ısar-lar 3589.

b. -ası-sın**Teklik 2. şahıs**

sarlan-ası-sın 833,

5. Şimdiki zaman

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi, bu devir Türkçesi içinde yer alan metnimizde de ayrı bir şimdiki zaman eki yoktur. Bu çekim çoklukla geniş zamanla karşılanmaktadır. Bugün kullandığımız kalınlık-incelik ses uyumu dışında kalan -yor şimdiki zaman eki “yori-” fiilinden çıkmıştır.

Metnimizde, çok az görülen ve şimdiki zaman için kullanılan yori- fiilinin geniş zamanlı şekline rastlanır.

Teklik 1.şahıs

ķura-yor-ur-am 2381.

Teklik 2.şahıs

göri-yor-ur-sın 5480.

b. Tasarlama Kipleri

1. İstek kipi

İstek şekli çekim sırasında, teklik 1. şahıs hariç şahıs zamirlerinden gelen şahıs eklerini alır. Yalnız teklik birinci şahıs ekinde iyelik eklerinden gelen -m şahıs eki görülmektedir. Çokluk 1. şahısta da b/v değişikliği ile -vuz, -vüz şahıs ekinin yanında -duk sıfat-fiil ekinden gelen -k eki de görülmektedir. Ayrıca teklik 2. şahıs çekiminde şahıs eki olarak, Azerî sahası Türkçesinde görülen -a-şan, -e-sen şekli görülürse de bunu kafiyenin zorladığı bir durum sayabiliriz.

Teklik 1. şahıs -a-m, -e-m

şan-a-m 1729, tol dur-a-m 1847, sap-a-m 3907, utan-a-m 4001, dut-a-m 6475, sile vir-e-m 2413, bil-e-m 6523 gizle-y-e-m 521.

Teklik 2. şahıs -a-sın, -e-sin; -a-san, -e-sen

şan-a-sın 286, 307 koy-a-sın 2325, kal-a-sın 2439, tuy-a-sın 4099, al-a-sın 6099, ‘ināyet id-e-sin 1895, sür-e-sin 2509, öl-e-sin 3430, kalma-y-a-sın 52, çek-me-y-e-sin 233, maḥv eyle-y-e-sin 3203, görme-y-esin 3464, içme-y-e-sin 6501; şeyḥdür ḥazıq şarrāf gör-e-sin / komağıl şarrāf adın her köre sen 975, Rızkı ḥaḳkuñca deger bāri neden / Māl-ı İbrāhīme ḥāşid ol-a-san 2154, Aç gözüñ baḳ ol vezīr-i kūra sen / N’eyleyüp n’itdügin anuñ gör-esen 2745.

Teklik 3. şahıs -a, -e (eksiz)

şor-a 413, añlad-a 457, şaç-a 805, otur-a 3023 kov-a 3306, koy-a 4711, boz-a 5521, öt-e 1107, seç-e 2340, diril-e 2527, bil-e 3098, bit-e 3102, deg-e 5346, dir-e 6426, bīdār olma-y-a 2036, tol-ma-y-a 2481, bağla-y-a 3014, avla-y-a 3021, göster-me-y-e 57, çerb eyle-y-e 2224, eri-y-e 4244, ölme-y-e 6325.

Çokluk 1. şahıs -a-vuz, -e-vüz; -a-ķ

rüsvā ol-a-vuz 73, güyā ol-a-vuz 73, ze-līl olma-y-a-vuz 636, eyd-e-vüz 6516, id-e-vüz 3167, inkār id-e-vüz 3167, Didi ol cān zaḥmına tiryāk vur-a-ķ 856.

Çokluk 2. şahıs -a-sız, -e-siz

bul-a-sız 4118, ‘arz id-e-siz 705.

Çokluk 3. şahıs -a-lar,-e-ler

kar-a-lar 1740, yol bul-a-lar 4588, ad yak-a-lar 4589, bulma-y-a-lar 1733, ref id-e-ler 4251, tenezzül id-e-ler 4591, redd id-e-ler 4913.

İstek kipinin olumsuzu**Teklik 2. şahıs -ma-y-a-sın, -me-y-e-sin**

kal-ma-y-asın 52, çek-me-y-e-sin 233,

Teklik 3. şahıs -ma-y-a, -me-y-e

bîdâr ol-ma-y-a 2036, tol-ma-y-a 2481, göster-me-y-e 67, öl-me-y-e 6325.

Çokluk 1. şahıs -ma-y-a-vuz, -me-y-e-vüz

Zelîl ol-ma-y-a-vuz 63.

Çokluk 3. şahıs -y-a-lar, -y-e-ler

bul-ma-y-a-lar 1733.

İsteğin soru şekli

revâ ol-a mı 5541, aşşı eyle-y-e mi 4942.

2. Emir kipi ve çekimi

Emir şeklinde hemen her şahıs için ayrı asıldan ekler getirilir. Teklik 1. şahıs için -ayın, -eyin; teklik 2. şahıs için, Eski Türkçedede görülen -ğil, -gil emir eki ve onun yanında bugünkü Türkçede olduğu gibi eksiz hâl görülür. Ayrıca şart şeklinin 2. şahıstan sonra gelen hitaplı hâli acele bir emir görevinde kullanılır.

Bu durum da -sa-ñ-a, -se-ñ-e şeklindedir. Teklik 3. şahısta genellikle -sun, -sün eki kullanılmakla beraber ekin, -sın, -sin olarak bugün kullanılan şekline de rastlıyoruz. Bunu ekin çok şekilli hâle geçmesine bir başlangıç olarak nitelendirebiliriz. Çokluk 1. şahısta kullanılan emir eki de, -alum, -elüm şeklindedir. Çokluk 2. şahısta -ñ, -ñuz, -ñüz olarak görülmektedir. Bu eklerin ünlüleri genellikle yuvarlaktır. Metnimizde düz ünlülü şekline ise çok az rastlanmaktadır.

Teklik 1. şahıs: -ayın, -eyin

Var-ayın 1686, bağla-y-ayın 316, cân u baş oyna-y-ayın 317, dermân ideyin 688, düz-eyin 1614, 'arz id-eyin 5855.

Teklik 2. şahıs: -ğil, -gil; eksiz

Vur-ğil 52, mu'teber dut-ğil 494, işit-gil 2, di-gül (kafiye gereği) 561; öldür 750, üyüt 3033, öl 3185, ço 4550, kıy 5236, şan 5973.

Teklik 3. şahıs: -sun, -sün

Añla-sun 411, kapla-sun 1261, halvet otur-sun 1498, leb ur-sun 1618, şav-sun 3207, selām bul-sun 4618, göster-sün 125, öl-sün 207, mecbūr eyle-sün 3238, yüz-sün 6429, tuy-sın 486, kıl-sın 687, yu-sın 726, ço-sın 726, ol-sın 750, yaraş-sın 1000, göster-sin 125, gelme-sin 599, bil-sin 1004.

Çokluk 1. şahıs: -alum, -elüm

Mekr kıl-alum 1606, şor-alum 6282, ta‘yīn id-elüm 4631, tefṭīş id-elüm 5303, cān oyna-y-alum 211, devā eyleyelüm 211, sīr eyle-y-elüm 4630.

Çokluk 2. şahıs: -ñ, -ñüz, -ñüz

Eyle-ñ 3029, ara-ñ 3095, ço-ñ 3141, yöru-ñ 3145, fāriğ ol-u-ñ 3144, boyun ur-u-ñ 5694, çal-u-ñ 6391, berdār id-ü-ñ 1617, teslīm id-ü-ñ 3165, gül-ü-ñ 4122, gizle-ñüz 704, işid-i-ñ 147.

Emir kipinin olumsuzu

Teklik 1. şahıs: -ma-y-ayn, -me-y-eyin

Ol-ma-y-ayn 913.

Teklik 2. şahıs: -ğıl, -gil; eksiz

Usañ ol-ma-ğıl 2399, tañ-ma-ğıl 3515, ednā gör-me-gil 1037, kes-me-gil 2951, geç-me-gil 2717, sedd eyle-me-gil 5507.

Teklik 3. şahıs: -ma-sun, -me-sün, -me-sin

Yıķ-ma-sun 2346, giryān it-me-sün 2860, git-me-sün 4999, irür-me-sin 3841, teşhīr it-me-sin 5531, gel-me-sin 599, it-me-sin 1012.

Çokluk 2. şahıs: -ma-ñ, -me-ñ; -ma-ñüz, -me-ñüz

San-ma-ñ 35, iv-me-ñ 5157, san-ma-ñüz 723.

Emirin soru şekli

Beñze-sün-mi 1252.

3. Dilek-şart kipi

Dilek şart kipinin eki -sa, -se şeklindedir. Bunun çekiminde, görülen geçmiş zaman çekimi gibi, iyelik eki kökenli şahıs ekleri kullanılmaktadır.

Teklik 1. şahıs: -sa-m, -se-m

fidā kıl-sa-m 388, baķ-sa-m 6098, emr eyle-se-m 3165, çek-se-m 3563.

Teklik 2. şahıs: -sa-ñ, -se-ñ

bak-sa-ñ 152, at-sa-ñ 357, fark kıl-sa-ñ 3251, 'azm kıl-sa-ñ 3330, ur-sa-ñ 4341, baş-sa-ñ 5973, dök-se-ñ 67, nidā it-se-ñ 872, ek-se-ñ 1206, dile-se-ñ 2136, bin-se-ñ 4945, eg-se-ñ 6165.

Teklik 3. şahıs: -sa, -se (eksiz)

dut-sa 2751, toğ-sa 2837, kov-sa 3148, ır-sa 7074, kon-sa 4804, añ-ı-l-sa 5558, aıt-sa 6172, diñ-se 8, iriş-se 238, ög-se 1020, es-se 1792, bin-se 1891, düş-se 3104.

Çokluk 3. şahıs: -sa-lar, -se-ler

men' kıl-sa-lar 360, yaz-sa-lar 729.

Dilek-şart çekiminin olumsuzu

Teklik 2. şahıs -ma-sa-ñ, -me-se-ñ

sev-me-se-ñ 3207.

4. Gereklilik kipi

Metnimizde gereklilik şekli üç hâlde ifade edilmektedir.

a. -malu, -melü gereklilik eki:

Eski Anadolu Türkçesinde görülen ve bugün gereklilik için kullanılan bu eke metnimizde çok az arstlanmıştır.

Nice bî-dîn başına gör urdı tãc
Nefsine bakıncağ al-malu hãrãc 1452

Al-malu-ken kendü başından hãrãc
Urasın her ahmaquñ başına tãc 2911

b. -sa gerek, -se gerek

Eski Anadolu Türkçesinde genel olarak gereklilik için daima bu şekil kullanılmıştır. Metnimizde de aynı durum görülmektedir.

Gör ki bir çille dahı çek-se gerek
Ol hãtã tohmın yine ek-se gerek 3452

Gör hãsedden uş neler it-se gerek
Mevti ipin boynına at-sa gerek 3453
Cümle uşan-sa gerekdür hũ kamu
Nitekim bahra qarışur cü kamu 3683

c. -mağ gerek, -mek gerek

Metnimizde oldukça çok kullanılan bu şekil gereklilik anlamı ifade eder.

Şan‘atıyla işle-mek gerek işi
Zör-ıla işi başa iltmez kişi 1871

Şan‘at örgen-mek gerek üstâddan
Bî-murād geç-mek gerek her addan 1872

Liki şağın-mağ gerek kim nāgehān
Kimse şu sepmeye ol oda nihān 1879

Şekeri demek nedür yi-mek gerek
Tūti mi olur şeker dise herek 3000

2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER

Birleşik tarz içinde fiili hikâye, rivayet ve şart şekilleri ile ifade etmek için mutlaka i-fiiline ihtiyaç duyulmaktadır. Birleşik çekimler yapmak için i- fiilinin görülen geçmiş zamanı, duyulan geçmiş zamanı ve dilek-şart şekilleri kullanılır. Türkçede orta hece ünlüsü vurguyu taşımadığı için de çoğunlukla i-, orta hecede bulunmasından dolayı düşmektedir.

1. Görülen geçmiş zamanın hikâyesi

Ekdiydi 3653

2. Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi

Murād ol-mış-ı-dı 80, gözleri tol-mış-ı-dı 248, selām bul-mış-ı-dı 289, yol bul-mış-ı-dı 412, rāzı ol-mış-ı-dı 5110, nişān kılmış-ı-dı 5777, kaçd-ı şikār it-miş-i-di 162, öl-miş-i-di 284, erimmiş-di 289, cezb itmiş-di 2929, zāhir it-miş-i-di 5919.

3. Geniş zamanın hikâyesi

Teklik 1. şahıs: -er idüm

gez-er-i-dü-m 5498

Teklik 2. şahıs: -ur-du-ñ

Ṭoldur-ur-du-ñ 6166.

Teklik 3. şahıs: -ar idi, -er idi; -r idi; -ur idi, -ür idi.

umar-dı 80, baq-ar-dı 283, qan-ar i-di 333, yaq-ar i-di 334, yol-ar i-di 1101, in-er i-di 333, ürk-er-di 3649, dāyire çek-er-di

4407, 'ār id-er-di 6380, sı-r i-di 964, enīn eyle-r-di 1112, taşur-ur-dı 224, nerm ol-ur-dı 4403, sed ol-ur-dı 4407, yüz vir-ür-di 5333.

Çokluk 3. şahıs: -urlar idi

yüz ur-urlar idi 3802, kır'a birağ-urlar idi 5110

-Geniş zamanın hikâyesinin olumsuzu: -maz idi, -mez idi

Farğ kıl-maz-dı 1115, farğ it-mez-di 308, yüz göster-mez-di 4930.

4. İsteğin hikâyesi

Teklik 1. şahıs: -a-y-ıdum, -e-y-idüm; -eydim

Urma-y-a-y-ıdum 1106, dut-a-y-ıdum 1694, 1965, cüst ü cū id-e-ydüm 3250,

Teklik 2. şahıs: -ayduñ, -eydüñ

Dutuş-ayduñ 185

Teklik 3. şahıs: -aydı, -eydi

Uşan-aydı 1105, meded itme-y-eydi 1705, kan-aydı 5411, beñzed-eydi 3570, yıkma-y-aydı 5478.

5. Dilek-şartın hikâyesi

hōş olsa-ydum 3249.

6. Geniş zamanın rivayeti

şorar-mış 740.

7. Görülen geçmiş zamanın şartı

yuduñsa 4526, pāk itdünse 4548, koyduysa 4404.

8. Geniş zamanın şartı

Teklik 2. şahıs: -arsañ, -erseñ; -rsañ, -rseñ

şor-arsañ 322, umar-ısañ 5103, yıl-erseñ 4668, ziyān id-erseñ 5028, ara-rsañ 6311, ğıbta eyle-rseñ 2153.

Teklik 3. şahıs: -arsa, -erse; -rsa, -rse; -ursa, -ürse

dut-arsa 239, rast id-erse 744, ört-erse 5801, oku-rsa 239, 'aṭā eylelse 5726, diñle-rse 5855, ħal-ursa 4198, yüz bul-ursa 4472,

ba'îd ol-ursa 4472, beri ol-ursa 6516, âmin eyd-ürse 2012.

9. Geniş zamanın olumsuzunun şartı

Teklik 2. şahıs: -maz-saî

İnan-maz-sa-ñ 3687.

Teklik 3. şahıs: -maz-sa

halâş ol-maz-sa 2250, sun-maz-ısa 5903.

10. Gelecek zamanın hikâyesi

Vir-iser-idi 943.

11. Gereklilik çekiminin hikâyesi

Çop-sa gerek-di 941, ol-sa gerek-di 943.

E. SIFAT-FİİL EKLERİ

Fiillerin sıfat şeklindeki hâli sıfat-fiillerdir. Bunların çekimleri isimlere benzer. İfade ettikleri zamana göre; geniş, gelecek ve geçmiş zaman partisipleri adı altında üç çeşit sıfat-fiil ekine rastlanmıştır.

1. Geniş zaman bildiren sıfat-fiil ekleri

a. -an, -en

Eski Türkçede -ğan, -gen şeklinde bulunan bu sıfat-fiil eki ğ ve g ünsüzlerinin düşmesi ile Eski Anadolu Türkçesinden bu yana Batı Türkçesinin bütün devrelerinde –an, -en olarak görülmektedir. Ünlü ile biten fiillere geldiği zaman (y) yardımcı sesini almaktadır.

Bu ekin fiillere gelerek kalıcı isimler yaptığı da görülmektedir.

kıy-an 290, uy-an 353, müşrik ol-an-uñ 1543, yol az-an 2318, sakla-y-an 700, uyma-y-an 2039, ara-y-an 4985, dik-en 611, döy-en 3563, seç-en 3935, sür-en 4170, cehd id-en-den 4662, öl-en 5425, söyle-y-en 180, di-y-en 106, hõr eyle-y-en 2699, görme-y-en-de 2741, iste-y-en 6073.

çal-an “artık, başkası” 342, 4042, deg-en “kısmet, nasip” 2733, 4667.

b. -ar, -er

Geniş zaman sıfat-fiil ekidir. Sıfat-fiil fonksiyonu yanında fiillerden somut isimler de yapmaktadır.

yar-ar-ım 150, yit-er 4019, kes-er 2835, tam-ar 656, 658, yit-er 72, 5080.

c. -r

Geniş zaman sıfat-fiil ekidir. Metnimizde az kullanılır. Kalıcı isimler de yapar.

üyü-r 2042, oku-r 5841.

d. -maz, -mez

Geniş zaman anlamı olan bu ek olumsuz manada sıfat-fiil yapar. Ancak bu anlam olumsuz kelimelere geldiği zaman olumlu bir mana ortaya çıkar.

Yara-maz yollara yilici 2352, az-maz âdem 2305.

2. Gelecek zaman anlamlı sıfat-fiil ekleri**a. -acaq, -ecek**

Gelecek zaman sıfat-fiil ekidir. Metnimizde gelecek zaman eki olarak -isar, -iser eki kullanılmıştır.

ol-acaq şevâb 1858, ol ol-acaq kişi Fir'avna 'anâ 4754, çık-acaq-uñda yâd kıl 6153, bir inan-acaq kişi 4712.

b. -ası, -esi

Gelecek zaman anlamı taşıyan bir başka sıfat-fiil ekidir.

Feth ol-ası-nı aña Kıpçağ u Çîn 3795, Mısr u Şâm u Rûma el ur-ası-n 3796, bulumazlardı dur-ası yirler 4625, bildiyidi Mısrta sultân ol-ası-n 5815, Bildi Ya'kûb ol neye ol-ası-nı tuş 5814, Şeytânı meyine esrük yit-esi ol ol yıldür 2427, Tuna bizde var höd yit-esi tağ 3510.

3. Geçmiş zaman anlamlı sıfat-fiil ekleri**a. -miş, -miş**

Bu ek, duyulan geçmiş zaman anlamı veren sıfat-fiiller yapar.

Yol ur-mış-ıla 1344, tehî kal-mış bedenler 1924, geç-miş evli-yâ 1341, üyü-miş hüş 2571.

b. -duq, -dük

Geçmiş zaman sıfat-fiil eki olan bu ek görülen geçmiş zamanın çokluk birinci şahsına tesir ederek -mız şahıs ekinin yerine geçen -q ve -k şahıs ekinin doğmasına sebep olmuştur. Metnimizde çok kullanılmış olmasının yanında ekin dar-düz ünlülü şekline de rastlanmaktadır.

ara-duq-ın 183, korkma-duq-ı 1630, göze kıy-duq-ı 1631, şenâ kıl-duq-uñ 2694, kur-duq-ı 4409, bul-duq-uñdur 5584, uyan-duq-uñ 5711, ma'în it-düg-i 740, işit-me-düg-i 1633, amân vir-düg-ine 4296, guşsa yi-düg-üñ 5462, eyle-dik-lerince 230.

F. ZARF-FİİL EKLERİ

Bu ekler fiillerden zarf yapar ve çekimli şekilde bulunmazlar. Hâl ve zaman bildiren zarf-fiiller yanında bağlama görevi görenler de vardır. Buna göre, metnimizde geçen zarf-fiilleri hâl, zaman ve bağlama zarf-fiilleri olmak üzere üç grupta ele alacağız.

1. Hâl bildiren zarf-fiiller

a. -a, -e eki ile

Bu ek hâl zarf-fiili olduğu gibi fiillerden kalıcı isimler de yapar.

Çan-a çan-a 580, şor-a şor-a 720, karar-a yan- 3153, şın-a şın-a 3698, yol-a 5751, iv-e 175-3018, di-y-e 2033, yıl-e 4402, yay-a-dur 2064, yıl-e var- 40.

b. -i eki ile

di-y-i 6471, yürü-y-i 247.

c. -u, -ü eki ile

Sen düşersin yine aña yüzün koy-u 1648, di-y-ü 522, 5368.

d. -mağ-ıla, -mek-ile

Masdar eki ile “ile” edatından meydana gelmiştir. “-mak için, -mek için” anlamı vermektedir.

Halka niş urmağ-ıla hōş ‘iş ider 2185.

e. -ken, -iken

Metnimizde ve bugünkü Türkçede ses uyumu dışında kalmıştır. Ekin Eski Türkçede kalın ünlü şekli de bulunmaktadır.

firište-y-iken 2443, sākin-iken 667, bī-pāyān-iken 733, ma‘şüm-iken 3223, var-iken 4188, gāzıb-iken 6395, sa‘ve-y-iken 1383, hemşire-y-iken 6023.

2. Zaman bildiren zarf-fiiller

a. -ınca, -ince

Eski Türkçede -ğınça, -ğınçe şeklinde olan ek metnimizde -ınca, -ince olarak görülmektedir. Ekin geldiği fiile göre birinci ünlüsünden, çok az olmakla beraber yuvarlak şekli de bulunmaktadır.

al-ınca 1371, ġarç ol-ınca 4561, hāşıl kıl-ınca 5229, şayd id-ince 514, ġid-ince 1009, öl-ince 3417, ir-ince 4884, yañılma-y-ınca 264, yara-y-ınca 3004, görme-y-ince 1122, tutaş ol-unca 3301.

b. -madın, -medin

-madan, -meden zarf-fiil eki ilk zamanlar -madın, -medin şeklinde idi.

Şor-madın 490, bul-madın 1752, şın-madın 5431, degir-medin 775, seylen-medin 2690, uç vir-medin 2885, fikr it-medin 5383, deg-medin 5665, gir-medin 3101, kesil-medin 4189.

c. -mağdan, -mekden

Masdar eki ile çıkma hâli ekinin birleşmesinden meydana geldiğini söyleyebiliriz.

-madan, -meden fonksiyonunda bir ektir.

Üşenür iken üşen-mekden kaçup 5428.

d. -alı, -eli

Metnimizde az kullanılan bir ektir. -den beri anlamı ver mektedir.

Mu'ine müste'ân nûrı 'ayân id-eli bir pertev 5505.

e. -mcağaz, -incegez

Eski Türkçedeki -ğınça, -ginçe zarf-fiil ekinin genişlemesi ile meydana gelen bu ek Eski Anadolu Türkçesinde ğ ve g seslerini düşürerek -mcağaz, -incegez şekline geçmiştir. Üzerinde çalıştığımız metinde Eski Türkçenin izlerini taşıyan bu ekin “-gincegez” şekli bir defa geçmektedir.

añ-mcağaz 1865, enīs ol-mcağaz 6170, söz di-gincegez (di-gincegüz) 2969.

f. -mcağ, -incek

-anca, -ince zarf-fiil ekinin genişlemesi sonucunda ortaya çıktığı söylenebilir. Metnimizde ekin genişlemiş şeklinin yanında, Eski Türkçenin g sesini taşıyan -gincek şekli de bulunmaktadır.

tur-mcağ 1959, añ-mcağ 3560, bul-mcağ 3746, ol-mcağ 6477, çık-mcağ 6519, id-incek 1749, gel-incek 3291, di-gincek 2967.

g. -ıcağ, -icek; -ıcağaz

Eski Türkçede bulunmayan bu ek, Eski Anadolu Türkçesi döneminde görülmektedir. Ekin -üçek şekline metnimizde bir yere rastlanmıştır.

Şol-ıcağ 830, uyan-ıcağ 2791, uç-ıcağ 1841, çık-ıcağ 3639, meşgül ol-ıcağ 3845, gulgula id-icek 1074, öl-icek 2060, ir-icek 2465, gid-icek 3291, gel-icek 3503,öp-üçek 739, ol-ıcağaz 4693.

h. -duğça, -dükçe

-duğ sıfat-fiil eki ile eşitlik ekinin birleşmesi ile ortaya çıkmıştır. -dığı zaman, -dığı kadar anlamlarına gelmektedir.

yandur-duğça 3298, kımıldat-duğça 4847, art-duğça 5427, güzer kıl-duğça 5441, yit-dükçe 512, depret-dükçe 627, ir-

dükçe 1614, di-dükçe 2182, meşy it-dükçe 3905, art-duğça 4271.

1. -duğınca, -düğince

-dığı zaman, -dığı kadar, -dığı miktarda anlamına gelmektedir.

meşy kııl-duğınca 287, ölçebil-düğünce 4574,

i. -en kez

-ınca, -ince, -dığı zaman anlamına gelmektedir.

İnsân diril-en kez seve hayvân ne revâdur 901.

j. -acağında

-acağın zaman anlamını vermektedir. Metnimizde örnekleri azdır.

Bir gir ü çıkacağında yâd kııl 6153.

3. Bağlama bildiren zarf-fiiller

a. -ıp, -ip, -up, -üp

Eski Türkçede yalnız -p şeklinde görülen bu ek, zamanla yardımcı ünlü olan ı, i, u, ü, seslerini yapısına alarak, -ıp, -ip, -up, -üp şeklinde ortaya çıkmıştır. Ekin Eski Anadolu Türkçesi devresinde yalnız yuvarlak ünlülü şekilleri vardı. Metnimizde dar-düz ünlülü şekillerine de rastlanmıştır. Bu durumu, -up, -üp zarf-fiil ekinin çok şekilliliğe geçişine bir başlangıç olarak düşünebiliriz.

kap-up 1798, kıy-up 4753, tur-up 4439, ısır-up 6172, çık-up 6330, del-üp 39, av id-üp 175, ir-üp 427, iç-üp 813, düz-üp 5364, ağla-y-up 247, turma-y-up 625, ayakla-y-up 6485, rücū‘ eyle-y-üp 1280, yi-y-üp 3163, oda şal-ıp 4084, koy-ıp 327, 864, durma-y-ıp 850, şan-ıp 561, ağla-y-ıp 247, yi-y-ip 813, bilme-y-ip 648, eyle-y-ip 522, dik-ip 283.

b. -iban, -iben, -uban, -üben

Türkçenin Eski Anadolu Türkçesi döneminde ortaya çıkmış ve sonradan kaybolmuş bir zarf-fiil ekidir. Metnimizde -uban, -üben şeklinin yanında -iban, -iben şekline de rastlanmaktadır. Bu da ekin çok şekilli bir duruma geçişini bildirmektedir.

ur-uban 386, al-uban 824, uy-uban 1784, şal-uban 2659, şağū sağ-uban 3468, bağla-y-uban 4460, sür-üben 386, iv-üben 2072, in-üben 3962, bin-üben 4248, endîşe yi-y-üben 5289; var-iban 682, ol-iban 2198, iç-iben 525, iv-iben 2072.

c. -ubanı, -übeni

-uban, -üben ekinin genişlemiş şekli olup aynı görevi üstlenmektedir. Metnimizde ekin düz ünlülü şekillerine de rastlanmıştır.

Ğarra ol-ubanı 1088, kov-ubanı 3075, öl-übeni 863, ğark olibanı 6315.

G. BİRLEŞİK FİLLER

Birleşik fiiller, bir fiille ondan önce gelen başka bir fiilin birlikte kullanılmasından meydana geldiği gibi; isim, sıfat ve zarf cinsinden kelimelerin bir fiille birlikte kullanılmasıyla da meydana gelirler. Biz üzerinde çalıştığımız eserde geçen fiillerin birleşik şekillerini, aşağıda görüleceği üzere, dört bölümde topladık.

1. Birleşik çekimler (Her zaman ve çekimin hikâyesi, rivayeti ve şart şekli).
2. Yardımcı fiillerle meydana gelen birleşik fiiller (it-, kıl-, eyle-, ol-, ur- fiilleri ile).
3. Tasvir fiilleri.
4. İsim, sıfat ve zarflarla meydana getirilenler.

Bunlardan birleşik çekimleri, daha önce ilgili yerde incelemiştik. Burada ise; yardımcı fiillerle meydana gelen birleşik fiilleri, tasvir fiilleri ve isim, sıfat ve zarflarla meydana gelen fiilleri inceleyeceğiz.

1. Yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller

Yabancı asıllı olan kelimeler it-, eyle-, kıl- ve ol- fiillerinden birini alarak fiil durumuna getirilirler. Bunlardan it-, eyle- ve kıl- fiillerinin oluşturdukları fiiller geçişli, ol- ile yapılanlar ise geçişsiz fiilleri meydana getirirler. Bunların yanında bul-, dut- ve ur- (vur-) fiilleri de yardımcı fiiller gibi bir fonksiyona sahip olduklarından buraya dahil edilebilirler.

a. it- ile yapılanlar

‘arz itsün 1514, âşikâr itmez 2654, cesed itgil 2155, eşer itsün 4819, esfel itmesün 2394, hâll idersin 393, hâll idelüm 1045, hurûş itsün 2697, mezîd itsün 6439, pâre pâre idem 5746, sefer itmege 2887, seyr ider 4512, it rızâyı siper 4775, idesin sücüd 2201, idesin ğurûruñdan ‘ubür 2945, itse ‘uzlet 3075, ziyâde itsün 6438, kim ise itsün zühür 3507.

b. eyle- ile yapılanlar

ne fark eylesün ol 2856, Küfür hârfın haber eyler 6479, âdemi eyler hacîl 1811, eyler ‘aselden hâlli hâl 1228, eyler heves 4510, i‘tirâz eylesesün 4, nüş eyleñ 6391, rüşen eylemez 98, zür eylemeñ 5158.

c. ol- ile yapılanlar

olsa kalbe âşinâ 403, cân-ı pîr ile olasin âşinâ 3062, cebr olur kalbinde berķ 4797, beyân olsun 4412, kanda bir olsun 1252, olasin hırşa esîr 4911, imânuñ yüzi olsun güzîñ 815, Zâtı maħv

olsa tamām olup ḥalāş 3343, Gel ḥarām olsun saña dām u ka-
fes 5862, tā ebed ḥayy olasin 886, maḥfūz olasin 5405, maḥv
olasın 5428, mālīk olsun cevher ü mercānuma 208, māyil
oldılar 1812, olasin mecbūr āh u zār-ıla 3244, Tā ebed mezkūr
olasın 5547, ğazabdan ola pāk 4305, saña rüşen ola 5792.

ç. kıl- ile yapılanlar

Ḳalbūñ aĝzımı hevādan beste kıl 5080, yirin esfel kıılır 1557,
kıılmaz ğazab 5354, şu ne deñlü olsa çok kıılmaz ḥaṭar 5082,
kııldılar pendin ḳabūl 1808, ne ḳan kıılsun ğüzāf 970, gözlerüm
ebrin maṭar-efşān kıılasın 3127, Kim muḥalḥal kıılsa dīn ü
i'tikād 4680, Meni ger luṭf-ıla nādān kıılasın 3132, sen kııldıñ
nüḥüft 4987, kıılmaz reviş 3534, kııl rücu' 5258.

d. bul- ile yapılanlar

amān buldı zamān 3781, Bulmadı nevbet irincek hīç amān
6496, derde dermān bulmamaḳ 214, ḥasta diller buldı derdine
devā 281, bulmaya anda eşer 4309, şeh ferāĝat bulsa 993, bu-
lur fırşat aña 6444, ḥaḳḳ-ıla buldı fütūḥ 158, degemesi bulmaz
ḥalāş 1769, bī-ḥaber iden sefer bulur ḥaṭar 5385, dāyeden bu-
lur ḥayāt iḥsān bulur 1283, perr ü bāli çün ḳuşuñ bula kemāl
3107, Tā'at-ıla raḥmete ḳurbet bula 4824, bī-edebliğ itse ğün
bulur küsüf 369, Ol irādī mevte düriş bul murād 1934, kııl ḳa-
dar bulmaz mecāl 4605, buldılar necāt 3807, Vaḥdete bul ḳa'r-
ı keşretden resen 208, ölmüş iken birbirinden buldı rūḥ 812, kıız
bulmaz sürür 821, tā ki şıḥḥat bula 201, Aḥmed ile buldı ol
āḥir şeref 5437, Tā bula dil tecliye cān taḥliye 2918.

e. dut- ile yapılanlar

mātem-i furḳatda dutduñ ta'ziyet 2706, cānı gözin 'ucb-ıla
ṭuĝyān dutar 5467, dutsa ger birbirinüñ cānyıla üns 5833, 'ayb
dutmaz 896, el ile dut daḥı berk 3068, dutma daḳ 1446, ādemi
ḥafff dutdı 2109, nefis putın dutdı ḥōr 4032, anı dutĝıl mu'teber
494.

f. ur- (vur-) fiili ile yapılanlar

cümlesi āvāz urup 4911, Sūr-ı İsrāfil nice ursun ceres 1383,
Lāf urdılar hemān ṭuĝyān-ıla 215, Şāhuñ ursun işiĝine rüy u
leb 1618, Ḳudretince nāle urur bu ceres 5474, Bī-edebliğ-ile
vurdılar demi 335, Ol eṭibbā vurdı lāf 227, şems ile pervāz vur

76, Şõfi-yi ekmel olıban vurdı rakş 4434, naşrânîye vurdı şafır
1690.

2. Tasvir fiilleri

Fiillerin –a, –e veya –u, –ü, –up, –üp zarf-fiil şekillerine özel fiiler eklemek suretiyle yapılan tasvir fiilleri; süreklilik, çabukluk ve iktidar olmak üzere üç çeşittir.

a. Süreklilik fiilleri

Metnimizde bat-, gel-, gör-, dur- (tur-), yil-, git-, yan- fiillerinin, fiillerin zarf-fiilli şekillerine getirilmeleri ile meydana geldikleri görülmektedir. Üzerinde çalıştığımız eserde şu örnekleri görülmüştür.

ban-a dur-	Furkatı ağısına bal gibi barmağ ban-a dur 6138.
қан-a dur-	Bağruma һаңчер urup қанума her dem қан-adur 6136.
yan-a dur-	‘Işkı şem‘inde gönül pervâne gibi yan-adur 6128.
id-e dur-	İşün id-edur қamu һалқа мүдәм 6198.
id-e tur-	Geh tevekkül id-eтур gâh kedd 4586.
қарар-a yan-	Қарар-a yanup ider бі-қарар şey‘en li‘llâh 3154.
oy-a bat-	Ğâfilâne һâr аña oy-a batar 5283.
artur-u gör-	Lâfi қо artur-ı gör іһsânuñı 5448.
bağla-yı gör-	Ney-şıfat yolda bilün bağla-yı gör 49.
тағла-yı gör-	‘Işğ odıyla bağruñı тағла-yı gör 49
çal-a gör-	Dutan oldur gönül ayın çal-a gör ‘ışğ-ıla tası 1773.
gel-e gör-	Gel-e gör ol it cühüduñ қудretin 4115.
һәлиш ol-ı gör-	Ol-ı gör kînedен һәлиш ki olasın dîrede muһliş 6484.
cehd id-e gör-	Cehd id-e gör var-iken sermâyeden 1639.
ol-ı gör-	Şabâ-y-ıla ol-ı gör ğubâr-ı vaţan 5096, ol-ı gör muţlak hüviyyetde fenâ 5485.
şar-a gör-	Şar-a gör döst çengine perçem 3982.
sun-a gör-	Şun-a gör ‘aql-ı emînuñ eline miftâh-ı rüh 6424.
yan-a gör-	Yan-a gör ki olasın ehl-i hünerden 5874.
yil-e var-	Yile varsun kim buña қâ‘il degül 40.
yil-e yil-	Uyuban yoldan yilüp yil-e yiler 1784.
yat-up tur-	Yiyüp içüp һõş yat-up турdı bular 813.
қой-up git-	Kim şikâr için қой-up gitdi diyâr 161.

b. Tezlik fiili

Tezlik fiili vir- yardımcı fiili ile yapılmakta olup, metnimizde az görülmektedir.

al-ı vir-	Al-ı vir bāddan hem dādını 6160.
şun-ı vir-	Şıh eline şun-ı vir dil bilegin 601.

c. Yeterlik fiili

Yeterlik fiili yapmak için bil- ve u- fiilleri kullanılmıştır. Bunlardan bil- olumlu, u- ise olumsuz durumda kullanılmaktadır. u- fiili kullanılırken zarf-fiil ile fiilin arasına yardımcı ses gelmemekte ve iki ünlünün yan yana gelmesi sonucunda bir kaynaşma olayı ortaya çıkmaktadır.

bil- ile	
bil-i bilme-	Pîr bil-i bilmeye ol hîleyi 5211.
yar-a bil-	Yar-a bil bu yaranuñ sen çâresin 1610.
gör-e bil-	Gör-e bildükçe diye elţafını 512.
id-e bil-	Andan id-e bilem ol çāha nazār 6099.
ölç-e bil-	Ölç-e bildügünce al kıлма gile 4574.
bul-u bil-	Gör kazādan bul-u bildi mi halāş 5914.

u- fiilinin olumsuzu ile

adama-	Andan öte adamaz kim ide cüş 5418.
avlayıma-	Avlayımaz nefsi dilkü vü şağal 6520.
azıdıma-	Azıdımaya anı dîv-i şākî 4308.
bilüme-	Puhteler bahtın bilümez hāmılar 57.
buluma-	Kimisi palañ bulumaz har bulur 186, Cān ferāğat bulumaz öl-mese nefş 1000, Bulumazlardı durası yirler 4625.
çekeme-	Çün çekemez bu yüki halk-ı cihān 186.
dutama-	Pes iki çarpuzı dutamaz bir el 185.
gireme-	Giremez a‘mā yola bî-rehnümā 3065, Giremez ol beyte her şeydāyî ser 5201.
ideme-	İdemez aña nazār her bî-başar 1607, Kahr u luţfın şer hidemez beyān 2687, İdemezven medhîniñ evşāfını 2693, Farq idemez zālîmi Maḡ-lümdan 1570, Anı men‘ idemeye a‘vān-ı cühüd 4147.
ireme-	İremez tevḥîde her idrāk-i halk 187.
kırtılma-	Kırtılmaz gerçi şîr olsa kaçan 5295. olıma-, oluma-: Pîr seyri olıma bî-rehnümā 3038, Cān kuşına nefş olumaz kafes 4498, Çünkü müşge olıma hoşka hiçāb 6058, Nefssüz hem ‘aql, Olumaz re’îs 6101.

varıma- Varırmaz her ebter ü pür şekk herek 2347.

3. İsimlerle yapılan birleşik fiiller.

a. Yalın hâlinde

- aç- Açuñ iy tullâb ulü'l-elbâba bâb 4566, Maḥreminden ğayre açmaya, başar 2202, Epsem ol tevḥîdden açma ḥaber 3574, her biri birbirile açdı, kelâm 5826, Ol vezîr-i ḥesden aç yine maḳâl 2181, Keşf it kelâm-ı mantıķı vaḥdetden aç maḳâl 6304, Yâ Rab aç bizden saña sen manzara 1125, Mu'în utan şu günden kim kamu sır ser açısardur 6491, Ol nefes sermâye olur sūd açar 4517.
- aķıt- Kān aķıdur gözlerinden nār-ı şevķ 2930.
- al- Yine el alup aña rec'at kılur 5651, Pîr sizdi kıızı 'ışk almış hemîn 466, Menzil almaz gördüĝine meyl iden 2288, Yolda yatan menzil almaz tur öri 4841, İvmeg-ile menzili almaz kişı 5562, Mâl idüp İşār anı aldı satun 180, Cān gözün aç şu varaķdan al sebaķ 2831, Her varaķdan zevķ-ı Ḥaķ bul al sebaķ 4821, Dünyayı göz yaşlarından aldı sil 3082.
- at- Sen naşîb için bir adım iy ḥabîb / Atsañ adar biñ sentüñ-içün naşîb 357, Bir adım atmaz balçıĝa çoñar 489, Yâ ḥasedden fitneler atmaķ nedür 2728, Ḥarf atup bînî dutup çok ta'n urur 2017, Ḥabs-i cisme ḥaşm-ı hırşa müstemend / Oldılar çünkim każā atdı kemend 4789.
- az- Sû'-i zann idendür ekşer yol azan 2318.
- azdur- Belki o söz daḥı biter yol azdurur 2305.
- baĝla- Var tevekkül kıl deveñi baĝla berk 4696, Dir şehā yoluñda baĝladum bilüm 1614, Şöyle ferbih baĝlamış kaçd u beden 5753.
- baĝlan- Baĝlanur Mevlâ işiginde kemend 4318.
- baĝlat- Şıtmalı kişıye ḥummā baĝladan 436.
- ban- Fürķatı aĝusına bal gibi barmaķ banadur 6138.
- baş- Sen dem urduñ bu 'adem başdı kağem 3192, Ḥaķ yola toĝruluĝ-ıla baş kağem 3478.
- berkit- Muştafâ yolına kağem berkit 3991.
- bıraķ- Kālb ü rüḥuñ arasında ihtilāf / Bıraĝur emāre nefis ol kân-ı lâf 1484, Kır'a bıraĝurlar-ıdı şulḥ idüp 5110.

bil-	Üstühânsuzdur amân bilmez zübân 5381.
bile-	Dînüñe kaçd idüben dişin biler 2714.
bitür-	Niçe söz var bir bed iş bitürür 5511.
çağ-	Nâr-ı keşret cânına çağmağ çağar 2628.
çek-	Bu ol zamândur kim zamânlar sen ‘anâ / Şîh yolında çeküp olasın fenâ 3059, Çekdiler nâsütiyyetde ‘anâ 5006, Çekme baş emr-i mîr-i a‘lâdan 3860, Bahruñdan irse baş çeküp mevc-i kâf u nûn 4074, Hâğ yolında cümle çekdiler cefâ 5010, Dürîş cevri çek bulasın cebr-i hâş 5096, Çekdi balsuz cevri aru vü kıovan 6097, Gör ki bir çille dağı çekse gerek 3452, Ol çerâgâha çekkerdi dâyire 4407, Elüñi çek hayâl-i ‘uqbâdan 3859, Zılmı keşf itmege çekdi erbaîn‘ 3676, Ğuşşa çekme men senüñ kayduñ görem 690, Çekdi kırğ gün dağı halvet ol habîş 3455, Zılmı içre ki ol çeker bî-habt hat 5202, Ben bu niyyetde çekkerken intizâr 157, Va‘z ider geh geh riyâzetler çeker 2906, Yiyüben endîşe çek teşvişler 5289.
çevür-	Yüz çevürdi üstâ-yı dâñadan 3855.
çık-	Mîr kim emründen ol taşra çıkar 3416.
çıkar-	Tâ ki çıkara cigerlerinde baş 2355, Bâki hüblardan çıkarduñ şöyle ad 2019, Çille-ber-çille çıkar tâ ölesin 3430, Tîz anuñ cännini al taşra çıkar 3416.
dağ-	Bu selîme ad Aħmed dağdılar 1461.
depret-	Ķo nefis depretmege itme heves 87, Şer tolar cân şerre depretse zübân 5728.
di-	Ben dise kim loğma-i tezvîr için 4721, Ben diyen bulmaz işigünde necât 106, Sen ü ben dimekdür ortada hicâb 897.
dik-	Göz diküp yollara bakardı gözi 283.
dile-	Başımı top idüben ‘ışk-ıla meydân dilerem 3130.
div-	Yir diver başına topraklar koyar 5358.
dök-	Pâdişâh hûn ağlar-iken dökdi hön 400, Ķan döküp Ya‘küb arar vaşl-ı veled 24, Ķılduğınca meşy döker yire reşş 287, döker yaşın bâğ u râğ 4444, Yaş dökerler içleri âteş toluş 3074.
dutış-	Kendüden yig-ile pençe dutışan 2754, Ol kazâ-y-ıla yiter pençe dutış 5021.
düz-	Cümle şayd u şeyd düzmişler duzak 1458, Hîleler düzeyin irdükçe bilüm 1614, Niçe kim ma‘cün düzer dârü virür 630.

düş-	Çulçula düşer çemende bülbüle 1074, Teşne düşdi deşte ol şudan ırak 190.
eg-	Ahmede teshîr-ile egdi dehân 4210.
ek-	Yörüdügi yire yatlu tohm eker 1516.
erit-	Bî-murâd ol hâzrete var cân erid 1565.
geçür-	Nûh kim biñ yıl geçürdi rûzigâr 6495.
gel-	İtmezem hem giç gelüben hem cidâl 5690, Olmasa ne bî-per karşı gelen 3558, Od dâda zîde kim lâzım gelür 2870.
getür-	Getüreler halk Müsâya sevi 1611.
git-	Şular kim uşbu yoldan egri gitdi 6256, Söz uzak gitdi vü kaldı dâsitân 2223.
gör-	Sen de bir gör hâzır u gâyib kamu 958, Zûlmet-i ğarb-ıla bir gör nûr-ı şark 2626, Şem'-i nûr cem'gör tap mûma bak 1912, Kimseye âyine yüz görmez inan 4200, Kimseyi kendüñden ednâ görmegil 1037.
göster-	Yöri tiz tiz göster ol 'ahde vefâ 5145, Kısmetinden ğayr göstermezdi yüz 4930.
gözet-	Dâyimâ ednâ gözet nitekim âb 1038.
ır-	Dâmeninden ehl-i zevkuñ ırma el 2298.
iç-	Bî-nişân râğında içerler kadeh 1893.
idin-	Hakkı düşmen idinür ol bî-gümân 2751, Cüst ü cü hü idinüp görmez yuğu 6028, Rûh-ı 'Abdurrahîmi maħrem idin 3992, Kim büleñ od ili idinmez sipend 4287, 'Işk evinde şıdk idin hem sâyeñi 4992, Şeyh sırrın yoldaş idin iste Rab 137, 'Işk yolında şâd ol odın zâd idin 3079.
ir-	Ġâlib olup nefis 'akla irse halel 1215, Bulmadı nevbet irincek hiç amân 6496, Nebet irincek gör itdi mi qarâr 6495, Ruħşat irüp heâya Havvâdan 3852.
iriş-	Nebet irişdi çün itmege sefer 6498.
iste-	Nâgehân bir kem kul istese amân 6161.
çal-	İvenüñ ebter çalır dâyim işi 5562, Çalmaz esbâb u müsebbib içre fark 4693, Diye çalduñ hõr kanı ğayretüñ 4307, Çalmayasın tâ ki cânândan ırak 52, Çökürdi barmağımı çalmadı kamerde qarâr 3776.
çar-	Ol vezîri ki çarupdur fitneler 2300.
çaz-	Lîki anuñ yolına çazar çuyu 2403.

kazı-	Fitnesi yumurdadan yuñlar kazır 1624.
kes-	‘Atāñı kesme iy şāh-ı nāmdār şey’en-li’llāh 3161, Ephem ol çün u çerādan kes dilüñ 6385.
ko-	Şürete geldi adını kodı gül 2604, Her cünūna ad kodı zü-fünün 2868. Bī-ğaraž ko ‘ışk meydānına baş 1576, Gözine sürer ü başı üzre qor 5841, Cümlesi başına koydı hākler 3474, Bey‘ ko- ma ol aşşılı bāzārdan 4519, Kimse kör gendüme qor mı qab laqab 3729.
koy-	Burnsuz rusbī aña kim koya ad 2177, Baş koyup ortada cāndan tıydılar 1809, Başuma topraq koyup qaçum yola 5751, Yir diver başına topraqlar koyar 5358, Begleri yolında baş cān koydılar 2446, Ser koyup sırr-ı elesti söylesün 1393, Yirde baş koyup du‘ālar eyledi 306.
kur-	Hīle-y-ile kurasın maḥlūqa dām 2324, Av kurarken iviben unutduñ ev 2072, İ‘tikāduñ bülbüline kurma dām 2951.
kuşan-	Nürını nāra kuşanmışken kemer 3768, ‘Ömer kemer kuşanup şavq-ı şem‘ine oldı kamer 3786, ‘Ömer gibi kemer kuşan bu yolda 6253.
kop-	Nefs elinden qanda kim kopsa fesād 2385.
kopar-	Dürlü dürlü fitneler koparayın 1686.
oqış-	Qardaş oqışur hemān şeytān-ıla 632.
olın-	Diledük Türkī lisān-ıla beyān / Ohna māfaza ‘an ‘ayni’l-‘ayān 171.
otur-	Didiler naḥcīrler ephem otur 5141, Fāriğ otur ki saña gör üşte men 688, Rūḥ-ıla ḥalvet otursun şāh-ı qalb 1498.
oyna-	Her ki baş oynamağ ister-ise der-meydān-ı ‘ışk 726, dir eṭibbā cümle cān oynayalum 211, Hıdmetüñde oynayayın cān u baş 317.
şal-	Bu rübā dillere şalma sen ‘ilel 3094.
şan-	Kendüñi nesne şanup itme gurūr 1042.
şat-	‘Aybuñı şaklayuban şatmaq hūner 1678, Ğarra olup ḥalka şat- ma ma‘rifet 1097, Daḥı her mülhid muvaḥḥıdliq şata 1741.
şay-	Sen ara şayma ahūrı fāḥirin 4228.
şıt-	Zergerüñ şıdup ödi yandı odı 828, Aña uyanuq diyen ödler şıda 2038.
şındur-	Emr şınduruban oldılar zelīl 5943.

sür-	Çarşu vardı izine vü sürdi yüz 304, Yüz sürer başın etegine to- lar 4321.
tol-	Şun ferağ tolsun ol aqdâh-ıla rûh 47, Hakkı görmeyen göze tohsun kireç 2800, Cezb idüp şeh şeh gönli toldı keşmekeş 165, İhtiyârî ile ol zârî tolan 3242.
tur-	Gör kazâya çarşu turmağdan ne sūd 4742, Şevki mîzânında dil ol dur öri 3919, Yolda yatan menzil almaz tur öri 4841, Halk öñinde şöyle elif ol u toğru tur 6300.
ula-	‘İsâ yād olduğı yire cân ular 3369.
um-	Eyle olsa biz de Feyyâzı sened / İdinüp cūdından umaruz meded 72, İşiginde dād umardı Keykübād 80.
uzat-	Kimseye tūfî gibi uzatma dil 1096.
var-	Çarşu vardı izine vü sürdi yüz 304, Çarşu varursın taşā elüñde kedü 4740.
vir-	Şol ki biz ad virürüz mâ’ u meni 5929, Hılvet itsün nefse virmege ‘ana 3329, Od amân virdüğine dirler yalan 4296, Āteş-i çahrı saña virmez amân 5695, Cünd-i ‘akla cân içinde vir buşu 5372, Cân viren cevri itdügin minnet görem 1708, Mey-cüş şunsa vire ‘izâm-ı remîme cân 4445, Her dem ol Ğaf- fâr-ıla vir al dem 4333, Tā vire ol dem saña a’dâlar el 3714, Çankı iş el vire dir işüm budur 4160, İtseñ-e virmiş-iken el furşatuñ 4307, Cüy-yi cüdi çarğa virdi ‘ālemi 146, Nakşa gönül viren olur şermsâr 172, ‘İşk-ı Hakkā vir gönül merdāne ol 898, Gevherüñ aña gönül vir andadur 1159, Nefs ‘aklı olana virmez ğurür 2275, Virme halkuñ i’tikādına halel 2926, Zāhirā şeytān gibi iğvā virür 1735, Fi’l-i cehd ile vire aña infi’āl 4601, Virmedi inşāf görüp ‘ibreti 4280, Sākin olmaya işi virmedin uç 2885, Kendü kendüye virür işkenceler 4673, Birine geç bunı dir virür öğüt 2512, Zālimüñ zulmına kim virse rızā 1018, Şu kim virdi kazāñ-ıçun rızā iy zulmetüm zav’ı 2856, Rab rızāsına rızā vir rüz u şeb 3176, Vir şalavātî eşrûfû’s-sādāt 123, ‘İzzet ile tūfiye virdi selām 1082, Hakk-durur bu gönlüme kuvvet viren / Geh za’if idüp gehi şevket viren 181, Rahtı saç taht u tāca vir tārāc 3446, Gāhi geh çıkara vü ta’līm vire 3016, Cāna vir tecliyē vü maḥcūbdur 3674, Ol kadar kim virür aña terbiyet

yağ-	3006, Sâkin olmaya işi virmedin uç 2885, Her ne yüzden gözleseñ virürdi yüz 5333, Luḫfî ḫaşı ḫaşı virür zübân 2683.
yar-	Görür ol ḫıflı oda bād adın yaḫar 4150, Ol fenâ nārına zühdi yaḫalar / Ad hem taḫvāya fetvā yaḫalar 4589.
yaş-	Bir ḫılı kırık biñ yarar eşḫâb-ı ḫâş 1769.
yırt-	Bu nefsiñ ḫatıdır yası yasaḫ yaşmaḫadır yası 1775.
yi-	Perde-i ney perdeler yırtar müdâm 43.
yitür-	Şu kesildi şanuban ḫiç yime bāk 1363, Küfr-i ni‘met oluban burnuñ yime 2198, Virüp içmeg ü yimek yimek emek 1379, Rızḫ-ıçun endîşe yiyüp çekme derd 355, Dāyimā endîşe yimek rûḫ-ıçun 2152, Küfrdür Rezzāk öñinde yise ḫam 356, Pîr dir ki men seniñçün ḫam yirem 690, Ger şacıñ gibi perîşân ḫılasın ḫam yimezem / Gözüñ ebrin maḫar-efşân ḫılasın ḫam yimezem 3127, Ben diyüp benlikde ḫuşşa yidüḫüñ 5662, Bî-emek yoḫ aña il ḫaydın yimek 1939, Dirler iy begler bu ḫaydumuzu yiñ 5504, Aracı let yir ḫaçan ḫopsa savaş 331, Zarr elinden let yise dir ḫaḫ vurur 2734, Āhen kim ol āyinedār elinde şayḫal yimeye 2140.
yöri-	Niçe söz var biri biñ baş yitürür 5511.
yu-	Bir zamân bu dünyâda giryân yöri / ‘Āḫibet ‘uḫbâda ḫoş ḫandân yöri 6317, Tek yöri ḫavḫâyı ortadan götür 1539, Cümleoldur şeksüz ü sen yöri tek 3937.
	İç yüz yumaz işe başsuz ḫişi 2441, Şüreti şu sîreti oldı çü tuz / Ne tuz oldı ol ne ḫöd yur şuya yüz 1544.

b. İyelik eki alan isimler ile yapılan birleşik fiiller

aḫ-	Gördüḫine göñli aḫanlar böyledür 879, Göresin n’ola aña göñli aḫan 2337.
gör-	Ḫuşşa çekme men seniñ ḫayduñ görem 690, Her biriñüz kendü ḫayduñuz görüñ 3145.
ḫal-	Kendüyi maḫv ide adı ḫalmaya 1565.
ḫo-	‘İşḫ añıncaḫ yüregi tıḫuñ ḫopar 3560.
şıdur-	Şıdur ödüñ su‘üd it oduñdan 2708.
şol-	Yüzi şolmuş gözleri ḫolmuş idi 284.
ḫol-	Yüzi şolmuş gözleri ḫolmuş idi 284.
yu-	Var vazîfeñden elüñ yu geç otur 5755.

c. Yükleme hâli ekini alan isimler ile yapılan birleşik fiiller

aç-	Azgın açup âdeme itse cevâb 1078, Ten gözinden hâbını açsun gice 1913, Çün kazâ 'aksine açdı fâhını 4778.
al-	Tîz anuñ cânını al taşra çıkar 3416.
avla-	Ṭūṭiyi dutar yuvasın avlaya 3021.
bağla-	Ḥidmete bağlayup bilin tağlayup için 219.
bul-	Bağ vezîre dağı var sen sini bul 3466.
dir-	'Aqluñı dir kendüñe gel iy ağı 6121.
döndür-	Yüzüñi döndürme çün bulduñ delîl 493.
dut-	Bâṭıluñ 'aksin dutanlar oldu pāk 2410, Ol zamān kim kazâ gözün dutdı 4763.
dür-	Ḳalanınuñ defterin dürmek gerek 2440.
düz-	Girme meydāna yarağıñ cümle düz 3715.
eg-	Gör o murdār Aḥmede ağzın eger 4198, Ma'lūm oldu diyü yüz yüzün eger 3293.
kap-	'Aqlını kapar anı eyler helāk 1434.
ko-	Ḳıymetin mi ḳor uşanmağ-ıla zer 3696.
şal-	Ḳevki yoğ taḳlîd-ile başın şalar 1454, Servi sūfî gibi şalmaz başını 2660.
tağla-	Hidmeti bağlayup bilin ü tağlayup için 21.
uzat-	İy hümām uzatma sözi vesselām 3324.
vur-	Ağlayup yüzini vurdı mescide 247.
yu-	Evvel özind en elin yusun ḳosun kendüzini 726, Elüñi yu ziyān u sūduñdan 2714.

d. Yönelme hâli eki alan isimlerle yapılan birleşik fiiller

bağla-	Cān biline bağlayaym biñ kemer 316.
bat-	Olan ol 'illetde batar devlete 470, Nevḥasından batar âdem rahmete 1075, Tā ki bata şoḥbetinden şıḥḥate 402.
çav-	Od yandurduḳça a'lāya çavar 3298.
çek-	Çün kenāra çekdi ol davşanı şîr 6141.
düş-	Bendine düşdi bu flüñ şāh at 2823, Sen gümāna düşme itme sū'-i ḳan 968.
gel-	Ḳıışsayı başına gelen yig oğur 410, Kendü başına gelendir bil ḥakīm 411, Cisme gelmedin henüz ol ṭıfl-ı cān 4786, Her biri güftāra geldi ḥoş faşîḥ 5843, Kendüñe gel gönlüñi virme aña

	2832, ‘Aqluñı dir kendüñe gel iy ağı 6121, Qo bu mi‘yārı özüñe gel i yār 4292, Qo vezīri begleri sen saña gel 3383, Sen saña gel yōri yilme dōrt yaña 4984, Şūrete geldi adını qodı güil 2604, Çün zuhūra evvelā geldi qalem 10.
getür-	Diline getüre her dem nāmını 513.
gir-	Qanda ele girür çü pervāz urdı kuş 3469, Hālvete girdi buları kıldı def 3073, Sü‘-i zann idüp saña işme gire 2330, Eyleyüp terk-i vañan girdi yola 782, Çünki girdi yola hargūş-ıla şīr 5976.
ilt-	Zōr-ıla işi başa iltmez kişi 1871.
ir-	Fūrkat içre qadre irdi nāgehān 183, Qadre irdi oldı dilekler revā 281, Çün münācāt-ıla necāta irer 112.
iriş-	Tā o şöhbetden irişe şihhate 805.
qal-	Ada qalan yār ilinden yād olur 1303, Qāla qalur hālden tuymaz qoñu 2998, Kim anı gören kişi qaldı taña 245, Şanmasañ sini gören qala taña 2834.
qatıl-	Hādde gir süriye qatıl iy yuva 4416.
qıy-	Başa vü cāna qıyar şeytān-ıçun 1626, İhtilāfdan kendü başına qıyar 1613, Başı meydānda qoya cāna qıya 2891, Cāna qıyar şanma cism ü şekli qor 482, Emr ü nehyinde qıyarlar cāna hālk 2359, Hālvet içre kendü cānına qıyar 2884, Göze Kıyduğı odur nā-mahreme / Baquban kesb itdügidür malzeme 1631.
qo-	Başları üzerine qorlar öpüp 1798.
qoy-	Qulağuma qoymazam hīç söyleme 5727.
şal-	Kendüñi dürlü belāya şalasıñ 3170, Qırmağ ister ili ol oda şalup 4084.
sür-	Her ne kim isterse ol ‘aksine sür 2530, Biñi bir gör baş sür endişeyi 3545, Gözine sürer ü başı üzre qor 5841, Tañlıbāz-ı ‘ışkı qak meydāna sür 2392.
tol-	Hāqqı görmeyen göze tolsun kireç 2800.
ur-	Evvelā kendüñi bir mīzāna ur 3716, Yüzüñe urur be-küllī varuñı 3704.
var-	Meşveretsüz başa varmaz hayr u şer 5308, Ya‘nī taqvādan o fetvāya vara 3016.

vir-	Adı bâda vir şād ol 3984, Adı yıllere virüp yıkmağ gerek 39, Tā ki 'İsâyîleri virem sile 2413, Cümle virt târâca senlik rahtını 2698, Cünd-i 'ışka vir bizi yağmalara 1149.
yağ-	Dîn gülistânın ocağa yağıdılar 1461, Oda yağ diyici ol şeytândur 4304, Biñ hicâb oda yağar bir âh-ı 'ışk 112, 'ışk yüz şularını oda yağar 1156.
yağıl-	Duda beñzeyüp oda yağıdılar 4476.
yan-	Odlara yanar zemîn ü âsümân 577.
yandur-	Nûrı şevkı Tûrı nâra yandurur 1396.

e. Bulunma hâli ekini alan isimlerle yapılan birleşik fiiller

bul-	Ağda bulduğun qarada bulmadun 2622, Almasa oldur başın elinde bulan 3558, Başlarını ellerinde buldılar 3833.
çal-	Yaz bi'yi dise dimez bi'de çalam 3209, Hamûş olup murâka-bede çaldı bî-keâm 4443, Yolda çalmağdur anuñ âhir işi 434, Yolda çalma kâhel ü bî-şükr ü şabr 5422.
çoy-	Başı meydânda çoya câna çıya 2891.

f. Ayrılma hâli ekini alan isimlerle yapılan birleşik fiiller

aş-	Şaşı şaşkunı hû başından aşar 1549.
çık-	Çıkdı başdan halk derpâyın kovar 6094, Çiziden çıkar u men-zilden uzar 1629, Nitekim elden çıkarur ni'meti 4835, Tohm yirden çıkup eydür yâ Ahad 6353.
çıkâr-	Dilerem halkı yolından çıkaram 4387, Nitekim elden çıkarur ni'meti 4835.
geç-	İçmez illâ kendü cânından geçen 2307, Sırrı açmak cândan geçmek gerek 2638, Düşdi bî-höd oldı kendüden geçüp 176.
ır-	İder ider ili yolından ırar 2190.
ço-	Aşl fer'ün komaz elden bendini 4479, Didi kodı mini yoldan uşbu bend 6055.
çop-	Görenün yüregi yirinden çopar 4627.
şal-	Bî-naşib iyer şalup yoldan şalib 962.
şap-	Yolda yürürem şanur yoldan şapar 1275, İşi yoldan taşra şapmağdur anuñ 6117.
yil-	Uyuban yoldan yilüp yile yiler 1784.

g. Eşitlik hâli eki alan isimlerle yapılan birleşik fiiller.

git- Zālīm oldur nefsi şavırınca gider 3675, Zāhirā şeh dīni veŋince
gider 1602.

**VIII. TÜRKÇE KELİMELERİN YABANCI GRAMER KURALLARINA GÖRE MEYDANA
GETİRDİKLERİ YENİ KELİME VE TAMLAMALAR**

Bu kelime ve tamlamalar dilimizin iç tarihi bakımından önem taşımaktadır. Gerçekte bu şekilde kelimelerin alınması ve yeni tamlamaların yapılması dilimizin başka dillerle olan ilişkisini onları ne derecede benimseyip benimsemediğini de ortaya koymaktadır. Ancak bu şekilde ortaya çıkan kelimelerin dilde yer alan galatlar arasında da önemli bir yeri vardır. Biz üzerinde çalıştığımız eserde karşılaştığımız örnekleri aşağıda vermeyi uygun bulduk.

A. KELİMELER

1. “-be-” ile tekrar

diz-be-diz Diz dize

Cān u dilden otururlar *diz-be-diz* 692

2. “bī-” ön eki ile

bī-bal Balsız

Gör meges bī-bal kılmaz bāl-i şak 3757

bī-emek Emeksiz, emek çekilmeden, işsiz

Bī-emek yok çün aña il kaydın yimek 1939

bī-ķap Kapsız

Bir olur ger biñ ola *bī-ķap* āb 3526.

bī-ķekk ü yalan Yalansız ve şüphesiz

Ehl-i Hāķķuñ ‘ahdi *bī-ķekk ü yalan* 719

3. “var” ve “veş” benzetme sıfatı ile yapılanlar

at-vār At gibi

Çünkü gündüz ola cānuñ at-vār 1955

Od-veş Ateş gibi

Od-veş ider ğazab içinde cūş 5702

4. “misāl” ve “şifat” kelimeleri ile yapılan birleşik benzetme sıfatları

Davşan-mişāl Tavşan gibi

Hālūmi bilürem ol *davşan-mişāl* 5690

Şu-şîfat Su gibi
Min-ledün toptolu olsun şu-şîfat 5087

B. TAMLAMALAR

1. İsim tamlamaları

arşlan-ı dîn	Dinin arşlanı 5220
at-ı 'ışk	Aşk atı 488, 489
at-ı 'aql	Akıl atı 582
bay-ı genc	Hazine sahibi 6271
burak-ı gönül	Gönül burakı 3596
cemî'-i yir ü gög	Gökün ve yerin hepsi 3806
ceng-i sin ü men	Sen ben kavgası 6481
dūd-ı od	Ateşin dumanı 1640
enbâr-ı gönül	Gönül anbarı 1851
envâr-ı güneş	Güneşin ışıkları 1423
fi'l-i od	Ateşin işi 4312
gemi-yi rûh	Ruh gemisi, beden 5075
gülrâr-ı korhu	Korkunun gül bahçesi 3035
havf-ı baş	Çıban korkusu 5341
'ıyş-ı bal	Balın yenmesi 2856
ķaygu-yı saķam	Hastalık derdi 691
ķorhu-yı baş	Can korkusu, baş derdi 701
ķorhu-yı ser	Baş korkusu, can derdi 5750
ķul-ı ğül	Şeytanın kölesi 3175
ķum-ı ruķum	Sayıların kumu 5391
luţf-ı şu	Suyun cömertliği 5736
nâyib-i ol Kirdigâr	O Allah'ın nayibi 1980
nūr-ı berrāk-ı güneş	Güneşin berrak ışığı 2095
nūr-ı gice	Gecenin rengi 5630
nūr-ı gün	Günün aydınlığı 5621
nūr-ı gündüz	Gündüzün aydınlığı 5629
nūr-ı güneş	Güneşin ışığı 1982, 3905
od-ı caħīm	Cehennem ateşi 1462
od-ı cühüd	Yahudinin ateşi 4374, 4424
od-ı hevā	İstek, arzu ateşi 4270
od-ı iştiyāk	Arzu ateşi 397, 2958

od-ı şabr	Sabır ateşi, ateşe benzeyen sabır 3260
rahm-i ana	Anne karnı 3218
reng-i gün	Günün rengi 5630
şagrağ-ı Hâk	Hakkın kadehi 1918
sancağ-ı dîn	Dinin bayrağı, sancağı 1372
şifat-ı od u şu	Ateş ve suyun niteliği 4368
şüret-i şu	Suyun yüzü 5806
şükr-i ağız u tudağ diş ü boğaz: ağız, dudağın, dişin ve boğazın şükrü 2207	
şükr-i dil:	Dilin şükrü 2208
şükr-i yüz	:Yüzün şükrü 2211
taş-ı kân	Maden ocağının dışı 1158
temşil-i at	At hikâyesi 5592
terk-i baş u cân	Baş ve candan geçme 2345
terk-i burun	Burunu bırakma, burundan geçme 1634
tıfl-ı hece	Hece çocuğu 5630
tîzî-yi yüz	Yüzün güzelliği, keskinliği 4283
tolığa-yı ‘aql	Akıl migferi 2388
zerre-i ol şems	O güneşin zerreciği 536

b. Sıfat tamlamaları

ağu-yı delü	Keskin zehir 1230
bal-ı bî-belâ	Belâsız tatlı 1370
enâr-ı şağ	Çürük olmayan nar 3699
girdigân-ı boş	Kavız, içsiz, içi boş ceviz 1343
şahrâ-yı düz	Düzlük kır, sahra 3580

SÖZLÜK

-A-

'ābd (Ar.)	kul, köle 2200, 2373, 2374, 3175, 6494
'ābd-i menāt	puta tapan 4453
abdāl (Ar.)	derviş 1145
ābdār (Far.)	parlak 2225, 6404
'Abdurrahīm	Muiniddin bin Mustafa'nın şeyhi, 62, 67, 115, 2099
'abeş (Ar.)	kınama, boş saçma, kötü 1066, 4814
'abeş itme-	kınamamak 1066
ābigīne (Far.)	billur, ayna 1244
ābigīne-ṭab' (Fars. Ar.)	ayna huylu 1243
'ābid (Ar.)	kul, köle 4275, 4373
'abīd (Ar.)	kullar, köleler 1834
'abīr (Ar.)	güzel kokulu bir ilaç terkibi 2874
ābisten (Far.)	yüklü 1925
ābisten-şifat (Far. Ar.)	yüklü gibi 1925
'abūs (Ar.)	somurtkan 6165
'aceb (Ar.)	1. acaba 3046, 5468 2. tuhaflık, acayıplık 16, 1113 3. garip, tuhaf, acayıp 454, 2203, 4286, 5765, 6510
'aceb olma-	şaşılmamak, taaccüp edilmemek 16
'aceble- (Ar. Tr.)	şaşmak, kınamak 4400
'acel (Ar.)	acele, çabuk 2437
'acele (Ar.)	çabuk, acele 1199
'acem (Ar.)	Farsça, acemce 173
acı	1. tatlı olmayan, acı, 408, 1225, 1325, 3889, 4012 2. sızı, acı eziyet verme 1616
acı-	merhamet etmek 1711
acıt-	incitmek, canını yakmak 4013
'acīb (Ar.)	tuhaf, garip, acaib 6, 1514, 5604
'āciz (Ar.)	gücü yetmeyen, zavallı 531, 1826, 6527
'acle (Ar.)	acele, çabuk 2380, 2397
'acle kııl-	acele etmek 2380
'acz (Ar.)	güçsüzlük, zayıflık 220, 225, 2508, 2908, 3274
aç	aç, tok olmayan , 333, 542, 2021, 3349, 3748
aç-	1. açmak 94, 152, 282, 3935, 4678 2. aşikâr etmek , örtüsünü kaldırmak 230, 1679, 3239, 5438 3. söylemek, 40, 99, 706

	4. tutmak, açmak 3
açık	dert, ızdırıp 4016
açıl-	1. açılmak, kaldırmak 874, 1568, 5451, 5452, 6231 2. aşikâr olmak, ortaya çıkmak 25
açlık	aç olma, açlık hali, açlık 3583, 4013, 4014, 4135
açma-	1. kapalı tutmak, açmamak 3083, 3441 2. söylememek, ifşa etmemek 193, 580, 711
açuk	açık 983, 1671
ad	1. isim, ad, 1571, 1864, 2019, 2820, 3342 2. ün, şöhret 39, 631, 1564, 1872, 3984
ad dağ-	ad vermek, isim koymak 1461
ad eyle-	ad koymak 1934
ad ko-	isim vermek, 21, 2604, 2868, 4218
ad koy-	ad komak 2177
ad vir-	ad koymak 5929
ad yak-	ad vermek 4151, 4589
ada kal-	adı bugünlere kadar unutulmayan 1303
ad çıkar-	şöhrete kavuşmak, iştihar etmek 2019
adı bāda vir-	şan ve şöhretten sıyrılmak, 3984
adı kalma-	unutulmak 1564
adı yıllar vir-	şan ve şöhretten vazgeçmek 39
‘Ād (Ar.)	Hud peygamberin kavminin adı 4375, 6046
a‘dā (Ar.)	düşmanlar, 1770, 1778, 2386, 3714
ādāb (Ar.)	edebler 323, 362, 951, 6020
a‘dād (Ar.)	sayılar, adetler, 2588, 3528
adağ	adağ, nezir 1805
ağall (Ar.)	çok sapık 1215, 3394
‘adāvet (Ar.)	düşmanlık 2752, 4336, 5270, 5498, 5786
‘add (Ar.)	sayı, hesap 194, 119
‘add it-	saymak, hesaba katmak 2433
‘aded (Ar.)	sayı, hesap, 1533, 2574, 3542
ādem, adam (Ar.)	1. İlk yaratılan insan, Hz. Adem 10, 23, 2109, 2112, 5910 2. insan, adam 86, 106, 411, 1137, 2381, 2818, 3950, 4324
ādem-şifat (Ar.)	insan gibi, insan sıfatlı 684, 1213, 2818
‘adem (Ar.)	yokluk 1907, 2758, 3192, 3478, 4997
‘adem kıl-	yok etmek 4997
ādemī (Ar.)	1. insan, kişi, adam, insan oğlu 56, 621, 3314, 4845, 5466 2. ey insan 3321
‘Aden (Ar.)	incisiyle meşhur bir memleket 58, 3270, 5100
‘ades (Ar.)	mercimek 336

'âdet (Ar.)	âdet, örf, 2563, 6140
adım	adım, 1845, 1930, 2288, 5839
adım at-	adım atmak, yürümek 357, 489
'âdil (Ar.)	1. adaletli olan Allah 1831 2. doğruyu gözeten, hakka riayet eden 82, 5245, 6189
'adîm (Ar.)	yok olan 6273
'adl (Ar.)	1. doğruluk, adalet 2161, 2653, 3177, 4675, 4968 2. iyilik, hakkaniyet 3562
'adl it-	adil davranmak 1011
'adū (Ar.)	düşman 4738, 5281, 5498, 6120, 6121
âfāk (Ar.)	ufuklar 49, 96, 198, 151
âfākî (Ar.)	afakî 2181, 3036
âfât (Ar.)	belâlar, musibetler 1058, 2570, 3810, 3933, 6072
âferîn (Far.)	aferin, bravo 560, 6434
âfet (Ar.)	bela, musibet 1052, 1793, 2056, 2430, 3586
âfitâb (Far.)	güneş 50, 280, 392, 3540, 3895
'âfiyet (Ar.)	sağlık, esenlik 4493, 6322
âfiyet bul-	iyileşmek 4493
'afv (Ar.)	bağışlama, affetme 102, 347, 2584, 4212
'afv it-	bağışlamak 347, 4212
'afv ol-	bağışlanmak 102
ağaç	1. ağaç 1774, 2664, 4846, 5363, 6350 2. ağaçtan, ağaçtan yapılmış 3711, 3712
âgâh, âgeh (Far.)	haberdar, bilgili, uyanık 1848, 3084, 3260, 5255
âgâh eyle-	haberdar etmek, haber vermek 5360
âgâh it-	uyandırmak, haberdar eylemek 5747
âgâh kıl-	uyandırmak, haberdar etmek 1148, 3432
âgâh ol-	bilmek, uyanık olmak 3260, 5973
âgâhî (Far.)	uyanıklık, haberli ve uyanık olma 3264, 5860
âğâz (Far.)	başlama 160, 5, 483, 591
âğâz eyle-	başlamak 160, 483
âğâz kıl-	başlamak 591
âğâz ol-	başlanmak 5
ağdur-	geçirtmek 6265
ağır	hafif olmayan, ağır 6065
ağız	ağız, dehan 2030, 2207, 3102, 4700, 5362
ağız aç-	söz söylemek 1078
ağzını eg-	dudak bükme, alay etmek 4198
ağla-	ağlamak, inleyerek gözyaşı dökmek 2, 247, 1028, 1100, 4226
ağlâl (Ar.)	zincir 2707

aġu	zehir 978, 1230, 1436, 3822, 5356
aġu-yı delü	keskin zehir 1230
aġyār (Ar.)	başkaları 2889, 2435, 4319
āh (Far.)	acı acı bağıрма, ah, vah 216, 109, 833, 3468
āh eyledici	feryad ettiren, inleyen 1571
āh it-	feryad etmek 223, 3087, 5949
āh itdür-	ah çektirmek, zulmetmek 2828
āh u vāh	yanıp yakılma 2176, 3475
āh u zār	inleyip sızlama 216, 3188, 4253
aġad (Ar.)	1. Bir olan Allah 54, 24, 103, 119, 1810 2. tek kimse, 2573
ahāli (Ar.)	insanlar, halk 118
aġbāb (Ar.)	dostlar 4801
aġbār (Ar.)	haberler 769, 1514, 3782
‘ahd (Ar.)	söz verme, 717, 4025, 5119, 5527, 6239
‘ahd eyleme-	anlaşmamak 4662
‘ahd it-	söz vermek, anlaşmak 3249
‘ahd kıl-	sözleşmek 5109
āhen (Far.)	demir 2140, 2266, 4038, 4344
āheste (Far.)	yavaş 5319, 5568, 6054
āheste eyle-	yavaşlatmak, kösteklemek 6054
aġfā (Ar.)	en gizli şey 131
aġı, aġī (Ar.)	kardeş 195, 527, 593, 1888, 2952, 4208
āġir (Ar.)	sonunda 824, 2110, 2532, 2826, 4760
āġir-endişlik(Ar.Far.)	sonunu düşünmek 2535
āġiret (Ar.)	ahiret, öteki dünya 1194
āġirīn (Ar.)	sonra gelenler 15, 1587, 6428
aġkām (Ar.)	hükümler, emirler 37, 3418, 3419, 6225
aġkem (Ar.)	en çok hükmeden 3992
aġlāk (Ar.)	insanlardaki iyi ve kötü huylar 92, 2116, 4913, 4996,
aġlāk-ı ġamīde	övlümüş, beġenilen ahlak 1200
aġlāk-ı zemīme	yerilmiş, kötülenmiş ahlak 1200
aġmak (Ar.)	bön, akılsız, ahmak 19, 1547, 5431, 5700, 5724
Aġmed (Ar.)	Hız. Muhammed’in ismi 21, 68, 892, 2309, 5409
aġmedī (Ar.)	Hız. Muhammed’in dininde bulunan, müslüman 1463, 3814, 5419
aġşām (Tr. Far.)	akşam 3548, 3549
aġter (Far.)	yıldız, 767, 2798, 3910, 5443, 6016
aġterān (Far.)	yıldızlar 6527
āhū (Ar.)	ceylan 852, 1172, 2074, 2077, 5109
āġūr (Far.)	ahır, dam 4228, 4229

aḥvāl (Ar.)	haller, durumlar 127, 266, 440, 1004, 2292
aḥvallık (Ar.Tr.)	şaşılık 1535
aḥvel (Ar.)	şası 1536, 1568, 1596, 2542, 6063
aḥvel kıl-	şası etmek 1556
aḥvel-veş (Ar. Far.)	şası gibi 1554
aḥyār (a.)	iyi ve faziletli olanlar, hayırlı kimseler 3771
aḥ, aḡ	1. ak, beyaz 217, 1244, 2622, 2658, 3380, 3652, 6216, 6293 2. kör 5818
aḥ it-	kör etmek 5818
aḥda bulduḡın ḡarada bul-	istediḡine, arzusuna kavuşmak 2622
aḥ-	1. akmak, dolup dışarı taşmak 62, 1039, 3885, 5399, 5859 2. kapılmak, meyl etmek 2289
a'ḡab (Ar.)	neticeler, sonlar 4256
aḡall (Ar.)	daha az 1101
'aḡarib (Ar.)	akrepler 600
aḡbah (Ar.)	en çirkin, en kötü 3660
aḡça	para, akçe 1865
'aḡd (Ar.)	1. şeker 1299 2. düğüm, düğümleme 2578
aḡdah (Ar.)	kadehler, bardaklar 47, 889, 2660, 3055, 6427
aḡdām (Ar.)	ayaklar 6353
aḡdes (Ar.)	en kudsî, çok azîz ve pek kıymetli 5501
'aḡibet (Ar.)	netice, son, sonunda 140, 2165, 2533, 3300, 4826
'aḡibet-endîş (Ar. Far.)	sonunu düşünen 5041
aḡıt-	akıtmak, dökmek 3476, 4234, 6172
'aḡîk (Ar.)	kırmızı renkte değerli bir süs taşı 5100
'aḡîl (Ar.)	akıllı, akıl sahibi 19, 6059
'aḡîl (Ar.)	akıllı 2260
'aḡl (Ar.)	akıl 118, 2217, 3257, 3862, 5888
'aḡl-ı küll	herşeyi kavrayan akıl 3257
'aḡl-ı ma'aş	geçim düşüncesi, yaşamayı düşünen akıl 1948, 1953
'aḡl-ı ma'aşî	yaşamaya, dünyaya ehemmiyet veren akıl 2247
'aḡlını dir-	aklını başına almak, kendine gelmek 6121
'aḡlını ḡap-	delirtmek, aklını almak 1434
aḡlık	beyazlık 2231
'aḡlsuz (Ar.Tr.)	budala, ahmak 4868, 5376
'aḡreb (Ar.)	akrep, kuyruḡu örü 2090, 4659
'aḡreb-şıfat (Ar.)	akrep gibi 1308
aḡreb (Ar.)	en yakın 4801, 5020
'aks (Ar.)	1. görüntü 6084, 6088, 6144

	2. zıt, karşı, muhalif 1200, 2068, 2394, 4197, 4778
‘aks it-	görüntü vermek, aksetmek 2483
‘aks ol-	tersine dönmek 4289
‘aksin dut-	zıddını yapmak 2410
‘aksine sür-	aksine, tersine gitmek 2530
‘aksince (Ar. Tr.)	tersine, zıddına olarak 2408
akşak	topal 4810, 4811
akşak olmaçlık	topallık 4811
aķtāb (Ar.)	kutuplar, veliler, erenler 372
‘akūr (Ar.)	kudurmuş, kuduz 2496, 3543, 4320
akvāl (Ar.)	sözler 127, 2292, 2309, 2436, 2858
akvāl ü ef’āl-i Nebī	Hz. Muhammed’in sözleri ve işleri, sünnetler 127
al-	1. almak 185, 1526, 2345, 3293, 6099
	2. ele geçirmek, fethetmek 1371, 2393
	3. gidermek 681, 3004, 3013
	4. almak, bulmak 2080
	5. bürümek, götürmek 3082
	6. farzetmek 1324
	7. karşılık vermek
al	1. al, al renk 2711, 6293
	2. hile, düzen, tuzak 3350, 4262, 4605, 5525, 6513
al eyle-	hile yapmak, oyun etmek, kandırmak 4603
āl (Ar.)	sülâle, soy 124, 414, 986, 3074, 6500
ala	iz, işaret, alâmet, bellilik 3950
a’lā (Ar.)	en yüksek, en yüce, en büyük , 380, 968, 1037, 2801, 3309
‘alāmāt (Ar.)	nişanlar 680
‘alāyık (Ar.)	alākalar, ilgiler 1949, 6092
alda-	aldatmak 1808, 5367, 6238
aldan-	aldanmak 1771
‘alef (Ar.)	yem, gıda, yiyecek 808, 809, 816
‘alem (Ar.)	nişan, bayrak 2475, 3194, 4075
‘ālem (Ar.)	dünya, kâinat 1214, 2023, 3192, 3902, 6116
‘ālem-i ecsām	bedenler, cisimler âlemi 2764, 2765
‘ālem-i kübrā	en büyük âlem, insan-ı kâmil 3120
‘ālem-i mahşūş	mahsus âlemi 2624
‘ālem-i ma’nā	mana âlemi 2721
‘ālem-i mişāl	âlemlerin en genişidir. Âlemlerin hepsinde bulunan her şey bu âlemde görünür.3397
‘ālem-i nāsūt	insanlık âlemi 2767
a’lem (Ar.)	çok bilen 3992

'âlemîn (Ar.)	âlemler, dünyalar 67, 365, 1816, 2097
âlet (Ar.)	vasıta, alet 286, 1345, 1745, 2430,
alın	alın 1552
alın-	1. aldanmak 4262, 4604
	2. katedilmek, vasıl olmak 6111
'alî (Ar.)	1. Hz. Ali 32, 130, 2935, 5565
	2. yüksek, yüce 2787, 5964, 6303
'alî-himem	himmeti yüce olan, yüce yardımcı 2457
'alî-himmet	himmeti yüce, yüce yardımcı 2458
'alîl (Ar.)	hasta, sakat 1111, 5705
'alîl ol-	hastalanmak 1111, 5705
'âlim (Ar.)	bilgin, âlim 82, 3794, 5461, 6066
'Âlîm (Ar.)	her şeyi hakkıyla bilen Allah 1824, 3509, 5910
Allah (Ar.)	Allah, Tanrı 103, 109, 1642, 2954
'Allâm (Ar.)	1. çok bilen Allah 1821, 5797, 5920
	2. çok bilen, çok âlim 3120, 5673
'allemü'l-esmâ	isimlerin bilicisi olan Hz. Adem 5922
almas (Rum.)	elmas 3105
alt	alt 426, 623, 1457, 5071, 5256
altı	altı 813, 1989, 2352
altı yüz biñ	altı yüz bin 2515
altın	altın 426, 538, 5071
alu	aciz, zavallı, güçsüz 6485
âlûze (Far.)	aluze 969
'âm (Ar.)	1. halktan olan kimse 7, 3181
	2. umumi , herkese ait 43, 1010, 3202
'âm it-	umumileştirmek 1010
'âm ol-	umumileşmek, genelleşmek 1141
a'mâ (Ar.)	kör 1149, 1657, 3114, 4496, 6203
âmâl (Ar.)	emeller, istekler 2851, 6247, 6477
a'mâl (Ar.)	işler, ameller 1848, 2155, 5069, 5320, 6477
amân (Ar.)	1. başıslama 915, 4627, 5695
	2. fırsat 116, 4296
	3. korku 5381
	4. çare 6496
amân bil-	korkmak 5381
amân bul-	emniyete ermek 3781
amân bulma-	çaresiz kalmak 6496
amân iste-	yardım dilemek 6161
amân vir-	başlamak 4627, 5695

amān vir-	fırsat vermek 166, 4296
a‘mār (Ar.)	ömürler 3778
‘amd (Ar.)	kasdetme 5483
‘amed (Ar.)	direk 2449, 5571
‘amel (Ar.)	1. iş 93, 1560, 5321 2. ibadet, taat 2217, 3253, 3404
‘amel it-	iş yapmak 2491
‘amel kıl-	ibadet etmek 2257, 6067
‘āmī (Ar.)	avama mahsus, halka ait 1217, 3749, 4808
‘amīk (Ar.)	derin 189, 3066
‘āmil (Ar.)	1. ibadet sahibi, iş işleyen 82, 981, 6066 2. sebep 4355, 5246
‘āmil ol-	iş yapmak, işlemek 6066
‘āmil ol-	sebeb olmak 4355
āmīn (Ar.)	Ya Rab duamızı kabul eyle 375
āmīn eyt-	amin demek 2012
āmīr (Ar.)	emr eden, amir 3579, 3581
‘ammāreke‘llāhu(Ar.)	Allah ömrünü uzun etsin 3778
‘amm (Ar.)	amca 3988, 4859
‘amr (Ar.)	Amr u Zeyd 1545, 4508
‘amū (Ar.)	amca, arkadaş 198, 1535, 2311, 3231, 6121
añ-	anmak, hatırlayıp dile getirmek 46, 1865, 3133, 3560, 3770
aña	ona 265, 513, 1927, 2029, 3006
ana	anne, valide 292, 2815, 3218, 4088, 4437
‘anā (Ar.)	zahmet, güçlük 361, 3059, 3215, 3329, 3431
‘anā çek-	eziyete, sıkıntıya katlanmak 3059, 5006
‘anā vir-	zahmet etmek, sıkmak 3329
anaç	anaç 429, 431
analık	annelik 4112
‘anaşır (Ar.)	unsurlar, elemanlar 3216, 4313, 5097, 6042, 6422
anbār (Far.)	ambar 1846
‘anber (Ar.)	güzel koku, misk 3156
ancaç	onun gibi, sadece 871, 1866, 3122, 4280, 6242, 6289
ancılayın	onun gibi 2756, 2757, 3297, 5913, 6363
anda	1. orada 361, 1932, 2062, 3202, 4236 2. oraya 5303 3. onda 2341, 3280
andan	1. sonra 9, 825, 4495, 5410, 6153 2. ondan 194, 275, 509, 3202
‘andelīb (Ar.)	bülbül 42, 661, 2672, 3152

'andelîb-i şoḫbet-i rūḫāniyān		Meleklerin sohbetinin bülbülü olan Hz. Mevlâna 42
añdur-		hatırlamak 4116
ānestu		hissettim, gördüm, anestü 2992
anı		onu 537, 1933, 2054, 3011, 3135
añıl-		anılmak, söylenmek 582, 5558
'ankā (Ar.)		yuvası Kaf Dağı'nda olan efsanevi kuş 319, 3010, 3099, 4488, 5760
'ankebūt (Ar.)		örümcek 5792
añla-		anlamak, kavramak, bilmek 19, 1737, 2811, 3891, 5259
anlar		onlar 72, 342, 359, 2091, 3164
añlat-		anlatmak, hikâye etmek 457, 558
ansuz		onsuz, o olmayınca 508
'anūd (Ar.)		çok inat eden 2201, 2831, 4135, 4281
anuñ		onun 88, 273, 280, 1876, 6206
'ār (Ar.)		utanma, arlanma, hicab duyma 1622, 2489, 3149, 3234, 4562
'ār it-		utanmak 2776, 6380
ar-		yorulmak 5585
ara-		1. aramak, bulmaya çalışmak 183, 608, 3160, 4905, 3300, 3883 2. yormak, yorulmak 6057
ara		ara, ortalık, ara yer 385, 1712, 2439, 3299, 6433
ara şayma-		hesaba katmamak 4228
ara yir		uzaklık, mesafe 3299
'arab (Ar.)		arapça 173
a'rac (Ar.)		topal 489
aracı		anlaşmazlıkta, kavgada ara bulan, araya giren, 331
aralıḫ		ara yer, ortalık 4637
ārām (Far.)		durma, dinlenme, eğlenme 2765, 4439, 4500, 6131
ārām eyle-		durmak, dinlenmek 4500, 6131
ārām kıl-		durmamak, eğlenmemek 4439
'araşat (Ar.)		maşher yeri, haşir ve neşir meydanı 102, 2466
arāyib (Ar.)		hacetler ve uzuvlar 4455
'arāz (Ar.)		kendi kendisine vücut bulamayıp başka bir cevherle meydana gelen hal ve keyfiyet, varlığı bir başka varlığa bağlı olan 81, 3348, 4449
a'rāz (a.)		hastalık 3539
arı		saf, temiz 5204
arıt-		yıkamak, temizlemek 1363
'ārī (Ar.)		çıplak 2991
'ārī eyle-		soymak, çıplaklaştırmak 2991
'ārif (Ar.)		irfan sahibi, bilgili 1913, 2678, 3551, 4422, 5063

'ārifān (Ar.Far.)	arifler, bilenler 1904
'arīṣ (Ar.)	asma çardağı, sundurma 3988
'āriyet (Ar.)	ödünç, iğreti 4559, 4562, 5932
arḳa	arka, dal, sırt, yağrın 3371
arḳın	ağır, yavaş 605
arḳın arḳın	yavaş yavaş 605
armağān (Far.)	hediyeye, armağan 4242, 6232
Arnavūd	arnavut milleti 4818
arpa	arpa 2649, 4384
'ars (Ar.)	bina, ev 2201
'arṣa (Ar.)	yer, dünya 102, 2466, 4950
arṣlan, aslan	arṣlan 4628, 5220, 6437, 6528
arṣlan-ı dīn	dinin arṣlanı 5220
arṣlan-şıfat	arṣlan gibi 6324
'arṣ (Ar.)	dokuzuncu gök 102, 2130, 3185, 6131, 6526
art	1. son, akab, ard 1085, 1617, 2872, 6288 2. arka 2416, 2417, 2485, 3410
art-	fazlalaşmak, çoğalmak 232, 1848, 2279, 3685, 4830
artuḳ	fazla, ziyade 131, 1179, 2244, 4834
artuḳ eyle-	fazlalaştırmak 4834
artur-	fazlalaştırmak, artırmak 433, 610, 2647, 3136, 3148
arturıgör-	artırmaya gayret etmek 5448
aru	arı 1169, 5204, 5205, 6094
'arūs (Ar.)	gelin 565, 1652
arṣ (Ar.)	1. dünya, yeryüzü 184, 4973 2. toprak 1207
arṣ-ı şüre	çorak toprak 1207
'arṣ (a.)	sunma, arzetme 705, 5852, 6414
'arṣ it-	takdim etmek, sunmak 1514, 5848
'arṣ ol-	gösterilmek, bildirilmek 2466
'arṣ kıl-	takdim etmek, bir büyüğe sunmak 5852
arṣīn (Ar.)	arṣlar, yerler 1975, 5922
arṣū (Far.)	istek, arzu 1365, 2490
'aṣā (Ar.)	deynek, asa 1233, 2944, 5927
'aṣā-keṣ (Ar. Far.)	deynek çeken 2944
Āṣāf (Ar.)	Hız. Süleyman'ın veziri, Asaf 3980, 4077
aṣamm (Ar.)	sağır 1425
āsān (Far.)	kolay 2521, 3103, 4045, 5067, 6511
āsān eyle-	kolaylaştırmak 2521
āsān it-	kolay yapmak 1250

āsān ol-	kolaylaşmak 3103
aşdāf (Ar.)	sadefler 3666, 3669, 5911
aşdıka (Ar.)	samimî dostlar 23
'asel (Ar.)	bal 1298, 2245, 3400, 4888, 4620
'ases (Ar.)	gece bekçisi, bekçi 1065, 4033, 4741
aşgar (Ar.)	en küçük, çok küçük 18, 4216, 5130, 5135, 6514
aşhāb (Ar.)	1. Hz. Muhammed'i imanlı olarak gören veya sohbetinde bulunanlar 4, 19 2. sohbet arkadaşları 3083
Aşhāb-ı Kehf	Mağara arkadaşları 1397, 1965, 1978
'āşī (Ar.)	isyan eden, başkaldıran 1338, 4737
āşim (Ar.)	günah sahibi, günahkar 222, 224
āşim ol-	günah işlemek 222, 224
āsītān (Far.)	eşik 147, 148, 321
āsiyā (Far.)	değirmen 136, 1268
aşl, aşıl (Ar.)	temel, asıl, kök, soy 189, 13, 720, 3296, 6070, 6295
aşlu'l-uşūl	Şeriatın aslı olan Hz. Muhammed 75
aşlu'l-uşūl	usulün aslı 1329
aşlī (Ar.)	esasla ait, köke mensub 3297, 3901
aşnām (Ar.)	putlar 110, 3087, 3709
aşrah (Ar.)	en açık, çok aşikâr, çok belli 5828
aşşı	fayda, kâr, menfaat 1025, 2858, 4931, 5805, 6177
aşşı eyle-	fayda vermek 450, 626, 4942, 5230, 6059
aşşı it-	fayda vermek, kâr etmek 2531, 5711
āsūde (Far.)	müsterih, gönlü hoş, gâilesiz, huzurlu ve güvenli 3023
asūmān (Far.)	sema, gökyüzü 339, 3039, 6161
aş	yemek, aş 1613, 1805, 2666, 3100
aşak	1. aşağı 484, 3101, 5081, 6349 2. değersiz, aşağı, bayağı 4327, 4812, 5887, 6508
aşak it-	batırmak, gark etmek 5081
aşak ol-	aşağı indirmek 5887
'āşık (Ar.)	âşık, tutkun 31, 102, 206, 1246, 1822
'āşık ol-	tutulmak, âşık olmak 2455
'āşıkīn (Ar.)	âşıklar 5913
'āşıklan- (Ar. Tr.)	âşıklık taslamak, taaşşuk, âşıkmiş gibi görünmek 1245, 1246
aşılama-	aşılammamak 1248
āşikār (Far.)	açık, belli 4291, 6284
āşikār eyle-	ortaya çıkarmak 5635
āşikār it-	açıklamak, açığa vurmak 2654, 5844
āşikār ol-	açığa çıkmak 6284

āşikāre (Far.)	açık, belli, eşkere 727, 6212
āşinā (Far.)	bildik, tanıdık 403, 3062, 3216, 4321,
āşinā eyle-	tanıştırmak 4780
āşinā ol-	tanışmak 189, 403, 3062
āşinālık (Far. Tr.)	dostluk, tanıdıklık 97, 2695
aşka (Ar.)	bedbahtlık ve yaramazlık 1777
āşüb (Far.)	kargaşalık, karıştırma 579
āşüfte (Far.)	çıldırıcasına, delicesine seven 734, 6130
at	satranç oyununda bir taşın ismi 114, 2013, 2823, 3435, 3438
at	at, binek hayvanı 1377, 4440, 5585, 6113, 6117
at-ı ‘aql	akıl atı 582
at-ı ‘ışk	aşk atı 488, 489
at-vār	at gibi 1955
at-	1. atmak, takmak, geçirmek 582, 2322, 3015, 3436, 5227
	2. oynamak, sürmek , göçmek (satrançta) 114, 2456, 3190
	3. atmak, germek (adım) 357, 1845, 2288, 5418, 5980
	4. atmak, kalkmak, titremek 657, 668
	5. atmak, fırlatmak, bırakmak 2610, 3011, 4086, 6145, 6244
	6. koparmak, çıkarmak (fitne) 160
	7. yüklemek 4820
ata	baba, ced, ata 691, 2815, 3926, 3969, 4748
‘aṭā (Ar.)	bağış, ihsan 344, 2575, 3157, 5800, 6445
‘aṭā eyle-	bağışlamak, ihsanda bulunmak 5726
‘aṭā kesme-	ihsan etmek 3161
‘aṭā kıl-	ihsan etmek, bağışlamak 2481, 3335
‘aṭab (Ar.)	1. zahmet 5136
	2. ölüm, helâk olma 3375, 4303, 4582, 4632, 5700
‘aṭab eyle-	öldürmek 4303
‘aṭab ol-	helak olmak, ölmek 5700
āteş (Far.)	ateş, od 3074, 3174, 3215, 4290, 5665
āteşin (Far.)	ateşli 232
āteş-zāde (Far.)	ateşin çocuğu, ateşten doğmuş 4470
‘āṭıl (Ar.)	tembel, üşengeç 4355
‘atīk (Ar.)	eski 4859
aṭlas (Ar.)	üstü ipek altı pamuk kumaş 96
aṭşān (Ar.)	susuz, susamış 923, 2500
‘Attār (Ar.)	Attar, koku satan 766
aṭyeb (Ar.)	çok güzel 4505
av	av, 2013, 2072, 3018, 4759, 6405
av it-	av avlamak 175

av kır-	av avlamak 2072
'avām (Ar.)	halk tabakası 1181, 3627, 4351
āvān (Ar.)	zaman, vakit 2589
a'vān (Ar.)	yardakçı 4147, 4148, 4156
āvāre (Far.)	işsiz, güçsüz serseri 4974
āvāre ol-	başboş, serseri olmak 4974
'av'av (Ar.)	havlama 985
'avāyık (Ar.)	engeller, zorluklar, güçlükler 1949, 6092
āvāz (Far.)	nara, yüksek ses 984, 1823, 5991
āvāz ur-	bağırarak 4911
āvāz-zen (Far.)	seslenen, bağırarak 4090
āvāze (Far.)	ses, bağırma 3187, 5184
āvāze eyle-	yüksek sesle bağırarak 3187
avin-	avunmak, eğlenmek 2042
avit-	avutmak, eğlendirmek 4759
avla-	avlamak 2073, 4606, 5126, 6520
avlama-	1. avlamamak 1429, 2076 2. avı tutulmak, av yapamaz olmak 2076
'avn (Ar.)	yardım 68, 6281
'avn it-	yardım etmek 68, 2584
'avn kııl-	yardım etmek 2770
'avret (Ar.)	kadın, avrat 22, 1825, 2048, 3912, 5071
avuç	avuç 5885
ay	1. kamer, ay 1032, 1773, 2422, 5436 2. otuz günlük zaman 813, 2426, 3484, 3502, 4193 3. aks, görüntü 6183
ay	ey 5584
ay	öf, bıktım 695
ayağ, ayağ	1. ayak 243, 338, 625, 1615, 1813, 3551, 6491 2. son 2324 3. kademe, basamak 4805, 4806, 4812
ayağ ayak	basamak basamak 4805, 4806, 4812
ayağ yiri	iz 303
ayağı yire irme-	rüzgâr gibi, koşarak gitmek 4949
ayağla-	çiğnemek, ayak altına almak 6485
'ayāl (Ar.)	çoluk çocuk, eş 362, 4790, 6307
'ayān (Ar.)	açık, belli 183, 465, 3195, 4675, 5603
'ayān eyle-	açıklamak 149, 1513
'ayān it-	ortaya çıkarmak 1047, 4675, 5119, 5505, 6364
'ayān kııl-	belli etmek, aşikâr etmek 5879

'ayān ol-	belli olmak, görünmek 14, 1594
ayar-	saptırmak, yoldan çıkarmak 2346
'ayār (Ar.)	kıymetli madenlerdeki karışım derecesi 4292
'ayār eyle-	ayar etmek, ayarlamak 4292
āyāt (Ar.)	ayetler 91, 1232
'ayb (Ar.)	kusur, günah 1678, 2035, 4170, 4220
'ayb aç-	başkalarının kusurunu söylemek 4170, 4171
'ayb dut-	kınamak 896
'ayb kııl-	çirkin göstermek, kırmak, parçalamak, işe yaramaz etmek 1008
āyet (Ar.)	ayet 1340, 2423, 2477
āyende (Far.)	gelen, gelici 5743
ayıl-	kendine gelmek, toplanmak, akli başına gelmek 3196
ayır-	farklı görmek, eşit tutmamak, bir görmemek 2853
āyīn (Far.)	ayın, merasim, tören 1773, 3517, 5083
āyīne (Far.)	ayna 211, 125, 2587, 4193, 6183
āyīne-vār (Far.)	ayna gibi 127
āyine-dār (Far.)	ayna tutan 2140
'ayn (Ar.)	1. İslâmî Türk alfabesinin yirmi birinci harfi 1984, 3598, 6047 2. göz 100, 740, 2004, 2702, 3522 3. kendi, tıpkı, aslı, çıkılası 15, 939, 1928, 2027, 3435 4. kaynak, pınar 60
ayrıl-	ayrı düşmek, ayrılmak 42, 1715, 4556, 4751
ayrılık	ayrılık, firak 3, 454, 2400, 3375
ayru	ayrı, uzak 89, 453, 2352, 2945, 5862
ayruḡ	başka, gayrı 2701
ayuk	uyanık, sahv halinde, akli başında 1390
ayyār (Ar.)	zeki, hileci 2346, 5045
az	1. az, çok olmayan 1147, 2207, 2305, 5384, 5447 2. yavaş 3334, 5426 3. parça, kısım 4484
az az	1. azar azar 140, 457 2. yavaş yavaş 3334, 4487 3. parça parça 4484
āz (Far.)	hırs, aç gözlülük 74, 984, 1842
az-	1. sapıtmak, azmak 1144, 1629, 2305, 4731 2. fazlaşmak 4836 3. tabii olanın dışına çıkmak 4284
'azā (Ar.)	sabır 3336
a'za (Ar.)	aza, organ üye 1788, 4810
a'za ur-	hareket etmek 1787

'azāb (Ar.)	işkence, eziyet 798, 1313, 1462, 3462, 4096
āzād (Far.)	serbest, kurtulmuş 984, 3268, 5677, 6431
āzād eyle-	serbest bırakmak 3268
āzād it-	kurtarmak, serbest bırakmak 74, 5677, 5747, 6269
āzād ol-	kurtulmak 3271, 5059, 6331, 6332
āzāde (Far.)	kurtulmuş, hür 1894
az'af (Ar.)	en güçsüz, çok zavallı 531
a'zam (Ar.)	en büyük 151, 3993
āzār (Far.)	incinme, kırılma 3823, 3824
āzār olma-	gücenmemek, kırılmamak 3823
'azb (a.)	tatlılık, tatlı 798, 3063, 3462, 3463, 5396
'azb eyle-	tatlılaştırmak 798
'azb olmuş ol-	tatlı gelmek 3063
'Azāzil (Ar.)	şeytanın melek iken taşıdığı ad 370, 2108
azdur-	yoldan çıkarmak, saptırmak 2377
azdurıcı	yoldan çıkarıcı, azdırıcı 6249
Āzer (Ar.)	Hz. İbrahim'in üvey babası, Azer 4723
āzer (Far.)	ateş 4113, 4427
azğun	sapmış, yoldan çıkmış 1800, 1801
ažher (Ar.)	en belli, çok açık 3616
azıt-	1. inkar etmek 3968 2. azıtmak, yoldan çıkarmak 4735, 5275
'azīm (Ar.)	büyük, ulu 1755, 2092, 3623, 6131, 6260
'azīz (Ar.)	1. muhterem, sevgili, izzet sahibi 692, 2096, 3380, 4376, 5407 2. değer, kıymet 839, 4286
'azīz dut-	değer vermek, kıymetli tutmak 4286
'azīz olma-	değerli olmamak 839
'azl (Ar.)	işten çıkarma, işinden etme 2258, 3405, 6504
'azl it-	azl etmek, işten çıkarmak 2258, 6504
ažlem (Ar.)	en karanlık, zifiri karanlık 3990
'azm (Ar.)	niyet, kasıt 1752, 3330, 4599, 4840, 5740
'azm it-	niyetlenmek 4599
'azm kıl-	niyet etmek 3330
azmış	yoldan çıkmış, saptırılmış 1344
'Azrā'il (Ar.)	Azrail, can alıcı melek, ölüm meleği 789, 3667, 4962, 6176, 6436
azuk	azık 6172
'azze ve cell (Ar.)	Yücelik ve büyüklük sahibi Allah 2183, 2251, 3391, 6008

-B-

bā (Far.)	-lı, -li, ile 35, 939, 5918
bā- i'lām	bildirme ile 5918
bā- mātēm	yaşlı 35
bā- mātēm it-	yaşlı olmak, yas tutmak 35
bā- şebāt	kararlı, devamlı 939
bāb (Ar.)	1. kapı 47, 698, 3140, 4799, 6254
	2. kısım, fasıl 3030
bāb aç-	yol bulmak, kapı açmak 4566
babadya (Far.)	papatya 2666
bāc (Far.)	vergi, harç 3439
bād (Far.)	1. hava 3044, 3215
	2. rüzgâr, yel 385, 2658, 3156, 3197, 4793
bād-ı 'Ād	Hud peygamberin kavmi olan Ad Kavmini helâk eden rüzgâr 4424
bād-ı ecel	ölüm rüzgârı 4423
bād-ı Hūd	Hud aleyhisselamın kavmini helâk eden rüzgar 4424
bād-ı şabā	sabah rüzgârı 385
bāde (Far.)	şarap, içki 108, 1404, 1661, 2670, 3876
ba'de (Ar.)	sonra 1977, 2766, 2973, 4329
ba'de-ezān	bundan sonra 2766
ba'de-ezīn	bundan sonra 3373
ba'de'l-kevr	çok sonra 2973
bādem (Ar.)	badem 233, 3685, 3688, 4031, 5228
bādīncān (Ar.)	patlıcan 1118
bādīncān şıfat	patlıcan gibi 1118
bādī (Far.)	geçici 3474
bağ	bağ, ip 4698, 5430, 5982
bağ-ı şeh	padişahın ipi 4498
bāğ (Far.)	:bağ, büyük bahçe 2113, 2546, 3236, 5873, 6422
bāğbān (Far.)	bahçıvan 2670, 5944, 6471
bağdādī (Ar.)	bağdatlı 4916
bağır	göğüs, bağır 39, 1885, 4253, 5269, 6136
bağışla	bağışlamak, ihsan etmek 509,1031,2571,3112,3736
bāğī (Ar.)	haksızlık eden, zalim 1800
bağla-	1. sarmak, bağlamak 5429, 5948
	2. kuşanmak 316
	3. bağlamak 61, 596, 4460, 4696, 6472
	4. kesmek, vermemek 1970, 5270
	5. kapamak 2578, 3005, 3014, 5216

	6. hasretmek 219
bağlama-	sarmamak, bağlamamak 5032
bağlan-	1. sarınmak, bağlanmak 5429
	2. bağlanmak, kuşanmak 4318
	3. tıkanmak 5081
bahā (Far.)	değer, kıymet 3713,6135
bahādur (Far.)	yiğit, bahadır 5001
bahāne (Far.)	yalandan özür 2961
   bahāne kıılma-	yalandan özür göstermemek 2961
bahār (Far.)	ilkbahar 1605, 2654, 2678, 3159, 3777
bahā-rū (Far.)	güzel yüzlü 5001
bahīl (Ar.)	cimri, pinti, hasis, eli sıkı 70, 1134, 1135, 1854
   bahīl ol-	cimrilik göstermek 70
bahr (Ar.)	deniz, umman 190, 2596, 3299, 3898, 6279
bahrī (Ar.)	denize ait 5228
baḥş (Ar.)	iddia, iddialaşma 3865
baḥşāyış (Far.)	ihsan ediş, bağışlama 389
baht (Far.)	tali', kader 57, 2698, 3752, 4843, 5962
ba'īd (Ar.)	1. uzak 35, 2189, 5607, 4472
	2. ayrı, irak 27, 2537, 3058
	3. mümkün olmama 5451
   ba'īd ḳal-	ayrı düşmek, irak kalmak 27, 3058
   ba'īd ol-	uzak bulunmak 4472
bāk (Far.)	korku
   bāk it-	korkmak, çekinmek 2083, 3245
   bāk yime-	korkmamak 1363
baḳ-	görmek, bakmak 152, 283, 2936, 5989, 6083
baḳır	bakır 426
bākī (Ar.)	1. devamlı kalıcı olan Allah 9, 1818, 3193
	2. artan, geride kalan 61, 81, 990
	3. diğer, başka 97, 2019
	4. ebedi, sonsuz 501, 2085, 2897, 4502, 5033
bākī ḳal-	ebedi olmak 2475, 4782, 5539, 6478
baḳḳāl (Ar.)	bakkal 1072, 1094, 1100, 1101, 1113
baḳma-	aldırış etmemek, değer vermemek 1912, 3224
bāl (Far.)	kanat 432, 3107, 3757, 5873
bal	tatlı, bal, huzur 1086, 1860, 2160, 5204, 6310
bal-ı bī-belā	belasız saadet, huzurlu olma 1370
   bal ol-	tatlanmak, huzur bulmak 4081
bālā (Far.)	yüksek, yüce 1597, 1980, 2993, 3653, 6348

balçık	çamur 489, 1423, 5201
balık	balık 54
balğ	sonuna kadar açılma, belli olma, 1167
balta	balta 1647
bām (Far.)	dam, çatı 4805
ban-	daldırmak, banmak 6138
bana-dur-	daldırmak 6138
baña	bana 117, 273, 663, 1119
bang (Far.)	ses, seda 3701, 5997
bār (Far.)	1. yük 1753, 1853, 1955, 3097, 3118 2. meyve 2621, 2640, 3777, 4021, 4792 3. zaman, an, kerre, defa 3789, 4792
bārān (Far.)	yağmur 360, 2640, 2641, 4792, 4793
bardak	testi, bardak 1317, 2612, 2614, 4040
barış-	barışmak, sulh etmek 307
bārī (Far.)	bari, hiç olmazsa 1710, 2019, 3510, 4112, 5692
Bārī (Ar.)	1. Allah 1471, 4351 2. tasa, kaygı 2154, 3266 3. kale duvarı 4349, 4350
bārid (Ar.)	1. soğuk 6036, 6037 2. çirkin 5044
bārigāh (Far.)	yüksek divan 1936
barmağ	parmak 15, 614, 1615, 3776, 4659
barmağ ban-	parmak daldırmak 6138
baş-	1. basmak, gelmek 3192, 3478, 3551, 4776, 5973 2. üzerine, üstüne yatmak 5119 3. baskın vermek 5119
başal (Ar.)	soğan 1228, 1298, 3888
başar (Ar.)	1. göz 15, 4367, 4658, 5838 2. uzağı görme 4772
başar açma-	bakmamak 2202
Başīr (Ar.)	1. hakkıyla gören Allah 1839 2. gören 3139
başīret (Ar.)	seziş, önceden görüş, ileriye görme 3211
başıṭ (Ar.)	yaygın, açık, geniş 3539
başt (Ar.)	yayıma 3538, 4596
başt ol-	yayılmak, açılmak 3538
baş	1. baş, kafa 306, 1095, 2201, 2130, 4321 2. yan 675 3. yukarı, üst, üzer 1039, 2664, 6330

	4. reis, başkan 2179, 2355, 2441
	5. ilk, ön 2116, 2324
	6. son, en uç 1871, 5308
	7. yara, çıban 2355, 5341
baş cân koy-	başını ve canını feda etmek 2446
baş çıkar-	yara yapmak, çıban çıkarmak 2355
baş çek-	asi olmak, isyan etmek 4074
baş ko-	başını feda etmek 1576
baş koy-	canı feda etmeye razı olmak 1809
baş ol-	reis, başkan olmak 2179, 2355, 3505
baş oyna-	canını feda etmek 726
baş şal-	başını eğmek 1454, 2666, 6350
baş terk it-	başı vurulmak 5300
baş üzere ko-	değer vermek, aziz tutmak 1798
baş yitür-	öldürmek, kestirmek 5511
başa baş	müsavi, aynı seviyede, eşit 2179, 2180
başa gel-	başından geçmek, başına gelmek 410, 411
başa sür-	kaldırmak, yok etmek 3545
başa toprak koy-	ızdırap çekmek 5751
başa var-	sonuna ulaşmak 5308
başa vü cāna kıy-	öldürmek 1626
başdan ayağa	baştan sonra 2324, 5489
başdan çık-	azmak, yoldan sapmak 6094
başı aşak ol-	utanmak, mahcup olmak 484
başı meydānda koy-	ölmeye hazır olmak 2891
başı üzere ko-	değer vermek, saygı duymak 5841
başını elinde bul-	pişman olmak 3558, 3833
başına hāk koy-	yas tutmak, matem etmek 3474
başına kıy-	intihar etmek, kendi kendisini öldürmek 1613
başına topraklar koy-	öfkelenmek, gazaba gelmek, 5358
başından aş-	şırmak 1549
başarmaklık	düzmek, yapmak 2406, 2451
başsuz	başkansız, reissiz 2441
bat-	1. gark olmak, batmak, boğulmak 402, 1075, 2511, 3319
	2. içine düşmek 4016, 4157
	3. geçmek, batmak 169, 611, 615, 624, 5944
	4. dalmak, daldırılmak 4952, 5283
	5. nail olmak, kavuşmak 470
batar (Ar.)	kibirlenme, tekebbür 220, 2506, 4652
bātıl (Ar.)	yanlış, batıl 1764, 2410, 5896

bâtil it-	çürütmek, boşa çıkarmak 2804
bâtin (Ar.)	1. gizli, saklı 38, 1029, 3036, 3198 2. iç, gönül 5083, 5622, 6240
bâtinâ (Ar.)	görünmezde 1608
bâtinî (Ar.)	gizli, içe ait 129, 2216, 3028
batman	batman, yiyecekler için kullanılan bir ölçü 2345
baht (Ar.)	kaz 847, 850, 4705
bahtâl (Ar.)	1. kahraman, yiğit 4600 2. işe yaramaz 1153, 4705
bahtâllık (Ar. Tr.)	hantallık, gevşeklik, tembellik 850
Ba'ûr (Ar.)	İsrail kavminde Hz. Musa hakkında kötü sözler söyleyen Bel'am'ın babası 3986
bay	zengin, sahib 2649, 6271
bay-ı genc	hazine sahibi 6271
baydağ (Far.)	piyade, yaya 2291, 4837, 4861
baydağ-şifat	piyade gibi 4837
bayık	aşikâr, belli 2376
bâz (Far.)	doğan, şahin kuşu 1842, 3003, 3012, 4499
bâz (Far.)	rüzgâr 5666
bâzâr (Far.)	pazar 1754, 1857, 2714, 4518
ba'zî (Ar.)	1. kimi, bazı 440, 522, 717, 1797 2. bazen, ara sıra 1211, 1937
bâzû (Far.)	güç, kuvvet 6107
bâzûbend (Far.)	kol bağı, 1797
be (Far.)	ile 1535, 3028, 4390, 5537, 6474
be-cümle	hepsi ile, tamamen, bütün 771, 1535, 2974, 5037, 6474
be-ğayb	gayb ile 2223
be-ğâyet	son derece, pek aşırı 154, 943, 1903, 2029, 4379
be-ḥakḳ	hakkı için 4650, 4988
be-her-ḥâl	mutlaka, her halde 4600
be-'îd	bayram, sevinç ile 35, 2537
be-'îd it-	bayram etmek 35
be- küllî	tamamen, bütün olarak 3345, 6204
bebek	bebek 5603, 5604
becid (Far. Ar.)	ciddi, gerçek, sıkı sıkıya 561
bed (Far.)	kötü, 3193, 4217, 4289, 5537, 5628
bedbaht (Far.)	tali'siz, ikbalsiz 2958, 3882
bed-fi'âl (Far. Ar.)	günah işleyen, günahkâr 2171, 2749, 6202
bed-gümân (Far.)	şüphelenen, şüpheci 352
bed-ḥâlân (Far.)	kötüler, kötü hâlliler, günah işleyenler 29

bed-ḥamîr (Far.)	aslı bozuk, bozuk mayalı 1690
bed-ḥarâb (Far. Ar.)	çok harab, çok yıkık 3365
bed-ḥü (Far.)	fena huylu, kötü mizaçlı 2186
bed-nâm (Far.)	adı kötüye çıkmış, fena adlı 1217, 1620, 1622, 1738, 3467
bed-nâm it-	adını kötüye çıkarmak 1620, 1641
bed-nişânlık (Far. Tr.)	kötü alâmet 2979
Bedahşân	yakutu ile meşhur bir ülke 907
beden (Ar.)	1. vücut 266, 427, 1639, 4782, 5753 2. kale duvarı 1371
bednâ (Far.)	kötü, talisiz 5127
bedr (Ar.)	ayın dolunay şekli 386, 2854, 4193
beg	bey, başkan, reis 1601, 2446, 2496, 3382, 3413
behre (Far.)	hisse, pay, kısmet 4877, 5676
bek	pek, sıkı, ihtiyatlı 3551, 4776
beḳâ (Ar.)	ebedilik, sonsuzluk 189, 216, 177
beḳâ (Ar.)	ebedilik, sonsuzluk, ölümsüzlük 189, 216, 177, 3010, 4488, 4513
beḳâm (Far.)	kırmızı boya ağacı 4732
bekdeş	eş, benzer 1287
bekle-	1. beklemek, korumak 1076, 5532 2. önmek, intizar etmek 427, 3125, 3548
Bekr (Ar.)	1. Hz. Ebubekir 5119 2. Bekr (Zeyd ile kullanılır.) 4647
bekr kıl-	Bekr gibi etmek 5046
bel (Far.)	belki 1679
belâ (Ar.)	musibet, belâ 168, 3170, 5113, 5967, 6021
belâya şal-	musibete atmak 3170
belâgat (Ar.)	güzel ve pürüzsüz söz söyleme 1670
Bel'am (Ar.)	İsrail kabilesinden bir kimse olup Hz. Musa hakkında kötü söz söyleyerek İsrail kavmini kandırması ile tanınır 3980
beled (Ar.)	şehir, memleket 2593
belî (Ar.)	evet 130, 5025
belîd (Far.)	ahmak, sersem, izansız 2047
belîğ (Ar.)	fasih ve düzgün söz 558
belki (Far.)	1. ihtimal, belki, umulur 209, 1534, 2035, 4590, 5938 2. hatta, belki 5, 206, 2953, 3371, 3685
Belkîs (Ar.)	Belkıs, kız 1257, 1651
ben	ben, 527, 844, 3610, 3635, 6389
ben di-	benlik iddiasında bulunmak 106, 4721
benât (Ar.)	kızlar 4026
bencileyin	benim gibi 1608, 5468

bend (Far.)	1. bağ, yular, ip 141, 1531, 2240, 4479, 5830 2. köstek 59, 6055 3. bağlanma, düşkün olma, meyletme 61 köstek olmak, mani olmaya çalışmak 5782
bend ol-	köstek olmak, mani olmaya çalışmak 5782
bendine düş-	ağına takılmak, tuzağına düşmek 2823
bende (Far.)	kul, köle 115, 3174, 4227, 4493, 4497
bende kıl-	köle etmek, kul yapmak 2236
bendelik (Far. Tr.)	kölelik, kulluk 4326
benefşe (Far.)	menekşe 2662
beng (f.)	esrar, afyon 2792, 2793
beñiz	yüz, çehre, beniz 6312
benlik	benlik, iddia 22, 1126, 2698, 3772, 5462
bennā (Ar.)	yapı yapan, mimar 3863, 4349
benūn (Ar.)	oğullar 4002
beñize-	benzemek, dönmek 145,273,3969,4560,5155,6112
beñizer ol-	benzemek 1426
beñizet-	benzetmek 426, 3570
ber (f.)	üzerinde, üzerine, -lı, -li, -lu, -lü 666, 1413, 3047, 4065, 6017
ber-eflāk	feleklerin üzerinde 3047, 5543
ber-ħortūm	hortumda, hortuma alma 859
ber-ħortūm kıl-	hortuma almak, hortuma takmak 859
ber-ķarār	karar üzre, değişmemiş 666, 1413, 2636, 3927, 6208
ber-kemāl	mükemmel, kemal üzre 5669, 6017
ber-mezīd	çokluk üzre 4717
ber-Ṭūr	Tur dağında bulunma 4055
berāber (Far.)	birlikte bulunan, aynı 3639, 4664
berd (Ar.)	soğuk 3416, 4126, 6260
berdār (Far.)	asılmış 141, 207, 762, 1617, 3445
berdār it-	asmak 1617, 1653, 3445
berekāt (Ar.)	saadetler, uğurlar 2468
berf (Far.)	kar 1223, 2837
berg (Far.)	yaprak 3555, 4122, 4524
berħurdār (Far.)	mesud, bahtiyar 181
berħurdār ol-	mesud olmak 181
berī (Ar.)	uzak 1594, 3307, 4980, 6297, 6516
berī ol-	uzak olmak 1471, 3877, 6516
berķ (Ar.)	şimşek 1115, 2343, 2696, 3596, 3645
berķ-vār	şimşek gibi 3645
berk	sağlam, muhkem 924, 2518, 3068, 4696, 5058
berk bağla-	sağlam bağlamak 4696

berk dut-	sıkı, sağlam tutmak 3068
berk it-	sağlamlaştırmak 344, 4936
berk ol-	sağlam olmak 4797
berkî (Ar.)	şimşekle ilgili 5504
berkit-	sağlamlaştırmak 3991, 4740
berr (Ar.)	kara, toprak 1013, 2743, 5863, 5865
berr-i sır	sır toprağı 1013
berrâk (Ar.)	berrak, nurlu, billur, 2095, 2343
berre (Far.)	bere, giyim eşyası 1460
berü	1. beri 1119, 1526, 4114, 5756, 6423 2. sonra, bu yana 3837
bes (Far.)	kâfi, yetişir 1071, 3348, 5362, 5370, 5501
besle-	beslemek 819
beste (Far.)	bağlı, bağlanmış 676, 3001, 3267, 5080
beste eyle-	bağlamak 6054
beste kıl-	bağlamak 3001, 5080, 5523
beste mişâl	bağlı gibi 5342
beste-dem (Far.)	nefesi tutulmuş 1787
beste-pâ (Far.)	ayağı bağlı 3268, 5319
beste-ser (Far.)	başı bağlı 5334
beşâret (Ar.)	müjde, muştı 271, 774
beşâret eyle-	müjde vermek, muştulamak 271
beşer (Ar.)	insan adam 92, 220, 609, 4578, 4809
beşik	beşik 5436
Beşîr (Ar.)	1. müjde veren Allah 2480 2. müjdeci, muştucu 270, 773, 1053, 5867, 6330
beşîr kıl-	tecrübe sahibi olmak, ibret edinmek 6182
beşîr ol-	muştulamak, müjdeci olmak 5443, 6389
beter (Far.)	1. ziyade, fazla, şiddetli 65 2. daha kötü , 624, 1367, 2178
be-ter (Far.)	daha taze 887
bevl (Ar.)	sidik 5477
bevvâb (Ar.)	kapıcı, 4265, 4800
bey'(Ar.)	satma, satış 2531, 4514, 4519
bey' koma-	satıştan vazgeçmemek 4519
bey'-i Mine eyle-	Mine'de alışverişte bulunmak 4514
beyân (Ar.)	1. anlatma, açık söyleme 39, 171, 2148, 2687, 3225 2. kıssa, hikaye 149 3. vasiyet, emir 3427, 4321 4. dil, lisan 6527

beyān it-	anlatmak 154, 540, 1447
beyān kııl-	anlatmak 3575
beyān ol-	anlatılmak, açıklanmak 4412, 6011
beyān olın-	söylenmek, anlatılmak 171
beyābān (Far.)	kır, çöl, 902, 1433, 2089, 2092, 2093
beyder (Far.)	ekin harmanı 18
beyn (Ar.)	ara, orta, arası 19, 207, 5394,
beyn-e-beyne	ne iyi, ne kötü 4551
beyt (Ar.)	1. aynı vezinde iki mısradan meydana gelen söz, beyit 206, 2129 2. ev, hane 5201
beyzā (Ar.)	yumurta 426, 427, 431
beze-	süslemek, bezemek 1274, 1517, 3906
bezl (a.)	bol bol verme, saçma, serpme 4970, 6504
bezl it-	bol bol vermek, saçmak, serpmek 4970, 6504
bıldırcın	bıldırcın 337
bırak-	1. koymak, bırakmak, elden salıvermek 2411, 3299, 6019, 6235 2. vazgeçmek , el çekmek 5036 3. çekmek 5110, 5111
bırakma-	koymamak, elinden düşürmemek 2585
bi	İslâmî Türk alfabesinin ikinci harfi 3209
bide kıal-	“b” harfinden ilerisini yazamamak 3209
bi’l-kāder (Ar.)	kaderde 4641
bī (Far.)	-sız, -siz, -suz, -süz 93, 960, 3572, 4038, 4882
bī-‘adāvet	düşmanlık olmadan, adavetsiz 6125
bī-‘aded	sayısız 101, 1621, 3769, 4996, 5732
bī-‘ādemī	adamsız, insansız 6116
bī-‘akl	akılsız 849, 6101, 6116
bī-‘alāyık	alâkalar olmadan 1950
bī-amān	merhametsiz, acımadan 3572, 4125, 4857, 5715, 6454
bī-‘amel	amelsiz, ibadetsiz 4256
bī-‘ār	utanmaz 1628
bī-‘aṭab	öfkesiz 2534
bī-‘ayb	kusursuz 6209
bī-bāk	korkusuz 366, 1023, 2128, 4038, 5543
bī-bal	balsız 3757
bī-bāl ü per	kolsuz, kanatsız 1013
bī-başar	kör, gözsüz 169, 1129, 1263, 3949, 4882
bī-başar it-	kör etmek 169
bī-başıret	ileriye göremeyen 3139
bī-baṭar	çok sevinmeme 5084

bî-beden	vücudsuz, varlıksız 3201
bî-behre	nasipsiz, kısmetsiz 2639, 4877
bî-berg	yapraksız 4915
bî-bîm	korkusuz 6274
bî-bismillâh	besmelesiz 5
bî-cân	cansız, ölü, ölmüş 210, 552, 4402, 5233
bî-cân kıl-	öldürmek 3128
bî-cân u dil	gönülsüz ve cansız 4402
bî-cânân	sevgilisiz 210
bî-celâl	celâlsiz, heybetsiz 933
bî-cesed	cesedsiz, canlı 1187
bî-çâr u penç ü şeş	dört, beş, altı olmadan, sayısız 3530
bî-çäre	çaresiz, aciz, zavallı 1610, 5269
Bîçün	emsalsiz ve eşsiz olan Allah 1380
bî-dâd	zulüm, işkence 2582, 6269
bî-da'vâ	iddiasız, gayesiz 1421
bî-dehşet	korkusuz 5691, 5704
bî-delîl	kılavuzsuz, delilsiz 1749, 3506
bî-derd	gamsız, dertsiz 106, 367
bî-devâ	çaresiz, tedbirsiz 5049, 6236
bî-dil	gönülsüz 2974
bî-dîn	dinsiz 1452, 1598
bî-dür	incisiz 3672
bî-edeb	edebsiz, terbiyesiz 325, 328, 5691
bî-edeblik	edebsizlik 328, 335, 369, 370, 5883
bî-emek	emeksiz, güçsüz, işsiz 1939
bî-emr-i Hakk	Hakk'ın emri olmadan 4273
bî-emşâl	benzeri olmayan, misli görülmemiş 3090
bî-eşer	tesirsiz 2034
bî-eşbâh	eşi olmayanlar, eşsiz 505, 3090
bî-evvel	ezeli, başlangıcı yok, hep var 733
bî-fark	farksız 1957
bî-fâyide	faydasız 1545
bî-fer	nursuz 2041
bî-feres	atsız 6115
bî-fesâd	fitnesiz 6326
bî-fetvâ	fetvasız 4590
bî-fütûh	neticesiz 1783
bî-gâh	dost, arkadaş 53
bî-gâh ol-	dertdaş, dost olmak 53

bî-galaṭ	yanlıssız 2477, 3517, 4412, 5202
bî-ğaraz	kinsiz, tarafsız 1562, 1576
bî-ğazab	öfkesiz 329
bî-gurūr	kibirsiz 1870, 2235
bî-gül ü bülbül	bülbülsüz ve gülsüz 89
bî-gümān	şüphesiz 3100, 3223, 4612, 4790, 6193
bî-günāh	günahsız 1578, 3655
bî-ḥaber	habersiz, farkında olmaksızın 338, 451, 794, 4209, 5385
bî-ḥaber ol-	habersiz olmak 1013
bî-ḥabt	yanılmasız 5202
bî-ḥadd ü ‘add	hadsiz, hesapsız 2766
bî-ḥalel	eksiksiz, kusursuz 2248, 2468
bî-ḥarekāt	durgunluklar 2468
bî-ḥasāset	cimrilik olmadan 4381
bî-ḥased	hasedsiz, kıskanmadan 2125
bî-ḥāşıl	meydana gelmeyen , husülsüz 2420, 2974
bî-ḥaṭar	tehlikesiz 3317, 4805, 5084
bî-ḥavf	korkusuz 4594
bî-ḥayā	utanmaz, merhametsiz 3559
bî-ḥayr u şerr	hayırsız ve kötülüksüz 1160
bî-hemm ü ḡam	gamsız, kedersiz 2297
bî-hemreh	arkadaşsız 136
bî-hemtā	benzersiz, eşi olmayan 504, 3864, 5468
bî-hengām	vakitsiz, zamansız 4860, 4862, 5725
bî-hevā	isteksiz, arzusuz 917
bî-ḥicāb	perdesiz, örtüsüz, utanmadan 496, 2463, 2949, 5438, 5977
bî-ḥicāb u sedl	örtüsüz ve perdesiz 4675
bî-ḥilāf	gerçek, doğru olarak 3541, 3544
bî-ḥīle	hilesiz 2743
bî-himmet	himmetsiz 2471
bî-ḥöd	baygın, kendinden geçmiş 176, 254, 536
bî-ḥöd ol-	kendinden geçmek, bayılmak 242, 254, 536
bî-ḥumār	sersem olmadan 1468
bî-ḥurūş u cūş	gürültüsüz ve şamatasız 93
bî-hūş	akılsız 48, 1968
bî-ḥuşū‘	huzursuz, gönülden olmama 1864
bî-ḥuzūr	huzursuz , tatsız 1861
bî-hüner	hünersiz, elinden iş gelmez 5151
bî-‘ibāret	ibaretsiz 4822
bî-‘iber	ibretler olmadan 4817, 5928

bî-'ibret	ibretsiz 2478
bî-ibtidâ	başlangıcı olmayan, evvelsiz 1817
bî-'ilel	hastaliksız 1132, 4606
bî-îmâ	işaretsiz 5836
bî-'imâd	direksiz 421
bî-infişâl	ayrılmama 2157
bî-inkılâb	değişmeden 4524
bî-inşâf	insafsız, merhametsiz 1308
bî-insân	insanlıktan uzak 569
bî-intihâ	sonsuz, sonu olmayan 1817
bî-işâret	işaretsiz, alâmetsiz 5912
bî-ittisâl	ulaşamama, kavuşmama 2157
bî-kafes	kafessiz 4510
bî-kâl	sözsüz 3060
bî-ķap	kapsız 3526
bî-kâr	işsiz 1151, 1153, 4832
bî-karâr	kararsız, bocalayan 3153, 4388, 4064, 5587, 6402
bî-kelâl	yorulmaksızın 40
bî-kelâm	sessizce, susmuşcasına 4443, 5836
bî-kenâr	uçsuz bucaksız 4873
bî-kerân	sınırsız, hesaba gelmez 155, 334
bî-kerem	soysuz olma, asaletsiz 5551
bî-keşîş	öndersiz, papazsız 4127
bî-kışr	kabuksuz 3729
bî-kıymet	kıymetsiz, değersiz 5551
bî-kişâf	yaşayacak kadar rızkı olmayan 6014
bî-ķîl-u-ķâl	dedikodusuz, malayaniden uzak 40, 3095, 5343, 5671
bî-kitâb	kitapsız, dinsiz 4247
bî-ķuşûr	eksiksiz, noksansız, mükemmel 134, 2226, 3544, 6214
bî-küdûret	saf, şeffaf, bulanık olmayan 6081
bî-let	dayaksız, dövülmeden 1369
bî-leşâfet	güzellik olmadan 2802
bî-luş	lütufsuz, bağışsız 1026, 2041
bî-mağârib	magaripsiz 4901
bî-maķâl	sözsüz 393
bî-maķâm	makamsız, duraksız 4714
bî-mâlik	sahipsiz 2094
bî-ma'rifet	hünersiz, elinden iş gelmez 622
bî-mecâl	güçsüz, âciz 6301
bî-meded	imdat etmeyen, yardımı olmayan 5324

bī-mehtāb	ışıksız, mehtabsız 4262
bī-melāḥat	çirkin 1437
bī-melāl	sıkıntısız 2849, 4790, 5669, 6342
bī-meşel	örneksiz, meselsiz 2183
bī-mezheb	mezhepsiz 3580
bī-mişāl	eşsiz, benzeri olmayan 188, 257, 2255, 3173, 6297
bī-mişl	eşsiz 504
bī-muḥāba	çekinmeden, çekinmeksizin 3647, 4032, 4867, 6004
bī-murād	arzusuz, gayesiz 1565, 1566, 1872, 4313
bī-murād ol-	gayesiz olmak 1565
bī-murād olma-	istekli olmak 1566
bī-münāsib	uygunsuz, münasip olmayan 543
bī-müsemmā	adsız 5239
bī-müvekkil	vekilsiz 4127
bī-naḳdī	akçesiz, parasız 3664
bī-naşīb	nasipsiz, kısmetsiz 962
bī-naẓar	kör, etrafını görmeyen 2814
bī-naẓīr	eşsiz, benzersiz 506, 1830, 2336
bī-nedem	pişman olmayan, nedamet duymayan 6273
bī-nefs	nefssiz, nefis olmadan 839
bī-nem	kuru, nemsiz 4050
bī-neng	utanmaz, namussuz, rezil 3608
bī-nevā	çaresiz, muhtaç, kısmetsiz 13, 138, 6236
bī-nevm	uykuya ihtiyacı olmayan 5, 1903
bī-nevm ü sine	uykuya ve uyuklamaya ihtiyacı olmayan 5
bī-nifāḳ	fitnesiz 4202
bī-nihāyet	sonsuz 2574
bī-nişān	belirsiz, belli olmayan 559, 1893
bī-niyāz	duasız, yalvarmasız, ihtiyaçsız 1273, 6515
bī-noḳşān	kusursuz 6361
bī-nūr	nursuz, kısmetsiz 52, 5623
bī-pā	ayaksız 3538
bī-pāyān	sonsuz, uçsuz bucaksız 572, 733
bī-per	kanatsız 104, 3104, 5733
bī-perr ü bāl	kolsuz kanatsız 6342
bī-pōst	postsuz, kabuksuz, derisiz 3694
bī-reflīḳ	yoldaşsız
bī-reh-nümā	kılavuzsuz 3038, 3065
bī-reng	renksiz 5617
bī-rengī	renksizlik 505

bî-rızâ	gönülsüz, isteksiz 4677, 4679, 5811, 5908
bî-rîşvet	rüşvetsiz 4675
bî-şafâ	safasız, gönlü temiz değil 6238
bî-şalâh	dindar olmama 1437
bî-sebebe	sebepsiz 4686, 4690, 4795, 4802
bî-sedd	engelsiz, perdesiz 2001
bî-sene	senesiz 2775
bî-serheng	çavuşsuz 3271
bî-silâh	silâhsız 3717
bî-sîne	uyuklaması olmayan 5
bî-siper	sipersiz 3557, 3558, 6156
bî-sitâre	talihsiz 3944
bî-su'âl	sorgusuz 4267
bî-sükûniyyet	hareketlilik 6019
bî-şebâ'	aç, tok olmayan 4640
bî-şebeh	benzersiz 6297
bî-şekk	şüphesiz 719, 956, 2262
bî-şerm	hayasız, utanmaz 1451
bî-şîn	“şin” harfi olmadan 4301
bî-şîn u rā vü kâf	şirksiz, şirkten uzak 4301
bî-şükr	şükürsüz 5422
bî-şükr ü şabr	sabırsız ve şükürsüz 5422
bî-şümâr	sayısız 3778
bî-tagayyür	değişmeden 5546
bî-takvâ	takvasız 4590
bî-ṭaleb	isteksiz 341, 5088, 6270
bî-ta'yîn	ayırımsızın 849
bî-tedbîr	tedbirsiz 2944
bî-te'emmül	çekinmeden 1003
bî-tekellüf	zahmetsiz, külfetsiz 3107, 5836
bî-temîz	saf olmayan, pis 1273, 4031
bî-tercümân	tercümansız 395, 1031
bî-teslîm	itaatsiz 1537
bî-teşvîş	karıştırılmadan 6335
bî-teşvîş ü bâk	karışksız ve korkusuz 6335
bî-'urüc	yükselmeden 4527
bî-uşûl	yönsüz, usulsüz 1874
bî-vefâ	vefasız, sözünün eri olmayan 6239
bî-vezîr	yardımcısız, yardımcıya muhtaç olmayan 1830
bî-vücüd	varlıksız, vücutsuz 6407, 6458

bī-zahmet	zahmetsiz 1369
bī-zann u şekk	şüphesiz ve zansız, şüpheyeye kapılmaksızın 1331
bī-zār	rahatsız, bıkmış usanmış 1914
bī-zebān, bī-zübān	dilsiz 88, 6364
bī-zebān ol-	susmak, dilsiz olmak 88
bī-zebed	köpüksüz 4217, 6210
biçdür-	biçtirmek 2827
bīçün (Far.)	emsalsiz, eşsiz olan Allah 1984, 1994, 2682
bīdār (f.)	uyanık 1914, 3033, 3246, 3260
bidār it-	uyandırmak 3246
bīdār kıl-	uyanık tutmak 3033
bīgāne (Far.)	ilgisiz, kayıtsız 97, 2780, 4885, 5831
bīh (Far.)	kök, asıl 3965, 6006
bih (Far.)	iyi 5628
bikr, bikir (Ar.)	el değmedik, taze, yeni, 150, 2299, 4647, 5159, 5453, 6105
bikr-i sünen	iyi ahlakların yenisi 150
bil	1. bel, kürek 339, 4817, 6471 2. 221, 316, 1456, 1716, 2422
bil bağla-	hizmet etmek 49, 1614
bil kayd it-	güvenmek, bel bağlamak 1436
bilin bağla-	hizmet etmek 219
biline kemer bağla-	hizmet etmek 316
bil-	1. bilmek 7, 191, 2021, 3349, 6523 2. tanımak 5824 3. sebep göstermek 18
bilād (Ar.)	memleketler, beldeler 5017
Bilāl (Ar.)	Hz. Bilal, Hz. Muhammed'in müezzini 103, 5155
bildür-	bildirmek 457, 1478, 1835, 4616, 5991
bile	1. beraber, hep birlikte 342, 2962, 3234, 4152 2. ile 447, 5956
bile-	keskinleştirmek, bilemek 2417
bilek	bilek 601
bilin-	anlaşılmaq, bilinmek 3379, 5631
bilış	bildik, tanıdık 148, 6269
billür (Ar.)	billur, kristal 1207, 1263, 1264, 4109, 5809
bilmeklik	bilmeklik 1732
bilü	bilgi 326, 421, 2401
bīm (Far.)	tehlike, korku 231, 1689, 2490, 3136, 6096
bīmār (Far.)	hasta 80, 143, 760, 3246, 6277
bīmār it-	hastalandırmak 3246

bîmârlık (Far. Tr.)	hastalık 3254
bin	ben 6099
bin (Ar.)	oğul 3991
bin-	binmek 784, 1056, 1891, 3596, 5585
biñ	bin sayısı 19, 82, 112, 1930, 6135
biñ biñ	binlerce, sayısız 1499, 2762
biñde bir	binde bir 1859
binā (Ar.)	yapı 3863
bīnā (Far.)	gören, görücü 1591, 1657, 3863
bīnī (Far.)	burun 2017, 2193
bīnī dut-	burnunu tıkamak 2017
bi'r (Ar.)	kuyu 6286
bir	1. bir 43, 85, 185, 273, 3003 2. tek, yalnız 4812 3. diğer, öteki 3426, 3427 4. eşit, müsavi, aynı 802, 1162, 1530, 2983, 4902
bir bir	1. açıkça, ayan beyan 394, 457, 2949 2. tek tek, teker teker, ayrı ayrı 603, 1726, 3382, 3408, 6475
bir eyle-	birleştirmek 562
bir gör-	müsavi tutmak, eşit bilmek 958, 2626, 4664
bir it-	birleştirmek 3484
bir ol-	beraber bulunmak 98, 308, 961, 1252
bir olma-	aynı olmamak, farklı olmak 2538
biraz, birez	azıcık, biraz 214, 4624
birbiri	biri biri 307, 1798, 3300, 3385
birbirisinlik	beraberlik 6321
biri	diğeri 1175
birik-	toplanmak 6481
birikdür-	toplamak 2377
birle	ile 562, 1252, 2854, 6027
birlik	birlik, beraber olmak 227, 1531
bīrūn (Far.)	dışarı 5652
bīrūn ol-	dışarı çıkmak 5652
biryān (Far.)	kebâb 3078, 4225
biryān kıl-	kebab yapmak 3078
bisât (Ar.)	kilim, minder, döşeme 5847
bīsīne (Far. Ar.)	uykusu olmayan, uyumayan 1821
bisle-	beslemek 290, 315, 1379, 1959
bismi'llāhirrahmāni'rrahīm (Ar.)	besmele 5772
biş	beş 813, 1433, 5582

bit-	1. bitmek, açığa çıkmak 1580, 3102, 2. büyümek, bitmek 1175 3. bağlanmak 1531 4. tükenmek 3534 5. olmak 2541
biter (Far.)	1. beter, daha kötü 1438, 1580, 3549, 6149 2. beter, çok fazla 2305, 4386, 5729, 6098
biter ol-	fazlalaşmak, artmak 657
bitme-	tükenmemek, sonu gelmemek 2883
bitür-	bitirmek, yapmak, başarmak, 5511
biz	biz 109, 1835, 3179, 3202, 4631
biz-	usanmak, bıkmak 1274, 1517
bîz (Far.)	söğüt ağacı 3555
bizcileyin	bizim gibi 1161
bîzâr (Far.)	bıkmış, usanmış
bîzâr it-	rahatsız etmek, usandırmak 3254
boğ-	boğmak 1378, 4027
boğaz	boğaz 2207
Bokrat	Eski Yunan'ın meşhur hekimi olan Hipokratis 2774
bol	çok, fazla 1143, 2011, 2279, 5243
bol bol	çok fazla 811
borç	borç, verecek 6302
bostân (Far.)	1. bahçe, bahçelik yer 1319, 3041, 3690 2. kavun, karpuz 3730, 4145
boş	1. boş, dolu olmayan 467, 1852, 1902, 2041, 3664 2. israf
boş eyleme-	israf etmemek 2069
boş itme-	temizlememek 1852
boş ol-	uzak olmak 2030
boşal-	boşalmak 2072
boy	boy 1648
boya	boya 2651
boyan-	boyanmak 2424, 4158, 5493
boyun	boyun 1750, 2351, 3453, 5725, 6302
boyun ur-	öldürmek 4564, 5694
boyun vur-	itaat etmek 1785
boz-	feshetmek, bozmak 1387, 4666, 5119, 5521, 6004
bozdur-	bozdurmak, yoldan çıkarmak 5946
bozma-	yoldan çıkarmamak, bozmamak 1782
Bökme	Tanrı, Huda 176

bölük	küme, takım, bölüm 3783
bön	ahmak, akılsız 3111
böyle	bu şekilde, böyle 879, 1537, 2311, 4462, 5466
bu	bu (işaret sıfatı) 2, 1875, 2729, 3190, 3042
bu	bu (işaret zamiri) 99, 101, 1933, 5974, 6527
bū (Far.)	koku 2605, 2605, 5990
Bu-‘Ali (Ar.)	Ebu Ali Sînâ 1600, 4389, 5898
Bubekr (Ar.)	Hz. Ebubekir 6252
bucağ	köşe, bucağ 3651
Bū-Cehl (Ar.)	Ebucehil 2107, 4068, 4070, 5231
Būcehl-vār (a.f.)	Ebucehil gibi 4082
budağ	budağ, dal 6346
buğday	buğday 2649, 4384
bugün	bugün 549, 1601, 1715, 3376, 6389
buğz (Ar.)	kin, nefret, sevmeme 3926
buğār (Ar.)	buhar, duman 2341
buğl (Ar.)	cimrilik, pintilik 1854, 3386, 4056, 6186
buğūr (Ar.)	denizler 67, 5471
bul-	bulmak, elde etmek, ele geçirmek 137, 705, 2007, 3046, 6010
bula-	bulamak 1731, 4321
bu'l-‘acel (Ar.)	çok şaşılacak 6510
bular	bunlar 813, 1731, 3073
bu'l-beşer (Ar.)	insanoğlunun atası 5912, 5933
bu'l-cefā (Ar.)	çok cefa çekmiş 5145, 6241
bu'l-ḥafā (Ar.)	akılsız, çok gizli 5540
bu'l-ḥazen (Ar.)	çok gamlı 8220
Buleheb	Ebu Leheb 2443, 2730
bulaşdur-	bulaştırmak 1725
buldur -	buldurmak 4616
bu'l-foçul, bu'l-fuzül (Ar.)	çok lüzumsuz 943, 1252, 1808, 2429, 3578
bulm-	bulunmak, ele geçirmek 996, 1561, 1810, 5624, 6473
bulud	bulut 1104
būm (Far.)	baykuş 2676
būn	nihayet 5012
buña	buna 2033, 2405
bunca	bu kadar 218, 1514, 1929, 3143, 4184
buncılayın	bunun gibi 45, 1803, 2762, 3075, 3186
bunda	burada 10, 1932, 2061, 3882, 5711
bunlar	bunlar 2080

burak (Ar.)	Hız Muhammed'in Miraca giderken bindiği binit 758, 3596, 5416, 5432, 5433
burc (Ar.)	1. hisar çıkıntısı 82, 487, 1371, 1373, 4350 2. güneşin ayrıldığı on iki kısımdan her biri 1985,3907
burun	burun 1615, 1634, 2172, 2882, 3451
burun yime-	burun kıvırmamak, istigna etmemek 2198
Büselik	Türk Musikisinin iki numaralı basit makama 225
bü-selîm (Ar.)	1. riyakâr, doğru gibi görünen 1463 2. tam güvende olma 1824
büstân, büsitân(Far.)	gül bahçesi 710, 2685, 4101, 4102, 6013
büstân kıl-	gül bahçesi etmek 710
buşu	pusu, tuzak 2605, 3514, 4039, 4360, 5372
buşu it-	gizlenmek, saklanmak 4398
buşu vir-	tuzak kurmak 5372
bu'fün (Ar.)	nesiller 5652
büy (Far.)	koku 163, 2137, 3027, 3340, 4113
buyur-	1. emretmek, söylemek 517, 923, 2935, 2936, 5210 2. buyur etmek, davet etmek 3199
bühtân (Ar.)	iftira, yalan 3914, 4977
bühtân kıl-	iftira etmek 4977
bük-	1. kıvrırmak, eğmek, bükme 3982 2. toplamak, sığamak 515
bükâ (Ar.)	ağlamak 4095, 6288
bülbül (Ar.)	bülbül 45, 517, 1671, 2355, 3158
bülend (Far.)	yüksek 4287
bünyâd (Far.)	yapı, temel 129, 5, 3614, 5745, 6153
bünyâd eyleme-	bina etmemek 5745
bünyâd it-	yapmak, bina etmek 3614
bünyâd kıl-	yapı yapmak, temel atmak 591, 6153
bünyâd ol-	te'lif edilmek, yapılmak 129
bünyâd ol-	temeli atılmak, başlanmak 5
bürd (a.)	bulmaca, muamma 1290, 2727, 3190, 6010
bürd ü mât it-	satranç oyununda yenmek 3190
bürdbâr, bürdübâr (Far.)	1. çok sabreden Allah 7 2. sabırlı, sıkıntıya katlanan 1154, 1157
bürhân (Ar.)	delil, senet 498, 1567, 4097, 6480
bürr (Ar.)	buğday 1851, 2640, 2743, 3728, 3729
bürü-	örtmek, bürümek 1422
bürün-	örtünmek 2172
büt (Far.)	put 110, 4002, 4028, 4130

büt-âzâr (Far.)	put kıran 767
büt-peres (Far.)	puta tapan 4000, 5928
bütûn	tam, bütün, mükemmel 495
bütûn eyle-	mükemmel etmek, tam yapmak 495
bütünlik	noksansızlık, tam olma 3692
büyük	büyük 2763, 5180
-C-	
cādde (Ar.)	geniş ve işlek yol 3061
cāh (Ar.)	mertebe, mevki 113, 2773, 3088, 3854, 5973
cahd (Ar.)	bilerek inkâr etme 2229, 2505, 4662, 4890, 6108
cahd it-	inkâr etmek 4662
cāhid (Ar.)	bilerek inkâr eden 4373
cāhil (Ar.)	cāhil, bilgisiz 424, 5841, 6062
cahīm (Ar.)	Cehennem 843, 3303, 3456, 3879, 4468
cahīmī (Ar.)	Cehenneme mensub olan 4469
cāl (Ar.)	hile, tuzak 2861
Cālinūs	İlkçağın meşhur Grek hekimi, Galen 79, 2774
cām (Far.)	1. cam 3542 2. ayna 4200, 4204, 4207 3. bardak, kadeh, kâse 41, 528, 3403, 4438, 5326
cām-ı pür	dolu kadeh 42
cām-ı Haleb	Haleb sürahisi 5052
cāme (Far.)	elbise, çamaşır 73, 553, 1711
cāme-püş (Far.)	elbise giymiş 553, 1711
cāmi' (Ar.)	toplayan, toplayıcı 115, 91, 3296
cāmid (Ar.)	cansız 3302, 3740, 4275, 5209
cāmidāt (Ar.)	cansızlar 6010
cān (Far.)	can, ruh 37, 2697, 3031, 3101, 5833
cān erit-	başkasının iradesine tabi olmak 1565
cān gözi	basiret, ileriye görme 2831
cān it-	diriltmek 689
cān kuşu	ruh 1947
cān oyna-	canını feda etmeye hazır olmak 211
cān u baş oyna-	canını feda etmeye hazır olmak 317
cān ula-	canını feda etmek 3369
cān vir-	diriltmek 4445
cān vir-	ölmek 1708
cāndan geç-	ölmeyi arzulamak 2307, 2638

cān fidā kı-	canını vermek, ölmek 388
cāna kıy-	öldürmek 482, 2359, 2891
cānına çaķmak çaķ-	öldürmek 2628
cānına kaşd it-	öldürmeye niyet etmek 783
cānına kıy-	intihar etmek 2884
cānını al-	öldürmek 3416
cānān (Far.)	sevgili 206, 318, 801, 2030, 2697
cānāne (Far.)	sevgili, gönül verilmiş 5611
cānāver (Far.)	canavar 5871
cānbāz (Far.)	cambaz 3224
cān-fişān (Far.)	can sačan 1491
cānī (An.)	canla alākalı, cana ait 1345
cārī (Ar.)	geçme, geçiş, akma 154
cārī ol-	geçmek, akmak 154
cāriye (Ar.)	hizmetçi kız, cariyeye 195, 205, 875
cārūb (Far.)	süpürge 6395
cāvidān (Far.)	ebedî, sonsuz 3446, 5241
cavķ (Ar.)	çok 112, 2930, 3613
cavķ cavķ	çok çok, haddinden ziyade 112, 2930, 3613
cavlakī	kel, yağır kuş 1114, 1120, 1121, 1127, 1131
Cebbār (Ar.)	kuvvet ve kudret sahibi olan Allah 1650, 1819, 3229, 3619, 4364
cebel (Ar.)	dağ 83, 2252, 3403, 4030, 4442
ceberūt (Ar.)	ilāhî 2767
cebr (Ar.)	zor, zorlama 3226, 3272, 3284, 4797
Cebra'īl (Ar.)	Dört büyük melekten birisi olup Allah'ın emirlerini peygamberlere getiren vahiy meleği 1065, 5408
Cebre'īl (Ar.)	Cebrail 61, 105, 219
cebrī (Ar.)	zorlayıcı 3226, 3242, 3288, 4806
cebrilik (Ar.Tr.)	cebrilik 3240
cebriyāne (Ar.Far.)	zorlarcasına, cebriyāne 3225, 5512
cedd (Ar.)	ata 2581, 3600
cedel (Ar.)	kavga 2585, 2720, 3401, 6078
cedīd (Ar.)	yeni 27, 5446, 5660
cedīd eyle-	yenilemek 5446
cefā (Ar.)	eziyet, incinme 142, 5010
cefā çek-	eziyete katlanmak 5010
cehālet (Ar.)	cahillik, bilmezlik 4082, 6060, 6032, 6066, 6068
cehān (Far.)	fānî, geçen, geçici 990, 2833
cehān eyle-	geçmek, göçmek 990
cehd (Ar.)	çalışma, gayret 2037, 3845, 4357, 4581, 4349

cehd eyle-	gayret etmek 5712
cehd it-	çalışmak 613, 1639, 3284, 6052
cehd kııl-	çalışmak 5027
Cehennem (Ar.)	Cehennem 1313, 4050, 4051, 6391
cehil, cehil (Ar.)	bilmeme, bilmezlik 104, 2244, 2928, 5461, 6065,
cehül (Ar.)	çok bilgisiz, çok cahil 6109
celâl (Ar.)	büyüklik, ululuk 199, 4066, 5996
Calâleddîn (Ar.)	Celâleddîn-i Rumî, Hazreti Mevlânâ 41, 769, 1661, 2861, 5674
calâlet (Ar.)	büyüklik, ululuk 5695
Celîl (Ar.)	büyük ve ulu olan Allah 61, 1728, 2156, 4954, 5405
celve (Ar.)	cilve 5849, 6362
celvegâh (Ar.Far.)	cilve yeri 321
Cem (Far.)	şarap ve içkinin mucidi 4077
cem' (Ar.)	toplama 28, 193, 3074, 3383, 4885
cem' eyle-	toplamak 1619
cem' gör-	toplanmak 1912
cem' it-	toplamak 28
cem' kııl-	toplamak 193, 655, 4519, 5846
cem' ol-	toplanmak 2604, 3466, 4152, 5307, 6432
cem' olun-	toplanmak, te'lif edilmek 85
cem'-i mâl it-	mal toplamak 1188
camâ'at (Ar.)	topluluk, halk 2446, 4124
cemâd (Ar.)	cansızlar 2682, 2782, 3649, 4375, 3351
cemâdât (Ar.)	cansızlar 237
cemâl (Ar.)	yüz güzelliği 828, 1984, 3160, 4259, 5996
cemel (Ar.)	deve 33, 2252, 3070, 4080, 4442
cemî' (Ar.)	cümle, hep, bütün 1318, 3805
cemî'-i yir ü gög	yer ve göğün hepsi, tamamı 3806
cemîl (Ar.)	güzel olan Allah 1833, 4099
cem'iyet (Ar.)	topluluk, toplum 5111
cemmâ' (Ar.)	çok toplayan 5064
Cemşîd (Far.)	şarabın mucidi olan Cem 677
cemşîd-vâr (Far.)	Cemşîd gibi 776
cenâbet (Ar.)	cünüplük hâli, temizlikten uzak olmak 2048
cenâh (Ar.)	kanat 2844, 6421
cenân (Ar.)	kalb, gönül 154, 321, 801, 1916
cenbeyn (Ar.)	iki yan, böğürler 5277
ceng (Far.)	dövüş, kavga 296, 2112, 3401, 4272, 6045
ceng eyle-	savaşmak 3644
ceng it-	kavga yapmak 4272, 4503

ceng kıl-	kavga etmek 2112
ceng-i sin ü men	sen ben kavgası, benlik iddiası 6481
cennât (Ar.)	cennetler 112, 4265
Cennet (Ar.)	cennet, uçmak 17, 759, 1314, 1855, 3303
ceram	haram 6168
Cercis (Ar.)	Cercis peygamber 6136
ceres (Ar.)	çan 336, 2598, 3034, 5992, 6369
ceres ur-	çan çalmak 1382
cerr (Ar.)	cer, eşya ve para çekme 2261
cerr it-	çekmek 2261
cesed (Ar.)	ceset, ölmüş vücut 420, 1520, 2122, 2578, 2587
cesed it-	imrenmek 2155
cev (Far.)	arpa 1377
cevâb (Ar.)	cevap, sözle karşılık verme 874, 1697, 3243, 3365, 5334
cevâb it-	karşılık vermek 1078
cevâd (Ar.)	1. çok cömert olan Allah 6351 2. cömert, eli açık 2682, 4375, 5593
cevâd it-	cömertlikte bulunmak 2782
cevârih (a.)	1. yaralar 1788 2. eller ve ayaklar 4831
cevârih (Ar.)	özler, asıllar 3539
cevf (Ar.)	1. kalb, gönül, iç 2098 2. atma, atılma 4594
cevher (Ar.)	1. öz, asıl, maya 81, 1758, 3530, 3839 2. elmas, değerli taş 208, 2261
cevlân (Ar.)	dolaşma, gezinme 910, 6327
cevlân ur-	gezmek 6327
cevr (Ar.)	eziyet, cefa, sıkıntı 809, 2021, 3128, 4728, 6337
cevr çek-	eziyet çekmek 5096, 6094
cevr it-	zulmetmek 1708
cevr kıılma-	eziyet etmemek 2973
ceviz (Ar.)	ceviz 3686, 3694
ceyb (Ar.)	cep 938, 3392
cezâ (Ar.)	ceza, karşılık 341, 5773
cezb (Ar.)	çekme 165, 642, 3463
cezb eyle-	çekmek 798
cezb it-	çekmek 165, 2929, 3433, 5521
cezbe (Ar.)	ilahi bir zevke kapılarak kendinden geçme 2851
cibâl (Ar.)	dağlar 6005
Cibrîl (Ar.)	Cebrail aleyhisselam 5409, 5410, 5411

Cibrîl-veş (Ar.Far.)	Cebraîl gibi 5417
cidâ (Ar.)	mızrak, kargı 2389
cidâl (Ar.)	kavga, dövüş 2727, 2749, 2756, 5690
cidâl eyle-	dövüşmek, kavga etmek 2749
cidâl kıl-	kavga etmek, dövüşmek 2756
cidd (Ar.)	çalışma, gayret 27, 138, 2576, 3530, 6108
cidd it-	çalışmak, gayret etmek 27, 6397
cîf (Ar.)	leşler, cifeler 1806, 2109, 2802, 2932, 3317
cîfe (Ar.)	leş 3948, 4383
ciğer	ciğer 47, 3601, 3738, 4762, 5878
cihād (Ar.)	İslamiyet için Allah yolunda savaşma 209, 2052, 4582, 5875
cihād kıl-	mücadele etmek 209
cihān (Far.)	dünya 110, 266, 2824, 3665, 6475
cihān-bîn (Far.)	dünyayı gören 3067, 3838, 5223
cihān-süz (Far.)	cihani yakan, dünyayı ateşe veren 4283
cihat (Ar.)	taraflar, yönler 107, 1411
cihet (Ar.)	yön, taraf, yan 21, 119, 526, 1213, 3040
cik cik	kuş sesi 5827
cîla, cîle (Ar.)	cila, parlaklık 2007, 3861, 5219
cîla ur-	parlatmak, lekesiz eylemek 5518
cild (Ar.)	cild 5840, 6516, 6519
cilve (Ar.)	cilve, kırıtma 166
cilve vur-	kırıtmaq 166
cilvegāh (Ar.Far.)	tecelli, görünme yeri 2140
cîm	Türk İslâm alfabesinin altıncı harfî 1702, 2141
cimā' (Ar.)	çiftleşme, cima 563
cimrilik	hasislik, cimrilik, pintilik 1154
Cimşîd (Far.)	Cemşîd 4347
cinān (Ar.)	cennetler 321, 3159, 4257, 4494 5946
cinn (Ar.)	cin 80, 3184
cimnet (Ar.)	delilik, çılgınlık 4279
cins (Ar.)	cins, tür, öğür 1430, 2652, 3005, 5921
cinsiyyet (Ar.)	bir cinsle alâkalı olma 4535
cirm (Ar.)	vücut, cüsse, cisim 3908
cism, cisim (Ar.)	vücut, varlık 51, 194, 2049, 3017, 3030
cisme gel-	vücut bulmak 4786
cismine kıy-	kendini düşünmemek 290
cismî (Ar.)	cisme, bedene ait 1345
cû (Far.)	1. arayan 3250 2. akar su, ırmak 2052

cū' (Ar.)	açlık 1476, 2500, 3013, 4015, 4640
cūd (Ar.)	cömertlik 345, 1827, 2502, 5712, 6407
Cum'a (Ar.)	Cuma namazı 4408, 4409
cumhūr (Ar.)	halk, ahali 1656
cūş (Far.)	kaynama, coşma 164, 2020, 2697, 6357
cūş eyle-	coşmak, kaynamak 164, 891, 2041, 5650, 6357
cūş it-	coşmak 930, 1113, 6264
cūş kıl-	coşmak 301, 263, 4435
cūy (Far.)	ırmak, nehir 112, 228, 1543, 5035
cūy ol-	akmak 5035
cūyā (Far.)	arayan, arayıcı 34, 3899, 5036
cūybār (Far.)	akarsu, ırmak 4289, 5399
cūyende (Far.)	arayıcı, araştırmacı 101.
cūbbe (Ar.)	cüppe 165, 1653, 2663, 4364
cūdā (Far.)	ayrı, ayrılmış 223, 2389, 2857, 3918, 5627
cūdā kıl-	ayırarak 1919
cūdā ol-	ayrı düşmek 3918
cūft (Far.)	çift, eş 199, 4987, 5316
cūhhāl (Ar.)	bilgisizler, cahiller 455
cūhūd (Ar.)	Yahudi, çifit 2526, 3642, 3869, 4130
cūmel (a.)	cümleler 3227
cūmle (a.)	1. hep birlikte, tamamen 820, 3017 2. hep, bütün 12, 81, 3181, 4531, 4959 3. her şey 101 4. tara, noksansız, mükemmel 3715 5. her 666, 2167
cūmle yir	her taraf 366
cūnāt (Ar.)	toplanmış, dirilmiş 2465
cūnbiş (Far.)	kımıldanma, hareket 1073
cūnd (Ar.)	asker 1149, 2389, 3568, 4723, 5372
Cūneyd (Ar.)	Cūneyd-i Bağdadî 912, 1653, 3155
Cūneyd-şıfat (Ar.Far.)	Cūneyd gibi 106
cūnūn (Ar.)	deli, divane 1016, 2517, 2868, 4394, 6466
cūnūb (Ar.)	pis, murdar, cenabet, temizlikten uzak 2063
cūr'a (Ar.)	yudum 4430, 5522
cūrm (Ar.)	suç, kabahat 1550, 2796, 5693, 5703, 6185
cūst (Far.)	arama 3250, 3363, 5264
cūst it-	aramak 3363
cūst ü cū (Far.)	arayıp sorma 3250, 6028
cūst ü cū it-	arayıp sormak 3250, 6028

cüst ü cüy (Far.)	arayıp sorma 5035, 6439
cüst ü cüy kıl-	gayret etmek 5035
cüvân (Far.)	yiğit, delikanlı, genç 116, 268, 1550, 6522
cüz (Ar.)	1. birazcık, çok az 3027
cüz'iyât (Ar.)	1. ehemmiyetsiz, değersiz 6011 2. parça 2784, 3257
cüzv (Ar.)	parça, cüz 2591, 6034
cüzvî (Ar.)	parçaya ait, parça ile ilgili 3230, 3947, 4473, 6031
cüzviyyât (Ar.)	azlık, az olma 5154
-Ç-	
çâbük (Far.)	çabuk, acele 2892, 5045
çağır-	çağırarak 226, 1433, 5175, 5582
çağla-	ses çıkararak akmak 2656
çâh (Far.)	kuyu 113, 2773, 3854, 5777, 5973
çâh-vâr (Far.)	kuyu gibi 6404
çaķ-	1. haber vermek, söylemek 5325 2. ateş yakmak için aralarına kav koyarak çeliği ve taşı birbirine çarpmak 1875, 1876, 1949, 2628
çâk (Far.)	yırtık, yarık 95, 98
çâk eyle-	yırtmak 938, 3392,
çâk it-	yırtmak 73, 98, 239
çâk kıl-	yırtmak 145
çakmak	çakmak, ateş yakma aleti 1875, 1876, 1878, 2628, 4046
çal-	ses çıkartmak, öttürmek 32, 520, 1773, 5263, 6391
çala-gör-	çalmaya başlamak 1773
çalınma-	eceli geldiğini haber vermemek 6165
çâplüs (Far.)	dalkavuk, yaltakçı 4322, 4603, 5263
çâpük (Far.)	çabuk 4507, 5385
çâr (Far.)	dört, dört bir taraf 1370, 3373, 3376
çâre (Far.)	tedbir, sebep, deva 2405, 2440, 2785, 3858, 4788
çâre eyle-	tedbir almak 246
çarĥ (Far.)	felek 3374
çarĥ ur-	dönmek 3374, 6006
çarĥa, çerĥe (Far.)	çıkırık gibi dönen yuvarlak dolap, su dolabı 3780, 4358
çarĥ-vâr (Far.)	felek gibi 145
çârmîĥ (Fan.)	çarmıh 6421
çârĥâk (Far.)	çardak 761, 6016
çârum (Far.)	dördüncü 509

çāšnī (Far.)	tad, lezzet 3736, 4528, 4852
çaştgāh (Far.)	kuşluk vakti 4948
çav-	yükselmek, ileri atılmak 3298, 4083
çeh (Far.)	kuyu 3990, 6196
çehre (Far.)	yüz, surat 4877
çek-	1. çizmek 4407, 5202, 5533 2. kuşanmak 1456, 5872 3. çıkarmak, asılmak 136, 621, 622 4. benzemek 3946 5. ayırıp bir kenara götürmek 566, 3089 6. ele almak, anıtlamak 3563, 3647, 4763, 6180 7. alakoymak, çekmek 2386 8. tahammül etmek, katlanmak, dayanmak 2941, 2943, 3059, 5010, 6334 9. götürmek, taşımak 186, 1955
çekme-	taşımamak, götürmemek 355, 691, 1357, 3439
çelīpā (Far.)	haç, put, istavroz 4148
çemen (Far.)	çayırılık çimenlik saha 1074, 1172, 2668, 3160
çemīn (Far.)	sidik, pislik 5473
çember (Far.)	demir veya tahtadan yapılmış halka, kasnak, çember 3224, 4364
çeng (Far.)	1. kanuna benzer bir çeşit çalgı 520, 3187, 3982, 6045, 6503 2. eğri büğrü 6106
çeng-vār (Far.)	çeng gibi 3901
çengāl (Far.)	çengel 859
çerḥ (Far.)	otlak 6384
çerāg (Far.)	çıra, fitil, mum 98, 3510
çerāgāh (Far.)	mera, otlak 4407, 4628
çerb (Far.)	semiz, yağlı 2224
çerb eyle-	semizleştirmek 2224
çerme-	toplamak 2673
çeşm (Far.)	göz 223, 1146, 2029, 4239, 5620
çeşm-bend (Far.)	göz bağı 3015, 4094, 5520, 5904
çeşme (Far.)	çeşme, pınar 725, 3751
çeşme-i ḥayvān	Ab-ı hayat 274, 1033, 2852, 5393, 5911
çeşm-ter (Far.)	gözü yaşlı 4522
çetr (Far.)	çadır, gölgelik 141
çevgān (Far.)	ucu eğri değnek 3130, 4999
çevgān kıl-	değnek yapmak 3130
çevre	etraf, kenar 145, 4401
çık-	1. çıkmak, terk etmek 123, 1949, 4103, 5325, 6153

	2. yükselmek, ağmak 1039, 4812, 6330
	3. ulaşmak, gelmek 239, 2834, 4972, 5822
	4. çekilmek, çıkarılmak 615
	5. kurtulmak 6385
	6. elde etmek 974
	7. atılmak, görünmek 2628, 3539
çıkār-	1. çekmek, çıkarmak 617, 520, 1335, 1368
	2. çıkarmak, dışarı atmak 3016, 4089, 6403
	3. meydana getirmek 2355, 4769
çıkma.-	1. çıkmamak 1338, 2627
	2. yükselmemek 4806
çiçek	çiçek 1169
çil (Far.)	kırk 2918
çille (Far.)	zevk u safadan el çekerek bir yerde kırk gün ibadet edip nefsi yenme 2918, 3452
çille çek-	çile çıkarmak 3452
çille-ber-çille	çile içinde çile 3430
çille-ber-çille çıkar-	çile içinde çile çekmek 3430
Çin	Çin ülkesi 58, 3795, 6318
Çinī (Far.)	1. Çince 173
	2. Çin'e ait 1226, 3554, 5152
çirāg (Far.)	çıra, mum, kandil 713, 820, 931, 2343
çirk (Far.)	pis, kir 36, 969, 1366, 1553, 5302
çirkin (Far.)	güzel olmayan, çirkin 1366
çiyān (Far.)	çiyān 6172
çiz-	çizgi çekmek 4401
çizi	çizgi, doğru yol 1629
çiziden çık-	doğru yoldan ayrılmak 1629
çizī (Far.)	az 2615
çizī-be-çiz	azar azar 2615
çoban (Far.)	çoban 32
çok	çok, fazla, ziyade 17, 271, 2214, 5427, 6243
çoñ-	batmak, yatmak 489
çorak	çorak, tuzlu, 2529
çökür-	kıpırdatmak, oynatmak 3776
çöp	çöp 1335, 3196, 5466
çüb (Far.)	çöp 1337, 2770, 4768, 5927
çübān (Far.)	çoban 4412, 4413
çübānlık (Far.Tr.)	çobanlık 4406
çün (Far.)	nasıl 1381, 6384, 6385

çün-u-çirā (Far.)	nasıl ve niçin 1381, 6384, 6385
çü (Far.)	gibi 2942, 3028, 3169, 4363, 4922
çün (Far.)	1. çünkü 93, 251, 354, 2257, 5440 2. mademki, o halde 3165, 3166 3. -dığı zaman 667, 3107 4. -dığı için 25, 26, 3220, 4454
çünki (Far.)	çünkü 87, 827, 2214, 3102, 3266
çünkim (Far.)	çünkü 181, 836
çürü-	çürümek, bozulmak 1639, 1646
çürük	çürük, bozuk, işe yaramaz 3689, 3699, 3701
çürüt-	çürütme 2160
çüst (Far.)	çabuk, hareketli, çevik 244, 2892
-D-	
da	dahi, da 10, 2340, 3297, 4496, 6029
dā (Ar.)	hastalık, dört 431, 875, 3475, 5762
da'avāt (Ar.)	davetler 120
dad	tat, lezzet 3342, 3807
dād (Far.)	1. adalet 2582, 3177, 4968, 4970, 0269 2. kısmet, nasip, pay, hisse 6160, 6438 3. ihsan, lütuf 80 4. verme 148
dād ol-	verilmek 148
dād um-	lütuf, ihsan, bağış ummak 80
dāfi' (Ar.)	defeden, kovan 113, 244, 390, 548, 934
dağal (Far.)	hileci, hilekâr 2248
dağı	1. dahi, da 203, 1530, 4622, 6455 2. daha 65, 1514, 2606, 3213 3. en, pek 646, 2800, 3068 4. başka, gayrı 540, 580, 1637, 2190, 2434 5. ayrıca 212, 361, 1633, 1927, 3070 6. bile, dahi 593, 2118, 3654 7. defa, kerre 503
dağıl (Ar.)	sığınan, sığınmış 869
dāğılān (Far.)	içeridekiler 620
dağl (Ar.)	te'sir 4915
da'ī (Ar.)	davet eden, çağırın 120, 430, 590, 3213
dağ-	takmak, vermek, koymak 1401
dağ (Ar.)	itiraz 1446

dağ dutma-	itiraz etmemek 1446
dağâyık (Ar.)	ince ve anlaşılması güç şeyler 2873
dağık (Ar.)	ince, anlaşılması zor 1746
dāl	1. İslâmî Türk alfabesinin onuncu harfi 2141, 2857 2. eğri 221, 6300
dāl eyle-	eğmek 221
dāl kııl-	eğmek 6300
đalāl (Ar.)	doğru yoldan sapma 2283
đalālet (Ar.)	sapıklık, yoldan çıkma 3872, 6068
dalk, delk (Far.)	eskimiş derviş hırkası 1130, 6238
dāl (Ar.)	işaret 2214, 4114, 5120, 5294
đāl (Ar.)	sapık, sapıtımış 2749, 4579, 5216
đālīn (Ar.)	sapıklar, doğru yoldan çıkanlar 380
dām (Far.)	tuzak 166, 3018, 3031, 3434, 4644
dām it-	tuzak yapmak, tuzak kurmak 1620, 5395
dām kır-	tuzak kurmak 2324
dām ol-	tuzak olmak 4409, 4500, 4731
dāmen (Far.)	etek 107, 2099, 2945, 3392, 3941
dānā (Far.)	âlim, bilgin 3855
đāne (Far.)	tane, tohum 710, 2395, 3218, 3293, 5015
dār (Ar.)	1. ev 2054, 4570 2. memleket, ülke 3155, 4570
dār-ı darb	dârü'l-harb 4570
dār-ı ğaybet	ahiret 2062
dârü's-selām	cennet 4537
dār (Far.)	darağacı 207, 761, 3155
đarb (Ar.)	dövme, vurma, dayak atma 1090, 1132, 2224, 4570, 6174
đarb ur-	dövmek 6174
đarb-ı mesel	atasözü 3070, 3173, 3397
dāreyn (Ar.)	her iki dünya 289
đārib (Ar.)	vuran, döven 1089, 6395
đārīr (Ar.)	anadan doğma kör 3002, 3077, 3093, 5886
đārīr eyleme-	kör etmemek 2745
dārū (Far.)	ilaç 193, 604, 630, 5089
dāsītān (Far.)	kıssa, hikâye 147, 2333, 3034, 3575, 6283
dat-	tatmak, zevk almak 5317
da'vā (Ar.)	iddia 216, 2602, 3166, 4741, 5084
da'vet (Ar.)	çağırma, davet etme 1722, 3408, 4117, 4736
da'vet it-	çağırarak, davet etmek 778, 3408, 4117,
davşan	tavşan 5100, 6098

davşan-miṣāl	tavşan gibi 5690
Dāvūd (Ar.)	Davud peygamber 1069, 2830, 3890,5008, 5845
dāye (Far.)	dadı, lala 2078, 2947, 2959, 2930, 3181
dāyim (Ar.)	devamlı, daima 120, 148, 3177
dāyim kıl-	devamlı eylemek 351
dāyimā (Ar.)	daima, devamlı olarak 1854, 2956, 3212
dāyimī (Ar.)	devamlı, sürekli 4595
dāyire (Ar.)	daire 4407, 4414
dāyire çek-	daire çizmek 4407
de	daha 197, 1856, 2216, 3081, 6418
debser-	kurumak, buruşmak 658
def (Ar.)	tef, def 520, 3187
def (Ar.)	kovma, giderme, savma 3073, 3222, 4575, 6078
def eyle-	kovmak, uzaklaştırmak 3094
def it-	kaldırmak, kovmak 43, 2568, 3222, 4575
def kıl-	kovmak, savmak 3073
def-i mażarrat eyle-	zararı defetmek 2488
def ol-	gitmek, savulmak 2740, 6078
def aten (Ar.)	bir defada, birden 1061
defter (Ar.)	defter 239, 4679, 5539, 6279
defter-i fehḥ	anlayış defteri, zihin, hafıza 109
defterini dūr-	öldürmek 2440
deg-	1. dokunmak, temas etmek 5346, 5665 2. gelmek, isabet etmek 2154
degen	1. kader 4667 2. kısmet, nasip, hisse, pay 2733
degin	kadar 6220
degin-	söylenmek 1370
degir-	dokunmak, değdirmek 775
degiş-	değişmek 6304
degme	1. her, değme 1407, 2881, 5316 2. hiç bir 1769
degme kez	her zaman 1407
değşür-	değiştirmek 1032
degül	değil, olmaz, olamaz 40, 2191, 3115, 4326, 6487
degür-	bildirmek, ilân etmek 3419
dehān, dehen (Far.)	ağız 769, 3101, 6527
dehān eg-	dudak bükme, alaylı bir şekilde küçük görmek 4210
dehr (Ar.)	dünya 114, 1051, 3226, 3780, 6488
dehrī (Ar.)	kıyamete ve öteki dünyaya inanmayan dinsiz 3226, 5367, 6256

dek	1. kadar, değin 61, 2324, 3403, 4402, 6142 2. kımıldatmama, susma 6312
dek dut-	susmak 6312
dekâyık (Ar.)	ince ve anlaşılması güç olup anlamak için dikkat isteyen şeyler 108
dekdeş	eş, benzer 1287
deken	dağ 6005
del-	1. delik açmak, oymak, delmek 39, 1857, 3554, 4487, 5059 2. parçalamak, delmek 1894
delâlet (Ar.)	doğru yolu gösterme 5068
delik, delük	delik 218, 3981
delîl (Ar.)	1. alâmet, nişan, iz 3230, 3265 2. yol gösteren, kılavuz 17, 493, 1048, 1748, 5347
delîl eyle-	delil etmek, kılavuz yapmak 5320
delîl idin-	kılavuz edinmek 2535
delîl ol-	yol göstermek 61
delîl ol-	işaret etmek 17
delü	1. deli 1431, 2023, 2377, 3924, 5591 2. keskin, kuvvetli, tesirli 1230
dem (Ar.)	kan 23, 1787, 3978, 5959
dem dut-	kan tutmak 5959
dem (Far.)	1. zaman, an 86, 513, 1540, 1550, 3123 2. nefes, söz 1137, 1923, 2032, 3205, 5466 3. soluk, nefes 10, 40, 47, 2277, 3321 4. koku ve su 3899 5. körük 3205
dem dem	zaman zaman 5426
dem-be-dem	zaman, vakit 356
dem-be-dem	zaman zaman, vakit vakit 3194, 3990, 6268, 6442
dem al-	nefes almak 4333
dem ur-	söz söyleme 1592, 1923, 2032, 5466
dem urma-	üflelemek 3205
dem vir-	nefes vermek 4333
dem vur-	konuşmak, bahsetmek 335, 4124
dem' (Ar.)	gözyaşı 2428
demdeme (Ar.)	öfkeyle söz söyleme 26, 5963
demren	okun ucundaki demir 1367
demsâz (Far.)	arkadaş, dost 45, 85
demür	demir 1873, 4341
dene	tane 2744

deng (Far.)	hayran, şaşkın 2793, 4363, 5617
deng eyle	şaşkın etmek, hayran etmek 5612
deng ol-	şaşırmak 252
deng (Far.)	hayvana yükletilen yükün yarısı 3311
denī (Ar.)	1. alçak, aşağı 66, 1751, 3857, 4779, 5124 2. alçak dünya 2830
denī it-	hor görmek, alçak yapmak 5124
deñiz	deniz, derya 3310, 4523, 4924
deñlü	kadar, şekil 4039, 4761, 5082, 5773, 6150
dep-	tepmek 1600
depele-	öldürmek, tepelemek, tekmelemek 1578
depme-	tepmemek, hakir görüp tenezzül etmemek 4183, 4809
depreş-	depreşmek 5879
depret-	kımıldatmak, kıpırdatmak 87, 627, 5728
der (Far.)	-da, -de; içinde 4441
der-kıyām	ayakta 4441
der-sine	uykuda 2922
der (Far.)	kapı 3160, 4390, 5532, 5991, 6478
der	ter 51, 5532
derbān (Far.)	kapıcı 5964
derbeder (Far.)	kapı kapı dolaşan, zavallı, muhtaç 4974
derbend (Far.)	boğaz, dar geçit 1755, 2242
derd (Far.)	tasa, kaygı, gam 51, 72, 196
derd çekme-	dertlenmemek 355
derdmend (Far.)	dertli 3258, 6357
dere	dere 4625
derecāt (Ar.)	dereceler 117, 2467
derekāt (Ar.)	1. en aşağı yerler 118 2. basamaklar 2467
dergāh, dergeh (Far.)	tekke, dergah 115, 383, 2633, 3085, 4573, 4842, 5743, 5964
derhal (Far.)	hemen, birden 6301
deri	deri, post 854, 1335, 1368, 5532
derīçe (Far.)	pencere 3540, 3542, 3906, 3907
derk (Ar.)	anlama, kavrama 5642, 5643
dermān (Far.)	1. ilaç, deva 212, 235, 3258, 4540 2. çare, tedbir 4775, 5794
dermān bulma-	şifa bulmamak 214
dermān eyle-	deva etmek 246
dermān it-	deva eylemek 272, 6423
dermān it-	çare bulmak 208, 888

dermân ol-	şifa olmak 389
dermân-veş	derman gibi 4541
dermândeğân (Far.)	muhtaçlar, âcizler, zavallılar 395
dermân-fürûş (Far.)	ilaç satan 6357
dermiyân (Far.)	ortada, arada 4433, 4464, 4998
derpay, derpey (Far.)	ardı sıra 2484, 4638, 4844, 6094
ders (Ar.)	ders 1066, 1625, 2922
dertlü (Far.Tr.)	dertli, gamlı, kederli 214
derûn (Far.)	iç, gönül 577, 1414, 1868, 5995, 6212
dervâze (Far.)	kale kapısı, şehir kapısı 6681
dervîş (Far.)	derviş 1128, 3534
dervîş-vâr	derviş gibi 3154
deryâ (Far.)	deniz 62, 307, 2610, 3301, 3310
dest (Far.)	el 107, 3209, 3056, 4785, 6340
destân (Far.)	hikaye, kıssa 4145
destâr (Far.)	sarık 4364
dest-bâf (Far.)	eli ele çarparak dolama 5311
dest-bûs (Far.)	el öpme 4322
dest-bûs it-	el öpmek 4322
dest-gîr (Far.)	elinden tutan, yardımcı 66, 395, 4246, 5957
destür (Far.)	izin, müsaade, ruhsat 37, 3064
dest-zen (Far.)	el uzatma 6360
dest-zen ol-	el uzatmak 6360
deşt (Far.)	çöl, bozkır 190, 2640
devâ (Ar.)	ilaç, çare 79, 259, 3276, 3507, 4298
devâ bul-	ilaç etmek 281
devâ eyle-	çâre bulmak 205, 211
devâ kııl-	ilaç etmek 258
deve	deve 1725, 2073, 4696, 5517
deve uyuzu	iyileşmesi zor bir çeşit uyuz hastalığı 5517
devît (Far.)	divit 6278
devlet (Ar.)	saadet, talihli olma 3141, 5693, 6077, 6438
devlete bat-	saadete kavuşmak 170
devr, devir (Ar.)	1. dönme, dönüş 5112, 5853, 6474, 6488 2. zaman, çağ 78, 128, 332, 1233, 1440, 3780
devr it-	dönmek 5112, 5853
devr-i kamer	Hz. Muhammet'ten beri gelen zaman, ahir zaman 131, 133
devrân (Ar.)	dünyâ 3751, 5815
devvâr (Ar.)	çok dönen, çok devreden 145, 1386, 3780,
deyin	sincap, teyin 1272

deyn (Ar.)	borç 4557, 4558
deyr (Ar.)	kilise, manastır 2142, 2449, 6479
Deyyān (Ar.)	mükafatlandırılan ve cezalandırılan Allah 1832, 2904
deyyār (Ar.)	1. kimse, fert 597, 599 2. manastır sahibi 6490
dīḥk (Ar.)	gölme 965
dīḳa-	tıkamak, kapatmak 1971
dīraḥt (Far.)	ağaç 6348
dīrāz (Far.)	uzun 97, 5666
dīrāz it-	uzatmak 97
dīrāz ol-	uzamak 5666
dīrrān (Ar.)	yırtıcı 5528
dīrrān ol-	yırtıcı olmak 5528
di-	söylemek, demek 125, 561, 2182, 2967, 3292
dīb	ayı 6367
dīdār (Far.)	1. yüz 17, 219, 139 2. tecelli 758, 760, 763, 767, 1657
dīde (Far.)	göz 2096
dīde-kūr (Far.)	kör, gözü görmez, âmâ 2096
dīhlīz (Far.)	dehliz, تنها yer 594
dīk (Ar.)	horoz 849, 1254
dīk-	1. yamamak, dikmek 3537 2. tayin etmek, 3537, 3609 3. rezk etmek, dikmek 3996 4. koymak, kaldırmak, dikmek 611
diken	diken, hâr 853, 1087, 1355, 1605, 1671
dikenbārī (Far.)	dikenlik 1176
dīl	1. ağızdaki et parçası, dil 1335, 1635, 2208, 2209 2. lisan, dil 169, 99, 241, 513, 5827 3. terazilerde tartının doğru olup olmadığını gösteren kısım 3919
dīl kes-	konuşmamak, bahsetmemek 6385
dīl ol-	dil kesilmek 306
dīl uzatma-	haddi aşarak söz söylememek 1096
dīle getir-	zıkr etmek, anmak 513
dīli uzun	haddini aşarak söz söyleyen 1096
dīl (Far.)	gönül 25, 2376, 3056, 3091, 3131
dīl-	yarmak 3745
dīl-ārām (Far.)	gönül okşayan 6223
dīlber (Far.)	sevgili, gönül kapan 148, 241, 556
dīldār (Far.)	gönül alan, sevgili 207, 761, 2863, 3155, 3445

dile-	istemek, arzu etmek 171, 1921, 2136, 3203, 4215
dilek	istek, arzu, dilek 213, 281, 601, 1112, 6467
dilekler revâ ol-	dilekler kabul olmak 281
dilîr (Far.)	cesur, yiğit 2091, 2936, 3149, 4630, 5000
dil-keş (Far.)	gönül çeken, gönül çekici 4017, 5803
dilkiceklik	yaltaklanma 1460
dilkiceklikler it-	yaltaklanmak 1460
dil-kür (Far.)	kalp gözü kapalı 1657, 3508
dilkü, dilki	tilki 855, 5108, 6520
dil-küş (Far.)	gönül öldüren 1756
dil-marîz (Far.)	kalbi hasta 1547
dil-pezîr (Far.)	gönle hoş gelen, gönlün beğendiği 313
dilşâd (Far.)	sevinçli 631
dil-teng (Far.)	gönlü dar, sıkıntılı 3600
dimâğ (Ar.)	beyin, dimağ 2195, 2568, 2709, 3014, 4621
dime-	dememek, söylememek 171, 5232
dimek ol-	söylenebilmek 4537
dîn (Ar.)	İnsanlara sonsuz saadeti göstermek ve bildirmek için Allah tarafından gönderilen peygamberlerin bildirdikleri doğru yol 24, 2270, 3276, 3346, 5396
din-	söylenmek 8, 10, 1927, 2267, 3344
dîñî (Ar.)	dîne ait, dinle ilgili 1347, 1343, 2817, 4644
diñile-	dinlemek 22, 1951, 2206, 4622, 5855
diñilen-	rahata ermek, dinlenmek 1338
dip	1. bir şeyin tabanı 3310, 3311, 3313 2. alt, aşağı 1039, 4846
dir-	toplamak 835, 3644, 4523, 5945, 6426
dîr (Far.)	uzun 202, 5301
dîr olma-	uzamamak 202
direm	1. gümüş para 5550, 5551 2. dirhem, okkanın dört yüzde biri 2345
dirhem (Ar.)	1. gümüş para 5552 2. okkanın dört yüzde biri 3301
dirhemce	dirhem ağırlığında 3301
diri	canlı 103, 894, 3417
diri eyle-	diriltmek 214
diri kıl-	diriltmek 894
dirîğ (Far.)	1. yazık, eyvah 1103, 3235, 3647, 6164 2. esirgeme 3204, 3559
dirîğ eyle-	sakınmak, çekinmek 3559

dirġ itme-	esirgememek, sakınmamak 3204
diril-	1. dirilmek, canlanmak 901, 1932, 1724, 2527 2. toplanmak 1726, 3458, 3467, 6432
dirilik	canlılık, hayat 2237, 3183
dirlik	düzenlilik, dirlik 6241
diş	diş 1627, 2207, 3102, 5326, 6173
diş bile-	öç almaya çalışmak, diş bilemek 2417
dişi	erkek olmayan, dişi 1384, 4920
dişür-	toplamak 6006
dit-	parçalamak, ufalamak 3588
ditre-	titremek 656, 662, 667, 3195
ditreş-	titreşmek 6518, 6520, 6525, 6527, 6528
dīv (Far.)	1. şeytan 376, 2045, 3117, 3015, 4719 2. hile, tuzak, oyun 376
div-	kıpırdatmak 1335
dīvān (Ar.)	1. büyük meclis divan 729, 912, 1901 2. divan, şiirler mecmuası 898
dīvāne (Far.)	deli, mecnun 239, 729, 912, 4899, 6130
dīvār (Far.)	duvar 870, 3540, 4349, 5232, 5925
divşür-, divşir-	toplamak 201, 349, 870
diyār (Ar.)	ülke, memleket 161, 662, 1006, 3780, 6490
diye	diyerek, diye 2033
diyici	deyen, söyleyen 4304
diyü, diyi	diyerek 375, 522, 5586, 6177, 6471
diz-	sıralamak, dizmek 3317
diz	diz 611
diz-be-diz	diz dize 692
doğ-	doğmak 2816
doğın-	dokunmak, değmek 1081
dōlāb (Far.)	dolap 90, 471, 1823, 2657, 4796
dōlāb-vār	dolap gibi 936, 4238
dōst (Far.)	sevgili, dost 111, 229, 2177, 3056, 6422
dōstān (Far.)	dostlar, sevgililer, samimi arkadaşlar 1668
dōstāne (Far.)	dostçasına, dost gibi 5789
dostlık	dostluk 5279
dōg-	dövmek 4417
dök-	1. dökmek, akıtmak 23, 653, 1516, 3074, 4236 2. sermek 400 3. yıkıp indirmek 6476 4. devirmek 1081

	5. gidermek, kaldırmak 178
dökil-	dökülmek 1093
dölek	sakinlik, kalp huzuru 6467
dölek ol-	sakinlik ve huzur içinde olmak 6467
dön-	1. benzemek 283, 827, 1792, 4281, 5665 2. avdet etmek, geri dönmek 4402 3. devretmek, çevrilmek, raks etmek 79, 41,1792,4439 4. değişmek 3342, 4150
döndürme-	tersine çevirmemek, döndürmemek 493,
dört	dört 1645, 3437, 4902, 4984, 6295
dört cadde	herkesin önü 3061
dört imâm	İmam-ı Azam, İmam-ı Şafii, İmam-ı Malik, İmam-ı Hanbel 4902
dört kitâb	İncil, Tevrat, Zebur, Kur'an 3437, 6295
dört nefis	dört nefis 6303
dört yol ortası	âlemin içi, herkesin önü 1620, 1641
döy-	dayanmak, tahammül etmek 3563, 3678
du'â (Ar.)	dua, isteme, Allah'a yalvarma 123, 253, 2012, 3213
du'â eyle-	dua etmek 306
du'â kııl-	dua etmek 375
du'âsı müstecâb ol-	duası kabul olmak 1286
dūd (Far.)	duman 50, 2830, 3262, 4476, 5805
dūd-ı od	ateşin dumanı 1640
dudağ	dudağ 52, 1627
dudağ ur-	çalmaya başlamak 52
dūğ (Far.)	ayran 5480
duha (Ar.)	kuşluk vakti, dahve 4595
duhter (Far.)	kız 825, 827, 828, 837, 3910
dumrı	def, tef 1599
dumrı çalıcı	def çalan 1599
dūn (Ar.)	alçak 373, 1421, 1598, 3111
dūn-himmet	yardım bilmez, himmeti alçak olan, haris 66, 2459, 2459, 4779, 5691
dur-	1. ayağa kalkmak 1609, 3163, 3509, 3609 2. birlikte, beraber olmak 3374 3. durmak 2566, 4625 4. olduğu gibi kalmak 186
dūr (Far.)	ırak, uzak 325, 2148, 5464
dūr ol-	uzak bulunmak 328, 2950, 4396
durağ	konma yeri, durak 5600
dūr-bīn (Far.)	gören 3114

durma-	devam etmek 850
durur	-dur, -dür 3036
düş (Far.)	omuz 4206, 4784
dut-	1. ele almak, yapışmak, bırakmamak 3004, 3021, 3068, 6147, 6475 2. istilâ etmek 3092, 3642, 4948, 5472 3. farz etmek, saymak, hesaba katmak 1741, 2316, 2751, 3912, 4040 4. etmek, yapmak 1775, 2571, 3975 5. tıkamak, kapatmak 1637, 3025 6. edinmek 1244, 1920, 1965, 2136, 4159 7. itaat etmek, sözünden dışarı çıkmamak 596,1748, 3135, 3415, 5435 8. karartmak, kapatmak 1773, 3559 9. istemek 1562, 6976 10. kabul etmek 1694 11. tutuşmak 4673 12. karşılaşmak 3487 13. içinde bulundurmak 113 14. döndürmek, çevirmek 4281 15.bağlamak, zapt etmek 5275, 5363 16. yapışmak 107 17. gibi olmak 2923 18. taşımak 185 19. germek 141
dutma-	1. farz etmemek 1008, 1249, 4208, 6155 2. dediğini yapmamak 3553
dutıl-, dutul-	tutulmak 1432, 1841, 2881, 3382
dutuş-, dutuş-	1. aevlenerek yanmak, tutuşmak 185, 331, 2754, 5021, 5489 2. tutuşmak, güreş tutmak 5022
duz	tuz 4807
duzak	tuzak 1458, 2716
duzak düz-	tuzak kurmak 1458
dü (Far.)	iki 500, 2254, 3734, 4447, 5994
dü-tâ	iki katlı, iki yüzlü 1694
dü-rüy	dönek, iki yüzlü 4159
düb (Ar.)	ayı 5110
dügâh (Far.)	Türk musikisinde bir makam 227
dügün	1. sevinç, düğün, şenlik 1110, 1120, 1715, 2100, 3376 2. ukde, düğüm 2414, 2917, 6393

	3. gam, keder, gussa 3376
	4. yara, çıban 1110
düğün ur-	düğümlemek 2414, 2917, 6393
dükən-	tükenmek, yok olmak 5979
düket-	tüketmek 1853
dükkan (Ar.)	dükkan 1076, 1080, 1089, 1750
düldül (Ar.)	at 2390, 5565
düm (Far.)	kuyruk 4863
dümü' (Ar.)	göz yaşları 3522
dün	gece 182, 280, 1715, 3744, 4160
dün ü gün	gece ve gündüz 63, 1110
dünyâ (Ar.)	dünya, cihan 2057, 2077, 3026, 3082, 3441
dünyâvî (Ar.)	dünyaya ait 2274, 2396, 5329
dür-	yok etmek, ortadan kaldırmak 349, 2440, 3666, 4670
dürç (Ar.)	cevahir kutusu 285
dürd (Far.)	tortu 4676, 6131, 6506
dürdâne (Far.)	inci tanesi 5508
dürer (Ar.)	büyük inci taneleri 285, 1264, 3316, 3317, 4523
düriş-	gayret etmek 131, 711, 4884, 5096, 5107
dürlü	türlü, çeşitli, çeşit çeşit 1018, 2406, 3170, 3393, 4716
dürlü, dürlü	çeşit çeşit 1612, 5354
dürr (Ar.)	inci 70, 2081, 2082, 5809
dürr-i şehvâr	şaha layık inci 3665
dür-efşân (Far.)	inci saçan 2641
dürt-	sürmek, dürtmek 1675
dürüg (Far.)	yalan 5480
dürüst (Far.)	doğru 244, 5884
düş	rüya, düş 285, 300, 542, 2045, 5814
düş-	1. düşmek 1648, 3104, 4951, 6041, 6147
	2. tutulmak 1045, 5733
	3. kismet olmak 992
	4. ayrılmak, düşmek 13
	5. takılmak, ardandan gitmek 2128
düşme-	kapılmamak 968
düşmen (Far.)	düşman 2445, 2751, 3572, 4319, 5895
düşmen idin-	düşman edinmek 2751
düşmiş	düşmüş, âciz, değersiz 66
düşnâm (Far.)	sövme 1641
düşür-	düşürmek 6348
düşvâr (Far.)	güç, zor 1750, 4958, 5115

düz	1. doğru 3871, 3911, 4203, 5380, 6470 2. düzlük, düz 5380, 5780 3. uygun, aynı, münasip 2303, 2304, 2328
düpdüz	dosdoğru 5326
düz ol-	uymak, uygun olmak 446
düz-	1. tanzim etmek, düzmek 3317, 3302, 5534 2. yapmak 1169, 1317, 1614, 3378, 5204 3. dizmek 6206 4. yaratmak 2758, 5090
düzd (Far.)	hırsız 5945
düzet-	yapmak, çatmak 1328
düzül-	düzülmek, bir araya gelmek 1690
-E-	
e‘ām (Ar.)	en umumî, çok şümüllü, çok geniş 6202
eb (Ar.)	baba, ata 193, 592, 2581, 3600, 5026
ebābil (Ar.)	Ebrehe'nin ordusunu yok eden kuş sürüsü 5785, 6158
Ebābekr (Ar.)	Hz. Ebubekir 19
eb‘ād (Ar.)	uzaklıklar 5607
ebced (Ar.)	Ebced hesabında; elif, be, cim ve dal harflerinin meydana getirdiği harfler gurubu 3600, 3601, 3605
ebed (Ar.)	1. ebedî, sonsuz olan Allah 3619 2. sonu olmayan zaman, sonsuz 103, 366, 1817, 3193, 3402 3. son, nihayet 501, 885, 886, 2246, 5917
ebhār (Ar.)	denizler 2886, 3049
ebkem (Ar.)	dilsiz 3965
ebleh (Ar.)	ahmak, bön 2065, 2263, 2264, 5587
ebnā (Ar.)	oğullar 4026
ebr (Far.)	bulut 2642, 3127, 3239, 5951
ebrār (Ar.)	hayırlı, iyi kimseler 4117, 4143, 4502
ebrişim	ibrişim, bükülmüş ipek 5210
ebşār (a.)	gözler 5642
ebter (a.)	1. nesilsiz, ebter 2264, 3284, 5871, 6490 2. nakıs, kusurlu 2808 3. netice, son 5562
ebter kal-	sonuçlanmamak, neticesiz kalmak 5562
Ebütālib (a.)	Ebutalib, Hz. Muhammed'in amcası ve hamisi 1293
ecel (Ar.)	ömrün sonu, ölüm 2250, 3391, 4421, 4967, 6498
ecel yili	ölüm rüzgârı 4421, 4422

ecel (Ar.)	daha celil, en büyük olan Allah 3398
echel (Ar.)	en cahil 1557, 1596, 3956
echel kı- ecl (Ar.)	cahil etmek 1557
ecma'in (Ar.)	sebeb, illet, bahane 3229
ecnâh (Ar.)	hepsi, cümlesi 5937
ecnâs (Ar.)	kanatlar 6425
ecr (Ar.)	nevler, cinsler 2493
ecsâm (Ar.)	sevap, karşılık 2519, 4516, 6189
	1. cisimler 2764, 2765, 3052, 5015, 5223
	2. gövdeler, bedenler 3031, 3122
eczâ (Ar.)	cüzler, kısımlar 2604
edâ (Ar.)	icra, tavır 224, 4611
edâ kı- edeb (Ar.)	eda etmek, yerine getirmek 4611
Edhem (Ar.)	edeb 322, 323, 1090, 5717
	İbrahim bin Edhem; babası Edhem Belh padişahı idi 96 da doğup 102 de öldü. Şam'da Çeştiye evliyasının büyüklerindedir 1987, 3537
ed'iyе (Ar.)	yalvarmalar, niyazlar 257
ednâ (Ar.)	en alçak, çok düşük 1038, 3857, 5127
ednâ görme- ednâ gözet- edük	alçak tutmak, küçük görmek 1037
edvâr (Ar.)	mütevazı olmak 1038
edyân (Ar.)	çizme, mest 1796
ef'al (Ar.)	daireler 5207
ef'dâl (Ar.)	dinler 2538
efgân (Ar.)	işler fiiller 2565, 3881, 4584, 5025, 6291
efgân it- efgân kı- efkâr (Ar.)	en faziletli 3630
efkâr-ı mâl it- eflâk (Ar.)	inleme, feryat 50, 469, 6489
Eflâtûn	inleyip sızlamak 6489
eflâtûn-nüfûs	figan eylemek 459
efrâd (Ar.)	düşünceler, fikirler, vesveseler 63, 599
efrengî (Far.)	mal düşüncesinde bulunmak 63
efşâh (Ar.)	felekler, gökler 145, 2130, 3040, 5250, 6476
efşâh ol- efsûn (Far.)	Eflâtun 79, 5050
efşân (Far.)	Eflâtun gibi kimse 2774
	fertler, tek olanlar 2588, 3528
	Frenge, Avrupa'ya ait 5493
	en fasih 2301, 5328
	çok fasih konuşmak 5828
	sihir 1986
	saçan, serpen 3127

efzūn (Far.)	çok, fazla 1990
eg-	eğmek, doğruluğunu gidermek 1883, 3293, 4198, 4454, 6165
eger (Far.)	şayet, eğer 322, 3196, 4198, 4330, 5496
egerçi (Far.)	her ne kadar, ise de 3161, 3362, 3953, 5492
egri	1. eğri 1277, 3291, 4205, 5810 2. sapık 2111, 6256
egri git-	sapmak, ayrılmak 6256
egrilik	doğru olmamak 4209
eḥādiş (Ar.)	sözler, hadisler 3237, 4901
ehemm (Ar.)	en mühim 638, 5030
eḥibbā (Ar.)	dostlar, sevgililer 522, 2993
ehl (Ar.)	1. sahip, ehil 99, 170, 3106, 3237, 4662 2. aile, hanım, evlād ü ayâl, 2890, 4465
ehl-i dīdār	cennet ehli 758, 802, 803
ehl-i dil	gönül sahibi 2609
ehl-i taklīd ü riyā	riya ve taklid sahibi 1131
ehl-i tecrīd ü fenā	fena ve tecrid ehli 1131
ehvā (Ar.)	istekler, arzular, heva vü hevesler 198, 1063, 3849
ejderhā (Far.)	ejderha, büyük yılan 1337, 2090, 4924, 6048
ejderhā (Far.)	ejderha 3109, 3845, 4729, 5952
ek-	ekmek, tarlaya tohum saçmak 8, 861, 1206, 3452,
eḳārib (Ar.)	hısımlar, akrabalar 600
ekber (Ar.)	en büyük 1684, 3307, 4599, 5332, 6514
ekder (Ar.)	en kederli, çok üzüntülü 816, 2879
ekfer (Ar.)	en kâfir 5899
ekkāl (Ar.)	çok yiyen 4705
ekkālīk (Ar.Tr.)	oburluk 850
ekl (Ar.)	yemek, yiyeş 2566, 3797
ekmel (Ar.)	en mükemmel 994, 1556, 3630, 4434, 5916
ekmel kıl-	tamamlamak 1556
ekmeliyyet (Ar.)	eksiksiz oluş, noksansızlık, mükemmellik 135
ekrem (Ar.)	çok cömert, çok şerefli 3974, 5972
ekse-	eksiltmek, azaltmak 696
ekşer (Ar.)	ekseriya, çoklukla 2318
eksük	eksik, noksan 351, 701
eksüklik	eksiklik, kusur 6233
el	1. el 97, 185, 1100, 2835, 3718, 5982 2. hükm, kudret, hakimiyet, güç79, 3222, 3222, 3433 3. sebep, yüz 3054, 4393 4. nezaret, gözetim 3007

el al-	el almak 5651
el çek-	vazgeçmek 3859
el ırma-	el çekmemek 2298
el ur-	el koymak, müdahale etmek 407
el vir-	uygun düşmek 4160, 4307, 6511
el vir-	boyun eğmek 3714
el vur-	yapışmak 2085, 3392, 5290
el vur-	ulaşmak, fethetmek 3796
el yu-	vazgeçmek, el çekmek 726, 2714, 5484, 5755
elden çıkar-	kaybetmek 4835
elden ko-	elden bırakmak, vazgeçmek 4479
ele gir-	ele geçmek, yakalanmak 3469
el-'acel (Ar.)	acele, çabuk, 2257
el-amân (Ar.)	medet 2363, 2365, 2367, 2369, 2371
elbâb (Ar.)	akıllar 4566
elem (Ar.)	gam, keder, tasa 3841, 4411, 5329, 6053
elest (Ar.)	elestü bezmi 1393, 1904, 3056, 5928
elfâz (Ar.)	kelimeler, sözler 14, 935, 5389, 5390
el-ḥâşıl (Ar.)	sözün kıyası, hasılı 2425
el-ḥazer (Ar.)	sakın 2719, 3557, 4668, 4840
el-ḥükmi li'l-lâh (Ar.)	Hüküm Allah'ındır, kulun elinde ne var 3480
elif	1. Osmanlı alfabesinin ilk harfi, elif 221, 2010, 2103, 2857, 3425 2. doğru 3532, 4204
elîm (Ar.)	çok derd, keder veren, çok ıztrab çektiren 192, 3424, 4463, 5340, 5680
elîm olma-	zulmetmemek 5680
elḳâb (Ar.)	lâkablar, unvanlar 5229
elli	elli 1398
elmâs (Rum.)	elmas 3105, 3550, 3558, 4564
elsine (Ar.)	lisanlar, diller 2922
elṯâf (Ar.)	iyilikler 512, 524, 2137, 3830
elvâḥ (Ar.)	levhalar 6428
elvân (Ar.)	renkler 2620, 5615, 5616, 5620
Elvire	Portekiz ve İspanya'nın bulunduğu İber yarımadası 3797
em	ilaç 3979, 4081
em-	emmek, sormak 3978, 3979
eman (Ar.)	korkusuzluk, eminlik 87
emânet (Ar.)	emanet 2648, 4973
emek	emek, iş yapma, zahmet 1379
emek yi-	iş yapmak 1379

emel (Ar.)	emel, istek, arzu, hırs 83, 1560, 2217, 3253, 4185
emîn (Ar.)	1. Hz. Muhammed'in lâkâbı 3828 2. emniyet sahibi, kendisine çok güvenilen 2649, 3142, 4246, 5102, 6424 3. korunma 375, 905, 1820, 2012, 3803
emîn eyle-	korumak, saklamak 905,
emîn it-	korumak, saklamak 375, 373, 1820, 2012
emîn kııl-	korumak 4070
emin ol-	korunmak 2375, 3803, 4427, 4965
Emîne'l-etkiyâ ve'l aşdıka	Hz. Ömer 23
emîr (Ar.)	1. emir, amir, reis, padişah 174, 773, 3093,4330, 5094 2. buyruk, ferman 3408
emîr ol-	amir olmak 2439
Emîre'l-etkiyâ	Haramlardan sakınanların reisi Hz. Ebubekir 20
emlâk (Ar.)	mülkler 2766, 6476
emmâre (Ar.)	emredici olan nefis 195, 843, 3428, 4509, 5798
emmâre olma-	emreden olmamak 6325
emmâre-vâr	nefs-i emmare gibi 4880
emmâralık (Ar.Tr.)	emredicilik 2231
emn (Ar.)	eminlik, korkusuzluk 151
emr (Ar.)	buyruk, emir 257, 2450, 3135, 3416, 5996
emr eyle-	buyurmak 3165
emr it-	buyurmak 3135
emr şındur-	söz tutmamak 5943
emr ü nehy	emr ü nehy 1268, 2507
emr-i kudret	takdir, alın yazısı 4667
emri eli	buyruğu altı, emri 79
emrâz (Ar.)	hastalıklar 201, 463, 935
emşâl (Ar.)	eşler, benzerler 507, 1045, 2184
emvâc (Ar.)	dalgalar 3049, 6306
emvâl (Ar.)	mülkler 2157
enâm (Ar.)	insanlar 78, 207, 6168
en'âm (Ar.)	hayvan gibi, aşağılık kimseler 7, 1141
enâniyyet (Ar.)	benlik 762, 1681, 4735
enâr (Far.)	nar 3160, 3526, 3698, 3733, 4020
enâr-ı şağ	çürük olmayan, sağlam nar 3699
enbâr (Ar.)	ambar 1851, 1852, 1853, 1857, 3777
enbâr-ı gönül	gönül ambarı 1851
enbâz (Far.)	ortak, eş, benzer 5986
enbiyâ (Ar.)	peygamberler, nebiler 1163, 1762, 3288, 4354, 4612

encâm (Far.)	nihayet, son, ahir 4438
encüm (Ar.)	yıldızlar 4440
endâze (Far.)	60 cm.lik bir ölçü 573, 5184
ender (Far.)	içinde, -da, -de 1394
ender-âb	su içinde, suda 1394
endîşe (Far.)	kaygı, tasa, düşünce 1092, 1540, 3545, 5646, 5763
endîşe it-	düşünmek, meraklanmak 1528, 5763
endîşe yi-	düşünmek, tasalanmak 355, 2152, 5289
ene (Ar.)	ben 762, 1653, 3155
ene'l-hak (Ar.)	ben hakkım, ben yokum Hak vardır 3155.
enfâs (Ar.)	nefesler 4770, 6375
enfûs (Ar.)	ruhlar, canlar 198, 1046, 2181, 3915
Engilyûn	İncil 3793
engür (Far.)	üzüm 1661
enhâr (Ar.)	ırmaklar 471, 760
enhas (Ar.)	pek uğursuz, çok alçak 1677
enîn (Ar.)	inilti, inleme 379, 466, 3186
enîn eyle-	inlemek 1112
enîn it-	inlemek 2655
enîs (Ar.)	sevgili, dost 6048, 6170
enmüle (Ar.)	parmak ucu 5411
ensâl (Ar.)	nesiller 2592, 3806
eñise	ense, boyun kökü 1118
ente (Ar.)	sen 32
ente'l-'ulâ fi'l-evliyâ	Hazreti Ali 32
envâ' (Ar.)	türler, çeşitler 2493
envâr (Ar.)	nurlar, ışıklar 99, 18, 292, 1407, 3771
envâr-ı güneş	güneşin nurları 1423
envâr-ı nehâr	gündüzün nurları, ışıkları 132
enver (Ar.)	en nurlu 18, 353, 3771, 5622, 6015
epsem	1. sessizce, yavaşça 3411, 3574, 5743 2. sessiz, suskun 527, 3261, 4651, 5141, 6385
epsem eyleme-	susturmamak 1635
epsem ol-	susmak 570, 3261, 3574, 4651
epsem otur-	susmak 5141
er	1. erkek 22, 1126 2. kişi, insan 434, 5872, 6065 3. koca 3471, 4744, 4751 4. mert, yiğit, sözünde duran 3348, 4476, 4719
er it-	er yapmak 3531

er oğlan	erkek çocuk 4745
er ol-	sözünde durmak 4719
erbāb (Ar.)	sahihler 4918
erba'īn (Ar.)	kırk 2919, 3679
erba'īn çek-	kırk gün çilede kalmak 3679
eren	veli 295, 1400, 2953
erġuvān, erġavān (Far.)	kırmızımttrak bir çiçek 165, 2662
erhā (Ar.)	gevşetme 4156
eri-	erimek 209
eriş	arşın 1930, 3719, 4978
erit-	yok etmek 2345, 3531, 3533
erkān (Ar.)	esaslar, rükünler 16, 1773
ervāh (Ar.)	ruhlar 12, 889, 3055, 5823, 6506
ersevge	öz, asıl, yapı, bünye, ersevge 3743
es-	esmek, geçmek 1579, 2354, 3562, 4274, 6470
esās (Ar.)	asıl, temel 1772, 2493, 3123, 3977
esb (Far.)	at 136
esbāb (Ar.)	sebepler, vasıtalar 1384, 2506, 3364, 4356, 4795
eşdāf (Ar.)	sadefler 142, 2743
esed (Ar.)	arşın 36, 1450, 2576, 4995, 5687
esed ol-	arşın olmak 36
eşer (Ar.)	1. iz, alâmet, nişan 1873, 3005, 4271, 6237 2. te'sir, etki 3631, 4123, 5999, 6487
eşer bulma-	alâmet, nişan görmemek 4309
eşer eyle-	te'sir etmek 2354, 5699, 5999, 6487
eşer it-	te'sir etmek 2933, 3770, 4819, 5889
eşer kıl-	iz etmek, nişan koymak 1908
eşer kıl-	te'sir etmek 4133.
esen	mesut, selâmette olma 3550
esen ol-	mesut olmak, güven içinde olmak 3550
esfel (Ar.)	çok aşağı, pek aşağı 1557, 2394, 2801, 3956, 4511
esfel itme-	aşağı düşürmemek 2394
esfel kıl-	alçaltmak 1557
esfel ol-	çok aşağı olmak 4788
eshār (Ar.)	sihirler 687, 1232, 1233, 1339, 2368
esīr (Ar.)	esir, tutsak 174, 1649, 3390, 5886
esīr eyle-	esir etmek 291, 1247
esīr it-	esir etmek 465, 2284, 3389
esīr kıl-	esir etmek 4563, 5742
esīr ol-	esir olmak 2138, 4911, 5240

eski	eski 5450
eski-	eskimek, yıpranmak 5449
eskit-	eskitmek 5450
esmâ (Ar.)	isimler 1840, 2594, 3993, 5920, 5922
esmâr (Ar.)	meyveler 768, 4047
esme-	esmemek, geçmemek 3196
eşnâm (Ar.)	putlar 4044
esrâr (Ar.)	sırlar, gizlilikler 148, 2022, 3060, 5844, 6414
esrâr u ahvâl-i Nebî	Hz. Muhammed'in sırları ve hâlleri, sünnet 127
esrit-	sarhoş etmek 85
esrük	sarhoş 2427
esrûklük	sarhoşluk 6413
eş-şelâ (Ar.)	kendine güvenen ortaya çıksın 80, 4723
estâr (Ar.)	örtüler, perdeler 3782
eşvât (Ar.)	sesler 5153
eş	benzer 2755
eş'ar (Ar.)	şiiirler 1233, 2776, 3788
eşbâh (Ar.)	benzeyenler, eşler 1803, 3090
eşcâr (Ar.)	ağaçlar 768, 2669, 3777
eşed (Ar.)	en şiddetli, çok şiddetli 2596
eşek	merkeb, eşek 3481
eşfağ (Ar.)	en şefkatli 292, 464, 691
eşfağ gel-	şefkatli olmak 292
eşgâl (Ar.)	işler 266, 3882, 4601
eşher (Ar.)	en şöhretli, çok meşhur 5130
eşkâ (Ar.)	en şaki 1209
eşkâl (Ar.)	biçimler, görünüşler, şekiller 101
eşkiyâ (Ar.)	haydutlar, yol kesenler 1270, 3290, 3893
eşref (Ar.)	en şerefli 123, 2474
eşrefü's-sâdât	seyyidlerin en şerefli olan Hz Muhammed 123, 2474
eştât (Ar.)	firkalar, takımlar 2461
eşyâ (Ar.)	şeyler, nesnelere 28, 770, 1777, 4194, 5936
eşyâ' (Ar.)	1. yardımcılar 4, 3072 2. bölükler, cemaatler 4152
et	et 1516, 2344, 2345
etbâ' (Ar.)	tâbi olanlar uyanlar 4, 2978, 3072, 3140
etek	etek 108, 1599, 2717, 2509, 4321
eţfâl (Ar.)	çocuklar 3182, 4113, 4778
eţibbâ (Ar.)	tabibler 193, 202, 326, 419
eţkâ (Ar.)	takva sahibi 1777, 3974, 5166

etķiyā (Ar.)	Allah korkusu ile haramlardan sakınanlar 19, 23, 1270, 3890,
etmek	ekmek 4390
etrāf (Ar.)	çevre, taraflar 2137
ev	ev, hane 1877, 1082, 2818, 3236, 5340
evāyil (Ar.)	evveller, eski zamanlar 2426
evc (Ar.)	yüce, yüksek 5819, 5857, 6030
evķāt (Ar.)	vakitler, zamanlar 122, 428, 5156
evlā (Ar.)	daha uygun, iyi, üstün 3867, 4656
evleviyyet (Ar.)	üstün tutmklık, üstün tutmaya layık olma 5105
evliyā (Ar.)	erenler, veliler 224, 1666, 1931, 3021, 3138
evrād (Ar.)	zikirler, dualar 3079
evrāķ (Ar.)	yapraklar 151, 3383
Evresnelkitāb	Evresnelkitap 309
evşāf (Ar.)	vasıflar 850, 1774, 1860, 2693, 3830
evtār (Ar.)	teller 706, 1911
Evvāh (Ar.)	çok ah çeken Hz.İbrahim 110, 767, 1402, 3087, 3709
Evvāh-vār (Ar.Far.)	Hazreti İbrahim gibi 4045
evvel (Ar.)	1. önce 6, 1547, 3011, 3826, 4800 2. ezeli olan Allah 3619 3. ilk, birinci 6529
evvelā (Ar.)	ilkin, önce 2924, 3716, 4828, 5350, 5417
evvelīn (Ar.)	evvel gelenler, eskiler 15, 1587, 6428
evvelīn ü āhīrīn	eskiler ve yeniler 15
eyle	öyle 1633, 2652, 2807, 5570
eyle-	yapmak, etmek 1619, 3007, 3029, 3162, 4610
eyleme-	1. etmemek, yapmamak 1752 2. ihmal etmemek, oyalamamak 3417 , 3461
eylemeklik	eylemek 2506
eylik	iyilik 3890
eymān (Ar.)	yeminler 905
eyt-, eyd-	söylemek 68, 203, 1208, 1527, 3411, 6516
eyü	iyi 1681, 2057, 2403, 3881, 6218
eyülük	iyilik 4218
eytām (Ar.)	yetimler, öksüzler 1010, 3181, 5222
Eyyüb	Hz. Eyyub peygamber 2163, 2164, 2825, 3186,4079
Eyyüb-vār (Ar.Far.)	Hz. Eyyub gibi 4223
ez (Far.)	-dan, -den 2412
ez-ķudüm	dümbelekten 2412
ez-	ezmek, yapmak 822
ezber (Far.)	hıfzetme, ezber 3599

ezber eyle-	ezberlemek 3599
ezdād (Ar.)	zıtlar 6034, 6041
ezdehâ (Far.)	ejderha 3714
ezel (Ar.)	öncesizlik 1529, 1817, 4466, 5933, 6289
ezelî (Ar.)	ezele ait 2718
ezhâr (Ar.)	çiçekler 2669, 3777
ezîz (Ar.)	eziz 5639

-F-

fâ	İslamî Türk alfabesinin yirmi üçüncü harfi 3425
fa‘‘âl (Ar.)	çok iş yapan Allah 2736, 5667, 5670, 6291
fâcir (Ar.)	yalancı, günahkâr 3319, 4520
fâhr (Ar.)	övünme 296, 4562, 6299
Fâhr-i cihân	cihanın kendisiyle övündüğü, Hz. Muhammed 6308
fâhr it-	övünmek 4562
fâhîr (Ar.)	övünen 4229
Fahreddîn (Ar.)	Fahreddin-i Râzî 6380
fâhri (Ar.)	övünme 220
fâ‘il (Ar.)	iş yapan 1911
fâka (Ar.)	fakirlik 4961
fâkaţ (Ar.)	lâkin, amma 2476
fâkı (Ar.)	fakih 1114, 2278
fâkîr (Ar.)	yoksul 423, 1712, 3123, 3585, 6182
fâkr (Ar.)	fakirlik, yoksulluk 220, 3062, 4961, 5083, 6304
fâl (Ar.)	fal 4778
fâl aç-	fala bakmak 4778
fâlik (Ar.)	ikiye bölen, ayıran 6427
Fâliku'1-işbâh	Allah 166, 1924, 6427
Falk (Ar.)	Kur'an'ın 113. suresi 2116
fân (Ar.)	fâni, ölümlü 913, 4513
fân ol-	ölmek 4513
fâre (Ar.)	fare, sıçan, keme 1854
fâriķ (Ar.)	fark eden, ayıran 3215
fâriğ (Ar.)	1. boş 1901 2. vazgeçmiş, çekilmiş 688, 3144
fâriğ ol-	vazgeçmek, üzerinde durmamak 570, 3144
fâriğ otur-	hiç bir şeye karışmamak 688
fâriğâne (Far.)	bir köşeye çekilmişçesine, rahatcasına 1900
farîķ (Ar.)	ayıran, ayırıcı 3800

farğ (Ar.)	ayırma 106, 1167, 1803, 3050
farğ eyle-	ayırarak farkına varmak, anlamak 2856, 3285, 4550
farğ idil-	ayrılmak, seçilmek, ayırteilmek 5575
farğ idilmez ol-	ayırte edilememek, seçilememek. 5575
farğ it-	ayırte etmek, seçmek 308 , 1570 , 2208 , 4429 , 5633
farğ idici	ayırarak, seçen 1180
farğ kalma-	eşit, müsavi olmak 4693
farğ kıl-	ayırte etmek 1115, 2339, 3251 , 6524
farğ ol-	ayırte edilmek 3050 , 5991
farğa (Ar.)	farğa 4665
farz (Ar.)	farz, Allah'ın kat'î emirleri 705, 2565, 3799, 5717
farz ol-	farz olmak 705, 5717
faşd (Ar.)	kan alma 5173, 5959
fâşık (Ar.)	günah işleyen 2845
fâsid (Ar.)	kötü, fena, bozuk 1862, 2038, 3862, 4996, 5366
fâsid ol-	fitne çıkarmak 1856
faşih (Ar.)	iyi ve düzgün sözlü olma 182, 772, 1073
faşih eyle-	iyi ve düzgün sözlü konuşturmak 182
fâş (Ar.)	açık aşikâr, meydanda 76 , 129, 224, 3168, 3610
fâş fâş	en açık şekilde 76
fâş eyle-	açığa çıkarmak 3509
fâş itme-	açıklamamak 5341
fâş ol-	belirmek, görünmek 138 , 5844 , 6474
fât (Ar.)	fevt olan 6324
fât eyle-	fevt eylemek, kaçırarak 6324
fâtin (Ar.)	zeki, anlayışlı, akıllı 3137
fâyide (Ar.)	fayda, menfaat 1470
fâzil (Ar.)	fazilet, üstünlük 1744, 2421, 4649, 5313, 5885
fażla (Ar.)	artık, ziyade, çok 2421
fâzıl (Ar.)	fazilet, üstünlük sahibi 82, 286, 2268
fecr (Ar.)	tan vakti 4517
fehđ (Ar.)	pars 5109
fehđ (Ar.)	anlama, anlayış 109, 184, 2683, 3048, 6027
fehđ eyle-	anlamak 2192
fehđ it-	anlamak 2408
fehđ kıl-	anlamak 6027, 6032
felâh (Ar.)	kurtulma, kurtuluş 3717
felâh bul-	kurtulmak 1680, 2920
felâk (Ar.)	sabah aydınlığı 4516, 4864
felek (Ar.)	gök yüzü, sema 82, 368, 3923, 4440, 6043

fellâh (Ar.)	ekin ekip biçen 1680
fenâ (Ar.)	yokluk, yok olma 251, 803, 3021, 3338, 4183
fenâ-ender-fenâ	yokluk içinde yokluk 189
fenâ eyle-	yok etmek 6041
fenâ it-	yok etmek 2228, 3329
fenâ kıl-	yok etmek 38, 3344
fenâ ol-	yok olmak 2897, 3059, 4782
fenâsuz (Ar.Tr.)	yok olmayan, kalıcı, sonsuz 6068
fenn (Ar.)	hüner, marifet, bilgi, ilim163, 2412, 3907
fer' (Ar.)	tomurcuk, bir aslın neticesi, dal budak 8, 2068, 3296, 3815, 4479
ferbih (Far.)	etli, semiz, besili 5753
ferbih bağla-	semizleşmek 5753
ferâgat (Ar.)	1. istirahat, dinlenme 992, 1000 2. vazgeçme, el çekme 3586
ferâgat bul-	istihate çekilmek 992, 1000
ferah (Ar.)	ferah, neşe, sürur 1077, 1893, 3406, 6288, 6418
ferah tol-	neşelenmek, sevinmek47
ferahnâk (Far.)	sevinçli 6335
ferd (Ar.)	1. tek ve eşsiz olan Allah 885, 1533, 1818 2. tek, yalnız 668, 3013, 3370, 4294, 5751
ferd ferd	tek tek, ayrı ayrı 2200 , 2433
ferd eyle-	ayırarak 3013
ferec (Ar.)	sıkıntıdan kurtulma 391
feres (Ar.)	at 1070, 2387, 5992
ferîd (Ar.)	tek, eşsiz 3638, 4313, 6439
ferîdîn (Ar.)	inciler130
ferîk (Ar.)	kolordu kumandanı 5242
ferişte, ferîşteh (Far.)	melek 1737, 5337, 5340
ferkādân (Ar.)	Büyükayı denilen yıldız kümesi 6029 , 6524
fermân (Far.)	emir, buyruk 3135, 4430, 5190, 5434, 5435
fermân eyle-	buyurmak 5190
fermân kıl-	emretmek, buyurmak 3135
ferr, fer (Ar.)	kuvvet, güç, takat139, 883, 5191, 2680
ferr ol-	iktidar ve nüfuz sahibi olmak139
ferrâci (Ar.)	etek, ferace 2673
ferş (Ar.)	yer yüzü 3185, 4066, 6526
feryâd (Far.)	bağırma, çağırışma 3083, 4833
feryâd eyle-	acı acı bağırarak 483
feryâd kıl-	bağırarak 3083
feryâd-res (Far.)	feryadedenin imdadına yetişen 2682, 2981, 3827, 4211, 5153

ferz (Far.)	satranç oyununda şahın veziri müşaviri olarak kullanılan bir taş114, 2291, 6010
ferzbend (Far.)	satranç oyununda bir taş 2823
ferzend (Far.)	oğul, çocuk 4479, 6029
fesād (Ar.)	fitne 2385, 2905, 3649, 5829, 6046
fesād kıp-	fitne çıkmak 2385
feşāhat (Ar.)	güzel ve açık konuşma 1670, 5827
fesh (Ar.)	bozma 4744
fesh it-	boşandırmak, ayırmak 4744
fetā (Ar.)	cömert, yiğit33, 1741, 2815, 3709
fetā ibni'l-etā	cömert oğlu cömert, Hz. Ali 33
feth (Ar.)	1. açma, açılma 47, 265, 698, 3030, 5320 2. zaptetme, ele geçirme 2391, 3795
feth it-	fethetmek 2391
feth ol-	ele geçirilmek, alınmak, 3795
fetī (Ar.)	cömert 1793
fetīl (Ar.)	fitil, lamba fitili 1048
fettāh (Ar.)	1. kullarının kapalı işlerini açan Allah 1819, 1834 2. fetheden, zafer kazanan 6421
fettāş (Ar.)	çok hesaba çeken, çok göz altında tutan 637, 1415, 2892
fettāş ol-	çok hesaba çekmek 1311
fettāşlık (Ar.Tr.)	çok hesaba çekme 638
fetvā (Ar.)	fetva 912, 3016, 4589
fetvāya var-	fetva verici olmak, müfti olmak 3016
fevāyid (Ar.)	fadalar, yararlar 101
fevc fevc (Ar.)	bölük bölük 4420, 6030
fevķ (Ar.)	üst, yukarı 232, 117, 3116, 3613, 4531
f evķa'l-'ulā	şan ve şerefın üstünde 3116
fevt (Ar.)	fırsatı kaçırma 6325
Feyyāz (Ar.)	feyiz, bereket, bolluk veren Allah 70, 72, 1996
feyz (Ar.)	çoğalma, bereket, bolluk 74, 2001
feyz ol-	akmak, gelmek 74
fezā (Ar.)	uçsuz bucaksız boşluk 4663, 5820, 5903, 5944
feza' (Ar.)	ümitsizlik 5215
fezāyil (Ar.)	faziletler, erdemler 2421
fikh (Ar.)	fikh 6304
fisk (Ar.)	isyan 6233
fiñan (Ar.)	akıllı 2222, 2412, 5361
fiñrat (Ar.)	yaratılış 672
fi (Ar.)	1. İslâmî Türk alfabesinin yirmi üçüncü harfi 3603

	2. -da, -de 1790, 5017
fi-devri'l-Murâd	II. Murad Han zamanında129
fi'l-bilâd	beldelerde, ülkelerde 5017
fi'l-hâl	hemen, derhal, şimdi , bu halde 1790
fi'l-ibâd	kullarda 4375
fi's-sebîl	yolda 636
fidâ, fidî (Ar.)	boşuna verme,222, 205, 3386, 3456, 3758, 5397
fidâ eyle	fedâ etmek 999, 3758, 5397
fidâ it-	fedâ etmek, gözden çıkarmak 222, 2448, 3386
fidâ kıl-	fedâ etmek 2857
fidâ ol-	bağışlamak, fedâ etmek 205
fidâ it-	fedâ etmek 2929, 3456
figân (Far.)	inleme 20, 249, 1100, 5949
figân eyle-	ıstırap ile bağırarak 20, 1028, 1100
figân kıl-	inlemek 24, 249, 5949
fikr (Ar.)	fikir, düşünce 2792, 3434, 3862
fikr it-	düşünmek 5383
fikret (Ar.)	düşünce, fikir 4182,
fîl (Ar.)	1. fîl 1780, 1781, 2090, 3097, 3147 2. santranç oyununda bir taş ismi 114, 2013, 3438
fi'1 (Ar.)	iş 1911, 2491, 3231, 4839, 5890
fîl-bân (Far.)	fîl çobanı 859
fîl-bûn (Far.)	fîl gibi kuvvetli 6158
fir	fer, güç 883
firâh (Ar.)	gönül açıklığı, sevinme 4547
firâk (Ar.)	ayrılık, ayrılma 20, 25, 699
firâr (Ar.)	kaçma, kaçış 2556
firâr it-	kaçmak 2556
firâset (Ar.)	1. anlayışlılık, çabuk anlama 2260, 2272, 4771, 5985 2. binicilik 5985
firâş (Ar.)	döşek, yatak 922
Fir'avn (Ar.)	Tanrılık iddiasında bulunduğu için Hz. Musa'nın mücadele ettiği Mısır kralı, Firavun 216, 1240, 3339, 4060, 5637
Fir'avn-vâr (Ar.Far.)	Firavun gibi 1339
firişte (Far.)	melek 2443
fırkat (Ar.)	ayrılık 23
firdevs (Ar.)	cennet 398, 1104, 3849, 4145, 6118
fitne (Ar.)	fitne, fesat 1600, 2300, 3389
fitne at-	fitne çıkarmak 2728
fitne qar-	fitne, fesatlık yapmak 2300

fitne kıpar-	fitne çıkarmak 1686
fitne-bār (Ar.Far.)	fitne yağdıran 2300
fitnele- (Ar.Tr.)	fitne saçmak 2300
fiten (Ar.)	fitneler, fesatlar 160, 1621, 2412, 5361
fođül, fužül (Ar.)	lüzumsuz şey 223, 1098, 4705, 5031
fodül ol-	lüzumsuz olmak 4785
fodülâne (Ar.Far.)	lüzumsuzcasına, boşuna 5974
fuhş (Ar.)	namusa aykırı hareket etme, namussuzluk 6166
furşat (Ar.)	fırsat 191, 4497, 4829
furşat bul-	fırsat bulmak 6444
fuzülî (Ar.)	lüzumsuz, boşuna 6365
ficcār (Ar.)	günahkârlar, fena huylular 4532
fücür (Ar.)	günahkârlık 5293, 5294
fülân (Ar.)	falanca, filan 3335, 4979, 6188
fünün (Ar.)	fenler, bilgiler 109, 5888
fürce (Ar.)	yarık, aralık 1916
fürkat (Ar.)	ayrılık, ayrılma 21, 2596, 3134, 4701, 6138
fürkat kı- l-	ayrılmak 21
fürü' (Ar.)	dal budak 195, 440, 3773, 3957
fürüc (Ar.)	çatlak, aralık 2675
fürüg (Ar.)	parlaklık, ışık, nur 6248
füssāk (Ar.)	fasıklar, günah işleyenler 1465
füsün (Far.)	sihir, büyü 1442
füsürde (Far.)	donmuş, köhnemiş 2707
fütüh (Ar.)	zafer 150, 3954, 4073, 5935, 6421
fütüh bul-	zafere ermek, zafer kazanmak 158
fütür (a.)	gevşeklik 134
-G-	
Ġaffār (Ar.)	Kullarının günahlarını bağışlayan Allah 1834, 3618, 4334
ġāfil (Ar.)	habersiz, gaflette olan 1269, 2420, 3230, 3340
ġāfil kı- l-	haberdar etmemek 4222
ġāfil ol-	unutmak 1812
ġāfil olma-	uyanık durmak 4743
ġāfilâne (Ar.Far.)	gafilcesine, dalgınlıkla 1752, 5283
ġāfilîn (Ar.)	gafiller, uykuda olanlar 4703
Ġāfir (Ar.)	mağfiret eden Allah 1819
ġaflet (Ar.)	dalgınlık, boş bulunma 36, 221, 2418,3196
Ġafür (Ar.)	kullarının suçunu bağışlayan Allah 1042, 1829, 2520, 5622, 6261

gāh (Far.)	1. ara sıra, bazı 73, 3084, 4580 2. zaman, vakit 3088
gāh gāh	zaman zaman, vakit vakit 3084, 4580
gāhī (Far.)	1. zaman, an 5860 2. bazen, ara sıra 73, 182, 3016
gāhī geh	bazı bazı, zaman zaman 3016
galaṭ (Ar.)	yanlış, hata 260, 2301, 3241, 4705, 6200
galaṭ kıl-	yanılmak, hata etmek 260
gālib (Ar.)	yenen, üstün gelen 84, 3928
gālib gel-	üstün gelmek, haklı çıkmak 1546
gālib ol-	üstün gelmek 4583, 4585, 4597
gālibūn (Ar.)	üstün gelenler, galip olanlar 4431
gālīz (Ar.)	kaba, terbiye ve nezaket dışı 1547
gām (Far.)	adım 4066
gam (Ar.)	tasa, keder, kaygı 63, 2022, 3127, 3163, 6391
gam degül	üzülmeye değmez 3050
gam yi-	tasalanmak, 690, 1361, 2055, 3127, 4100
gamām (Ar.)	bulut 25
gamgīn (Ar.Far.)	gamlı, kederli 3742, 4330
gamḥōr (Ar.Far.)	kederlenen, tasalı 1655
gammāz (Ar.)	fitneci 125, 126, 5990, 6085
gamnāk (Far.)	gamlı, tasalı 2018
gamnāk eyle-	gamlandırmak 2018
gamz (Ar.)	göz atma, göz kırpması 4201, 5123
ganem (Ar.)	koyun 4411
Ġanī (Ar.)	1. ziyadesiyle zengin olan Allah 13, 4717 2. zengin 66, 5840, 6234
Ġanīmet (Ar.)	ummadık kazanç 191, 346, 4582, 4061
gār (Ar.)	mağara, in 1980
gārām (Ar.)	şiddetli arzu, aşk 4447
gārāyib (Ar.)	tuhaf, şaşılacak şey 4455
gараz (Ar.)	gaye, hedef 184, 1569, 3348, 4781
garb (Ar.)	batı 1330, 2626, 2949, 5472
garbī (Ar.)	batıya ait 5504
garbil (Ar.)	kalbur 4450
garet (Ar.)	yağma, çapul 4960
garf (Ar.)	bir avuç su, avuç ölçegi 1226
garīb (Ar.)	1. garip, zavallı 795, 796, 2244, 3512, 6095 2. acayip, tuhaf 661, 1514
garīḫ (Ar.)	batırma 5146

ğarîk kıl-	batırmak 5146
ğarîm (Ar.)	rakip, alacaklı 3438
ğarķ (Ar.)	batma, batış 92, 190, 225, 266, 3050
ğarķ eyle-	batırmak, ifna etmek 3050, 6246
ğarķ it-	batırmak 4429
ğarķ ol-	batmak 308, 2612, 3822, 4561, 5570
ğarķa vir-	batırmak 146
ğarķ-āb (Far.)	suya batmış 1405
ğarra (Ar.)	kibir, gurur 783, 1097, 1098, 5127
ğarra kıl-	üstün tutmak, kibirlendirmek 753, 783
ğarra ol-	kibirlenmek 1088, 1097, 1098, 3354, 5127
ğaşak (Ar.)	gecenin ilk karanlığı 3929, 5625
ğaşb (Ar.)	el koyma, zorla alma 1007, 1008, 1012
ğaşb eyle-	zorla almak 1007
ğāsik (Ar.)	gasık 5091
ğāsıl (Ar.)	gusl eden, yıkanan 5284, 5286
ğassāl (Ar.)	ölü yıkayan 602
Ġatifer kuyı	Gatifer köyü 675
gāv (Far.)	öküz 2090, 2795, 5706
gāvā (Ar.)	sapık, asi 864, 865, 2071
ğāvġā (Far.)	dövüş, kavga 1639, 2629, 3166, 4785, 5745
ğāvġā eyle-	dövüşmek 2667
ğāvī (Ar.)	azmış, yoldan çıkmış 5022
ğāvş (Ar.)	imdada yetişen veli, kutbun büyüğü 3623
ğavr it-	kendinden geçmek, coşmak, kaynamak 5112
ğavvāş (Ar.)	dalgıç 1835, 2634, 3813, 4525, 5470
ğayb (Ar.)	gizli, saklı 4220, 4457, 5486, 5797
ğayb eyle-	gizlemek, örtmek 4220
ğaybdān (Ar.Far)	gaybı bilen 6523
ğaybet (Ar.)	1. gıybet, birisinin arkasından çekiştirme 1832, 2034, 2205, 4216, 6167 2. yokluk, bulunmama 2983, 2984, 2986, 2987, 4903
ğaybī (Ar.)	göze görünmeyen, gayba ait 812
ğāyet (Ar.)	1. uç, nihayet, son 581, 1791, 5572 2. çok, fazla 941, 3857, 4290, 4784, 6065
ğayġulu	tasalı, gamlı, kaygılı, kederli 5598
ğāyib (Ar.)	kaybolan 396, 954, 3635, 4903
ğāyib ol-	görünmemek, gizlenmek 3411
ğaynsuz	gayn harfî olmadan 4555
ğayr (Ar.)	başka, başkası 177, 1914, 2202, 3608, 4930

ğayr ol-	ters düşmek 2396
ğayret (Ar.)	çalışma, gayret 2386, 3554
ğayret eyle-	çalışmak 3960
ğayrı (Ar.)	başka 2585, 2588, 3809, 3940
ğayriyyet (Ar.)	başkalık, ayrılık, farklı olma 555
ğayür (Ar.)	çok gayretli 2987
Ğayyür (Ar.)	gayur, çok gayretli olan Allah 1816
ğazā (Ar.)	Allah için din uğrunda yapılan savaş 3336, 3502, 4599, 6514, 6516
ğazā kıl-	din yolunda savaş etmek 3336
ğazab, ğağab (Ar.)	öfke, kızgınlık 1094, 2398, 2730, 3387
ğazab eyle-	kızmak 1615, 3164
ğazab kıl-	öfkelenmek 5354
ğazbān (Ar.)	öfkeli, kızgın 4304, 5715
ğazāl (Ar.)	meral, ceylan 3405
ğazel (Ar.)	1. gazel 2258, 3405 2. sesle yapılan taksim 4359
ğāzıb (Ar.)	kızan, öfkelenen 5145, 5370, 8395
ğāzıb ol-	öfkelenmek 1546
ğāzī (Ar.)	gazi, harbe iştirak eden 6437
ğazl (Ar.)	eğrilmiş yün iplik 2258, 4359
ğazv (Ar.)	niyet 3797
ğazzāl (Ar.)	ceylanlar 2258
gebr (Far.)	mecusi, ateşe tapan 3280, 4797, 5422
geç-	1. geçmek 82, 3042, 4964, 5250, 6309 2. bırakmak, vazgeçmek 102, 1872, 2529, 4252, 5985 3. durmamak, eğlenmemek 1083, 3323
geçme-	tecavüz etmemek, haddi aşmamak 2717, 4415
geçmiş	önceki, evvelki 1341
geçür-	yaşamak, geçirmek 6495
gedā (Far.)	dilenci 358, 1107, 5840, 6234
geh (Far.)	bazen 181, 1941, 2320, 3220, 4527
gehī (Far.)	1. zaman, vakit 50, 3424, 5574, 6162 2. bazen, ara sıra 181, 2426, 2633
gel-	1. gelmek 288, 1427, 3308, 4099, 5683 2. dönmek, avdet etmek 3008, 3018, 4409 3. olmak 129, 227, 5905
gelle (Far.)	sürü 4408, 4412
gelū (Far.)	boğaz 2105
gemi	gemi, 1003, 1005, 3314, 106

genc (Far.)	hazine 71, 268, 6271
gencine (Far.)	hazine, defîne 72, 5046, 6232
genc-gāv(Far.)	mal, kazanç 2792
genç	genç, taze 4085
gendüm (Far.)	buğday 1846, 1847, 3729
gendüm-fürüş (Far.)	buğday satan 542
ger (Far.)	1. eger, gayet 8, 226, 645, 3316, 5279 2. bazen, bazı 1945 3. ile, ve 105
gerçek	hakiki doğru 5772
gerçi (Far.)	fakat, lâkin 211, 458, 1164, 2080, 3503
gerd (Far.)	1. toz 51, 3240, 3547, 5764 2. gam, keder, tasa 355
gerdān (Far.)	dönen, dönücü 4358
gerdān ol-	dönmek 4358
gerden (Far.)	boyun 2210
gerdiş (Far.)	dönme, dönüş 4359
gerdūnī (Far.)	feleğe ait 5014
gerek	1. lazım, gerek 3000 , 3011, 4845, 5115, 6301 2. olmalı 966 3. ister, keyfince, arzuna göre 3912
gerek-	lazım olmak 760, 1586
germ (Far.)	sıcak 652, 5373
germ ol-	ısınmak 652
germā (Far.)	sıcak 5768
geşt (Far.)	dere 2640
getür-	getirmek 1539, 4085
gevher (Far.)	1. elmas 997, 2135, 3319, 3535 2. inci 202
gevher-i ekber	en büyük inci, Hz. Muhammed 3897
gey-	giymek 957, 1723, 2492, 4611, 6308
geydür-	kaplatmak 3334
geyik	geyik 1174
gez	defa, kerre, 2837, 3778
gez-	dolaşmak, gezmek 3906, 5082, 5498, 6116
ġibta (Ar.)	imrenme, ġibta 145, 2153, 2161, 2387
ġibta eyle-	imrenmek 2153
ġibta it-	imrenmek 2161
ġidā (Ar.)	besin, gıda 221, 2960, 3185, 4611, 5397
ġidā-yı her melek	bütün meleklerin, her bir meleğin gıdası 3185

ğıdı	ğidi, kötü 4458
ğılâf (Ar.)	kın, kılıf 2586, 3568, 3711
ğill (Ar.)	kin, garaz 3968, 4452, 4681, 4990, 5907
ğill u gışş	kin ve hile 4990, 5907
ğinā (Ar.)	zenginlik, gönül zenginliği 220, 3062, 5485
ğinā (Ar.)	şarkı, ezgi, nağme 2671
ğinnat (Ar.)	sıkı, gayretli 3816
ğinnat eyle-	sıkı yapışmak, gayretli olmak 3816
ğirbāl (Ar.)	kalbur 2418
ğirīv (Far.)	bağırma, bağrışma 3164
ğışş (Ar.)	hile 3968, 4681, 4990, 5907
ğışş u ğill	dedikodu, kin ve hile 642, 3968, 4681
ğitā (Ar.)	perde 230, 2481, 2575, 3161, 3333
gibi	gibi 39, 182, 1725, 3127, 6448
gice	gece 1889, 3283, 4746, 4485, 6489
giç	1. gece 54 2. geç 5361, 5683, 5684, 5970 3. sonunda 5684, 5685
giç gel-	gecikmek 5690
gider-	silmek, yok etmek 820
gil	toprak, kil 161, 2420, 3279, 5099, 6445
gile (Far.)	şikâyet 2956, 4574
gile itme-	şikâyet etmemek 2956
gile kıılma-	şikâyet etmemek 4574
giñ	geniş 1617
gine	yine, tekrar 727, 2327
gir-	1. girmek 2496, 3960, 3101, 4126, 5465 2. gitmek, koyulmak, girmek 3065, 5751, 5945, 5976
girān (Far.)	ağır 5781
girçek	gerçek, hakiki 5033
girdāb (Far.)	döneğen, girdap 106, 542, 788, 2732
girde (Far.)	açılmış yufka 337
girdigān (Far.)	ceviz 1343
girdigān-ı boş	içsiz ceviz, kavız ceviz 1343
girev (Far.)	rehin 5664, 5748
giriftār (Far.)	tutulmuş, esir 5886
giriħ (Far.)	düğüm 5534
giriħ dut-	düğümlemek 5534
girü	1. tekrar 490, 852, 1146, 1364, 1919 2. sonra 1701, 3372, 3553, 5524, 5754

giryān (Far.)	ağlayan 1655, 2943, 3078, 3180, 4224
giryān it-	ağlatmak 4224
giryān kııl-	ağlatmak 3078
giryān ol-	ağlamak 3180, 5949
giryān yöri-	ağlamak 6317
giryē (Far.)	gözyaşı, ağlama 4227
gişi	kişi, kimse 3639
git-	1. gitmek 135, 135, 175, 3150, 5983
	2. yok olmak, kaybolmak, gitmek 55, 1496, 3514, 3188, 5279, 5550
	3. hareket etmek, muamele yapmak 326, 2408
	4. vazgeçmemek, bırakmamak 3144
	5. elden çıkmak 1009
gıtdür-	götürmek 4638
gıtmeklik	gıtmeklik 435
giyā (Far.)	mera, otluk 1054, 4035
giyāh, kiyāh (Far.)	nebat, ot 1172, 2144, 3739
gizle-	gizlemek, saklamak 521, 704, 1358, 1679, 5320
gizlen-	gizlenmek, saklanmak 1423
gizlü	gizli 71, 417, 1668, 2354, 3003
ğonca (Far.)	gonca, 1000, 2603, 3341, 4827, 5642
ğonçalık (Far.Tr.)	tazelik, körpelik 2605
ğöbek	ğöbek 852
ğöç	ğöç, hicret 4953
ğöç it-	ğöçmek 4953
ğök, göğ	ğök, sema 421, 806, 1980, 3806, 2110,
ğög dut-	ğögē ulaşmak, göğü kaplamak 3806
ğönder-	ğöndermek 771
ğöñlek	ğömlek 566
ğöñül	ğönül, kalp 23, 583, 1865, 3129, 6077
ğöñül vir-	tutulmak, âşık olmak 172, 898, 1159, 5510, 6475
ğöñül yolıcı	sapıklığa götüren 1699
ğöñli ak-	meyl etmek 879, 2337
ğöñli ıar	kıskanç 4532
ğör-	ğörmek 391, 1933, 2746, 3224, 4457
ğörin-	ğörünmek, açığa çıkmak 492, 2764, 6187
ğöriş-	ğörüşüp, hâl hatır sormak 386
ğörün-	ğörünmek 1694, 2725, 6202
ğöster-	ğöstermek, işaret etmek 43, 125, 1533, 3535
ğötür-	1. kaldırmak, gidermek 2481

	2. sevk etmek 3210
	3. alıp gitmek 3650, 4255, 5948
gövde	vücut, gövde 3650
göz	göz 23, 168, 2202, 3838, 5199
göz aç-	uyanık olmak 2186, 2263, 2349, 2416, 5589
göz bağı	perde 4287
göz dik-	beklemek 203
göz temîz eyle-	ayırarak 2615
göze kıy-	gözü kör etmek 1631
göze kireç tol-	kör olmak 2800
gözi açuk	açık göz 1671
gözi egri	şaşı 1523
gözün ağ it-	gözüne perde inmek 2658
gözün dut-	gözünü kapatmak 4763
gözleri tol-	ağlamaya yüz tutmak 284
gözel	güzel 1366
gözel kıl-	güzelleştirmek 1360
gözet-	1. beklemek, önmek 1328
	2. takip etmek 2070
	3. ehemmiyet, önem, değer vermek 1519
	4. ümit etmek 5704
gözetme-	bakmamak, gözetmemek 5501
gözle-	1. beklemek, sabretmek 310, 704, 2618, 4498
	2. çıkmak istemek 5081
gözleme-	beklememek, ümit etmemek, ummamak 2894, 2902, 5507
gözsüz	kör 410
gözleyici	bekçi, koruyan 4479
ğubâr (Ar.)	toz 124, 2184, 2986, 3395, 5096
ğuder (Ar.)	çukur yerler 2886
ğufrân (Ar.)	afvetme, merhamet etme 914
gül (Far.)	ahmak, bön 1724, 2783, 2910, 5306, 5905
gül (Far.)	şeytan 900, 1733, 2910, 3175, 5905
gül-i beyâbân	gulyabani, kır şeytanı 1433
ğulâm (Ar.)	köle, esir 167, 4126
ğulgul, ğulgule (Far.)	gürültü, şamata, hışırta 224, 517, 1050, 5769, 6161
ğulgule it-	ötmek 1074, 2655
ğulgule kıl-	ötmek 224
ğulû (Far.)	haset 2023
ğulû itme-	1. kıskanmamak 2220
	2. kibir 2105, 6178

ğulül (Ar.)	ganimet malından hıyanet etme 4452
ğulül eyle-	ganimet malından hıyanet etmek 4452
ğulüvv (Ar.)	taşkınlık 1098
ğulüvv it-	taşkınlık yapmak 1098
ğum	kum 3415
güne (Far.)	türlü, çeşit 400, 5357, 5533, 5612, 6206
güne güne	çeşit çeşit 400, 5533, 6344
gür (Far.)	1. Rüstem'in lâkabı 5952
	2. mezar 435, 1582, 5423, 6174
	3. yaban eşeği 1166, 2090, 3037, 5706, 6088
ğurbet (Ar.)	ğurbet 2419, 5654
ğurbet kıl-	ayrılmak, ğurbete düşmek 5654
ğurrüş (Ar.)	haykırma, kükreme 2576, 2953, 5139
ğurür (Ar.)	kibir, büyüklenme 755, 1750, 3858, 5125, 6129
ğurür itme-	kibirleşmemek 835, 1042, 6486
ğurür kıl-	büyüklenmek, kibirlenmek 759, 2275
güsäle (Far.)	buzacağı 5216
güsäle-peres (Far.)	buzacağıya tapan 5216
gusl (Ar.)	gusul, yıkanma 5283
ğuşsa (Ar.)	kaygı, tasa 215, 1084, 3439, 4575
ğuşsa çekme-	tasalanmamak 690
ğuşsa yi-	tasalanmak, sıkıntı çekmek 5462
ğuşsa-zin (Ar.Far.)	gam eğeri 1084
güş (Far.)	kulak 3, 2030, 2690, 3001, 5259
güşmāl (Far.)	kulak bükme, yola getirme 5706
güşvār (Far.)	küpe 6105
güy (Far.)	söyleyen, diyen, deyici 3035
güyā (Far.)	söyleyen, diyen 73, 3985
güyā ol-	söyleyici olmak 73
güyende (Far.)	söyleyen, söyleyici 161, 4773, 6151, 6184
ğuyüb (Ar.)	kayıplar 5486
güç	zulm, takat, güç 512, 4953
güç kıl-	zulmetmek 4953
güft (Far.)	söz, lakırdı 2998, 3035, 5646, 5891
güft-ü-gü	dedikodu 2998, 3035, 5646
güftār (Far.)	söz 2966, 2967, 4502, 5843, 5886
güftāra gel-	söze başlamak, söz söylemek 5043
güher (Far.)	inci 31, 286, 3321, 3564, 3898, 5809
gül (Far.)	gül 93, 1605, 2656, 3341, 4122
gül kıl-	gül yapmak, gül eylemek 3341, 3342,

gül yağı	gül yağı 1081
gül-şıfat	gül gibi 4243
gül-	1. gülmek 1130, 2207, 3777, 4122, 6105 2. sevinmek 782, 3341, 4698, 5033 3. alay etmek, eğlenmek, kınamak 2213, 4175 4. açılmak 3738
güle güle	sevinerek 782
gülâb (Far.)	gül suyu 146 5
gülinç	gülinç 4175
gülistân (Far.)	gül bahçesi 93, 517, 1461, 1765, 2143
gül'izâr (Far.Ar.)	gül yanaklı, al yanaklı 144, 893, 1178, 2619, 2843
gülnâr (Far.)	nar çiçeği 1716, 4131, 4143, 4473,
gülşen (Far.)	gül bahçesi 481, 1177, 2603, 3740, 4095
gülzâr (Far.)	gül bahçesi 764, 2941, 3035, 4120, 6260
gülzâr-ı koşu	kokunun gül bahçesi 3035
güm (Far.)	kayıp, yitik 1019, 3055, 4868, 5276
güm it-	kaybetmek 5276, 5399
güm kıl-	kaybetmek, yitirmek 1019, 5815
güm ol-	kaybolmak 4068, 5609
gümân (Far.)	şüphe 65, 968, 969, 2842
gümân kıılma-	şüphe etmemek 969
gümâna düşme-	şüphelenmemek 968
gümrah (Far.)	yolunu kaybetmiş, doğru yoldan ayrılmış 3086, 3468, 4854, 6215
gümrah kııl-	şaşırtmak 6230
gümrah ol-	yolunu kaybetmek 4867, 4868
gümreh (Far.)	sapık, yolunu kaybetmiş 1019
gümrehî (Far.)	yoldan çıkma, sapıklık 5734
gün	1. gündüz 136, 182, 4160 2. güneş 369, 510, 1563, 3503, 5438 3. zaman, vakit 219, 5822 4. gün, yirmi dört saatlik zaman 2917, 5438
gün ü ay	güneş ve ay 2812
gün ü gice	gece ve gündüz 5950
günâh (Far.)	günah 261, 1515, 2560, 3248, 6229
günâha girme-	suç işlememek 6199
günâhuñ boynuñfa	vebali sana, mesuliyet senin 3553
günâhger (Far.)	suçlu, günahkâr 1548
gündüz	gündüz 1952, 2686, 3283, 4485
gündüzin	gündüz vakti 1960
güneh (Far.)	günah, suç 968

günehkâr (Far.)	suçlu 4379
güneş	güneş 492, 1985, 2643, 3510, 5224
güneş-şifat	güneş gibi 53, 172
günsüz	güneşten mahrum olma 54, 4155
güp	küp 2744
gür gür	gür gür, ateşin yanarken çıkardığı ses 3995
gürbe (Far.)	keci 3104, 6039
gürg (Far.)	kurt 2089, 5109, 6040, 6085
gürsine (Far.)	aç 1821, 3748
gürüh (Far.)	cemaat, başıboş topluluk 1205, 3651, 3783, 4926
güv-	itimat etmek, güvenmek 4891
güvâh (Far.)	şahit, delil 1684, 3264
güven-	güvenek, itimat etmek 785
güzâf (Far.)	boşuna, beyhude söz 970, 3485, 4704, 5350, 5514
güzer (Far.)	geçme, geçiş 662, 2516, 3865, 4767, 5441
güzer eyle-	geçmek 140, 2719, 4767, 6486
güzer it-	vazgeçmek 3865
güzer kıl-	geçmek 662, 2510, 5441
güzîn (Far.)	gösterişli, parlak, seçkin 815
güzîn ol-	gösterişli olmak, seçilmek, güzelleşmek 815

-H-

ha	İslâmî Türk alfabesinin sekizinci harfi 2857
hâ	1. ha, öylece 4951 2. hâlâ 3042
hâb, h^wâb (Far.)	uyku 265, 1913, 4259, 4848, 4853, 5038
hâbım aç-	uyanmak 1913
hâbâset (Ar.)	kötülük, alçaklık 1062
hâbb (Ar.)	tohum, tane 18, 5192
hâbbe (Ar.)	tane, tohum 2663, 5307
hâber, hâbar (Ar.)	haber 95, 1725, 3060, 3574, 4123, 5075
hâber açma-	malumat vermemek 3574
hâber eyle-	bildirmek 6479
hâber virme-	bildirmemek 95
hâberdâr (Far.)	haberli 1123, 2972, 3430
hâbîb (Ar.)	1. sevgili 197, 201, 258, 357, 4119 2. Hz. Muhammed 6, 152, 795, 3765, 6227
hâbîb kıлма-	dost edinmemek 5788
hâbîr (Ar.)	1. her şeyden haberdar olan Allah 1662, 1839

	2. haberli, haberdâr 2351, 3120, 3617
ḥabîr ol-	bilgili, haberdar olmak 1927, 3811
ḥabîş (Ar.)	kirli, pis 984, 1062, 3367, 3455
ḥabl (Ar.)	şah, büyük 5607
ḥablu'l-verîd	şah damarı 5607
ḥabs (Ar.)	hapis 2366, 5884
ḥabs it-	zindana atmak 3415
ḥacāmat (Ar.)	kan alma, hacamat 1027
ḥacāmat itdür-	kan aldirmek 1027
ḥacāt (Ar.)	ihtiyaçlar 1409
ḥacb (Ar.)	menetme, yasaklama 2577
ḥacc (Ar.)	hac 1288, 3336, 4257, 5420, 5421
ḥacc it-	hacca gitmek 3336
ḥacer (Ar.)	taş 71, 2261, 4342, 5198, 6487
ḥacet (Ar.)	ihtiyaç, lüzum 259, 2689, 3142, 5864, 6057
ḥacı (Ar.)	hac mevsiminde Ka'be'yi ziyaret eden 4257, 4514
ḥacîb (Ar.)	perde, hâil 566, 3214
ḥāciḅ (Ar.)	kapıcı, perdecı 305, 3214, 3336, 4907
ḥacîl (Ar.)	utanma, yüzü kızarma 1811, 3233, 4233
ḥacîl eyle-	utandırmak 1811, 3233
ḥacl (Ar.)	şaşıma 2106
ḥaclet (Ar.)	utanma 2825, 3042, 3230, 6063
ḥadd (Ar.)	yanak, yüz 827, 2658, 2824, 3396
ḥadd, ḥad (Ar.)	sınır 119, 581, 2573, 4511, 5571
ḥadden geç-	haddi aşmak, sınırı geçmek 2400, 2913
ḥaddād (Ar.)	demirci 907
ḥādī (Ar.)	hidayete erdiren 1723, 3394
ḥādīd (Ar.)	demir 4342, 5446
ḥādīm (Ar.)	hizmet eden 4883
ḥādīm (Ar.)	yıkan, yıkıcı 119, 2465
Hādīmü'l-lezzāt	lezzetleri yok eden, Azrail aleyhisselâm 119, 2465
ḥādīş (Ar.)	1. Hz. Muhammed'in sözleri 446, 795, 1340, 2151, 4015 2. söz 129
ḥaḍrā (Ar.)	yeşillik, çayırılık çimenlik yer 320, 2852, 5965
ḥafā (Ar.)	gizli olma, gizlilik 4787, 6240
ḥāfız (Ar.)	1. koruyup esirgeyen Allah 1782, 1810 2. koruyan, hıfz eden 951 3. ezberleyen 5405
ḥafī (Ar.)	1. gizli, saklı 1282, 2145, 4301
ḥaff (Ar.)	küçük, değersiz 2109, 3817

ḥaffīf dut-	küçük görmek, değer vermemek 2109, 3817, 4048
Ḥafīz (Ar.)	saklayan, hıfz eden, koruyan Allah 1780
hafta (Far.)	hafta 1867
ḥāk (Far.)	toprak 82, 1792, 2130, 3044, 3215
ḥāk ol-	toprak olmak 3117
ḥakāret (Ar.)	hakirlik, küçük düşürme 4960, 6064
ḥakāyık (Ar.)	hakikatler, gerçekler 108, 1163, 2723, 2873
ḥak, ḥakḳ (Ar.)	1. Allah 33, 28, 117, 128, 3025 2. hak, doğru 1567, 1764, 3381, 4012, 5755 3. hukuk, pay, hisse 807, 862, 2154, 4372, 5527
ḥak-şifat	hak sıfatlı 1411
ḥakḳa'1-yaḳīn	gerçekliğinde hiç şüphe olmayan 2114, 2271, 3546
ḥakḳı (Ar.)	yüzü suyu, aşkı için 1837
ḥakīkat (Ar.)	hakikat, gerçek 312, 472, 1644, 2227, 3570
ḥakīkī (Ar.)	hakikata ait 754, 1746
ḥākīm (Ar.)	hüküm sahibi, bir şeye hükmeden 1945, 3537
ḥakīm (Ar.)	1. her şeyi hakkıyla bilen Allah 9, 187, 260, 1818 2. tabip, hekim 464, 1538, 3098, 4104, 5048
ḥakīmān (Far .)	hekimler, tabibler 420
ḥakīmān-ı cesed	kalp, gönül mütehasısı olmayanlar 420
ḥakīr (Ar.)	değersiz, aşağı, itibarsız 3835, 3944, 5226
ḥakīr it-	hor etmek 2490
ḥakīr ol-	kötüleşmek 1117
ḥakkāk (Ar.)	mühür vesaire kazan 3670
ḥakḳamī (Ar.)	hakka ait 2360, 2901
ḥakḳına (Ar.)	hakkı için 4215
ḥakḳun (Ar.)	hakkıyla, tam manasıyla 1839
ḥāl (Ar.)	1. kâlin zıddı, tavır, hâl 99, 393, 1913, 3095, 5395 2. durum 42, 149, 2158, 2167, 6530
ḥāl (Ar.)	ben 2848, 6203, 6299
ḥalāk (Ar.)	pay, hisse 6191
ḥalāl (Ar.)	helâl 809, 2208, 4437
ḥalās (Ar.)	kurtulma, kurtuluş 198, 1769, 5221
ḥalās bul-	kurtulmak 176 9, 3667, 5221
ḥalās it-	kurtulmak 198
ḥalās ol-	kurtulmak 1642, 2250, 2376, 3343, 3812
ḥalāvetsüz (Ar.Tr.)	kötü, tatsız 1547
ḥalāyık (Ar.)	mahluklar, yaratıklar 1949, 3476, 6092
ḥaleb (Ar.)	1. Halep şehri 5152, 5420 2. süt 4994

halef (Ar.)	bir yerde ve bir işte başkasından sonragelip göreve başlayan kimse 68
halel (Ar.)	bozulukluk 1215, 1898, 2568, 4621
halel eyle-	zarar vermek 1898
halel ir-	bozulmak 1215
hâl-endîş (Far.)	gerçekçi, hâl düşünen 173
hâlet (Ar.)	hâl, keyfiyet 6067
hâlf (Ar.)	yemin
Hâlik (Ar.)	yaratıcı, yaratan Allah 1818, 2755, 4809, 5914, 6093
hâlî (Ar.)	1. boş, kimsesiz 597, 599, 1888, 3271, 3487 2. kurtulma, yakasını kurtarma 2741, 4178, 4579
hâli ol-	kurtulmak, boş olmak 2741
hâlîfe (Ar.)	halife 1993, 2016, 2022, 3611
hâlik (Ar.)	helâk eden, öldüren 1006, 1558, 2093
hâlîl (Ar.)	1. samimi dost 847 2. Hz. İbrahim Peygamber 1134, 1135, 1399, 2156, 2825
Hâlîlullah (Ar.)	Hz. İbrahim 110, 767, 1231
hâliş (Ar.)	halis, saf, kalb olmayan 1181, 1330
hâliş olgör-	temiz olmak 6484
halk (Ar.)	boğaz 187, 4959
halk (Ar.)	1. ahali, insanlar 342, 2752, 3144, 4351, 5680 2. yaratık, mahluk 260, 1146, 2630, 2741, 6093
halka (Ar.)	1. halka, çember 1454, 4465, 6432 2. küpe 3591
hall, hal (Ar.)	çözme, ayırma 1228, 2359, 3399, 4621, 6295
hal degül	çözülmez, içinden çıkılmaz 3399
hall eyle-	1. seçmek, ayırmak 1228 2. çözmek, halletmek 5738
hall it-	çözmek, çare bulmak 393, 1045, 2861
hal kııl-	halletmek, çözmek 101
hall ol-	çözülmek, halledilmek 3545
hall- i her muhâl	her mümkün olmayanın çözümü 6295
hall (Ar.)	sirke 1299, 2245, 3400, 4620
hallâc (Ar.)	pamuk atıcısı 3445
Hallâk (Ar.)	yaratan, yaratıcı olan Allah 197, 6368
hallâkî (Ar.)	yaratana ait 1489, 3847
halvâ (Ar.)	tatlı, helva 1298, 2667, 5201
halvet (Ar.)	1. yalnızlık, tenhâlık 131, 1498, 3023, 3071, 3327 2. yalnız, kimsesiz, tenha 3004
halvet çek-	çile çıkarmak 3455

ḥalvet it-	1. çile çıkarmak 2917 2. uzlete, köşeye çekilmek 3071, 3370
ḥalvet otur-	halvette olmak, yalnız bulunmak 1498
ḥalvete gir-	uzlete çekilmek 3073
ḥalvetgâh (Far.)	yalnız başına ibadetle vakit geçirilen yer 3084, 6076
ḥalvetî (Ar.)	halvette ilgili 2072
ḥalvet-nişest (Farf.)	halvette oturan 594
ḥalvet-nişîn (Far.)	halvette bulunan 2905
ḥām (Far)	1. olmamış çiğ 518, 1208, 1218, 3467, 4808 2. tecrübesiz, toy 57, 2707, 5365
ḥam (Far.)	eğri, bükülmüş 3981
ḥamākāt (Ar.)	ahmaklık, bölnlük 2280, 5713
ḥamāyil (Ar.)	muska 1797, 2422, 2423, 3821
ḥamd (Ar.)	insanın iyi ve kötü olan her halinden memnun olması 122, 6, 14
ḥamd eyle-	hamd etmek 6351
ḥamdülillah	Allah'a hamd olsun 739
ḥāme (Far.)	kalem 5244, 5388, 6279
Ḥamīd (Ar.)	Esmā-i Hüsnâ'dan Hamid 1827, 6278
ḥamīde (Ar.)	övülmüş 1200
ḥāmīl (Ar.)	yüklü, yük taşıyan 1070, 3821, 3988, 4828, 5434
ḥāmīl kıl-	yüklemek 3988
ḥāmīle (Ar.)	yüklü, hamile 4747
ḥamīm (Ar.)	pek sıcak, çok kaynar su 231, 2325, 4057, 4335
ḥaml (Ar.)	yorma, addetme 3147, 4394, 5331
ḥaml kıl-	yormak, saymak 3147
ḥaml it-	saymak, addetmek 4394, 5331
ḥamle (Ar.)	saldırma, atılış, atılma 4324, 4989, 6193, 6402, 6520
ḥamle it-	saldırmak 6193, 6520
ḥamle kıl-	saldırmak, atılmak 4989
ḥammār (Ar.)	meyhaneci, şarap yapıp satan 763, 1468, 3159
ḥammār-vār	şarap yapıp satan gibi 1497, 3051
ḥamr (Ar.)	şarap 1464, 1465, 3984
ḥamūl (Ar.)	tahammüllü, sabırlı 6246
ḥāmūş (Far.)	sessiz, susmuş 1711, 2030, 3109, 4443, 5971
ḥāmūş it-	susturmak 3029, 3109
ḥāmūş ol-	susmak 480, 1902, 2020, 3409, 4443
ḥān, ḥ^wān (Far.)	sofra 323, 339, 1241
ḥan	han, hükümdar 6522
ḥancer (Ar.)	hançer 2670, 6136
ḥand (Far.)	gülme 2860

ḥanda	nerede 3732
ḥandān (Far.)	gülen, neşeli 1810, 3730
ḥandān kı-l-	güldürmek 3740
ḥandān yöri-	gülmek, neşeli olmak 6317
ḥandān-rū (Far.)	güler yüzlü 6388
ḥande (Far.)	gülüş, gülme 893, 3732
ḥāne (Far.)	ev, beyt 597, 665
ḥānedān (Far.)	ocak 5206
ḥānele- (Far.Tr.)	göz göz, oda oda yapmak 5200
ḥāniçe (Far.)	vezir 2400
ḥanīn (Ar.)	şiddetli arzudan doğan inilti, feryat 377
Ḥannān (Ar.)	çok acıyan Allah 1940
ḥannāne (Ar.)	çok inleyen 377
ḥannās (Ar.)	şeytan 1772
ḥānümān (f.)	ev bark 323, 1358, 3386, 4979, 5066
ḥār (Far.)	diken 144, 166, 906, 2941
ḥār u ḥāşāk	çörçöp 764, 3044
ḥar (Far.)	eşek 186, 1726, 3579, 5261, 6379
ḥar-şıfat	eşek gibi 622, 2138
ḥarāb (Ar.)	yıkık, viran 2333, 3030, 3941, 4443, 4979
ḥarāb eyle-	yıkmak 1697
ḥarāb kı-l-	yıkmak, değer vermemek 3030, 4979
ḥarāb ol-	yıkık, bozulmak 189, 430, 1857, 2333, 4443
ḥarābān (Ar.Far.)	viraneler, yıkık yerler 848
ḥarābāt (Ar.)	harabeler, viraneler 73, 1682
ḥarābāt-ḥāne (Far.)	örenlik, viran yer 6217
ḥarāc (Ar.)	haraç 1452, 2911, 3439
ḥarām (Ar.)	haram, haksız olarak elde edilen kazanç 2208, 4437, 5862, 6168
ḥarām ol-	yasaklanmak 5862
ḥarāmī (Ar.)	haydut, yol kesici 1750, 1755, 4039, 6228
ḥarām-zād (Ar.Far.)	piç, babası belli olmayan 3968
ḥarb (Ar.)	harp, savaş, mücadele 2224, 5115, 6174, 6514
ḥarb it-	dövüşmek 3174
ḥarbe (Ar.)	mızrak 6039
ḥarc (Ar.)	sarf, gider 4187, 4929
ḥarc it-	harcamak, sarfetmek 4187
ḥarc ur-	savrulmak 4920
ḥardal (Ar.)	hardal 5192
ḥar-dimāğ (Far.)	eşek akıllı, eşek kafalı 3948
ḥarek	korkuluk, herek 3000

ḥarf (Ar.)	1. harf 1140, 2777, 3602, 5900, 6479 2. söz 2017, 5854
ḥarf at-	lâf atmak, sözle sataşmak 2017
ḥargeh (Far.)	büyük çadır, otağ 4324, 4842, 4948, 5964
ḥargüş (Far.)	tavşan 5112, 5259, 5976
ḥargüş-vār	tavşan gibi 5709, 6105
ḥargüş-veş	tavşan gibi 6381, 6387
ḥāric (Ar.)	dışarı, hariç 506, 3172, 3243
ḥāricān (Ar.Far.)	hariçtekiler, dışarda olanlar 620
ḥāricīn (Ar.)	dışardakiler, hariçtekiler 641
ḥarīf (Ar.)	1. sanat arkadaşı, dost 1271, 2954, 4103, 5785, 6347 2. uygun, aynı 5890
ḥarīf it-	dost etmek 6221
ḥarīf ol-	uymak 5890
ḥarīr (Ar.)	ipek elbise 906, 2367
ḥarīş (Ar.)	aç gözlü, doymayan 64, 2151
ḥāriş (Ar.)	çiftçi, ekinci 1460
ḥar-mühre (Far.)	katır boncuğu 1171, 5508
ḥarr (Ar.)	hararetili, sıcak 6036, 6037
Hārūt (Ar.)	Harut adlı bir melek, Marutla beraber olup sihir yaptıklarından Babil Kuyusu 'nda saçlarından asılmışlardır 2108
ḥāş (Ar.)	1. seçilmiş, temiz 7, 156, 1769, 3181, 3458 2. saf, halis, katıksız 21, 198, 3331, 4525 3. reis, başkan 942 4. ehil, hakiki, gerçek 107
ḥāş it-	arıtmak, temizlemek 198
ḥāşa (Ar.)	alâmet, nişan 57, 3024
ḥasāset (Ar.)	ihtiyaç, yoksulluk 1054
ḥasbī (Ar.)	karşılıksız, bedava 4711
ḥased (Ar.)	çekememezlik, kıskançlık 354, 2102, 2109, 2116, 2578, 3453
ḥased it-	çekememek, kıskanmak 5881
ḥāsen (Ar.)	hüsünlü, güzel 834, 3201, 3888, 4811
ḥāsen kıl-	güzelleştirmek 6220
ḥāsenāt (Ar.)	iyilikler, hayırlar 2471
ḥāşıl (Ar.)	1. elde etme 110, 213, 31, 3760, 5835 2. varlık 31, 1859, 2737, 2804, 5229
ḥāşıl eyle-	elde etmek, kazanmak, nail olmak 110, 76, 2968
ḥāşıl it-	kazandırmak 213, 5835
ḥāşıl kıl-	elde etmek, kazandırmak, ele geçirtmek 31, 2737
ḥāşıl ol-	ele geçmek 971

hâşılı (Ar.)	sonunda, neticede 3401, 4279
hâsid (Ar.)	kıskanç, kıskanan 1885, 2104, 2121, 3410, 5879
hâsîr (Ar.)	hasır 96
hâsîs (Ar.)	pinti, cimri 2232, 4413, 4509, 6170
hâsiyyet (Ar.)	hususilik 4284
hâşm, hâşım (Ar.)	düşmanlık 2599, 3145, 6335
hâşım it-	düşman etmek 2599
hâşm kıl-	düşman bilmek 2915
hâşm ol-	düşman olmak 6443
hâşr (Ar.)	1. vakfette 6247 2. kısaltma, sınırlama 521
hâşr it-	kısa kesmek 521
hâşr kıl-	vakfetmek 6247
hâşret (Ar.)	özlem 397, 2159, 2161
hâşret eylet-	gıpta ettirmemek, imrendirtmemek, özletmemek 2159
hâşret itme-	özlememek, gıpta etmemek 2161
hâşşiyet (Ar.)	kuvvet, tesir 133
hâsta, hâste (Far.)	hasta 301, 598, 807, 1111, 3001
hâsta it-	hastalandırmak 4783, 5523
hâste kıl-	hasta etmek 3001
hâsta-dil (Far.)	gönlü hasta 1106
hâstalık (Far.Tr.)	hastalık, hasta olma hali 3253
hâsta-mizâc (Far.Ar.)	hasta tabiatlı 278
hâşüd (Ar.)	çok kıskanan 2168, 2189, 3451
hâşâ (Ar.)	asla, katiyyen 915, 1402, 3167, 5190
hâşâ vü kellâ	Allah korusun, asla 3167
hâşâk (Far.)	çöp, süprüntü 754, 3044
hâşhaş (Ar.)	haşhaş 2663
hâşem (Ar.)	aile, maiyet 6443
hâşî' (Ar.)	mütevazilik, alçak gönüllülük gösteren 6077
hâşî' it-	alçak gönüllülük göstermek 6077
hâşîn (Ar.)	gönül kırıcı, kaba, sert 381
hâşîş (Ar.)	esrar denilen Hint kenvirî yağ 2793, 2795, 2796, 4482
hâşm (Far.)	öfke 1536, 2488, 4789, 5808, 6177
hâşr (Ar.)	toplama 2466, 3464, 3843
hâşr u neşr	toplayıp dağıtma 2466
hâta (Ar.)	kusur, noksan 261, 948, 2694, 3161, 3552
hâtab (Ar.)	odun 2442, 3375, 4302, 4677
hâtar (Ar.)	tehlike 2285, 3064, 3770, 4720, 5385
hâtar bul-	tehlikeye düşmek 5385

ḥaṭar kıl-	tehlike olmak 5082
ḥātem (Ar.)	mühür, mühürlü yüzük 11, 1660, 3794, 3976, 5266
ḥāṭır (Ar.)	fikir, vesvese 129, 616, 621, 6483
ḥaṭīb (Ar.)	hutbe okuyan kimse 5548
ḥātim (Ar.)	mühürdar, mühürleyici 1660, 3794
ḥātimī (Ar.)	mühürdara ait 5041
ḥatm (Ar.)	bitirme, sona erdirme 591, 2119, 6529
ḥatm ol-	son bulmak 2119, 6529
ḥaṭṭ (Ar.)	çizgi, yazı 2594, 4403, 4409, 5202, 6346
ḥaṭṭ çek-	çizgi çizmek 5202
ḥattā (Ar.)	hatta 366, 1881, 2350, 3141
ḥavāss, ḥavās (Ar.)	hisler, duygular, hasseler 3002, 4613, 5178, 5810, 6449
ḥavāṣṣ (Ar.)	seçilmişler, güzideler 1770, 4351
ḥavāṭır (Ar.)	fikirler, düşünceler 3237
ḥavāyic (Ar.)	hacetler, gereksinimler, ihtiyaçlar 4264
ḥavf (Ar.)	korku 1581, 2685, 3439, 4303, 5341
ḥavf u recā	korku ile ümit 803
ḥavf-ı baş	çıban korkusu 5341
ḥāviye (Ar.)	Cehennem'in yedinci katı 706, 4052, 4478
ḥavl (Ar.)	yıl, sene
Ḥavvā (Ar.)	Hz. Havva 3852, 5942, 5943
ḥavz (Ar.)	havuz 1363, 1364, 4481
ḥāy	hey 4695, 5723
ḥayā (Ar.)	edeb, utanma, ar 27, 1198, 4288, 5745
ḥayā it-	utanmak 4288
ḥayā kıl-	utanmak 5745
ḥayāl (Ar.)	hayal 288, 2038, 3400, 3859, 5538
ḥayāl-endīṣ (Ar.Far.)	hayalperest 173
ḥayālāt (Ar.)	hayaller 297, 680, 2989, 4111, 5538
ḥayāt (Ar.)	dirilik, canlılık 939, 3184, 3435, 4860, 5392
ḥayāt bul-	canlanmak, dirilmek 3184
Ḥayber (Ar.)	Hayber 2390, 5566
ḥayf (Ar.)	yazık 1277, 3235, 3718, 4556, 4871
ḥayf-gū (Ar.Far.)	vah eden, heyhat diyen, yazık çeken 5311
ḥāyın (Ar.)	hain 706
ḥāymlık (Ar.Tr.)	hainlik, ihanet etme 717
ḥāyil (Ar.)	perde 2419, 6436
ḥayr, ḥayır (Ar.)	hayır, iyilik 787, 788, 1583, 2907, 3304, 5895
ḥayr it-	hayırlı kılmak 6227
ḥayr kıl-	hayır etmek 2570

ḥayra kı-	hayra yormak 2898
ḥayrî'1-beşer	insanlığın en hayırlısı, Hz. Muhammed 6484
ḥayrî'1-enâm	insanlığın en iyisi, Hz. Muhammed 3
ḥayrî'1-kirâm	cömertlerin hayırlısı, 2. Sultan Murad 152
ḥayrân (Ar.)	şaşkın 734, 1720, 3093, 5615, 6029
ḥayrân kal-	şaşırmak 1020, 1720, 3096, 4389
ḥayrân kı-	şaşırtmak, hayran etmek 1392, 1393
ḥayrân ol-	hayran olmak 913
ḥayrât (Ar.)	hayırlar, iyilikler 115, 5064
ḥayret (Ar.)	şaşıрма 1390
ḥayretsüz (Ar.Tr.)	şaşırmamış 1391
ḥayvân (Ar.)	1. canlı 237, 3302 2. insan olmayan, hayvan 105, 1490, 2803, 3184, 3951
ḥayvân-şifat	hayvan sıfatlı 2272
ḥayvânî (Ar.)	behîmî, hayvanla alâkalı 808, 2092, 6042, 6043
ḥayvânlık (Ar.Tr.)	hayvanlık, insanla ilgisi olmama 4540
ḥayy (Ar.)	1. daima diri olan Allah 885, 1818, 2141, 3192, 6499 2. diri, canlı 1934, 2085, 2558, 3183, 5396
ḥayy ol-	diri olmak, canlanmak, dirilmek 886, 4446, 5396
ḥayz (Ar.)	kadınların hayız, aybaşı hâli, âdet hâli 3978
hâzâ (Ar.)	bu, şu, o 699, 1399, 1403
ḥazân (Ar.)	1. sonbahar 2679 2. dökülmüş ve kurumuş yaprak 6526
ḥazer (Ar.)	sakınma, çekinme 3865, 4760, 5280
ḥazer eyle-	çekinmek, kaçınmak 4760, 6480
ḥazer it-	kaçınmak 3865, 5280
ḥazer kı-	sakınmak 2249
ḥâzık (Ar.)	usta, ehil 275, 975, 2195, 2242, 2306
ḥâzır (Ar.)	1. huzurda bulunan 956, 3519, 3635 2. her yerde bulunan 4903 3. hazırlanmış 6405
ḥâzır ol-	hazır olmak, hazırlanmak 2701
hâzin (Ar.)	yavaş 6217
ḥazîn (Ar.)	kederli, gamlı 1084
ḥazîne (Ar.)	hazine 1923, 5102,
ḥazîz (Ar.)	en aşağı 6030
ḥazret (Ar.)	1. huzur, dergâh 374, 2987, 4170 2. sayılan, hürmet edilen 487, 1565, 3023 3. Hz. Mevlânâ 36
ḥazret ehli	âşık, rind, derviş 759

ḥazz (Ar.)	hoşlanma 2281, 4610, 4613
ḥazz ol-	hoşlanmak 2281
hebā (Ar.)	boş, nafile, 6241
hece (Ar.)	hece 5630
hediyye, hediye (Ar.)	hediye, armağan 779, 846, 785
heft (Far.)	yedi 2130, 3917, 5250
heft-ser (Far.)	yedi başlı 4049
heftümīn (Far.)	yedinci 5962, 6352, 6497
helāk (Ar.)	mahvolma, yok etme 3017, 3345, 3836
helāk it-	öldürmek 917, 1680, 3836, 4305
helāk kıl-	yok etmek, öldürmek 3345, 6099
helāk ol-	ölmek 311, 2494
hele	hele 3376, 5755, 6283
helīle (Ar.)	müşhil için kullanılan bir nebat 234
ḥelvā (Ar.)	tatlı 3888
hem (Far.)	1. ayrıca, bir de 405, 2309, 3214, 4495, 6334 2. dahi, de 45 3. hem 664, 4381, 4501, 5986, 6083
hemān (Far.)	1. hemen, birden, aniden, derhal 215, 391, 3101, 4857 2. sadece, yalnız 3414, 3421, 4290, ortak, şerik 5986
hem-bāz (Far.)	komşu 4381
hem-civār (Far.Ar.)	böylece 200, 4501, 5606
hem-çünān (Far.)	sıkıfıkı dost, arkadaş 86, 2137, 3376, 4556, 5336
hem-dem (Far.)	arkadaş olmak 86, 2297, 4556
hemdem ol-	arkadaş, gönüldaş 664, 3754, 3758, 5835, 3171
hem-dil (Far.)	birlikte inleyen, derd ortağı 228
hem-figān (Far.)	1. hemen 1112, 3828, 6144, 6183 2. sadece, ancak 376, 446, 3818
hemīn (Far.)	daima 1449, 1578, 3904, 5797
hemīşe (Far.)	çok samimi dost, kadeh arkadaşı 3708
hem-ḳadeḥ (Far.Ar.)	aynı dili konuşan, dildaş 5832
hem-lisān (Far.Ar.)	gam, keder, tasa 23, 4067, 5061, 6171, 6334
hemm (Ar.)	arkadaş 87, 1165, 3755, 6326
hem-nefes (Far.)	arkadaşlık etmek 4554
hem-nefes ol-	teklifsiz arkadaş 381
hem-nişīn (Far.)	yoldaş 111, 1754, 3088, 3709, 6070, 6083
hem-rāh, hem-reh (Far.)	komşu 4992
hem-sāye (Far.)	yaşıt, yaşdaş 2846, 4197
hem-sin (Far.)	derddaş 90
hem-süz (Far.)	

hemşehrî (Far.)	aynı şehre mensup 1293
hemşîre (Far.)	kız kardeş 6023, 6062
hemtâ (Far.)	eş, benzer 504, 507, 5501
hem-zebân, hem-zübân (Far.)	aynı dili konuşan, dildeş 87, 88, 5831, 5834
hendesî (Ar.)	geometri ile alâkalı, geometrik 5208
henüz (Far.)	henüz, daha, şimdiye kadar 3213, 4786
hep (Far.)	bütün, tamamen 1009
her (Far.)	1. değme, her 32, 621, 901, 2194, 3139 2. bütün, hep 140, 220, 253, 3037, 3183 3. her 148, 555, 3286, 5324, 6427
her bār	her sefer 4512
her bir	muayyen, belli 3087
her dāyim	daima, sürekli 148, 4377
her dem	daima, her zaman 3139
her dü cihân	her iki dünya 5994
her keret	dâima 2406
her kim	kim ki, kim varsa 254
her ne	neler 347
her zamân	daima 352, 5399
herk	korkuluk 966, 2063, 2261, 2347
hergiz (Far.)	asla, katiyen 70, 1109, 2182, 4719, 5862
hes (Far.)	alçak, değersiz 2800, 3001, 3284, 3322, 4373
hes itme-	alçaltmamak, değersizleştirmemek 1063
hes-kes	kötü, alçak kimse 1770
heşt (Far.)	sekiz 4265
hevâ (Ar.)	1. istek, arzu 1629, 2071, 3852, 4295, 6226 2. hava, boşluk 1923, 5858 3. iklim, hava 606 4. gurur, kibir 4060
hevâm (Ar.)	delilikler, çılgınlıklar 4134
heves (Ar.)	arzu, istek 4076, 4510, 5810, 6230, 6241
heves eyle-	istemek, arzu etmek 4510
heves itme-	heveslenmemek 87
heves kıl-	arzu etmek, istemek 5547
hevîc (Ar.)	ihtiyaç, lüzumluluk 3449
hevîç-hâne (Ar.Far.)	ihtiyaç evi 3449
hevn (Ar.)	kolaylık 1240, 1294
hevr (Ar.)	binanın yıkılması 2973
hevr itme-	yıkılmamak 2973

hevvez (Ar.)	Ebced hesabında “he”, “vav” ve “ze”den meydana, gelen harfler gurubu 3502
hey	hey 4440
hey hey	hişt hişt, bak hele 4278
hey vur-	bağırmaq 4440
heybet (Ar.)	ululuk, büyüklük 24, 3649, 4955, 5701, 6526
heybet eyle-	korkutmak 2488
heyecân (Ar.)	heyecan 2782
heyhât (Ar.)	ne yazık 5592
hey’et (Ar.)	görünüş, şekil, suret 3909, 5158, 5573
heykel (Ar.)	heykel 3602
hezâr (Far.)	1. bin 218, 1206, 2800, 3154, 3772 2. binlerce, pek çok 1772, 2636
hezârân (Far.)	binlerce 77, 1588
hezeyân (Ar.)	saçma sapan konuşma 1467
hezin (Ar.)	hezin, yavaş 6217
hezz-i hezin	sarsarak 641
hezin hâzin	yavaş yavaş 6217
hezl (Ar.)	alay, eğlence 6166, 6504
hezl it-	alaya almak, eğlenmek 6504
hı	İslâmî Türk alfabesinin sekizinci harfi 204
hı	İslâmî Türk alfabesinin dokuzuncu harfi 2010, 3602
hıfz (Ar.)	koruma, saklama 5313, 5406
hıfz it-	saklamak 703, 2987, 5406
hıkd (Ar.)	kin tutma 1478, 2398, 4681, 5879, 6186
hınnâ (Ar.)	kına 2342
hınzîr (Ar.)	domuz 1310, 5039
hırmân (Far.)	salına salına, nazlı 2659
hırqa (Ar.)	hırka 1455, 3537
hırkat (Ar.)	hırkat 4362
hırlu	hayırlı 3889
hırmen (Far.)	harman, hasat 2057, 2587, 3896, 4179
hırmen-i zerrât	tanelerin toplandığı harman, Hz. Muhammed 3896
hırmen (Ar.)	ay ağılı, hâle 3157
hırş (Ar.)	aç gözlülük, sonu gelmeyen istek 67, 783, 1569, 4179, 4411
hırs (Farf.)	ayı 2090
hışâl (Ar.)	hasletler, tabiatlar 2855
hısset (Ar.)	cimrilik, pintilik 3386
hıtmî (Ar.)	bir çeşit çiçek 1171, 2651, 2669
hıyâr (Ar.)	1. hıyar adlı maruf nebat 3020

	2. iyi kimseler 2659
hıyre (Far.)	bozguncu, fesatçı 1601
Hızr (Ar.)	Hız. Hızır aleyhisselâm 1003, 3045, 3855, 4876, 5965
Hızr-hûlu	Hız. Hızır tabiatlı 5861
Hızrî (Ar.)	Hızır'a ait 445
hî	hey 4439
hibe (Ar.)	bağışlama, bağış 3621
hicâb (Ar.)	1. utanma, sıkılma, haya 85, 698, 2121, 2608 2. perde 874, 3396, 4565, 4566, 4706 3. engel 60, 3063, 3540, 6058 4. ayıp, günah, kusur 112, 897 5. karanlık 104, 137
hicâb ol-	perde olmak 1566
hicrân (Ar.)	ayrılık 540, 2370, 3134
hicret (Ar.)	1. ayrılık 233, 1395 2. göç 4088
hicret it-	göçmek 4088
hiç (Far.)	1. asla, katiyyen 64, 586, 3404, 3229, 4745, 6369 2. değersiz, ehemmiyetsiz 4109, 5834 3. hiç bir, başka 470 4. hiç 4109 5. yok denecek kadar az olan 52
Hid (Far.)	Yezd eyaletinde bir yerin adı 5831
hidâyât	(Ar.) hidayetler 93
hidâyet (Ar.)	hak yola girme 93, 1651, 6067
hiddet (Ar.)	öfke, kızgınlık 4248
hiğmet (Ar.)	hizmet 219, 317, 2939, 3125
hîf (Ar.)	cevr ve zulüm etme 5217, 5895
hikâyât (Ar.)	hikâyeler, kıssalar 93
hikâyet (Ar.)	kıssa, nakil 3, 555, 591, 3868, 4576
hikâyet it-	bahs etmek, anlatmak 3
hikmet (Ar.)	1. gizli sebep 37, 2203, 3197, 4615 2. hikmet, düşünce 457, 644, 2508, 2784 3. tabiplik, hekimlik 276
hikmet-fürüş (Ar.Far.)	hikmet satan 277
hilâf (Ar.)	karşı, zıt 717, 925, 1623, 3426, 5350
hilâf eyle-	karşı gelmek 5350
hilâl (Ar.)	hilal 288, 2854, 6017
hil'at (Ar.)	elbise 752, 757, 781
hîle (Ar.)	hile, oyun, aldatma 2242, 3454, 4389, 4731

h̄ile d̄üz-	hile yapmak 1614
h̄ile-bāz (f.)	hileci, aldatıcı 2241, 4730, 5043
h̄ilet (Ar.)	hile, tuzak 5115, 5137, 6469
hilm (Ar.)	yumşaklık 30, 116, 652, 3794, 4303
h̄ilm-i maḥẓ ol-	saf yumşaklıkta olmak 4303
h̄imār (Ar.)	erkek eşek 489, 623, 3320, 4392
h̄imāyet (Ar.)	koruma 237, 3789
himem (Ar.)	himmeter, gayretler 4076
himmet (Ar.)	gayret, himmet, yardım 91, 2156, 3025, 3309, 5979
h̄in (Ar.)	zaman 377
Hind	Hint ülkesi 57
hindū	hintli 5831
Hindūstān, Hindūsitān	Hindistan 541, 4957, 6318
hindūstānī	siyah, kara, Hindistan'a mensup 4202
hindūyistān	hindistan 858
h̄irāsān (Ar.)	bekleme, koruma 5985
hirec (Ar.)	darlık 391
h̄iṣāl (Ar.)	huyular, tabiatlar 6315
h̄iṣār (Ar.)	kale, sur 2987, 3829
h̄iss (Ar.)	duygu 129, 1345, 1789, 2703, 3001
h̄iṣṣe (Ar.)	hisse, pay, kismet 215, 4575
h̄iṣṣe al-	ders almak 6287
h̄isset (Ar.)	cimrilik 1133
h̄^wiṣ (Far.)	akraba, soy sop 3371
h̄iṭām (Ar.)	nihayet, son 4438
h̄iṭām ol-	sona ermek 1464, 4438
h̄ivād (Ar.)	hivad, mürekkebe, boya 4952
h̄iyel (Ar.)	hileler, oyunlar 2243, 2298, 3094, 3363, 4390
h̄iyel kıl-	aldatmak, hileler yapmak 3094
h̄iyel-bāz (Ar.Far.)	hileler yapan 5261
h̄iyelle- (Ar.Tr.)	aldatmak 3378
h̄iz (Far.)	kalkma 4507, 5139
h̄iz eyle-	kalkmak 4507
h̄iz it-	kalkmak 5139
h̄izb (Ar.)	tarafdar, bölük 3463, 5891
h̄izmet, h̄idmet (Ar.)	hizmet 3338, 4815, 4816
h̄ō (Far.)	1. zaten 327, 2689 2. kendi, kendisi 3857, 4887, 5700, 5987 3. bu, o 3506
h̄ōca (Far.)	hoca 654, 1076, 1082, 1913, 4817

höd (Far.)	1. bizzat 3505 2. kendi 119, 1529, 3139, 4288, 5884 3. ancak 1147
höd-bîn (Far.)	bencil, kendisini beğenmiş 337, 1209, 4451, 5459
höd-bînlik (Far.Tr.)	bencillik 4451
hokka (Ar.)	hokka, cam şişe 1423, 1424, 1425
hön (Far.)	sofra 352, 401, 4732, 5801, 6244
hön dök-	ziyafet vermek, sofraya sermek 400, 1410
hön (Far.)	okuyan 1419
hör (Far.)	aşağı, bayağı, değersiz 113, 2106, 3816, 6450
hör dut-	hakir görmek, horlamak, aşağılamak, 4032
hör dutma-	değer vermek 3816
hör eyle-	hakir görmek 113, 2699
hör it-	horlamak, hakir görmek, rezil etmek 4173
hör kal-	hakir, değersiz olmak 4307
hör kıl-	değersiz etmek 823
Horāsān	Horasan ülkesi 58
horōs, horūs (Far.)	horoz 847, 1259
horşid (Far.)	güneş 1032, 2088
horşid ü ay	güneş ve ay 1032
hoş (Far.)	1. iyi, güzel 74, 110, 2308, 3007, 4407 2. mesut 813
hoş dut-	hoş etmek 2571
hoş ol-	iyi olmak 3249
hoş-cemāl (Far.Ar.)	güzel yüzlü 826
hoş-faşih (Far.Ar.)	güzel konuşan 5843
hoş-zebān (Far.)	tatlı dilli 1106
hōy (Far.)	ter 5035
hödük	kaba saba adam, korkak kimse 1976
Hū (Ar.)	Allah 1629, 2077, 3291, 4914, 5496
hū (Far.)	huy, mizaç, yaratılış 1543, 2029, 3272, 4521, 5972
hū dut-	huy edinmek 2990
hū eyle-	huy edinmek 3035
hū idin-	huy edinmek, âdet etmek 6028
hüb (Far.)	güzel 135, 1419, 2019, 3248, 5229
hubāb (Ar.)	habbeler, kabarcıklar 6025
hubb (Ar.)	sevgi 3307
hübī (Far.)	güzellik 4349
hüb-rüy (Far.)	yüzü güzel, cemil 2137
hubş (Ar.)	kötülük 2404

hucb (Ar.)	perdeler 2958
Hûd (Ar.)	Hz. Hûd peygamber 2829, 4402
Ĥudā (Far.)	Tanrı, 6, 341, 350, 455, 3172
ĥudûd (Ar.)	sınır, hudut 2717
ĥufâş (Ar.)	yarasa, gece kuşu 76, 2244
ĥufer (Ar.)	delikler 5191
ĥuffâz (Ar.)	hafızlar 1805
ĥufre (Ar.)	delik 1857
ĥûk (Far.)	domuz 1290, 2076, 2077, 2090, 3037
ĥu-kerde (Far.)	terlemiş 2967
ĥulan- (Far.Tr.)	huy kapmak 1795, 4521
ĥulk (Ar.)	1. yaratılış, tabiat 685, 1477, 4246, 5495, 6368 2. ahlâk 2474, 2938, 3433
ĥulle (Ar.)	cennet elbisesi 757, 906, 1667, 4041
ĥulle-bâf (Far.)	terzi 6014
ĥulle-pûş (Far.)	cennet elbisesi örtme, giyme 6328
ĥullet (Ar.)	hakiki dostluk 2156, 2025
ĥûlu (Far.Tr.)	huylu, mizaç sahibi 3880
ĥulûl (Ar.)	girme 2206, 6018
ĥulûl it-	girmek 2206, 6018
ĥulv (Ar.)	tatlı 64
ĥum, ĥumm (Far.)	küp 1322, 2619, 2620, 3954, 4385, 5609, 5611, 6506
ĥumâr (Ar.)	sersemlik, içkiden sonra gelen baş ağrısı 763, 3051, 3159, 4365, 6288
ĥumâr it-	sersem, sarhoş etmek, sersemletmek 3159
ĥumĥâne (Far.)	meyhane 891, 5611
ĥumĥâneci (Far.Tr.)	meyhaneci 6132
ĥummâ (Ar.)	sıtma, ateşli hastalık 436
ĥummâ bağlat-	sıtma tutturmak 436
ĥûn (Far.)	kan 180, 400, 3699, 4489, 5950
ĥûn bahâsı	kan pahası 785
ĥûn-âşâm (Far.)	kan içici, kan içen 4732
ĥûn-ĥâr, ĥûn-ĥôr (Far.)	kan dökücü, kan içen 1017, 1457, 1598, 2106, 3583, 5129, 6450
ĥûn ĥûn (Far.)	hav hav, hu hu uluma 1988
ĥûnrîz (Far.)	kan dökücü 749
ĥunşa (Ar.)	kendisinde erkeklik ve dişilik alâmeti olan kimse 4159
ĥûr (Ar.)	ahu gözlüler, huriler 759, 760, 2045, 2046, 5042,
ĥurd (Far.)	1. kırma, ufalama 2610, 4043, 4994 2. değersiz, itibarsız 5369
ĥurd it-	1. parçalamak, kırmak 2610, 4043

	2. değersiz kılmak 5369
hurd kıl-	parçalamak, ufalamak 4994
hurde (Far.)	ufak, değersiz 6021
hürî (Ar.)	huriye ait 906
hurkat (Ar.)	yanma, yanıklık 21
hurma (Far.)	hurma 1248, 2659
hurrem (Far.)	şen, sevinçli, neşeli 3984, 5599, 6487
hurrem ol-	neşelenmek, sevinmek 6487
hurşîd (Far.)	güneş 25, 2703
_____ hurşîd-vâr	güneş gibi 776
hurûc (Ar.)	dışarı çıkma 4527, 5992
hurûc it-	dışarı çıkmak 4527, 5992
hurûf (Ar.)	harfler 108, 1306, 3993
hurüş (Far.)	1. coşma, coşkunluk 516, 2690, 3328, 4803, 5971 2. söz etme 1127, 3868, 6070
hurüş eyle-	1. coşmak 2690, 5971 2. söz açmak, dem vurmak 1127
hurüş it-	1. coşmak 2204, 2697 2. bahsetmek, anlatmak 3868
hurüş kıl-	1. cezbeyle gelmek, coşmak 516, 2388 2. söz etmek 1127, 3868, 6070
hür-zâr (Far.)	güneşlik yer 765
husr (Ar.)	zarar, ziyan 1093
husrân (Ar.)	zarar, ziyan 914, 1826, 2168, 2902, 3222
husûf (Ar.)	ay tutulması, kararma, parlaklığını kaybetme 236, 369
husûf ol-	ay tutulmak 369
huşûl (Ar.)	üreme, türeme 1874, 6244, 6248
husümet (Ar.)	düşmanlık 2600
hüş (Far.)	akıl 164, 3, 2571, 3025, 6001
hüş-bend (Far.)	akıl bağı, anlamaya mâni olan şey 4287
huşk (Far.)	kuru 2808, 6399
huşû' (Ar.)	huşu, kendinden geçme 3022
huşyâr (Far.)	akıllı 48, 5305
hût (Ar.)	büyük balık 2632, 3186, 3920, 4027, 5297
huţbe (Ar.)	Cuma namazından evvel ve bayram namazlarından sonra hatibin dinî öğütü 5548
Hüteme (Ar.)	Cehennem'in beşinci katı 4056
Huten	Huten ülkesi 2074, 5098
huţta (Ar.)	zor, sarp 1184

ḥuṭṭī (Ar.)	Ebced hesabında “ha”, “tı” ve “ye” harflerinin meydana getirdiği harfler topluluğu 3602
ḥūy (Far.)	mizaç, huy, tabiat 2562, 3250, 3955, 4159, 5155
ḥuẓar (Ar.)	yeşillik 4239
ḥuẓr (Ar.)	yeşillik 5911
ḥuẓūr (Ar.)	nezd, ön, huzur 790, 2983, 2984, 2950, 4903
ḥübūṭ (Ar.)	yukardan aşağı inme 2710, 3301, 4514
ḥübūṭ eyle-	düşmek, aşağı inmek 3301, 4514
ḥüccet (Ar.)	senet, bürhan 728, 3141, 3442
ḥücre (Ar.)	göz, odacık, delik 4659
ḥücum (Ar.)	saldırma, hücum 3909, 4155
ḥücum eyle-	saldırmak 4155
Hudā (Ar.)	Kur’ân-ı Kerim 1255
hüdhüd (Ar.)	1. hüdhüd 2366, 2655, 5819, 5821, 5853 2. ibibik kuşu 225
ḥükm (Ar.)	1. emir 1920, 2476, 3417, 5554, 5226 2. kesin karar 203, 4675
ḥükümāt (Ar.)	hükümler, hükümetler 2952
hümā (Far.)	1. arkadaş 79, 1208, 1527, 3324, 5421 2. anka kuşu 2674, 3309
hüner (Far.)	marifet, hüner, sanat, bilgi 794, 5845, 5866
hüner şat-	bilgiçlik taslamak 1678
ḥürr (Ar.)	hür, serbest 1264
ḥürre (Ar.)	hür kadın 1302
Ḥüsameddīn (Ar.)	Ḥüsameddin 2101
Ḥüsāmī-nāme (Far.)	Mesnevi’nin bir başka ismi 5673
Ḥüseynī (Ar.)	Türk musikisinin altı numaralı basit makamıdır 225
ḥüsn (Ar.)	güzellik 824, 834, 2162, 2163, 4259
ḥüsrān (Ar.)	zarar, ziyan 2365
ḥüviyyet (Ar.)	hakikat, asıl, öz 3041, 5485, 5491
ḥüzn (Ar.)	hüzün, tasa, gam 1084, 3268, 4723

-I-

ıçun	uğuruna, yolunda 989
ılduz	yıldız 2798, 3912, 3927
ır-	uzaklaştırmak 2190, 4074, 4768
ıraç	uzak 88, 752, 2536, 3043, 5977
ıraç eyle-	uzak düşürmek 699, 4610
ıraç kal-	uzak düşmek, ayrı olmak 3043

irak ol-	uzak düşmek 88
'İrak (Ar.)	Dicle nehrinden aşağı Basra'ya kadar Şat suyunun iki yanına verilen isim 57
'irākī (Ar.)	damıtılmış 888
iraklık	uzaklık 2956
'ırk (Ar.)	damar 671, 2206, 5173
irmağ	nehir 4254
'ırz (Ar.)	şeref, nâmûs 5214
ısbāh (Ar.)	sabah vakti, fecr-i sâdik 132, 6427
ısfahân	Türk musikisinde bir makam 226
ısır-	ısırmak 6172
ıslâh (Ar.)	iyileştirme, doğru yola getirme 3145, 6419
ısmarla-	emanet etmek, tevdi etmek 3456
ısrâr (Ar.)	ısrar 1550, 3772
ıssı	sahip 2066, 4558, 5241, 6244
ıssı	sıcak 2651, 2703, 4316
ıştabl (Ar.)	ahır, tavla 2805
ıştablu'd-devâb	yük ve binek hayvanlarının ahır 2005
ıstılâh (Ar.)	ıstılah 1437, 1660
'ışk (Ar.)	aşk 98, 104, 1576, 2572, 3049
'ışk al-	âşık olmak 466
'ışkına (Ar. Tr.)	uğruna, hakkı için 22
ıtlağ (Ar.)	takılma 2081
ıtlağ ol-	ad takılmak, takılmak 2081
'ıyş (Ar.)	yaşayış, yaşama, zevk u safa 6486
'ıyş-ı bal	tatlı yaşama 2856
'ıyş kıl-	yaşamak 811
ıztırâb (Ar.)	1. hareket 3895 2. elem, sıkıntı, acı 250, 2333, 6025
ıztırâr (Ar.)	mecburiyet, çaresizlik, çıkar yol, ihtiyaç 3230
-î-	
i	ey 1926, 2632, 3071, 4261, 5309
i-	imek 3080, 3142, 3279
i'ânet (Ar.)	yardım 1840, 1895, 4397
i'ânet kıl-	yardım etmek 1840, 4397
'ibâd (Ar.)	âbidler, köleler 1214, 2682, 5394, 6470, 6494
'ibâdet (Ar.)	ibadet 2583
'ibâret (Ar.)	ibare, cümle 1670, 4617, 4822, 6059

‘iber (Ar.)	ibretler 545, 2811, 3060, 3538
ibk̄ā (Ar.)	baki, devamlı 1777
iblīs (Ar.)	şeytan 1651, 2105
ibn (Ar.)	oğul 5845
ibni Dāvūd	Hz. Süleyman 2976
ibnū'l-hevā	çok istekli 6241
ibnū'l-vaqt	zamanın çocuğu 548
ibrāhīm (Ar.)	Hz. İbrahim Peygamber 2154
İbrāhīm-vār	Hz. İbrahim gibi 4020
‘ibret (Ar.)	ibret, ders alma 2203, 2811, 4181, 4280, 5656
ibrīk (Ar.)	ibrık 62, 189, 2607, 5573, 6255
ibşirū (Ar.)	müjdeler olsun 6388
iclāl (Ar.)	büyüklük, kudret ve kuvvet 3861
icmāl (Ar.)	kısaltma, hülâsa 2436, 5456
içtimā‘(Ar.)	toplantı 1877
iç	1. iç dahil 9, 160, 276, 3073, 4410 2. gönül, kalp 1742, 2888, 3646, 4236. 3. ara, orta 113
içini tağla-	gönlünü dağlamak 219
iç-	içmek 813, 1946, 3196, 4438, 6418
içerü, içeri	içeri 1526, 3365, 4740, 6486
içici	içen 4385
içil-	içilmek 2964
içre	içinde 7, 37, 151, 289, 3062
içü	için 5993
içün	1. için 822, 2138, 3136 2. diye, niyeti ile 1008
içür-	içirmek 237, 684
iddi‘ā (Ar.)	inat, iddia 5885
idin-	edinmek 1837, 2905, 3594, 4458, 5972
iđlāl (Ar.)	sapıklık 1723
iđlāl it-	sapıtmak, saptırmak 1723
idrāk (Ar.)	anlayış 187, 5302, 5305, 5379, 5642
idrāk eyle-	anlamak 5642
İfāhūs	Tanrı, Huda 176
iflāh (Ar.)	kurtulma 6419
ifnā (Ar.)	yok olma, fena bulma 6375
işā (Ar.)	gizli bir şeyi açığa vurma, sır söyleme 190
iftirā (Ar.)	bühtan, iftira 455
iftirā it-	bühtanda bulunmak 455

igen	çok, fazla 131, 1354, 5184, 5730
igende	çok 5730
igne	iğne 169, 614
iğvâ (Ar.)	azdırma, baştan çıkarma 1735, 2031, 2747, 3850, 5543
iğvâ vir-	baştan çıkarmak 1735
iḥâṭa (Ar.)	kuşatma, etrafını çevirme 4465
iḥâṭa kı-	çevirmek, kuşatmak 4465
iḥlâc (Ar.)	ihlas, samimiyet 1202
iḥmâl (Ar.)	ihmal 1723
iḥmâl it-	ihmal etmek 1723
iḥrâk (Ar.)	yakma, yakılma 45
iḥrâm (Ar.)	Hacıların Kabe'yi tavaf ederken Mekke dışında giymeye mecbur oldukları dikişsiz örtü, ihram 6228
iḥsân (Ar.)	bağış, ihsan 261, 325, 2011, 3133, 5449
iḥsân bul-	iyilik görmek 1283
iḥsân it-	bağışlamak 2011
iḥsân kı-	iyilik etmek, bağış ve lütufda bulunmak 3180
iḥtilâf (Ar.)	ayrılık, düşünce ayrılığı 1478, 1573, 2585, 3389, 3837
iḥtilâf bırak-	fitne çıkarmak 1484
iḥtilâfât (Ar.)	ayrılıklar, aykırılıklar 3388
iḥtilâm (Ar.)	şeytan azdırması, düş azma 2054
iḥtilâṭ (Ar.)	karıştırma 2890, 5847
iḥtimâl (Ar.)	mümkün olma 6311
iḥtimâm (Ar.)	dikkat ve gayretle üzerinde durma 87
iḥtimâm eyle-	üzerinde gayretle ve dikkatle durmak 87, 2938
iḥtirâk (Ar.)	tutuşup yanma 6016
iḥtirâz (Ar.)	çekinme 97
iḥtirâz kı-	çekinmek 97
iḥtiyâc (a.)	muhtaçlık, lüzum 3441
iḥtiyâr (a.)	1. irâde 666, 927, 1909, 3239, 4684 2. seçme, beğenme 3071, 3290, 4164, 4797, 4898
iḥtiyâr it-	seçmek 2884, 3071, 4164, 5956
iḥtiyârsuz (Ar.Tr.)	iradesiz 1909
iḥvân (Ar.)	kardeşler 2106
'ikâb (Ar.)	eziyet, azap 4251, 4710, 6187
iḳbâl (Ar.)	1. baht açıklığı 5204 2. yüzünü döndürme, karşılama, teveccüh etme 3760, 5205
iḳbâl it-	karşılama, istikbal etmek 3760, 5205
iken	iken 202, 3006, 4188
iki	iki 185, 203, 204, 1521, 2216, 3982

iki şakk ol-	ikiye ayrılmak 15
iki yüz	iki yüz 211
ikilik	bir olmama, ikilik 212, 1531, 1545, 2504
iklīm (Ar.)	ülke, memleket 2430, 4514
ikmāl (Ar.)	tamamlama 1723
ikmāl eyle-	tamamlamak 1723
ikrāh (Ar.)	tiksınme 3089
ikrām (Ar.)	hediyeye etme 2893, 6223
ikrār (Ar.)	dil ile söyleme, tasdik 3344, 3774, 5693, 6259
ikrār it-	kabul etmek, tasdik etmek 3774
iksīr (Ar.)	iksir 1204, 2138, 4571
iktidā (Ar.)	tabi olma, uyma 5557, 5953
iktidā it-	uymak 5557
iktidā kı-	tabi olmak 5953
iktisāb (Ar.)	kazanma 4706
iktizā (Ar.)	lâzım gelme, gerekme 2528, 3624, 5953
iktizā-yı her devr	her devrin gerektirdiği 3624
il	1. el, yabancı 723, 2035, 3082, 5142 2. memleket, ülke 664, 1721, 2429, 3389, 4478
il-	takılmak 5689
‘ilāc (Ar.)	ilaç 278, 387, 3444
‘ilāc-ı cümle renc	bütün hastalıkların ilacı 387
İlāh (Ar.)	Tanrı 67, 175, 2086, 2373
ilāhe'1-'ālemīn	âlemlerin Tanrısı 67
ilāhī (Ar.)	1. ey Allah'ım 235, 2293, 4377 2. ilâhî, ilâhla ilgili 5809
ilan	yılan 6172
ile	İle 169, 604, 1209, 2124, 3098
‘ilel (Ar.)	hastalıklar, illetler 3094, 3247, 3363, 3406, 6078
‘ilel şalma-	hastalandırmamak 3094
ilerü	ileri 3637, 5976, 6097
ilet-	iletmek, götürmek 3670, 4969
iley	ön, nezd, huzur 95, 1268
ilhād (Ar.)	dinsizlik 2726, 3226
ilhāh (Ar.)	üzerine düşme, zorlama 560, 6429
ilhāh itme-	zorlamamak 560
ilhām (Ar.)	ilham, gönüle doğma 2394, 4150, 4850, 5369
ilhām it-	ilham etmek, gönüle doğdurmak 2383
ilhāmāt (Ar.)	ilhamlar 4864
ilin-	takılmak, ele geçmek 612, 1721

ilk	önce, evvelâ 4495
illâ (Ar.)	ancak, illâ 293, 1584, 2512, 4647, 6517
'illet (Ar.)	hastalık 461, 1744, 1745, 4779
'illiyân (Ar.)	cennetin ve semanın en kudsi yeri 2801, 3308
'ilm (Ar.)	ilim 34, 15, 2114, 5876, 6428
'ilm-i nücum	astroloji 3909
ilt-	1. götürmek 791, 1754, 4499, 5776, 6408 2. getirmek 1527 3. çıkarmak, vardirmek, ulaştirmek 1871
ilticâ (Ar.)	sığınma 64, 5456, 5950
ilticâ eyle-	sığınmak 5456
ilticâ it-	sığınmak 64
ilticâ kııl-	sığınmak 5950
iltimâs (Ar.)	kayırma, arka çıkma, yapılmasını isteme 522, 1732, 2899
iltimâs eyle-	kayırmak, arka çıkmak 522
iltizâm (Ar.)	lüzumlu sayma 406
im	1. işaret 1689, 2377 2. hasta 462
im eyle-	hastalandırmak 462
'imâd (Ar.)	dayanak, destek, direk, güven 2533, 6044
imâm (Ar.)	reis, önder, imara 1656, 3508, 4902
İmân (Ar.)	iman 370, 815, 3245, 4636, 6480
'imâret (Ar.)	mamur 6137
imdi	şimdi 251, 1951, 4620, 5999
İmîn (Ar.)	emin, korunmuş, yakın 2903, 3273, 6072, 6482
imkân (Ar.)	mümkünlük, olabilirlik 2221, 3281
'İmrân (Ar.)	Hz. Mûsâ'nın babası 4746, 4748
imtiḥân (Ar.)	imtiḥan 2979, 3168, 3818, 4213, 5718
imtiḥân eyle-	imtiḥan etmek 3818
imtilâ (Ar.)	dolgunluk 1190, 2398
imtiṣâl (Ar.)	benzetme 257, 472, 4940
imtiṣâl it-	benzemek 472, 4940
imtiyâz (Ar.)	ayırma 472
in-	inmek 333, 339, 3375, 3962, 5436
'în (Ar.)	iri ve güzel gözlüler 2360, 3710
inâbet (Ar.)	günahlara tevbe edip hak yola girme 5909
'inâd (Ar.)	inat, ayak direme 4456
'inâd eyle-	ayak diremek, inat etmek 4456
in'âm (Ar.)	nimet verme, iyilik etme 43, 513, 3212, 4446, 6224
in'âm kııl-	nimet vermek, iyilik etmek 6529

inan-	inanmak 223, 2531, 3687, 4712, 5515
‘inān (Ar.)	dizgin 4156
inanıcı	inanan 4713
‘ināyet (Ar.)	lütuf, iyilik, ihsan 381, 724, 2574, 3534, 5713
‘ināyet it-	iyilik yapmak 1895
‘ināyet ol-	lütfedilmek 1999
inbisāt (Ar.)	yayıma, açılma 2890, 5847
ince	1. ince, çok dikkat edilmesi gereken, çok tehlikeli 2347 2. kılı kırk yarar şekilde 3300
İncīl	Hz. İsa'ya inen kitap 1728, 2480, 3791
incin-	gönlü kırılmak, darılmak, incinmek 2972
incit-	canını acıtmak, incitmek 2829
‘ind (Ar.)	huzur, nezd, yan, bendek 365, 602, 1347
‘ind (Ar.)	yanında, huzurunda 109
‘inde'llah	Allah'ın huzurunda 1284
‘inde'l-Ḥakīm	Allah'ın katında 602, 1347
‘inda'l-Kerīm	Allah'ın yanında 1347
‘inde rabbi'l-‘ālemīn	âlemlerin sahibinin yanında 5930
indür-	indirmek, alaşağı etmek, hal'etmek 2698
‘ineb (Ar.)	üzüm 2660
infi‘āl (Ar.)	1. üzüntü, gam 1109 2. kırılma, gücenme 4601, 6051, 6291
infi‘āl vir-	incitmek 4601
infiḳāk (Ar.)	ayrılma 2126
infiṣāl (Ar.)	ayrılma, ayrılık 826, 2840, 2855, 6315
infiṣāl eyle-	ayırarak 6315
inkār (Ar.)	kalbin bir şeyi kabul etmemesi, inanmama 1151, 2229, 3167, 4448, 6284
inkār eyle-	kabul etmemek, inanmamak 4448
inkār it-	inanmamak, inkâr etmek 3167
inḳilāb (Ar.)	değişme 1790, 3928, 4240, 4524, 6025
inḳitā‘ (Ar.)	kesilme 2916, 3072, 3721
inḳitā‘ it-	kesilmek, kesmek 2916, 3072
iñi	inilti, yanık ses 22, 3983
iñle-, iñile-	inlemek, sızlamak, figan etmek 13, 22, 254, 669
inleṣ-	inleşmek, karşılıklı olarak feryat etmek 2942
ins (Ar.)	insan 80, 2404, 3447, 4570
inṣāf (Ar.)	merhamet, acıma 1143, 2914, 3277, 4280, 5694
inṣāf virme-	acımamak, hak vermemek 4280
insān (Ar.)	1. insan, adam 105, 210, 957, 2055, 3951

	2. öz, kendi, asıl 16
insân-şifat	insan gibi, insan sıfatlı 1734, 3006
insân-şekil	insan şekilli, insan gibi 1811
inşâ (Ar.)	yapma, meydana getirme 2594
inşâ ol-	yapmak 2594
inşaallah (Ar.)	Allah isterse 216, 218
intibâh (Ar.)	uyanma, uyanıklık 1257, 2293, 4624, 5906, 6231
intibâh it-	uyandırmak 2293
intibâh ol-	uyanmak 4624
intihâb (Ar.)	seçme, seçilme 69
intihâb ol-	seçilmek 69
intikâl (Ar.)	1. nakletme 1109, 6305 2. şaşalama 1102
intizâr (Ar.)	bekleme, önme 284, 390, 1126, 2382, 2400
intizâr çek-	beklemek, düşünceye dalmak 157
ip	organ, ip 1334, 1813, 2213, 3453, 4461
ir-	1. gelmek 119, 282, 870, 4430, 4462 2. ulaşmak, vasıl olmak 65, 305, 1822, 3160, 5432 3. uzanmak, yetişmek 1614 4. olgunlaşmak, kemale gelmek 427 5. başa gelmek 4776
ir	erken, ön 5684
ir ü giç	önünde sonunda 5684, 5685
îrâd (Ar.)	söyleme 2869
îrâd eyle-	söylemek 2869
irâdî (Ar.)	irade ile ilgili 1936, 3443
irdir-	ulaştırmak 1728
'irfân (Ar.)	bilme, bilgi, kültür 3132, 3412, 3733
irhâ (Ar.)	gevşetme, yumşatma 4156
iril-	ulaşılmak, vasıl olunmak, kavuşulmak 6111
iriş-	1. vasıl olmak, ulaşmak 1930, 2073, 3719, 4146, 6000 2. gelmek, yetişmek 157, 4767, 4978 3. nail olmak 5872
irk-	biriktirmek, yığmak 2492, 4055
irkek	erkek, er 1384, 4920
irş (Ar.)	miras 3890
irşâd (Ar.)	doğru yolu gösterme 74, 1631, 3413
irşâd it-	doğruyu göstermek 631
irte	erte, gelecek, sabah 3548
irür-	1. ulaştırmak 60, 1242, 2709, 5159

	2. vermek 809
‘īs (Ar.)	1. beyazla ala 6048 2. yurtıcı bir hayvan 5109
‘Īsā (Ar.)	Hz. İsa Peygamber 346, 1705, 1706, 3414, 3991
‘Īsā-miṣāl	Hz. İsa gibi 214
‘Īsā-ṣıfat	Hz. İsa sıfatlı, Hz. İsa gibi 41, 88, 1034
‘Īsī-ṣıfat	Hz. İsa gibi 2864, 4424
İṣār (Ar.)	saçma, serpmeye, kendine lüzumsuz başkasına verme 145, 318, 5863
İṣār it-	saçmak, başkasını tercih etme, başkasına verme 145, 180, 1628, 5207, 5863
‘Īsāyī (Ar.)	Hz. İsa'nın dininden olan, Hristiyan 1578, 1726, 2355, 2413
isba‘ayn (Ar.)	iki parmak 2853, 3929, 3938
iṣbāt (Ar.)	delil gösterme 618
‘İsevī (Ar.)	Hristiyan dinine mensup 3872
İskender	İskender 3751
İslām (Ar.)	İslâmiyyet 1656, 4150, 6226
ism, isim (Ar.)	ad, isim 44, 178, 152, 2559, 3974
iṣm (Ar.)	günah 2330
iṣme gir-	günahkâr olmak 2330
İsmā‘īl (Ar.)	Hz. İsmail Peygamber 959, 4224
İsmā‘īl-vār	Hz. İsmail gibi 4224
İsmā‘īl- veṣ	Hz. İsmail gibi 959
‘iṣmet (Ar.)	günahsızlık 6, 102, 945
‘iṣmet eyle-	günahsız etmek 6
isnād (Ar.)	bir şeyi, birisi için yaptı deme, senet eyleme, dayandırma 5024
isneyniyyet (Ar.)	ikilik 2730
iṣrāf (Ar.)	gereksiz, lüzumsuz harcama 2492
İsrāfil (Ar.)	Kıyamette sûru üfleyecek olan melek 1382
iste-	1. istemek, arzu etmek 96, 325, 2073, 3203, 4500, 6073 2. aramak 5587
istid‘ā (Ar.)	yalvarma 3076, 3987
isti‘dād (Ar.)	kabiliyet 69, 426, 1402, 5474
istiġfār (Ar.)	tevbe etme 2022, 3240, 3772, 4332
istiġfār eyle-	afv dilemek 1550
istiġfār it-	tevbe etmek 1406
istiġfār kıl-	tevbe etmek 1405, 1551, 4332
istiġfāra gel-	tevbe etmek, afv dilemek 2022
istiġrāk (Ar.)	1. dalma, içine gömülme, gark olma 92 2. kendinden geçme 1966
istihāre (Ar.)	istihare 246, 916

istihâre eyle-	istihare yapmak 246
istihâre kıl-	istihare etmek 916
istihbâr (Ar.)	haber alma, duyma 3787
istihbâr eyle-	haber almak, duymak 3787
istihrâc (Ar.)	anlama, mana çıkarma 3437
istihrâc it-	anlamak, mana çıkarmak 3437
istihzâ (Ar.)	alay etme, hafife alma 1676, 2018
istikânetsüz (Ar.Tr.)	gayesiz, doğru yoldan sapmış 4646
istikrâh (Ar.)	tiksinme, iğrenme 3089
istikrâh it-	tiksinmek, iğrenmek 3089
istilâ (Ar.)	bir yeri zorla ele geçirme, kaplama 3577, 5272
istimâ' (Ar.)	dinleme 588, 2702
istimdâd (Ar.)	yardım isteme 3079, 3177
istimrâr (Ar.)	sürme, bir diziye uzayıp gitme, devam etme 5662
istirvâh (Ar.)	istirahat etme, dinlenme 116
istîzerî (Far.)	binici, istîzerî 1265, 1269, 5585
istîzerîlik (Far.Tr.)	binicilik 4459
istizhâr (Ar.)	arka verme 3786
istizhâr it-	arka vermek 3786
'îşyân (Ar.)	isyan, baş kaldırma 914, 940, 2415, 3133, 6185
'îşyân it-	karşı gelmek, baş kaldırmak 2459
'îşyân kıl-	baş kaldırmak, âsi olmak 3133
îş	1. iş 217, 1643, 3081, 5299, 6398 2. vazife, görev, meslek 2938, 3019, 4406 3. hadise, vaka 4287
îş bitür-	iş yapmak 5511
îş it-	iş yapmak 1524, 4702
îşi başa ilt-	başarılı olmak 1871
îşi uç vir-	yaptığı şey görünmeye başlamak 2885
îşâret (Ar.)	1. gösterme 2335, 3776 2. iz, alâmet 19, 2887, 4821, 5645, 6059
îşâret eyle-	göstermek 2335
îşâret it-	göstermek 3776
îşik	eşik, geniş 80, 3067, 3182, 4239, 4571
îşit-	işitmek, duymak, dinlemek 2, 147, 2032, 5326, 6229
îşitdür-	duyurmak 3005
îşkâl (Ar.)	güçlük 392, 685, 5739
îşkence (Far.)	eziyet, azap, işkence 2754, 4673
îşkence vir-	azap etmek 4673
îşle-	yapmak 227, 1871, 2394, 4214, 5125

işrāk (Ar.)	doğma 1966
‘işret (Ar.)	yaşama, içme 1398, 3913, 4117, 4126
‘işret it-	yaşamak, içki içmek 4117
iştigāl (Ar.)	meşgul olma 5003
iştihār (Ar.)	ün salma, şöhret bulma, aşikâr olma 132
iştihār eyle-	aşikâr olmak 132
iştirāk (Ar.)	ortaklık 4548
iştirāk kıılma-	ortak olmamak 4548
iştiyāk (Ar.)	şiddetli arzu, özleme 25, 5416, 5432
it-	yapmak, etmek 422, 1739, 2693, 3167, 4053
it	1. köpek, kelb 589, 2906, 4115, 5336, 6243 2. et 4807
it-sıfat	köpek sıfatlı, köpek gibi 4460
iṭā‘at (Ar.)	boyun eğme, söz dinleme 603, 932, 4188
iṭā‘at kııl-	söz dinlemek, söyleneni yapmak 4188
‘itāb (Ar.)	paylama, azarlama 935, 4221, 4462
‘itāb it-	paylamak, azarlamak 4280, 4462
itdür-	ettirmek, yaptırmak 4640
itdügin bul-	yaptığının karşılığını görmek 1815
iṭfā (Ar.)	söndürme 4590
iṭfā kııl-	söndürmek 4590
i‘tidāl (Ar.)	ölçülü olma 5768, 6046, 6051, 6303
i‘tikād (Ar.)	itikad, inanç 1538, 2313, 2926, 4669, 5677
i‘tikāf (Ar.)	bir yere çekilip ibadetle vakit geçirme 3330, 6081
i‘timād (Ar.)	dayanma, güvenme 421, 2583, 4680
i‘timād it-	dayanmak, güvenmek 421, 4680
i‘tirāz (Ar.)	kabul etmeme, karşı çıkma 698, 699, 1537, 2313, 4449
i‘tirāz eyle-	karşı çıkmak, kabul etmemek 1538, 5189
i‘tirāz it-	karşı gelmek 1547, 3855, 5899
ittibā‘ (Ar.)	tâbi olma 587
ittifāk (Ar.)	birleşme, birlik 1496, 1500, 5306
ittifākā (Ar.)	rastgele, tesadüfen 162
ittihād (Ar.)	bir olma, birlik 5826, 6045
ittilā‘ (Ar.)	yukarıdan aşağıya bakma 509, 563
ittilā‘ eyle-	yukarıdan aşağıya bakmak 509
ittişāl (Ar.)	kavuşma, ulaşma, vasıl olma 2855, 6315
iv-	acele etmek, evmek 458, 2383, 3018, 5562, 6467
‘ivāz (Ar.)	karşılık 2519, 4173, 4781
iy	1. ey 258, 2470, 3053, 5890, 6121 2. ah, vah 1103

iy Hudâyâ	ey Allah 1816
'iyâl (Ar.)	çoluk çocuk 5040
'iyş (Ar.)	zevk ve sefahat 2446, 3913
'iyş u 'işret it-	zevk ve sefahat etmek 2466
iz	iz, yol 304, 3838, 4780, 5465, 5467
'izâb (Ar.)	tatlı 2744, 4096, 4250
iz'âf (Ar.)	zayıf tutma, kuvvetsiz bırakma 2492
'izâm (Ar.)	kemikler 3615, 4445
i'zâz (Ar.)	yüce tutma, aziz kılma 1039
izdiyâd (Ar.)	fazlalaşma, çoğalma 2482, 4456, 5017
'izz (Ar.)	izzet 777, 791, 2983, 4178, 5043
'izzet (Ar.)	izzet, değer, itibar, kıymet 822, 3582, 3685, 4192, 5442
'izzet it-	üstün tutmak, değer vermek 798

-J-

jeng (Far.)	pas, pislik, kir, küf 124, 3607, 3608, 3052, 5493
jengâr (Far.)	pas, kir 127
jeyân (Far.)	kükreyen, kükremiş 5140, 5528, 5715, 6193

-K-

ķabâ (Ar.)	cübbe, kaftan 165
ķabak	1. yüz 250 2. göz kapağı 4241 3. kabak, kabaktan testi, su kabağı 5080
ķabâyil (Ar.)	mümkünler, kıyas ile aynı olanlar, mukayesede farklı olmayanlar 424
Ka'be (Ar.)	Kâbe, Allah'ın nazar ettiği yer 4257
ķabız (Ar.)	kabızlığa yakalanan 3098
ķabîh (Ar.)	çirkin 2004, 2211, 2212, 2562
ķâbil (Ar.)	kabul eden, rıza gösteren 2425, 2554, 3936, 5434
ķâbil gelme-	kabil olmamak, mümkün olmamak 4538
ķâbil kıl-	kabul edici eylemek 3936
ķâbil ol-	kabiliyetli olmak 4535
ķâbiliyyet (Ar.)	anlama, anlayış 1877, 4536
ķabr (Ar.)	kabir, mezar 63, 3432, 6254, 6487
ķabül (Ar.)	reddetmeme, kabul, razı olma 100, 2011, 3126
ķabül eyle-	kabul etmek 779
ķabül it-	kabul etmek 100, 2011, 4452, 5524

ķabŭl kıl-	kabul etmek, razı olmak 811,1808, 2692, 5787, 5955
ķabŭl ol-	kabul edilmek 123
ķabz (Ar.)	1. manevî feyzin kesilmesi 4596 2. kabız hastalığı, kabız 234, 3098 3. ruhun Azrail aleyhisselâm tarafından alınması 4979
ķabz it-	canını almak 4979
ķabza (Ar.)	sap 3566
ķaç-	kaçmak, uzak durmak 424, 2172, 4946, 4959, 5428
ķaç	kaç, ne kadar 2216, 5859
ķaçan	1. ne zaman 331, 2133, 3189, 4341, 6046 2. nasıl 1176, 1779, 3946, 5039, 6113
ķaçur-	elden çıkarmak, kaçırarak 5593
ķadaḥ	kardeş 607
ķadaḥ (Ar.)	kadeh 2669, 3582, 6288
ķadar (Ar.)	kadar, -ca, -ce 78, 1928, 2770, 3006, 4040
ķadd (Ar.)	boy bos, endam 221, 2141, 2659, 3981, 6106
ķadeḥ (Ar.)	bardak, içki bardağı 3406, 4542
ķadeḥ iç-	içki içmek 1893
ķadem (Ar.)	ayak 1898, 2365, 3192, 3478, 5384
ķadem baş-	1. adım atmak 3478 2. meydana gelmek, ortaya çıkmak 3192
ķadem berkit-	adımını sağlam atmak 3991
ķadem ur-	ayak basmak 3716
ķader (Ar.)	alın yazısı 4668, 4946
ķadḥ (Ar.)	zemmetme, yerme 2893, 2978, 5938
ķādı (Ar.)	kadı, hakim 1567, 1568, 1569, 4677, 4682
ķadīd (Ar.)	kuru, pek zayıf 676, 6179
ķadīm (Ar.)	1. başlangıcı, evveli olmayan Allah 9, 1825, 3192, 5210, 6274 2. eski 1256, 4865
ķadīmī (Ar.)	önceki, evvelki 3513
ķadīmī yār	eskiden beri sevgili olan, Allah 3513
ķādir (Ar.)	Kudret sahibi olan ve gücü her şeye yeten Allah 9, 1816, 2757, 3533, 4666
ķadr (Ar.)	1. miktar 4611 2. kıymet, paha, değer 1050, 4418, 4767, 6135 3. derece, mertebe 183, 5474
ķadr u bahā	kıymet 6135
ķadre ir-	derece, mertebe bulmak 183, 281
ķaf	İslâmî Türk alfabesinin yirmi dördüncü harfî 2595, 3598

kâf	İslâmî Türk alfabesinin yirmi beşinci harfi 2010, 3485, 3598, 5901, 5919
Ḳāf (Ar.)	Kaf dağı 2674, 3097, 3309, 6065
ḳafaş (Ar.)	kafes 4489, 4503, 5992
ḳafes (Far.)	kafes 1947, 2115, 4488, 5862, 5888
kāfi (Ar.)	kâfi, yetişir 19
kāfir (Ar.)	İslâmiyeti kabul etmeyen 3295, 4427
kāfirān (Far.)	kâfirler 5899, 5901
kāġ (Far.)	tok, geniş 2021, 3948
ḳaġan	hakan, hükümdar 6520
kāh (Far.)	saman çöpü, âciz 7, 112, 575, 3088, 3997
kāh-vār	saman çöpü gibi 4045, 4928, 5746
ḳah	kakmak 625, 6340
kāhel (Ar.)	tembel, durgun 2302, 4849, 4851, 5422
Ḳahhār (Ar.)	çok kahr eden Allah 1819, 4463
ḳahhār-ḥū (Far.)	kahredici tabiatta olan 6003
ḳahhāriyet (Ar.)	kahredicilik 6377
kāhillik (Ar.Tr.)	tenbellik 2789
Ḳāhir (Ar.)	kahreden Allah 199
	2. yok eden, üstün gelen 6096
ḳahr (Ar.)	helâk etme, batırma 44, 2165, 2166, 2169, 3132, 3204
ḳahr ol-	helak olmak, mahvolmak 340
ḳahṭ (Ar.)	kıtlık 363, 5388
ḳaḳ-	1. kaldırmak 2392
	2. kakmak 6340
ḳāl (Ar.)	söz, lâf 99, 3096, 3400, 5154, 5395
ḳāl itme-	konuşmamak, söz söylememek 1109
ḳāl-u-ḳāl	dedikodu, boş lâf 3399, 5445
ḳāla ḳal-	söze bakmak, sözde kalmak 2998
ḳāldan ‘ubūr it-	sözden geçmek 2736
ḳal-	1. olmak, düşmek, kalmak 27, 55, 552, 2335, 3170, 6242
	2. değer vermek, takılmak, bakmak 173, 2356, 2998
ḳal‘a (Ar.)	kale, hisar 2391, 2393, 6072
ḳalan	artık, baki, sonsuz 81, 342, 2440, 3413, 5558
ḳalb (Ar.) .	1. gönül, kalp 83, 100, 1787, 2752, 3033
	2. sahte 404, 1487, 1740, 1742, 2561
	3. değişme, dönme 4569, 5239
ḳalb ḳıl-	değiştirmek 4569
ḳalb ol-	değişmek, dönmek 5239
ḳaldur-	açmak 252

kalbī (Ar.)	kalble ilgili, gönülden 4584
kalem (Ar.)	kalem 10, 1774, 3209, 3662, 5539
kağı-	koşmak 623
kālib (Ar.)	vücut 84, 678, 5123
kalīl (Ar.)	az, çok olmayan 17, 493, 1190
kalīl eyle-	azalmak 1190
callās (Ar.)	mahir, usta 637, 2892
kalma	1. kalmamak, olmamak 52, 593 2. takılmamak, gönül vermemek 171, 6296 3. bulunmamak 1541
kām (Far.)	istek, arzu, emel 4034, 4447, 5954
kaṃçı	kaṃçı 2392, 5416
kamer (Ar.)	ay 15, 500, 2808, 3503, 5813
Ḳamer devri	Ahir zaman, Hz. Muhammed'den beri gelen zaman 139
kāmīl (Ar.)	1. mükemmel, noksansız 431, 814, 2268, 4538, 5930 2. tamamen, büsbütün 875
kāmīl gelme-	mükemmel olmamak 4538
kāmīl ol-	noksansız olmak, tam olmak 135, 427
kaṃu	bütün, hep 70, 235, 1860, 2203, 3433
kaṃ	kan 24, 740, 1516, 3153, 4385, 5878
kaṃ akıt-	ağlamak, gözünden kan gibi yaş dökmek 2930
kaṃ dök-	1. gözyaşı akıtmak, ağlamak 24 2. öldürmek 861, 1579
kaṃ içme-	haram yemek 4415
kaṃ kıl-	öldürmek, kan dökmek 970
kān (Far.)	maden ocağı 41, 143, 81, 3902, 5869
kaṃ-	1. kanmak, doymak 190, 333, 580 2672, 5806 2. inanmak 919
kaṃadur-	içerek doymaya çalışmak, kanadurmak 6136
kaṃa kaṃa	doya doya, doyarak 580
kaṃā'at (Ar.)	rıza gösterme, razı olma, yetinme 4722
kaṃad	kanat 2685, 2686
kaṃd (Ar.)	şeker 1229, 2240, 2672, 2994, 5515
kaṃd-veş	şeker gibi 930
kaṃda	1. nerede 3019, 4237, 4981, 5586, 6151 2. nasıl 66, 67, 617, 1252, 3099
kaṃdan	nereden 4528
kaṃd-cū (Ar.Far.)	şeker ırmağı 4310
kaṃı	hani, nerede, nasıl 86, 191 2072, 3279, 5772, 5979
kaṃī' (Ar.)	kanaat eden 69, 70, 71

ķāni' ol-	kanaat etmek 70, 71
ķanķı	hangi 1527, 3911, 4626, 5111, 5917
ķap	1. kabuk 2225, 3526, 3688, 5228, 5230 2. kap 1797 3. değer, kıymet 3729
ķap ķo-	değer vernek 3729
ķap-	1. elinden almak 1798, 3940, 4627, 4655 2. yok etmek, gidermek 4655, 5203 3. anlamak, kapmak 5230
ķapdur-	kaptırmak, elinden aldirmek 3976
ķapla-	üzerini örtmek, kaplamak 1104 2. çevirmek, ihata etmek, içine almak 1261, 4873, 5182
ķapu	ķapı 34, 358, 2574, 5683, 6242
ķapucı	ķapıcı, bekçi 4058
ķar	ķar 2836, 3232, 5978
ķār (Far.)	1. iş güç 1936, 3019, 3118, 3290, 4526 2. menfaat, ķār, fayda, çıkar 2569, 3254, 4292, 4443
ķār u bār	iş güç 141, 3781
ķār eyleme-	menfaat bilmemek, ķār bilmemek 4448
ķār it-	fayda vermek 2296
ķa'r (Ar.)	dip, çukur şeyin dibi, nihayet 208, 4359, 6072, 6194, 6198
ķar-	ķarıştırmak 1344, 1603, 2300, 2836, 5978
ķara	1. kara, siyah 217, 2040, 2623, 3380, 6216 2. lekeli, kusurlu 1622, 1854, 2173 3. kötü, pis 2133, 5818 4. yer, yer yüzü 2593 5. karanlık 182
ķapķara	simsiyah, çok siyah 4952, 5812
ķara it-	sıkıntıya düşürmek 5818
ķara itme-	ķarartmamak 2291
ķarābet (Ar.)	yakınlık 2817
ķarala-	ķaralamak, kara etmek, günah işletmek 1740
ķaralık	ķaralık 2231
ķarañu	karanlık 66, 280, 932, 1877
ķarañuluk	karanlık 63, 659
ķarar-	ķararmak 484, 485
ķarara yan-	ķararak yanmak 3153
ķarār (Ar.)	durma, kati olma, niyet 1683, 4958, 5662, 6495
ķarār dut-	devamlı olmak 5553, 5662
ķarār eyle-	durmak, hareket etmemek 4274

ḳarār it-	durmak 1683, 4958, 6495
ḳarār ḳalma-	kendinden geçmek, ihtiyarı elinden gitmek 3776
ḳaraşat	Ebced hesabında “kaf”, “rı”, “şin” ve “te” harflerinin meydana getirdiği harfler topluluğu 3604
ḳardaş	kardeş 632, 1927
ḳardaş okış-	birbirini kardeş edinmek 632
ḳarga	karga 5893, 5897
ḳārgāh (Far.)	iş yeri 3085
ḳarġu	kargı, kamış 1175, 2667
ḳarın	karın 4431, 6346
ḳarış-	karışmak, birbirine girmek 307
ḳari’a (Ar.)	ansızın gelen büyük belâ 4053
ḳarīb (Ar.)	yakın 13, 1837, 3512, 4119
ḳarīb ol-	1. yakın olmak 13, 790, 4866, 5779 2. ulaşmak, ermek 2344
ḳarīn (Ar.)	yakın 560
ḳarn (Ar.)	asır, çağ 3927, 4923
ḳarpuz	karpuz 185, 3648
ḳārsāz (Far.)	iş yapan, becerikli 1448, 6515
ḳarşu	karşı 303, 525, 985, 3985, 4740
ḳarşu gel-	rastlamak, karşılaşmak 3558
ḳarşu tur-	karşı gelmek, zıddını yapmak 4742
ḳarşu var-	önüne çıkmak, istikbal etmek, karşılamak 304, 4740
Ḳārūn (Ar.)	İsrailoğullarında zenginliği ile meşhur bir kâfir 2158, 2771, 4431
ḳārūre (Ar.)	göz bebeği 416
ḳārvān (Far.)	kervan, yolcu katarı 3034
ḳaşab (Ar.)	kargı, süngü 1615
ḳaşaş (Ar.)	kıssalar, hikâyeler 2182
ḳaşd (Ar.)	niyet, kasd 10, 310, 3326, 5510, 6284
ḳaşd ḳıl-	niyet etmek, kasdetmek 4953, 5173, 5742
ḳaşd-ı şikār it-	ava niyet etmek 162
ḳaşd ol-	niyet edilmek, kasdedilmek 173, 10
kāse (Ar.)	bardak, kâse 1226, 5371
ḳası-	çekmek, yanaştırmamak 1777
kāsib (Ar.)	kazanan 4701
kāsib ol-	kazandırmak 4701
ḳaşr (Ar.)	kısa kesme 521
ḳaşr it-	kısa kesmek, uzatmamak, 521
ḳaşr (Ar.)	köşk 2227, 2684, 6477
ḳasvet (Ar.)	sıkıntı 221, 646, 2334, 4244, 5457

kaş	kaş 204, 171, 829
kāşif (Ar.)	keşfeden, açan 539
kāşki (Far.)	keşki 1965
kaṭ' (Ar.)	kesme, alâkadar olmama 76, 2078, 2260, 2933, 4841
kaṭ' it-	kesmek, ayırmak 2078
kaṭ' kıl-	kesmek 2887
kaṭ' ol-	alınmak, katedilmek 6119
kaṭ' -ı mesâfet kıl-	yol almak 4841
kaṭ	nezd, huzur, ön 1972, 2805, 3996, 4747
kaṭar	birbiri ardınca dizilmiş sürü 4428
kaṭı	1. çok 276, 458, 1756, 1775, 6236 2. sert 1876
kāṭı' (Ar.)	kesen, kesici 1561, 3721
kaṭıl-	dahil olmak, katılmak 851
kaṭî' (Ar.)	kesen, kesici 3415, 5349, 5725
kāṭib (Ar.)	yazı yazan 1907, 1908, 1910, 3209, 4897
kaṭîfî (Ar.)	kadifeden yapılmış 2663
kāṭil (Ar.)	öldüren, öldürücü 23, 2295, 4416, 5896
Kāṭil-i ehli's-şekā	alçakları öldüren Hz. Ömer 23
kaṭîl (Ar.)	öldürücü, öldüren 822, 6154, 6320
kaṭl (Ar.)	katl etme, öldürme 751, 916, 1058
kaṭran	katran 4173
kaṭre (Ar.)	damla 238, 2139, 3299, 5224, 6525
kaṭrece (Ar.Tr.)	damla kadar 67
kaṭṭâ' (Ar.)	çok kesici 3645
kaṭṭâl (Ar.)	çok öldürücü 235, 237, 756, 3255, 5205
kaṭ	ateş yakmakta kullanılan, çelik ve çakmak taşının birbirine çarpılması ile yanan terbiye edilmiş ağaç mantarı 1875, 1877, 1882, 1884, 4036
kaṭî (Ar.)	kuvvetli, sağlam 1377, 5022, 5195, 5196
kaṭiyy (Ar.)	kuvvet sahibi olan Allah 1824
kaṭl (Ar.)	söz 441, 520, 3036, 5787, 5895
kaṭm (Ar.)	kavim, ümmet 335, 593, 607, 3371, 6388
kaṭakma-	meyletmemek, sapmamak 6490
kaṭd (Ar.)	1. bağ, rabıta 1738 2. köstek 1953 3. tasa, kaygı 3504, 4631 4. teçhizat, hazırlık 3145
kaṭd gör-	1. başının çaresine bakmak 3145 2. dert çekmek 690

ḳayd it-	kaydetmek, bağlamak 1922
ḳayd yi-	dert çekmek, tasalanmak 1939, 3504
ḳayḡu	tasa, sıkıntı, kaygı 630, 852, 1111, 1981
ḳayḡu-yı saḳam	hastalık derdi 691
ḳayḡulu	sıkıntılı, üzüntülü 142, 1098, 2662, 5599
ḳāyil (Ar.)	razı olmuş, boyun eğmiş 40, 2425
ḳāyim (Ar.)	tahammül eden, sebat eden, dayanan 5596
ḳāyim dut-	sebat ettirmek 5596
ḳāyim-maḳām (Far.)	birinin yerine geçen, birinin yerini tutan 3633, 3634
ḳāyināt (Ar.)	kâinat, dünya, âlem 1891, 1976, 2013, 3190
ḳayna-	1. kaynamak 41, 250 2. coşmak 4244
Ḳayyüm (Ar.)	Başlangıcı olmayan, hep var olan Allah 885, 1818, 1912, 1975, 3618
ḳaz	kaz 651
ḳaz-	kazmak, eşmek 1648, 2403, 6146, 6147, 6153
ḳazā (Ar.)	kaza 236, 396, 787, 3287, 4663
ḳazan-	kazanmak 6172
ḳazḡan	kazan 1731
ḳazı-	kazımak, gidermek 1624
ḳāzī (Ar.)	kadı, hâkim 4674
ḳāzib (Ar.)	yalancı 5469
ke (Ar.)	gibi 19, 103, 1215, 4061, 6095
ke'l-Bilāl	Peygamber'in müezzini Hz. Bilal gibi 103
ke'l-en'ām	nimetler gibi 1215, 1217
ke'l-'adem	yokluk gibi 2794
ke't-tavdi'l-'aẓīm	büyük dağ gibi 4061
ke'z-ziyā	ışık gibi 19
kebāb (Ar.)	kebab 47, 2657, 4253
kebāb ḳıl-	kebab etmek 2657
kebāyir (Ar.)	büyük günahlar 3307
kebkeb (Far.)	ayak sesi 3596
kebg (Far.)	keklik 4503
kebīr (Ar.)	1. büyük ve ulu olan Allah 1839 2. büyük, ulu 3617, 3625
kebūd (Far.)	gök rengi, mavi 2705, 2711, 3995
kebüter (Far.)	güvercin 2676
kec (Far.)	eğri, çarpık 5592
keḡḡül (Far.)	dilenci çanağı 964, 3157, 5052
kedd, ked (Ar.)	uğraşma, gayret 2037, 2591, 4581, 4586

kedd eyle-	çalışmak 5091
kedd it-	çalışmak 6102, 6397
keďf (Ar.)	keďf, hileci, görünüşte aldatan 6040
keďü (Far.)	şarap kabı 4042, 4043, 4738, 6126, 6181
kefen (Ar.)	kefen 824, 863
keff, kef (Ar.)	avuç, el içi 2139, 3153, 3187, 4077, 5175
keff kef	avuç avuç 3163
keff urma-	çalgı çalmamak, dokunmak, ellemek 3187
keff ur-	el vurmak 3667
keffe (Ar.)	terazinin gözü 4512
kefîl (Ar.)	kefalet eden 1780
kehf (Ar.)	mağara 1397, 1965
kej (Far.)	eğri, çarpık 1193, 2528, 4209, 4573, 5793
kej-dehân (Far.)	ağzı eğri, çarpık 4213
kejdüm (Far.)	akrep, kuyruğu örü 4653, 6171
kej-nazar (Far.)	şaşı 4209, 6201
kel	kafasında tüy olmayan, saçsız, kel, cavlak 1095, 1119, 1132
kel kıl-	kel etmek 1095
kelâğ (Far.)	kuzgun 988
kelâl (Ar.)	yorgunluk, bıkkınlık 40, 1085
kelâm (Ar.)	söz 34, 14, 1747, 3324, 5970
kelâm-ı ħam	boş lâf, dedikodu 4501
kelâm aç-	söz söylemek 5826
kelb (Ar.)	köpek 2090, 5239, 5336, 5340, 6242
kelbiyyet (Ar.)	köpeklik 5239
keleci	söz 278, 659
kelel (Ar.)	yorgunluk, bıkkınlık 816, 1898, 2249, 2259, 2568
kelemen (Ar.)	Ebced hesabında “kef”, “lâm”, “mim” ve “nun” harflerinden ibaret olan harfler topluluğu 3603
kelele (Ar.)	kelile, ölçekler, kileler 4575
Kelîm (Ar.)	1. mütekellim olan Allah 1832 2. Hz. Musa'nın lâkabı 44
kelimât (Ar.)	kelimeler, sözler 111
kellâ (Ar.)	katiyyen, hiç, asla 3167
kellellisân (Ar.)	dilsiz, dili tutulmuş 39, 530, 537, 2683
Kelmeçi	Tanrı 175
kem (Far.)	1. değersiz, alçak, kötü 4277, 4326, 5072, 5463, 5830 2. az 621, 1762, 4298, 5141, 5387
kem kem	az az 651, 5373
kem ol-	aşağı olmak, kötü olmak 4326

kemāhī (Ar.)	onun gibi 2630
kemāl (Ar.)	1. olgunluk, noksansız olma 133, 1289, 3377, 5018, 6461 2. hünere, meziyet 5852
kemāl bul-	yetişmek, tamamlanmak 3107
kemālāt (Ar.)	olgunluklar, mükemmellikler 3412, 3795, 5872, 5939
kemān (Far.)	yay, kavis 1262, 3223, 3424
kemend (Far.)	kemend, ip, urgan, halat 141, 762, 2707, 3015, 5227
kemend at-	iplemek, bağlamak 4789
kemend bağlan-	üzerine almak, mesuliyet altına girmek 4318
kemend it-	bağ yapmak 3269
kemer (Far.)	kemer, kayış 316, 1456, 3768, 5872
kemer kuşan-	hizmet etmek 3768, 3786, 6253
kemīn (Far.)	çok, pek küçük 4419
kemīne (Far.)	âciz, zavallı 256
kemter (Far.)	âciz, değersiz 1125
kemterī (Far.)	aşağılık, hakir 1221
kemyāb (Far.)	nadir, bulunması güç, zor bulunan 5234
Ken'an (Ar.)	Kenan ili, Hz.Yakub'un memleketi 5817, 6075
kenār (Far.)	1. kucak 6141, 6142 2. kıyı, kenar 4948 3. sınır, hudut 5798
kenāra çek-	kucağa almak 6141
kend	şehir 674, 675
kendü	kendi, öz 34, 326, 1120, 3035, 4748
kendü kendü	kendi kendisine 4673, 4738, 6180
kendü kendüz	kendi kendisi 2189
kendüñi cem' kıl-	toplanmak 2961
kendüden geç-	bayılmak 176
kendüne gel-	toplanmak, aklını başına almak 2832, 6121
kendülik	kendi kendine 2694, 4737, 6122
kendülikden	içten gelerek, gönülden 167
kendüliksüz	kendiliğinden 4664
kendüz	kendi, öz 150, 852, 3102, 3256, 4471
kenīzek (Far.)	cariye, hanım gibi hizmetçi 165, 167, 311, 313
ker (Far.)	sağır, duymaz 486, 1050, 3028, 4011, 4417, 5707
ker eyle-	sağır etmek 6483
ker ol-	sağır olmak, duymamak 4011
kerāmāt (Ar.)	kerametler, lutuflar, ihsanlar 3786
kerāmet (Ar.)	velilerin gerektiği zaman gösterdikleri fevkalâde hal 4453, 6257
kerān (Far.)	uç, bucak 334

kerefs (Ar.)	kereviz 1000, 1765, 2274, 3340, 3555
kerem (Ar.)	cömertlik, el açıklığı 401, 2199, 5797
kerem eyle-	ihanda bulunmak 1897
kerem it-	yardıma ulaşmak, kerem etmek 694
keret (Ar.)	defa, kerre, yol 2269, 2406, 3802, 5299, 6159
kergeh (Far.)	çalışma yeri, dünya 2633, 6162
Kerîm (Ar.)	cömert olan Allah 1824, 2099, 3618, 5683, 6515
kerkes (Far.)	akbaba 1923
kerre (Ar.)	defa 1406
kes-	1. kesmek, koparmak 1615, 3562, 4121, 6259, 6443 2. gidermek, kesmek, yok etmek 674, 1365, 1366, 2056, 3005, 6003
kes	kimse 1770
kesâd (Ar.)	yokluk, kıtlık 2147, 3784
kesâd it-	durdurmak, hareketsiz hale getirmek 3784
kesâd kıl-	mahrum etmek 2147
kesb (Ar.)	kazanma 101, 199, 1959, 2218, 4704
kesb it-	kazanmak 199, 1631, 4421, 5404
kesel (Ar.)	uyuşukluk, tenbellik 2257
keser	keser 2835
keşîf (Ar.)	sık, yoğun, kaba 1337, 1782, 5217, 5337, 6109
keşîf ol-	koyulaşmak, sıklaşmak 2802
kesil-	1. tükenmek, yok olmak, bitmek, gelmez olmak 1363, 3275, 4189, 4836 2. kesilmek 3783
keşîr (Ar.)	çok, bol, mebzul 506, 2627
kesme-	1. kesmemek, yok etmemek 2951 2. vermek 3161 3. vazgeçmemek 4795
kesret (Ar.)	çokluk, masivâ 233, 1328, 2455, 3392, 6426
kesük	kesilmiş, kesik 2175
keşf (Ar.)	açmak, kaldırmak 2575
keşf it-	1. anlamak, vakıf olmak 3676 2. açmak 6304
keşf ol-	1. açılmak 445, 481, 1790 2. malum olmak 3464, 4935
keşîf (Ar.)	keşif, açan 2954, 3347
keşîş (Far.)	papaz 1455, 2142, 3822, 4482
keşmekeş (Far.)	1. karmakarışık, dolaşık 165 2. çekişme, kavga 4655

keşmekeş tol-	karışmak, bulanmak 165
keşşâf (Ar.)	gizli bir şeyi meydana çıkararak 85, 2142
Keşşâfû'l-hicâb	utanmanın gizliliklerini açan Mesnevi-i Ma'nevî 85
keştî (Far.)	gemi 1011, 3066, 5074, 5469, 5925
keştîbân (Far.)	gemici, kaptan 3066
ketm (Ar.)	gizli tutma 2119
ketm ol-	sır söylememek 2119
kevkeb (Ar.)	yıldız 3597, 6043
kevn (Ar.)	vücut, olma, varlık 507, 1240, 3761, 5631, 6028
kevn ü mekân	varlık, kâinat 3640, 3761, 6130
kevne (Ar.)	varlık 2810
kevneyn (Ar.)	dünya ve ahiret 3441, 3623, 5801
kevnî (Ar.)	dünyaya ait 497
kevr (Ar.)	çok 2973
kevşer (Ar.)	Cennet'te bir havuz 4236, 4853
key	1. çok, ziyadesiyle 29, 270, 3299, 5340, 64381 2. çabuk, tez 1047, 1699
keyd (Ar.)	hile, oyun 4719
keyf (Ar.)	keyf, durum, nasıllık 1381
keyfiyyet (Ar.)	nicelik, durum 654, 1381
Keykûbad (Far.)	Eski İran padişahlarından olup Keyler'in soyundan birinci padişah- tır 80
keyvân (Far.)	Zuhal gezegeni 2778
kez	defa, kerre 133, 2450, 4516, 4659, 5967
kezzâb (Ar.)	çok yalan söyleyen 1462, 2106
ķible (Ar.)	kible 1274, 1863
ķible-nümâ (Far.)	pusula 5156
ķibġi (Ar.)	ķingene 4428, 4429
ķidem (Ar.)	ön, önce, eskilik, başlangıç 3478, 4865, 5974
ķidemden tā 'adem	baştan sona kadar 3478
ķidvet (Ar.)	kendisine uyup ardından gidilecek kimse 3785
ķidvetü'l-ebrâr	hayır sahiplerinin arkasından gitme 3785
ķiġirt-	davet ettirmek, çağirtmak 752
ķil	1. kıl, saç teli 78, 303, 469, 1112, 5363 2. azıcık, kıl 1552, 2770, 4774
ķil eyle-	azıcık etmek, kıl gibi etmek 1551
ķil itme-	azaltmamak 5046
ķil ķadar	azıcık 4774, 6059
ķil ol-	çok az olmak, kıl kadar olmak 2197
ķılı ķırķ biġ yar-	ineden inceye tedkik edip araştırmak 1769

kıl-	1. etmek, eylemek 18, 249, 3176, 3415, 3945 2. kılmak, eda etmek 1273, 4409 3. yormak 2898
kılavuz	kılavuz, rehber, yol gösterici 5580
kılca	kıl kadar, pek az 19, 2761, 3583, 5445
kılıç	kılıç 3711, 3712
kılınç	ibadet, taat, amel 3720
kılmıdan-	harekete gelmek, kıpırdamak 3196
kılmıdandur-	kıpırdatmak, harekete getirmek 5666
kılmıdat-	kıpırdatmak 4768, 4847
kın (Ar.)	köle 1302
Kıpçak	Kıpçak ülkesi 58, 3795,
kır-	öldürmek, helâk etmek 342, 1603, 3872, 4084, 4778
kırh, kırk	kırk 2917, 2920, 3455, 3583
kırıl-	ölmek, mahvolmak 6518
Kırklar	Kırklar denilen veliler topluluğu 3626
kirtâs (Ar.)	kâğıt 1774
kıs-	kısmak, bastırmak 623, 624, 625
kısım (Ar.)	kısım, parça 3527, 5921
kısmet (Ar.)	kısmet, hisse, pay, nasip 2162, 4184, 4930
kışsa (Ar.)	nakil, hikâye, kıssa 215, 410, 3323, 5875, 6287
kışsa kıl-	hikâye etmek, anlatmak 662, 665
kışsa-hön (Far.)	kıssa okuyan 1419
kış	kış 314, 887
kışr (Ar.)	kabuk 3729
kıy-	acımamak 290, 2186, 4166, 4753, 5236
kıya	sert, âsi 3565
kıyâm (Ar.)	1. ayakta durma 1277, 1592, 2316, 4340 2. ortaya çıkma 3458, 3632, 3633
kıyâm eyle-	1. namazda ayakta durma 1277, 1592, 4340 2. ortaya çıkmak 3632
kıyâm it-	ortaya çıkmak, ayağa kalkmak 3458, 3633
kıyâmet (Ar.)	dünyanın sonu, ölümlerin dirilerek ayağa kalkıp toplanacakları zaman 3458, 3632, 3633, 4646
kıyâmetgâh (Ar.Far.)	kıyamet yeri 3432
kıyâs (Ar.)	bir şeyi diğer bir şeye benzeterek hüküm verme 208, 1253, 2215, 6523
kıyâs eyle-	kıyas etmek 1035
kıyâs it-	iki şeyi karşılaştırarak hüküm vermek 208, 1162, 4983, 5128, 5341

kıyās kı-	kıyas etmek, karşılaştırmak 1120, 2215, 2493
kıymaqlık	acımama, ölümden çekinmeme 3450
kıyma-	acımak, kıymamak 2188, 4619
kıymet (Ar.)	değer, kıymet 3685, 3696, 4572
kıymetin ço-	değerden düşürmek 3696
kız	kız 417, 461, 677, 992, 4008
kız-ı nefis	nefsin kızı, nefis kızı 1057
ki (Far.)	1. ki 3, 4, 11, 195, 894, 1537, 2020 2. kimse 62, 3105
kibr (Ar.)	büyüklenme, gurur, onur 4452, 5215, 5459, 6060, 6186
kıf (Ar.)	kadeh 2669
kifāf (Ar.)	kâfi, yeter 816, 6014
kihterī (Far.)	çok büyük 5849, 5850
kil (Far.)	toprak 2137, 6516
kıl (Ar.)	söz 78, 1179, 1911, 2614, 5445
kıl kıлма-	söz etmemek 5445
kıl-u-kāl	dedikodu 78, 1179, 2255, 2614
kilāb (Ar.)	köpekler 589
kile	1. ölçek 4574 2. içerisine erzak konulan kovanımsı ambar, kile 591, 4371
kiler	kiler 1857
kilid	kilit 5451
kilim	kilim 1441
kim	1. hangi adam, her kim 65 2. kim (zamir) 213, 156, 6392 3. kim (soru zamiri) 120, 1220, 2293, 3207, 4953 4. bazısı, 175, 5843, 6130 5. kimse, kişi 104, 254, 2143, 2012, 2424
kimi	bazısı 35, 1815, 4441
kimse	kimse, başkası 188, 136, 862, 1894, 3222
kimesne	kimse 731, 860, 2769
kimsene	kimse 188, 308, 862, 2925, 5439
kīmyā, kīmiyā (Ar.)	kimya 143, 2134, 3741
kīmyāger (Far .)	kimyacı, kimyager 4571
kīn (Far.)	kin, öç, gayz 1577, 2132, 2842, 4057, 6186
kināyāt (Ar.)	kinayeler, üstü örtülü dokunaklı sözler 154, 772, 3326, 4620
kināyet (Ar.)	1. üstü örtülü, dokunaklı söz 91 2. remz, açık olmayan, örtülü 182, 154, 558, 3811
kīne (Far.)	kin 5484
kīr (Ar.)	katran, zift 2490, 4173

kir	kir, leke, pis 1150, 2681, 5897
kirâm (Ar.)	şerefliiler 152
Kirdigâr, Girdigâr (Far.)	Tanrı 1980, 5546, 6473, 6515
kireç	kireç 2800
kirm(Far.)	kurt, böcek 5211, 5698, 5759
kirm-i pîle	ipek böceği 5211, 5698
kirpük	kirpik 3601
kîse (Far.)	kese 3321
kisvet (Ar.)	elbise 957
kisvet-püş	elbise giymiş 1128
kîş (Far.)	din 1766
kişi	kişi, şahıs, insan 4, 27, 105, 583, 5568
kişver (Far.)	ülke, memleket 3611
kitâb (Ar.)	kitap 85, 223, 3437, 4897
kitmân (Ar.)	sır saklama, gizleme 707, 5321
kitmân eyle-	sır saklamak, gizlemek 707
kizb (Ar.)	yalan 1462, 5891
ko-	1. bırakmak 862, 1568, 3141, 4540, 5720 2. vermek, takmak 21, 1797, 4218, 5917 3. söylemek 4203 4. te'hir etmek, sona bırakmak 549 6. ihmal etmemek, mutlaka yapmak 52 7. vazgeçmek 194, 87, 3216 8. yapmak 2866
koça	ihtiyar, koca 4197
koğ-	kokmak 3263
koğu	koku 465, 3035, 3272, 3887, 5099
koğu	koku 1606
kol	kol 4499
koltuk	koltuk 4392, 6099, 6141
kolay	kolay, zor olmayan 5275
koma-	1. bırakmamak, yer vermemek 404, 593, 1859, 3106, 6369 2. vazgeçmemek, terketmemek 1090, 4519 3. alakoymak, mani olmak 5420 4. gidermek, temizlemek 3407 5. vermemek 3087
kon-	1. bırakılmak, konmak 623, 4804 2. verilmek, takmak 8, 5331
kondur-	kondurmak 1897
kondurma-	yer vermemek 2124

konşu	komşu 1795, 3481
konucu	konan 3284
konuk	misafir 1936
konuk ol-	misafir olmak 1936
kop-	1. kopmak, meydana gelmek, ortaya çıkmak 331, 2385, 2601, 3587, 6045 2. yıkılmak, ayrılmak, yarılmak 3652
korhu, korku	korku 2029, 3035, 5750, 5972
korhu-yı baş	can korkusu 701
korhu-yı Rahmân	Allah korkusu 967
korhu-yı ser	baş korkusu, can korkusu 5750
koy-	1. kovmak, defetmek, sürmek 30, 3075, 3148, 3306, 4417 2. takip etmek 1867, 2065, 2909, 4383, 4914
kovan	kovan, bal arısının kovanı 6094
koy-	1. koymak, bırakmak 306, 3423, 4404, 4408, 4711 2. terk etmek 161, 321, 1920, 1947 3. katmak, almak 97, 1613, 4753 4. vermek, takmak 2177, 2325, 2820 5. te'sir etmek 2703
koyun	koyun, karın 4414
koyma-	1. gidermek, koymamak 2188 2. bırakmamak 2925
koyuk	te'sirli, mü'essir, etkili 1606, 1848, 2996
koyun	koyun 1459, 4410
koz	ceviz 1139, 1343
köhne (Far.)	eskimeye yüz tutmuş, yıpranmış 229
kölge	gölge 287, 485, 2065, 2069
kömür	kömür 907
köprü, köpri	köprü 312, 675, 5142
kör	1. kör, âmâ 1557, 2024, 2877, 3396, 3747 2. işe yaramaz 3729 3. inatçı, inadına 2113
körlük	körlük, görmezlik 1395
köşk	köşk 6478
kötürüm	kötürüm 4812
köyin-	yanmak, için için yanmak 4121, 4764, 5495, 5496, 6016
köyündür-	yakmak 578
köyne-	için için, sessizce yanıp sararmak 2, 5752
kubbe (Ar.)	kubbe 2663, 5307, 6310
kuç-	kucaklamak 384

kuçuş-	kucaklaşmak 385
Ḳuddūs (Ar.)	Allah 1058, 1652
ḳuddūs-şifat	ilâhî 910
ḳudret (Ar.)	1. iktidar, takat, güç 3266, 3274, 4767, 5474, 5669 2. Allah'ın ezeli gücü 37, 1618, 2508, 2510 3. iş, fiil 4115
ḳudretullah (Ar.)	Allah'ın kudreti 6348
ḳuds (Ar.)	1. Cennet 321 2. Kudüs şehri 5421
ḳudüm (Far.)	dümbelek 2412
ḳufl (Ar.)	kilit 24, 4265, 4266, 5321
kūh (Far.)	dağ 112, 1980, 3189, 4045, 6025
kūh-ı Ḳaf	Kaf dağı 3097
kūh-ı Ṭür	Tur dağı 891
ḳul	1. kul, abd 103, 264, 1264, 2162, 3175 2. köle 113, 320, 736, 3417, 6303
ḳul eyle-	köle etmek 113, 6303
ḳul it-	köle yapmak 3400
ḳul ol-	köle olmak 320, 736, 5031
ḳul-ı ğül	şeytanın kölesi 3175
ḳulaç	kulaç 3719, 5859
ḳulaḳ	kulak 1615, 2034, 3451, 4011, 6166
ḳulağ ur-	kulak vermek, dinlemek 2204, 4620
ḳulağa koy-	aldırış etmek, değer vermek 5727
ḳulağı terk it-	kulağa acımamak, kulağı vermek 1632
ḳulağına yol ḳul-	kulağına yol etmek 1832
ḳulaksuz	sağır, kulaksız 2178
ḳulınç	kulunç, adalelerin tutulması 4175
ḳulḳul (Ar.)	suyun şişeden akarken çıkardığı ses 517, 6360
ḳulḳula (Ar.)	bir şeyin hareketinden çıkan ses 1074
ḳulḳula düş-	ses vermeye başlamak 1074
ḳullāb (Ar.)	çengel, kanca 136, 4240, 4269, 4895
ḳullıḳ, ḳulluḳ	kulluk 4189, 4493, 4815, 4816
ḳulüb (Ar.)	kalpler, gönüller 136, 128
ḳum	kum 1821, 5390, 5391, 5859
ḳum-ı ruḳum	sayıların kumu 5391
ḳumār (Ar.)	kumar 3320
ḳumāş (Ar.)	kumaş 1093, 1758, 3439
Ḳumçar	Tanrı 176
ḳumrı (Ar.)	kumru 223

kūr (Far.)	kör 435, 1532, 3037, 5158, 5838
kūr eyle-	kör etmek 6483
ķur-	1. hazırlamak, kurmak 1612, 3872, 5013, 5365, 6147 2. çizmek 4409
ķurayor-	kurmakta devam etmek 2381
ķur'a (Ar.)	kura 4053, 5110, 5522
ķur'a biraķ-	kura çekmek 5110
ķur'ân (Ar.)	Kur'ân-ı Kerim 446, 1761, 3223, 3987, 5458
ķurb (Ar.)	yakınlık, yakın olma 322, 1061, 2840, 4848, 5414
ķurbân (Ar.)	kurban 911, 1276, 2069, 4224, 6437
ķurbân eyle-	kurban etmek 940
ķurbân it-	Allah için adamak 4224
ķurbân kıl-	kurban etmek 1276
ķurbet (Ar.)	yakınlık, Allah'a yakın olma 500, 1165, 3586, 4814, 5909
ķurbet bul-	Allah'a yakınlaşmak 4824
ķurd	canavar, kurt 1459, 4410, 4522, 4859, 5210
ķuri	1. boş, faydasız 631, 3055, 3701, 5184, 5228 2. kuru, yaş olmayan 331, 1875, 2771, 4372, 5398
ķurtı1-	kurtulmak, selamete ermek 64
ķurut-	1. kurutmak 1882 2. ortadan kaldırmak, kökünü kesmek 2120
kūs (Far.)	kös, büyük davul 1652, 4856, 5263, 6165, 6369
ķuşūr (Ar.)	1. ayıp, hata, günah 1657, 2761 2. köşkler 1657, 2226, 5042
ķuş	kuş 104, 2065, 3009, 3469, 4498
ķušan-	kuşanmak 3768
kūşīş (Far.)	çalışma 2142, 4963
kūşīş itme-	çalışmamak 2142
ķuşluk	güneşin doğmasından iki saat sonraki vakit, kuşluk zamanı 5740
ķūt (Ar.)	gıda 1188
ķuṭb (Ar.)	evliyanın gavsdan sonraki derecede olanı 3625, 3628, 3630
ķuṭbu'l-aķṭāb	veli, eren 372
ķuṭṭā' (Ar.)	kesenler, vuranlar 1757, 4838, 4859, 6071
ķuṭṭā'u't-ṭarīķ	yol kesiciler 4838, 4859, 6071
ķutu	kutu, gömeç, petek 5204, 5208
ķuvāy (Ar.)	kuvvetler 5222
ķavī (Ar.)	kuvvetli, güçlü 3179
ķuvvet (Ar.)	güç, takat, kuvvet 181, 2567, 4189, 5979
kūy (Far.)	köy, yer, mahalle 2187, 3746, 4998
ķuyruk	kuyruk 623, 4321

kıyu	kuyu 1648, 2403, 6146, 6148
kıyüd (Ar.)	kayıtlar, bağlar 2716
küze (Far.)	testi 64, 188, 2611, 2612, 3541, 5152
küzek (Far.)	çocuk 2263
kızkun	kuzgun 4489
kızi	kuzu 4418, 4859
kübrâ (Ar.)	daha büyük olan 3120
küçük	ufak, küçük 4216, 5180
küdüret (Ar.)	bulanıklık 2143, 2914, 4014
küffâr (Ar.)	kâfirler 1245, 1371, 3305, 3783
küfr (Ar.)	küfür, İslâmiyet'in dışında olma 356, 2192, 3997, 4678, 6480
küfr-i ni'met olma-	nimeti tepmemek, nimeti kabul etmek 2511
küfrân (Ar.)	lütuf ve insaniyeti tepme, iyilik bilmeme 2170
kül	kül 4314
kül kıı-	kül gibi etmek, toz haline getirmek 4314
kül-	bağlamak, kösteklemek 2213
küle-	bağlamak 1813
küll (Ar.)	bütün, tamam 75, 2591, 3257
küllî (Ar.)	bütün, hep, tamamen 439, 2897, 3906, 4127, 5355, 5461
külliyât (Ar.)	çokluk 5154, 6011
künc (Far.)	köşe, bucak 908, 3023, 3532, 6424
künd (Far.)	kısa ve biçimsiz, hayırsız 2295
küngüre (Far.)	kubbenin tepesi 3543, 3544
küre	ateş yakılan yer, ocak çıkıntısı 416, 976, 4137, 4130, 4142
kürs (Ar.)	kürsi 3465
kürsî (Ar.)	1. kürsi, Levh-i Mahfuz'un bulunduğu yer 526, 3185 2. Bir yıldızın görünen yüzü 6361
küsüf (Ar.)	ayın ve güneşin tutulması 236, 369
küsüf bul-	tutulmak, kararıp görünmemeye yüz tutmak 369
küstâh (Far.)	arsız, edepsiz, hayasız 348, 5691
küşiş (Far.)	ölme 2142
küşiş kıı-	ölmek 2142
küşte (Far.)	öldürülmüş 6392
küşte ol-	ölmek 6392
küşte-zâr (Far.)	ölmüş, mezarda gibi 6338
küy-	beklemek, sabretmek 6459

-L-

lā (Ar.)	yoktur, -sız , -siz 619, 886, 1065, 1654, 3865
lā-mekān	yersiz, mekâna hiç ihtiyaç duymayan 319, 2679, 3761
lā-mekānī	mekânsızlığa ait 3597
lā-şey	1. pek değersiz 1654, 5085 2. fâni, yok 1469, 4276
lā-yemût	ölümsüz 2635
lā-yezāl	zevalsiz ve ölümsüz olan Allah 1817
lācerem, lācirem (Ar.)	şüphesiz, elbette 1815, 2558, 5838
lācverd, laciverd (Ar.)	1. bir çeşit süs taşı 1171 2. lācivert 2651
lāf (Far.)	söz, lāf 717, 3277, 3330, 3401, 5448
lāf ur-	söz etmek 215, 5405, 5883
lāf vur-	konuşmak 227
lafz (Ar.)	söz, lāf 98, 125, 1140, 2301, 6349
lafzī (Ar.)	lāfla ilgili, sözle alâkalı 205
lāğ (Far.)	oyun, hile 589, 1772
lāğ eyle-	hile yapmak 1772
lāğar (Far.)	zayıf, arık, cılız 290, 5304
lāğar eyle-	zayıflatmak 290
lahd (Ar.)	mezar 194
lahm (Ar.)	et 4808
lāhūt (Ar.)	ulūhiyyet âlemi 2027, 2767
lāhūtī (Ar.)	lāhūt ile ilgili, ilāhī 2632
lāhūtīyyet (Ar.)	nāsūtun zıddı, lāhūtlik 5006
lahza (Ar.)	an 735, 3563, 4383
la‘īn (Ar.)	kovulmuş, nefret edilmiş 3305, 5045, 6062
lā‘īn ol-	kovulmak 6062
laḳab (Ar.)	takma isim, ad 77, 128, 1797, 5917
laḳab it-	ad takmak, isim vermek 77,
lāl (Far.)	dilsiz 6312
lāl eyle-	konuşmamak 6312
la‘l (Ar.)	kırmızı renkte değerli bir süs taşı 144, 827, 1076, 3159, 3317
lāle (Far.)	lāle 763, 2657, 3737, 6312
lālezār (f.)	lāle bahçesi 1206, 2843, 3152, 3961, 4021
lām	Türk İslām alfabesinin yirmi altıncı harfi 3485, 4204
lām it-	eğmek, eğriltmek 3532
la‘net (Ar.)	Allah'ın mağfiretinden mahrum olma 1552, 3846, 3914, 3955, 4833

la'net it-	kötülemek, beddua etmek 6190
la'netî (Ar.)	lânetlenecek, kötülemeğe lâyık 4280
la'netullâh (Ar.)	Allah'ın lâneti, Allah mağfiretinden mahrum etsin 3955
lâş (Far.)	1. alçak, değersiz 167 2. yağma, çapul 3439, 5796, 6474
lâş eyle-	1. yağma etmek 5796 2. alçak düşürmek, itibarını kaybetmek 167
lâş it-	yağmalamak 3439
lâş ol-	yağma olmak 6474
Lât (Ar.)	Cahiliye devrinde Kabe'de bulunan putların büyüklerinden biri 105, 1231, 3706, 4026
laţîf (Ar.)	1. yumşak ve güzel olan Allah 199 , 1834, 3179 2. hoş, güzel 1073, 2109, 3817, 4103
lâubâlî (Ar.)	kayıtsız, senli benli, içli dışlı 3129
lâyık (Ar.)	uygun, yakışır 534, 1950, 2058, 3008, 3180
lâyık ol-	uygun düşmek, lâyık olmak 1950, 2036, 3008, 3023, 6092
lâzım (Ar.)	gerek, lâzım 2870
lâzım gel-	gerekmek, lâzım olmak 2870
leb (Far.)	dudak 32, 85, 614, 1618, 3606
leb ur-	öpmek 1618
lebbeyk (Ar.)	buyurunuz 6159
lebbeyk ur-	lebbeyk söylemek 6159
lebîb (Ar.)	akıllı 47, 424, 2194, 3692, 4119
lebîd (Ar.)	saçma, hezeyan, herze, türrehat 2047
lebîd eyle-	geveze etmek 2047
leccâc (Ar.)	inatçı 2828
leclâc (Ar.)	1. santranç oyununun mucidi 3438 2. tutuk söyleyen, kekeme, pepe 5150
lecûc (Ar.)	çok inatçı 1334, 2885, 5585
lecûc ol-	inat etmek 1334
ledâ tayyi'l-lisân (Ar.)	dili katlandıkça, ağzını açmadıkça 5994
ledûn (Ar.)	Allah katı 4366
leffâf (Ar.)	çok lâf eden 1312, 1415, 2145
legâm (Far.)	gem 5257
leheb (Ar.)	alev 1094, 2443, 3205, 3646, 4083
lehv (Ar.)	eğlence, oyun, faydasız iş 2270
le'im (Ar.)	alçak, yerilmiş 1625, 2092, 2377, 3889, 6096
lekk (Ar.)	leke, pislik, kir 1997, 2504, 3525, 4195
lekk it-	kirletmek 4195
leked (Far.)	1. basılan, ezilen 2590

	2. tekme, çifte 2037
leked ur-	tepmek, çifte atmak 2037
lem-yezel (Ar.)	ölümsüz olan, baki olan Allah 1817, 3172, 3402, 5918, 6289
leng (Far.)	topal 3037, 3644, 4417, 5384, 6379
lerzān (Far.)	titrek, titreyen 1020
lerzān ol-	titremek 1020
lerze (Far.)	titreme, titreyiş 6019
leşker (Far.)	asker 2393, 2431, 3644, 5376, 5863
leşkergāh (Far.)	ordu yeri, otağ 5860
let (Ar.)	dayak, kötek, sopa 785, 2419, 3455, 5115, 6064
let ur-	dayak atmak 4460
let yi-	dayak yemek, dövülmek 331, 2734
letnüş (Far.)	dayak yemiş 1128
levh (Ar.)	levha 5405
levh-i mahfûz	Allah tarafından takdir edilen şeylerin yazılı olduğu levha 152
levlāk (Ar.)	Hz. Muhammed'e Cenab-ı Allah'ın hitabı 3779
levn (Ar.)	renk 2584, 3339, 3542, 3953, 6206
levş (Ar.)	pislik, kirlilik 1341
levvāme (Ar.)	çekiştirici 1679
levz (Ar.)	badem 3686
leyl (Ar.)	gece, karanlık 32, 3157, 4595, 6505
leyl ü nehār	sürekli, durmadan 2678
Leylī, Leylā (Ar.)	Mecnûn'un sevgilisi olan Leylā 46, 1984, 2015, 2017, 2020, 6505
leymûn (Ar.)	limon 1992, 2650
leyyīn (Ar.)	yumşak 643, 647
lezzīz (Ar.)	lezzetli, tatlı 4018
lezm (Ar.)	iltizam, ısrar, peşine düşme, üsteleme 527
lezm kıлма-	ısrar etmemek, iltizam etmemek 527
lezzāt (Ar.)	tatlar, lezzetler 488, 747, 749, 5148
lezzet (Ar.)	tat, lezzet 2005, 3199
licām (Ar.)	gem 4440
licām ur-	gemlemek 4440
ligām (Far.)	gem, dizgin 582, 6117
līk (Ar.)	amma, fakat, lâkin 147, 186,
liķā (Ar.)	yüz, çehre 999, 1201, 1971, 3010, 3287
līki, līkin (a.)	lâkin, fakat, amma 120, 17, 37, 124, 294, 2639, 3215, 3411
lillah (Ar.)	Allah için 2752, 3926
lisān (Ar.)	dil, lisan 34, 83, 218, 2922, 6527
livā (Ar.)	bayrak 228, 3867
loķma (Ar.)	lokma 191, 1337, 1383, 3099, 6298

Loḳmān (Ar.)	Lokman hekim, hekimlerin piri 452, 724, 1655, 2774
Loḳmān-var	Lokman hekim gibi 229
loḳmānī (Ar.)	Lokman'a ait 235
lu'b (Ar.)	oyun, eğlence 2270, 2824
lūt (Ar.)	tatlı yemekler 2909, 3027, 3186, 4135
luṭf, luṭıf (Ar.)	lütuf, ihsan, bağış 44, 1010, 2165, 2166, 2169, 3109
luṭf eyle-	ihsan etmek, bağışlamak 109
luṭf it-	1. iyilik yapmak, ihsan etmek 22, 27, 202 2. tenezzül etmek, değer vermek 5855
luṭf-ı şu	su ihsanı 5736
lüb (Ar.)	iç, öz 3729
lü'lü (Ar.)	inci 142, 4525
-M-	
mā (Ar.)	su 5929
ma'ād (Ar.)	1. gaye, amaç, ülkü 12 2. ahiret 3448
ma'ānī, me'ānī (Ar.)	manalar, anlamlar 83, 2965, 3124
ma'ārif (Ar.)	marifetler, bilmeler, anlamalar 107, 399, 4144
ma'āş (Ar.)	yaşayış, dirilik 1948
ma'āşī (Ar.)	yaşamaya ait 2272
ma'būd (Ar.)	kendisine ibadet edilen 601, 1584, 2682, 3765
ma 'būdu'l-'ibād	Kulların taptığı Allah 2682
mācerā (Ar.)	olup biten şey, vak'a, macera 1381
Mācid (Ar.)	şan ve şeref sahibi olan Allah 1832, 4373, 4375
mācin (Ar.)	hile öğreten 423, 6507
mā'cūn (Ar.)	hamur kıvamına getirilmiş ilaç 231, 235, 630, 5089
ma'cūn düz-	ilaç yapmak 630
ma'de (Ar.)	mide, kursak 1184
ma'den (Ar.)	hazine, menba, asıl 115, 4484
māder (Far.)	anne 4113
maḍḥek (Ar.)	gülünecek yer, gülünecek hale gelme 240, 4195
maḍḥek idin-	gülme yeri yapmak 240
mādiḥ (Ar.)	medh eden, öven 117
ma'din (Ar.)	maden 745
maḡbūn (Ar.)	şaşkın, şaşırılmış 373, 1685, 2056
maḡbūn ol-	şaşırmak 373
maḡfūr (Ar.)	günahları afvedilmiş 222
maḡlūb (Ar.)	yenilmiş, mağlup olmuş 3928

mağmūm (Ar.)	gamlı, kederli 353, 723, 2104
mağmūr (Ar.)	harap, yıkık 564
mağmūr eyleme-	yıkılmamak 564
mağrib (Ar.)	garp, batı 3770
mağrūr (Ar.)	kibirleşmiş, kibirli 834, 2855, 3944, 3986, 4256
mağrūr eyle-	kibirlendirmek 2699
mağrūr ol-	kibirleşmek, kendisine güvenmek 834, 4798
mağz (Far.)	iç, öz 2241, 3694, 5036, 5535, 5793
mağzūb (Ar.)	gazab edilmiş, öfkelenilmiş, kendisine kızılmış 1304, 1943, 3674, 5536, 6395
māh (Far.)	1. ay, kamer 66, 114, 236, 3179 2. ay, otuz günlük zaman dilimi 6309
māh-ı tāb	ay ışığı 5442
maḥabbet (Ar.)	muhabbet, sevgi 33, 2963, 3068, 3602, 6132
maḥal, maḥall (Ar.)	1. yer, mevki 435, 2254, 2859, 3199, 3399 2. lâyük 5738
maḥallāt (Ar.)	mahalleler 2593
mā-ḥalāk (Ar.)	Allah'ın yarattığı 201
mā-ḥaşal (Ar.)	hasıl olan, meydana gelen 3393
maḥbūb (Ar.)	sevilmiş, sevgili 765, 1938, 3674, 4725, 6243
maḥbūb ol-	sevilmek 100
Maḥbūb-ı Celīl	Hz. Muhammed 1855
maḥbūs (Ar.)	hapsedilmiş 2773, 3268, 4481, 5893
maḥbūs it-	hapsetmek 5893
maḥcūb (Ar.)	utangaç, utanan 61, 1144, 1943, 2944
maḥdūm (Ar.)	hizmet edilmiş 4883
maḥfi (Ar.)	gizli, saklı, sır 138, 5263, 5994
maḥfil (Ar.)	oturma yeri, toplantı yeri 3331
maḥfūz (Ar.)	saklanmış, korunmuş 5405
maḥfūz ol-	saklanmak, esirgenmek 5405
māhī (Far.)	balık 2344, 2624, 2828, 3976, 4418
māhir (Ar.)	becerikli 3198
māhirī (Ar.)	ustalığa ait 1004
māhiyyet (Ar.)	bir şeyin aslı, iç yüzü 2785, 5154
maḥkūm (Ar.)	birisinin emri altında olma, katlanma 723, 1894, 4682
maḥkūm kııl-	maḥkūm etmek 859
maḥkūm ol-	1. katlanmak, çekmek 4682 2. itiraz etmemek, hükmü altına girmek 5955
maḥlaş (Ar.)	kurtuluş yeri 3812
maḥlūc (Ar.)	atılmış, didilmiş 649

mahlūk (Ar.)	yaratılmış, yaratık 3442, 4244, 6157, 6300
maḥmed (Ar.)	ateş alevi, yalın 1866
maḥmūd (Ar.)	1. Hz. Muhammed 536, 1747, 3765, 5408, 6225 2. Gazneli Mahmud 5415 3. övülmüş, övülmeye değer 3433
maḥmūl (Ar.)	yüklenmiş, dolmuş, doldurulmuş 4828, 5434
maḥmūr (Ar.)	sersem olmuş 3052, 3984, 6133
maḥmūr ol-	şaşkılaşmak 3052
maḥrem (Ar.)	çok samimi dost, sırdaş 29, 86, 1713, 2202, 4310
maḥrem idin-	arkadaş edinmek 3992
maḥrem ol-	sırdaş olmak 233, 692
maḥrūm (Ar.)	istediğine kavuşamamış, nasipsiz, bahtsız 1571, 1663, 2151, 4008
maḥrūm ol-	nasipsiz, kısmetsiz olmak 353
maḥşal (Ar.)	netice 87, 3761
maḥşül (Ar.)	hasıl olan 5864
maḥşül ol-	hasıl olmak 5864
maḥşūs (Ar.)	hissedilmiş, anlaşılmış 1652, 2026
maḥşer (Ar.)	ölülerin kıyamette dirilip toplanacakları yer 3457
maḥv (Ar.)	yok etme, ortadan kaldırma 137, 527, 803, 3202, 4886
maḥv eyle-	heba etmek, yok etmek 2303
maḥv it-	yok etmek, öldürmek 896, 3202, 5156, 6425
maḥv kıl-	yok etmek 1860
maḥv ol-	yok olmak, ölmek, kaybolmak 137, 186, 2739, 3232, 5428
maḥz (Ar.)	öz, iç 945, 849, 1929, 2274, 4303
maḥzūz (Ar.)	hoşlanmış 5405
maḥzūz ol-	hoşlanmak 5405
ma'in (Ar.)	saf, akarsu 3124, 3710, 5252, 5686, 5858
ma'in it-	kaynak, pınar yapmak 740
ma'in kıl-	akarsu etmek 3124
maḳāl (Ar.)	söz, kelâm 99, 2858, 3057, 3592, 6052
maḳāl aç-	söz etmek 2131, 2255, 6304
maḳām (Ar.)	1. makam, derece 588, 3339, 4298, 4644, 5410 2. musikide bir durak ile bir güçlünün etrafında, onlara bağlı olarak toplanan seslerin genel topluluğu 227, 2676
maḳāmāt (Ar.)	dereceler, makamlar 1409, 2275
maḳbūl (Ar.)	aziz tutulan, beğenilen 3175, 3702, 4799, 5864
maḳbūl ol-	beğenilmek, el üstünde tutulmak 3175, 4799, 5434, 5864
maḳdūr (Ar.)	1. Allah'ın takdiri, kader 4919, 4925 2. kıymet verilmiş, değerli 1658
maḳhūr (Ar.)	kahredilmiş 1658, 3944

maḳlūb (Ar.)	değiştirilmiş, döndürülmüş 1167, 3928, 3988, 6503
maḳşūd (Ar.)	kasdedilmiş, niyet 177, 310, 448, 4843, 6070
maḳşūm (Ar.)	bölüşürülmüş, taksim edilmiş 354, 2152
maḳt (Ar.)	kin, öfke 548, 4105, 4860, 5050, 6395
ma‘ḳūl (Ar.)	akla uygun 2512
ma‘ḳūs (Ar.)	tersine çevrilmiş, aksolmuş 2491, 6196
māl (Ar.)	varlık, servet 66, 362, 1706, 2154, 3386
māl ü menāl	varı yoğu, bütün varlığı 179, 753
māl-ā-māl (Far.)	dopdolu 293, 6245, 6262
māl-a-māl eyle-	dopdolu etmek, ağzına, kadar doldurmak 293
mālīk (Ar.)	1. mülkün sahibi olan Allah 1915, 3418 2. sahip 118, 156, 2093, 2094, 5414
mālīk ol-	sahip olmak 118, 208
ma‘lūl (Ar.)	hastalıklı, sakat 4779
ma‘lūm (Ar.)	bilinmiş, bilinen, belli 2151, 3505, 5460, 5915
mā-mezā (Ar.)	geçmiş zaman 2831
ma‘mūr (Ar.)	1. şerefli 29 2. yapılmış, imar edilmiş 1351, 1655, 3934, 6217
ma‘mūr eyle-	yapmak, imar etmek 1373, 4254
ma‘nā (Ar.)	mana, anlam 1594, 1846, 3066, 4617, 5535
mancanīḳ (Ar.)	mancınık, taş atan harb silahı 3545
ma‘nen (Ar.)	manevi olarak, ruhça, ruh bakımından 1222, 1225
mānend (Far.)	benzer, tıpkı, eş 4557, 4559
ma‘nevī (Ar.)	1. manaya, içe ait, hikmetle ilgili 205, 1341, 3119 2. Mesnevī-i Murādiyye’nin diğer ismi 77, 125
ma‘nī (Ar.)	mana, anlam 69, 77, 2597, 3121, 3696
māni‘ (Ar.)	meneden, engelleyen 1828
ma‘nidār (Far.)	manalı, anlamlı 5387
mānīb (Ar.)	bir kimsenin yerine geçen 958
ma‘nisüz (Ar.Tr.)	1. densiz, boş işlerle uğraşan, geveze 3710 2. sebepsiz 3278
Maṣṣūr (Ar.)	Hallac-ı Mansur 141, 762, 912, 1653, 2638
maṣṣūḳ (Ar.)	1. mantık 6304 2. söz, lisan 6425
manzara (Ar.)	manzara, pencere 282, 1125
manzūr (Ar.)	beğenilen, gözde adam 1659
mār (Far.)	yılan 2090, 3423, 5798, 6265, 6471
mār-vār	yılan gibi 1497, 6472
maraz (Ar.)	hastalık 81, 184, 1778, 4449, 5049
ma‘rifet (Ar.)	bilgi, biliş, hüner 41, 471, 1644, 3002, 4421

ma'rifet şatma-	bilgiçlik taslamamak 1097
ma'rifetsüz (Ar.Tr.)	bilgisiz, cahil 1352, 3113
marîz (Ar.)	hasta, hastalık 292, 680
Mârût (Ar.)	Harut ile birlikte sihir yaptıkları için Babil Kuyusu'na hapsedilmiş iki melekten biri 2108
mâ-sebak (Ar.)	geçen, geçmiş 2831, 5555
mâsivâ (Ar.)	Allah'tan başka olan her şey 128, 178, 2500, 3014, 3086
ma'siyet (Ar.)	isyan sahibi olma, günah işleme 1019
maşnû' (Ar.)	sanatla yapılmış 1170, 2212
maşnu'ât (Ar.)	sanatla yapılmış şeyler 5151
ma'sûm (Ar.)	suçsuz 944, 945, 2320, 3223
ma'sûk (Ar.)	sevgili, sevilen 31, 98, 101, 2168, 4885
ma'sûk idin-	sevgili edinmek 885
mât (Far.)	santrançta yenilme 2727, 3190, 4565, 5401
mât eyle-	yenmek, santranç oyununda galip gelmek 114, 800, 1891, 4837
mât it-	yenmek, üstün gelmek 2823, 3435
mât ol-	mat olmak, santranç oyununda yenilmek 2457, 4565
mât (Ar.)	ölme 784
mât ol-	öldürülmek 784
maţar (Ar.)	yağmur 3127, 3155
maţar-efşân (Far.)	yağmur saçan, yağmur yağdıran 3127
maţar-efşân kıl-	yağmur yağdırmak 3127
maţbah (Ar.)	mutfak 155, 4852
mâtem (Ar.)	yas, matem, ağıt 1110, 1660, 2706, 3975, 6470
maţlab (Ar.)	istek, talep olunan 86, 3206, 5673, 6268
Maţlabu'l-esrâr	Sırların talebedileni, sırların hazinesi olan Mesnevî-i Murâdiyye 86
maţlûb (Ar.)	istenilen, arzu edilen 31, 140, 556, 3206, 6268
maţlûb ol-	istenmek, beğenilmek 100, 556
maţraqa (Ar.)	değnek 977
maţtar (Ar.)	kuşu çok olan yer 761
maţ'un (Ar.)	ayıplanmış 5891
mâye (Far.)	asıl, esas 2068
mâyî (Ar.)	su, sıvı 3884
mâyide (Ar.)	sofra 332, 333, 341
mâyil (Ar.)	meyl eden, gönlü akan, yönelen 2423, 3897, 5092
mâyil ol-	gönül vermek, meyletmek, tutulmak 1812, 2826
maymûn (Far.)	maymun 1249, 1250, 1310
maymûn-şifat	maymun gibi 1245
maymûn-ţab^c	maymun tabiatlı 1807

ma'yüb (Ar.)	ayıplanmış, ayıplanan 4220, 5536
ma'yüb ol-	ayıplanmak, kınanmak 5536
māzāg (Ar.)	şaşmayan, sapmayan 5881
maẓarrat (Ar.)	zarar verme 2488
māzed (Far.)	anne, ana 4477
maẓhar (Ar.)	1. görünüş yeri 2724, 3899, 3900, 4545, 6291 2. nail olmuş, şereflenmiş 37, 1977, 1979, 2645, 3518 3. yardımcı, tasdik eden, doğrulayan 21
maẓhar eyle-	lutf etmek, vermek 2758
maẓhar ol-	kavuşmak, nail olmak 2645
mazlaqa (Ar.)	kaygan yer 5380
mazleme (Ar.)	eziyet, zulüm 712, 1631
mazlüm (Ar.)	eziyat edilmiş, zulüm görmüş 1570, 1571, 3650, 6148
māzū (Far.)	mazı, servi cinsinden bir ağaç 1248
ma'zūr (Ar.)	özürlü 222
me	al, me, buyur 2444, 3350
me'al (Ar.)	meal, mana 2444, 2858, 3363, 5525, 6052
mebādā (f.)	sakın, olmaya 5426
mebde (Ar.)	evvel, başlangıç 12, 3763, 4545
mübeyyin (Ar.)	bildiren, açıklayan, ortaya koyan 3773
mecāl (Ar.)	güç, takat 78, 2256, 3095, 4605, 5567
mecāl bul-	güç, kuvvet sahibi olmak 70, 3107, 4605, 6517
mecāl bulma-	güç yetirememek 6517
mecāl it-	fırsat vermek 6498
mecāz (Ar.)	benzetme yolu ile başka bir manada kullanılan söz 161, 170, 312, 473, 3418
mecāzī (Ar.)	mecazla ilgili 174, 419, 473
mecbūr (Ar.)	icbar edilmiş, zorlanmış 1650, 3227, 4798
mecbūr eyle-	zorlamak 3238
mecbūr ol-	icbar edilmek, zorlanmak 3244, 4798
mecbūrlik (Ar.Tr.)	mecburiyet, zorda kalma 4941
Mecīd (Ar.)	şan ve şeref sahibi olan Allah 1827
meclis (Ar.)	toplantı, toplantı yeri 29, 2667, 3026, 4885, 6287
mecma' (Ar.)	merkez, toplanma yeri 48, 86, 99, 4035, 5293
Mecma'ü'l-envār	Nurlar topluluğu olan Mesnevî-i Muradiyye 86
mecmū' (Ar.)	toplanmış 1846
Mecnūn (Ar.)	1. Leylâ ile Mecnūn hikâyesinin erkek kahramanı 1984, 2003, 2015, 2020, 6505 2. deli, divane 46
mecnūn it-	delirtmek 46

mecnûn-şîfat	divane olan Mecnûn gibi 1245
mecrâ (Ar.)	suyun aktığı yer 1327
meczûb (Ar.)	kendinden geçmiş, cezbeye tutulmuş 1389, 1389, 1938
medâr (Ar.)	etrafında dönülen nokta, merkez 761, 3155
meded (Ar.)	fayda, kazanç, yardım 101, 264, 2582, 4029, 5056
meded kıl-	imdat etmek 264
meded ol-	medet ulaşmak 2001
meded um-	yardımını beklemek 72
medh (Ar.)	övme, sena, övgü 6, 255, 534, 2693, 6278
medh eyle-	övmek 117
medh it-	övmek 255, 2978
medh ol-	övülmek 5938
med'uvv (Ar.)	davet olunmuş 3214
mefhâr (Ar.)	övünmeye sebep olan 3764, 3771
mefhûm (Ar.)	mana, kavram 3421
meftûh (Ar.)	zaptedilmiş, fethedilmiş, alınmış 6421
meftûn (Ar.)	fitneye düşmüş, gönül vermiş, tutkun 1781, 2056, 3753
meger (Far.)	meğer, oysa 551, 621, 4603, 6099, 6162
meges (Far.)	sinek 95, 2387, 3284, 5465, 6447
meh (Far.)	ay 100, 297, 6017
meh-şîfat	ay gibi, zahiri ve batını aydın olan, içi ve dışı nurlu olan 100
mehâbet (Ar.)	ululuk, korkunçluk 3786
me'haz (Ar.)	kaynak 125
me'haz ol-	kaynak olmak 125
mehd (Ar.)	beşik 194
mehekk (Ar.)	ayar taşı 1330, 1331, 1333, 4572
mehîn (Ar.)	hor, aşağı, hakir 5930
meh-rüy (Far.)	ay yüzlü 297
mekkâr (Ar.)	çok hile yapan 1151, 2932, 3368
mekkâre (Ar.)	hileci, düzenbaz 1622, 1885, 2296
mekr, mekir (Ar.)	hile, tuzak 3349, 3350, 3454, 5053, 6521
mekr düz-	hile yapmak 5364
mekr kıl-	hile yapmak 1606, 5046
mekseb (Ar.)	kazanılan, kazanılmış 3598
meksüb (Ar.)	elde edilmiş, öğrenilmiş 5323
mekteb (Ar.)	mektep 1066, 3599
mektûm (Ar.)	gizli, saklı 708
melâl (Ar.)	üzüntü, sıkıntı, melâl 809, 3143, 3406, 3940, 6310
melâlet (Ar.)	sıkıntı 433, 2537, 5040, 6060
melâm (Ar.)	1. yerilmiş, taşlanmış 1208, 4014, 5778, 6501

	2. hüznün, keder 2054, 5383
melâm eyle-	çekiştirmek 1676
melâmât (Ar.)	çekiştirmeler, zemmetmeler 1681
melâmet (Ar.)	kınama 2537
melâyike, melâyik (Ar.)	melekler 4441, 5937
melbûs (Ar.)	libas, elbise 1652
melek (Ar.)	melek 144, 82, 368, 900, 3117
melekût (Ar.)	ruhların ve meleklerin âlemi 2767
melel (Ar.)	usanmak, melâl, üzüntü 2249, 2729
melem (Ar.)	kötü düşünce, desise 1691
melîh (Ar.)	güzel, şirin, sevimli 5331
Melik (Ar.)	Allah 3185, 5085, 6476
Melikü'l-mülk	mülkün sahibi olan Allah 1828
melül (Ar.)	mahzun, üzüntülü 2018, 3148, 5787, 6245
melül eyle-	mahzun etmek, kederlendirmek 1098, 2018, 2505
melül kıl-	kederlendirmek, hüznü vermek 3126, 3148
melül ol-	kederlenmek, hüznülenmek, mahzun olmak 2149
mel'ün (Ar.)	lânetlenmiş, kovulmuş 373, 4744
me'men (Ar.)	sığılacak yer 3603
memleket (Ar.)	ülke, memleket 904, 4816
memkür (Ar.)	avlanmış, aldatılmış 4167
me'mün (Ar.)	emin olmuş, emin bulunan 3581
me'mür (Ar.)	emir alan kimse, emr olunan, emr edilmiş 3578, 3579, 6263
men	ben 1660, 3128, 4094, 6452, 6226
men' (Ar.)	def etme, 2769, 3069
men' it-	önlemek 953, 4147
men' kıl-	menetmek, kaldırmak, yasak etmek 360, 3069
Menât (Ar.)	Cahiliye devrinde Hüzyıl ve Huzâ kabilelerinin Kabe'de bulunan putları 105, 3706, 4026, 4453
menâkıb (Ar.)	menkabeler 4904
menâl (Ar.)	ele geçirilen şey, servet 179, 753
menâzil (Ar.)	menziller, duraklar 76, 442, 1060
menba' (Ar.)	kaynak, pınar, göz 48, 115, 3586, 4035, 5293
mendüf (Ar.)	didilmiş, atılmış 6468
menfa'at (Ar.)	fayda, kâr 172, 2461, 3387
menfa'at it-	faydalanmak, kâr sağlamak 172
menhec (Ar.)	açık, geniş yol 3448
menhüt (Ar.)	yontulmuş 4027, 4041
meni (Ar.)	meni, döl 2050, 5929
menna' (Ar.)	menedici, kovan 149

menlik	benlik 2454
mensüb (Ar.)	bir şeye ait olma 1009
mensüb ol-	mensup olmak 1009
menşür (Ar.)	1. padişah fermanı 1258, 3408 2. dağıtılmış, yayılmış 1651, 3032
menüb (Ar.)	nasb edilmiş 3517, 3519
menzil (Ar.)	konak, durak 1756, 2554, 3622, 5384, 6111
menzil al-	yol almak 2288, 4841, 5562, 6385
merâtib (Ar.)	rütbeler, dereceler 4896
mercân (Ar.)	mercan 208, 209, 1076, 6073
merd (Far.)	1. erkek 3473, 3910, 4126, 4833 2. yiğit 1419, 2028, 2936, 3528, 4676
merd-i Hâk	veli, eren 5401
merdân (Far.)	mertler, yiğitler 367, 380, 1420, 1421, 1520
merdâne (Far.)	mertçe, erkekçe 4121, 6140, 6301
merdâne-vâr	yiğitçesine 1446
merdâne ol-	yiğit olmak 898
merdüd (Ar.)	reddolunmuş, kovulmuş 192, 1987, 2830, 2909
merdüd eyle-	kovmak, dışarı atmak 192
merdüm (Far.)	insan 1446
merdümek (Far.)	göz bebeği 5180, 5182
merg (Far.)	ölüm 3657, 6341
merğüb (Ar.)	beğenilmiş 765, 3206, 4906
merğzâr (Far.)	çayırılık, çemenlik, sulak 1075, 1955, 3007, 6327, 6339
merh (Far.)	gövdesi yeşil renkli bir ağaç 4363, 5963, 6279, 6337
merhabâ (Ar.)	merhaba 385, 396
merhamet (Ar.)	acıma, esirgeme 2579
merhem (Ar.)	merhem 212, 604, 624, 2338, 6442
merhüm(Ar.)	kendisine acınmış, merhamet edilmiş 944, 945, 1570, 2320, 4883
merhûn (Ar.)	rehin edilmiş, rehin bırakılmış 2990
mer'î (Ar.)	gözetilen, gözle görülen 561, 1605
merkad (Ar.)	kabir, mezar 2122, 2365
merkeb (Ar.)	eşek 840, 1959, 3208, 4784, 5811
merkez (Ar.)	orta, göbek, odak 3297, 3901
mermer (Ar.)	mermer 2841, 3743, 4819, 5809, 6213
mermüz (Ar.)	işaretle anlatılmış, ima edilmiş 5675
mermüzât (Ar.)	remiz ve işaretlerle anlatılan şeyler 5333
Merrîh (Ar.)	Dünyadan sonra güneşe en yakın olan gezegen, Merih 3914, 3920, 3945
mertebe (Ar.)	derece, basamak 3621

Meryem (Ar.)	Hız. İsa'nın annesi 3991
mesâfet (Ar.)	ara, uzaklık 4841, 4946, 6119
mesâvî (Ar.)	kötülükler 1637, 2033, 2209, 4700, 6167
mescid (Ar.)	mescit 243, 246, 247, 254, 4697
mescüd (Ar.)	kendisine secde edilmiş 2813
mescün (Ar.)	zindana atılmış 1991
meşel (Ar.)	1. ata sözü 2255, 3172, 3173, 3247, 4820 2. hikâye 4962, 5285 3. örnek, benzetme 3194, 6297
meşelsüz (Ar.Tr.)	hikâyesiz, meselsiz 2182
meşh (Ar.)	çirkin, çirkinleştirme 2796, 2799, 2802, 2803, 2806
meşh eyle-	çirkinleştirmek 2796
meşh it-	çirkinleştirmek 2797, 2798
meşh ol-	çirkinleşmek 2802, 2803
Mesîh (Ar.)	Hız. İsa aleyhisselâm 212
mesken (Ar.)	ev, oturlan yer 1041, 4334
meskenet (Ar.)	tevazu, miskinlik 2664, 3298, 6373
meslek (Ar.)	yol 3419
mesmûm (Ar.)	zehirlenmiş 723
Meşnevî (Ar.)	1. Hız. Mevlânâ Celâleddin-i Rumî'nin manzum olarak yazdığı, 24000 beyiti bulan altı ciltlik tefsir kitabı 69, 77, 125, 196, 205 2. Her beyiti kendi arasında kafiyeli olan manzum eser 201, 207
mesrûr (Ar.)	sevinçli, neşeli 1182, 1688, 6129,
mest (Far.)	mest 1902
mest it-	sarhoş etmek 6358
mest ol-	sarhoş olmak 84, 1902, 3051, 4441, 6360
mestâne (Far.)	sarhoşçasına 6133
mestî (Far.)	sarhoşluk 5092
mestür (Ar.)	örtülmüş, kapatılmış 37, 510, 1652, 5244, 5332
mestür eyle-	örtmek, gizlemek 1656
mestür kıl-	örtmek 5618
mestür ol-	kaplanmak, görünmez olmak 510
mes'ûd (Ar.)	mesut, bahtiyar, talihli 1985
meşârib (Ar.)	tabiatlar, huylar 4900
meşârik (Ar.)	güneşin doğduğu yerler 4901
meşğül (Ar.)	bir işle uğraşan 1960, 3145, 4799, 6 249
meşğül ol-	bir işle uğraşmak 1960, 3045, 4799
meşhür (Ar.)	şöhretli, ünlü 1462, 1651, 1652
meşreb (Ar.)	1. yaratılış, tabiat, huy 103, 2143, 2553, 3793, 4459 2. içecek yer 1946, 3763, 4900

meşveret (Ar.)	müşavere, danışma 2269, 2406, 5299, 5300, 5305
meşveret it-	danışmak, müşavere etmek 2406
meşveret kıl-	danışmak, müşavere etmek 2269, 5299, 5330
meşy, meş (Ar.)	yürüme, yürüyüş 287, 3905, 5417
meşy it-	yürümek 3905, 5417
meşy kıl-	yürümek 287
metâ' (Ar.)	varlık, servet, eşya 1751, 4484, 6057
metbû' (Ar.)	tâbi oluş 1194
me'vâ (Ar.)	yurt, mesken, sığınak 1194, 3849, 4490
mevc (Ar.)	dalga 146, 930, 2697, 3046, 5819
mevc vur-	dalgalanmak 4428
mevcüd (Ar.)	varlık, yaratık 177, 961, 1832
mevcüdât (Ar.)	varlıklar 3764
meveddet (Ar.)	sevme, sevgi 2718, 3599, 5498
mevķüf (Ar.)	bağlanmış, bağlı 6468
Mevlâ, Mevlî (Ar.)	Allah, Tanrı 1994, 2273, 3176, 3859, 4318
mevlâlık (Ar.Tr.)	Mevlâlık 4327
mevrûş (Ar.)	miras kalmış 3888
mevt (Ar.)	ölüm 1927, 3436, 3437, 6492
mevzûn (Ar.)	vezinli, düzgün, ölçülü 1991
mey (Far.)	şarap 85, 117, 2427, 2668, 3196
mey-cüş (Far.)	çoşan, köpüren şarap 4445
meydân (Ar.)	meydan, alan 488, 2392, 2891, 3130, 6016
meydân dile-	ortaya çağırarak, açığa çıkmayı istemek 3130
meydâna gel-	ortaya çıkmak 4368
meydâna sür-	ortaya çıkmak, ortaya sürmek 2392
meyhâne (Far.)	meyhane, şarap içilen yer 4391, 6132, 6133
meyl (Ar.)	meyil, eğilme, arzu 1486, 1487, 4489, 6504
meyl eyle-	meyil etmek 244, 4055
meyl it-	yönelmek, gönül vermek 795, 799, 2288, 6162
meyl kıl-	meyil etmek 6163
meyelân (Ar.)	eğilme, eğiklik, meyil 3281
meymûn (Ar.)	uğurlu, bereketli, kutlu 1251, 1985
meşşüm (Ar.)	uğursuz 1663, 2104, 5065
meşşümü it-	azdırmak, uğursuz eylemek 1663
meyyâl (Ar.)	çok meyil eden, istek duyan 1495
meyyit (Ar.)	ölmüş 1034, 5085, 6373
meyyit-şifat	ölü gibi 6373
mezâhib (Ar.)	mezhepler 4902
mezâhir (Ar.)	çiçekli yerler 5491

mezāk (Ar.)	zevk alma 1316
mezālīk (Far.Tr.)	kaygan yer 2613, 3351
mezbele (Ar.)	süprüntülük, çöplük 1070
mezheb (Ar.)	gidilen yol, mezhep 193, 2553, 3793, 5319
mezīd (Ar.)	ziyade, fazla, fazlalaştırma 437, 681, 3413, 5827
mezīd it-	çoğaltmak 437, 681, 6439
mezīd ol-	artmak, çoğalmak 2170
mezkūr (Ar.)	zikredilmiş 5547
mezkūr ol-	zikredilmek, dile getirilmek, anılmak 5547
mezmūm (Ar.)	yerilmiş, zemmolunmuş 1860, 2116, 2870, 3433, 5065
mezra‘ (Ar.)	tarla, tarım yapılan yer 2058, 5064
Mısr (Ar.)	Mısır ülkesi 58, 1294, 5815
Mısr-ı sır	sır mısı, sır ülkesi olan Hz.Yusuf 162
mısrā‘ (Ar.)	bir beyti veya manzum bir parçayı meydana getiren satırlardan her biri, dize, mısra 206
miftāh (Ar.)	anahtar 24, 4266, 5321, 6422
mīġ (Far.)	kara bulut, sis, kör duman 558, 2453, 3204, 3559
mīh (Far.)	çivi, mih 3815
mihād (Ar.)	döşek, yatak 2052
mihān (Far.)	büyükler, ulular 3610, 5477, 5822
mihēn (Ar.)	sıkıntılar, mihnetler 610, 2943, 5094
mihmān (Far.)	misafir 301, 302, 901, 4321, 6441
mihnet (Ar.)	zahmet, eziyet 177, 2740, 3303, 4708, 6000
mihnet şalıcı	zalim 1599
mihr (Ar.)	sevgi, muhabbet 11, 2842, 4077, 5521, 6234
mihrāb (Ar.)	mihrap 248, 3799, 4697, 5039
mihter (Far.)	daha büyük 778
mihter kıl-	reis etmek 778
mihterī (Far.)	büyüklük 789, 5849, 5850
miqdār (Ar.)	değer, kıymet 3639
miqrāz (Ar.)	makas 2319
mīlel (Ar.)	milletler 3393, 4902
mīlk (Ar.)	mülk 1915, 2094, 3446, 4513, 5040
mīllet (Ar.)	1. millet, budun 177, 2524, 2535, 3394 2. kavim 4818
mim	İslâmî Türk alfabesinin yirmi yedinci harfi 1305, 1984, 3485, 3603
mī‘mār (Ar.)	mimar 3781
min	ben 860, 3203, 3415, 4284, 6055, 1831
min (Ar.)	-dan, -den 445, 459, 5086

min-küllî'l-vücûh	her cihetden 1205
mine'r-raḥmân	Allah'tandır 459
mine's-şeytân	şeytandan 459
min-ledûn	Allah'ın sırlarına ait manevî ilimden 83, 445
Mine (Ar.)	Mekke'ye altı km. uzaklıkta bir yerdir; hacılar kurbanlarını burada keserler 4514
minen (Ar.)	teşekkürde bulunmalar, minnetler 150, 3203, 5093
minḳār (Ar.)	gaga 5256
minnet (Ar.)	minnet, iyilik 1708
mîr (Far.)	emir, reis 271, 2399, 2445, 3154, 3416
mi'râc (Ar.)	1. Mirac, Hz. Muhammed elli iki yaşında iken Mekke'de Cebrail gelerek Mescid-i Haram'dan, Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksa'ya ve oradan göklere götürdü. Hz. Peygamber orada Cenab-ı Hak'la buluştu ve onu baş gözü ile gördü 2041, 3437, 5410, 6306 2. çıkma 5415
mi'râc it-	çıkma 5415
mîrâḡ (Ar.)	ölenin geride bıraktığı servet 3888
mir'ât (Ar.)	ayna 110, 2013, 2014, 2464, 4201,
mirşâd (Ar.)	gözetleme yeri 12
mişâl (Ar.)	örnek, nümune 629, 1803, 2214, 3592, 4072
mişbâḡ (Ar.)	kandil, çıra, meşale 2225, 6427
misk (Far.)	misk 1464, 4438
miskîn (Ar.)	âciz, miskin 895, 1041, 1648, 2190, 4334
mişl (Ar.)	benzer, eş 3314
miss, mis (Ar.)	bakır 976, 1203, 1972, 2135, 3322
misvâk (Ar.)	misvak, erak ağacının dalından yapılan bir nevi diş fırçası 1453
mîş (Far.)	koyun 4413
mîşe (Far.)	meşe 5644, 5646
mişkât (Ar.)	1. aydınlatma yeri, mum yakılan yer, kandillik 104, 2225, 2473 2. oyuk, çanak 5152
mîve (Far.)	meyve 3690
mîve-dâr (Far.)	meyveli 4846, 4848
mîve-efşân (Far.)	meyve saçan 4849
mi'yâr (Ar.)	ölçü 150, 3071, 4292
mi'yâr it-	ölçü etmek 3071
mi'yâr kıl-	ölçü edinmek 150
miyâne (Far.)	orta 6030
miyiş (Ar.)	koyun 6040
mizâc (Ar.)	huy, tabiat 3443, 3444
mîzân (Ar.)	terazi 3716, 3919, 5066

mîzāna ur-	tartmak 3716
miẓmār (Ar.)	koşu meydanı 5923
Moğal	Moğolca 6313, 6342
mor	mor 6293
mu‘allim (Ar.)	hoca, muallim 695, 1527, 1539, 5407
mu‘ammā (Ar.)	anlaşılmaz iş 5802
mu‘ammer (Ar.)	ömür süren, yaşayan 3778
mu‘ānid (Ar.)	inatçı, kimseye uymayan 4275
mu‘arrif (Ar.)	tarif eden, etraflı anlatan 5989
mu‘asser (Ar.)	zor, güç 2532, 2533
mu‘aṭṭal (Ar.)	battal, kullanılmaz, hasta 425
mu‘aṭṭal eyle-	hastalandırmak 425
mu‘aṭṭar (Ar.)	kokutma, güzel kokulu etme 2709
mu‘aṭṭar kıl-	güzel kokulu etmek 2709
mu‘ayyen (Ar.)	belirtilmiş, tayin edilmiş 1591, 4632, 4634
mu‘azẓam (Ar.)	büyük 5073
mu‘azzez (Ar.)	kıymetli, değerli, aziz 1249, 6433
mū (Far.)	kıl 3663, 5500
mū-be-mū	inceden inceye 3663, 5500
mucīb (Ar.)	kabul eden, gerektiren, sebep, gereken 257, 258, 1837, 3214, 5304
mu‘ciz (Ar.)	bir benzerini yapmada herkesi acze düşüren, âdet dışı, yapılamayan 4063
mu‘cizāt (Ar.)	mucizeler 1231, 1232, 2462, 3790, 4453
mu‘cize (Ar.)	mucize 2692, 3741
muḍill (Ar.)	saptıran, dalâlete düşüren 1825, 2749, 3394, 4854
muğān (Far.)	ateşe tapanlar 20, 324, 6318
muğaylān (Ar.)	deve dikenini 906, 2367
Muğīş (Ar.)	yardım eden, yardımını esirgemeyen Allah 3367
muğtasal, muğtesel (Ar.)	yıkanmış 1298, 2246
muğvī (Ar.)	baştan çıkaran, iğva eden 1580
muḥabbat (Ar.)	şuursuzca gidiş, bilinçsiz hareket etme 2528, 3820
muḥakḳak (Ar.)	doğruluğu sabit olmuş 663
muḥakḳik (Ar.)	hakikati arayan 1251
muḥāl (Ar.)	mümkün olmayan, imkânsız 99, 214, 2614, 3286, 4605
muḥalḥal (Ar.)	hafif tutulmuş, hafife alınmış 425, 4680, 5452
muḥalḥal eyle-	hafifletmek 5452
muḥalḥal kıl-	hafife almak 4680
muḥālif (Ar.)	uymayan, zıt 6035
Muḥammed (Ar.)	Hız. Muhammed 18, 2235
muḥannes (Ar.)	namert, kalles, döneke 1126, 1741, 2936, 4159, 6298

muḥāsib (Ar.)	hesaba çeken 4895
muḥāṭı̄b (Ar.)	hitab eden, söz söyleyen 3603
muḥcīb (Ar.)	örtlen, örtücü 4584
muḥdīş (Ar.)	kirleten 2049, 5051
muḥı̄bb (Ar.)	seven 2986
Muḥı̄bbü'l-evliyā	velilerin dostu olan Sultan II. Murad 81
muḥı̄t̄ (Ar.)	kuşatan, etrafını çeviran 153
muḥı̄t̄ ol-	çevirmek, kuşatmak 153
muḥkem (a.)	sağlamlaştırılmış, sağlam 1762, 3537, 3561, 5015, 6225
muḥkem kıl-	sağlamlaştırmak 3561
muḥkem ol-	sağlamlaşmak 627
muḥlif (a.)	karışıklık çıkararı 715
muḥlife'l-va'd	vadinde, sözünde şüphe çıkararı 715
muḥlīş (a.)	ihlas sahibi, doğru 1024, 2005, 2920
muḥsin (a.)	1. iyilikte bulunan, bağışlayan Allah 1834 2. ihsan eden 2845
muḥsinin (a.)	ihsan edenler 2519
muḥtāc (a.)	ihtiyacı olan, muhtaç 3049, 3441, 4961
muḥtāc ol-	ihtiyacı olmak 3441
muḥtalaṭ (a.)	karıştırma, bozma, azdırma 419, 2301, 2479, 3820
muḥtalaṭ eyle-	azdırmak 419, 2479
muḥtalaṭ kıl-	karıştırmak, tahrif etmek, bozmak 2495
muḥtār (a.)	dilediği gibi yapan 1911, 3771
muḥtelif (a.)	1. çeşitli 606, 2103, 2621, 5672 2. zıt, aykırı 1702, 3425
muḥteliṭ (a.)	karışık 3539, 6032
muḥterem (a.)	sayılmış, değerli 694, 817, 2316, 5969
muḥterem dut-	saymak, yüceltmek 694, 792, 2316
muḥterem ol-	sayılmak, üstün tutulmak 2643
muḥteşem (a.)	ihtişamlı, tantanalı 4078
muḥyi (a.)	1. dirilten, ihya eden Allah 1352, 1828, 3619 2. dirilten, canlandıran 5401
mu'ın (a.)	1. Mu'ın, Mu'inniddin bin Mustafa 67, 68, 115, 3124, 3407 2. yardım eden, yardımcı 67, 3803, 4070
mu'ın kıl-	yardımcı yapmak 67
mu'ın ol-	yardımcı olmak 6321
muḳadder (a.)	takdir olunmuş 4641, 4776
muḳadder ol-	başaya gelmek 4641
muḳaddes (a.)	mübarek, kudsî 5501
muḳaffel (a.)	kilitli 5452

mukahhel (a.)	sürmeli, sürme çekilmiş 2245
mukallib (a.)	değiştiren, döndüren 2853
mukallid (a.)	taklitçi 1247, 1251, 1252, 2925, 3347
mukallid-şāhib	taklitçi 3347
mukarrer (Ar.)	kararlaştırılmış 4667, 5105
mukaşşır (Ar.)	kusurlu 5692
mukaşşır ol-	kusur işlemek 5692
mukavvī (Ar.)	kuvvet veren, takviye edici, güçlendiren 30
mukbil (Ar.)	ikballi, bahtlı 213, 2521, 3757, 3760, 3892
mukbil it-	mesut ve kutlu eylemek 213
mukbil kııl-	kutlu kılmak 3936
mukbil ol-	mesut olmak 1096
mukırr (Ar.)	ikrar eden, doğru söyleyen 5684
mukīm (Ar.)	1. Mukim, Kayyum olan Allah 1827 2. oturan 12, 5340
mukīm ol-	oturmak 5340
mūkin (Ar.)	kat‘i olarak bilen 4401, 4641
muktedā (Ar.)	reis, baş, önder 2448, 2912, 5909, 5557, 5762
muktedā kııl-	önder etmek, reis yapmak 2912
muktedā ol-	öne geçmek 5557
muktezā (Ar.)	icabına göre, lâzım geldiği surette 1248, 4672, 5846
mūl (Far.)	maşuka, sevgili 6245
mūm (Far.)	mum 723, 1860, 5373
Mun‘im (Ar.)	nimetlendiren Allah 1834
munkasım (Ar.)	taksim eden, paylaştıran 2599
muntavī (Ar.)	toplanmış, örtülme, sarılma 586, 985
muntavī ol-	sarılmak, görünmez olmak 985
muntazır (Ar.)	bekleyen 282
mūr (Far.)	karınca 1582, 2759, 3037, 4034, 6508
murād (Ar.)	1. II. Sultan Murad Han 99 2. arzu, istek 376, 3368, 4669, 4968, 5593, 5875
murād bul-	dilediğine kavuşmak 1934
murād idin-	arzu etmek 209
murād ol-	arzu edilmek 80
murādāt (Ar.)	meramlar, arzular, istekler 130, 136
Murādiyye (Ar.)	Muīniddin bin Mustafa'nın, Celāleddin-i Rumi'nin Mesnevi'sinin bir ciltlik kısmının tercüme ve şerhini yaptığı eserinin lâkabı 72, 78, 128
murākab (Ar.)	insanın iç âlemini kontrol etmesi 3605
murākabe (Ar.)	insanın kendi iç âlemine dalarak nefsi ile

	hesaplaşması 4443
murâkâbede kal-	nefsini sorguya çekmek 4443
murâkâb (Ar.)	koruyucu, gözetleyici 4894
murakka' (Ar.)	yamalı, yamanmış 4393
murdâr (Far.)	pis, mundar 3285, 3699, 4198, 6067
murğ (Far.)	kuş 176, 2064, 2065, 3007, 3031
murğ-ı cân	can kuşu, ruh 176, 3031, 3434
murğ-vâr	kuş gibi 432
Murtażâ (Ar.)	beğenilmiş, seçilmiş Hz. Ali 396
müsâ (Ar.)	1. Hz. Musa aleyhisselâm 335, 699, 2163, 3855, 6047 2. ustura 1235, 2748, 4062
Müsâ-şıfat	Hz. Musa gibi, Musa Peygamber nitelikli 1339
Müsâ-vâr	Hz. Musa gibi 4082
Müsâ-veş	Hz. Musa gibi 1659
muşavver (Ar.)	tasvirli, resimli 5497
muşavvir (Ar.)	resim yapan 3220
Müsevî (Ar.)	Yahudi 1611
muşhaf (Ar.)	Kur'ân, kitap 4392, 5840
müşil (Ar.)	ulaştırıcı, eriştiren 5020
muşır (Ar.)	ısrar eden, yapılması için üstüne düşen 1548
Müsî (Ar.)	Hz. Musa peygamber 84
Müsî-vâr	Hz. Musa gibi III, 770, 5925
muşlih (Ar.)	iyileştiren, ıslah eden 152, 1495, 4637, 5167, 5169
Muştafâ (Ar.)	Hz. Muhammed 892, 1040, 3790, 5410, 6530
mustahik (Ar.)	hak etme, kazanma 5720
müş (Far.)	fare 514, 1852, 2923, 3109, 5952
muşt (Far.)	yumruk, tokat 6392
muştalık	müjde 6392
mu'tad (Ar.)	alışılmış, âdet edilmiş 3876
mu'tayyeb (Ar.)	tatıy edilmiş 3604
mu'teber (Ar.)	itibarlı, hatırı sayılır 494, 794, 5441, 5835, 5855
mu'teber dut-	üstün tutmak 494
mu'teber ol-	hatırı sayılmak, itibarlı olmak 5441
mu'tadil (Ar.)	mülâyim, yumşak 4580
mu'tedil ol-	mülâyim olmak 4580
mu'tekif (Ar.)	ibadethaneye çekilip ibadet ile meşgul olan 3532
mu'temed (Ar.)	güvenilen, itimad edilmiş 2449, 2583
Mu'tî (Ar.)	ita eden, veren Allah 1828, 3619
mu'tî' (Ar.)	itaat eden, boyun eğen 931, 2210, 3217, 3415, 6425
mu'tî' kıl-	itaati altına almak 1059, 3775

muṭī' ol-	itaat etmek 2210, 3217, 3415
muṭlaḳ (Ar.)	kat'î, tek, yalnız, mutlak, hakikî 170, 178, 260, 1121, 5485
muṭlaḳa (Ar.)	kayıtsız şartsız, kati olarak, kesin 3397
mutma'inne (Ar.)	şüphesi kalmamış 843, 2231, 4526
muttakā (Ar.)	haramlardan kaçan 4513
muttaḳī (Ar.)	takva sahibi, haramlardan kaçan 941, 1020, 2050, 2676
muttaşıl (Ar.)	devamlı, ulaşan 618, 4583
muttaşıl eyleme-	ulaştırmamak, birleştirmemek 4583
mūtu (Ar.)	ölüm, ölmeden önce ölmek 1930, 3430
muvāfiḳ (Ar.)	uygun, münasip 534, 1266, 1623, 2308, 2311, 5186
muvāfiḳ ol-	uygun düşmek 441, 1500
muvahḥıdlık (Ar.Tr.)	Allah'ın birliğine inanmış olma 1741
muvahḥıdlık şat-	inanmış görünmek 1741
muvahḥid (Ar.)	Allah'ın birliğine inanan 1724, 6240
mūy (Far.)	kıl 228
mūy-tāb (Far.)	kıl dokuyan 5977
muzāf (Ar.)	izafe olunmuş, yüklenmiş 3282
muzher (Ar.)	ortaya çıkmış, görünmüş 3899, 3900, 4545, 5923
muzḥir (Ar.)	delil, apaçık burhan 37, 1533, 1534, 3518, 4545
muzıll (Ar.)	saptıran 2400, 4991
muzır (Ar.)	zarar veren 3843
muzlim (Ar.)	karanlık 6148
muzmaḥil (Ar.)	yok oluş, yok olma 4991
muzmaḥil olma-	yok olmamak 4991
muzmer (Ar.)	gizli, saklı, örtülü 4617, 5923
mübārek (Ar.)	uğurlu, kutlu, bereketli 3732, 4727
mübdel (Ar.)	değişme 5810, 5916, 6447
mübdel kıl-	değiştirmek 5810
mübdel ol-	değişmek, değişmiş olmak 6447
müberrā (Ar.)	beri kılınmış, uzakta tutulmuş 4734
müberrā olma-	uzak durmamak, yakın durmak 4734
Mübîn (Ar.)	hayırla şerri, iyiyi ve kötüyü hakkıyla ayıran Allah 1820, 4070
mübtelā (Ar.)	tutkun, düşkün 168, 1767, 2348, 4578, 6033
mübtelā ol-	tutulmak 168, 4723, 4728
mücāhid (Ar.)	din düşmanlarıyla savaşan 4794
mücellā (Ar.)	cilâlı, parlatılmış 2251, 3864
mücrim (Ar.)	suçlu 1128
müctebā, müctebī (Ar.)	seçilmiş, seçkin 396, 1209
müdüam (Ar.)	devamlı, sürekli 113, 3180, 3298, 4598, 6500
müdüara, müdüare (Ar.)	dost görünme, yüze gülme 322, 761, 5125, 5373

müdâra kıl-	dost gibi görünmek 5373
müdbir (Ar.)	talihsiz, düşkün 1044, 2401, 2402
müdebbir (Ar.)	tedbir alan, çare bulan 213
mü'ennet (Ar.)	kuvvet, nafaka 2579
mü'eşşir (Ar.)	tesirli 1793, 4453
mü'essir ol-	tesir etmek, etkili olmak 4453
mü'evvil (Ar.)	tevil eden, başka yöne çeken, yorumlayan 5454
müfettiḥ (Ar.)	feth eden, açan, açıcı 4266
müfid (Ar.)	faydalı 2970
müfid ol-	faydalı olmak, yararı dokunmak 2970
müflis (Ar.)	züğürt, iflas etmiş elinde avucunda bir şey kalmamış 4569
müfsid (Ar.)	ifsat eden, bozan 1736, 3451, 6036
müftî (Ar.)	müfti, fetva veren 423, 1653, 6507
mühendis (Ar.)	mühendis 5202
mühlet (Ar.)	belli bir zaman 5160
mühlik (Ar.)	öldüren 1828, 5074
mühmil (Ar.)	ihmal edilmiş 4028
mühr (Far.)	mühür 11, 3566, 5208, 5521, 6234
mühr ur-	mühürlemek 3744
mükaḥḥel (Ar.)	sürme çekilmiş 2859
mükaḥḥel eyle-	sürme çekmek 2859
mükârî (Ar.)	kiracı, kira ile hayvan işleten 423, 1069
mükedder (Ar.)	gamlı, tasalı 213, 2118, 1364, 1492, 5318
mükemmil (Ar.)	tamamlayan, tamamlayıcı 1944
mükerrem (Ar.)	aziz, muhterem 817
mükerrer (Ar.)	tekrarlanmış 5105, 5118
mül (Far.)	şarap 5411, 6245, 6505
mül-şıfat	şarap gibi 4243
mülevvin (Ar.)	renk veren, boyayan 5612
mülhid (Ar.)	dinsiz 1724, 1741, 5516
mülk (Ar.)	mülk, mal 158, 4557, 5085, 5241
mültemis (Ar.)	katılma, kayırma, arka çıkma 158
mültemis ol-	katılmak, meyletmek 158
mültezim (Ar.)	lüzumlu gören 407
mü'min (Ar.)	İslâmiyet'e inanmış 2833, 3295, 3305, 6205, 6482
mü'minün (Ar.)	müminler, iman edenler 4002
mümîṭ (Ar.)	öldürücü, öldüren Allah 3619
mümkün (Ar.)	olabilir, mümkün 3469, 4555, 4923
münâcât (Ar.)	dua etme, Allah'a yalvarma 112, 1409, 2462
münâcât it-	Allah'a yalvarmak 2462

münāfīk (Ar.)	kâfir olduğu halde müslüman görünen, iki yüzlü, yalancı 44, 715, 1272, 1278
mün'am (Ar.)	kıymetlendirilmiş, nail ve refah olmuş 151
münāsib (Ar.)	uygun, yakışır 4908
münbasıt (Ar.)	yayılan, açılan, genişleyen 3539, 6032
müneccim (Ar.)	yıldız falına bakan kimse 4749
münevver (Ar.)	aydınlatılmış 2040, 2569, 6427
münevver it-	aydınlatmak 6427
münezzeh (Ar.)	uzak, tenzih edilmiş 2079, 2888, 3848, 5088, 6289
münezzeh ol-	uzak durmak 5088
münezzehlik (Ar.Tr.)	tenzih edilmişlik, uzak tutulmuşluk 5501
mün'im (Ar.)	nimet veren, yediren içiren, besleyen 151
münir (Ar.)	nurlandıran, ışık veren 66, 6410
münkād (Ar.)	boyun eğen 6292
münkir (Ar.)	inkâr eden, inanmayan 3166, 3774, 4296, 5676, 5897
münselih (Ar.)	dünya arzularından sıyrılmış 1935
münşî (Ar.)	iyi kâtip 1910
müntehā (Ar.)	en son, son, nihayet, sidre 4034, 4511, 5410, 5412, 5417, 6119
müntehāb (Ar.)	seçme, seçilmiş 77
müntehāb kıl-	seçmek 77
müpergel (Far.)	pergel 5203, 5207
mürde (Far.)	ölü 102
mürde-rîg (Far.)	ölüm kumu 6021
mürebbî (Ar.)	terbiye edici 3215
mürekkeb (Ar.)	1. mürekkep, boya 1775, 2028, 3601 2. karışık, birleştirilmiş 4294, 5811, 6279
müretteb (Ar.)	yerli yerince, tertibedilmiş, düzenli 38, 4294
mürîd (Ar.)	1. irade eden Allah 1834 2. buyuran, emr eden 3286, 3413 3. bir şeyhe bağlanan kimse 134, 677, 3058, 3165
mürîdîn (Ar.)	müritler 130, 149
mürr, mür (Ar.)	acı 64, 1543, 2640, 4131, 5755
mürşid (Ar.)	irşat eden, doğru yol gösteren, bir tarikatın piri 134, 12, 423, 2084
müsāvī (Ar.)	eşit, denk 2209, 4700
müsebbeb (Ar.)	sebepe olan, sebep olmuş 2581
müsebbib (Ar.)	sebepe olan 4693, 4795
müseddes (Ar.)	altıgen 5203
müsellem (Ar.)	teslim edilmiş 2988, 3209
müsellem-şıfat (Ar.)	teslim olmuş gibi 2990
müsemmā (Ar.)	adlandırılmış, isim verilmiş 196, 1299, 5229

müşennâ (Ar.)	iki türlü, iki kısım 198
müşhil (Ar.)	ishal veren, kabızlığı gideren ilaç 3098
müslim (Ar.)	İslâm dininde olan 5928
müsta'fir (Ar.)	istiğfar eden, günahlarının afvı için yalvaran 5026
müstağrak (Ar.)	batmış, batırılmış 292, 1404, 1412, 1682, 2625
müstaḥakk (Ar.)	hak etmiş 5023
müstaḥik (Ar.)	hak etmiş, hak kazanmış 4718, 5720
müstaḥik ol-	hak etmek 5720
müsta'in (Ar.)	yardım dileyen, yardım isteyen 68, 382, 4393, 5686, 6321
müstaḥil (Ar.)	başlı başına, serbest 2260
müstaḥim (Ar.)	doğru, düz 748, 1256, 5048
müste'an (Ar.)	kendisinden yardım istanen 5505
müstecâb (Ar.)	kabul 1286, 3680
müstacir (Ar.)	aman dileyen, himaye bekleyen 3804
müstecir ol-	himaye etmek, korumak 3804
müstefid (Ar.)	istifade eden, faydalanan, yararlanan 101, 707
müsthân (Ar.)	alçak, değersiz 3818, 4210, 5013
müsthân eyle-	değersiz etmek 5013
müste'id (Ar.)	kabiliyetli, istidadlı, yetenekli 6398
müstemend (Far.)	1. lâıyk 4789 2. mahzun, bıçare, kederli 350, 2707, 3269, 5226
müstemir (Ar.)	uzayan, devamlı, sürüp giden 3843, 5684
müsteter (Ar.)	gizlenmiş, saklanmış 650
müsteşâr (Ar.)	istişare edilen, bildirilen 905
Müslümân (Ar.)	Müslüman 905, 4118
müşâbih (Ar.)	benzeyen, benzer 1254
müşâhid (Ar.)	gören, bakan 921, 4794
müşâm (Far.)	alışkanlık, müşam 6463
müşâr (Ar.)	işaret edilen, gösterilen 178
müşg, müşk (Far.)	misk 465, 852, 1172, 3156, 6058
müşir (Ar.)	işaret eden, yol gösteren 1830, 3133, 4643, 6035
müşkil (Ar.)	güçlük, zorluk 3399
müşkilât (Ar.)	güçlükler, zorluklar 104, 2225, 2473, 5374
müşrik (Ar.)	Allah'a ortak koşan, kafir 4714
müşrik ol-	kâfir olmak 1543
müştalḥ (Ar.)	özleyen, görmek için can atan 17, 451, 1822, 1950, 2450
müştalḥ ol-	can atmak, özlemek 2450, 5439
müşteher (Ar.)	şöhret bulmuş, iştihar etmiş 131
müştehi (Ar.)	iştahlı, istekli 5850
müşteri (Ar.)	alıcı 48, 4518, 5849, 5850

mütteḥaḍ (Ar.)	ittihat edilmiş, birleştirilmiş 2588
mü'temen (Ar.)	emniyetli güvenilir 5103, 5309
müttehem (Ar.)	kabahatli gösterilen, suçlu 3142, 5030
mütteḳī (Ar.)	Allah'tan korkan, haramlardan sakınan 3566, 4308
mütteḳī (Ar.)	dayanan, dayanmış 3331
mütteḳīn (Ar.)	iyice bilen 3346
müvekkil (Ar.)	vekil tayin eden 4127
müvesvis (Ar.)	vesvese veren, kuruntuya düşüren 1779
müyesser (Ar.)	kolay olma 2526, 2532, 2533, 6365, 6366
müyesser ol-	kolaylaşmak, kolay olmak 2526
müznibīn (Ar.)	günah işleyenler, suçlular 4212
-N-	
nā (Far.)	-sız, -siz 366, 719, 1493, 3432
nā-ehl	liyakatsız, ehil olmayan 719
nā-güzīr	çaresiz, dermansız 3869
nā-ḥalef	halefsiz, yerini boş bırakan 3482, 3684, 5704
nā-pāk	pis, temiz olmayan 366, 1207, 1493
nā-ümīd	ümitsiz, ümidi kırık 64, 373, 1111, 4376
nāb (Far.)	halis, saf, berrak 6023
nābekār (Far.)	işe yaramaz 3080
nabz (Ar.)	nabız 413, 608, 656
nāçār (Far.)	çaresiz, ister istemez 3506, 3774, 6422
nādān (Far.)	cahil, bilgisiz 2265, 2755, 3096, 3132, 5728
nādān kıl-	cahil etmek 3132
nādīde (Far.)	görülmemiş, ender
nāf (Far.)	göbek 853, 2144, 5095
nāgāh (Far.)	ansızın, birden, aniden 543, 4580, 4855
nāgāh ol-	birden ortaya çıkmak 4580
nağam (Ar.)	ahenkler, güzel sesler, ezgiler 224, 2100, 4067, 5599, 6391
nağam kıl-	zıkr etmek 4067
nağmāt (Ar.)	ahenkler, güzel sesler 225, 1971
nāgeh (Far.)	ansızın, aniden, birden bire 279, 6045
nāgehān (Far.)	ansızın 183, 2059, 3552, 5948, 6017
nāgehānī (Far.)	ansızın, birden bire 1114, 4746
nağz (Far.)	iyi güzel 3694
nāḥaḳ (Far.Ar.)	haksız 4659
naḥcīr (Far.)	av 4602
naḥcīr-vār	av gibi 5116, 6410

naḥl (Ar.)	arı, bal arısı 5151, 5197, 5198
naḥl (Ar.)	ağaç, fidan 4915
naḥn (Ar.)	yön 6195
naḥs (Ar.)	uğursuz, uğursuzluk 2559, 3916, 6030
naḥş (Ar.)	vurma 520
naḥv (Ar.)	1. cümle bilgisi 6304, 6425 2. taraf, cihet 6195
naḥvet (Ar.)	kibir, onur 79
na'īm (Ar.)	cennet 843, 3303, 4468, 6224
na'īmī (Ar.)	cennete mensup olan 4469
naḳab (Ar.)	halkın ulusu, seçilmiş 128
naḳd (Ar.)	değer 149, 2248, 4196, 5302
nākes (Far.)	cimri, pinti 2898, 2935, 5736, 5745,
naḳıs (Ar.)	noksan, eksik, kusurlu 433, 3143, 5916
naḳkās (Ar.)	nakış yapan 171, 3208, 3220
naḳl, naḳıl (Ar.)	1. anlatma, hikâye etme 1211, 2221, 2253 2. taşıma 2953, 6054, 6118
naḳil it-	anlatmak 1211
naḳl eyle-	anlatmak 6414
naḳl it-	taşınmak 2953, 6118
naḳl ol-	anlatılmak 2221
naḳmet (Ar.)	öç, intikam 2295
naḳş (Ar.)	noksan, eksik, kusurlu 133, 3929, 4434
naḳş (Ar.)	1. işleme 171, 1168, 2766, 3208 2. yazı, resim 3221
na'1 (Ar.)	nal 141, 3596
nālān (Far.)	inleyen 29
nāle (Far.)	inleme, inleyiş 2, 35, 336, 5474
nāle ur-	ses çıkarmak, bağırmak 5474
nāle vur-	nara atmak, bağırmak 336
nāliš (Far.)	inilti, inleme 218, 22, 469, 3678, 5796
nāliš it-	inlemek 218, 6268
nāliš kıl-	inlemek 252, 5796
nām (Far.)	1. isim, ad 207, 241, 513, 3801, 5932 2. şöhret 5369
nām it-	isim vermek, ad komak 77
nāmāhrem (Far.Ar.)	sırdaş olmayan 711, 1631, 2890, 5830
namāz, nemaz (Far.)	namaz, salat 1273, 1861, 1862, 5795
nāmdār (Far.)	meşhur, ünlü, namlı 3161, 6112
nāmdārān (Far.)	namlılar, ünlüler 87

nāme (Far.)	mektup 73, 1255, 2382, 5244, 5387
nāmerd (Far.)	alçak, döneke 367, 880, 1421, 3531
nāmūs (Ar.)	iffet, ar, namus 79, 1154, 2489, 5213, 6369
nān (Far.)	ekmek 339, 1698, 2868, 3100, 4536
nān-veş	ekmek gibi 4541
nār (Ar.)	ateş 770, 1875, 2341, 4282
nāra yandur-	ateşe atmak 1396
nār-vār	ateş gibi 4012
nār (Far.)	nar, nar denen meyve 1716, 3730
na'ra (Ar.)	yüksek sesle bağırma 1420, 5363, 5704
na'ra ur-	bağırarak 1420, 5704
na'ra vur-	bağırarak 5363
nārdānk (Far.)	nar pekmezi 3701
nāresīd (Far.)	yetişmemiş, ham 4376
narḥ (Far.)	fiat, değer 907
nās (Ar.)	insanlar 7, 1771, 2209, 2215, 3184
neşāyih (Ar.)	öğütler, nasihatlar 4458
nāse (Ar.)	unutan 7
naşihlik (Ar.Tr.)	nasihatçılık 2239
nāşır (Ar.)	yardım eden 3043, 3216
nāsī (Ar.)	unutan 222, 1771, 2215, 4436
nāsī ol-	unutmak 222
naşīb (Ar.)	nasip, kısmet 357, 929, 4634, 4839
nāşih (Ar.)	nasihat eden 91, 2326, 4450, 6493
nāsipās (Far.)	nankör 1253, 2215
naşrānī (Ar.)	Hristiyan 1686, 1690, 2287, 3800
nāsūr (Ar.)	bir göz hastalığı 3444
nāsūt (Ar.)	insanlık 2027, 2767
nāsūtiyyet (Ar.)	dünyalık 5006
na't (Ar.)	Hz. Muhammed'i öven şiirler 5991
nāy (Far.)	ney 231, 5, 33, 2667, 3314
nāyib (Ar.)	vekil, birinin yerine geçen 954, 1809, 2086, 3418, 5914
nāyib-i ol Kirdigār	Allah'ın naibi 1980
nāyim (Ar.)	uyuyan, uykuda olan 6486
nāyistān (Far.)	kamışlık, sazlık 13
nāz (Far.)	naz, yalvarma, reca 791, 5043
nāz it-	nazlanmak 2677
nāzar (Ar.)	bakma, bakış 30, 31, 163, 1607, 6487
nāzar eyle-	bakmak 30, 4352
nāzar it-	bakmak 237, 1607, 4309

nazar kı-	bakmak 163, 1530, 5385, 5889, 6487
nazarğâh (Ar.Far.)	bakılan yer, bakış yeri 2560
nâzır (Ar.)	1. gören Allah 1839 2. bakan, bakıcı 6405
nâzil (Ar.)	inme 33
nâzil ol-	inmek 33
ne	1. ne 119, 125, 251, 1898, 3000 2. nasıl 657, 1165, 2021, 2648, 6166 3. neden, niçin, neye 3266, 6487 4. şey, varlık 734, 1334 5. yok, bulunmaz 107, 6391 6. kim 3414 7. -mı, -mi 3585
ne deñlü	ne şekilde 4761
ne ğam	ne gam, ne çıkar 3449
ne revâ	yakışır mı 3585
nebat (Ar.)	nebat, bitki 2671, 3184
nebi (Ar.)	1. Hz. Muhammed 19, 2060, 6156 2. peygamber, nebi 168, 1014, 2320, 2815
necâh (Ar.)	kurtulma, 2844, 5823, 6421
necât (Ar.)	kurtuluş, kurtulma 1196, 2243, 3807, 5393, 6257
necât bul-	kurtulmak 3807
necâta ir-	kurtulmak 112
necm (Ar.)	yıldız 2799
neçe	1. nasıl 20 2. nice, sayısız 226, 428
nedâmet (Ar.)	pişmanlık 1640, 4267, 6274
nedâmet kı-	pişman olmak 4267
nedem (Ar.)	pişman olma 1838, 6271, 6274
nedem ol-	pişman olmak 6273
neden	1. niçin, ne sebepten 2, 1119, 3234, 4293, 4311 2. nasıl 2007
nedîm (Ar.)	meclis arkadaşı, sohbet arkadaşı 157, 780, 4266, 4801, 4865, 4866
nedîm kı-	dost edinmek 6274
nedîm ol-	dost olmak 6274
nef (Ar.)	fayda, kâr, menfaat 2169, 2902, 3222, 3805, 5487
nefâset (Ar.)	kıymetlilik 199, 1054, 4510, 4701
nefer (Ar.)	tek kişi, nefer 2548
nefes (Ar.)	1. an, lâhza 32, 1914, 2892, 5862, 6420 2. soluk, nefes 232, 3034, 3178, 4488, 5362

	3. söz 87, 3138, 6447
	4. ruh, can 5992
nefes depret-	söz söylemek 87
nefes ur-	söz söylemek 3138, 6447
nefes vur-	arkadaş olmak 475
nefh (Ar.)	üfürme 10 , 5935
nefh it-	üfürmek 10
nefha (Ar.)	üfürme, üfürük 231, 2463, 4073
nefis (Ar.)	çok beğenilen, çok hoşça giden 2256, 3034, 4509, 6101, 6371
nefis it-	çok güzel yapmak 6371
nefis ol-	beğenilmiş 1058
nefs (Ar.)	ruh, can 68, 160, 196, 2274, 3089
nefs-i emmāre	nefs-i emmare, emr eden nefis 2429, 4003
nefsi tavrınca git-	nefsine uymak 3675
neft (Far.)	petrol, gazyağı 4765
nefy (Ar.)	sürme, sürgün etme 618, 5091, 5348, 5369
nefy eyle-	sürmek, uzaklaştırmak 619
nefy it-	kovmak, sürmek 129, 5348
nefy kıl-	sürmek, uzaklaştırmak 3569
nehār (Ar.)	gündüz 132, 3157, 3942
neheng (Far.)	timsah 5271
neher (Ar.)	nehir 140, 3898, 5809
nehy (Ar.)	nehy, yasak etme 1268, 2359, 3849, 5940, 5941
nehy it-	yasak etmek, uzak tutmak 3849
nem (Far.)	ıslak, yaş, sulu yer 1431, 5735
nemed (Far.)	keçe 2586, 2587
nemr (Ar.)	kaplan 2090
Nemrūd (Ar.)	M.Ö. 2640 yıllarında yaşayan ve Hz. İbrahim'i ateşe attıran Babil hükümdarı 3890, 5785
neng (Far.)	1. utanma 296, 830, 831 2. kavga, inat, iddia 2112, 6370
neng it-	iddia etmek 2112
ner (Far.)	erkek 4936, 5170, 6389
nerd (Far.)	tavla oyunu 3320, 5771
nerdübān (Far.)	merdiven 1346, 4804, 4805, 4806
nergis (Far.)	nerkis 763, 2656
nerm (Far.)	yumşak 652, 4403, 5373
nerm ol-	yumşamak 652, 4403
neseb (Ar.)	nesil, soy 2581, 2816, 4878
nesh (Ar.)	hükümsüz bırakma, geçersiz kılma 2797, 2803, 2807

neşh it-	hükümsüz bırakmak, geçersiz kılmak 2797
nesîm (Ar.)	hafif rüzgâr 2680, 4104, 4422, 4423
nesl (Ar.)	soy, nesil 1384, 2056, 4422, 4878, 5061
nesnâs (Ar.)	içi hayvan dışı insan; yarı insan efsanevi bir hayvan, insan azmanı 1772
nesne (Far.)	şey, varlık 733, 1896, 2996, 4987, 5308
nesne şan-	değer vermek 1042
nesrîn (Far.)	yaban gülü 2658, 3742
nesy (Ar.)	unutma, unutulmuş 552
nesy it-	unutmak 552
neşfi (Ar.)	suyu çekip emme 4482
neşr (Ar.)	dağıtma 2466
neşv (Ar.)	gelişme 5735
nev (Far.)	yeni 5664
nev' (Ar.)	cins, tür, nev 3013
nevâ (Far.)	1. ses, seda, makam 225, 3189, 3475, 3939 2. rızık, azık 13, 1107 3. güzel 1107
nevbet (Ar.)	nöbet, sıra, devir, keşik 1518, 5853, 6460, 6469, 6494
nevbet ir-	sırası gelmek 6495, 6496
nevbet iriş-	sırası gelmek 6498
neved (Far.)	doksan 2595
nevha (Ar.)	ses 1075
nevm (Ar.)	uyku 267, 2044
nevrüz (Far.)	1. Türk musikisinin en eski makamlarından biridir 226 2. ilkbahar başlangıcı 6344
ney (Far.)	ney 215, 2, 85
ney-şifat	ney gibi 49
neyçü	niçin 2794, 2908, 3237, 5720, 5891
neyistân (Far.)	sazlık, kamışlık 21
neysân (Far.)	nisan 144, 69, 689, 2139
neyyir (Ar.)	nurlu, parlak 114, 5438
neyyir ol-	parlamak 114
nezîr (Ar.)	korkutan 2480
nezîr it-	doğru yola sokmaya çalışmak 2480
nışf (Ar.)	yarı, yarın 5839, 5849
nî (Far.)	ne 662, 1900, 2838, 4286, 5505
ni'âl (Ar.)	nallar 6314
ni'am (Ar.)	nimetler 757, 2921, 6529
nice	1. sayısız, bir çok 1102, 1557, 2046, 2190, 3650

	2. nasıl 6, 1966, 2025, 4275, 5795, 6440
	3. ne kadar 1847, 3083, 4672
	4. niçin, neden 4989
nicesi	1. nasıl 486, 3034, 6450
	2. bir çok 1753, 3151
niçe	1. nasıl 116, 537, 2061, 4463
	2. neden, niçin 61, 2732, 3164, 3285
	3. ne kadar 3148, 5226, 6167
	4. ne zamana kadar 2914, 2328
	5. bir çok 348, 439, 2147, 4259, 5582, 6283
niçe bir	neden, niçin 4370
niçeye dek	ne zamana kadar 61, 3042, 6049, 6051, 8220
niçü, niçün	neden, niçin 663, 4285, 6307
nidā (Ar.)	ses, seda, çağırma 227, 872, 1069, 5658, 5659
nidā it-	bağırarak, seslenmek 227, 872, 5658, 6270
nidām (Ar.)	arkadaş 6270
nidd (Ar.)	benzer, eş 4893, 6108
nifāk (Ar.)	1. fitne, nifak 716, 1313, 6187
	2. iki yüzlülük, münafıklık 1273, 1500
nīg, nīk (Far.)	iyi 983, 1170, 2200, 3194, 3379, 5537
nīgān (Far.)	iyiler 29
nīgār (Far.)	sevgili 124, 1979, 2569, 3513, 5265
nīg-baht (Far.)	mesut, bahtı iyi 2674, 2772, 3881
nīg-nām (Far.)	iyi adlı, adı iyiye çıkmış 777, 3328, 4073
nihād (Far.)	huy, tabiat, yaratılış 5009
nihān (Far.)	gizli, saklı 186, 188, 256, 3138, 4485
nihān eyle-	gizlemek, saklamak 3279
nihān it-	1. gizlemek 1354
	2. kaybetmek, yitirmek 5817
nihāyet (Ar.)	son 581, 1127, 3323, 6289
niḳāb (Ar.)	örtü, perde, bürgü 51, 4251, 4261, 4524
nikāḥ (Ar.)	nikāh 806
nikāḥ kıl-	nikāh etmek 806
Nīl	Nil nehri 1241, 4428, 5784
nilüfer (Far.)	nilüfer 2680
nīm (Far.)	yarım 4066, 5256
nīm-gām	yarım adım 4066
nīm-kām	yarım emel 5256
ni‘me (Ar.)	güzel, iyi, ne güzel 2052, 2921, 4781, 6352
ni‘me'l-‘ivāz	karşılığın güzeli 4781

ni'me'l-mihād	Cennet 2052
ni'me'l-mu'fīn	ne iyi yardımcı 1816
ni'met (Ar.)	lütuf, ihsan 191, 351, 2170, 4829, 6422
nīrān (Ar.)	Cehennem 1314, 2365, 3169, 4501, 5062
nirde	nerede 4483
nirden	nereden 4530
nire	nerede 5973
nişār (Ar.)	saçma, serpmeye 143, 2057, 3939, 3940, 3942
nişār it-	saçmak 2057
nişār kıl-	saçmak, serpmek 3961
nisbet (Ar.)	1. göre, kıyasla 1407, 2807, 3118, 5473, 5930 2. inat olarak 1579 3. bağıllık 2748
nisyān (Ar.)	unutma 221, 2353
nīş (Far.)	1. iğne 3112, 5959, 6040 2. zehir 640, 1099, 5382
nīş ur-	iğne yapmak, iğne sokmak, zehirlemek 2185
nişāf (Ar.)	çok emen, çok somuran 2144
nişān (Far.)	alâmet, iz, eser 439, 1743, 2081, 3279, 5584
nişān kıl-	nişan koymak, işaret etmek, belli etmek 5777
nişān vir-	1. alâmet göstermek 491 2. haberdar etmek, sır söylemek 188
nişāt (Ar.)	sevinç, neşe 6310
niteki	nitekim, nasıl ki 144, 4240, 6193
nitekim	1. nitekim, nasılsa, olduğu gibi 206, 314, 3140, 3350, 6493 2. gibi 2238, 2913
niyābet (Ar.)	naiblik, vekillik 3636
niyāz (Far.)	yalvarma, dua etme 1448, 2940
niyāz kıl-	yalvarmak 2940
niyyāt (Ar.)	niyetler 2561, 2570
niyyet (Ar.)	niyet, kasıt, karar 1681, 3328, 4284, 5421, 6377
niyyet it-	karar vermek 5421
niyyet kıl-	niyet etmek 4492
nizā' (Ar.)	çekişme, kavga, dövüş 2741
nizām (Ar.)	düzen, usul, tertip 152, 3583, 1976, 4445, 5650
nohūd (Far.)	nohut 1426
noḡṣān (Ar.)	eksik, eksiklik, kusurlu 1930, 2761, 3212, 5190, 6177
noḡṣā (Ar.)	nokta 728, 3863, 6295, 6420
Nūh (Ar.)	Hızır Nuh Peygamber 1967, 1973, 2152, 3131, 5075, 6495
Nūh-veş	Hızır Nuh gibi 2634

nukaṭ (Ar.)	noktalar 2476, 2594
nuḳl (Ar.)	çerez, meze 3688, 3923, 4855, 5148
nuḳra (Ar.)	külçe gümüş 711, 2338, 5066
nuḳüş (Ar.)	nakişlar, işlemler 1430, 3220, 3469
nūn	Türk İslam alfabesinin yirmi sekizinci harfi 1305, 3425, 3598
nūr (Ar.)	aydınlık, parlaklık, ışık 48, 280, 1912, 3522, 5867
nūr ol-	aydınlanmak 1877
nūr-ı berrāk-ı güneş	güneşin berrak ışığı 2095
nūr-ı enām	insanların seçilmiş olan II. Sultan Murad 78
nūr-ı gice	gecenin rengi 5630
nūr-ı gün	güneşin aydınlığı 5621
nūr-ı güneş	güneşin ışığı 3905
nūr-veş	nur gibi 2095
nūrānī (Ar.)	nurlu, ışıklı, aydın, parlak 2341, 2880, 3953
nūrefşān (Ar.Far.)	nur saçan 236, 5251
nūrullāh (Ar.)	Allah'ın nuru 79
nuşh (Ar.)	öğüt, nasihat 350, 2205, 2242, 3012, 4450
nüş (Far.)	içme, 891, 1083, 3053, 6001, 6007
nüş eyle-	içmek 4676, 6391
nüş it-	içmek 891, 1083, 3053
nüşānüş (Far.)	içtikçe içilen 2964
nuṭḳ (Ar.)	söz, nutuk 3109
nübī (Ar.)	nebilik 3773
nücüm (Ar.)	yıldızlar 3596, 3909, 4440, 4155
nūfūr (Ar.)	bölük, taife, güruh 3816
nūfūs (Ar.)	1. canlar, ruhlar 498, 910 2. nefisler 1259
nūḥūz (Ar.)	belli belirsiz, hafif 4480
nūhūft (Far.)	gizli, saklı 203, 4987, 5316
nūhūft kıl-	saklamak, gizlemek 4987
nūkte (Ar.)	ince manalı zarif ve iğneleyici söz 1077, 2300, 3554
nūkr (Ar.)	inkâr 5997
nūşḫa (Ar.)	1. yazılı bir şeyden çıkarılan suret 86, 2797 2. kitab 4901
nūşūr (Ar.)	öldükten sonraki dirilmeler 1258
nūzūl (Ar.)	inme, gönderilme 168, 4527
nūzūl eyle-	inmek, gönderilmek 168, 4527

-O-

o	1. o (işaret zamiri) 115, 2458 2. o (3. teklik şahıs zamiri) 3016, 3199 3. o (işaret sıfatı) 100, 2089, 3159, 5822, 6071
ocak	ocak 468, 1461
ocağa yak-	ateşe vermek 1461
od	ateş 1104, 3044, 3298, 4130, 5873
od-ı cühūd	Yahudinin ateşi 4374, 4424
od-ı cahīm	Cehennem ateşi 1462
od-ı hevā	arzu, istek ateşi 4270
od-ı iştiyāk	arzu ateşi 397, 2958
od-ı şabr	sabır ateşi 3263
oda yak-	ateşe atmak 112, 1156, 4304, 4399
oda yakıl-	ateşe atılmak 4476
oda şal-	ateşe atmak 4084
odlara yan-	ateşe verilmek 577
od-veş	ateş gibi 5702
oğlan	oğlan, erkek çocuk 1005, 3100, 3471, 4197, 4745
oğlan uşak	çoluk çocuk 5887
oğlanlu	çocuklu 4085
oğrı, uğrı	hırsız 1278, 5588, 5947
oğul	oğul, evlat 2814, 2818, 4008
oğur	başka, gayri 1278
ok, oğ	ok 2070, 2075, 3224, 4107, 4205, 6156
okı-, oku-, oğru-	1. okumak, kıraet etmek 223, 239, 410, 699, 898, 1625, 2477, 3429, 4575, 5648, 5916 2. çağırarak, davet etmek 5978
okur	okuyan, okuyucu, âlim 5841
ol	1. o (3. teklik şahıs zamiri) 308, 1541, 3198, 6072 2. o (işaret sıfatı) 8, 305, 4295, 5828, 6416
ol-	1. olmak 118, 3212, 4693, 5814, 6171 2. icab etmek, lâzım gelmek 156 3. düşmek, kalmak, olmak 88, 89,
olar	onlar 1904, 2093
oldur-	kusursuz etmek, kâmil hale getirmek 1001
olmaklık	olmaklık 4646
olta	olta 2344
on	on 1433, 1989, 2345, 2433, 5582
on iki	on iki 227, 1195, 4902, 5983

on iki biñ	on iki bin 2438
on iki mezāhib	on iki imam 4902
on sekiz biñ	on sekiz bin 732, 2645, 3121, 5571 6133
orağ	orak 339
orta	1. orta, meydan 1530, 1809, 2188, 2739, 3610 2. ara 1791, 2496, 2577 3. merkez 1372
oruç	oruç 1288
oruç dut-	oruç tutmak 1288
ot	ot, nebat, bitki 689, 3186, 3887
otur-	oturmak 692, 1083, 2677, 5142, 5755
oturma-	durmamak, çalışmak 3449
otuz iki	otuz iki 5326
oy-	delmek, deşmek 2280, 2405
oy-a bat-	delerek geçmek 5283
oyna-	1. oynamak 41, 3320 2. karışarak yıkılmak, yıkılarak hareket etmek 83 3. harekete gelmek 657, 3205 4. husule gelmek, meydana çıkmak 4342 5. feda etmek 317, 318
oynat-	kaynatmak, alt üst etmek, sallamak 4759
oyuk	1. korkuluk 1162, 2025, 4339, 4872, 5233 2. oyulmuş 2975
oyul-	1. dönmek 1699 2. kendinden geçmek 3477
oyun	hile, düzen 4739
-Ö-	
öd	öd, safra 178, 828, 2038
öd sıt-	korkmak 2038
ödi sıt-	korkmak 828
ödi sıdur-	korkutmak 2708
öde-	ödemek, vermek 6302
ög	akıl 589, 5983, 6321
ög-	medhetmek, övmek 1020
öğren-	öğrenmek 323, 1872, 2643, 3018, 3102
öğret -	talim ettirmek, öğretmek 3011
öğüt	nasihat, öğüt 2512
öğüt vir-	nasihat etmek 2512

öksüz	öksüz, anasız, yetim 1005
öl-	ölmek 863, 3135, 4905, 5425, 6371
ölç-	ölçmek 4574
öldür-	öldürmek 750, 1929, 2236, 4748, 6528
ölü	ölü, mevta, cansız 214, 894, 2085, 4069, 5484
ölü öl-	ölmek 5484
‘Ömer (Ar.)	Hulefa-yı Raşidin'in ikincisi, Hz.Ömer 316, 4763, 5159, 5868,
‘ömür (Ar.)	ömür 2072, 2152, 3042, 3440, 5390
öñ	1. yan, nezd, huzur, ön 95, 304, 356, 784, 3022 2. ön 489, 2960, 4304, 6100 3. önce, evvel, ilk 354, 1407, 2320, 2327, 4236
öñ-	beklemek 541, 1932
öp-	öpmek, bûs etmek 739, 1798, 3832, 5840
öri	dik, doğru 3919, 4841, 5141
öri dur-, öri tur-	dik durmak, doğru olmak 3919, 4841
ört-	örtmek, görünmez hale getirmek, kapatmak 3239, 4261, 5319, 5801
örtül-	örtülmek, görünmez edilmek 1423, 1563
örtülü	gizli, saklı 2881
öt-	1. ötmek, ses vermek 1107, 2668 2. konuşmak 1695
öte	ileri, öte 5418
öyke	öfke 5338, 5370
öykün-	taklit etmek, yansılmak 1334
öz	1. kendi 210, 1103, 3071, 4895, 6124 2. asıl, kök 2975, 3570
öz kendü	kendi kendisi 330
öz öz	kendi kendi 5484
öz özi	kendi kendisi 710
özine gel-	aklını başına devşirmek, toplanmak 4292
özge	başka 616, 1683, 4379, 5744, 6210
‘özü (Ar.)	1. suçun bağışlanması 5692, 5712 2. yalandan sebep, bahane 5727, 5728
‘özü eyleme-	bahane, sebep bulmamak 5727
‘özü it-	afv dilemek, tevbe etmek 5712, 5713
-P-	
pā (Far.)	ayak 2659, 4785
pādişāh, pādişeh (Far.)	1. Allah 175, 3105

pāk (Far.)	2. şeh, padişah 157, 179, 194, 228, 265 1. temiz, arı 2799, 3017, 3119, 3285, 5677 2. uzak, beri, münezzeh 3040, 3047, 4305
pāk eyle-	temizlemek 2123, 3245, 3862, 6089
pāk it-	temizlemek 2051, 2454, 4548, 5302
pāk ol-	1. temiz olmak 2313, 3044, 3345 2. uzak olmak, beri olmak 3047, 4305
pākī (Far .)	arınmış, saf, katıksız, temizlik 1224, 2410
pākize (Far.)	temiz, saf, lekesiz 153, 987, 1205
pālān (Far.)	palan 186
pālūze (Far.)	süzülmüş, saflaştırılmış 969
papuç (Far.)	ayakkabı, pabuç 5839
pāre (Far.)	parça 1705, 4043, 4588
pāre pāre	parça parça 1885, 5269, 5746
pāre pāre it-	parçalamak 2850, 4405, 5529, 5746
pās (Far.)	kir, pas, leke 1035, 1253, 5219
pāsbān (Far.)	bekçi 192
pāy (Far.)	ayak 1953, 2128, 4461, 5830, 6054
pāyān (Far.)	kenar, uç, son 733
pāyende (Far.)	ebedî, daimî 990, 4338, 4420
pāyende kıl-	ebedileştirmek, ölümsüzleştirmek 2236
pāyidār (Far.)	daimî, baki, ölümsüz 207
pāyidār ol-	ebedileşmek 207
pāyimāl, pāymāl (Far.)	1. ayak altında kalmış, çiğnenmiş 7, 5069, 5706 2. saçma 179, 2156, 2157 3. feda etmek 3377
pāyimāl it-	feda etmek 3377
pāyimāl ol-	ayak altında sürünmek 2853
pāy-pest (Far.)	yürüyen 594
peder (Far.)	baba 4784
pehlevān (Far.)	pehlivan 6518
peleng (Far.)	panter 2089, 3644, 5271, 5109, 6085
pelid, pelīz (Far.)	pis, mundar 2047, 3746, 4018, 6179
pelīd eyle-	kirletmek 2047
penāh (Far.)	sığınacak yer, melce 1570, 1602, 2560, 3781, 6229
penāh idin-	sığmak yapmak 2373
penāh ol-	sığınmak 1578
penbe (Far.)	pamuk 3445
penç (Far.)	beş 1370, 3530
pençe (Far.)	pençe 2754, 4673, 5021, 5355

pençe dut-	güreşmek, el tutuşmak 4673, 4745
pençe dutuş-	güreşe girmek 2754, 5021
pençe-zen (Far.)	pençe vuran 5137
pend (Far.)	öğüt, nasihat 350, 1808, 2206, 5782, 6052
pend vir-	nasihat etmek 6055
penhân (Far.)	gizli, saklı 73, 314, 1567, 3349, 5243
penhân kıl-	saklamak, gizlemek 710
penhân ol-	gizli bulunmak, saklı olmak 73
penhâni (Far.)	gizlilikle, sırila ilgili 1607, 4813, 6283
per, perr (Far.)	kanat 162, 163, 422, 1072, 3107, 4980, 5873, 6316
per aç-	uçmak, kanatlanmak, 102, 163, 1923, 3020, 4503
perçem (Far.)	kâkül, tepede bırakılan saç 3982
perde (Far.)	1. perde 98, 102, 729, 4171, 5822
	2. bir musiki parçasını teşkil eden seslerin her biri 43, 259
	çok ses çıkarmak 43
perdeler yırt-	perdeci 4907
perde-dâr (Far.)	perhiz 363, 5790
perhîz (Far.)	çekilmek, uzak durmak 5790
perhîz it-	peri, cinlerin çok güzel olan dişileri 2814, 3184, 4969
perî (Far.)	dağınık, karmaşık 912, 3127
perîşân (Far.)	dağıtmak, bozmak 3127
perîşân kıl-	uçan, uçucu 5528, 5873
perrân (Far.)	uçurtmak 5528
perrân kıl-	uçmak 1921, 5873
perrân ol-	ışık, parlaklık 2645, 3772, 5505, 5867
pertev (Far.)	korku, çekingenlik 104, 5884
pervâ (Far.)	pervane 722, 5200, 5874, 6128
pervâne (Far.)	pervane gibi 4121, 4885
pervâne-vâr	yanan kelebek 5002
pervâne-süz (Far.)	uçma, uçuş 76, 160, 104, 4499, 5583
pervâz (Far.)	uçmak 160
pervâz eyle-	uçmak 4499
pervâz kıl-	uçmak 3469
pervâz ur-	yarışmak, yarış etmek 76
pervâz vur-	beslenmiş, yetiştirilmiş 239
perverde (Far.)	besleyen ve rızık veren Allah 9, 1979, 2654, 5090
Perverdigâr (Far.)	terbiye edilme 711
perverîş (Far.)	1. arka, arka taraf 232, 117, 2075
pes (Far.)	2. sonra 652, 1748, 3375, 5852, 5889
	3. alçak, eğme 1071

peş itme-	alçaltmamak, eğmemek 1071
pest (Far.)	alçak, edilme, değersiz 3693
pest ol-	alçak olmak, eğilmek 3693
peşimān (Far.)	pişman, nadim 192, 5347
peşimānlık (Far.Tr.)	pişmanlık, nedamet 2531, 4029
peşm (Far.)	yün 5808
peşmīn (Far.)	yünden kumaş 1422
peşşe (Far.)	sivrisinek 1068, 3097, 3487, 4728, 5297
peşşe-veş	sivrisinek gibi 1776
pey (Far.)	sinir 2484
peyām (Far.)	haber 6408
pey-a-pey (Far.)	birbiri ardınca, sıra ile 6500
peydā (Far.)	mevdanda, açıkta 3702, 5610
peydā ol-	görünmek, belli olmak 3702, 5610
peyember (Far.)	peygamber 5167, 5168
peygām (Far.)	haber 2379, 5544
peygamber (Far.)	peygamber 1160
peykān (Far.)	temren, okun ucundaki demir 915, 1368
peymāne (Far.)	kadeh, şarap bardağı 3053, 6131
pīç (Far.)	kıvrım, büklüm 869, 2769, 4745, 6223
pīç-e-pīç (Far.)	dolaşık, karışık 869, 2769
pīl (Far.)	fil 5211, 5698, 5759
pīle (Far.)	ipek kozası 5211, 5698, 5759
pīr (Far.)	şeyh, şih 137, 2901, 3058, 3136, 4543
pīr-i fānī	çok ihtiyar, kocamış 2846
pīr-i muğān	meyhaneçilerin en eski ve en yaşlısı, mürşit 20
pīr-veş	pir, şeyh gibi 678
pīrehen (Far.)	gömlek 163, 5101
pīre-zen (Far.)	kocakarı 4261
pirinc (Far.)	pirinç 2650
pis	kirli, mundar 3053, 5839, 5900
pisser (Far.)	oğul, çocuk 61, 1526, 3053, 3362, 4686
pistān (Far.)	meme, emçek 3690, 3691
pīş (Far.)	ön, ön taraf 232, 117, 2075
pīşe (Far.)	iş, sanat 1540, 6139
pīşrev (Far.)	önden giden 6100
pīşrev ol-	önden gitmek 5100
pīşvā (Far.)	önder, reis 2432, 3507, 5164, 5178, 6082
pīşvā idin-	başkan yapmak, önder bilmek 6082
piyāde (Far.)	1. santranç oyununda bir taş ismi 1891, 2291

	2. yaya, yaya asker 3569, 6012
piyâz (Far.)	soğan 2241
pöst (Far.)	1. deri 229, 854, 1460, 4322, 5529 2. makam, mevki 5036, 5037
pūç (Far.)	çirkin 5839
puhte (Far.)	pişkin, tecrübeli, kâmil 57, 518, 1218, 4352
puhte it-	pişirmek 4852
puhte ol-	pişmek 4444
pül (Far.)	para 2326
pulaç (Far.)	erkekliği olmayan kimse, hadım 563
put (Far.)	put 2512, 3997
pūzīne (Far.)	maymun 1243
pūzīne-ṭab' (Far.)	maymun tabiatlı 1243
pür (Far.)	dolu, çok 42, 70, 1014, 3022, 4518
pür ol-	dolmak 64
pür-âb	su ile dolu 5863
pür-'adl ü dād	doğruluk ve adaletle dolu 4968
pür-'anā	cefa ile dolu 403
pür-'avn	yardımla dolu 3892, 3893
pür-bār	meyve dolu 4846
pür-baṭar	kibirlenme dolu, çok çok kibirli 2285
pür-belā	belâ ile dolu 1767
pür-beyān	anlatış dolu 42, 1513
pür-bīm	korku dolu 1537
pür-cān	can dolu 2578, 3740, 4436
pür-cān kıl-	hayat dolu etmek 3741, 4436
pür-cefā	cefa dolu 4787, 6022
pür-cüş	çoşma ile dolu 5121
pür-cürm ü günāh	günah ve suç dolu 1571
pür-da'vā	iddia ile dolu 3686
pür-derd	çok sıkıntılı 3260, 3370
pür-dimāğ	akıl dolu 6169
pür-dür	inci dolu 3672
pür-dür kıl-	inci ile doldurmak 2742
pür-dürer	incilerle dolu 3666
pür-envār	nurlarla dolu 139
pür-fen	ilimle dolu 769
pür-fesād	fitne ve fesadla dolu 2147, 2171
pür-ğalaṭ	yanılma ile dolu 2478
pür-ğubār	tozla dolu 1157

pür-güher	elmas dolu 1157
pür-gümân	şüphe dolu 1262
pür-hâl	hâlle, manevî durumla dolu 288, 3060
pür-halel	fesatla, bozuklukla dolu 1449
pür-hased	haset dolu 1480
pür-haṭâ	hata ile dolu 2481, 2882
pür-haṭar	tehlike dolu 3506
pür-hayâ	edeb dolu 27, 2671
pür-hevn	kolaylık dolu 1294
pür-hicâb	utanma dolu, çok hayalî 6015
pür-hiyel	hilelerle dolu 2174, 2362
pür-hûn	kanla dolu 46
pür-hûn it-	kanla doldurmak 46
pür-hüş	akıl dolu, çok akıllı 3110
pür-huşû'	vecdle dolu 1279, 3022
pür-huzû'	mütavazilikle dolu, çok alçak gönüllü 1279
pür-huzûr	huzurla, gönül rahatlığıyla dolu 1870
pür-hüner	hünerli, marifetle dolu 286, 295, 775
pür-ihrāk	çok tesir eden, yakıcılık ile dolu 45
pür-ihtilâf	ihtilaf dolu 1430
pür-'ilel	hastalıklarla dolu 2174
pür-'işyân	isyan ile dolu, çok günahkâr 3212
pür-ḳadeḫ	kadeh dolusu 142
pür-kerem	cömertlikle dolu 315
pür-lüb	içle, özle dolu 3729
pür-ma'ânî	manalarla dolu 83
pür-māye	necabetle dolu, aslı çok temiz 286
pür-melel	melâl dolu, üzüntü dolu 2174
pür-mihnet	cefa ve eziyet dolu 2175
pür-nem	yaşlı, yaş dolu 23
pür-ni'am	nimetlerle dolu 347
pür-nîş	zehir dolu 2185
pür-noḳşân	eksiklikle dolu 4963, 6509
pür-nür	nurla dolu, çok nurlu 1491, 3052, 4065, 4142, 6205
pür-nür ol-	nurla dolmak 510, 932
pür-re'y ü hüner	düşünce ve fikir dolu 1055
pür-reyhân	fesleḡen dolu 4235
pür-şafâ	şafa ve neşe ile dolu 213, 315, 1040
pür-şu	su ile dolu 5609
pür-şeker	şeker dolu, çok tatlı 1175

pür-şekk	şüphe ile dolu 2347
pür-şer	kötülük dolu 737
pür-şîn u kâf	şüphe dolu 1480
pür-şirk	şirk dolu 4787
pür-ta'aşşub	taassup dolu, bildiği bildik 1480
pür-takallüb	değişme dolu 1495
pür-tedbîr	çare dolu 1055, 4637
pür-ters	korcu dolu 1193
pür-usûl	usulle dolu 1252
pür-vefâ	vefa dolu 315
pür-vücûd	varlıkla dolu 1281
pür-yil	rüzgâr dolu, hava dolu 5082
pür-zarar	ziyan dolu 5279
pür-zehr	zehir dolu 752
pür-zevâl	yoklukla dolu 2849
pür-ziyân	zarar dolu 330, 2531
püşt (Far.)	dayanak, destek, arka 1481, 3468, 6229
püşti (Far.)	arka, destek 5074

-R-

ra	İslâmî Türk alfabesinin on ikinci harfî 3604
Rab (Ar.)	sahip, Allah, Tanrı 5, 325, 1839, 2907, 3171
Rabbü'l-'âlemîn	Âlemlerin sahibi olan Allah 156, 351, 1816, 2097
Rabbü'l-emîn	Allah 231
Rabbü'l-mübîn	Cenab-ı Allah 2519
rabbânî (Ar.)	ilâhî 71, 2218, 3132
rabṭ (Ar.)	bağ 28, 2957, 3061
rabṭ kıl-	bağlamak 2957
rabṭ ol-	bağlanmak 3061
râcî (Ar.)	dönen, avdet eden 1722, 3296
râdd (Ar.)	geri çeviren, reddeden 149
râfi' (Ar.)	kaldıran, yükselten 117
Râfi'ü'd-derecât	derecelerin yükselticisi olan Allah 117
rafz (Ar.)	bırakma, vazgeçme 2899
râğ (Far.)	çemenlik, çemenlik yer 768, 1893, 2621, 3960, 4698
rağbet (Ar.)	istek, arzu 3206
râğıb (Ar.)	istekli, isteyen, rağbet eden 3206, 4906, 5849
râh (Ar.)	şarap 47, 518, 889, 3054, 3924
râh (Far.)	yol 7, 111, 136, 2903, 3092

rāh dutma-	yola gitmemek 4867
rāḥat (Ar.)	rahat, gönül hoşluğu 1086 , 2460, 4178, 4708
rāḥat olma-	gönlü rahat olmamak, rahatlamamak 2883
Raḥīm (Ar.)	1. ahirette müminlere cömertliğiyle muamelede bulunan Allah 6, 1818, 3618 2. merhametli, acıyan 4883, 6109
rahm (Ar.)	1. dölyatağı, rahim 3200, 3978, 4100, 4749, 5930 2. acıma 5, 944, 4245
rahm-ı ana	anne karnı 3218
rahm it-	acımak, esirgemek 5, 944
rahm kıl-	acımak 4245
rahme düş-	anne karnına düşmek 4749
Raḥmān (Ar.)	Dünyada her canlıya mü'min kâfir ayırımı yapmadan merhamet eden Allah 5, 28, 241, 1630, 1818
Raḥmān-ı bî-nevm ü sine	uykusu ve uyuklaması olmayan Allah 5
rahmānī (Ar.)	Allah'a ait 324, 1490, 2880
rahmet (Ar.)	1. rahmet, ihsan 2088, 2573, 3304, 3304, 4396 2. acıma, koruma 4, 3512, 5909 3. huzur, gönül rahatlığı 4708, 4827 4. kurtuluş, bağışlanma 3419
rahmete bat-	rahmete garkolmak 1075
raḥṣ (Ar.)	bolluk 363
raḥt (Ar.)	1. at takımı, yol azığı 3317, 3446, 5948, 6006 2. döşeme ve ev takımı 2698
rā'ī (Ar.)	çoban 4408
rākīb (Ar.)	binen, binici 4905
raḳṣ (Ar.)	dönme, dans 4433, 4442, 5016, 6341
raḳṣ ur-	dans etmek 4442, 6341
raḳṣ vur-	dönmek, dans etmek 4434, 5016
raḳṣān (Ar.)	dönme, dönüş 6361
raḳṣān ol-	dönmek, dönerek oynamak 6361
rām (Far.)	1. itaat etme, boyun eğme 166, 6223 2. rahat ve karar 2765
rām ol-	boyun eğmek 166
ramak (Ar.)	canlı kalıntısı, bitkisel hayatta olan 5584
rān (Far.)	sürücü, süren 5589
rān (Far.)	uyluk 5901
ra'nā (Ar.)	1. güzel, lâtif 1440, 2713, 3285 2. ahmak, sünepe kadın 1740, 5247
rāsīh (Ar.)	bilgili 3918

râst (Far.)	1. doğru, hak 5007, 5793 2. Türk musikisinin en eski makamlarından biri 226 3. tesadüf 744
râst it-	doğru çıkmak, karşılaşmak 744
râstân (Far.)	doğru olanlar 3575
raṭb (Ar.)	nemli, sulu 6036, 6037
râÿ (Ar.)	rey, fikir, düşünce 2809, 3484, 3756, 5380
ra'y (Ar.)	otlatma, otlama 2531
râÿigân (Far.)	pek çok 2852, 3494, 4675, 5323, 5966
râÿigân it-	artırmak 4675
râz (Far.)	sır 312, 791, 2752, 3003, 4499
râzdân (Far.)	sır bilici, sır bilen 771
râzî (Ar.)	razı olan, itiraz etmeyen 2169, 4681, 5110
râzî ol-	itiraz etmemek 2169, 2895, 4682
rebâb (Ar.)	bir çeşit kemençe 2657, 4253
recâ (Ar.)	1. ümit, recâ 803, 2458, 3987, 4594, 5505 2. istek, dilek 92, 4377
recâ it-	ümit etmek 2684
rec'at (Ar.)	geri dönme 5651, 5654, 5656
rec'at it-	geri dönmek 5656
rec'at kıl-	geri dönmek 5651
recâ'ü'l-ḳahḳara	acele olarak geri çekilme 5978
recîf (Ar.)	pek sarsma, kuvvetlice sarsma 6155
recîm (Ar.)	taşlanmış, lânetlenmiş 1441, 1625, 3840, 5563
redd (Ar.)	kovma 2108, 2738, 3126, 3140
redd eyle-	kovmak, reddetmek 4419, 4726
redd it-	geri çevirmek 332, 3136, 4913
redd-i bâb it-	kapıdan kovmak 3140
redd-i bâb ol-	kapıdan kovulmak 2805
redd ol-	kovulmak 2108, 4727
reddiye (Ar.)	bir şeyin kabul olmadığını bildiren yazı 4913
redî (Ar.)	kötü, fena 3451, 4458, 6453
ref' (Ar.)	1. kaldırma, yüceltme 2740, 4706, 6448 2. hükümsüz bırakma, örtüsünü açma 43, 3073, 4251
ref' eyle-	yüceltmek 1059
ref' it-	örtüsünü açmak 43, 4251
ref' kıl-	hükümsüz bırakmak 3073
ref' ol-	kaldırılmak 2740, 6448
re'fet (Ar.)	merhamet etme, esirgeme 4178
reff' (Ar.)	yüksek, yüce 1376, 3773, 5663

refîk (Ar.)	yol arkadaşı, arkadaş 11, 1745, 2499, 3515, 6286
refîk idin-	arkadaş tutmak 3066
refîk kıl-	arkadaş, yoldaş etmek 18
refîk ol-	arkadaş olmak 5020
reh (Far.)	yol 37
rehber (Far.)	kılavuz, yol gösteren 810, 4671
reh-nümâ (Far.)	kılavuz, yol gösterici 533, 5836, 5922, 5988
rehzen (Far.)	haydut, yol kesici 367, 4085, 4261, 6481, 6510
re'is (Ar.)	reis, başkan 199, 1058, 3422, 6101
rekîk (Ar.)	kusurlu, zayıf 849, 1768
reme (Far.)	hayvan 5597
remîm (Ar.)	1. çürümüş insan kemiği 4445 2. çürük 4932
reml (Ar.)	kum 5392
remz (Ar.)	1. işaret, işaretle anlatma 149, 1747, 2865, 2866, 3300, 4457 2. sır 1812
renc (Far.)	sıkıntı, keder 193, 205, 339, 3215, 3246
rencür (Far.)	hasta 211, 259, 4540, 5051, 6236
rencürî (Far.)	hastalıklı 409
reng, renk (Far.)	1. renk, şekil 229, 1244, 3952, 4900, 5990 2. hile, yalancılık, sahte 830
reng eyle-	aynı rengi almak 1795
reng-i gün	gündüzün rengi 5630
resen (Far.)	1. ip 4357 2. yol 208
resen bul-	yol bulmak 208
resme (Ar.)	şekilde, tarzda 141, 1656, 2493, 3080, 3972
resûl (Ar.)	1. şeriat sahibi peygamber 168, 1739, 2315, 3175, 5163 2. Hz. Muhammed 3773
reşâd (Ar.)	doğru yolu bulup yürüme 129, 12
reşed (Ar.)	hayır ve rahmet, hidayet 2575
Reşîd (Ar.)	doğru yolu gösteren, hidayete erdiren Allah 1827
reşş (Ar.)	çisinti, serpmeye, püskürme 207, 492, 3905
reşş dök-	çilemek 287
reşş ol-	püskürmek 3905
rev (Far.)	oyun, hile 5748, 6100
rev it-	uyun oynamak, hile yapmak 5748
revâ (Far.)	caiz, uygun, yakışır 13, 259, 901, 998, 3585
revâ kıl-	uygun görmek, yerinde bulmak 13
revâ ol-	yakışmak, münasib düşmek 5541

revân (Far.)	1. akan, akıcı, gitme, gidiş 155, 268, 2589, 3101, 2. çok fazla 334, 4242 3. salma salına 4786 4. hemen, derhal 155 5. çıkma, kurtulma 4101
revân eyle-	akmak 5392
revân ol-	1. yürümek, gitmek 4125, 4464, 5111 2. çıkmak 4101
revâne (Far.)	akma 4857
revâne eyle-	akıtmak 4857
revân-rân (Far.)	at süren, sürücü 5589
reviş (Far.)	1. gidiş, yürüyüş, tarz 1455, 2528, 3081, 3534, 4127 2. kımıldama 1267
reviş eyle-	1. gitmek, yürümek 3822 2. kımıldanmak 1267
reviş it-	yürümek, gitmek 4127
reviş kıl-	gitmek, takip etmek 3081, 3210, 3534, 5975
revzen (Far.)	pencere 1698, 1962, 6206
re'y (Ar.)	fikir, düşünce 5188, 5310
reyhân (Ar.)	fesleğenler 2680
reyb (Ar.)	şüphe 1220, 1311, 2223, 2224, 4457
reyb dutma-	şüpheci saymamak 1008
reyhân (Ar.)	fesleğen 4235
Rezzâk (Ar.)	bütün mahlukların rızkını veren Allah 356, 1818, 2757, 3292, 3618
rezzâkî (Ar.)	mahlukların rızkını verene ait 1489
rı	İslamî Türk alfabesinin on ikinci harfi 5919
Rıdvân (Ar.)	Cennetin kapıcısı olan büyük melek 909, 1314
rıfık (Ar.)	yumşaklık, tatlılık 4373
rızâ (Ar.)	1. Hoşnut olma, memnunluk 1201, 2895, 3128, 3176, 3291 2. razı olma, kabul etme 3176, 4663 3. kendi isteği ile 786, 2895
rızâ vir-	razı olmak 1018, 2856, 3176, 4663, 5953
rızâî (Ar.)	razı olma ile alâkalı 4679
rızık (Ar.)	yiyecek, kısmet, nasip 62, 354, 2154, 3292, 4921
ricâl (Ar.)	mevki sahibi kimseler, makam sahipleri 1927, 6298, 6517
ricâlullah (Ar.)	eren, veli 1447
rif'at (Ar.)	yükseklik, yücelik 3119, 5877
rîg (Far.)	kum 6021
rîh (Ar.)	rüzgâr 2167

riḥlet (Ar.)	göçme, ölüm 4856, 6165, 6469
rīṣ (Far.)	1. tüy, kıl 1102 2. yara 640
rīše (Far.)	saçak, püskül 1791
rīṣ-gāv (Far.)	hastalık hastası 2792
riṣvet (Ar.)	rüşvet 1567, 1568, 1569, 1599
riṣvet alıcı	rüşvet alan 1599
rīv (Far.)	hile 2053, 2054, 2360, 2879, 4815
rīv eyle-	hile yapmak, aldatmak 2053
riyā (Ar.)	iki yüzlülük 1181, 1439, 4057
riyāset (Ar.)	reislik, başkanlık, önderlik 3577, 3584, 3585, 5985
riyāz (Ar.)	1. bahçeler 939, 971, 2319 2. riyazet 939
riyāzet (Ar.)	nefsin istediklerini yapmama 922, 1850, 2906, 2932, 4598
riyāzet çek-	riyazet çekmek 2906
rū (Far.)	yüz 1146, 2618, 5497, 5995
rūb (Far.)	süpürge 5927
rūbāh (Far.)	tilki 854
rūbāh-var	tilki gibi 4323
rūd (Far.)	ırmak, nehir 155
rūgān (Far.)	yağ 233, 1088
rūḥ (Ar.)	can, ruh 12, 158, 195, 3030
rūḥ bul-	dirilmek, canlanmak 812
rūḥ (Far.)	1. yanak, yüz 652, 2291, 3438, 4522, 6010 2. santranç oyununda bir taşın ismi 114
rūḥānī (Ar.)	ruhanī 1490, 2457
rūḥāniyān (Far.)	ruhtan yaratılmış melekler 42
ruhbān (Ar.)	papaz 1687, 6480
ruhbānī (Ar.)	papaza ait, papazla alâkalı 6479
ruḥṣat (Ar.)	ulaşma, fırsat 3852
ruḥṣat ir-	yol bulmak, fırsatını bulmak 3852
ruḥzerd (Far.)	sarı yüzlü, benzi soluk 3260, 3370
ruḥam (Ar.)	yazma, rakam 1910
ruḥum (Ar.)	rakamlar 5390, 5391
Rūm (Ar.)	Rum ülkesi, Anadolu 58
rumaḥ (Ar.)	mızrak, süngü 6429
rūmī (Ar.)	1. Rum ülkesine mensup, Anadolu 3472, 5152 2. beyaz, güzel 4202
rumūz (Ar.)	işaretler, remizler 1747, 5123
rūsbī, rūspī (Far.)	kahpe, fahişe 2175, 2177

rüşen (Far.)	1. aydınlık, parlak 98, 182, 1962, 4095, 6104 2. açık, belli 71, 1671, 2603
rüşen eyle-	aydınlattmak 98, 619
rüşen it-	aydınlattmak 479
rüşen ol-	1. aydınlanmak 3029 2. belli olmak 5792
rüşinâ (Far.)	belli, açık, aydın 6386
rû-şinâs (Far.)	bilen, tanıyan 1414
ruṭab (Ar.)	yaş 4915, 4916
rüy (Far.)	yüz, çehre 5155, 6233
rüy-püş (Far.)	yüz örtme 93, 5616
rüy-püş ol-	yüzünü örtmek 93
rüz (Far.)	gündüz 223, 1951, 3176, 6309
rüzigâr (Far.)	1. zaman, vakit 139 2. yaş, ömür 6495
rüzgâr geçür-	yaş yaşamak, ömür sürmek 6495
rübûde (Far.)	tutulmuş, kapılmış 3094
rücû' (Ar.)	dönme, geriye dönüş 28, 2555, 3022
rücû' eyle-	geri dönmek 28, 1280, 2500, 3022, 5658
rücû' it-	dönmek, avdet etmek 1722
rücû' kıl-	dönmek 5258
rücûm (Ar.)	1. akan yıldızlar 3922 2. taşlamalar 4263
rükû' (Ar.)	namazda eğilme 1279, 1280, 1864
rükû' eyle-	rükuya varmak 1864
Rüstem (Far.)	Rüstem, Zâl'in oğlu 6301, 6517
rüsvâ (Far.)	rezil, itibarsız, değersiz 73, 2848, 3851, 4215, 4490
rüsvâ kıl-	rezil etmek 4215, 4490
rüsvâ ol -	değersiz olmak, itibarını kaybetmek 73, 1645, 3702
rüsvây (Far.)	rezil, itibarsız 1621, 2176
rüsvây it-	rezil etmek 1621
rü'yâ (Ar.)	rüya, düş 5817
rü'yet (Ar.)	görme, bakma 110
rü'yet-i zât	Allah'ın tecellisi 110

-S-

sa'âdet (Ar.)	kutluluk, mesut olma 4186, 5956
şa'afas (Ar.)	ebced hesabında "sad", "ayın", "fe" ve "se"nin meydana getirdiği harf topluluğu 3603

şā‘āt (Ar.)	saatler 120
şā‘at (Ar.)	an, zaman 963, 2426, 4964, 5361, 6468
şabā (Ar.)	sabahleyin gündeğusundan esen hafif rüzgâr 165, 385, 2620, 3156, 5096
şabāḥ (Ar.)	sabah 806, 1330, 2919, 2920, 6427
şabbāġ (Ar.)	boyacı, boyayan 2621
şābīḳ (Ar.)	geçici 5091
şabī (Ar.)	çocuk 949, 1014, 2060, 2287
şabīḥ (Ar.)	güzel, şirin, lâtif 2004, 2211, 2212, 2562
şabīḥ ol-	güzelleşmek 2562
şābit (Ar.)	sabit, kararlı 2816
şābit it-	sabit etmek 2816
şabr (Ar.)	sabır, tahammül 2938, 3263, 3276, 5566, 6420
şabr eyle-	sabretmek 142
şabr it-	sabretmek 6420
şabr kıl-	sabretmek 3287
şabūḥ (Ar.)	sabah vakti içilen şarap 47, 166, 3708, 5601
sābūn	sabun 1553
şabūr (Ar.)	1. çok sabreden Allah 1829, 5996 2. çok sabırlı 4941, 6013
şaç-	şaç, zülûf 3127, 3470, 5751
şaç-	1. saçmak, yaymak 21, 384, 964, 4758, 6258 2. ekmek, serpmek 2055, 2529, 2623, 2928 3. saçmak, yağdırmak 2642 4. dökmek 4847 5. ortaya çıkarmak, aşikâr etmek 2747
şad	Türk İslâm alfabesinin on yedinci harfi 2595, 5671, 5672
şad (Far.)	yüz 3, 124, 46, 2595, 3030
şad hezār	yüz bin 2620, 3152, 3772
şad hezārān	yüz binlerce 77, 2776
şad şad	yüz yüz, yüzlerce, sayısız 1621
sa‘d (Ar.)	kutluluk 6030
şadā, şedā (Ar.)	ses 872, 3189, 5658, 6237
şadā eyle-	ses vermek 3189
sādāt (Ar.)	seyyidler 2474
sāde (Far.)	süssüz, gösterişsiz 2620
şaded (Ar.)	maksat, yakınlık 2589
şadef (Ar.)	sedef, inci kabuğu 6970, 2139, 2310, 3665
şādīḳ (Ar.)	doğru, gerçek 276, 490, 1757, 1874, 2648
şādīḳ ol-	doğru olmak 441, 2308

şadıkku'1-kavl	sözünün eri 5913
şadık (Ar.)	doğru, gerçek dost 6124
şadıkâne (Far.)	doğru, içten 1456
şadıklayım (Ar.Tr.)	sadık gibi 1272
şadr (Ar.)	1. göğüs 386 2. oturulacak yerlerin en iyisi, mevki, köşebaşı 5704
şâf (Ar.)	1. temiz, halis, pâk 94, 1492, 1493, 2143, 3402 2. arı, katıksız 972, 3541
şâf eyle-	halis hale getirmek, arıtmak 925
şâf it-	1. temizlemek 2585, 2586, 4301 2. arıtmak 1860
şâf kııl-	temizlemek 2470
şâf ol-	arınmak, temizlenmek 816, 2140, 2914, 4704
şâf u pâk it-	temiz ve halis hale getirmek 94
şafâ (Ar.)	1. saflık, berraklık 892, 2143, 2620, 3524 2. kalp temizliği, gönül saflığı 26, 11, 1928, 4786, 6363 3. Mekke civarında bir yer olup hacılar Merve ile burası arasında gidip gelerek Hz. Hacer'in hareketlerini yaparlar 6228
şafâ sür-	şafa sürmek, dem sürmek, yaşamak 813
şafâ vir-	kalbini temiz etmek 26
şafahât (Ar.)	safhalar 2463
şafâsuzluk (Ar.Tr.)	mesut olmama 4393
şaff (Ar.)	saf, sıra, dizi 103, 1978, 3163, 5704
şaff- şaff	sıra sıra, dizi dizi 142, 143, 2139, 3163
şaff-ı ni'âl	ayakkabılık 6314
şaff-ı vulât	valilerin sırası 103
şâfi (Ar.)	1. yalnız, sadece 83, 103, 3402 2. lekesiz, temiz 125, 969, 1791, 2460, 3793
şâfi eyle-	arılaştırmak, temizlemek 2464
şâfi ol-	temiz ve saf olmak 2087
sâfilîn (Ar.)	en kötü yerler, en alçak yerler 2801, 4703
şafir (Ar.)	ışlık 1427, 3012, 3108, 4563
şafir ur-	ışlık çalmak 1427, 3012, 4564
şafir vur-	tuzak kurmak 1690
şafi-vaşf	temiz vasıflı 5921
şafiyi (Ar.)	pâk, temiz, saf, arı 5913
şafra (Ar.)	sarılık denilen hastalık 232, 461
şag	1. sağ taraf 117, 2075 2. sıhhatli, hastalısız 411, 2021, 3261, 4811, 5430 3. çürük olmayan, sağlam 3685, 3687

	4. mükemmel, eksiksiz 6509
şâğ eyle-	iyileştirmek, sıhhata kavuşturmak 713
şâğ kıl-	sıhhate kavuşturmak, iyileştirmek 988
şâğ ol-	iyileşmek, hastalıktan kurtulmak 814, 819, 931, 994
şâğal-	iyileşmek, hastalıktan kurtulmak 3250
sâğar (Far.)	kadeh, içki bardağı 3159, 4439, 6500
şâğdur-	sağdırmak 6265
şâğılma-	sağılmamak 3690
şâğış	adet, sayı, hesap 3473, 6509
şâğış itme-	saymamak, addetmemek 6509
şâğır (Ar.)	küçük 1927, 5135
şâğrak	kadeh 1404, 1918, 6502
şâğu	matem, yas, ağıt, mersiye 3468, 3689
şâğu şâğ-	yas tutmak, matem etmek 3468, 3689
şâh (Ar.)	doğru 3756
şahā (Ar.)	cömertlik, el açıklığı 1198
şahābe (Ar.)	shahabe, Müslüman olarak Hz.Muhammed'in sohbetinde bulunan kimse 2317
şahat (Far.)	kızma, cezalandırma, azar, pek sert 1124, 1125, 3567, 5188, 6200
şahat eyle-	kızmak 1124
şahat itme-	kızmamak, gazab etmemek, öfkelenmemek 1125
şahat kıl-	öfkelenmek, güçlük göstermek 2522
şahat kılma-	zarar vermemek, azarlamamak 3567
şahhāf (Ar.)	kitap alıp satan, kitapçı 4392
şahhaz (Ar.)	ebced hesabında “şe”, “hı” ve “ze” den meydana gelen harf kümesi 3605
şahī (Ar.)	cömert, eli açık 195, 593, 953
şahib (Ar.)	malik, sahip 458, 1072, 1089, 3799, 6299
şahibü'l-mihrāb	Hz. Muhammed 4328
şahib-başar (Far.)	görüş sahibi, ileriye gören, ileri görüşlü 2526
şahib-cāh u māl (Ar.Far.)	servet ve mevki sahibi 1072
şahib-cemāl (Ar.)	güzellik sahibi 6299
şahib-cenāh (Ar.)	kanat sahibi 5823
şahib-ķabūl (Ar.)	sevgili, aziz 2315, 2750, 2910, 3422, 3707
şahib-kemāl (Ar.)	kemal sahibi, olgun 5998
şahib-ķırān (Ar.)	bahtı açık olan hükümdar 6518
şahib-kitāb (Ar.)	kitap sahibi, Allah 3680
şahib-neng (Ar.Far.)	şöhret sahibi 6379
şahib-şebāt (Ar.)	sabırlı, sebat sahibi 2289
şahib-‘ukūl (Ar.)	akıl sahipleri 2276, 5524, 5905

şāhib-veķār (Ar.Far.)	vekar sahibi, ağırbaşlı 458
şāhib-vuṣūl (Ar.Far.)	ulaşan, erişen, vasıl olan kimse 126
şāhīh (Ar.)	sahih, sıhhatli, doğru 750, 1862
şāhīh ol-	iyileşmek, hastalıktan kurtulmak, sıhhate kavuşmak 750
sāhir (Ar.)	sihir yapan, büyücü 1337
şāhn (Ar.)	meşdan, alan 1916, 3313, 4505, 6415
şāhrā (Ar.)	kır, çöl 32, 175, 2074, 3021, 3045
şāhrā-yı düz	düz sahra 3580
şāhrā-yı fenā	fena sahrası, seyr-i sülûk, yani tarikat yolundaki konaklar 3021
şāhv (Ar.)	uyanıklık, ayıklık 3050, 6411
sā'id (Ar.)	kolun dirsek ile bilek arasındaki kısmı 2677, 3008
şā'ik (Ar.)	yıldırım 4065
sā'ik (Ar.)	götüren, sevkeden 84
sā'ik ol-	götürmek 84
sa'ir (Ar.)	ateş, cehennem 342, 843, 3835, 4056, 4466
sakā (Ar.)	su dağıtan 4879, 4877
sakal	sakal 1101, 3470
sakam (Ar.)	hastalık 1981, 4079
sakar (Ar.)	cehennem 2906, 4054, 6477
şakın	sakın, zinhar 2076, 4343, 6477
şakın-	1. uzak durmak, çekinmek 449, 2613, 3252, 4646, 4695 2. düşünmek, sakınmak 1879, 2346, 3227 3. korumak 4324
sakī (Ar.)	su dağıtan, içki sunan 17, 5033, 5863
şakīl (Ar.)	çirkin 1190
sakīm (Ar.)	hasta 137, 275, 1538, 3098, 4104
sakīm ol-	hastalanmak 187
sākin (Ar.)	1. oturan 1386, 6072, 6507 2. hareketsiz, durgun 181, 643, 667, 6020
sākin eyle-	sakinleştirmek 6224
sākin ol-	durgunlaştırmak, kesilmek 181
sākin olma-	durmamak, rahat edememek 2885
saqla-	gözlemek 711, 1678, 2153, 3823, 4060
sāl (Far.)	yıl, sene 6309
şal-	1. sarkıtmak, bırakmak, eğmek 870, 2659, 2666, 4387 2. salmak, atmak 73, 575, 3170, 4084, 4133 3. vermek 1621, 3366, 4744, 5636 4. bırakmak 1924, 2412, 4631 5. germek, çekmek 4899
şalā (Ar.)	bağırma 5967

şalâ it-	bağırmaq, çağırmaq 5967
şalâbet (Ar.)	manavî kuvvet, sağlamlık 2502, 6108
şalâh (Ar.)	dine bağlılık, sulh 1680
şalâhiyyet (Ar.)	salâhiyet, yetki 1866, 2388
şalât (Ar.)	1. namaz 1864, 2470 2. dua 124, 6530
şalāvāt (Ar.)	dualar, salâtlar 3, 123
şalāvāt vir-	dualar etmek 123
şalıcı	veren 1599
şalīb (Ar.)	haç, istavroz, çelipa 962, 4084, 4119, 5788
şālîh (Ar.)	1. İslâmiyet'in emirlerini tutma 1788, 4390 2. günahkâr olmayan 2239, 5070
şālîhlik (Ar.Tr.)	günahkâr olmama 1850
sâlik (Ar.)	salik, öğrenci, mürit, bir yola giren 756, 1408, 1558, 2552, 5414
şālîş (Ar.)	üçüncü 4582, 4714
şalma-	vermemek, bırakmamak 1501, 3094, 3204, 6157
saltanat (Ar.)	sultanlık, hükümdarlık 4816, 5008
şalûş (Ar.)	fitneci, münafık 2239
sam (Ar.)	ölüm 1579
şaman	saman, sap kırıntısı 4750, 5466, 6265
şamed (Ar.)	1. pek yüksek, ulu Allah 264, 1819 2. ulu, yüce 2587
sâmi' (Ar.)	işiten, dinleyen 91
şan	sanki 4405
şan-	1. zannetmek, sanmak 34, 336, 3171, 5973, 6226 2. düşünmek 1583, 3480, 4175, 4474 3. saymak, bir bir anlatmak 1729
saña	sana 33, 736, 1888, 2099, 3170
saña gel-	kendine gelmek, toplanmak 3383
şan'at (Ar.)	hüner, sanat 637, 1872, 5265, 5853, 5855
şan'atıyla (Ar.Tr.)	usulüne göre, yönetçe, yönüne göre 1871
şan'atsuz (Ar.Tr.)	hünersiz, sanatsız 1873
şanâyi' (Ar.)	sanatlar, hünerler 4347
sancak	sancak 1371
sanç-	saplamak, çakmak, sokmak 1615
şandal	sandal, kayık, 5810
şanduk (Ar.)	sandık 4753, 4755
şanem (Ar.)	put 3996, 6479
şanı	düşünce 3517
şānī (Ar.)	ikinci 6516, 6530

şāni' (Ar.)	yaratana, yaratıcı 2213, 5667
şāni'ī (Ar.)	yaratana ait, ilâhî 5663
şanki	sanki 93, 1805, 3458, 5609
şankim (Far.)	sanki 2940
şanma-	1. bilmemek, zannetmemek 35, 1528, 2270, 3238, 5571, 6478 2. düşünmemek 359, 2834, 4182,
şap-	sapmak, doğru yoldan çıkmak 275, 3808, 3997, 6117
şar-	sarmak, dolamak 604, 2786, 4390, 4783, 5431
şarar-	sararmak, solmak 229, 672, 4952
sarāy (Far.)	saray, hükümdar köşkü 147, 4754, 6478
şarf (Ar.)	1. kelime bilgisi 109 2. harcama 2273
şarf ol-	harcanmak 2273
sarhōş, serhōş (Far.)	sarhoş 164, 5480
sarın-	sarınmak 229
şarīh (Ar.)	açık, belli 91, 182, 1073, 3326
sāriḳ (Ar.)	hırsız 1785
sarlan-	sarınmak, bürünmek 863
sarmaş-	dolaşmak 906
sarmısaḳ	sarımsak 337
şarp	çetin, güç, zor 2121
şarrāf (Ar.)	sarraflar 975, 2138
şaru	sarı 6293, 6312
şaru ol-	sararmak 6312
şat-	1. satmak 334, 1438, 2909, 4384 2. taslamak, gibi görünmek 1678, 1741
saḫ (Ar.)	yüzey 1999
sātir (Ar.)	örtün 1819
şatma-	1. satmamak 96, 1024 2. taslamamak, gibi görünmemek 1097
satıḳ	mücevher 141
şatun	satılık 180
şatun al-	satın almak 180
sav	söz 2720
şav-	1. defetmek, kovmak 876, 1363, 2752, 3810, 6367 2. bırakmak, savmak 2067, 2068
şavāb (Ar.)	doğruluk, dürüstlük 5345, 5561
şavaş	dövüş, kavga 331, 1948
şavaşma-	savaşmamak 4739
şa've (Ar.)	kuyruk sallayan kuşu 191, 1383, 3099

şavlecān (Ar.)	çevgan, cirit oyununda kullanılan eğri sopa 4998
şavm (Ar.)	oruç 1849, 2470, 3797
şavmi'a (Ar.)	ibadet yeri, tekke 4391
şavt (Ar.)	ses, seda 33, 1971, 2101, 5017, 6237
şay-	1. saymak, bir bir anlatmak 1718 2. hesap etmek, hesaplamak 1865
şa'y (Ar.)	çalışma, gayret etme 3275, 4726
şayd (Ar.)	av 160, 1738, 1900, 2075, 3008
şayd eyle-	avlamak 4508, 6521
şayd it-	avlamak 160, 514, 2349, 3368, 4636
şayd kıl-	avlamak 1168
şayd ol-	avlanmak, tutulmak 1953
şayd-ı her peşşe vü meges	her sinek ve sivrisineğin avı 1068
sāye (Far.)	gölge 497, 870, 2064, 4992, 6143
şayıl-	sayılmak, hesap edilmek 3473
sāyil (Ar.)	dilenci 2428, 5334
sāyil ol-	dilenci olmak 2428
şāyim (Ar.)	oruçlu, oruç tutan 1439
sāyir (Ar.)	diğer, başka 4407
şaykal (Ar.)	cilâ aleti 128, 2140
şaykal yime-	cilâlanmamak, parlatılmamak, temizlenmemek 2140, 5866
şayrı, şayru	hasta 453, 1344, 4546
şayyād (Ar.)	avcı 1900, 2074, 3003
sāz (Far.)	çalgi 45
sebağ (Ar.)	ders, ibret 3125, 3383, 4821, 6376
sebağ al-	ders almak 2831, 4821
sebbāh (Ar.)	yüzgeç 6426
sebeb (Ar.)	sebeb, yüz, bahane 125, 16, 1144, 2267, 3956
sebeb ol-	bahane olmak, sebep olmak 16, 4800
sebel (Ar.)	göze inen perde 2244, 3395
sebīl (Ar.)	1. parasız, bol, sebil 857 2. yol, cadde 129 3. verme, değişme 2325
sebīl kıl-	değişmek, vermek 2325
sebīlū'r-reşād	doğru yol, sırat-ı müstakim 129
sebū (Far.)	testi 2606, 2878, 2977, 5490, 5990
sebūk (Far.)	çabuk 4049
sebz (Far.)	yeşil 2711, 5613, 6293
sebze (Far.)	yeşillik, çemenlik 4021
sebze-püş (Far.)	yeşillikle örtülü 2661

secde (Ar.)	secde, tazim ile yüzünü yere kapama 1835, 2111, 4090, 5937, 6434
secde it -	tazim ile yüzünü yere kapamak 4090, 4441, 6434
secdeler kıl-	yerlere kapanmak 304
seç-	ayırarak, farketmek 2340, 2623, 3652, 3955, 6217
sedd, sed	set, mani, engel 2122, 2577, 4727, 5056, 6102
sedd eyleme-	engel olmamak 5507
sedd ol-	engel olmak 4407, 4727
sedl (Ar.)	perde 4675
sefer (Ar.)	yolculuk 995, 1753, 3064, 4840, 5416
sefer eyle-	yola çıkmak, yolculuk etmek, göçmek 786, 1753, 3503, 5554, 6475
sefer it-	yolculuk yapmak 2006, 3316, 4523, 5385
sefer kıl-	yola çıkmak, yolculuk etmek 3034, 5857
sefine (Ar.)	gemi 1328, 2634, 5469
seg, sek (Far.)	köpek, it 1521, 2496, 3643
sehâb (Ar.)	bulut 43, 50, 51, 2657
sehâvet (Ar.)	cömertlik, el açıklığı 2502
sehel (Ar.)	kolay 5854
seher (Ar.)	Tanyeri ağarmadan biraz önceki zaman 3087, 3339, 6489
seher (Ar.)	uykusuzluk, işkence 3087
sehîn (Ar.)	sehin 6144
sehl (Ar.)	1. kolay, kolaylık 3098, 4046, 4937 2. sade 206
sehm (Ar.)	ok 3048, 3556, 4245
sehm kıl-	ok etmek, korkutmak 4245
sehm vur-	ok atmak 3048
sehûn (Far.)	söz, lâf 83
sehv (Ar.)	yanılma 222, 224
sekerât (Ar.)	can çekişme, ölüm hâli 119
sekiz	sekiz 1989
sekrân (Ar.)	sarhoş 913
selâm (Ar.)	1. rahatlık, refâh, saadet, emniyette olma 113, 4125, 4409, 4618 2. selâm, dua 3, 777, 1082 3. kurtulma, uzak durma 1861 4. sağ, tehlikesiz 3018
selâm bul-	rahata ermek, kurtulmak 289, 1638, 4618, 5447
selâm vir-	selâm vermek 1082
selâmet (Ar.)	kurtulmuş, necata ermiş 2537
selâmet itdür-	selamete çıkarmak, zahmetten kurtarmak 1027

selef (Ar.)	bir yerde veya bir işte başkalarından önce bulunan kimse 68
selef ol-	önce gelmek 68
şeleşe (Ar.)	üçüncü 4714
selīm (Ar.)	1. kusursuz, doğru, sağlam 1441, 4975 2. uysal 1379 3. ılık, tatlı, güzel 3416, 6260 4. teslim edilmiş 602
selīm eyle-	kurtarmak 1892
selīm it-	güzel, yumşak eylemek 6226
selīm kıl-	kötülükten uzak eylemek, doğrulukta bulundurmak 3840
selīm ol-	1. doğru, kusursuz olmak 1638 2. yumşak ve güzel olmak 2358, 2988
sellaḥ (Ar.)	kasaplık 6429
selsebīl (Ar.)	tatlı ve hafif bir su, Cennet'te bir çeşme 2325
sem' (Ar.)	kulak 33, 511, 1701, 4773, 5643
sem' vur-	kulak tutmak 655
semā (Ar.)	gökyüzü, gök 3038, 5922
semā' (Ar.)	1. raks etme, dönme 505, 588, 2702, 3373 2. zikir 4433
semā' ur-	ayin yapmak 3373
semā' vur-	dönmek, raksetmek 585
semāvāt (Ar.)	gökler 6031
semek (Ar.)	balık 2123, 3115, 5212, 5934
şemer (Ar.)	meyve 3964, 4851
Semī' (Ar.)	işiten Allah 1839, 5797
semīn (Ar.)	şişman, semiz, yağlı 6383
semm (Ar.)	zehir, ağı 237, 1425, 1475, 1476, 3979
semrit-	şişmanlatmak 290
Semerḳand	Semerḳand şehri 667, 668
sen	sen 1829, 2018, 2073, 3130, 4007
sen saña gel-	kendine gelmek, aklını başına toplamak 4984
sen ü ben di-	benlik davasında bulunmak 897
şenā (Ar.)	övme, övüş, övgü 156, 219, 253, 1183, 6434
şenā eyle-	övmek, medhetmek 219
şenā kıl-	övmek 253, 2694
senā (Ar.)	aydınlık, parlıltı 156
sencileyin	senin gibi 5166
sened (Ar.)	delil, burhan 36, 54, 72, 2584, 4782
sened idin-	delil göstermek, vesika olarak ileri sürmek 72, 4782
seng (Far.)	1. taş 142, 3311, 6213

	2. katı, sert, merhametsiz 4272, 4813
seng ur-	taşlamak 6370
sengsâr (Far.)	1. taşlık 172, 4570
	2. bahtsız, talihsiz 4393
senî, seniyy (Ar.)	yüce, yüksek 36, 175, 2394, 2787, 4040, 4528, 4755
senî it-	yüceltmek, yükseltmek 5406
senî kıl-	yüce tutmak 2787, 3069
seniyyü's-sünen	sünnetlerin yücesi 5093
senlik	benlik 59, 2698, 3298, 4007, 4696
sepm-	serpmemek 1879, 1880, 3808
ser (Far.)	baş 184, 1393, 3543, 6491
ser aç-	baş çıkarmak, meydana çıkmak 6491
ser koy-	secde etmek 1393
serâ (Far.)	saray 6384, 6478
şerâ (Ar.)	toprak, arz, yer 3116
serâb (Ar.)	serap, ılgım 59, 90, 537, 1823
serâperde (Far.)	otağ 4972
serâser (Far.)	baştan başa 2508, 2790, 3464, 6060, 6426
ser-cümle (Far.)	bütün, hepsi 1530, 2059, 3302, 5936, 6432
ser-çeşme (Far.)	çeşme başı 35, 80, 5471, 5994
serd (Far.)	1. soğuk 1840, 2651, 2658, 5639, 5768
	2. haşin, sert, çirkin 3240
serd ol-	soğumak 880
serencâm (Far.)	bir işin sonu 6227
sergerdân (Far.)	şaşkın, sersem 77, 1921, 4363, 5615, 6029
sergerdânî (Far.)	dönmeye ait, dönüşle alâkalı 4360
sergeşte (Far.)	şaşkın, sersem 77
sergîn (Far.)	gübre, fişki 1173
serheng (Far.)	çavuş 3269, 3271
serhōş (Far.)	sarhoş 164
serhōş eyle-	sarhoş etmek 164
serhōşlan- (Far.Tr.)	sarhoşluk taslamak, yalandan sarhoş görünmek 1246
serî° (Ar.)	çabuk, hızlı 934, 1790, 3724, 5349, 5663
şerîd (Ar.)	tirit yemeği 1475, 1476, 2909, 4415
serîr (Ar.)	taht 2227
serkeş (Far.)	isyancı başı, baş çeken 1538, 3530, 3531, 4867, 5304, 6224
sermâye (Far.)	sermaye, ana para 499, 1639, 2067, 3320, 5027
sermest (Far.)	sarhoş 118, 535, 2252, 4078, 6133
sernefs (Far.)	nefsin başı 95
ser-rişte (Far.)	ipucu 35

sersebz (Far.)	yemyeşil 710
serseri (Far.)	boş, beyhude söz 1221
serserî (Far.)	başı boş gezen, divane 1269
sertâc (Far.)	baş tacı olan, çok sevilen, sayılan 2440
sertâser (Far.)	baştan başa 2043, 4771
serteser (Far.)	baştan başa, hep, bütün 30, 153, 2835, 3599, 4643
serv (Ar.)	servi, selvi 1071, 2666
server (Far.)	reis, başkan 778, 5376
setîr (Ar.)	örtülmüş, kapalı 605
setr (Ar.)	örtme 3396
setr it-	örtmek 3396
Settâr (Ar.)	kullarının günahlarını örten Allah 3619, 4364
sev-	sevmek 103, 311, 1585, 3207, 5841
şevâb (Ar.)	sevap, iyiliklere karşı verilen mükâfat 1858
sevdâ (Ar.)	1. sevgi, istek, arzu, heves 75, 1778, 3862, 4490, 5036 2. sevda, aşk 461, 934, 5186, 5765
sevdâyî (Ar.)	aşkla, sevda ile ilgili 2422, 2847
sevgü	aşk, sevgi 896
sevgülü	sevgili, maşuka 2220
sevi	gönülden sevme, iman 1611
sevi getir-	iman etmek 1611
sevin-	sevinmek 1269, 2042
seviyy (Ar.)	duz, doğru 5196
şevr (Ar.)	öküz 3920
sevret	sevret 4444
seyf (Ar.)	kılıç 3415, 3645, 3775, 5349
seyl (Ar.)	sel 3169, 3650
seyl ol-	akmak 3169
seyl-vâr	sel gibi 3959
seyr (Ar.)	gezme, dolaşma 1916, 1583, 2132, 3303, 3849
seyr eyle-	gezmek, dolaşmak 2685
seyr it-	dolaşmak, gezmek 515, 1583, 3289, 5410, 5659
seyr kıl-	gitmek, gezmek, dolaşmak 3381, 3917
seyr ü sefer	gidiş geliş 5875
seyrân (Ar.)	dolaşma, gezme 487, 910
seyrân it-	dolaşmak, gezmek 487, 910
seyyâf (Ar.)	kılıç kullanan, cellat 3567, 3726
seyyi'ât (Ar.)	günahlar, suçlar 2471
seyyi'e (Ar.)	kötü, fena 3848
sezâ (Far.)	yakışma, uyma 1919

sezâ-vâr	uygun, yakışır 329
şı-	1. kırmak 495, 964, 1539, 2770, 3545 2. vadinde durmamak, sözünü tutmamak 3684, 4026, 5696 3. öldürmek 2393, 2453
şibgatullah (Ar.)	Allah'ın yaratıcı gücü 3954
şıçra-	sıçramak, atlayarak koşmak 1080, 5354
şidk (Ar.)	doğruluk, kalp temizliği 26, 140, 718, 2008, 5989
şidk idin-	doğru bulmak 4992
Şiddîk (Ar.)	çok doğru, devamlı olarak doğrulayan Hz.Ebubekir 21, 98, 6252
şidur-	sıdırmak, patlatmak, kırarak akıtmak 178, 2806
sırça (Far.)	sırça, cam 1223
şifat (Ar.)	1. vasıf, hususiyet 57, 2091, 2092, 3830 2. gibi, şeklinde, hâlinde 3006, 3569
şifat-ı od u şu	ateş ve suyun niteliği 4368
şifatlu (Ar.Tr.)	şekilde, gibi, suretinde 4612
şığ-	sığmak, girmek 385
şığın-	sığınmak, iltica etmek 455, 3367
şığır	sığır 5177
şihhat (Ar.)	1. sağlamlık, sağlık 201, 275, 681, 4105, 6118 2. doğruluk, gerçeklik, sağlamlık 2151, 3136
şihhat bul-	iyileşmek, hastalıktan kurtulmak 201
şihhate bat-	iyileşmek, hastalıktan kurtulmak 402
şihhate iriş-	sıhata kavuşmak, iyileşmek 805
sıla (Ar.)	kavuşma 3366
şin-	1. kırılmak, parçalanmak 1105, 3685, 5031, 5431, 5960 2. ölmek 4030, 5376
şina şina	kırıla kırıla 3698
şina-	denemek, tecrübe etmek 3687, 4112, 5960
şındur-	1. kırmak, kırdırtmak 1003, 4076, 5213, 6207 2. bozdurmak, fesh etmek 5943
şinf (Ar.)	sınıf, bölük 1210
şinuğ	kırık, kırılmış insan azası 2786, 5429, 6223
sınur	hat, hudut, sınır 74, 2810, 2985
şırağ (Ar.)	yol 1193, 1256
şırf (Ar.)	sade, yalnız, katıksız 4445, 4594
sırr, sır (Ar.)	sır, gizli olan, bilinmeyen 33, 66, 137, 3410, 5311
sırr aç-	sır söylemek 706, 2638
sırrı açma-	sırrı söylememek 1221
sır söyle-	açığa çıkarmak 76
sırr-ı 'ilm-i min-ledün	İlâhî ilmin sırrından 445

sırr-ı keştî vü dîvâr	gemi ve duvarın sırrı, Hz. Hızır'ın bildikleri ve sırrı 5925
sırrunâ (Ar.)	bizim sırrımız 190
şıt-	sıtmak, erimek 820, 2030, 5676
sıtmalu	sıtma hastalığına tutulmuş 436
şıyt (Ar.)	ses, sada 1420
sız-	kendinden geçmek 3457
sızı	ağrı, sızı 6173
sîb	elma 3160, 3526
siccîn (Ar.)	cehennemin en alt kısmı 3305
sicill (Ar.)	kütük 5939, 6031
sicn (Ar.)	hapisane, zindan 2833, 3313, 5061
sidre (Ar.)	Sidre, Miraç'ta Hz. Muhammed'le Cebrail'in beraber gittikleri en son yer 4511, 5409, 5410, 5412
siflî (Ar.)	alçak 1357, 1482, 1494, 3966, 3967, 5663
siflî kıl-	aşağı etmek, alçaltmak 1485
sîh (Far.)	demir şiş 3815
sihr (Ar.)	sihir, büyü 1230, 2368, 3339, 4288, 4929
sihr eyle-	büyü yapmak 4288
sihşü (Far.)	demir diken 1206, 1207
şikât (Ar.)	inanılan, güvenilen kimseler 6207, 6375
Sikender	İskender 5553, 5554
Sikender-zamân (Far.)	zamanın İskenderi 320
sikke (Ar.)	para, akça 5552
sil-	silme, temizlemek 51, 1253, 2504, 2968, 5493
sil	sel 2413, 3082
sil al-	sel götürmek 3082
sile vir-	heba etmek, yele vermek 2413
silâh (Ar.)	silâh 2388, 3717, 6429
sile	tokat, sille 19, 946, 4945
sile ur-	tokatlamak 946, 4945
sîm (Far.)	gümüş 61, 779, 972, 2490, 6210
sîmâ (Ar.)	yüz, çehre 1589, 5770, 5988, 5989
simâk (Ar.)	iki parlak yıldızın ismidir, birine Simak-i agzel, diğerine ise Simak-i râmih denir 2123, 3115, 5212, 5934
şimâr (Ar.)	meyveler 4848
şîmiyâ, şîmyâ (Ar.)	eski batıl kimya ilmi 2692, 3741, 4288
simsâr (Ar.)	komisyoncu, tellâl 4660, 5045
simsim (Far.)	semsem, susam 1207, 3310, 3312
şîmurğ (Far.)	Anka kuşu 1842, 3674, 3570
sin, sinle (Ar.)	mezar 6170, 6487

sin	sen 523, 3068, 4743, 5420, 6147
sini bul-	kendine gelmek 3466
sîne (Far.)	kalb, gönül 4194
sîne (Ar.)	uyuklama 5
sine (Far.)	parlaklık 1301
sinle	mezar, mezarlık 6170
sipah (Far.)	asker 3092
sipās (Far.)	şükr etme 522, 2899, 6449,
sipās it-	şükr etmek 6449
sipās kıl-	şükr etmek 552
sipend (Far.)	üzerlik tohumu 3174, 4094, 4287
sipend idin-	buhur, tütsü yapmak 4287
siper (Far.)	siper, koruyucu engel 2391, 3568, 3998, 4775
siper it-	koruyucu yapmak 4775
sîr (Far.)	1. sarımsak 96, 336, 465, 3560, 6275 2. tok 56, 291, 3440, 4630, 6275
sîr eyle-	doyurmak 547, 4630
sîr it-	doyurmak 291
sîr kıl-	doyurmak 6275
sîrâb (Far.)	suya kanmış 937, 4098, 4260, 5039
sîrâb ol-	suya kanmak 4260
sirâc (Ar.)	kandil, mum, ışık 659, 818, 3448
sîret (Ar.)	iç durum, ahlak 105, 1544, 2803, 5986, 6196
şirid (Ar.)	köpük 5072
sirişt (Far.)	yaratılış, tabiat, huy 3604
sirkengübîn (Far.)	bal ile sirkenin karıştırılmasından yapılan şerbet 232
Sîstân	İran taraflarında bir ülke 57, 3472
sitâre (Far.)	yıldız 3910
sitem (Far.)	zulüm, işkence, eziyet, haksızlık 3882, 4250, 5732, 6175
sitem it-	sitem etmek 6175
sitem itme-	zulm etmemek 4250
sitîz (Ar.)	kavga 3106
sivâ (Ar.)	başka, gayrı, masivâ, Allah'tan başka şeyler 2916
siyâh (Far.)	kara, siyah 2691, 3739, 5613, 5951, 6233
siyâset (Ar.)	at bakıcılığı, seyislik 5985
siz	siz 204, 5990
siz-	sezmek, anlamak 417, 466, 1696, 3457, 5525
şöfî (Ar.)	sofu, derviş 548, 550, 2087, 2470, 3402, 6238
soğan	soğan 4807
şoĥbet (Ar.)	görüştüp konuşmak 42, 778, 1793, 5838, 6118

şok-	1. sokmak, ısırarak 4659 2. takmak, koymak, sokmak 1453, 4659
sokak (Ar.)	sokak 1161, 1164
şol	sol taraf 117, 2075
şol-	solmak, rengini kaybetmek 284, 658, 830, 2969, 6312
şolu-	solumak 658, 4951
şoñ	1. son, nihayetde 192, 1407, 1640, 2531, 4029 2. arka, akab, son 12, 871, 1085, 2320
şoñra	sonra 2063, 3341, 4131, 4464, 5716
şor-	1. sormak, bilmek istemek 24, 413, 1739, 3536, 6282 2. emmek 740
şori, şoru	soru, sual 3462, 5503
şoriş-	soruşmak, birbirlerinin halini sormak 386
şorma	sorma, sormak 1744
şovu-	meyli kesilmek, soğumak, yabancı gibi addetmek 828
şovuk	soğuk 4316
şoy-	engeli kaldırmak, açığa çıkarmak, soymak, açmak 25, 2453
şoyla-	açıklamak, açığa vurmak, faş etmek 180
şoylat-	açıklatmak, açığa çıkartmak 5174
şoz	iş, fiil, hareket 2328
söyle-	söylemek, demek, anlatmak 169, 216, 306, 2207, 5395
söylen-	söylenmek 2690
söylet-	söyletmek 1912
söyündür-	söndürmek 6307
söz	lâf, söz 5, 150, 215, 1568, 5388
söz aç-	konuşmak, laf etmek, anlatmak 1116, 2549, 3323
söz di-	söz söylemek 2969
sözi uzatma-	kısa kesmek, az konuşmak 3324
sözinde yalan ol-	sözünde durmamak 716
şu	su 182, 1880, 3183, 4807, 5081
suya yüz yu-	aldırış etmek, değer vermek 1544
şu-	söndürmek, su serpmek 1640
sū (Ar.)	kötü, fena 1135, 2318, 3137, 3824, 4296
sū-i zan	kötü zan 1135, 2318, 3824
sū-i zann it-	bir kimse hakkında kötü kanaatte olmak 4296
su'āl (Ar.)	soru, sual 392, 2849, 5334, 5338, 5339
şu'bān (Ar.)	ejderha 2368
şubḥ (Ar.)	sabah 3708, 3916, 4731, 6505
Subbūh (Ar.)	Allah 1260
suç	suç, kabahat 1604, 5684

suçlu	günahkâr, suçlu 5689
sûd (Far.)	fayda, kâr, menfaat 192, 1640, 1826, 2168, 3235
sûd aç-	menfaat sağlamak, kâr etmek 4517
sûd eyle-	fayda vermek 192
sudâ' (Ar.)	baş ağrısı 589
şudür (Ar.)	meydana çıkma 2461
şudür ol-	ortaya çıkmak, görünmek 2461
süfestâyî (Ar.)	felsefeci 2847
suht (Ar.)	haram 6168
suhte (Far.)	yanmış, yanık 4887
sūk (Ar.)	pazar, çarşı 1863, 4520, 5420
sūkî (Ar.)	pazara ait, çarşı ile ilgili 4520
sukût (Ar.)	düşme 6413
sukût ol-	düşmek, gitmek 6413
şulh (Ar.)	barış 296, 1948, 5110, 5366, 6049
şulh it-	barışmak 4607, 5110, 5114
şulh kıl-	barışmak 4586
sultân (Ar.)	sultan, padişah 1247, 3446, 3485, 4800, 5822
Sultân-ı evliyâ	velilerin sultanı, Hz. Mevlâna 2549
Sultân-ı naqab	seçilmişlerin sultanı II. Murâd Han 128
Sultân Veled	Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin oğlu 54
sultânî (Ar.)	sultana ait, sultanla alâkalı 6137
şumt (Ar.)	susma, susuş 3372
şun' (Ar.)	eser, yapı 2213, 5665
şun-	sunmak, arz etmek 117, 277, 2852, 3479, 5903
şunıl-	verilmek, arzedilmek 6455
sûr (Far.)	düğün 1660, 2989
şûr (Ar.)	Kıyamet günü Hz. İsrâfil'in çalacağı boru 2100, 2101
şûr ur-	boru çalmak 1654
şûr-veş	Hz. İsrâfil'in üfleyeceği boru gibi 1592
sûr (Ar.)	kale, hisar 229, 2101
sûrâh (Far.)	delik, gedik 51
sûrâhlar kıl-	delik deşik etmek 51
şurâhî (Ar.)	sûrahi 6359
sûre (Ar.)	sûre 2116, 2117
şüret (Ar.)	1. çehre, yüz, sırat 178, 105, 273, 2602 2. görünüş 1544
şüret-i şu	suyun yüzü 5806
şürete gel-	ortaya çıkmak, meydana gelmek 2604
şüretâ (Ar.)	görünüşte 2396, 2597, 3520, 5130, 5220

şüretî (Ar.)	suretle alâkalı, şekle ait 3119
şüret-peres (Ar.Far.)	surete tapan 2598, 2981, 5153, 5189
sūsen (Far.)	susam 90, 401, 2670, 3985, 6312
sūsen-şıfat	susam gibi 89
şu-şıfat (Far.)	su gibi 5087
şu'ūd (Ar.)	1. yukarı çıkma, yükselme 2708, 3901, 4467, 6024 2. geri dönme, rüçü 4467
şu'ūd eyle-	yükselmek 6024
şu'ūd it-	yükselmek 2708, 3901
şu'ūd kıl-	1. yükselmek 3965 2. rüçü etmek, dönmek 4467
şuvar-	sulamak 3962, 4378, 5149, 5252, 5894
şuver (Ar.)	suretler 179, 1222, 2000, 4561
sūz (Far.)	yanma, yanış 214, 21, 53, 478, 1079
sūzen (Far.)	iğne 170, 1698
sūzende (Far.)	yakıcı, yakan 1951
sūziş (Far.)	yakıcılık, tesir 1894
sūznāk (Far.)	yakan, yakıcı 2996
sūzsuz (Far.Tr.)	ateşsiz, aşksız 2233
sūbāt (Ar.)	dalgınlık, uyku hali 116, 2460
Sūbbūh (Ar.)	Allah 1830
Sūbhān (Ar.)	Allah 32, 215, 904, 4999, 5719
sūbhānī (Ar.)	ilâhî 2463
sūcūd (Ar.)	secde etme 1281, 2201, 2712, 5936, 6407
sūcūd it-	secde etmek 2201
sūhā (Ar.)	Büyükayı yıldız kümesinin en küçük yıldızı 5902
sūkker (Ar.)	şeker, 4444
sūknā (Ar.)	konak, oturacak yer 507, 1593, 3309, 4354, 5406
sūkr (Ar.)	sarhoşluk, sekr 4870
sūkūn (Ar.)	durma, durgunluk, hareketsizlik 5652, 6466
Sūleymān (Ar.)	Hz. Süleyman Peygamber 2159, 2160, 4950, 4953, 5464
sūlūk (Ar.)	bir yola girme 6248
şūmn, şūmūn (Ar.)	sekizde bir 5753
sūnbūle (Ar.)	başak 2743
sūnen (Ar.)	1. sūnnetler 3824 2. iyi ahlâklar, güzel tabiatlar, iyi huylar 150
sūnnet (Ar.)	1. Hz. Muhammed aleyhisselâmın sözleri ve yaptıkları işler ile, başkalarını yapar görüp de ses çıkarmadığı fiillerin hepsi 3799, 3816, 4890 2. yol, âdet 3843, 3848, 3875, 6250

sünnî (Ar.)	sünnî, Peygamber ve arkadaşları gibi inanan 5493
süfûk	kemik 5983, 6244
sür-	1. uzaklaştırmak, kovmak 374, 801, 1721, 4170, 5077 2. sürmek, sevketmek, götürmek 1056, 2390, 3208, 4861, 5413 3. sürmek, koymak, bulaştırmak 300, 386, 651, 3151, 5841 4. gitmek, takip etmek 2484, 2509 5. oynamak, sürmek 3438
sür'at (Ar.)	çabukluk, sürat, hızlı gidiş 5665
sürh, surh (Far.)	kırmızı 505, 2274, 2711, 5613, 5634
sürî, sürü	sürü, topluluk 4416, 4417
sürîye katıl-	topluluktan ayrılmamak 4416
sürî-	sürümek, bulamak 3085
sürür (Ar.)	gönül şenliği, sevinç, neşe 293, 1182, 6307, 6366
sürür bul-	iyileşmek, sevinçli olmak 821
sürü-	sürmek 303, 5586, 6148
süst (Far.)	gevşek, sölpük 5374, 5375
süst eyle-	gevşetmek, bağlamak 5374
süst-duğ (Far.)	ayran tabiatlı 5892
süt, sūd	süt 3100, 3690, 3979, 4437, 5805
süvâr (Ar.)	ata binmiş, binici 159, 188, 3208, 4377 2. akma 188
süvâr ol-	1. binmek 162, 996, 3210, 5587, 6114 2. akmak 188
-Ş-	
şâbâş (Far.)	takdir etme, beğenme 15
şâbâş-âferîn (Far.)	öven, alkışlayan 15
şâbb, şâb (Ar.)	genç, delikanlı, yiğit 949, 3083, 4261, 4843, 4567
şâd (Far.)	sevinçli, neşeli 1810, 3079, 3148, 3268, 4641
şâd eyle-	sevindirmek 3268
şâd it-	sevindirmek 74, 4641
şâd ol-	sevinmek, ferah bulmak 75, 2385, 3984, 6494
şâdılık (Far.Tr.)	sevinçlilik, gönül ferahlığı 164, 3267
şâdılık kııl-	neşelenmek, sevinmek 3267
şâdıman, şâdmân (Far.)	sevinçli, memnun 526, 782, 1028, 6430
şâdî (Far.)	sevinçlik, şadlık 1087, 2527, 3126, 4833
şâdî ol-	memnun olmak 4335
şâdkâm (Far.)	çok sevinçli 1082
şafaç (Ar.)	güneşin doğmasından önceki alaca karanlık, şafak 147, 2854

şāfī (Ar.)	şifa veren, sağaltan, iyileştiren 2142, 5558
şağal (Far.)	çakal 4603, 5003, 5109, 6520
şāğıl (Ar.)	meşgul olan, iş yapan 640, 1766, 5092
şāğıl ol-	meşgul olmak, uğraşmak 1766, 5092
şāh (Far.)	1. Allah 7, 3180, 6229 2. sultan, padişah 100, 328, 771 3. santranç oyununda bir taşın adı 2013, 2823, 3435
Şāh-ı ebed	ebedî sultan olan Allah 3193
Şāh-ı ne'ām	nimetlerin yaratıcısı olan Allah 55
şāh (Far.)	dal 1000, 3981, 4846, 5666, 6344
şāhbāz (Far.)	doğan kuşu, şahin 2677, 2850
şāhensāh, şāhensēh (Far.)	padişahlar padişahı 115, 989, 3008, 3024, 3085
şāhī (Far.)	şaha mensup, şahla ilgili 3829
şāhīn (Far.)	doğan kuşu 163, 1383, 3003
şaḥṣ (Ar.)	kişi, zat 285, 2066, 4159
şakā (Ar.)	eşkiyalık, rezillik 23
şakī (Ar.)	haydut, eşkiya 941, 2050, 2459, 4308, 4502
şākīr (Ar.)	şükreden 2200, 2235, 2236
şākīrd (Far.)	talebe, çırak 1525, 1526, 2540
şakḳ, şak (Ar.)	1. ayrılma, yarıma 15, 201, 484 2. parça, taklak 3671, 3734
şakḳ u şak	parça parça 3671, 5701, 5887
şakḳ u şakḳ eyle-	parçalamak 3671, 5887
şakḳ ol-	ayrılmak, yarılmak, 4430, 5701, 6349
şāl (Far.)	şal, bir nevi kumaş 6308
şām (Far.)	1. akşam 3708, 3916, 4442, 4517, 6107 2. gece 4362
şāmāt (Ar.)	şehirler, şamlar 57
Şāmī (Ar.)	Şamlı, Şam'a mensup 3472
şān (Ar.)	ün, şöhret, şan 2720
şār (Far.)	şehir 361
şarāb, şerāb (Ar.)	içilecek şey, şarap 59, 250, 1946, 2744, 6500
şarḳ (Ar.)	doğu 1330, 2626, 2949, 5772, 2625
şarḳī (Ar.)	doğuya ait 5504
şarṭ (Ar.)	şart 2499, 2551
şaş-	şaşırmak 1522, 1529, 1530, 1549
şaşı	şaşı, ahvel 1522, 1529, 1549, 1555
şaşılık	şaşılık 1528
şaşılık eyleme-	şaşı olmamak, inad etmemek 1528
şaşıkun	şaşkın, şaşmış 1549

şât	tuz 5149
şatranç (Far.)	satranç 3190
şavk (Ar.)	aydınlık, parlaklık 1875, 2230, 2587, 3786, 4064, 6130
şeb (Far.)	gece 223, 1951, 3176, 3503, 5618
şeb' (Ar.)	tokluk 4015
şeb-çirâğ (Far.)	gece parlayan yakut 70, 4764
şebekât (Ar.)	tuzaklar 2469
şebnem (Far.)	çiy 2744, 3989
şecer (Ar.)	1. ağaç 9, 3218, 4768, 4850, 4851 2. nahl-ı Tûr, Hz. Musa'nın Eymen Vadisi'nde, üzerinde tecelli eden ilâhî nurları gördüğü kutsal ağaç 71
şedîd (Ar.)	1. çok şiddetli 2170, 2189, 5446 2. Şeddâd 3638
şedîd eyle-	şiddetlendirmek 5446
şef' (Ar.)	çift (Kur'ân'a ait tabirlerdendir) 3073
şefâ'at (Ad.)	suçluların suçunun bağışlanması için aracılık etme 346, 2956
şefâ'at eyle-	suçluların suçunun bağışlanması için aracılık etmek 346
şefâ'atçı (Ar.Tr.)	birinin günahının bağışlanması için afv talebinde bulunan, şefaatçi 1618
şeffâf (Ar.)	şeffâf, saydam 2139
şeffi' (Ar.)	şefaatçi 3724, 4212, 5725
Şefî e'l-müznibîn	maşher günü günahkârların şefaatçisi olan Hz. Muhammed 4212
şefkat (Ar.)	merhamet, acıma 694, 2854, 3798, 4088, 6277
şefkat it-	acımak, merhamet etmek 4756
şeh (Far.)	1. padişah, hükümdar, sultan 90, 193, 2838 2. santranç oyununda bir taşın adı 114
şeh-şifat (Far.Ar.)	padişah gibi 3569
şehâ (Far.)	ey şah, ey padişah 37, 3191, 5001, 5902
şehbâz (Far.)	doğan, şahin kuşu 2399, 3010, 3024
şehbâz-vâr	doğan kuşu gibi 164, 4503, 6412
şehd (Ar.)	bal 96, 2640, 4018, 5204, 6040
şehîr (Ar.)	ünlü, namlı, şanlı 3002, 3167, 4934
şehîr ol-	namlı olmak, şöhretli olmak 3002
şehlâ (Ar.)	tatlı şası 4755
şehr (Far.)	şehir, belde 34, 490, 2838, 4842, 6254
şehriyâr (Far.)	hükümdar, padişah 161, 664, 4395
şeh-süvâr (Far.)	ata iyi binen 4837, 4842, 6012
şehvâr (Far.)	1. iri ve iyi cins bir inci 75, 2139 2. şaha lâyık 1176, 1317
şehvât (Ar.)	şehvetler 987, 1561, 4138

şehvet (Ar.)	istek, cinsî arzu, aşırı istek 221, 472, 2061, 3283, 3386
şehvet-peres (Far.)	şehvete düşkün 475, 882, 1165
şekā (Ar.)	bahtsızlık, rezillik, yerme 4308
şekāvet (Ar.)	haydutluk 1021, 3275, 4186, 4267, 4736
şeker (Ar.)	şeker 95, 1050, 1675, 3000
şekk (Ar.)	şüphe, zan, tereddüt 65, 3225, 6103
şekker (Ar.)	şeker 97, 3000
şekl (Ar.)	suret, bitim, kıyafet, görünüş 79, 2424, 2923, 3797, 5148
şeksüz (Ar.Tr.)	şüphesiz 2423, 2482, 3937
şekür (Ar.)	1. Allah 1829 2. çok şükreden 2235, 2520, 5996, 6013
şem' (Ar.)	mum 193, 1906, 3448, 5200, 5873
şem' ol-	muma benzemek, mum gibi olmak 3026
şemāyil (Ar.)	hâller, tavırlar, huylar 2424
şem'dān (Far.)	şamdan 738
şemm (Ar.)	koklama 1789
şemmi (Ar.)	koklayan 3027
şems (Ar.)	güneş 43, 18, 114, 236, 3157
Şems-i bākī	Ebedî güneş, Hz. Muhammed 501
şems-veş	güneş gibi 510
şenī' (Ar.)	kötü, fena 2210, 3217, 4370, 6239, 6448
şer' (Ar.)	şeriat, İslâmiyet 1862, 2405, 3568, 5518, 6225
şerār (Ar.)	kıvılcım 4036
şerāyit (Ar.)	şartlar 2551
şerbet (Ar.)	şerbet 233, 2294, 3749, 3889, 4853
şeref (Ar.)	büyüklük, ululuk 4529, 5437
şeref bul-	yücelmek, aziz olmak 5437
şereh (Ar.)	aç gözlülük, hırs, tama 783
şerer (Ar.)	kıvılcımlar 1873, 1875, 2647, 4012, 4016, 5668
şerḥ (Ar.)	açıklama, izah 169, 25, 116, 3227, 3325
şerḥ eyle-	açıklamak, izah etmek 169, 2148,
şerḥ it-	açıklamak 406, 2687, 5853, 6484, 6527
şerḥ kıl-	açıklamak 547, 5360
şerḥ ol-	anlatılmak, açıklanmak 6280
şerḥa (Ar.)	parça, kesik, dilik, parçak 25
şerḥa şerḥa	parça parça, yarı yarı 25
şerī'at (Ar.)	şeriat, İslâmiyet 2309, 2389
şerīf (Ar.)	şerif, şerefli, mübarek 2954, 3817, 4852, 6221
şerīf kıl-	şereflendirmek, onur vermek 6221
şerīk (Ar.)	ortak, eş 2469, 4670

şerîk kıl-	ortak koşmak 4670
şerm (Far.)	utanma 3836, 4403
şerm it-	utanmak 4403
şermnâk (Far.)	mahcup, utangaç 3836
şermsâr (Far.)	utangaç 172, 2057, 4158, 5448
şermsâr it-	utandırmak 4282
şerr, şer (Ar.)	kötülük, fenalık, şer 79, 375, 1580, 2219, 3286
şest, şeset (Far.)	olta 2785
şeş (Far.)	altı 119, 526, 3530
şeş-	çözmek 1531
şeşâret (Ar.)	şen şuh olma, lâubaliyane zevk ü safa eyleme 271
şeşâret eyle-	lâubaliyane zevk ü safa eylemek 271
şevk (Ar.)	şiddetli arzu, istek III, 484, 2041, 3049, 3913, 5416
şevket (Ar.)	büyüklik, hetbet, güçlülük 181, 3798, 5716, 6438
şevket vir-	güçlü kılmak 181
şey (Ar.)	şey, nesne, varlık 17, 733, 2080, 3183, 4276
şey'en li'llah	Allah için, şeyen lillah 3152, 3153, 3154, 3155, 3157
şeyâfîn (Ar.)	şeytanlar 3460
şeyb (Ar.)	ihthiyar, koca 949, 3083, 4567, 4843
Şeybân (Ar.)	Şeyban Râi, çoban olan Şeyban 4406, 4408
şeyd (Ar.)	hile, riya, düzen, tuzak 1458, 3285, 4926
şeydâ (Far.)	divane, âşık 1586, 1778, 2848, 4593, 5765
şeydâyi (Far.)	divanelik, şaşkınlık 5270
şeyh, şih (Ar.)	şeyh, pir 137, 601, 707, 864, 1876, 3009, 3059, 3060, 3105
şeytân (Ar.)	şeytan 2047, 3106, 5945
şeytân-şifat	şeytan gibi, iblis huylu 1734
şeytânî (Ar.)	şeytana ait, şeytanla ilgili 324, 1473, 2228
şeyyâd (Ar.)	riyakâr, hileci 1435
şîb (Ar.)	ihthiyarlık 5501
şibe' (Ar.)	doyma, tokluk 4056, 4136
şibh (Ar.)	benzeme 1830
şiddet (Ar.)	ceza, şiddet 2170
şifâ (Ar.)	şifa, deva 213, 1928, 5098
şikâr (Far.)	av 159, 164, 3007, 3019
şikâr eyle-	avlamak 164
şikâr it-	avlamak 159, 6412
şikâr ol-	av avlamak 3019
şikâyet (Ar.)	sızlanma, yakınma, içini dökme 3
şikâyet it-	sızlanmak, içini dökmek 3
şikerf	ulu, aziz, muhteşem 5981

şikest (Far.)	parçalama, kırma 3648, 3693
şikest it-	parçalamak, kırmak 3648, 3693
şikest ol-	kırılmak 2785
şikeste (Ar.)	kırık, kırılmış 4783
şikeste ol-	kırılmak 4783
şimdi	şimdi, şu an 548, 3611, 5119, 5120, 5387
şimdilik	şimdiki halde, bu zamanda 3409, 3411
şimşir (Far.)	kılıç 546, 3564, 4763, 6180
şin	İslamî Türk alfabesinin on altıncı harfi 3598
şinâr (Farf.)	yüzme 4873
şir (Far.)	1. aslan 38, 2089 2. süt 96, 721, 2240, 5205, 6205
şir-i Hâk	Allah'ın arslanı-Hz. Ali 38
şir-i şehîr	Hz. Ali 2936
şir-vâr	arslan gibi 6402
şir-veş	arslan gibi 4655, 5680, 5974
şir (Ar.)	şiiir, manzume 2258, 3405
şir-âferîn (Far.)	süt yaratma 5799
şirâne (Far.)	arslancasına 2390, 4324, 6106, 6382
şirâne-vâr	arslan gibi 4325
şir-endâz (Far.)	arslan avlayan 5264
şir-gîr (Far.)	arslan avlayan 2364, 6389, 6513
şirîn (Far.)	tatlı 64, 1258, 1513, 3945
şirk (Ar.)	Tanrı'ya ortak koşma 1553, 1554, 2314, 2503, 3969, 6240
şir-sîret (Far.Ar.)	arslan siretli 2336
şirsüz (Far.Tr.)	sütsüz, süt olmayan 291, 3691
şiş	şiş 4807
şişe	şişe, cam kap 517, 1526, 1540, 3146, 4994
şitâb (Far.)	koşma, seğitme 4221, 4248
şitâb itdür-	koşturmak 4221
şitâb itme-	koşturmamak 4248
şive (Far.)	naz, eda, tavır 1669
şiyb	alçak, alt 1980
şol	şu, o 4, 97, 2690, 3260, 5451
şolar	şunlar 6256
şöhre (Ar.)	şöhretli, ünlü 4877
şöhret (Ar.)	şan, şöhret 1559
şöyle	şu şekilde 966, 3146, 3646, 4005, 4282,
şu	1. şu (işaret sıfatı) 448, 3040, 3164, 6071, 6375 2. şu (işaret zamiri) 3437, 4775, 4872, 6242, 6484

şu resme	şu şekilde , bu tarzda 2923, 3378
şu'a' (Ar.)	ışın, ışıklar 114, 767, 2812, 4485, 6057
şuğl (Ar.)	iş, meşguliyet 1905, 3026
şu'le (Ar.)	ışık, parlaklık 3535, 3654, 5277, 5666, 5719
şüm (Far.)	uğursuz 1663, 2333, 4773
şunca	şu kadar 1928, 5143
şuncılayım	şunun gibi 2780
şür (Far.)	1. gürültü 1258, 1659, 2408, 2601, 2720 2. tuzlu, çorak 1033, 1258, 3886
şüre (Far.)	tuzlu, acı 3749, 3888, 4853
şüriş (Far.)	kargaşalık, gürültü, fitne 2469, 6388
şu'ür (Ar.)	şuur, anlama, anlayış 2991, 5842
şühüd (Ar.)	1. görme 2715, 5640 2. şahitler 5007
şükr (Ar.)	minnettarlık, teşekkür 150, 14, 390, 2197, 3292
şükr eyle-	teşekkürde bulunmak 4834
şükr it-	şükretmek 301, 2167, 2168, 4829
şükr kıl-	şükretmek 2197
şükr-i ağız u tudağ	ağızın ve dudağın şükrü 2207
şükr-i dil	dilin şükrü 2208
şükr-i yüz	yüzün şükrü 2211
şükrâne (Ar.Far.)	iyilik bilme nişanesi 272, 388, 400
şükrâne it-	iyilik bilmek 742
şükür (Ar.)	gösterilen iyiliğe karşı belirtilen memnunluk, minnettarlık 3771
şümâr (Far.)	hesap, sayı 4395, 6508
şümü' (Ar.)	mumlar 508, 3522, 5251, 6281
şümüs (Ar.)	güneşler 48, 498
şürb (Ar.)	içmek 2566, 3797
şürü' (Ar.)	1. başlama 195, 28, 6530 2. gidiş, meyil 3900
şürü' eyle-	başlamak 28, 448
şürü' it-	başlamak 195, 6281, 6530
şürü' kıl-	başlamak 686
şüttâr (Ar.)	araştırarak iyi iş işleyenler 4532
-T-	
tâ	1. İslâmî Türk alfabesinin dördüncü harfi 3425 2. ta, çok uzaktaki 3002
tâ (Ar.)	1. sonunda, neticede 36, 201, 1621, 2138, 3178

tā ebed (Ar.)	2. kadar 194, 501, 2105, 3884, 6280
tā kıyāmet (Ar.)	sonuna kadar 10
tā ki	kıyamete kadar 4180
ta‘ab (Ar.)	neticede, sonunda, böylece 233, 25, 282, 3216
ta‘accüb (Ar.)	zahmet, meşakkat, sıkıntı 3164
ta‘ālā (Ar.)	şaşma, hayrette kalma 4927
ta‘alluk (Ar.)	yüce, ulu 5007
ta‘allül (Ar.)	alâkalı 5180
ta‘allül eyle-	vesile ve bahane arama 4609
ta‘am (Ar.)	vesile ve bahane aramak 4609
ta‘aşşub (Ar.)	yemek, aş 1184, 1342
ṭā‘at (Ar.)	kendi dinini üstün tutma, kayırma 1577, 2397, 2728, 3482, 3837
ṭā‘at kııl-	ibadet 1866, 1867, 2563, 2566, 3133
ṭā‘āt (Ar.)	ibadet etmek 1745, 4824
ta‘ayyün (Ar.)	ibadetler, taatler 3412
tāb (Far.)	meydana çıkma, belli olma 14
tāb kııl-	ışık, parlaklık 280, 3895, 3918, 6187
ṭab‘ (Ar.)	parlamak, belli olmak 6187
ṭabaq (Ar.)	huy, tabiat, mizaç 682, 683, 4283, 4681, 5846, 6035
tābān (Far.)	tabak 347
ṭabben (Ar.)	ışıklı, parlak 236, 3904
ṭab‘-dīk (Far.)	tıp olarak, tabb olarak 430
tā-be (Ar.)	horoz tabiatlı, horoz huylu 1768
tā-be-düş	-e kadar 4206
tābeş (Far.)	omuza kadar 4206
ṭabīb (Ar.)	parlama, parlayış 4471
tābi‘ (Ar.)	hekim, doktor 197, 201, 258, 929, 2194
tābi‘ ol-	birine tâbi olan 2438, 2447, 2979
ṭabī‘at (Ar.)	emri altına girmek 1786
ṭabī‘ī (Ar.)	huy, mizaç 1247, 2522
tābi‘ ĩn (Ar.)	tabii, kudretten 1933, 3443
tābiş (Far.)	tabiin, Peygamber’in arkadaşlarını gören kişi 2319
ṭabl (Ar.)	parlayış, parıltı 5665
ṭabla (Ar.)	davul 5263
ṭablibāz (Far.)	tapla, pazar sergisi 1863
tāc (Ar.)	davul çalan 2392
tāc ur-	taç 2673, 2911, 3446, 5870
ta‘cīl (Ar.)	taç geymek 1452
tācir (Ar.)	acele etme, acele ettirme 1191, 2990, 5158, 5563, 6302
	ticaretle uğraşan, tüccar 3319, 4520

tağ	tat, lezzet 409, 2274, 5515
tağ-	tatmak 1229, 5149
tağsuz	yavan 1297
tađđıl (Ar.)	üstün tutma 6446
tağşıl (Ar.)	uzun uzadıya anlatma 2436, 3791, 5540, 5942, 6372
tağşıl eyle-	etraflı olarak anlatmak 5942
tağşıl it-	etraflı olarak anlatmak 5548
tağğ	1. dağ 874, 2656, 4314, 4924, 6468 2. yara, çıban 1552, 3510, 5881
tağğ kıl-	çok büyük yapmak, dağ gibi eylemek 1552
tağğ ol-	fazlalaşmak, artmak 2197
tağğ ur-	yara yapmak, dağlamak 1552, 6169
tağğca	dağ kadar, dağ gibi 1551
tağğıl-	dağılmak 2401, 2514, 4405
tađđ (Ar.)	isyan eden 1800
tađđ kıl-	saptırmak 1800
tağğla-	kızarmış demirle basarak yara yapmak, dağlamak 219, 234, 3014
tağğlıt (Ar.)	yanıltma 2486
tağğtağa (Far.)	gürültü 2876
tağğuk	dağınık 5269
Tāhā (Ar.)	Kuran'da bir sure 1066
tağhallı (Ar.)	kendi kendini donatma, süslenme 4596
tağassür (Ar.)	hasret duyma, özleme 2149
tağağtur (Ar.)	hatırlama 5187
tağağtur itme-	hatıra getirmemek, hatırlamamak 5107
tağhayyür (Ar.)	şaşma, şaşalama 4982
tāhir (Ar.)	temiz 2146, 2888, 3295
tāhir it-	temizlemek 2146
tađhiyyāt (Ar.)	hayırlı dualar 1283
tağkık (Ar.)	bir şeyin doğruluğunu araştırma 96, 695, 1242, 1669, 5775
tağkık it-	bir şeyin doğruluğunu araştırmak 96
tağkır (Ar.)	hor görme 2112
tağkır it-	alçak görmek, hor görmek 2112
tađkıkāt (Ar.)	tahkikler 312
tağlıt (Ar.)	kariştirilma, kariştırma 2479, 2486
tağlıt it-	kariştirmek 2486
tağliye (Ar.)	süsleme, donatma 200, 2913
tağliye bul-	süslenmek 2918
tağmır (Ar.)	yoğurma, hamur etme 2919
tağmır it-	yoğurmak 2919

taħnis (Ar.)	benzeme 4533
taħrīk (Ar.)	hareket ettirme 1910
taħrīm (Ar.)	haram etme, haram kılma 5941
taħrīz (Ar.)	kışkırtma, itme 4691, 4906
taħrīz kıl-	kışkırtmak 4691, 4906
taħşīl (Ar.)	hasıl etme, ele geçirme 928, 2436, 3866
taħşīl it-	kazanmak, ele geçirmek 4939
taħşīl kıl-	elde etmek, kazanmak 3866
taħsīn (Ar.)	güzel bulup takdir etme 1173, 2404
taħsīn it-	iyi bulmak, alkışlamak 2404
taħsīn kıl-	beğenip takdir etmek 1173
taht (Far.)	1. taht 903, 1706, 1902, 2260, 5000 2. makam, mevki 3413
taht (a.)	alt, aşağı 232, 117, 1999, 3613, 4531
tahte's-şerā	yerin altı 3116
tahta (Far.)	tahta 2772, 3440, 3752
tahtıgāh (Far.)	başşehir, paytaht 724
taħūr (Ar.)	çok temiz 6261
taħvīl (Ar.)	değişme, değiştirme 4938, 4939, 5454
taħvīl kıl-	değiştirmek 5454
taḳ-	lâkab vermek, ad koymak 879
taḳkallüb (Ar.)	değişme 1486, 1487
taḳallübler kıl-	değişmeler yapmak 1486
taḳarrüb (Ar.)	yaklaşma 323
taḳāza (Ar.)	tazyik, sıkıştırma 2557
taḳdīr (Ar.)	ezelde Allah'ın olmasını istediği şeyler, kader 187, 744, 4543, 5897
taḳdīsī (Ar.)	kudsiliğe mensup 4533
taḳī (Ar.)	haramlardan kaçınan 4502
taḳlīb (Ar.)	dönme, değişme 1908, 2853
taḳlīd (Ar.)	tıpkısını, aynını, benzerini yapma, sahte 94, 1242, 3574, 4592, 5774
taḳrīr (Ar.)	anlatma, anlatış 5313, 5568
taḳrīr it-	anlatmak 5568
taḳsīm (Ar.)	bölme, ayırma 428, 697
taḳsīm eyle-	bölmek, pay etmek, paylaştırmak 697
taḳsīm it-	ayırarak, pay etmek, bölüştürmek 428
taḳşīr (Ar.)	kusur etme 3480
taḳşīr eyleme-	kusur etmemek 3480
taḳvā (Ar.)	takva, haramlardan kaçınma 289, 2376, 3016, 5005

ṭal-	dalmak, girmek 166, 4524
ṭala-	ısırmak 4461
ṭalabi-	dalgalanmak, kımıldanmak 3194
ṭal'at (Ar.)	güzellik 1288
ṭal'at it-	güzel görünmek 1288
ṭaleb, ṭalb (Ar.)	istek, arzu 3090, 3176, 3206, 3894, 3923, 4582
ṭaleb eyle-	istemek 3090, 4800
ṭaleb kıl-	istemek 133, 437, 3176, 2534, 4802
ṭalebkār (Ar.Far.)	isteyen 139
ṭāli' (Ar.)	baht, tali', kader 3914, 4289
ṭālib (Ar.)	isteyen, isteyici 84, 31, 1537, 3009, 4413
ṭālib ol-	istemek 138, 4585, 4597
ṭāliḥ (Ar.)	yaramaz, faydasız, kötü 1788, 2239, 3627, 4389, 5069
ta'lim (Ar.)	öğretme, öğretiş 428, 3016, 3223, 5409, 5916
ta'līm eyle-	öğretmek 1601, 5409
ta'līm it-	alıştırmak 428
ta'līm vir-	ders vermek, öğretmek 3016
tām (Ar.)	eksiksiz, mükemmel 2498, 3062, 3385, 4438
tam-	damlamak 250, 1456, 3885, 4851
ṭa'm (Ar.)	lezzet, tat 2999
ṭama' (Ar.)	açgözlülük, doymazlık 1191, 1199, 4056
tamām (Ar.)	bütün, baştan ayağa, tamamen 289, 1861, 3018, 3031, 6238
tamām it-	tamamlamak 1010
tamām ol-	kâmil olmak, tamamlanmak 2468, 3031, 6285
ṭamar	1. damar 656, 658, 667, 668, 3334, 6018. 2. yol, damar, belirti 3885
ṭamu	Cehennem 4058, 5505
ṭaḥī	1. acayip bulma, şaşma, tuhaf 729, 1526, 1768, 5193, 6033 2. tan vakti, seher 2834
ṭaḥī degül	şaşılmaz 73
ṭaḥī mī	ne çıkar, şaşılmaz 218
ṭaḥīa ḳal-	şaşmak, şaşırmak 245, 2834
ṭa'n (Ar.)	kınama, yerme 1166, 2017, 5889
ṭa'n eyle-	kınamak 1696
ṭa'n it-	kınamak 1166, 1993
ṭa'n ur-	kınamak 2017
ṭa'na (Ar.)	kınama, taşlama 1152, 1536
ṭa'na ur-	kınamak, taşlamak 1152
ṭa'na vurma-	kınamamak 1536
tāne ten	mırıltı, terennüm 163

tañlama-	şaşmamak, taaccüp etmemek 5254
tañma-	şaşırmak 5315
Tañrı	Tanrı, Allah 175, 2374
tañuq	şahid 5980
taþ-	1. tapmak 1275, 3997 2. bulunmak, tâbi olmak 3477 3. bulmak 1912
taþ	tamamen, büsbütün 3320, 4121, 4520, 5021, 5136
tapu	1. hizmet 3152 2. huzur, ön, nezd 2574
tapu it-	hizmet etmek 3152
taþucu	tapan, tapıcı 4058
târ	dar 1617, 4532, 5387
târ	çalgı 766
târâc (Far.)	yağma, çapul 2698, 3446, 5961
târâc it-	yağmalamak 5961
târâc vir-	yağmaya vermek 3446
târâca vir-	yağma etmek 2698
taþraf (Ar.)	yön, cihet 193, 1978, 4529, 4530
taþraf dut-	taraf tutmak, arka vermek, kayırmak 2728
taþreb (Ar.)	sevinçlik, şenlik 1113, 2907, 3576, 4613, 5917
taþreb kıl-	sevinmek 1113
taþarf (Ar.)	bakış 1978, 6040
taþarfa (Ar.)	an, lâhza 4529, 5783
taþarfetü'l-'ayn	gözün gidip gelmesi esnasında geçen zaman 4183, 4430, 4529, 6015
taþarḥ (Ar.)	atma, bırakma 2915
taþarḥ eyle-	atmak, sürmek, kovmak 2915
ta'rif (Ar.)	etraflı olarak anlatma 1306
ta'rifât (Ar.)	bilmeler 2221
tarîk (Ar.)	1. karanlık 5958 2. terk eden, vazgeçen 709, 5958
târik it-	karartmak 5958
târik ol-	1. kararmak 5958 2. terketmek 5958
taþarîk (Ar.)	yol 18, 1746, 2146, 5020, 6250
taþarîk kıl-	yol etmek 18, 5784
taþarîkat (Ar.)	Allah'a kavuşmak isteği ile ihlâsı elde etmek için gidilen yol 106, 1643, 2227, 2309, 4524
tarla	tarla 861

târ-mâr (Far.)	darmadağınık, perişan 188
târ-mâr ol-	kırılmak, parçalanmak, dağılmak 188
taşrâr (Ar.)	yan kesici 2714
taşrana (Ar.)	çeken 1070
taşru	darı 1426, 1821, 2650, 2675, 3465
târümâr (Far.)	darmadağınık 143, 3156, 5746, 6208
târümâr eyle-	dağıtmak 143
târümâr it-	dağıtmak 3156, 4405
taş	tas 1115, 1261, 1773, 5574, 5576
tasa	keder, kaygı, sıkıntı, gam 4272, 5371
taşannu' (Ar.)	yapmacık 4386
taşavvur (Ar.)	tasavvur, hayale getirme 503, 5187
taşavvur eyle-	hayale getirmek, tasavvur etmek 503
taşavvur itme-	akla ve hayale getirmemek 5187
taşdîk (Ar.)	doğruluğunu kabul etme, inandığını belirtme 6252
taşfiye (Ar.)	saf kılma, temiz etme 3527, 3673
taşgîr (Ar.)	küçültme 5696
taşgîr it-	küçültmek 5696
taşlîf (Ar.)	musallat etme 2486
taşlîf it-	musallat etmek 2486
taşnîf (Ar.)	sınıf sınıf ayırma 226, 6
taşvîr (Ar.)	1. tasarlama 3994, 5361, 5569 2. yazıyla tarif etme, resim 3219, 3221, 6452
taşvîr it-	1. tasarlamak, kurmak 3994, 5569 2. resmini yapmak 3219
taşvîr kıl-	resmini yapmak, yazmak 3221
taş	1. taş 85, 254, 2040, 3301, 4043 2. dış, dışarı 31, 168, 288, 3168, 5990 3. katılık, sertlik, merhametsiz 31, 249, 2637, 5859
taş-ı kân	maden ocağının dışı 1158
taş-	taşmak, dolarak dışarı çıkmak, kapla sınır tanımamak 30, 249, 2637, 5859
taş-	taşırarak 5990
taşır-	çoşturmak 224
taşra	dışarı 62, 2628, 3247, 4404, 6486
taşra çık-	söz dinlememek, emir tutmamak 3416
taşra çıkar-	dışarı atmak 3416
taşur-	taşırarak, çok olmak 31, 2683
tat-	tatmak, lezzetini almak 6138
tat	tat, lezzet 2232, 3885, 4098

Tātār	1. Tatar Türklerinin bulunduğu ülke, Tataristan 58, 3156, 3473 2. yağmacı, tatar 766, 1735, 5116
taṭbīḳ (Ar.)	uydurma, yakıştırma 96, 1046
taṭbīḳ it-	uydurmak, ayarlamak 96, 1046
ta‘ṭīl (Ar.)	çalışmayı bırakma, durma 683, 4938, 4939
ta‘ṭīl it-	durdurmak 683
ṭatlu	tatlı 98, 1225, 1227, 3701, 3886
ṭatlu ol-	tatlanmak 98
ṭavar	davar 3950
ṭavd (Ar.)	büyük dağ 2907, 4061, 6260
ṭavḳ (Ar.)	esaret halkası, tasma 2350, 2351, 4520
ṭavḳ eyle-	halka yapmak 2350
ṭavr (Ar.)	tavır, hâl, durum 2553, 3675, 3910, 4656
ṭāvūs (Ar.)	tavus kuşu 165, 163, 845, 847, 2655
ṭāvūs-vār	tavus kuşu gibi 844, 6327, 6362
ṭāvūs-veṣ	tavus gibi 165
tavzīḥ (Ar.)	açıklama 685
tavzīḥ it-	açıklamak 685
ṭayaḳ	dayak, destek, 3505, 5431, 5982
ṭayerān (Ar.)	uçma, uçuş 1064
ṭayerān it-	uçmak 1064
ta‘yīn (Ar.)	ayırma, belli etme 4631
ta‘yīn it-	ayırmak, belli etmek 4631
ṭāyir (Ar.)	kuş 1428
ṭayr (Ar.)	kuş 1902, 3302, 5528, 6425
ṭayy (Ar.)	atlama, dürülme, bükülme 533, 5939, 6031
ṭayy ol-	dürülmek 533, 6031
ṭayyār (Ar.)	uçucu, uçan 761
ṭayyib (Ar.)	iyi, güzel, hoş 2193, 2194
tazalīḳ	tazelik 887
tāzater (Far.)	çok körpe 887
tāze (Far.)	taze, körpe 2680, 4567, 5448, 5449
tāze it-	genceltmek 4567
tāze kıl-	yenilemek 5448
tāzı (Far.)	Arap atı 784
ta‘zīm (Ar.)	büyük bilme, ululama, sayma 709, 793, 3165, 3828
ta‘zīm eyle-	hürmet göstermek 793
ta‘zīm it-	büyük bilme, baş üstünde götürmek 3165, 3828
ta‘ziyet (ar.)	yas, matem 2706, 3460
ta‘ziyet dut-	matem etmek 2706, 3460

teb (Ar.)	sıtma 4175
tebâh (Far.)	harap, bozuk, çürük 1172, 2293
tebdîl (Ar.)	değiştirme 92, 682, 683, 6371, 6446
tebdîl eyle-	değiştirmek 5549
tebdîl it-	değiştirmek 92, 5548, 6446
tebdîl ol-	değişmek 658
tebdîlât (Ar.)	değiştirmeler 6027
teber (Far.)	balta 338, 1235, 5469, 5566
tecâvüz (Ar.)	ötesine geçme, sınırı aşma 4410, 5185
tecâvüz it-	çıkma 5327
tecellâ (Ar.)	Allah'ın lutfuna kavuşma 3861
tecellî (Ar.)	görünme, görünüş III, 2696, 4065, 4435
tecellî eyle-	görünmek 2838
tecellî it-	görünmek 6377
tecliye (Ar.)	parlatma, cilâ verme, cilâlama 200, 2918, 3674
tecliye vir-	cilâlamak 3674
tecrîbe (Ar.)	tecrübe, deneyim 644, 771, 2005, 3069, 4917
tecrîbe eyle-	tecrübe etmek, denemek 644
tecrîbe ol-	denenmek 4917
tecrîd (Ar.)	soyunma 924, 1131, 1133, 2939
teczî'e (Ar.)	kısım kısım ayırma 3527
tedbîr (Ar.)	çare bulma, çare 212, 187, 744, 3237, 6452
tedbîr it-	çare aramak 3450
tedbîr kıl-	çare bulmak 1609
tedebbür (Ar.)	sonunu düşünme, hakikati düşünme 5564
tedebbür kıl-	önlem almak, çare kılmak 5564
tedkîk (Ar.)	ineden inceye araştırma 1669, 6250, 6399
tedkîk kıl-	dikkatle araştırmak 6250
te'ennî (Ar.)	yavaş gitme, acele etmeme 5299
te'enni kıl-	yavaş hareket etmek 5299
te'essüf (Ar.)	kederlenme, tasalanma 3235
tefâhür (Ar.)	övünme 4258
tefâhür it-	övünmek 4258
tefhîm (Ar.)	anlatma 1665
tefrîd (Ar.)	uzlete çekilme 5003
tefrîk (Ar.)	ayırma, ayrılmış 96, 1807, 6251
tefrîk it-	ayırma, seçmek 1046
tefrîka (Ar.)	ayrılık, ayrılma 4329, 4773
teftîş (Ar.)	sorup anlama, muayene 1766, 5303, 5382, 6100
teftîş it-	gözden geçirmek 5303

teftiş kıl-	gözden geçirmek, muayene etmek 1651, 5404
tefvîz (Ar.)	ısmarlama, sipariş etme 2525, 4581, 4638, 4646
tefvîz eyle-	havale etmek, sipariş etmek 2525
tefvîz itdür-	havale ettirmek, sipariş yaptırmak 4638
tefvîz kıl-	ihale etmek 4691
tehdîd (Ar.)	göz korkutma 1242
tehi (Far.)	boş 50, 1847, 1899, 1924
tehi kal-	boş bırakılmak 1899
tehi kıl-	yer vermemek, uzak tutmak 50
tehi ol-	boşalmak 1847
te’hiir (Ar.)	geciktirme, sona bırakma 5157, 5348, 5531
te’hiir itme-	geciktirmemek 5531
te’hiir kıl-	geciktirmek 5348
tehlîl (Ar.)	“Lailâhe illallah, Allah’tan başka Tanrı yoktur” deme 5795
tehniyet (Ar.)	kutlama 2706, 3460
tek	sadece, bilhassa, yalnız 205, 1093, 1539, 3509, 4508
tek yöri-	tek durmak, itiraz etmemek, gayret etmek 1539,3937
tekâsül (Ar.)	tenbellik, uşenme 4845, 4862
tekbîr (Ar.)	tekbir 1276
tekebbürlik (Ar.Tr.)	kibirlenme 1276
tekellûf (Ar.)	külfetli, zahmetli iş görme 528, 3235
tekellûf eyleme-	zahmet etmemek 528
tekmîl (Ar.)	olgunlaştırma 4538
tekrâr (Ar.)	tekrar, yeniden 664, 3158, 3788
tekrâr eyle-	yeniden, bir daha yapmak 3158
telâmiz (Ar.)	talebeler, öğrenciler 371
telbîs (Ar.)	hile, oyun, riya 1418, 1736, 1802, 2361, 2404
telef (Ar.)	yok etme, öldürme, heba, israf, yoyma 69, 3884, 5027
telef eyle-	yok etmek 69
telef itme-	israf etmemek 5027
telef ol-	ölmek 808, 3684
telh (Far.)	acı 1317, 1013, 4608, 6023
telkîh (Ar.)	aşı yapma, aşılama 685
telkîh it-	aşılamak 685
telkin (Ar.)	telkin 133
tell (Ar.)	tepe, küme 3396
temâm (Ar.)	eksiksiz, noksansız, tam olma 25, 2094, 2384, 4465, 5915
temâm kıl-	tamamlamak 4875
temâmî (Ar.)	noksan, tamamlanmaya mahsus 1710
temelluğ (Ar.)	yaltaklanma 855

temellük eyleme-	yaltaklanmamak 855
temennâ (Ar.)	dilek, istek 2951, 3851
temşîl (Ar.)	kıssa, hikâye, benzetme 1524, 1972, 3328, 4939, 6112
temşîl-i at	at hikâyesi 5592
Temûz (Sür.)	Temmuz, en sıcak zaman 1880
Temûzî (Ar.)	Temmuza ait 576
temyîz, temîz (Ar.)	ayırma, seçme 731, 474, 3106, 5993, 6179
temîz eyle-	ayırarak 132, 5790
temîz it-	ayırarak, seçmek 731, 2267, 2533, 5756, 5866
temîz kıl-	ayırarak 474, 3380, 3949
temîz olun-	fark edilmek 5634
ten (Far.)	vücut, gövde 37, 290, 1646, 3027, 4953
ten-şîfat	vücut gibi 89, 1925
tenbîh (Ar.)	uyandırma 2421, 3553
tenbîh it-	uyandırmak 3553
tenezzül (Ar.)	alçalma, mütevazi olma 4591, 4623
tenezzül it-	mütevazi olmak 4591
teng (Far.)	1. dar 3311, 4272, 4813, 6403 2. sıkıntı, yük, ıstırap 4820
teng eyleme-	daraltmamak 4813
teng ol-	daralmak 4272
te'nîs (Ar.)	munis kılma, alıştırılma 4533
tennûr (Ar.)	fırın, tandır 3078
tennûr eyle-	fırın yapmak 3078
ten-perest (Far.)	rahatına düşkün 6521
ten-tâ-lâle	mırıltı 3737
ten-tâ-lâle-ten	tentene, mırıltı 2668
tentenâ	ses, seda, ezgi 217
tentene (Ar.)	nağme, ezgi 2120
tenzîl (Ar.)	Kur'ân-ı Kerim 3791
ter (Far.)	ter, yeni 2676, 2680, 4386
ter	yaş, ter, ıslak 613, 1882, 2808, 4239
ter it-	ıslatmak 613
terahhüm (Ar.)	merhamet etme, acıma 4116
terakkî (Ar.)	ilerleme, yükselme 2302, 4623
terakkî itdür-	ilerletmek 2302
terâzû (Ar.)	terazi 5503
terbiyet (Ar.)	terbiye 1029, 3006, 4300
terbiyet eyle-	terbiye etmek, edeblendirmek 1029
terbiyet it-	terbiye etmek 4300

terbiyet vir-	ehlileştirmek, terbiye etmek 3006
tercüman, tercemân (Ar.)	tercüman 322, 394, 491, 771, 3414, 5836
terk (Ar.)	1. vazgeçme, bırakma 224, 1556, 2939, 3068, 4272 2. tepeleme, reddetme 344
terk eyle-	bırakmak 3274
terk it-	1. bırakmak, terketmek 326, 663, 2518, 3824, 5527 2. tepmek, tepelemek, reddetmek 344
terk-i baş u cān	can ve baştan geçme 2345
terk-i burun	burunun terki 1634
terkeş (Far.)	ok çantası 2072, 2075
terle-	terlemek 614
ters (Far.)	korcu 1755, 3593, 3712
tersā (Far.)	Hristiyan 1602, 3851
tertīb (Ar.)	dizme, sıralama, sıra, düzen 3622, 3625
tesbīh (Ar.)	tesbih 1454, 2426, 4387, 5795
tesbīh oku-	dua etmek, tesbih çekmek 1867
tesellī (Ar.)	avutma, teselli 444
tesellī eyle-	üzüntüsünü derdini bölmek, avutmak 444
teshīr (Ar.)	istilâ etme, ele geçirme 4210, 5270, 5531
teshīr itme-	ele geçirmemek 5531
teshīrle- (Ar.Tr.)	zapdetmek 5171
te'şīr (Ar.)	tesir 1322
teslīm (Ar.)	1. verme 204, 2008, 3128, 4725, 4937 2. bağıllık, boyun eğme, teslimiyet 2505, 3136, 4300, 4935
teslīm eyle-	vermek, emanet etmek 204, 602, 793
teslīm it-	1. vermek 202, 862, 3135 2. boyun eğmek, bağıllık göstermek 3150
teslīm-i tām	tam teslimiyet 2938
teşbīh (Ar.)	benzetme 1129, 1137, 1160, 1219, 5134
teşbīh it-	benzetmek 1129, 1137, 5134
teşne (Far.)	susuz, susamış 190, 542, 2976, 5033, 5863
teşne düş-	susamak 190
teşne-dil (Far.)	can ve gönülden istekli 4565
teşne-dil itme-	istekten alakoymamak, uzak tutmamak 5679
teşne-leb (Far.)	çok susamış 60, 5400, 5965
teşnī' (Ar.)	ayıplama, kınama 1696, 2497, 4370
teşnī' it-	ayıplamak, kınamak 2497
teşrīf (Ar.)	şeref verme, şereflendirme 1306
teşvīş (Ar.)	karıştırma 355, 640, 1720, 4160, 6390
teşvīş çek-	sıkıntıya katlanmak 5289

tevaqquf (Ar.)	durma, eğlenme 4802
tevaqquf itme-	durmamak 4802
tevbe (Ar.)	tevbe 2499, 2555, 4380, 6302, 2505
teveccüh (Ar.)	yönelme, sevgi duyma 1053, 5497
teveccüh eyle-	yönelmek, sevgi duymak 1053
tevekkül (Ar.)	tevekkül 2591, 4582, 4640, 4643, 5105
tevekkül eyle-	tevekkül etmek 2591
tevekkül kıl-	tevekkül etmek 4631, 4661
tevfik (Ar.)	doğru yolu gösterme, Allah'ın yardımına ve ihsanına kavuşma 18, 718, 2555
tevfik it-	Allah'ın yardımına kavuşmak 2499
tevhid (Ar.)	Allah'ın birliğine inanma 94, 173, 189, 131, 6298
tevhid-i Rab	Allah'ın birliği 173
tevhim (Ar.)	kuruntuya düşürme 5941
te'vil (Ar.)	söze ayrı mana vermeye çalışma 5453, 5941, 5942, 5943
te'vil eyleme-	sözü çevirmemek 5453, 5454, 5455
tevkî' (Ar.)	padişahın nişanlı buyruğu, ferman 1257, 2497
tevkî' it-	ferman yazmak 2497
Tevvâb (Ar.)	kullarının tevbesini çok kabul eden Allah 255, 1831, 4268
te'yîd (Ar.)	kuvvetlendirme 6473
tezkiye (Ar.)	temizleme 3673
tezkiye it-	temizlemek 3673
tezvîr (Ar.)	yalan dolan, fitne 2913, 3390, 3450, 4721, 5364
tezvîr eyleme-	aldatmamak, hile etmemek 3400
tezvîr it-	fitne çıkarmak 3450
tezvîrât (Ar.)	yalanlar 2722
tı	İslâmî Türk alfabesinin on dokuzuncu harfi 3602
tıbb (Ar.)	hekimlik 2195
tıfl (Ar.)	çocuk, süt çocuğu 2846, 3100, 4092, 4755, 6141
tıfl-vâr	çocuk gibi 4139
tılısm, tılısım (Ar.)	büyü, sihir 2129, 2130
tîb (Ar.)	güzel koku 2144, 2193, 2194
tîğ (Far.)	kılıç 1103, 3554, 6164
tihî (Far.)	boş 3041, 3088, 5573
tihî it-	boşaltmak, boş bırakmak 5948
tihîgâh (Far.)	boş böğür 6074
til	dil 1653
tilâmiz (Ar.)	talebeler 57, 5407
tîmâr (Far.)	hasta bakıcısı, yara bakımı 143, 760, 766, 5034, 6277
tîr (Far.)	ok 959, 1262, 2391, 4775, 6437

tirāş (Far.)	bahis, söz 922
tirāş ur-	bahsetmek 922
tîr-endāz (Far.)	ok atıcı, ok atan 3223, 3224, 5264, 5583
tiryāk (Far.)	ilâç, panzehir 44, 277, 856, 888
tiryāk vur-	merhem yapmak 856
titre-	titremek 5983
tîyn, tîn (Ar.)	çamur, balçık 425, 1519, 2114, 2115, 3604
tîyn-peres (Ar.Far.)	ten düşkünü 2115
tîz (Far.)	1. keskin 546, 3555, 3719 2. çabuk, hemen, acele 1790, 2958, 3416, 4062, 5561
tîz tîz	çabuk çabuk, çok acele 5145, 6309
tizcek (Far.Tr.)	çabukça 262, 703
tîzî (Far.)	keskinlik 4283
tîzî-yi yüz	yüzünün keskinliği 4283
toğ-	doğmak 200, 2837, 4027, 4100, 5867, 5868
toğan	doğan, haşin kuşu 5825
toğrı	doğru, doğruca, hak 442, 1759, 4735, 5473, 5974
toğrı tur-	doğru olmak 6300
toğrılık	doğruluk 1262, 3478
toğru	1. karşı, yönünde 219 2. hak, doğru 1568, 5529
toğurt-	doğurtmak 1385
tohm (Far.)	tohum 8, 861, 1516, 3452, 6353
tohm-ı insân	meni, döl 2055
toksan	doksan 5559
toköz	dokuz 4521
tol-	dolmak, kaplamak, doldurmak 57, 23, 50, 1611,3074
tolâ-	dolamak, sarmak 1750, 4321, 4461
tolan-	gitmek, gezinmek 4521
toldur-	doldurmak 40, 1847, 1851, 3733, 6166
tolı	dolu, içi olan 1343
tolığa	miğfer, tolga 2388
tolığa-yı ‘aql	akıl miğferi 2388
tolin-	kaybolmak, yitmek 3916
tolu	1. dolu, ağzına kadar, taşarcasına 83, 1577, 4391,6420 2. kadeh, kâse 1083, 2384, 3056
toptolu	dopdolu, çok dolu 1092, 1864, 2662, 4750, 5087
tolun-	batmak, kaybolmak 501, 502, 1401
tomar, tûmâr (Far.)	tomar 2866, 3423, 3820

ton-, tun-	örtülmek, kapanmak, kararmak, parlaklığını kaybetmek 50, 1563, 1792, 2040, 3652, 3927, 5812
ton	elbise 1455, 1723, 2319, 6260
tonuq	lekeli, körsen 1997
top	1. top, harp silâhı 1371 2. top 3130, 5060
top it-	top yapmak 3130
toprak	toprak 1041, 2112, 4758, 5885, 6164
tosun	azgın, haşarı, zapt edilmesi güç, çamış 1378
toy	ziyafet 144, 5700
toy-	doymak 1805, 3027, 3181, 4521, 5144
toyla-	ziyafet vermek 346
toyun-	doymak 333
toz	toz 1568, 2124, 3838, 5686, 5870
töhmet (Ar.)	suç, kabahat 5693
tudak, tutaq	dudak 33, 1108, 1229, 2207, 4952, 6169, 6170
tüfân (Ar.)	tufân 1969, 2995, 3677, 4951, 5472
tufân kıl-	tufân yapmak 3131
tufeyl (Ar.)	dalkavukların piri 1781
tuğyân (Ar.)	taşma, azgınlık 215, 261, 352, 914, 6185
tuğyânî (Ar.)	asi olanla alâkalı 4757
tuhaf (Ar.)	hediyeler 4512
tül (Ar.)	uzunluk 83, 2256, 4185, 6247
tülü'1-emel	hırs, aç gözlülük, tamah 83
tullâb (Ar.)	talebeler, öğrenciler 59, 85, 698, 920, 1823
tullâb-vâr	talebeler gibi 936
tülü' (Ar.)	doğma, doğuş 508, 5251
tülü' eyle-	doğmak 508, 5251
tu'm (Ar.)	tat, lezzet 1322, 1325
tuman	duman 4524
tun	körseñimek, parlaklığını kaybetmek, kararmak 2040
tundurma-	karartmamak, kirletmemek 2124
tur-	1. ayağa kalkmak 591, 1956, 4439, 4540, 6479 2. durmak, eğleşmek, tevakkuf etmek 219, 305, 3484, 4122 3. kendine gelmek 1673, 2061, 2282, 3196, 5657
Tür (Ar.)	1. Tur dağı 71, 84, 770, 1659, 2907 2. dağ 770, 2992, 4065
turfâ (Ar.)	görülmemiş, şaşılacak şey 1142, 1978, 4529, 5783
turma-	1. devam etmek 524, 625 2. akmak, dinmemek 4442

ṭurrāc (a.)	turrac kuşu 2673, 3447
turş (Far.)	ekşi 64, 5480
ṭuru	bulanık olmayan, berrak 1225, 1364
ṭurq, ṭuruq (Ar.)	yollar 2524
turunç (Ar.)	turunç 2650
ṭuş	karşılaşma 282, 268, 269, 542, 2045, 5814
ṭuş ol-	rastlamak 282, 2045, 5814
ṭut-	tutmak, farzetmek 1133
ṭuṭaş	karşılaşma, rastlama, tesadüf 3301, 4043, 4871
ṭuṭaş ol-	karşılaşmak, rastlamak 3301, 4043, 4871
ṭūṭī, ṭuṭī, ṭuṭı (Ar.)	papağan 162, 1131, 2946, 3000, 3221, 4644
ṭūṭī-vār	papağan gibi 6447
ṭūṭī-veş	papağan gibi 95
tūṭiyā (Ar.)	sürme 2691, 6079
tutma.-	addetmemek, saymamak 5730
tutuk	perde 141
ṭuy-	1. duymak, işitmek 144, 3, 90, 2034, 3060, 5444 2. koku almak, anlamak, hissetmek 1634, 2066, 3272, 4099, 5284, 5504 3. vazgeçmek 121, 1789, 1809
ṭuydur-	hissettirmek, duyduzmak 4642
ṭuyma-	1. işitmek 3410, 5583, 6093 2. hissetmemek 2177 3. vazgeçmemek 6093
ṭuyul-	işitilmek, anlaşılmak 4128
ṭuyūr (Ar.)	kuşlar 2988, 5842, 6292
ṭuz	tuz 1544, 2868
ṭuzak	tuzak 176, 1889, 2077, 5384
tūhem (Ar.)	suçlar, töhmetler, iftiralar 3142, 5030
tūken-	bitmek, sona ermek 390,
tūn	gece 1988
tūnd (Far.)	şiddetli, sert, katı 2295
tūnd-ḥū (Far.)	sert huylu, titiz 4310
tūrāb (Ar.)	toprak 140, 189, 1309, 1354, 4716
Türk	1. Türklerin yaşadıkları ülke, Türkistan 58, 3473 2. Türk, beyaz tenli, güzel adam 5832 3. köylü, kaba saba adam 4320
Türkī (Ar.)	Türk dili, Türkçe 169, 6313, 6342
Türkmençe	Türkmençe, Türk dili, Türkçe 4327

-U-

u	ve 6, 6, 87, 3007
ū (Far.)	o, 2098
'ubūdiyyet (Ar.)	kulluk, kölelik 4492
'ubūdiyyet kıl-	kulluk etmek 4492
'ubūr (Ar.)	geçme, geçiş 442, 802, 2131, 2275, 2945
'ubūr eyle-	geçmek 2275, 2820
'ubūr it-	geçmek 442, 802, 2131, 2945
'ubūr itmiş ol-	geçmiş olmak 442
'ucb, 'ucub (Ar.)	kibir 374, 2577, 4452, 5459, 6369
ucuz	değersiz, değeri az, pahalı olmayan 5388
uç, uc	uç 614, 1616, 2885, 3556
uç vir-	görünmek 2885
uç-	uçmak 176, 487, 1639, 2833, 3020
uçmak	Cennet 4938, 5505
uçur-	uçurmak 428, 1897
'ūd (Ar.)	ödağacı 2705, 3262
ud	haya, utanma 178, 1070, 2708, 4087, 4608
ud ol-	utanmak 4279
uda gir-	utanmak, hicap duymak 4019, 4087, 4161
udsuz	utanmaz, hayasız 4467
'ufūnet (Ar.)	pis koku 2536
uğra-	tutulmak, kapılmak 3105, 3550
uğrı	hırsız 1373, 1759
uğrā (Ar.)	bir şeyin sonu 4230
uğbā (Ar.)	ahiret 1595, 2133, 3290, 3463, 6317
'uğūbet (Ar.)	ceza 2536
'uğūl (Ar.)	akıllar 5306
'ulā (Ar.)	şan ve şeref sahibi 118, 3116
ūlā (Ar.)	evvel, ilk 4230
ula-	ulaştırmak, bağlamak, eklemek 2376, 3369, 5018, 5980
ulaş-	yetişmek, vasıl olmak, imdadına koşmak 3918, 4629, 5596
ulaşdur-	ulaştırmak, yetiştirmek 1725, 2652
ulu	büyük, yüce, ulu 191, 2240, 5187, 5484, 6481
ulū (Ar.)	sahipler 4566
ulū'l-elbāb	akıl sahipleri 4566
ulu-	ulumak, ürmek 1988, 3501
ulūhiyyet (Ar.)	Hakk'a ait, ilâhî 4533
'ulūm (Ar.)	ilimler 3782, 5187

'ulvī (Ar.)	yüce, yüksek 1357, 1482, 1485, 1557, 3901
um-	ümit etmek, dilemek 80, 1439, 2024, 4378, 5103
'ummān (Ar.)	okyanus, büyük, engin deniz 109, 238, 2081, 2082, 3315, 5579
'ummānī (Ar.)	okyanusa ait 3046
umūr (Ar.)	işler 2990
un	un 1426, 2858
'unf (Ar.)	sertlik, şiddet 5012
unut-, unut-	unutmak, hatırdan çıkarmak 220, 227, 323, 345, 421, 2072, 4228
'unnāb (Ar.)	hünnab 2660
ur-	1. vurmak, çarpmak 306, 1540, 2185, 4341, 6136 2. koymak, sürmek 1618, 3802 3. giymek, giyinmek, giydirmek 1452, 2911 4. yüklemek 575, 3097 5. söylemek 3034, 6159 6. çalmak, ses çıkartmak 33, 3012 7. takmak 4440 8. tutmak 33
'ur (Ar.)	silâhsız, mühimatsız olanlar 2991
'ur eyle-	silâhsız bırakmak 2991
uran	oran, ölçü, kıyas 574
'urd (Ar.)	kin, öfke 1459
urma-	1. vurmamak 1106, 3187 2. üflememek 3189
'urs (Ar.)	düğün yemeği, düğün 1652, 3465
ursu-	düşmek 4950
'urūc (Ar.)	yükselme, yukarı çıkma 1334, 2675, 4527
'urūc eyle-	yükselmek 4527
'urūc it-	göğe çıkmak 1334
'uryān (Ar.)	çıplak 1133, 6013
uṣṣ, uṣ	akıl 835, 5199, 5591
usal	gevşeklik, aldırmamazlık, düşüncesizlik 2789, 2862, 3659, 4844
usal gösterme-	gevşek davranmamak, düşüncesiz olmamak 2862
usal kıılma-	tembel olmamak, erinmemek 3659
usal olma-	gevşeklik göstermemek 4844
usañ	gafil 2399, 2485, 4030, 5300
usañ dut-	gevşek davranmak 4030
usañ ol-	gafil olmak 5300
'uṣat (a.)	isyan edenler, asiler 6, 942, 2368, 2459, 3807
usta, ūstā (Far.)	usta, hoca 1536, 2534, 2539, 3855
üstād (Far.)	üstad, hoca 2540

uşurlâb, üstürlâb (Far.)	güneş terazisi, yıldızların yeryüzüne göre yüksekliğini ölçen bir çeşit gözlem aleti 471, 3909, 4263
uşûl (Ar.)	1. yol, kaide, tertip 126, 448, 3773, 6248 2. asıl, kök 126
uş	işte 215, 779, 2603, 2861, 3070
uş ol	şol, o 5998
uş-	uçmak, gitmek, defolmak 6390
uşak	çocuk 5887
uşan-	kırılmak 1092, 3683, 4880, 5034, 5428
uşat-	ufatmak, kırmak, parçalamak 1011, 2393, 2610, 3146, 5432
uşbu	bu 86, 1534, 3324, 3410, 6055
‘uşr (Ar.)	öşür, onda bir 6280
‘uşş (Ar.)	yuva, ağaçta olan kuş yuvası 429, 3220
‘uşşak (Ar.)	âşıklar 490, 1465, 3437, 4726, 6368
‘uşşakî (Ar.)	âşıklarla alâkalı, âşıklara ait 3036
ut-	kumarda galip gelmek, oyunda yenmek 2821
utan-	utanmak, hicap duymak 51, 968, 2062, 6157, 6491
utuz-	oyunda kaybetmek 2821, 3320
uy-	uymak, tâbi olmak 353, 1546, 2969, 3208, 4758, 5239
uyan-	1. uyanmak 1906, 2060, 3026, 5489, 5711 2. yanmak 3026
uyan	dizgin, gem, yular 5590
uyandur-	1. uyandırmak 1048 2. yakmak 6281
uyanuk	uyanmış, uyanık 1936, 2025, 2031, 2034, 2416, 3032
uyar-	1. uyandırmak 1926, 5710 2. yakmak 3510
uyhu	uyku 1927, 2029, 2032, 3004, 5502
uyhulu	gaflet içinde 2034
uyıcı	uyan, uyucu, tâbi olan 4000
uyku	uyku 269, 4368
uyku aç-	uyanmak 4368
uyma-	1. uymamak, tâbi olmamak 2925, 3410, 3833, 4671 2. aldırış etmemek, kâle almamak 5901 3. razı olmamak 4721
uyu-	uyumak 1936
‘uyüb (Ar.)	ayıplar, kusurlar 5486
‘uyün (Ar.)	gözler 2921
uyuz	uyuz hastalığı 1725, 5517
uza-	1. uzamak 439, 448, 582

uzak	2. uzak düşmek, uzaklaşmak 1629, uzak, ırak 1756, 2233, 5384
uzak git-	uzamak 2233
‘Uzat (Ar.)	bir put ismi 1231
uzatma-	kısa kesmek 1381
‘uzlet (Ar.)	uzlet, halvet, bir köşeye çekilme 2871, 2872, 2884, 3015, 3075, 3327
‘uzlet it-	inzivaya çekilmek 3075
uzun	uzun, kısa olmayan 214, 370, 6488
‘uzv (Ar.)	aza, organ, uzuv 204, 4819, 6175
-Ü-	
ü	ve 5, 90, 3003
üç	üç 133, 716, 2216, 4579, 5327
üç yüz	üç yüz 5559
üç yüz altmış	üç yüz altmış 3626
üçler	Üçler diye bilinen veliler topluluğu 3624, 3626
üftāde (Far.)	düşkün, âciz 3179, 4470, 4849
ügri-	sallamak 5436
ülfet (Ar.)	ahbablık, dostluk, samimi olmaklık 523
üleştür-	bölüştürmek, pay etmek, üleştirmek 2652
ülü	kısmet, nasip, hisse 2168
ümerā (Ar.)	emirler, beyler, amirler 3811
ümīd, ümmīd (Far.)	umut, umma, güvenme 2043, 3133, 5683, 6243
ümīd kıl-	ümid etmek, ummak, beklemek 3133
ümīd-vār	ümidli 4395
ümm (Ar.)	anne, ana 193, 592, 2581, 4033
Ümmülkitāb (Ar.)	Levh-i mahfuz 1324
ümmeh (Ar.)	anneciğim 4091
ümmet (Ar.)	ümmet 635, 1748, 3419, 3798, 5163
ümmī (Ar.)	okuması yazması olmayan 2777
ümmīd-vār (Far.)	ümid eden, ümitli 3162, 4377
ün	ses, seda, ün 379, 1112, 1633, 5582, 5992
ün it-	seslenmek 1112
ün ur-	seslenmek, bağırarak 1433
üns (Ar.)	alışkanlık, alışıklık 2404, 5833
üns dut-	alışmak 5833
ürk-	korkup kaçmak 3649
‘üryān (Ar.)	çıplak, soyunmuş 570, 571

üst	üzer, üst, satıh, yüz 127, 2346, 3310, 3458, 4851
üstâd, üstâz (Far.)	mürşit, muallim, usta 775, 1525, 1526, 1872, 3420, 5418
üstühân (Far.)	kemik 229, 857, 5381
üstüvâr (Far.)	sağlam, kuvvetli, dayanıklı 3829, 4380.
üşen-	üşenmek, erinmek, gevşeklik göstermek 3697, 5428
üşte	işte 1524, 3223, 3905, 5466, 6285
üştür (Far.)	deve 2598
üyez	sivrisinek 3221
üyi, üyü-	uyumak 236, 1199, 1560, 1903, 1952, 3026, 4611
üyümüŝ	uyumuŝ, uyuyan 2571
üyür	gafîl, farkında olmayan, habersiz 2042, 2416
üyüt-	uyutmak 1970, 3033
üz-	kesmek, koparmak 2484, 6004,
üzer	üst taraf, satıh 2925
üzre	üstünde 3316
üzüm	üzüm 1975, 2744
-V-	
vâ (Ar.)	ah, yazık 227
vâcib (Ar.)	mecburi olan, terki caiz olmayan 151, 511
vâcib ol-	gerekmek, icab etmek 6058
vâcid (Ar.)	1. var eden, vücuda getiren, zengin olan Allah 138, 1832, 4373, 6351 2. meydana getiren, yapan 138
va'd (Ar.)	vade, zaman, vakit 119, 2465
va'de (Ar.)	vakit, zaman 713, 714, 719
va'degâh (Far.)	kararlaŝtırılan vakit 279
vâdi (Ar.)	vadi, koyak 4602
vâh (Far.)	vah, yazık, ah 109, 3091
vahdâniyyet (Ar.)	birlik 6246
vahdet (Ar.)	1. birlik 45, 13, 2455, 3026, 3397 2. yalnızlık, teklik 5826
vâhî (Ar.)	faydasız, boş 3264
vâhid (Ar.)	1. tek, bir olan Allah 1834 2. tek, bir 2588
vâhidiyyet (Ar.)	birlik 45
vahŝ (Ar.)	yabanî, ürkek, yozmuŝ 1902, 2988, 5528
vahŝî (Ar.)	yabanî, ehlileşmemiŝ, vahŝî, yoz 3009
vahy (Ar.)	vahiy 948, 4864, 5292

vaḥy it-	ilham etmek, bildirmek, vahy etmek 4864
vakār, vekār (Ar.)	ağırbaşlılık 2908, 3019, 4980, 5564, 6020
vākı'āt (Ar.)	vuku bulanlar, olanlar, hadiseler 679
vaḳıyye (Ar.)	okka, 1283 gr. olan ağırlık birimi 1101
vāḳı' (Ar.)	vuku bulan, düşen 444
vaḳı'ī (Ar.)	vuku bulmuş, olmuş 5893
vaḳt (Ar.)	vakit, zaman, devir, çağ 202, 2057, 2990, 4105, 6051
vālideyn (Ar.)	anne ve baba 941
vālih (Ar.)	şaşakalmış, hayrete düşmüş 77, 112
vālih it-	hayrette bırakmak 112
vallāhul'alīm (Ar.)	Allah hakkıyla bilendir 4975
var	1. varlık, servet saman, mal mülk 220, 1628, 1853, 3129, 6414 2. mevcut 86, 196, 1526, 3222, 5487 3. dünya sevgisi, masivâ 30
var eyle-	ortaya çıkmak 216
var-	1. ulaşmak, varmak, vasıl olmak 305, 3016, 3151, 5421 2. gitmek, yaklaşmak 246, 1930, 3149, 3409, 4540
varak (Ar.)	yaprak, varak 2831, 3809, 4821, 5714, 6346
vārid (Ar.)	gelen, ulaşan 5044
vāriş (Ar.)	mirasçı 3890
varlık	vücut, meydana gelme 727, 2080, 2836, 3199, 3439
varṭa (Ar.)	tehlike 4665
vaşf (Ar.)	hususiyet, özellik, nitelik 15, 1402, 5563
vaşf eyle-	nitелеmek 5995
vaşf it-	nitelendirmek 4577
vāşıl (Ar.)	ulaşan, yetişen 213, 31, 2425, 4828
vāşıl it-	ulaştırmak, kavuşturmak 213
vāşıl kıl-	ulaştırmak 31, 2552
vāşıl ol-	ulaşmak, kavuşmak 2425, 4535
vāsi' (Ar.)	1. Allah 1839 2. geniş, açık 4663, 5387, 9077 genişletmek 6077
vāsi' it-	
vaşl (Ar.)	kavuşma, ulaşma 24, 182, 3134, 3178, 4886
vaşlat (Ar.)	kavuşma, vuslat 454
vaṭan (Ar.)	vatan, yurt 663, 782, 1920, 5096
vaṭan dut-	vatan edinmek, tavattun 1920
vāv	İslamî Türk alfabesinin yirmi dokuzuncu harfi 1305, 1545
vāy	yazık, ah, vah 2176, 2525, 3170, 3470, 4141
vaz' (Ar.)	1. dikme, rekzetme 1372 2. koyma, konulma 2674, 3622

vaz' it-	dikmek 1372
vaz' ol-	konmak, konulmak 2674, 3622
va'z (Ar.)	dinî öğüt, nasihat 91, 2034, 2206, 2884
va'z it-	nasihat etmek, dinî öğüt vermek 2312
vâzî' (Ar.)	koyan, koyucu 1831
vâzîh (Ar.)	açık, sarıh, belli 6493
vâzîh kıl-	açığa çıkarmak 6493
vazîfe (Ar.)	vazife 5755
vazîh (Ar.)	apaçık, besbelli, meydanda 91, 750
ve	ve 3402
vebâ (Ar.)	veba hastalığı 361, 6022
vebâl (Ar.)	ağrılık, mesuliyet, vebal, günah 63, 2997, 5040, 6302, 6477
veca' (Ar.)	ağrı, sızı, acı 5258
vecd (Ar.)	gaşy olma, kendinden geçme 4394
vecel (Ar.)	korkma, ürkme 2250, 3391, 4447
vech (Ar.)	1. yüz, vecih 1411, 2463, 5497, 5572 2. sebep, yüz 78, 128
veche (Ar.)	sebep, yön, cihet 2153
Vedüd (Ar.)	ziyadesiyle muhabbetli ve çok şefkatli olan Allah 1826, 3213, 3842, 4115, 6125
vedüdü-vaşf (Ar.Far.)	ilâhî sıfatlı 4469
vefâ (Ar.)	1. dostlukta ve sevgide devamlılık gösterme, sözünde durma 26, 920, 4260, 4650 2. sadakat 5145 3. menfaat 5540
vefâ göster-	sadık kalmak 5145
vefâdâr (Far.)	vefâlı 142
vefiyye'l-'ahd (Ar.)	ahdına sadık, sözüne bağlı 715
vefk (Ar.)	uygunluk 1295, 1602, 2317
vefkince git-	uymak 1602
Vehhâb (Ar.)	ziyadesiyle, çok çok ihsanda bulunan, bağışlayan Allah 6, 255, 1819, 3618, 4712
vehm (Ar.)	1. vehim, kuruntu 350, 3048, 4933 2. hayret 4976
vehm al-	huylanmak, vehimlenmek 4031
vehmnâk (Far.)	vehimli, kuruntulu 4004
veküüd, vüküd (Ar.)	odun vesaire 3874
veled (Ar.)	çocuk, erkek evlât, oğul 24, 2592, 2815, 4009, 5162
velî (Far.)	fakat, amma 733, 1694, 2103, 5025, 6240 \
velî (Ar.)	eren, veli 134, 4793

velik, velikin (Far.)	fakat, amma 1170, 1254, 3379, 4386
veliyy (Ar.)	sahip 3382, 3390
velvele (Ar.)	gürültü, patırtı, bağırıp çağırma 6019
vera' (Ar.)	şüphelilerden sakınmak 1191, 5005
verd (Ar.)	gül 746, 2274, 2651, 3342, 3343, 5769
verem (Ar.)	1. şişme, şiş 2316, 6442 2. topuz 792
verhem (Far.)	yara, gıybet 6171, 6172
verid (Ar.)	şah damarı 5607
vesāvis (Ar.)	vesveseler, kuruntular 4148
vesselām (Ar.)	kısaca, sözün kısıtı 2094, 2557, 3121, 3324, 5931
vesvās (Ar.)	1. şeytan 1732, 1772, 2209, 2367, 4618 2. aldatma, vesvese 1765, 4150
vesvese (Ar.)	kuruntu, vehim 1811, 3339, 4149, 4305, 5292
veyā	veya, yahud 5859
veyl (Ar.)	Cehennem'de bir dere 799, 2906, 3169, 4024, 6163
veyilī (Ar.)	Cehennem'e ait 5514
vezir (Ar.)	vezir 1483, 1596, 1597, 2171, 2882
vid vid	kuş sesi 5827
vidā' (Ar.)	ayrılma 586, 2741, 3072, 3373, 3721
vidā' eyle-	ayrılmak, uzaklaşmak 3072
vidā' it-	ayrılmak 3373
vidā' kıl-	ayrılmak 2741, 2916
vilāyet (a.)	dostluk, mertebe, velāyet 1053
vir-	vermek 181, 148, 804, 1948, 3292
vīrān (f.)	ören, yıkık, harap 564, 908, 1572, 6106, 6374
vīrān eyle-	yıkılmak 707
vīrān it-	yıkılmak 632
vīrān kıl-	yıkılmak 1443, 1572
vīrān-şifat	virane gibi 1362
vird (Ar.)	zikir, vird 3734
viribi-	göndermek 2379
vişāl (Ar.)	kavuşma 826, 2840, 3377, 3859, 6244
vişāl bul-	kavuşmak, ulaşmak 4843
vitir (Ar.)	tek, yalnız, تنها 3073
vizr (Ar.)	günah, suç 1664, 3841
vuḥūş (Ar.)	yabanî hayvanlar 6292, 6431
vur-	1. dövmek 2734 2. yapışmak 2085 3. dokundurmak 52

	4. yağma etmek 1735
vurma-	1. vurmamak 3048
	2. yükletmemek 3097
	3. söylememek 3973
vuşlat (Ar.)	kavuşma 177, 6138
vuşül (Ar.)	ulaşma, yetişme 126, 779
vuşül bul- vü	kavuşmak, yetişmek 779, 5577
vücüd (Ar.)	ve 4, 96, 337, 3016, 5952
vücüd bul-	vücut, varlık 398, 2092, 3014, 3187, 3193, 4446
vülâ, vilâ (Ar.)	var olmak, meydana gelmek, yaratılmak 3213, 4446
vülât (Ar.)	dostluk 3867
vüs' (Ar.)	valiler 103, 2458, 3807
vüs'at (Ar.)	genişlik 5477, 5820, 6286
	genişlik, ferahlık 4187,
-Y-	
yâ	1. veya, ya, bir de, başka benzer olarak 886, 3213, 3234, 4205
	2. yahut 173, 1627, 4287, 4289, 6167
	3. işte, ya 2
ya	yay 911, 1775
yâ (Ar.)	ey 13, 6, 264, 1824, 5683, 6388
yâ Rabâ Ar.Far.)	ey, ey Allahım 1240, 1444, 1581, 5688
yabâb (Ar.)	harap, yıkık, ören, virane 4258
yaban (Far.)	dışarı, uzak 971
yâbis (Ar.)	kuru 6036, 6037
yâd (Far.)	anma, hatıra getirme, hatırlama 148, 4324, 5829, 6269
yâd eyle-	anmak 4218
yâd it-	hatırlamak 2435, 6239
yâd kııl-	anmak 6153
yâd ol-	anılmak, söylenmek 140
yad	yabancı, el 148, 4324, 5820, 6239
yad it-	uzaklaştırmak 5024
yad ol-	yabancılaşmak, uzaklaşmak 1303, 4833
yâdigâr (Far.)	hatıra, armağan, yadigâr 3511, 3513
yağ	yağ 551, 819, 820, 1048, 3299
yağ-	yağmak, inmek 334
yağlıg	yağlı 820
yağma	yağma, çapul 1149
yağmalara vir-	talan etmek, yağmalamak 1149

yāhū (Far.)	yahut, veya 1332, 3301, 3415, 4296, 6459
yāhūd, yāhōd (Far.)	veya, yahut 108, 1381, 2297, 5888
yahūd, yehūd	Yahudi, alçak, deni 2378, 2829
yahūdī (Ar.)	Yahudi 1596, 4161, 4304
yahūdī-vaşf (Ar.)	Yahudi gibi, Yahudi sıfatlı 4469
Yaḥyā (Ar.)	Hız. Yahya Peygamber 2829, 5008
yaç-, yaḥ-	1. yakmak 397, 820, 1880, 4059, 5486 2. vermek, koymak 4151, 4589
yaça	yaka 3471, 4475
yaçıcı	yakan 4281
yaçıl-	yanmak, kendinden geçmek 4065, 4476
yaçın	yakın, uzak olmama 449, 700, 2048, 4646, 5595
yaçın kııl-	yakınlaştırmak 2564
yaçīn (Ar.)	şüpheye yer vermeyen, iyi ve kesin olarak bilme 2613, 3227, 3418
yaçīn it-	iyi ve kesin olarak bilmek 2842
Ya'kūb (Ar.)	Hız. Yakup Peygamber 163, 24, 515, 2827, 4762
Ya'kūb-vār	Hız. Yakup aleyhisselam gibi 4882
Ya'kūb-veş	Hız. Yakup aleyhisselam gibi 4224
yāl ü bāl (Far.)	boy bos 6292
yala-	yalamak 3504
yalan	1. gerçek olmayan söz, yalan 905, 3201, 4914, 5773 2. yalancı 1536, 5980
yalan it-	yalancı çıkarmak 1536
yalancı	yalancı 804, 6239
yalandan	katena, yalancılıktan 5032
yalın	çıplak 243
yalvar-	yalvarmak, niyaz etmek 3151
yañ	taraf, yan 243, 244, 438, 1043, 4125, 4408
yan	yan, yakın yer 331, 4084
yan-	yanmak 22, 1906, 3901, 4087, 4808
yanmak degül	yanmış olmaz 2039
yañak	yanak, yüz 668
yandur-	yakmak 468, 713, 3298, 4003, 4270
yandurıcılık	yakıcılık 42, 4290
yañılma-	yanılmamak 264
ya'nī (Ar.)	yani, o halde 165, 191, 3103, 4134, 6083
yanmaçlık	yanmaçlık, yanma 821
yap-	1. yapmak 421, 1600, 2226, 5056, 5203 2. kapamak, kapatmak 358, 3940, 5055
yapış-	yapışmak, el atmak 2518, 5887

yaprak	yaprak 9
yâr (Far.)	sevgili, yâr, dost 118, 607, 1930, 4319, 6039
yâr eyle-	müyesser etmek, bağışlamak 4081
yâr kıl-	beğenmek, almak 150
yâr ol-	yâr olmak, istediği gibi olmak 5710
yar	uçurum, yar 2346
yar-	1. yarmak, ikiye ayırmak 1368, 6020 2. incelemek, üstünde durmak 150, 1769 3. çözmek, halletmek 1610
yara bil-	halletmek, anlamak 1610
yara	1. acı, yara, çıban 142, 2338, 6490 2. hile 1610
yara vur-	dağlamak, yaralamak 6490
yara-	faydası dokunmak 142 2. lâyük olmak 3004
yarak	silâh 3715
yarak düz-	silâhlanmak, silâhla donanmak 3715
yaramaz	kötü, fena, sapık 2352
yârân (Far.)	dostlar 3529
yarar	faydalı 150, 539, 2438, 5710
yarar eyle-	faydalı kılmak 5710
yaraş-	yakışmak, lâyük olmak 1000, 3180, 3318, 5734, 6128
yarat-	yoktan var etmek 202
yarı	yarım 1796
yarıl-	yarılmak, taklanmak 118, 6348
yarım	yarım 2744
yarın	yarın, erte 273, 549, 866, 1815, 2973
yas	yas, matem 911, 1120, 1715, 1775
yas dut-	matem etmek 911, 1775
yas-	1. gevşetmek 911 2. koymak, yapmak 1775
yasak	kanun 1775
yasak yaş-	kanun yapmak, kanun koymak 1775
Yâsin (Ar.)	Kur'an'da bir sure 911
yaş	1. su, yaş, ıslak 249, 283, 2593, 3477, 4233 2. kuru olmayan, yaş 331, 3654 3. ömür, yaş 6488 4. gizli 4234
yaş dök-	ağlamak 3074, 4444
yaşın yaşın	gizli gizli 4234

yat-	yatmak 818, 3146, 4320, 4841, 5071
yatın	tarz, usul 2477
yatlu	kötü 861, 1515, 3878, 4218, 6218
yavan	tuzsuz, tatsız, yavan 5331
yave	kayıp 5594
yave kııl-	kaybetmek 5594
yavru	yavru 429, 431, 432, 3104
yavu	kayıp, yitik 4108, 4905
yavu kııl-	kaybetmek, yitirmek 4108, 4905
yay	yay 3224, 4205
yay-	sermek, yaymak 2960
yaya	yaya, piyade 2064
yayla-	yaylamak, barındırmak 4777
yaylak	yaylak, mera, otlak 902
yaz	yaz 314, 887
yaz-	yazmak 729, 2382, 3662, 5388, 6280
yazıl-	yazılmak 151, 1774
yazmaklık	yazmaklık 6278
yazu	yazı 483
yazuğ	günah 6172
Yemen	Yemen ülkesi, akik taşı ile meşhurdur 58, 3473, 5100
yeşil	yeşil 4233, 4234
yeşm	yeşil renkli yağmur taşı 5808
yetim (Ar.)	babasız, babası olmayan 2860, 2959
Yezdān (Far.)	Allah 2078, 2083, 4236
yezdānī (Far.)	ilâhî 48
yezīd (Ar.)	yezit, kötü kimse 3286
yığ-	toplamak, biriktirmek 2492, 4055
yık-	viran etmek, varlığını bozmak 39, 123, 1853, 3997, 4249
yıl	sene, yıl, sal 2352, 2426, 2826, 5215, 6495
yıl- .	çekilmek, uzaklaşmak 2934
yılduz	yıldız 3911
yıllık	senelik, yıllık, bir yıl müddetle 1398
yırt-	yırtmak, yarmak, parçalamak 212, 43, 2319, 4322, 4722
yi-	yemek 813, 1560, 2207, 3236, 3292
yid	yed, el 6444
yidi	yedi 146, 1774, 1989, 4050, 6279
yidiler	yedi kişiden meydana gelen veliler topluluğu, Yediler 3624, 3626
yidür-	yedirmek 2502
yig	üstün, iyi 410, 2264, 2265, 4650, 5869

yig ol-	üstün olmak 979
yîgâne (Far .)	tek, eşsiz, biricik 1024, 2780, 6140
yigirmi dört	yiğirmi dört, yirmi dört 227
yigrek	daha üstün, daha iyi 4361
yik (Far.)	tek 5586
yik reng	aynı renkte, aynı renkte olan 2620, 2622
yikrengî (Far.)	bir renkte olma, riyasızlık, iki yüzlü olmama 3543
yiksân (f.)	müsavi, bir olma 571, 1212, 2589, 3129, 5243
yiksân kıl-	müsavi etmek, değişmek, aynı düzeyde etmek 3129
yiksân ol-	bir olmak, aynı olmak 4539
yil	1. rûzgâr 1579, 2354, 3562, 4450, 4768 2. istek, arzu, heves 1784, 2804
yile git-	boşa gitmek, heba olmak 4919
yile vir-	saçmak, heba etmek 220, 233, 854, 2172, 5947
yillere vir-	savurmak, heba etmek 39
yil-	1. koşmak 136, 243, 1932, 4636, 5433 2. esmek 2646, 4402 3. akmak 2646 4. uzaklaşmak, vazgeçmek 5689
yile var-	koşarak gitmek 40
yildire-	çok hareket etmek, çok kımıldamak 1115
yildür-	koşturmak 2418
yilek	varılması gereken yer, menzil 3134
yilici	koşan, giden 2352
yin-	yenmek 845
yîñ-	hakından gelmek, önünü almak 4157
yine	tekrar, yeniden 13, 2119, 3008, 4402, 6486
yîñi	yeni 5450
yir	1. yer yüzü, zemin 152, 360, 1774, 2110 2. makam, mevki, mülk, mesken 2805, 3236, 3486, 4427, 6314 3. karşılık 249, 902, 3100, 3654 4. taraf, cihet 5582 5. sebep 3149
yir div-	tepinmek 5358
yir yüzi	dünya 334
yirde baş koy-	secde etmek 306
yirden çık-	bitmek 6353
yir-	yarmak, yırtmak, dilmek 1616
yiriş-	ulaşmak 270
yit-	1. kaybolmak, yitmek 3510, 4985, 6098, 6149

	2. kâfi gelmek, yetişmek 512, 3125, 3524
	3. ulaşmak 6149
yiter	kâfi 2214, 2541, 3001, 5080, 5714
yitiş-	ulaşmak, yetişmek, kavuşmak 136, 1881
yitmeklik	arkasından gitmeklik, arkasına takılma 435
yitmiş	yetmiş 1406, 3626, 6136
yitmiş iki	yetmiş iki 177, 3394, 4902
yi-	yemek 2502
yi-	koku 430
yi-	yeyiş, yemek yemek 3102
yok, yo-	yok, olamaz, bulunmaz, bulunmama, mevcut olmama 37, 68, 87, 1640, 2020, 4731, 6374, 6509
yok eyle-	yok etmek, ortadan kaldırmak 5427
yok ol-	elden çıkmak, gasbedilmek, kaybolmak 1009, 1401
yok yire	boşu boşuna, sebepsiz 1017, 2067, 2069, 2418, 3149
yokluk	yokluk, yok olma 2787
yol	1. yol 111, 283, 1643, 2928, 5974
	2. uğur, için 167, 179, 2446, 3059, 3758
	3. taraf, yön 2558
	4. defa, kerre 3151
yol az-	yoldan çıkmak, sapıtmak 1144, 2318
yol azdur-	doğru yoldan çıkarmak 2305
yol bul-	fırsat bulmak 412, 2000, 5711, 6511
yol bulma-	geçmemek, gidememek, ulaşmamak 1268, 3466
yol dut-	yol kesmek 5754
yol eyle-	etki etmek, tesir etmek 616
yol kıl-	yol etmek 1632
yol ur-	yol kesmek 633, 2238
yol urmuş	yol kesmiş, soyguncu 1344
yol varmış	yol almış, yol katetmiş 1344
yola gir-	yolculuk etmek, sefer etmek 782, 1748, 5751
yolda kal-	menzile ulaşmamak 434
yolda kalma-	yolda kalmamak, menzile varmak 5422
yoldan çıkar-	azdırmak, saptırmak 4387
yoldan ır-	saptırmak, yoldan çıkarmak 2190
yoldan ko-	yolda bırakmak 6055
yoldan şal-	yoldan saptırmak 962
yoldan şap-	azıtmak, yoldan çıkmak 1275, 6117
yoldan yıl-	yoldan çıkmak 1784
yolına kuyu kaz-	tuzak kurmak 2403

yol-	yolmak, çekip çıkarmak, koparmak 1101, 1102, 3470, 5363, 5751
yoldaş	yol arkadaşı, yoldaş 135, 137, 1796, 4844, 5751
yoldaş idin-	yoldaş etmek 137
yolsuz	sağını solunu bilmeden, sersemce 2418
yorgun	yorgun 790
yoy-	bozmak, heba etmek, israf etmek, yoymak 1865
yoz-	yabanileştirmek, ehli olmamak, uzaklaştırmak 2584
yöre	çevre, etraf, civar 593, 1884
yönelt-	çevirmek, döndürmek 4408
yöri-, yörü-	yürümek 250, 343, 3259, 5979, 6309
yöri	haydi, git, vazgeç 72, 2020, 3323, 3705, 4418
yu-	yıkamak 36, 182, 1366, 3032, 6255
yuğu, yuğu	uyku 271, 825, 1965, 3013, 4394, 4856, 5972
yukarı	1. yukarı 2865, 3325, 3627 2. önce, yukarda 3388
yular	yular, başbağı, dizgin 1102, 2073, 5363
yular dut-	zaptedilmek, hakından gelmek 5363
yum-	kapamak, yummak 2024, 2028, 2968, 3858
yumrı	yumru 1139
yumşak	yumşak 652
yumurda	yumurta 429, 430, 1624
yumurdadan yuñlar kazı-	eşi görülmedik iş yapmak, çok şiddetli olmak 1624
yuñ	yün 1624
yun-	yıkanmak 1964, 3407, 6078
Yünus	Hz. Yunus Peygamber 2828, 3186, 5297, 5298, 4041
Yünus-şifat	Hz. Yunus gibi 2632
yurt	yurt, ülke 5210
Yüsuf (Ar.)	Hz. Yusuf Peygamber 113, 2162, 2163, 3088, 3854, 4762
Yüsuf-ı Haccâc	Irak valisi olup, peygamber sülâlesine ve onlara arka çıkanlara zulm eden Yusuf bin Sakafi 3442
Yüsufılayın (Ar.Tr.)	Hz. Yusuf gibi 1991
yut-	1. yutmak 191, 108, 238, 5371, 6575 2. içine almak, suyun boydan yukarı aşması 3854
yuv-	yuvarlanarak düşmek, çıkmak 868, 3104
yuva kılma-	düşürmemek, çıkmamak, uzaklaştırmamak 858
yuva	1. yuva, lâne 223, 2071, 3021, 3104 2. aziz, değerli kişi 2071, 4416 3. yabancı 4325 4. bozuk, dağınık 223
yuva ol-	bozulmak, dağılmak 223

yuvasını avla-	yuvasını ele geçirmek 3021
yuyı-	yıkamak, temizlemek 1963
yübüset (Ar.)	kuruluk, kuru olma 233
yübüset eyle-	kurutmak 233
yüce	yüksek, yüce, ulu 2458, 2684
yüce dut-	yüce tutmak, saymak 2458
yügrü-	koşmak, hızlı gitmek 5436
yügrüş-	koşuşmak 1810
yügür-	hızlı gitmek, koşmak 305
yük	yük, ağırlık 186, 2763, 2925, 6065
yürek	yürek, kalp 657, 1783, 1787, 1894, 3560, 4627
yüregi kıp-	korkmak 3560
yüregi yirinden kıp-	çok korkmak 4627
yüz	1. yüz, çehre 300, 1854, 2211, 4772, 4952
	2. yüz sayısı 90, 304, 2744, 4668, 5967
	3. sebep 214, 2348, 2756, 5333, 6093
	4. üst, üzeri, satıh, yüzey 2124, 2968, 3647, 4780
	5. görünüş, zahir 302, 556, 2975
	6. cihet, taraf, yön, yan 519
yüz biñ	yüz bin 38, 306, 2743, 3423, 6135
yüz biñde bir	yüz binde bir 1147
yüz bul-	sevilmek, yüz bulmak 446, 4472, 4952
yüz çevir-	sevmemek, bakmamak, değer vermemek 3855
yüz döndürme-	yüz çevirmemek 493
yüz dut-	yönelmek, yüzünü döndürmek 4281, 4480
yüz gör-	aksetmek, görüntü vermek 4200
yüz göster-	görünmek 4930
yüz penhân itme-	yüzünü göstermek, görünmek 2976
yüz şuları	utanmalar, hayalar 1156
yüz sür-	yüz sürmek, tazim etmek, yüce tutmak 304, 4321
yüz ur-	tazim etmek, yüz sürmek 3802
yüz vir-	yüz vermek, sevmek 5333
yüz vurma-	değer vermemek 4257
yüz yu-	tenezzül etmek 2441
yüze ur-	başta kakmak, açığa çıkarmak 3704
yüze yüz	yüz yüze, karşı karşıya 4217
yüzi kara	günahkâr 1622
yüzün eg-	yüzünü ekşitmek 3293
yüzün koyu	yüzün koyu, karın üstü, yüz üstü 1648
yüzün koyu sürü-	yüz üstü süründürmek 6148

yüzini vur-	yüzünü sürmek 247
yüz-	1. yüzmek, suyun üstünde gezmek 3751, 5084 2. soymak, yüzmek 6429
yüzlü	suretli, görünüşlü, gibi 609, 2338
-Z-	
zabt (Ar.)	1. yazıya geçirme, muhafaza etme 28 2. elde tutma, hâkim olma 3061 3. bağlama 2957
zabt it-	hâkim olmak 3061
zabt kıl-	bağlamak 2957
zâd (Ar.)	rızık, azık 3079, 4855, 4933, 6331
zâd idin-	azık yapmak 3079
za'f (Ar.)	zayıflık, kuvvetsizlik 4720, 5022
zafer (Ar.)	başarma, başarı, yenme, muvaffakiyet, iyilik 139, 3316, 4643, 5877
zafer bul-	üstün gelmek, kavuşmak 4805, 5308, 6450
zafer eyle-	yol bulmak 6475
zâğ (Ar.)	karga 95, 848, 2655, 3099, 5825
zâğ-âmâl (Far.)	karga istekli, karga tabiatlı 4705
zâhid (Ar.)	aşırı sofu, zahit 1681, 1855, 3304, 3986, 4373
zâhir (Ar.)	açık, aşikâr, görünen 38, 2816, 3198, 3333, 4825
zâhir it-	ortaya çıkarmak 4029, 5919
zâhir kıl-	aşikâr etmek 262
zâhir ol-	belli olmak, görünmek 279, 1863, 1925
zâhirâ (Ar.)	görünüşte, sureta 299, 1602, 1608, 1735, 2608, 5337
zâhirî (Ar.)	dışa mensup, açıktaki, görünüşe ait 1004, 2214, 3028
zahm (Far.)	yara 212, 3556, 3557, 5173, 6188
zahma (Far.)	urma, kudüm çalınan değnek 3983, 6045
zahmet (Ar.)	sıkıntı, eziyet 454, 461, 2740, 4708, 4827
zahmet it-	eziyet etmek 1030
zahmnâk (Far.)	yaralı 5288
za'if (Ar.)	güçsüz, kuvvetsiz, âciz 181, 1840, 3347, 4269, 5854
za'if it-	güçsüz bırakmak, âciz düşürmek 181
zâk (Ar.)	dar 397, 4663, 5820
zâk it-	daraltmak 5820
zâk ol-	daralmak 4663
zâkir (Ar.)	zikir eden 1453, 2208
zâkir olmaklık	şükretme, Allah'ı zikir etme 2208

zakḫūm (Ar.)	ağı, zehir ağacı 5398
zāl	İslamî Türk alfabesinin on birinci harfi 3605
Zāl (Far.)	Zāl, Rüstem'in babası 6301, 6517
zalam (Ar.)	karanlık 2962
zālim (Ar.)	zulmeden 1570, 1571, 2106, 3657, 5461, 6148
zālimān (Far.)	zalimler, zulmedenler 3893
zālimīn (Ar.)	zalimler, zulmedenler 380
zūlūm (Ar.)	çok zulmeden 6109
zamān (Ar.)	çağ devir, zaman, vakit 27, 92, 3039, 3235, 3420
zamīr (Ar.)	1. kalp, iç 1445, 2142 2. sır 394
zann, zan (Ar.)	kanaat, zan 34, 1472, 3137, 3261, 6103
zār (Far.)	1. ağlama, inleme 216, 181, 1588, 2943, 3229 2. yalvarma 2941 3. heba etme, yok etme 3254 4. âciz 2812
zār eyle-	inletmek, âciz bırakmak 3007
zār it-	1. inletmek 2967, 3229 2. heba etmek, yok etmek 3254
zār kıl-	1. inletmek, sızlatmak 3033 2. yalvarmak 2941
zār ol-	1. ağlamak 3079, 3776 2. âciz olmak, titremek 2812
zār u vāy kıl-	inleyip ah çekmek 3476
zārar (Ar.)	ziyan, zarar 1743, 2190, 2515, 6490
zārar eyle-	ziyan etmek 6490
zārar ir-	zararı dokunmak 2515
zārar it-	zarar vermek 2190
zāraf (Ar.)	kap, kılıf 1323, 2607, 5453, 6040
zārīlık (Far.Tr.)	inleyiş, inleme 3230, 3265, 5792
zārīlık eyle-	yalvarmak 5792
zārī (Far.)	inleyiş, inleme, ah etme 1911, 3148, 3266, 3647, 4222
zārī itme-	ağlamamak, inlememek 3241
zārī kıl-	ağlayıp sızlamak, yalvarmak 5750, 6159
zārī töl-	inleyiş, ağlayış içinde olmak 3242
zārīf (Ar.)	ince, nazik 2954, 5337
zārīr (Ar.)	anadan doğma kör 2173
zārr (AR.)	1. zarara sebep olan 1828 2. zarar, ziyan 2734, 3222, 3362, 4664
zārūret (Ar.)	ihtiyaç 1383

zāt (Ar.)	kendi, öz, asıl 56, 147, 2067, 2070, 3343
zāfī (Ar.)	zata ait, özel 3348, 4449
zāv (Ar.)	ziya, ışık 138, 114, 492, 1935, 3287
zāv-şifat	ışık gibi, ziya sıfatlı, ışık tabiatlı 124
zāviye (Ar.)	köşe, bucak 4052, 4478
zayf (Ar.)	misafir 3718
zāyi (Ar.)	kayıp, yitik 69, 2067, 2519, 4835
zāyi eyle-	kaybetmek, yok etmek 69, 4835
zāyi it-	kaybetmek 2519, 5215
zāyi ol-	kaybolmak 1785
zāyide (Ar.)	fazlalık 1545
zāyil (Ar.)	yok olan, zeval bulan 78, 370, 2420, 6176, 6434
zāyil it-	yok etmek, gidermek 370, 6436
zāyil kıl-	yok etmek 6176
zāyil ol-	yok olmak 78
zaymürān (Ar.)	fesleğen; "bey bürgü" adlı kıvılcık bir çiçek 2670
zebān (Far.)	dil, lisan 5448
zebānī (Ar.)	Cehennem meleği 1314
zebed (Ar.)	köpük 974, 1316, 2580
zeber (Far.)	üst 6476
zeber-ser (Far.)	âsi, dik başlı 1801
zebīb (Ar.)	kuru üzüm, kuru incir 2672
zebūn (Ar.)	zayıf, güçsüz 1781, 3111, 3179, 3650, 5888
zebūn eyle-	güçsüz bırakmak 4431, 5888, 6158
zebūn it-	âciz düşürmek 1371, 5019
zebūn kıl-	âciz bırakmak 5012, 5785
zebūn ol-	güçsüz düşmek, ölmek 3111, 3650, 6146, 6371
zecr (Ar.)	cebr, sıkıntı, zorlama 4517
zecr it-	cebr etmek 4517
zehāb (Ar.)	bir fikre ve düşünceye uyma 5319, 5320, 5322
zeheb (Ar.)	altın 5319, 5322
zeher (Ar.)	1. çiçek 3964, 5761, 5809 2. gıda 1169
zehr (Far.)	ağı, zehir 44, 235, 1169, 3568, 5007
zehrāb (Far.)	acı su, zehirli su 4853
zehre (Ar.)	1. öd, safra 2806, 3945, 5676 2. cesaret, yiğitlik 2639, 3712 3. çiçek 5809
zehrīn (Far.)	zehirli 1300
zekāt (Ar.)	zekāt 360, 362, 1288

Zekeriya (Ar.)	Hz. Zekeriyya Peygamber 2827
Zekî (Ar.)	çabuk anlayışlı 1521, 2263, 3331
zekî eyle-	akıllandırmak 2783
zelel (Ar.)	kusur, eksiklik 840, 2249, 3407, 6477
Zeliha (Ar.)	Zeliha 1991
zelîl (Ar.)	hor, hakir, değersiz, aşağı tutulan 61, 1749, 3097, 3265, 5347
zelîl eyle-	hakir, hor etmek 822, 5705
zelîl kıl-	öldürmek 857
zelîl ol-	alçak olmak, değerini kaybetmek 2110, 5943
zellât (Ar.)	suçlar, yanılmalar 5064
zelle (Ar.)	yanılma 3428
zelle kılma-	yanılmamak 3428
zelledâr (Far.)	suçlu, günahkâr 348
zellet (Ar.)	yanılma, yanlış, günah 1745, 1838, 6061
zelûl (Ar.)	yumşak huylu, başı sert olmayan 6018
zelzele (Ar.)	deprem, ırgalanma, sallanıp sarsılma 6019
zemen (Ar.)	zaman, vakit 4214, 5099
zemherîr (Ar.)	karakış, zemheri 1880, 2678
zemîme (Ar.)	kötülenmiş, yerilmiş 928, 1471
zemîn (Far.)	yer yüzü, yer 2648, 4427, 5858, 6161, 6352
zemm (Ar.)	yerme 2205
zen (Far.)	kadın 3473, 4085, 4746, 4863
zenbî (Ar.)	suç, günah 2320
zenbîl (Ar.)	zenbil 3153
zenbûr (Ar.)	arı, bal arısı 1823, 5199
zencîr (Far.)	zincir 3267
zeng (Far.)	1. pas 4813 2. kara, siyah 4202
zengî (Far.)	zenci 5615, 5832
zengûle (Far.)	çingirak, musikide bir makam 225
zer (Far.)	1. altın 61, 169, 170, 3317, 3321, 3696 2. sarı 662
zer ol-	sararmak 662
zer' (Ar.)	ekme, tohum saçma 8
zerd (Far.)	sarı 668, 827, 1244, 3742, 4676
zerd eyle-	sarartmak 746, 2658
zerd it-	sarartmak 6341
zerd ol-	sararmak 668, 2824, 4876
zerd-rû (Far.)	sarı yüzlü, benzi soluk 825
zergar (Far.)	kuyumcu 668, 674, 746, 789, 2138

zerk (Ar.)	riya, iki yüzlülük, hile 1456, 1532, 2909, 3285, 6238
zerrâ' (Ar.)	ekinci, çiftçi 8, 5064
zerrâd (Ar.)	boğucu 3723
zerrâk (Ar.)	çok mürai, iki yüzlü 1489
zerrât (Ar.)	zerreler 590, 2702, 3896
zerre (Ar.)	küçük parça, molekül 49, 18, 1032, 2701, 6130
zerre-i ol şems-i Mahmûd	O Mahmud'un güneşinin zerresi 536
zerrece (Ar.Tr.)	çok az, zerre kadar 1792, 4608
zerre-keş (Far.)	zerre çeken 2701
zerrîn (Far.)	altından 1923
zevâl (Ar.)	yok olma, zeval 871, 4072, 6290
zevâl bul-	yok olmak 6005
zevât (Ar.)	zatlar, kişiler, şahıslar 1864
zevâyâ (Ar.)	açılar 5203
zevî (Ar.)	sahipler 4770
zevî'l-enfâs	nefes sahipleri, canlılar 4770
zevk (Ar.)	zevk 1789, 2164, 4821, 5678, 6364
zevkî (Ar.)	zevke ait 561
zevrak (Ar.)	kayık, sandal 1532, 2696, 3050, 5472, 5478
Zeyd (Ar.)	Zeyd 4508, 4926
zeyn (Ar.)	süs, bezek 56, 2098, 2145
Zeyn-i dîn	dinin süsü, ilk Mevlevî şeyhi Hüsameddin Çelebi 56
Zeyn-i Hâk	Hakk'ın süsü, Hüsameddin Çelebi 56
Zeyneddîn (Ar.)	Zeyneddin 2097
zidd, zıd (Ar.)	zıt, karşı, aksi 1121, 2267, 2498, 3385, 3427
ziddiyyet (Ar.)	zıtlık, karşı olma 3427
zîll (Ar.)	gölge 158, 2066, 2071, 3867, 4183
zındîk (Ar.)	Allah'ı ve Kur'an'ı inkâr eden kâfir 6256
zî (Ar.)	1. -lı, -li, -lu, -lü, sahip 912, 3157, 4225 2. ne iyi, ne güzel 4515
zî-'aceb	ne garip, çok tuhaf 6039, 6040
zî-ebleh	çok abdal 5587
zî-hakîm ü kudret	hikmet ve güç sahibi 277
zî-hümâyûn	kutlu, saadet sahibi 4225
zî-mazleme	nasıl şey 712
zî-mahfî	çok gizli olan 5014
zî-mest	çok sarhoş 4444
zî-pür aşşî	ne güzel, ne faydalı 4515
zî-şehlâ	tatlı bir şaşılığa sahip 4225
zî-ticâret	ne güzel alışveriş 4515, 6437

zīb (Ar.)	kurt 4411, 5110
zībā (Far.)	yakışıklı, güzel 2419, 3854
zīde (Ar.)	çoğalsın 2870
zihī (Ar.)	ne güzel, ne hoş 117, 255, 502, 3773
zihn (Ar.)	zihin, içeri 506, 507, 1768, 2266, 3300
zillet (Ar.)	aşağılık, hakirlik 348, 3230
zīk (Ar.)	darlık, sıkıntı 4187, 6077, 6286
zīk itme-	daraltmamak 6254
zīk ol-	daralmak 5944
zīkr (Ar.)	vird, zikir 128, 2209, 3091, 4700, 3229, 6352
zīkr it-	zikr etmek, söylemek 218
zīkr ol-	anmak, yad etmek 16
zīn (Far.)	eğer 5565
zīn ur-	eğerlemek 1084
zinā (Ar.)	zina, nikâhsız ilişki 301, 362, 363
zindān (Far.)	zindan, karanlık hapisane 1901, 4101, 4483
zindān ol-	zindan olmak, dar gelmek 4628
zindānī (Ar.)	zindana ait 6050
zinde (Far.)	hayat sahibi, diri 102, 103, 893, 3736, 4338
zindegānī (Far.)	dirilik 737
zindvān (Far.)	zindan bekçisi, zindancı 1901, 4487
zīnet (Ar.)	içe ve dışa ait süs, güzellik 3797
zinhār (Far.)	sakın, zinhar 241, 1752, 2745, 3340, 4802
zīr (Far.)	ait, aşağı 1597, 2059, 4427, 5858, 6476
zīr ol-	aşağı olmak 1801
zīr ü zeber (Far.)	alt üst 3670, 6476
zīr ü zeber eyle-	alt üst etmek 4752, 6476
zīr ü zeber it-	alt üst etmek 3670
zīrā (Far.)	çünkü, zira, şu sebepten 359, 2303, 2441, 4584, 6288
zīre (Far.)	zira 3737, 5860
zīrek (Far.)	anlayışlı, uyanık 1768, 4660, 5057, 5905
zirih (Far.)	zırh, çizgi 2387, 5533, 5534
zišt (Far.)	çirkin, kötü 2562, 3221, 3252
zišt-bū (Far.)	kötü kokulu 2144
zišt-hū (Far.)	kötü tabiatlı 3251, 6061
zišt-rū (Far.)	çirkin 3250
ziyā (Ar.)	ışık, aydınlık 19, 49, 890, 3115, 5871
Žiyāe'l-Hakkı Zeyne'l-'ārfin	Âriflerin süsü, Hakkın ziyası olan Sultan Veled 56
ziyād (Ar.)	fazla, ziyade, artan 1214, 2019, 2370, 5426, 5829
ziyād kıl-	fazlalaştırma 2370

ziyâd ol-	fazla olmak 1214
ziyâde (Ar.)	fazla, çok 1403, 4632, 5447
ziyâde it-	arttırmak, çoğaltmak 6438
ziyân (Far.)	zarar, zıyan 339, 450, 3129, 3552, 5028
ziyân eyle-	zarar vermek 574, 625, 1088, 3251, 3315
ziyân it-	zarar etmek 330, 450, 5028
ziyân kıl-	zarar vermek 1100, 1929
zû, zû (Ar.)	sahip 848, 1432, 2757, 3787, 3888
zû-fazl	fazilet sahibi 2199
zû-fünûn	fenler sahibi 2476, 5888
zû-ķabûl	kabul sahibi 921
zû-ukûl	akıllar sahibi 1432
zû-zelel	kusurlu 848
zû'l-Celâl	ululuk sahibi olan Allah 199, 871, 2837
zû'l-Cemâl	güzellik sahibi olan Allah 4927, 6008
zû'le'l-bâb	bâb sahibi 6058
zû'l-fazlî'l-'azîm	Cenâb-ı Allah 2757
zû'l-fezâ	ümitsiz 5215
zû'n-ni'am	nimetler sahibi 529
zû'n-nişân	nişan sahibi 3610
Zû'n-nûreyn	iki nur sahibi, Hz. Osman 3787
zühûr (Ar.)	görünme, meydana çıkma 54, 134, 10, 2462
zühûr it-	ortaya çıkmak 3507, 5633
zühûra gel-	meydana gelmek, yaratılmak 10
zûlâm (Ar.)	karanlıklar 4618
zûlm (Ar.)	eziyet, haksızlık 3660, 3990, 4221, 4672, 6148
zûlmânî (Ar.)	karanlıkla alâkalı 3953
zûlmât (Ar.)	karanlıklar 60, 1180
zûlem (Ar.)	karanlık 6053
zûlmet (Ar.)	karanlık 713, 1906, 2088, 3749, 5393
zûlumât (Ar.)	karanlıklar 2920
zu'm (Ar.)	zan, batıl 5304
zûr, zor (Far.)	zor, cebr 1071, 1871, 3148, 4605, 4921, 5125, 5984
zûr it-	güçlük çekmek 4921
zûr-ı gil	insanın gücü 6445
zûr-ı zer ķo-	altına düşkünlüğü bırakmak 5956
zûbân (Far.)	dil, lisan 40, 5381, 5728
zûbân depret-	söz söylemek 5728
zûbân vir-	dillendirmek 2683
zücâc (Ar.)	sırça, cam 2225

zühd (Ar.)	şüpheli olmak korkusu ile mübahların çoğunu terk etmek 1191, 1856, 2321, 3986, 5005
Zühre (Ar.)	Çobanyıldızı 2797, 2806, 3913, 3945
zülâl (Ar.)	soğuk ve hafif tatlı su 2624, 2852, 3407, 4335
zülâf (Ar.)	saç 141, 762, 2422, 3132, 3396
zülfiķâr (Ar.)	Hz. Ali'nin kılıcı 5564, 6020, 6219,
zülfiķâr eyle-	kılıç yapmak 5564
zünnâr (Ar.)	papazların kuşandıkları Hristiyanlığa mahsus kuşak 1716, 3783, 4121, 6219, 6259
Zünnün (Ar.)	Hz. Yunus aleyhisselâm 1987
züvvâr (Ar.)	ziyaretçiler 2895

KAYNAKÇA

- Abdurrahim Karahisârî:
_____ : İşk-nâme, Nuruosmâniye Kütüphanesi nr. 4086.
Münyetü'l-Ebrâr ve Gunyetü'l-Ahyâr, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer Kitaplığı, nr. 4444.
- Akalın, Mehmet: Ahmedî, Cemşid ü Hurşid, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara 1975.
- Arat, Reşit Rahmeti: Atabetü'l-Hakayık, Türk Dil Kurumu Yayınları: 32, Ankara 1992.
- Atalay, Besim: Dîvânü Lügati't-Türk Dizini, Alaeddin Kral Basımevi, Ankara 1943.
- Babinger, Franz: Die Geschichtsschreiber Der Osmaenen und Ihre Werke, Leipzig 1927.
- Buluç, Sadettin: Eski Bir Türk Dili Yadıgârı, Behcetü'l-Hadaik fi Mevzeti'l-Halaik, TDED, C. VI. İstanbul 1968.
- Caferoğlu, Ahmet: Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları: 260, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1968.
- Çelebioğlu, Amil: Hz. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (K.S.) Mesnevi-i Şerif, Aslı ve Sadeleştirilmişiyile Manzûm Nahîfi Tercümesi, Sönmez Neşriyat Yayınları nr. 14, İstanbul 1967-1972.
_____ : Türk Edebiyatında Mesnevi (XV. yy'a kadar), Kitabevi 127, İstanbul 1999.
- Dorfer, G.: TMEN I-II, Wiesbaden 1967.
El-Mu'cemü'l-Müfehres, li-elfâzi'l-Hasîsü'n-Nebevî: Union Acedemique International, 1., 7. cilt, Leiden 1936.
- Ergin, Muharrem: Türk Dil Bilgisi, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, nr. 85, İstanbul 1972.
_____ : Dede Korkut Kitabı II, İndeks-gramer; Türk Dil Kurumu Yayınları: 219, TTK Basımevi Ankara 1963.
_____ : Azeri Türkçe, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1971.
_____ : Kadı Burhaneddin Divanı Üzerinde Bir Gramer Denemesi, TDED, C. IV/3, İstanbul 1951.
- Ertaylan, İsmail Hikmet: Şeyh Abdurrahim Karahisârî - Tercüme-i Kaside-i Bürde, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları nr. 858, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1960.
- Erünsal, İsmail: Vahdetnâme, basılmamış mezuniyet tezi, Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi, nr. 877 b. İstanbul 1968-69.
- Gönçer, Süleyman: Afyon İli Tarihi, C. I, İzmir 1971.

- Hacıtahiroğlu, A. Öztemiz: Mesnevî - Mevlâna, Kendi Vezni İle Manzûm Tercüme, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1972.
- Hidayetoğlu, A. Selahaddin: XIII., XIV., XV., XVI. Asırlarda Mevlevî Şairleri, basılmamış mezuniyet tezi, Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi nr. 1039, İstanbul 1969.
- Işık, Hüseyin Hilmi: Tam İlmihal, Seâdet-i Ebediyye, 16. baskı, İstanbul 1971.
- İnalcık, Halil: İA. C. 8. .
- İsmâil ibni Muhammed el-Aclûnî: Keşfü'l-Hafâ 3. tab', Beyrut 1351.
- Muhammet Fuad Abdalbâki: el-Mu'cemü'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm, Kahire 1378.
- Muhammed ibn İsâ et-Tirmizî: Sünen-i Tirmizî, Humus 1966.
- Mu'nüddin bin Mustafa: Mesnevî-i Murâdiyye, Bursa İlk Halk Kütüphanesi Eski Eserler Kısmı, Ulucâmi Bl. Nr. 1664-1665 / Cambridge Ün. Kütüphanesi, nr. 1000.
- Mustafa bin Şemseddin el-Karahisarî: Ahterî-i kebir, Matbaa-i Ahmed İhsan, İstanbul 1321.
- Mütercim Asım: Terceme-i Burhân-ı Kâti', İstanbul 1212.
- Önder, Mehmet: bildiriler – Mevlânâ'nın 700. Ölüm Yıldönümü Dolayısıyla Uluslararası Mevlâna Semineri, Konya 15-17 Aralık 1973, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1973.
- Sâkîb Dede: Sefîne-i Mevleviyye, İstanbul 1283.
- Şemseddin Sâmî: Kâmusu'l-A'lâm, İstanbul 1311.
- Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü: Türk Dil Kurumu Yayınları: 212/1-6, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1963, 1965, 1967, 1969, 1971, 1972.
- Tekin, Talat: Orhun Yazıtları, Yıldız Dil Edebiyat 1, İstanbul 2003.
- _____ : Orhun Türkçesi Grameri, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul 2003.
- Timurtaş, Faruk K. : Osmancıla Grameri, Küçükaydın Matbaası, İstanbul 1964.
- _____ : Mevlânâ Semineri ve İlk Mesnevî Tercümesi, Tercüman Gazetesi, 26 Aralık 1973.
- _____ : "Muînî'nin Ma'nevîsi (Murâdiyye) - Mesnevî'nin İlk Manzum Çevirisi" Bildiriler, Mevlânâ'nın 700. Ölüm Yıldönümü Dolayısıyla Uluslararası Mevlâna Semineri Konya, 15-17 Aralık 1973, Ankara 1973.
- _____ : Şeyhi ve Çağdaşlarının Eserleri Üzerinde Gramer Araştırması, TDAY - Belleten 1961'den ayrı basım, Ankara 1962.
- _____ : Şeyhî ve Husrev-i Şîrini, İstanbul 1980.
- Uzluk, Feridun Nafiz: Şair Muînî Mustafa'nın Mesnevi Çevirisi, Mesnevî-i Murâdî, X. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1963, Türk Dil Kurumu Yayınları: 233, TTK Basımevi, Ankara 1964.

- Yavuz, A. fikri: Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâl-i Âlîsi, Sönmez Neşriyat A.Ş., İstanbul 1967.
- Yavuz, Kemal: Mesnevî-i Şerîf İle Alâkalı Olarak Cevdet Paşanın Abidin Paşaya Yazdığı Bir Mektup, TDED, C. XXIV-XXV, İstanbul 1980-1986.
- _____ : Galat, Galatat ve Mu'îni'nin Dildeki Tasarrufları, Türk Dünyası Araştırmaları, s. 60, İstanbul 1989.
- _____ : Türk Edebiyatında Mesnevî'den İlk Tercüme Hikâyeler ve Bazı Dikkatler, Uluslararası Mevlâna Bilgi Şöleni, 15-17 Aralık 2000, T.C. Kültür Bakanlığı Özel Dizi, Kırali Matbaası, Ankara 2000.
- Yeter, Nejat: Bursa İlk Halk Kütüphanesi Eski Eserler Kısmında Türkçe Yazma Mesnevîler, basılmamış mezuniyet tezi, Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi, nr. 1206, İstanbul 1971.
- Yurd, Ali İhsan: Fatih'in Hocası Akşemseddin Hayatı ve Eserleri, İstanbul 1972.
- Ziya Şükûn: Farsça - Türkçe Lûgat, Gencîne-i Güftâr, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1967.

